VLYSSIS ALDROVANDI

PATRITII BONONIEN.

HISTORIÆ

SERPENTVM ET DRACONVM

LIBRI DVO.

BARTHOLOMÆVS AMBROSINVS

Simpl. Med in Patrio Bononiensi Gymnasio Professor Ordinarius,

Necnon Musæi Illustriss. Senatus Bonon. & Horti publici præfectus summo labore opus concinnauit.

MARCVS ANTONIVS BERNIA BIBLIOPOLA BONON.
proprijs sumptubus in lucem edidit.

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRICII BONONIENSIS
SERPENTVM, ET DRACONV̄ HISTORIÆ
LIBRI DVO
BARTHOLOMÆVS AMBROSINVS
In Patrio Bonon Gymnasio simplicium med.
Professor ordinarius,
Horti publici, nec non Musei Ill.mi Senatus Bonon
Præfectus
Summo labore opus
concinnauit
AD ILLVSTRISSIMVM REVERENDISSIMVM,
ET EXCELLENTISSIMV̄ VIRVM
D. FRANCISCV̄ PERETTVM
ABBATEM
VENAFRI PRINCIPEM NOMENTI MARCHIONĒ,
ET CELANI COMITEM MERITISSIMVM
Cum Indice memorabilium, nec non uariarū linguarū locupletissimo.
DOMINIVM
VIGILANTIA
Sumptibus M. Antonij Bernię Bibliopolę Bononiensis.
SALVS
IMMORTALITAS
BONONIÆ, apud Clementem Ferronium MDCXXXX Superiorum permissu.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO D.
D. FRANCISCO
PERETTO
ABBATI PRINCIPI EXCELLENTISSIMO.

HIERONYMVS BERNIA F.

PRODVCIT suas hic tibi Serpentes VLYSSES ALDROVANDVS, hoc ęuo Physiologorum omnium longè optimus vnus. Sunt quidem, Serpentes, non tamen ictu veneficæ, non morsu lethales, non sputo, vel halitu tabificæ, non aspectu exitiales, quales Afris arenosa gignit Libya; sed innocuæ, cicures, fructuosæ: quia illas Sapientia in Musarum viridario, Apollineo gramine enutriuit. Et licet omnes, vt Scytale multiformibus circumuestitę coloribus, singulari rerum, & eruditionum varietate ad miraculum præfulgeant; nihilominus in obscuro humi reperent, liuoris infectæ cœno; ni te (Præsul Amplissime) Musageten respicerent, qui circummulcentium anguium familiam suo fouere patrocinio non aspernetur. Eruditissimus auctor iampridem magnanimum PERETTÆ gentis Leonem suis litterarijs obsequijs ad

officia non vulgaris erga se amoris, & beneficentiæ demulserat, Cardinali ALEXANDRO Patruo tuo Purpuratorum Phœnici dicatis, & ab eo liberalissima manu exceptis Ornithologiæ libris. Mox ab Aldrouandi fatis, Marcus Antonius parens meus, per illustrem I. C. Franciscum Angelellum inclyti tui nominis religiosissimum cultorem obtinuit; vt alterum de Quadrupedibus digitatis eiusdem Auctoris opus, sub auspicatissimo nomine tuo euulgaret. à prolixiore tui in patrem amoris argumento, animasti filium (humanissime patrone) ad renouandas hoc pignore vtriusque seruitutis vindicias, quibus agnoscent exteri, posteriq; te nobis esse optimum Mecœnatem, qui sęculi ingenijs, vt salutare sidus affulgeas. Fatemur equidem (Princeps beneficentissime) palamq; profitemur, è profluentibus liberalitatis tuæ nimbis, quos in egenorum, merentiumq; sinus effundis; nos illud in te verum comprobasse, quod fictum veteres de Luerio Celtarum duce prædicarunt, tui scilicet currus vestigia aurũ, & beneficia mortalibus procreare. Hæc dum attentiore meditaremur animo, neminem cogitauimus inter præstantissimos huius æui Heroas, cui deberemus æquiùs, quàm tibi istos Aldrouandi singularis doctrinę viri de Serpentibus commentarios, quos tibi iam dudum suos fecerat veteris clientelæ ratio, publicis auctoris nostri monumentis attestata. equidem arctissimo tibi seruitutis nexu obstricti haud valemus verbis; nedum reapsè explicare quo cultu, & ardore veneremur diuinæ tuæ virtutis genium; in hono-

ris

ris sacrario iam tibi infulas, tibi fasces, & purpuras pleno sinu deferentem. Sunt (fateor) in tua familia proceres, qui Cælesti tiara in Terris induti sceptra in gentes, in animos imperia tenuere; quorum vt nomina celebramus, sic numina veneramur. Sed eorum vetus gloria, quam Orbis Christianus grata recolit memoria, ab hodierno heroicarum tuarum virtutum iubare splendorem recipit, nullà fortunæ nouercantis caligine obtenebrandum. gloriosum Nepotibus à maiorum sanguine amplissimis honorum titulis cunas illustrari; at longè gloriosius proprios alienis inserere, suisque meritis ad exempla posterorum in æui luce resplendere. Fortuna tua (sapientissime Princeps) in eminenti est, quia in conspicuo virtus, quia vtraq; sine ambitione micat, magniq; animi semina spargit, in æternitatis solo solidæ gloriæ trunco inhæsura. Dum verò hoc typorum volumen, quod nobis Aldrouandi exoticarum rerum diues Musæum suggessit, dignitatis tuæ aris appendere decreuimus; quid aliud agere tecum visi sumus, quàm æs dissoluere, ex obligatione præcedenti contractum? ni fallor (humanissime Patrone) nominis nouationem fecimus à nomine tuo famam operi nundinati. Excipe igitur illud solito serenitatis vultu; protege solido auctoritatis scuto; foue aperto humanitatis sinu. Sic tuæ succrescenti ad maximos gloriæ apices virtuti propensiùs applaudemus. Vale.

Bononiæ iij. Non. IXBR. CIↃIↃCXXXIX.

Summa Priuilegij Sacræ Cæsareæ Maiestatis.

PRiuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis aliquam Historiarum Vlysis Aldrouandi Bonon. quæ agunt de Animalibus, & per consequens etiam de Serpentibus, & Draconibus, vel in parte absque voluntate, & proprio Authoris, aut eius Hæredum consensu, intra decennium, à die, quo absolutum fuerit volumen inchoandum, recudat, aut alibi recusam vendat, sub pœna, quotiescunque deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latius patet in dyplomate Cæsareo dato in Arce Regia Pragæ, die prima Aprilis, Anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rodulphus Imperator.

Rodulphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Maiestatis proprium Io. Barnitius.

BARTHOLOMÆVS
AMBROSINVS
BENEVOLO LECTORI SALVTEM.

HOMINEM alienis natum esse commodis, in confesso omnibus esse arbitror: ideo facere non possum, quin grauiter peccare asseuerem eos, qui scientiam summo conquisitam studio, seduloque labore partam condere nituntur; cum hoc præclaro animi munere, manifestò abutantur. Quemadmodum vicissim innumeros laudum buccinatores merentur, qui admirabili rationis vi, & intelligentia referti, hoc prædiuinum naturæ munus agnoscentes, nihil intactum relinquunt, vt iuri litterarum in dies faueant. Inter hos autem præclarissimus, & immortalis famæ Vlysses Aldrouandus iure merito recensendus esse videtur; qui tanto, & præpotenti Dei dono insignitus, docendo, atq; scribendo (ita enim ciuilis vitæ societas inter homines conciliatur) non mediocri ætatis suæ studiosis, posterisq; adiumento fuit; cum non solum opera ab ipso viuente conscripta vitalibus auris commiserit; verum quoq; icones conscribendorum incisas Illustrissimo Bononiæ Senatui legauerit; vt tantorum virorum tutela, atq; nutu, omnes tandem rerum naturalium icones suis adornatæ historijs in manus hominum venirent. Itaq; librorum numerum ab ipso promulgatorum, titulis breuiter explicatis, Lector curiosus intelliget. Docuit primò Insectorum, Crustaceorum, & mollium animantium naturam; deinde Ornithologiam tribus distinctam tomis publicauit (cum libri Piscium, necnon Quadrupedum solipedum, & Bisulcorum posthumi fuerint.) At deinceps cura reliquorum componendorum operum ab Illustrissimis, & Prudentissimis Bononiæ Senatoribus mihi demandata, duobus ab hinc annis, historiam Quadrupedum digitatorum peruigili concinnatam labore, ope tamen Hyacinthi fratris mei, iconibus in Musæo inuentis addidi. Pariterq. in præsentia icones Serpentum, & Draconum descriptionibus graphicè exornatas promo in publicum, vt, Deo dante, ad alia opera non pauca euulganda accedere valeam. Vale candide Lector, erratisq. facile condona, cum non ex mente, sed ex properante calamo, vel ex incuria Typographi dimanasse deprehendas.

AB informi Chao Vlyſſis Aldrouandi ingenium, ſtudiumuè Excellentiſſimi D. Bartholomæi Ambroſini in hanc formam, ſpeciemuè tractatum de Serpentibus, & Draconibus eduxit, opus ſanè incredibili eruditione refertum, & improbo labore probe elaboratum mihi viſum eſt, numeriſq; abſolutiſſimum. In quo nihil mutandum, nihil delendum, corrigendum, aut expoliendum nihil, & non cenſura, ſed laude dignum omni dubio, omni aſſentatione procul iudicatur. Celſa illius, & plauſibilis doctrina non modo ad vſum cum magno Studioſorum fructu, & emolumento ſufficiet, ſed in ſtuporem, in miraculum vſq; procedet. Hoc tanti Doctoris iudicium feci, cuius (faxit optimus Deus) vlterius in dies progrediatur calamus; verum interim præſens opus mandandum prælo iure optimo fore cenſeo, & ſubſcribo.

Ego D. Octauianus Finatius Cler. Reg. S. Pauli, & Sacræ Bonon. Pœnitent. Rector pro Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. D. Card. Archiepiſc. Bonon.

OPus hoc de Serpentibus, & Draconibus Illuſtriſs. D. Vlyſſis Aldrouandi omni eruditione refertũ, ac ſingulari labore Excellentiſs. Bartholomæi Ambroſini elaboratum, atq; omnibus vtiliſſimum vidi ego Infraſcriptus, vel libentiſſimè, & quia in ipſo nihil reperi, quod fi dei, ac bonis moribus repugnet, ideo typis dari poſſe in commune bonum cenſeo.

Ergo Imprimatur

Fr. Hieron. Onuph. Sac. Theologiæ Doctor Collegiatus, ac Sanctiſs. Inquiſitionis Conſultor pro Reuerendiſs. P. Mag. Paulo de Garrexio Inquiſitore Bononiæ.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONON.

B SERPENTVM. ET DRACONVM HISTORIAE.

Liber Primus.

C ORDINIS RATIO.

PHILOSOPHORVM princeps,& communis præceptor Aristoteles cum in historia animalium non immeritò scriptum reliquerit Serpentes ad animantia sanguine prædita referendos esse: non à ratione alienum esse arbitratisumus, post exaratam cunctorũ quadrupedum historiam, Serpentium, & Draconum naturam,& mores,omni solertia, monimentis mandare:non solum vt huius immodici laboris coronide,animalium irrationaliũ opus adornemus, sed etiam quia, si quadrupedum nonnullorum natura homini adeò improba, & exitiosa est, vt armati homines ad eorum venationem accedere cogantur (quemadmodum nuper in postremo digitatorum quadrupedum tomo euulgatum fuit) Serpentium etiam mores ità sunt noxij,& humanæ naturæ adeò refragantur (dentibus enim, & veneno obsunt) vt ad eos superandos, D & interimendos non venatio, sed interdum pugna formidabilis sit ineunda. Legimus enim in historijs Indorum, quòd Venatores, ad expugnandos colubros immensæ magnitudinis, exeuntes, prima facie Ducem constituunt, cuius nutibus cæteri obtemperare possint, exploratores in speculis disponunt, hostem prouocant, insidias abdunt, per saltus pedites præmittunt, campos apertos, & loca plana equitum alis muniunt, signa tandem prædæ, & victoriæ, tùm clangore tubarum, tùm strepitu cornuum manifestant. Hanc itaq; Draconum, & Serpentum Historiam in duas distribuere classes decreuimus, in quarum altera de Serpentibus vulgò dictis pedibus carentibus tanquam notioribus primò differemus, in altera verò de Serpentibus magnis, & interdũ etiam pedatis, Draconibus nuncupatis verba fient. Quamuis Authores non proletarij hæc nomina Draconum, & Serpentum sæpè sæpius confundere videantur; veluti in progressu huius operis manifestarium euadet.

 E

DE SERPENTE IN GENERE.

Cap. Primum.

ÆQVIVOCA. F

CVM hoc nomen (Serpens) apud Latinos non situm sit extra omnem ambiguitatis notam; prima fronte nostra intererit id ab omni æquiuocatione eruere. Nam aliquando Serpens est participium deductum à verbo Serpo, indicatq; illud omne, quod longiùs, & latiùs serpit, atq; diuagatur. Alioquin est nomen substantiuum promiscui generis, comprehenditque omnia animantia terrestria, quæ gradiendo se non attollunt, sed humi repunt; etiamsi quatuor sint insignita pedibus, vt Seps, & Salamandra, atq; etiam multis pedibus prædita, vt Scorpio, & Scolopendra. Quare perperàm reprehenditur à nonnullis Cornelius Celsus, qui semel inter Serpentes, Scorpios, & araneos cōnumerauit. Plinius etiam Salamandras Serpentes nuncupauit. Immò apud aliquos Pediculi cognominati fuerunt Serpentes; cum scripserint nonnulli Pherecydem Syrum, Pythagoræ præceptorem Serpentibus perijsse, & tamen morbo pediculari confectum fuisse liquido constat. G Græci quoq; ἑρπυστικὰ, καὶ ἑρπετὰ non solum appellarunt ea animalcula, quæ Serpentium more, repunt, vt vermes, sed etiam paruas quadrupedes, quæ breuioribus innixæ pedibus serpere quodammodo videntur. Etenim ἕρπειν in Græcorum scholis; quamuis propriè gressui Serpentum, & vermium competat; attamen Pedestribus etiam lentè incedentibus conuenire videtur. Hinc ἑρπετὸς reptilis dimanat: quod vocabulum propriè Serpentes, sed impropriè Lacertos, Scorpiones, & cætera huius generis parua animalia comprehendit. Aliter nomine Serpentis intelligendum est animal sanguineum, & ouiparum, quod citra vsum pedum, & tantùm vi costarum repit; in quo sensu acceptum fuit ab Aristotele in libris de Generatione animalium, & à Galeno in libro de Theriaca ad Pisonem. Hic autem intellectus nostræ historiæ magis est consonus. Nisi testāte Plinio Serpens pro vna tantum specie, vt ὄφις apud Græcos, nempè pro vipera sumitur, quod præstitit Oppianus, quando de congressu murenæ, & Serpentis verba fecit. Cæterùm est aduertendū, quod Serpens in hoc significatu sydus etiam cęleste denotat, quod ab Ausonio inter septentrionalia sydera collocatur, dum canit. H

Seps, & Salamandra Serpentes dicuntur.

Quibus nominibus Græci angues vocent.

Lib. 29.

Idyll. 13.

Ad Boreæ partes Arcti iunguntur, & anguis.

Interdum Serpens à Poetis pro quocumq; animali venenato vsurpari solet, quod præstitit Virgilius, quando scripsit.

Ecloga 4.

Occidet, & Serpens, & fallax herba veneni

Occidet, Assyrium vulgò nascetur Amomum.

Per metaphoram postea Serpens nuncupatur homo malignus, & qui insidiosis illecebris, vanissimisq; commentis cæterorum mentes decipere conatur: propterea Christus apud Mattheum, Pharisæos Serpentes appellauit his verbis. *Veh vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ*, & paulò inferius. *Serpentes genimina viperarum*. Pariter hoc vocabulum ὄφις, quod apud Grçcos Serpentem indicat, ambiguitate nō caret. Primitus viri cuiusdam proprium nomen est, cuius meminit Eustathius; deinde nomen fluminis in Ponto regionem Colchorum alluentis, vt Arrianus in Periplo Ponti Euximi attestatur. Amplius

Cap. 23.

Serpens nomen Viri, & fluminis.

plius ab Hesychio pro pisce sumitur, & apud Aratum pro sydere ophis legitur, apud *Serpens est*
quem griphus est huius generis: Quænam eadem sint in Cœlo, in terra, & in mari, ibiq; *piscis*, *&*
respondetur, Serpens, Vrsus, Aquila, Canis, & Lepus, ad id autem alludens Reusnerus *sydus.*
in Paradiso poetico loquitur hunc in modum,

Serpentes, Lepores, Vrsos, Aquilasq; Canesque,
Terra simul, simul, & Pontus, & Aether habet.

Insuper ὄφις quamdam capitis affectionem significat, quæ aliter ὀφίασις in Medicorum
scholis exponitur; fitq; quando capilli primùm extenuantur, postmodum certis spatijs
ad similitudinem Serpentis decidunt, qui affectus ad alopeciam est referendus. Apud
Cælium Rhodiginum ὄφις legitur Pericarpium, Armilla, seu brachiale ornamentum,
nec præter rationem, quoniam in modum circuli, vel Serpentis brachium stringit. De-
mùm ὄφις muliebre capitis ornamentum designat, quoniam crines lubrico implexu
in modum serpentum fastigientur, quod ornamentum Statius Papinius suggestu m
comæ indigitauit.

B

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

HOC animal Serpentis nomen mutuauit ab occultis accessibus, quibus
serpit, cum non apertis passibus progrediatur. Festus tamen deriuat
hoc vocabulum à verbo græco ἑρπετὰ, itaut in latina versione littera
S. pro aspiratione addatur; quemadmodum ἕξ, quod verbum latinè
sex exponitur. Nomen hoc (Serpens) tam masculini, quàm fœminini *Serpens no-*
generis animantia omnia, quæ repunt citra vsum pedum complecti- *men pro-*
tur, vel quæ tam exiguos habent, vt repere potius quam pedibus incedere videantur: *miscui ge-*
quamuis lacertæ, & cæteræ huius generis bestiæ ventre, & pectore reptantes non *neris.*
C Serpentes, sed potius repentes dicendæ sint. Olim Serpens à Priscis vocabatur Serpu-
la, si Festus veritatem assecutus est. Alioquin vocatur etiam Coluber, quia in lubricos *Colubri ety*
tractus flexibus sinuosis labatur: nam lubricum nuncupatur, quicquid dum tenetur, *mum.*
facilè labitur. Alij deducunt etymum à verbo græco κολόβουρος. Verùm hoc nomen
apud Authores classicos non legitur: significat enim id, quod cauda est mutilum, & si
aliquid de huius vocabuli origine dicendum est: aliquem à chelydro, vel chersydro
Serpente, nõ magna litterarum mutatione, Colubrum deducere potuisse pronuncian-
dum est. Alij à colendis vmbris Colubrum cognominarunt, quod etymum respiciens
Virgilius sic canit.

Aut tecto assuetus Coluber succedere, & vmbra. *L. 3. Georg.*

Idem Baptista Mantuanus repetit hoc carmine.

Sæpè latet molli Coluber sub graminis vmbra. *In Bucol.*

Quamuis Priscorum multi Colubrum pro Serpente, & vicissim Serpentem pro Colu-
bro acceperint: Alij tamen pro specie peculiari, nempè pro Serpente domestico; Alij
D pro Serpente potissimum aquæ Colubrum intellexerunt. Ideoq; Theophrastus scripsit *Lib. 2. hist.*
hydrum stagnis exiccatis marcescere, & Theodorus Gaza pro hydro colubrum tran- *plant. cap.*
stulit. Ponzettus quoque de hoc verba faciens, tradidit Colubrum esse callidiorem *6.*
multis alijs; nam accedit ad aquas, vt se refrigeret, & venenum deponat. Præter hoc
nomen (Coluber) apud probatos authores legitur, & Colubra, quæ pro Serpente fę-
mina vsurpatur. Victorius tamen per cæcas ventris Colubras non Serpentes, sed alui
lumbricos intellexit. Prædictis synonimis additur anguis, quoniam Serpens ita co-
gnominatur, cum sit quasi angulosus, ferè semper plicatus, & nunquàm rectus conspi- *Anguis ety*
ciatur. Estq; promiscui generis veluti Serpens, verùm sæpiùs in masculino genere *mum.*
interdum in fęminino à Varrone vsurpatur. Immò in casu auferendi, angue, vel angui
inflectitur. Est quoq; nomen generale non minus quàm Serpens; & licet Seruius hoc
vocabulum ad Serpentes in aquis tantummodo degentes traxerit: tamen de terrestri-
bus etiam dicitur. Præterea Celsus Serpentem, & anguem idem esse animal attestatur
his verbis, *Serpentium quoq; morsus non nimium distantem curationem desiderant, quam-* *Lib. 5.*

nis in illa multum Antiqui variarunt, vt in singula genera anguium, singula medendi E
genera praeciperent. His addamus Vuottoni viri doctissimi sententiam, qui Serpentem, anguem, & ὄφιν pro synonimis accepit, nec præter rationem, nam alij multi anguem Serpentem, & Colubrum synonima esse constituerunt nixi clarissimorum virorum authoritatibus. Etenim Virgilius libro secundo Aeneidos, cum ibi angues nominasset, paulò post Serpentes appellauit. Idem libro septimo Aeneidos memorans Alecto furiam, quæ Serpentem in sinum Amatæ iniecerat, primò anguem, deinde Colubrum vocitauit. Aristoteles quoq; in libris de historia Animalium, vbi nominat ὄφεις Theodorus Gaza vertit angues, & vetus quidam interpres Serpentes exponit.

Thyrus quid denotet. Amplius Serpens vocatur etiã Thyrus, & quamuis Thyrus præcipuè significet viperam, vt multi autumant, nihilominus Thyrus pro Serpente simpliciter apud Albertum passim legitur, & ratio est (vt opinamur) quoniam θηρία, ex Dioscoride, dicuntur bestiæ venenatæ, quæ morsu, vel ictu venenum relinquunt: hinc θηριακὰ φάρμακα medicamenta, quæ venenatorum animalium morsibus, virus profligando, medentur; vnde θηριακὴ; nempè ἀντίδοτος antidotus aduersus omnia venena efficax, quæ ex multis sim- F
plicibus, & viperarum carnibus concinnatur. Appellatur etiam echydna, quod vocabulum viperam fœminam propriè indicat. Verùm Ouidius id pro hydra ab Hercule occisa vsurpauit his versibus.

Lib. 3 fast.
Sanguine Centauri Lernaea sanguis Echydna
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Idem Ouidius pro quocumq; Serpente hoc vocabulum posuit, quando scripsit.

L. 9. metamor.
Pars quoq; Lernaa Serpens eris vnus Echydna.

Tandem Draco pro quouis etiam Serpente apud Authores non spernendos legitur. Græcè ὄφις, & hodie apud græcum vulgus, vero nomine corrupto, ὀφίδι pronuntiatur. Hoc nomen depromitur παρὰ τὸ ὄπτω, vel ὄπτομαι, nempè video, vel quia Serpens inter cæteras animantes acutissimè cernat, vel quia oculis apertis somnum capiat. Cretenses (referente Hesychio) ὄφιν δίφατον nuncuparunt. Aliter Hesychio ἀργᾶς, vel ἄργας dicitur, nec preter rationem, quam Dores, maximè verò Argiui ἀργᾶν τὸν ὄφιν in- *Arges quid sit.*
digitarunt. Nonnulli voluerunt hoc esse Serpentis epitheton: cum ἀργὸς aibus, in- G
terdum piger, & otiosus, & quandoq; celer per antiphrasim exponatur. Timarchus autem Rhodius non κατὰ γλῶσσαν, ita Serpentem vocari, sed quoddam serpentis genus esse autumat. Verùm quidem est, quòd aliquibus authoribus ἀργᾶς, vel ἄργης serpentis quædam species esse fertur, sed postea quænam sit, & quibus cõditionibus gaudeat, non exponitur. Hippocrates etiam meminit Serpentis, qui Arges dicitur his verbis. *Adolescens quidam multo meraco poto, supinus in habitaculo quodam dormiebat. Huic Serpens Arges appellatus in os ingressus est, & cum sensisset, & loqui non posset, dentibus stridit, & Serpentem deuorauit, & dolore magno tenebatur, & manus pratensas adhibebat, veluti qui strangularetur, & conuulsus mortuus est.* Verumtamen ex hoc sermone Hippocratis nõ potest elici, quęnam Serpentis species per Argen intelligenda sit. Satius igitur erit, ex Pausania, arrestari nomen hoc esse generale, & quemcumq; Serpentem comprehendere: etenim ipse Mercurium argiphõtem appellauit, quia ὀφιοκτόνος, nempè Serpenticida fuerit. Prædictis addamus, quòd Demosthenes ἀργᾶς fuit cognominatus, quoniam longè omnium mores Serpentinos habuerit. Pręterquamquòd multi Autho- H
res græci ἄργην pro ὄφιν scribunt; Serpentes tandem apud Nicandrum κνώδαλα vocitantur: Scholiastes tamen ibi abusiuè dici tradit, siquidem κνώδαλα in proprio intellectu nuncupantur τὰ θαλάσσια, nempè maritima animantia, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἐν τῇ ἁλί; idest quoniam in mari moueantur. Cæteri autem poetæ græci hoc vocabulum etiam pro bestia terrestri vsurparunt.

Lib. 5. de morb. popul. — *Mercurius cur Argiphontes dictus.* — *In Theriacis.* — *Nomina hebraica.*

Hebraicæ voces Nachasch, & Schephiphon Serpentem designant: quamuis nõnulli scribant schephiphon esse speciem Serpentis à sibilando ita nuncupati. Leuiathan verò ab aliquibus Serpens aquatilis exponitur. Alioquin Thaninim hebraicè, & Thaninaiah Chaldaicè Dracones, & Serpentes indicat, quam vocem Moses adhibuisse dicitur, quando coram Pharaone virgam in Serpentem transmutauit. Arabicè, & potissimum apud Auicennam Haie pro Serpente legitur. Id confirmat Andreas Bellunensis; quando Haie, seu Hadare nomina Serpentibus communia constituit. Hispanicè Sierpe. Gallicè vn Serpent. Germanicè Ein schlang, nomine forsan ab angue detor-

C 7. Exod.

to,

A to. Italicè Serpe, & Serpente: licet aliqui scribant *Scorzone* esse nomen genericum, omnesq; comprehendere Serpentes. Bononiensibus Biscia. At Testuh, Tenstu, Agestim, Apartias, Atussi nomina sũt barbara, quibus Syluaticus ad Serpẽtes significãdos vtitur.

DIFFERENTIÆ.

SI discrimina Serpentum prosequamur, aduertendum est, hæc animantia inter se paruitate, & magnitudine, colore, loco, odore, noxa, & tandem aspectu, alijsq; accidentibus dissidere. Ratione primi (postposita magnitudine, & paruitate, sexum respiciente; siquidem Serpens mas fæmina semper minor esse dicitur, vt etiam in cæteris ouiparis cõtingit) pronunciamus primò serpentes admodum paruos inueniri. Scribit enim Gaudentius Merula, quòd in plaga septentrionali, ineunte æstate, multi
B Serpentes parui secus radices quercuum, & aliarum arborum inueniuntur, qui suum regem crista insignitũ, more apum, cognoscunt, & venerantur: quo occiso, totus grex Serpentum fugit. Paruum etiam Serpentem stabulati circa Thessaliam notat Vincentius in Speculo naturali, qui sola voce animalia interimere dicitur; immò ipso conspe- *Lib. 20. c. 11.*
cto, viperæ, & cæteri Serpentes illicò fugæ se committunt: ibiq; versari etiam paruum, & hirsutũ Serpentem, quem Incolæ sactum vocãt. Vicissim in regionibus calidioribus, angues admirãdæ magnitudinis visuntur: huius autem miræ auctionis causa est humiditas calida, si verum scriptis mandauit Aristoteles. Propterea alibi idem Philoso- *In lib. de*
phus se intellexisse narrat in Africa vastos versari angues, qui ad homines deuorandos *long. & brev. vitæ.*
triremem aggredi non reformidant: immò ibi visa a nauigantibus ossa boum, quos à prædictis Serpentibus absumptos fuisse multi opinantur. Quamobrem Suessanus in *Lib. 8. de*
Commentarijs ad Aristotelem, inter prædictos Serpentes connumerandum esse illum *hist. An. c.*
existimat, qui occisus fuit ab Attilio Regulo Romanorum Consule in primo bello pu- *28.*
nico, quod bellum non multò post Aristotelis ætatem confectus fuit. Ille autem Ser-
C pens apud Bragadam fluuium propè Africanum littus cum magna totius exercitus conflictatione fuit interemptus; cuius postea corium longum pedes viginti supra cen- *Corium*
tum Romam aduectum fuisse recitat Gellius. Neq; id magnopere demirari debemus, *Serpentis*
cum scribat Possidonius (referente Aeliano) in loco *Macra* nuncupato Serpentem *longum*
mortuum iugeri longitudine spectatum fuisse, & tanta crassitudine, vt equites ex *pedes 120.*
vtraq; parte animali adstantes se inuicem intueri non possent. Immò, teste eodem Aeliano, Alexander in nauigatione maris rubri Serpentem longitudine quadraginta *Lib. 9. cap.*
cubitorum conspicatus est. Item Serpentum triginta cubitorum meminit Pausanias. *9.*
In sylua etiam proxima *Sabo* permagnos Serpentes, nempè sexdecim, octodecim, & viginti pedum longitudinem superantes versari asseuerat Clusius, quos Incolæ coercere *In Curis*
non reformidant. Nonne Porus Indorum Rex (authore Strabone) vt Augustum, & bo- *post.*
noribus, & muneribus prosequeretur, Serpentem decem cubitorũ, testudinem trium, *Lib. 15.*
& perdicem Vulture maiorem ad eum deferri curauit? In Malabar Serpentes aspectu horribiles octonum pedum esse multi historiographi referunt, qui diuturno pue-
D rorum aspectu, sine maleficio, delectati, eorum tandem amore capiuntur; quocirca Scaliger huiusmodi angues pæderotas nuncupauit. Hi iacentes anguilina esse facie dicuntur, surgentes verò illam adeò dilatant, vt ad humanam effigiem proprius accedere videatur. Insuper Carolus Clusius in Exoticis, pellem Serpentis peregrini longam *Lib. 5. cap.*
nouem pedum (pedes romanos delineat) & capite subsequenti Serpentem octo pedes *18.*
romanos longum describit; quos cuiusnam sint generis pronunciare difficile esse ar- *cap. 19.*
bitratur; quandoquidem, ex Aeliano, multa, & varia sunt Serpentum genera, quorum species omnes persequi infinitum foret. Nihilominus hunc postremum in illorum genere esse collocandum Clusius putat, quos idem Aelianus pigmentis distinctos, & *Lib. 17. c.*
versicolores indigitauit, magnitudine tamen inferiores ijs, qui in India sexdecim cu- *11.*
bitorum esse ferũtur. Vidimus & nos corium Serpentis Indici, apud magnum Hetruriæ Ducem, duodecim dodrantum, nempè pedum nouem, latitudine præsertim in medio vnius dodrantis. Vnde nulla admiratione teneri debemus, si Gillius scripserit in Calecutho Serpentes magnitudinẽ suum adæquare; quamuis hanc immodicam auctionem

assequi dicantur, quia nemo illis insidias tendere audeat: cum edicto regio cautum E
sit, ne quis has bestias offendat. Etenim qui Serpentem confecerit, non minus acerba
Lib. 9. cap. 10. morte punitur, quam si hominem necasset. Nemo igitur imposterum deridebit Aelianũ
scribentem in nouo orbe Senegæ Serpẽtes tã vastos pandere hiatus, vt capreas integras
deglutire possint, immò tauros, vt refert Textor. De magnis Serpẽtibus, qui plura intel-
ligere cupit, petat Diodorũ, Lucanũ, & Strabonẽ, qui incredibilia ferè de his referunt.
Huius generis fortè illi erant Serpentes, qui Laocoonta vnà cum Antiphante, & Tym-
L. 2. Aenei. bræo filijs interemerũt: ideoq; Virgilius nõ iniuria hos immensis orbibus angues nun-
cupabat. In tertia parte historiæ Indię Lusitanicæ legitur, quòd ibi non longè a mari, va-
sti reperiuntur Serpentes, ferè semper in fluminibus degentes, quorum magnitudo à
cibo arguenda est; quandoquidem ceruos integros deuorare dicuntur.

Ratione coloris, quem in serpentina cute licet obseruare: primitus notandũ est co-
rium anguium aliud esse leue, aliud asperum. Siquidem iuxta caput S. Augustini, Ser-
pens obseruatur, quem Hispani a sono Cascauellam, quasi tintinnabulum vocitant;
Lib. 7. de rer. var. c. 29. huncq; sonum inde oriri opinatur Cardanus, quia corium squamis duris, & mobilibus F
sit armatum: cum verisimile sit permagnos Serpẽtes duris squamis tamquam tot clype-
is munitas in motu corium concutiendo non leuem strepitum edere. Præterquam-
quod intuentibus ob colorum diuersitatem, magnam admirationem incutiunt, cum
nigro, candido, cinereo, rubro, & guttis distincto colore pellem refertam habeant.
In regione aquilonari nõnulli huius generis Serpentes varijs coloribus insigniti vagan-
Lib. 17. c. 2. tur; Sed harum maior copia, ex Aeliano, in India generatur. Vittis enim a capite ad
caudam pertingentibus alijs aereis, alijs aureis, alijs argenteis conspicui post fero mor-
Lib. 2 hist. Amer. su celerrimè interimunt. Item Andreas Teucthus in insula murium nuncupata, an-
gues pulcherrimè coloratos recenset: alios enim rubescentes, cum squamis versicolo-
ribus; alios tantùm virides ad instar foliorum lauri enumerat. Virides Serpentes apud
Hesychium Sauritæ nominantur, fortè quia viridi lacerto assimilentur, qui Græcis
σαῦρος appellatur. Huius etiam generis angues apud Valesianos versantur, quos à
colore *Grunling* cognominant, sed Gesnerus illos perquam venenatos esse intellexit.
Tandem scribit Nicander colores Serpentum pro diuersitate locorum variare: Pro- G
pterea ea Plinio vulgatum est plerosq; Serpentes illius Soli colore esse decoratos; sub
quo singulis annis occultantur.

Lib. 2. cap. 14. De differentijs à loco petitis, consulendus est Aristoteles, qui in historia Anima-
lium, post examinatam piscium naturam, Serpentes ad animantia sanguinea reducit,
Differentiæ Serpentũ ratione loci. illosq; in terrestres, & aquaticos distribuit, deinde horum maximam partem terrestrem,
exiguam verò aquatilem, nimirum amnis incolam esse docet. Item maris etiam indi-
genas Serpentes esse statuit, qui non in altissimis gurgitibus, sed in locis parum pro-
fundis versantur: quorum de natura, & speciebus in historia piscium vberrim actum
Lib. 3. cap. 24. fuit. Demum terrestrium variæ assignantur species: siquidem alij locis planis, alij mon-
tosis delectantur, alij in latibulis, & secus radices fagorum, & quercuum libenter de-
gunt, vt Dryinus. Alij solum salsuginosum amant, vt Dipsas. Alij tandem ancipitis su[æ]
naturæ, vt Chersydrus, qui partim loca aquosa, partim loca arida colit: ideoq; huius
Lib. 2. obser. cap. 4. generis Serpentes amphibij sunt appellandi. Ad rem narrat Bellonius se in Abydeno
portu obseruasse quoddam Serpentis genus interdiu in mari viuentis, noctuq; ad Con-
tinentẽ, quietis causa, progrediens; cuius pellis ruber color in leucophæo refulgebat. H

Odor inter hæc Serpentum discrimina non est spernendus; cum sint inter Serpen-
Differentiæ ratione odoris. tes, qui moscati ab odore cognominentur, quemadmodum Serpens Aesculapij, qui
Bononiensibus *bissa angela* dicitur, estq; duorum generum, vt suo loco exponetur.
Versatur etiam in Cypro Serpens, quem incolæ *Cuffo* suo idiomate indigitant (sunt qui
aspidem surdam dicunt, quia vno mense surdus, & altero cæcus obseruetur) hoc ani-
mal est venenosum capite magno, & corpore exolse, & vbi agnum cepit, integrum
vorat; deinde arborem petit, cui tandiu corpus affricat, donec ossa deuorata detru-
dat; hoc igitur quando moritur gratum mosci odorem spirat.

Si contemplemur nocumentum, quod ab huiusmodi bestijs dimanare solet, Serpen-
Lib. 9. cap. 10. tes, in nocuos, & innocuos distribuemus. De innoxijs legimus apud Aelianum in In-
sula Hispaniola magnos versari Serpentes, sed tam mites, vt nullam hominibus noxam
afferant. Alij generantur in India, quibus natura nullam mordendi potestatem cõces-

sit,

A sit, dentibus enim carent. Item habetur in prima parte Chronicorum Peru, quod in montibus vrbis *Cuzco* Serpentes immanes, & innocui diuagantur; cuius rei hanc Indi rationem reddunt; nimirum eum olim iussu Yngæ Regis multi Duces cum exercitu ad montes exierint, vt illos subiugarent, Serpentes montium incolæ maiorem exercitus partem interfecerunt. Vnde quædam anus Regi pollicita est se velle cantionibus huiusmodi Serpentes soporare, ita ut Duces vnà cum militibus illàc innocuè transire valerent. quo peracto, illi Serpentes imposterum innocui redditi sunt. Quod figmentum, vel fabulam esse opinamur. Nicander quoq; in Theriacis inter Serpentes innoxios moluros reponit his versibus.

Serpentes aliqui innocui.

cap. 96.

Plures reptilium, quæ non ita noxia forma
Per densas habitant syluas, per opacaq; lustra,
Quos Elopes, Libyasq; coronatosq; Myagros
Dicunt, sunt iaculis insignes, suntq; moluri.
Sunt cæciq; alij sed nescia lædere turba.

B Lonicerus hos Serpentes quasi cauda gradientes interpretatur, & plura de his apud Authores nõ leguntur. Μολυρίς enim vox est æquiuoca: nam scholiastes Nicandri moluridas locustis similes esse scribit; idem notat Hermolaus in Corollario de locustis. Aristophanes tamen hoc vocabulo bestiolam inter molas nascentem appellat. Alioquin apud Hesychium μολυρις est μόλις ὑρῶν, scilicet ægrè vrinam reddens. Reliqui verò Serpentes ob venenum pestiferi esse creduntur, in sexu masculi plus veneni habent, licèt quidam viri docti fęminas maribus deteriores esse censeant. Senes iunioribus maiori veneni copia redundant. Deinde magni paruis (dummodo sermo fiat de eadem specie) venenosiores dicuntur. Amplius famelici saturis. Item irati, & audaciores, & venenosiores euadunt. Sunt & qui solo halitu inficiant: tradit enim Pomponius Mela, circa Rhyndacum amnem Bithyniæ conterminum, angues generari immanes, qui sæpius apricantes hiant, & superuolantes aues halitu inficiunt, quas postea cadentes absorbent.

Moluri qui Serpẽtes.

Halitus anguium necans aues.

Ad finem si mediremur aspectum, & reliqua ipsum concomitantia. Primò maxi-
C mam in oculis anguium differentiam inueniemus: quoniam alij habent oculos prægrãdes, vt Serpentes Libyæ, alij paruos, locustisq; similes, alij referti sunt oculis sanguineo, vel luteo colore suffusis, alij tandem acutissimè cernunt, alij obrusæ sunt visionis. os etiam angues inter se discriminat: quandoquidem seps, & marinus Serpens acuto ore donati sunt, lato ore est Parus, vastum verò Serpens libycus ostentat. quidam conno in vertice tanquam cristula decorantur: vnde scribebat Aelianus, sicuti Ceruus cornibus fæminæ præstat, & Leo iuba Leænæ antecellit, & mas cicadarum voce, ita Serpens masculus crista exornatus à fæminis distinguitur: quamus postea id in omnibus speciebus veritatem non attingere constet. Hoc quidem verum est aliquos Serpentes à natura cornibus fuisse donatos: quoniam in aspide duo supra oculos callosa tubercula visuntur, quæ maiorem in oculis cauitatem efficiunt. Alij vnum tantùm cornu habent, vt vipera monoceros, quæ in Histria generatur, Cerastes bina cornua, alij quadrigemina gerunt: hac de causa non est doctrina Alberti explodenda, vbi Serpentes vnicornes, bicornes, tricornes, & multicornes, enumerat. Cæterum aduertendum
D est, quòd Serpentum cornua non dura, & cornea, sed potius carnea, vel callosæ quædam eminentiæ apparent. Propterea Vitriacus, in historia Orientis, Serpentum cornibus instar arietis munitorum meminit, quibus instar flabelli moris, homines verberãt. Neq; pręteremittendi sunt angues alati, qui aluntur in monte Regnũ Senegæ à Malabaris diuidente. Hi solo afflatu, vel etiã intuitu homines proprius accedentes interimunt. Postremo si species vltimas inuestigemus. Nicander, referente Lonicero, duas anguiũ species supra viginti enumerat. Hæ autem sunt Vipera, Aspis, Cerastes, Hæmorrhous, Sepedon, Dipsas, Chersydrus, Amphisbena, Scytale, Basiliscus, Drynus, seu Chelydrus, vel Hydrus, Draco, Cenchrynes, Ascalabus, Elopes, Libyes, Myagri coronati, Acontiæ, Typhlopes, & Moluri.

Lib. 16. c. 62.

Serpentum aliqui cornua habẽt.

 E

FORMA, ET DESCRIPTIO.

OMNIA ferè corporis membra lacertis valdè ſimilia Serpentes habent: etenim lacerta demptis pedibus perbellè Serpentem æmulatur. Verùm ſi prima facie contemplemur caput; illud non eiuſdem figuræ, & qualitatis omnibus ineſt: nam quibuſdam caput eſt leue, alijs graue, alijs latum, alijs anguſtum, alijs album, alijs nigrum, alijs flauum, alijs coloribus varijs inſignitum. Tandem alij illud adeò velociter in vtramq; partem vertunt, vt intuenti bicipites, vel amphicephali videantur. Præterea Serpentes habent omnia ſenſoria cæteris animalibus ſimilia, nimirum nares ad olfaciendum; oculos ad videndum, aures ad audiendum, ſed hæ non eminent, quemadmodum neq; in auibus, ſed foramina tantùm apparent: vnde ſcribebat Plinius pennatorum animalium Buboni ſolum, & Oto plumæ veluti aures ſunt, cæteris ſunt cauernæ ad audiendum, quas intuemur in Serpentibus. F Meatus etiam narium ante os habent, ſed non ita explanatos, vt nares appellari poſſint; ſufficit enim vt ſpirandi munere tantummodo fungantur. Palpebram ſuperiorem non mouent ſicut neq; aues, ſed inferiore tantùm conniuent; & oculis ſunt durioribus quàm aues. Cæterùm quamuis inter Serpentes cæcula Serpens luminibus primus recenſeatur: hoc inter tot anguium ſpecies admirationem afferre non debet, quandòquidem inter tot animalia quadrupeda talpa etiam oculis caret, licet in illa, ad mentem Philoſophi, ablata pelle, locus oculorum appareat. Amplius ſerrati dentes his animalibus aſſignantur: ſiquidem Plinius tradit illos dentes vocari ſerratos, qui pectinatim coeunt, ne contrario occurſu atterrantur, veluti in Serpentibus, piſcibus, & canibus obſeruatur. Item collo caret. Hinc Porta non immeritò eliciebat angues aduerſus colli ægritudines, & ſignaturam, & prærogatiuam habere. Quamuis poſtea ceruicem non eãdem in omnibus, ſed latam in Cherſydro, & anguſtam in Sepe intueamur. Deinde cortice tanquam pelle Serpentes teguntur, quoniam Ariſtotelis ſententia fuit animalia nõ pennata ouipara cortice G muniri; cum viuipara pilis exornentur. Itaq; animalia omnium enitentia etiam ad mentem Plinij, aut pennas, aut ſquamas, aut teſtam, aut corticem, aut puram cutem induunt. Meatus excrementorum, ſeu podex propè extremitatem caudæ in quibuſdam Serpentibus, velut in vipera, & hæmorrhoo fœminis conſpicitur: in maribus verò in loco altiori, & ventri proximiori obſeruatur. Tandem cauda omnium Serpentum eandem non ſortitur formam; quandoquidem vipera fœmina caudam ex carnem, & ſquamis duriuſculis aſperam gerit. Dipſas gracilem, & nigram habet, reliquo corpore albicante. Immò in alijs Serpentibus breuior, in alijs longior, in alijs hirta ſquamis eſt, quemadmodum in deſcriptione peculiari cuiuſcumq; Serpentis docebimus.

Senſoria Serpentum qualia.

Ouipara animalia quo tegantur.

ANATOMICA.

AB extimatum partium deſcriptione, pedetentim ad penitiores partes H anguium explorandas accedemus. Primitus caput Serpentis oſſe vnico tegitur coni retuſi figura, ſicuti aſtruit Cardanus. Immò in hoc oſſe oculorum foramina natura non inſculpſit, quod ideo factum eſt, ne facile læderentur, dum humi ſerpunt. Dentes habent ſerratos, & acutos, quemadmodum paulò ante in deſcriptione huius animalis fuit exaratum: ſed, vt notat Edoardus Vuot, duo ſunt in ſuprema parte dextra, leuaq; longiſſimi, tenui fiſtula, inſtar aculei Scorpionum perforati, per quam poſtea venenum, data occaſione, eiaculantur. Lingua Serpentum tenuis longa, atroq; colore referta eſt; ideoq; longius protrahitur: in ſummitate verò eſt bifida, & ſecundùm nonnullos piloſa, ſeu potius exilis inſtar pili, vt in capite de lacertis fuit explicatum. Plinius linguam Serpentum triſulcam vocauit, quia tanta celeritate illam vibrant, vt triplicem linguam exerere videantur. Sub lingua in quibuſdam cuticula inuenitur, quę tanquam veſicula dentes operit, in qua venenum occultatur, quod poſt-

Lib. 2. de rerũ var. c. 29.

Lib. 6. de differ. Anim.

Lingua ſerpentũ qualis.

modum

A modum mordendo per cauitatem dentis communicant. Cor exiguum longum, & fi-
guram renum repræsentans postremæ adhæret arteriæ, & natura valdè calidum est: ob
hanc causam tradebat Galenus Serpentes inter cæteros animantes maxima audacia *In Lib. de*
esse refertos. Arteria est admodũ longa, & iuxta os, suam trahit originem, ita ut sub lin- *Anat. viuo-*
gua esse videatur: immò linguæ quodammodo videtur præminere, quia ipsa contrahi- *rum.*
tur, neq; eodem loco, vt in cæteris animalibus, permanet: Hæc postea defertur in pul-
monem, quo angues, ad differentiam pisciũ, vtuntur: quocirca notabat Plinius Serpen-
tũ, & piscium omnia esse similia, præter pulmonem, quem natura Serpentibus, & non
piscibus largita est: cum pisces loco pulmonis, branchias adhibeant. Hic pulmo simplex
est fibrosus fistulis diuisus, prælongus, fungosus, & cordi non multùm proximus Lin- *Pulmo Ser-*
gulam verò, quam Græci ἐπιγλωττίδα vocant, arteriæ superpositam angues non ha- *pentũ qua-*
bent, sed ipsum meatum ad libitum, modò contrahunt, modò laxant, idq; præstant, *lis.*
ne aliquid in pulmonem dilabatur. Ventriculum habent Serpentes veluti amplum *Ventricu-*
intestinum canino similem, nempè angustum, & figuræ longæ. Intestinum verò spiris *lus qualis.*
B carens tenue, & longum ad meatum vsq; excremẽtorum protrahitur. Nam interanea
Serpentum partibus internis lacertorum similia sunt, sed viscera propter longitudi- *Hepar.*
nem, & angustiam corporis ita longa, & arcta sunt, vt vix à se inuicem dignosci pos-
sint. Iecur igitur longum est, & simplex, lien exiguus, & rotundus, qualia viscera e- *Lien.*
tiam in lacertis obseruauimus. Fel, præter natricem, in omnibus Serpentibus, intestinis *Fellis situs*
adhæret, & nigro quodam, liquidoq; excremento refertum est, sicuti in vipera fæmi-
na nuper conspicati sumus. Hoc excrementum, in comparatione ad corporaturam
animalis, est valdè copiosum: quare meritò tradebat Plinius Serpentes, nec non
pisces copioso felis excremento redundare. Vesica, & renibus Serpentes carere notat
Aristoteles, veluti, & alia, quæ pennis, squamis, & cortice integuntur, præter testu-
dinem. Hoc autem inde nascitur, authore Vincentio in speculo naturali, quia humidi- *Li. 20. c. 3.*
tas anguium, sicut & auium pauca est; ideoq; in squamas, quoad Serpentes, & in pen-
nas, quoad aues degenerat. Amplius vim fætificam natura his animalibus velut, & pi-
scibus impertita est, cum pene, & testibus careant. Scripsit enim Aristoteles eos pene *Lib. 1. de*
C carere, cum non habeant crura, nam hic à cruribus originem habere dicitur. Testea *gen. Anim.*
verò propter corporis longitudinem non sunt sortiti, sed meatum, more piscium, ob- *cap. 5.*
tinuerunt: quandoquidem propter longum iter genitura facilè refrigeraretur, & infæ- *Partes ge-*
cunda euaderet. Hoc sæpè ijs contingere solet, qui longo pene à natura sunt donati, *nitales.*
quamobrem infæcundi redduntur; cum semen ob mentulæ longitudinem refrigera-
tum infæcunditatem pariat. Verùm loco prædictarum partium genitalium, natura
his animantibus binos cõmunicauit meatus, qui à septo orientes latus spinæ ab vtraq;
parte perreptant, & vtrumque supernè iuxta spinam iunguntur, atq; ita ad os excre-
menti finiunt. Hi meatus, tempore congressus, humoris fætifici pleni conspiciuntur, *Semen Ser-*
attrituq; mutuo candidum semen effluit, quemadmodum in historijs piscium fuit me- *pentum*
moratum. Mammæ in anguibus non obseruantur, quia lac non habent, cum in ouo *quale.*
lacteus ille cibus ingenitus contineatur. Vulua, seu vterus, ex sententia Aristotelis,
in omnibus Serpentibus bifidus videtur prolixior ab vno inferiori meatu ad vtrum-
que spinæ latus deductus, in quo oua generantur; indeque continua quadam serie
D exire solent. Circa ossa anguium docet Aristoteles hæc esse naturæ spinarum: quare *Lib. 2. de*
spina dorsi illis, ritu piscium, inest. Vertebræ cartilaginosæ, & flexiles sunt, sicuti na- *part. An.*
tura horum animalium expostulabat; nimirum vt quoscumq; motus, & corporis fle- *ca. 9.*
xiones facilius exercere possent. Tot costæ insunt anguibus, quot dies mensem com-
plere solent; vnde Plinius in singulis anguibus costas tricenas enumerabat.

Cæterum in confirmationem eorum, quæ hactenus de anatome Serpentum expli-
cata sunt, addemus illa, quæ de inspectione anatomica huius animalis obseruauit Io.
Gregorius Macer, qui scribens ad Gesnerum retulit se in Serpente interfecto primò in- *Inspectio*
ter cutem, & carnem, subtilem quamdam, & pinguiusculam membranam inuenisse, *anatomica*
quæ tamen cum ipsa cute descendebat. Secundò, dum scindens animal, ad meatum *Serpentis.*
excrementorum peruenisset, fæces grauissimo odore excrementa humana superantes
inuitus olfecit. Detecta cute, membra interna partim auibus, partim piscibus cõmu-
nia esse vidit. Nam trachea arteria longitudine quatuor digitorũ paruis, & gracilibus
circulis insignita ad pulmonem vsq; descendebat, cui cor, & cistis felis adhærebat.

Postea

Postea iecur ad instar hepatis lucij piscis, in longitudinem extendebatur. Deinde pin- E
guedine candida intestina erant referta, quæ à faucibus vsque ad podicem more inte-
stinorum piscium progrediebantur. Infra hepar vtrinq; iuxta intestina vena neruosa
longo ductu descendebat, cui oua pelliculis albis tecta inhærebant, vt in gallinis vide-
re licet, sed situ distincta, quia longo ordine ducuntur. Numerus in quolibet latere erat
triginta, & duorum ouorum, quamobrem ratione cordis, pulmonis, & asperæ arteriæ
Serpens auibus valdè assimilatur. Ratione hepatis, intestinorum, & abdominis Serpens
cum piscibus conuenit. Verùm postea ratione cystis fellis, & dispositionis ouorum,
Serpens ab vtrisq; nempè tam ab auibus, quàm à piscibus dissidet.

NATVRA, ET MORES.

ID natura Serpentibus congenuit, vt inter cæteras animantes alacrita-
tem quandam sensuum præ se ferant, propterea legitur in Genesi. *Ser-* F
pens autem Sapientior omnibus pecoribus terræ. Hinc fortè implacabilis
eorum furor dimanat; nam statim atq; aliquam etiam leuem læsionẽ
sentiunt, minimè quiescunt, donec vel venenum in lędentem proiece-
rint, aut præ rabie exanimati fuerint, quamobrem diuinæ litteræ im-
placabilem furorem, per Serpentẽ multis implicatũ spiris, & linguis trisulcis micantem
ostendũt. Legitur in Psalmo octauo supra quinquagesimum. *Furor eorum Serpentini fu-*
Venenum *roris instar.* quoniam venenũ semper in promptu habent; cum secus dentes delitescat.
vbi delite- Quamuis nonnulli scribant venenum in cauda Serpentis latere, idq; postea in quãdam
scat. vesicam ori adhærentem deduci, qua disrupta angues veneno carere dicuntur, sed bre-
ui diei naturalis spatio, venenum denuò ad replendam vesicam progreditur; vt cætera
animalia, & præcipuè hominem inficiant, quo percusso, ad mentem Plinij, Serpens
imposterum proprias odit cauernas, sicque errabundus pœnas luit. Ad rem Indi,
referente Aeliano, asserunt Serpentem latebras non posse ingredi, quia terra illum à
proprio sinu, quasi in exilium reijcit: vnde æstiuo, & hyberno tempore sub dio æta- G
tem ærumnosam degit. Cum tamen in principio orbis conditi nihil nocui in Serpente
In serm. de reperiretur, sed mitis, mansuetus, & altus gradiebatur homini obtemperaturus, ante-
Parad. quam in crimen laberetur, vt animaduertit Basilius: nec præter rationem, cum omnia,
quæ creauerat Deus essent valdè bona, vt sacra docet Pagina.

Lib. 1. Ge- Præterea angues hoc insitum habent à natura, vt appropinquante hyeme, sicuti &
nes. cætera animalia frigidæ temperaturæ, ad cauernas se conferant: donec Sol aerem rur-
sus calefaciens nouam quasi vitam illis restituat. Aristoteles igitur non iniuria scribe-
bat quatuor mensibus frigidissimis Serpentes latere nihilq; comedere, quo tempore ob
aeris algorem minus veneni participant, atq; impunè tractantur, non quia veneno
prorsus careant, sed torpent; cum immanitas frigoris eorum vires, & spiritus hebetet.
Li. 16. rer. Quòd autem frigoris sint impatientes, probatur pulcherrima historia Lucij Mainei Si-
Hisp. culi, vbi hæc verba leguntur. *Hyems enim horrida sæuiebat magnis, & assiduis imbribus;*
tanta enim illius hyemis magnitudo fuit, vt ingens Serpentũ numerus frigoribus actus, è pro-
ximis syluis, & montibus egressus, ad stationes, & castra repserit. Vicissim æstate, & maxi- H
mè vrgente canicula Serpentes vehementer æstuant, & quodam furore adeo agitari
videntur, vt, teste Galeno, exiguo quidem à temporis momento quiescere possint.

Lib. 2. de At, ineunte Vere, anguis prodiens à latebris veteres deponit exuuias, quas nõnulli
loc. affec. syphar, alij senium, vel senectutem, alij ad mentem Plinij vernationem appellant. Id to-
tum docuit Aristoteles in historia Animalium, nimirum Serpentes, quando exuunt se-
Lib. 8. cap. nectutẽ, primò incohoare à capite, itaut cadentes exuuiæ eos quodammodo obcæcare
17. videantur, sed tandem spatio diei naturalis à capite ad caudam, totum aufertur spoliũ,
eo modo, quo fœtus membranarum inuolucris liberatur. Deinde degustato, vt voluit
Fœniculum Nicander, fœniculo, Serpens iuuenis in humanum conspectum apparet. Hoc innuit
Serpenti Reusnerus in Paradiso poetico, quando canit.
gratum.

Ipse vetustatem cum pellibus exuit anguis,
Inficit, & vultus flore vigente suos.

Denuò idem decantat his versibus.

En

A *En nouus exuuijs Serpens reuirescit ademptis,*
Atq; graui reficit senia membra situ.

Tibulus verò hanc Serpentum proprietatem contemplans humanam deplorabat conditionem hunc in modum.

Crudeles Diui Serpens nouus exuit annos,
Forma non vllam fata dedere moram.
Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas,
Cur nos angusta conditione sumus?

Huius Serpentum proprietatis argumento Ioannes Spondanus in Commentarijs ad Odysseam Homeri, conatur Paracelsicam lapidis philosophici doctrinam confirmare. *Lib. 16.* Hæc autem ratio nunquam nobis potuit arridere. Galenus quoq; hac anguina proprietate ductus, Serpentes pilos non posse indui demonstrabat: quoniam hæc animalia *Lib. 1. de temp. c. 5.* in subterraneo specu hyeme delitescentia cutem siccam, ritu animalium testaceorum nanciscuntur: propterea pili ab ea prodire non possunt: ideoq; illam verno tempore B exuunt. Quamquam multi fuerint huius opinionis angues candidos in exortu Canis senectutem deponere; quod à veritate alienum esse arbitramur: hoc enim in Italia non obseruatur, neq; adduci possumus, vt credamus in calidiori etiam Orbis plaga ab anguibus tam serò spolium relinqui. De causa autem, propter quam Serpentes quot annis exuuias veteres amittant, Authores inter se sententijs variant. *Cur Serpentes spolium deponant.* Poetæ, qui perpetuas fabellas agitant, huius rei causam summo assignant Ioui, qui olim hominibus de se ob sacrificia optimè meritis iuuentutem per dossuarium asellum misit, sed bestia tantum thesaurum, ob simplicem aquam, anguibus vendidit. Hanc autem fabulam Georgius Sabinus elegantissimis versibus explicat hunc in modum. *Li. 4. Eleg. Elegia 3.*

Iupiter imperium quo tempore cepit Olympi,
Et Superis pulso iura parente dedit.
Sanguine taurorum faciebat sacra Tonanti
Vulgus, agebatur festus in orbe dies.
Iupiter his motus sacris, quodcumq; rogarent,
C *Id fore iurabat per sua sceptra, ratum.*
Conueniunt hominum cætus, omnesq; iuuentam
Lædere quam posset nulla senecta, petunt.
Annuit Omnipotens, tardumq; vocabat asellum,
Quo senior Bacchi vectus alumnus erat.
Hæc age, dona pijs, dixit, mortalibus affer:
A Ioue mandatum munus asellus obit.
Quid tibi cum tali, pecudum turpissima dono?
Te graue lignorum dignius esset onus.
Ecce sitim fessus dum colligit inter eundum
Flectit ad irrigui flumina fontis iter.
Quadrupedem vidit, qui talia dona ferentem
Seruator liquidi gurgitis hydrus ait,
Fluminis huius erit tibi copia nulla bibendi,
D *Ni mihi, quæ portas tergore, dona dabis.*
Heu pecus ignauum, cælesti nectare munus
Nobilius vili vendit asellus aqua.
Anguibus exuitur mutata pelle vetustas,
Tristia nos senio fata premente manent.
At rudibus caueas ne quid committas asellis,
Qui benè curatas res volet esse suas.

Verùm omissis Poetarum nugamentis, & ad seria accedentes de hoc legendum esse virum doctissimum Quercetanum asseueramus, qui id attribuit cuidam balsamo, quod *Li. 3. Phar. cap. 23.* in terræ sinu tanquam in proprio loco, matrice, & seminario continetur: ideoq; Serpentes vt pelle veteri deposita nouam induant, hoc balsamum à visceribus terræ exugunt, & potissimum dum mensibus frigidissimis sine cibo latibulantur: necessariò enim tunc hoc pretioso naturæ balsamo aluntur, quo omnia animantur, & vegetant; *Opin. Quercetani.* cuius postmodum ope, verno tempore, omnia reuiuiscunt, & florulenta euadunt. Et

vicissim

vicissim appropinquante Autumno, omnes huius balsami vegetales spiritus in subterraneos meatus, tanquam ad suam matricem reuertuntur: quo rursum Serpentes iter suum dirigentes, suas cryptas repetunt, vt hoc spirituali alimento denuò fruantur. Faterurq; Querceranus hoc non à Serpentibus, sed ab effectibus didicisse: siquidem angues sub terra brumali tempore degentes, prædicto radicali balsamo imbuti non solum, vere accedente, vetus spolium exuentes, tanquam iuuenes, diuagantur, sed etiam facultatem auferendæ lepræ adipiscuntur, quam virtutem natura alijs medicamentis non est impertita. Et quoniam ambigere posset aliquis mulra alia animalia, præter Serpentes, hyeme in terræ cauernis habitantia hoc radicale balsamum posse participare; Respondet Quercetanus hanc proprietatem solis Serpentibus à natura fuisse assignatam; quemadmodum antirhoræ facultatem extinguendi venenum thoræ, natura largita est. Denuò quia aliquis ingenio acri præditus dubitare poterat, cur huius balsami efficacia venenum à Serpentibus non auferat, atq; expugnet; iterum respondet in apibus etiam mellificis aculeum obseruari. E

Cardanus in historia subtilitatis, à Serpentibus Vere spolium deponi asserit ob siccitatem, quam hyberna fame contrahunt, illisq; contingere, quod hominibus accidit elephantiasi laborantibus fatetur; quorũ cutis ex vapore humoris corrupti siccata eleuatur. Scaliger verò in exercitationibus contra Cardanũ, id à siccitate animalis minimè prodire posse scribit: siquidem stellio exuit senectutem, cũ nullam siccitatem participet. Præterea arbores longè sunt sicciores, & tamen nullum corticem mutant. Item Cantharides inter animalia insecta siccissimæ iudicantur; neq; tamen, vertente anno, primas exuuias relinquunt. In hac dissoluenda difficultate, nobis magis arridet Greuini sententia, qui vernationem anguium genuinam pellem esse minimè putat, sed potius spolium ex muco, & forde, instar musci, in latebris circa corpus animalis collecta, & siccata genitum, quod postea Vere è cauernis exeuntes, & circa loca angusta se affricantes deponunt. F

Exercit. 189.

Lib. 1. de Venen.

Præter hæc, Serpentes à natura longam sibi vitam comparasse dicuntur; idq; ab exuuijs depositis dimanare multi existimant. Attamen hoc optimæ iocinoris constitutioni attribuendum est, quoniam ab excremento felleo diligenter expurgatur: cum in cysti fellis magna huius excrementi copia contineatur. Verùm hæsitabit aliquis, si causa longeuæ vitæ priuationi fellis attribuitur, vt Ceruis, attestante Mercuriali, contingit, Serpentes igitur ob fellis redundantiam diuturnioris esse vitæ non erit asserendum. Hanc dubitationem vnà cum Philosopho discutimus, dum huius animalis viuacitatem probæ, & opportunæ hepatis cõstitutioni assignamus; quoniam etiam à minima humoris fellei portione hepar diligenter expurgatur: dum fel Serpentum per venas non effluens, eorum viscera, & corpus non vexat. Tale enim virus ad membranam illam dentes operientem continuò dilabitur, vt ad quemcumq; ictum illis in promptu, & præsto sit. Immò cum id per venas non permeet, non solum hæ animantes sunt diuturnioris æui, sed etiam à multis affectionibus sunt immunes, quibus cæteræ animantes, ob nimiam huius excreti venas intrantis abundantiam, sunt obnoxiæ. Præterea, iuxta nonnullorum sententiam, Serpentes diuturnioris vitæ esse feruntur, quoniam in victu admodum parci sunt: nam si more aliorum animalium comederent, eorum imbecillus calor extingueretur, & illicò perirent. Cæterùm adhuc historia hæc alia premitur difficultate: quandoquidem si angues tam debili calore referti sunt, non poterunt annos ducere diuturnos. Notandum est Serpentes, in comparatione ad alias bestias, hunc calorem innatum suæ naturæ habere proportionatum, atq; humido radicali viscoso tenaciter copulatum, in quo adeò probè conseruatur, vt ob visciditatem non ità celeriter euanescere valeat: Idcircò hæc animalia diuturna lucis vsura fruuntur. Id etiam in plantis perpetua coma virentibus meridiano iubare lucidius esse videtur: etenim hæ tempore brumali folia non deponunt ob viscosam humiditatem, in qua earum residet calor, qui ad radices tunc temporis recurrere nequit, quemadmodum alijs plantarum generibus accidere solet. G H

Vera opinio de spolio anguiũ.

Lib. 1. var. lect. cap. 23.

Serpentes sunt æui diuturnioris.

Accedit vigilantia, quam multi Serpentũ propriam esse autumant, qua de causa Poetæ hortum Hesperidum à Serpentibus custodiri fabulati sunt. Ad id alludens Martialis de quodam pomorum munusculo sermonem habens sic canebat.

Cur aliqua plantæ hyeme folia nõ deponant.

Non

A *Non mea Massylus seruat pomaria Serpens,*
Regius Alcinoi nec mihi seruit ager. Lib. 20.

Alij tradunt, quòd Serpentes diei noctem coniungunt peruigilem, dum oculis apertis Epigr. 94. sommum capiunt. Id Phyles versibus iambicis sic eleganter expressit.

Ωπῶς καθεύδει, καὶ δοκεῖ πάλιν βλέπειν,
Οφις τε καὶ πτὼξ, καὶ θυμοῦ πλήρης λέων.

Idest.

Quomodo dormit, & simul cernere videtur
Serpens, & Lepus, & animosus Leo.

Aut quia, vt adnotauit Aristoteles, iuxta nonnullorum opinionem, & Serpentibus, & pullis hirundinum idem contingat: propterea quod horum animalium oculi lacerati paulò post pristinam videndi facultatem acquirunt; quemadmodum etiam caudæ tum lacertorum, tum Serpentum amputatæ renascuntur. Quamuis scripserit Isidorus oculos anguium esse patuos, & hebetes, raroq; in aduersum intueri, cum oculi non B frontem, sed tempora occupent; ita ut citius audire, quam videre credantur.

Superest prudentia, quam multi in Serpentibus refulgere referunt: cum sacræ litteræ, & potissimum in Genesi, prudentiæ Serpentinæ meminerint. Multi authores hoc animal ob prudentiam præstantissimum prædicant; quia totum corpus periculis exponere soleat, dummodò caput illæsum seruet: cum aliæ partes vulneratæ facilè pristinam sanitatem adipiscantur. quocirca quidam hebræorum iustis de causis asserebant, Serpentem astu cuncta alia animantia superasse. Augustinus Siheucus Serpentes in sacris Biblijs prudentes nuncupari voluit, quia longissimè cernant. At Clemens Alexandrinus aliam assignat rationem, scilicet quia in maleficijs, quorum Serpens est artifex, Opin. Siheuci circa aliqua discretio, & futurorum coniectura inueniri possit. Nisi velimus illos prudentes prudentiam vocare, ex Aeliano, quia impendentem pestem, terræmotum, cœli salubritatem, & fru- anguium. gum fertilitatem præsagiant: nam quinq; diebus, antequam Helice funditus euerteretur, Serpentes omnes, & aliæ bestiæ huius generis ab eo loco exierunt. Basilius verò duplicem prudentiam constituit, vnam proprij commodi custodem, & alieni doli Homil. 12. C obseruatricem, quam Serpens sibi vendicasse videtur, alteram statuit esse virtute in agenda, & non agenda definientem. Primam igitur non propriè prudentiam, sed potius calliditatem, & astutiam nuncupare poterimus. Ideò nonnulli Serpentem pro astu Prudentia depingunt, & hanc etiam ob causam in caduceo Mercurij cóplicari putant; quia Anti- duplex. quitas calliditatem, & prudentiam eloquentiæ per virgam designatæ esse necessariam ostendere nitebatur. Alij demũ Serpentes cognominarunt prudentes, quoniam absq; pedum, manuum, alteriusuè exterioris organi adminiculo celeres sint, figurasq; varias assequantur, nec non inuoluto, & reuoluto motu in quamlibet partem progrediantur.

Reliquum est, vt de Serpentum læsione aliquid in medium afferamus. Nam hoc animal naturali instinctu, si semel tantùm arundine percutiatur, tanquam iners, & mortuum iacere solet; Verùm si frequenti petatur ictu, tunc ingentes colligens iras totis viribus percutientem mordere conatur. De hac proprietate Phyles sic cecinit.

Τῷ δόνακι τυφθεὶς ὁ θρασὺς ἅπαξ ὄφις,
Κεῖθ' ολα θανατῶν αὖ δὲ τύψης πολλάκις,
Οργᾷ τι κατὰ σοῦ, καὶ προβάλλει τὸ στόμα.

D Idest. *Serpens arundinis iacet percussu iners,*
Ceu mortuus, quod si frequens plagam inferas
Attollit iras, ore cæruleo emicans.

Accedit deniq; proprietas, quam recitauit Aristoteles in historia de partibus Anima- Lib. 4. cap. lium. Videlicet caput à Serpentibus, reliquo quiescente corpore in oppositam partem 10. verti. Huius rei causam in Anatomicis assignauimus, dum Serpentem volubili structura constare, & eorum spinam vertebris cartilaginosis, & flexilibus integrari pronuntiauimus. Id totum natura necessariò illis impertita est, vt partem oppositam lædentia vitare possent. Aliter pedibus carentes semetipsos conseruare, & tueri nequirent. Ad finem aliqui proprium esse stercoris Serpentini benè olere, idq; ob siccitatem illis competere asseuerantius dicunt. Legimus quidem apud Cardanum in plaga Indica orientali sita inter Calecuthum, & Cananor, Serpentes multos diuagari, qui ab In lib. de ore suauissimum, &, mosci instar, iucundissimum odorem spirant. subtil.

E

TEMPERAMENTVM.

CIRCA Serpentum temperaturam in scholis Philosophorum, & Medicorũ non leuis agitatur controuersia, num angues in calida, vel frigida temperie sint constituti, quoniam de hoc, authores grauissimi sibi inuicem sententijs aduersantur. Nos in præsentia, vt nostra fert opinio, statuimus adhærendum esse eorum authoritatibus, qui anguinam naturam ad frigidum temperamentum referunt. In primis Galenus

In Lib. de Ther. ad Pis. cap. 8.

nostræ fauet sententiæ multis in locis; dum alicubi omnes Serpentes esse naturæ frigidæ credidit: idemq; Rhasis sentire videtur. Alibi etiam agens de locis affectis promulgabat

Li. a. c. vlt.

cuncta animantia frigidæ temperiei, bruma vrgente, tanquam mortua ob violentiam frigoris in latebris quiescere, deinde inter hæc Serpentes recensebat. Quæ opinio non recedit ab Aristotelis doctrina, qui in historijs animalium pronuntiauit Serpentes ideò esse frigoris impatientes; quoniam frigidi sunt: qua de re hyeme ad cryptas, in quibus est calor, libentissimè semet recipere astruit. Præterquamquod idem Aristoteles hos animantes voraces, & minimè bibaces esse constituit: sed appetentia frigiditate stimulatur, sunt ergo Serpentes ad frigidum reducendi temperamentum. F

Li. 10. cap. 72.

Plinius quoq; nostræ accedit sententiæ, dum modicum sanguinem, consequenterq; exiguum, & imbecillum calorem, & nullum sudorem anguibus inesse scribebat. Item

L. de Venẽ. cap. 1.

Greuinus inter nuperos authores non spernendus, dum sermonem habet de venenis, multis, & validis rationibus frigidam Serpentum naturam stabilire conatur aduersus illos, qui oppositam opinionem tutari nituntur. Vt omittamus authoritatem clariss. Mercurialis dicentis Serpentes esse frigidos, propterea quod à Serpentibus venenati mirifico quodam frigore statim tentantur. Nam hoc à frigiditate Serpentis, aut veneni prodire non potest; imò quia calor natiuus ab extimis partibus ad penitiores, & præcipuè ad cor se conferat, præterquamquod calor innatus patiẽtis à veneno superatur, & extinguitur. Non desunt insuper innumeræ ferè rationes, quibus eamdem possumus stabilire sententiam. Primùm Serpentes si manibus, solstitio etiam æstiuo pertractentur, mirigerem manibus frigiditatem communicant: itaut nonnulli hac causa moti febrientibus Serpentes tractandos præbuerint, vt æstuans febris calor retunderetur: quo peracto postmodum ijdem Serpentes, instar glaciei, frigidi in lecto remanserunt. Deinde habemus hanc vniuersalẽ propositionem à Philosopho assignatã, scilicet proprium esse caloris dilatare, & aperire, & vicissim propriũ esse frigoris cõstringere, & indurare: ideò iuxta hanc doctrinã animal habens laxiorem pellem, consequenterq; poros apertos in temperamento calido, habens verò poros clausos in temperamento frigido erit collocandum. Pellis igitur Serpentum meatus adeò clausos habet, & caro eorum adeò dura, & densa est, vt hæc perpetuam frigiditatem adiunctam habere demonstrent. Amplius sciendum est, testificante Galeno, aliquid frigidum, calidum, siccum, & humidum in relatione ad id, quod temperatum est nũcupari; sed inter animalia homo toto genere temperatum est animal hinc aduertendum est, num Serpentes homine, vel calidiores, vel frigidiores esse dicantur. Itaq; in cognitione temperamẽtorum, vniuersalis propositio legitur apud Galenum, nempè quo animal maiori, vel minori copia sanguinis redundabit eo maiorem, vel minorem caloris abundantiam habebit: propterea

G

H

Sãguis anget calorem.

anguibus, cum in sua specie minus quàm homini insit sanguis; proculdubio concludendum est ipsos esse frigidiores. In dictorum confirmationem alias duas non spernendas rationes addere possumus. Prima est, quòd Serpentes quacumq; transeunt, semper quamdam viam humido, & viscoso humore designant; cum autem excellens humiditas comitem semper habeat frigiditatem; hinc colligendum est angues in frigida temperatura esse reponendos. Secunda ratio est, quia Serpentes oua admodum tenui cortice munita enituntur: quare si calore insigni essent referti, proculdubio putamen ouorum durum esset, quale in ouis gallinarum conspicimus; cum in gallinis egregius, & validus calor obseruetur. Ex altera parte Petrus Andreas Matthiolus, in commentarijs

Li. 4. c. 20.

ad Dioscoridem, prædictæ sententiæ videtur refragari, dum Serpentes temperamento calidos esse arbitratur; fortassis nixus Auicennæ verbis, qui mirabatur inuentos esse

homi-

A homines, qui Serpentes frigidæ temperiei esse crediderint. Quamobrem Matthiolus argumentatur hunc in modum. Serpentes, bruma premente, ad latibula confugiunt, quia frigidiorem aerem suæ temperaturæ calidæ aduersum vitant; quemadmodum pisces natura frigidi, cum primum aeris caliditatem sentiunt, illicò moriuntur. Prædictam Matthioli rationem dissoluere debemus dicendo, Serpentes ob frigidam temperaturam hyeme latibulari, & pisces extra aquam interire, non ob aeris calorem, sed quia amplius in proprio elemento non versantur: sicuti vice versa multa alia animalia in aquis vitam traducere nequeunt, pariter veluti homines temperaturæ biliosæ hyeme optimam transigunt vitam, æstate verò ob calidum temperamentum ægerrimè se se habent. Serpentes ergo natura frigidi hyeme latitant, ne ingens anni temporis frigus eorum calorem natiuum veluti sopitum prorsus extinguat. Idq; tali tempore liquidò constat, si quis è cauernis Serpentes eruerit, illi enim ob magnam caloris imbecillitatem vix semetipsos mouere, & proficisci possunt. Demum si Serpentes essent natura calidiores, diuturnam vitam sine alimẽtis, ob maximam natiui caloris actionem, Fen. 6. Lib. 4. Tract. 3. cap. 21.
B degere non possent: At eorum calor cum sit valdè languidus, per diuturnum temporis brumalis spatium in loco subterraneo sine cibis morantur: hac de causa natura illis carnem, & pellem solidiorem, & crassiorem communicauit, ne infirmus eorum calor citò euanescere posset.

COITVS, PARTVS.

ANTEQVAM verùm congressum, & partum Serpentinum ponderemus: necessarium esse arbitramur Serpentum generationem ad mentem Antiquorum examinare. Poetæ in primis commenti sunt cuncta animantia venenata ex sanguine Titanum concepta fuisse, qui cum aduersus Saturnum, & Opim belligerare ausi essent, tandem à Ioue superati interfecti fuerunt, quorum de cruore Nicander in Theria-
C cis ortos esse Serpentes decantat.

Fama est multiplici variata phalangia forma,
Omneq; serpentum genus, & quæ cætera turba est,
Lethale omne fouent, fundunt, spirantq; venenum
Anguipedum fuso prodisse cruore gigantum.

Alij Serpentum originem ex guttis sanguineis amputati capitis Medusę dimanasse promulgarunt. Id celebrat Ouidius hunc in modum. Lib. 4. Metam.

Cumq; super libycas victor penderet arenas
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ;
Quas humus excipiens varios animauit in angues.

Alij ex terra, seu potius ex putredine terræ Serpentes prodijsse, hacque ratione Pythonem magnum illum Serpentem olim progenitum fuisse litteris demandarunt; quem postea Apollo interficiẽs Pythius fuit cognominatus, indeq; ludi pythij ad perpetuum huius facti monumentum instituti fuerunt, in quibus victor esculeis frondibus corona-
D batur. Ouidius hunc Serpentis ortum eleganter diuulgat his versibus. Lib. 1. Metam.

Ergo vbi diluuio tellus, lutulenta recenti
Solibus æthereis, altoq; recanduit æstu;
Edidit innumeras species, partimq; figuras
Reddidit antiquas: partim noua monstra creauit.
Illa quidem nollet, sed te quoq; maxime Python
Tum genuit, populisq; nouis incognite Serpens
Terror eras.

Quamquam alij scripserint non ex terra, sed ex sanguine Pythonis omnia animalia venenata in cunctas regiones propagata fuisse. Verùm postquam verba fiunt de ortu Serpentum ex putridis procedente, non erit ab re prædictis addere eorum opinionem, qui ex putrescentibus humanis carnibus, vel potius ex corrupta spinæ medulla Serpentes generari assueuerant. Id Pythagoreorum secta, nec non Plinius litterarum monimentis consecrarunt: quod postea Ouidius confirmat his carminibus.

Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulcro E
Mutari credant humanas angue medullas.

Propterea Virgilius huic adhærens opinioni de sepulcro Anchise Serpentem prodijsse finxit, dum inquit.

Lib. 5. Æneid.

——— *cum lubricus anguis ab imis*
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
Amplexus placide tumulum, lapsusq; per aras.

Pariter Silius Italicus verba faciens de tumulo Zazynthi ad imitationem Virgilij sic canit.

——— *& grato cineres decorarat honore,*
Et visus sede (horrendum) prorupit ab ima
Caruleus maculis auro squalentibus anguis.

Itaq; Prisci hac fortassis ratione ducti, vt narrat Plutarchus in Cleone, Serpentes Heroibus consecrarunt. Aelianus igitur contemplans hanc Serpentis generationem, tandem in hæc prorupit verba; nempe, vel id esse fabulosum, vel ad mysterium trahendum esse: nam si aliquis homo irrationalem ducit vitam, is in terra tantummodo Serpens venenatis afflatibus humanam societatem corrumpens, tortuosis cogitationibus quotidie dolos machinans, in latebris turpia exercens: æquum erat, vt huius defuncta caro tale animal generaret, sicq; præmium Serpentinis moribus dignum referret improbus, dum mortuus pater Serpentis efficitur. His igitur, moralibus omissis, nonnulli manifestant naturaliter ex eorũ cadaueribus Serpentem oriri, qui ante obitum, cadauer Serpentinum olfecerint, quamobrem circumfertur Archelai epigramma (referente Antigono) quod sic se habet. F

In Narrat. mirab.

Cuncta in se alternis aeuis longa reuoluit,
Et vicibus certis omnia mundus alit.
E curua spina Serpens (res mira) medulla
Nascitur, hoc monstrum putre cadauer habet.
Traxerat exanimi viuus Serpentis odorem,
Post sua, quem rursus funera gignit homo. G
Credamus nasci Cecropem potuisse bimembrem.
Exemplis res est nunc ea mira minus.

Non esse igitur prodigiosum ex humano cadauere Serpentis ortum credendum est; & eò magis, cum Ambrosius Pareus vir proculdubio fide dignus scribat Auenionensem quemdam opificem, quo tempore ipse in ea vrbe versabatur, feretrum plumbeum, in quo cadauer erat, fideliter vndiq; ferruminatum, ne tantillum aeris ingredi posset, reserasse: interim à Serpente incluso adeò lethali ictu percussum fuisse, vt parum abfuerit, quin periret. Itaq; multò magis ex terra, & imbre putrescentibus Serpentes progigni poterunt. Id Macrobius innuit dicens. In Aegypto ex terra, & imbre mures nasci, alijs vetò in locis ranas, & Serpentes produci. Hanc ob causam Nerui Scythiæ populi, teste Herodoto, quadam æstate, ante Darij expeditionem, solum mutare coacti fuerunt: nam tanta Serpentum multitudo ex illo solo procreata est, vt tali relicta regione, cum Budinis imposterum habitauerint. Item Amyclarum ciuitatem Italiæ, inter Caietam, & Tertacinam sitam, à Serpentibus deletam tradunt, quia innumerabilis increuit Serpentum copia, qui ex vicinis paludibus nascebantur. Quamuis alij referant prædictam vrbem à Serpentibus fuisse destructam, quia nulli angues ibi occidebantur: siquidem ea vrbs Colonia laconica fuisse dicitur, & Seruius Lacones pythagoricæ sectæ constituit asseclas, qui σαρκοφάγιαν interdicebant, ea potissimum ducti ratione, quia humanas animas in brutorum animalium corpora, magno probro, transmigrare credebant. Quid plura? in corporibus humanis etiam viuentibus Serpentes genitos legimus. Nam olim in Hungaria iuxta flumen Theisan accidit, vt in multorum hominum aluo Serpentes naturalibus similes gignerentur, & ob id circiter tria hominũ millia perijsse feruntur. Plinius etiam retulit inter initia belli Marsici ab ancilla Serpentem editum fuisse. Nos hoc in loco figuras nonnullorum animalium Serpentibus similium exhibemus, quę similiter ex putredine in corporibus humanis genita sunt. Immò ex capillis mulierum productioribus, & humidioribus Serpentes produci narrat Rhodiginus. Sed Porta capillos mulieris mensibus laborantis fimo obru- H

L. 24. cap. 20.

Lib. 4.

tos,

A

1 Effigies monstri Serpentini ab humano vtero exclusi.
2 Vermis Serpentiformis vomitu exclusus.
3 Monstrum anguineum ab aluo virginali exclusum.
4 Illuuies per vrinam excreta.
5 Rudimentum millepedis per lotium excretum.

B

C

D

tos, modico temporis spatio, in Serpentes degenerare affirmat id accidere setis iubarum E
equi multi autumant; quæ fluentibus aquis expositæ, paucos post dies, Serpentes pro-
creant. lætaminibus quoq; idem accidere scribunt, quando hæc sub dio in loco con-
cauo humorem colligente sita sunt, & stramento intecta, ne sole arescant. Verùm ali-
qui, ex Plinio, palum è robore in illo defigunt, ne ibi Serpentes innascantur.

Vt prohibeatur ne in fimo Serpens generetur.

Amplius nõ possumus nõ mirari, quòd ab auibus etiam Serpentes prodeant; quan-
doquidem Democritus (referente Plinio) nonnullas nominat aues, quarum de sangui-
ne confuso Serpens generatur. Immò maior nostro animo incessit admiratio, dum è
singulis ferè plantarum speciebus sub fimo equino locatis, vermium, & Serpentum
proprias gigni species, ex Cardano, intelleximus. Alij potissimum ex Saluia in sterqui-
linio putrefacta Serpentes oriri asserunt. quamuis Magi Persarum, authore Langio,
ex folijs saluiæ in fimeto corruptis, Sole & Luna secundam faciem Leonis occupanti-
bus, auem merulæ similem procreant, cuius concrematæ cinere lampadibus insperso, F
domum totam Serpentibus plenam repræsentant. Tandem ex lapidibus etiam genera-
ri Serpentes apud multos Authores legimus. Cardanus prodit non esse mirum ex sub-
stantia humidiori saxorum putrescente vermes, & Serpentes gigni: nam contactu suo
lapidem atterunt, atq; ex illo attrito, & corrupto aluntur, & augentur. Totum id ro-
borat authoritas Baptistæ Leonis, qui (referente Pareo) publicauit tẽporibus Martini V.
Summi Pontificis, in vasto, & solido marmore inuentum fuisse viuũ Serpentem inclu-
sum, nulla in tam densa soliditate apparente rimula, per quam aer ad illud animal subire
posset. Hactenus de generatione Serpeurum citra congressum satis, superq; dictum sit.

Lib. 7. de rer. var. cap. 29.

Lib. 20. cap. 24.

Ideò tamen non fit, quin angues (more aliorum animantium, vt explicatum etiam
fuit de muribus) simul, venere stimulante, coniungantur. Siquidem Aristoteles, cum
modum congressus ouiparorum exposuisset, de coitu etiam animalium longorum, &
expedum verba fecit, asseruitq; ijs coitum exerceri complexu mutuo partium supina-
rum; & per partes supinas, anteriores, nempè partes ventris à collo vsq; ad caudã intel-
lexit. Voluit igitur Aristoteles docere Serpentes, cum exigua quadam sui parte copu-
lentur, non posse præ nimia corporis prolixitate, facilè adaptari. Ideoq; cum careant G
membris, quibus amplexus fieri solet, flexili corporis agilitate vtuntur, & complexu
mutuo sese obuoluentes venerem absoluunt. Immò in huiusmodi actione adeò sunt
inter se conuoluti, vt intuentibus vnus Serpens biceps esse videatur. & quamuis dixe-
rit aliquis Serpentes, testibus carere, & propterea congressum ritu aliorum animan-
tium non posse exercere: attamen sciendum est ex superius narratis de natura, & mo-
ribus eorundem ad aures Aristotelis, loco testium duos habere meatus, qui venereo
tempore, semine fætifico implentur: quo tempore postmodũ, ex Aeliano, grauissimum
odorem spirare solẽt. Cæterùm Serpentes non solũ cũ animantibus propriæ speciei, sed
cũ alijs etiã specie diuersis cõgrediuntur. Quandoquidem multi promulgarunt mure-
nas ad siccũ litus elapsas cõgressu Serpentum impleri, cui sententiæ Oppianus adstipu-
latus est: quamobrem Plinius scriptũ reliquit, iuxta aliquorũ mentem, murenas esse tã-
tum fæminini sexus, & ex Serpentibus concipere: ideoq; Piscatores huius non ignari
sibilum Serpentũ ore æmulantur, quo murenæ euocatæ facilius ab ipsis capiuntur. Ve-
rùm huic opinioni Atheneus, & multi alij reluctantur. Circa partum, esse in Asia Ser- H
pentum genera, narrat Alciatus, quos ore eniti hominum opinione compertum est;
qui author de Amphisbena fortassis verba facit. Alioquin, iuxta Aristotelis senten-
tiam, animalium expedum, alia pariunt animal, vt vipera, alia ouum, vt genus pi-
scium, & cæteri Serpentes. Oua autem continuata quadam serie contexta sunt ad
instar monilis, quod gutturis muliebris ornamentum esse solet. Hæc oua ex Plinio, in
terra conduntur & sequenti anno angues excluduntur. Occasione quantitatis ouorum
Serpentini generis, quæri solet, an Serpentes vltra quemdam numerum determina-
tum multiplicentur. Cardanus vltra metam quamdam Serpentes non multiplicari
arbitratur, hac potissimum ductus ratione, quia humano generi admodum infesti, &
pestiferi sint. Ex altera parte Scaliger in exercitationibus aduersus Cardanum, prædi-
ctam explodit sententiam: quoniam si illa vera esset, nulla planta venenata v. g. aconi-
tum, & napellus plusquam vnicum semel proferret, quod veritati repugnat; cum
prædictæ plantæ, vt experientia docet, copiosissima producant semina. Non possumus
igitur præscriptum venenorum numerũ assignare. Præterea addit Scaliger non impen-
dere

Lib. 5. de hist. An. cap. 3.

Serpentes quomodo venerem absoluant.

Lib. 1. de Pisc.

Exercit. 83.

A dere periculum, vt vniuersum humanum genus à Serpentibus deleatur. cum maxima pars terrarum orbis huiusmodi animalibus careat.

V O X.

QVALIS sit vox huius animalis, ex doctrina Aristotelica percipiendum est. nam in historijs animalium, inter animantes lingua, & pulmonibus præditos nonnulla collocabat animalia, vt Serpentes, qui longum sibilum edere solent. At quia hæc vox anguibus, & testudinibus quodammodo videbatur cōmunis, propterea Plinius animaduertebat ab anguibus longum sibilum, & à testudinibus obtusum reddi. Aliter cæteri authores vno ore Aristotelis, & Plinij sententiam confirmant. Authór Philomelæ sic canit.

B *Ecce venenosus serpendo sibilat anguis.*

Lucanus pariter huic asserto subscribit, dum ait.

Quod strident, vlulantq; feræ, quod sibilat anguis. L. 6. Phars.

Baptista etiam Mantuanus idem sentit, quod cæteri, dum inquit.

——— *coluber quando ore trilingui*
Sibilat, & caput attollens in prælia surgit.

Ab assertis colligendum est sibilare nil aliud esse quam sibilum edere, quod de Serpentibus dicitur. Immò quandoque competit etiam hominibus, quando, ad aliquem deludendum, sibilum emittunt. Sibilus enim est sonus, qui compressis dentibus, & parùm diductis labijs ab hominibus formari solet. Verùm quia huiusmodi sonum Serpentes sæpius emittunt; ideò sibilus tanquam vox Serpentis propria celebratur. Hæc autem vox (sibilus) in singulari numero masculini generis, in numero autem multitudinis, masculini, & neutri apud authores legitur. Deinde est vox æquiuoca cum sibilus apud Poetas flatum venti designet. Scripsit enim Virgilius hunc in modum.

——— *venientis sibilus austri.* Eclog. 5.

C Insuper pro nomine etiam adiectiuo vsurpatur: etenim Virgilius interdum ora sibila, nempè sibilantia nominauit. Item apud Græcos συριγμὸς, vel συρισμὸς sibilus exponitur: deinde hunc sonum propriè homini, & postea Serpenti attribuunt. Verùm Lib. 1. Apollonius sermonem habens de Serpente custode velleris aurei, sic scribebat. ῥοίζει Æneid. πελώριον, idest immensum sibilabat: quamuis ῥοίζειν in Græcorum scholis propriè stridorem edere significet: attamen ab Homero interdum pro sibilare vsurpatur. L. 10. Ilyad.

GRESSVS.

SERPENTES conuoluendo semetipsos, & flexuosis impulsibus incedere publicauit Galenus: cum nunquam, nisi morientes extendantur iuxta illud Virgilij. L. 6. Anat. admin.

——— *Serpens conuoluit lubrica terga.* Lib. 11.

D Immò ex Aristotele, eodem modo, quo in terra reptant, in aquis etiam natare dicuntur. Non defuerūt, qui in hanc venerunt sententiam, Æneid. Serpentem antequam decepisset Euam, pedibus vsum fuisse ideò in sacris litteris legitur. quòd Deus post hominis lapsum, dixit Serpenti, maledictus eris præ omni anima- Lib. 3. Geli, & super ventrem, seu pectus tuum gradieris quasi prius vsum pedū habuisset. Chry- nes. sostomus tamen animaduertit Serpentem etiam ante crimen Euæ pedibus caruisse, Deumq; post primorum parentum peccatum, iussisse Serpenti, vt imposterum super humum reperet; quia prius erecto corpore facultatem conueniendi Euam habuisset; quare meritò damnatus fuit, vt super solum serperet. Hoc autem est conforme doctrinæ In Lib. de Aristotelis, qui scriptis mandauit naturam noluisse temerè Serpentē pedibus carere, incessu Aquoniam id quod optimum est semper respicit, & pro subiecta sibi materia operatur, nim. salutis semper consulens, & speciebus conseruandis prospiciens. Præterea alia assignatur causa, propter quam anguibus pedes desint nimirum, quia nullum est sanguineum animal,

animal, quod pluribus quàm quatuor modis se moueat: vnde manifestum est ob longitudinem Serpentes esse enormes, atq; asymetros: hac de re pedibus carere necesse fuit. Pluribus enim, quam quatuor pedibus incedere non potuissent; quoniam inter animalia exanguia recensenda fuissent. Deinde si duos, aut quatuor habuissent pedes, quibus animalia sanguinea gradiuntur, ob incommodam corporis longitudinem, aut omninò se mouere non potuissent, aut tardò admodum motu incessissent: quare satiùs fuit ad eorum cõseruationem, vt quibusdam corporis flexibus, veluti superius fuit declaratum, mouerentur. Hinc clarum est angues per gyros, & flexiones meliùs gradi. Siquidem dum se voluntant, vnam partem corporis flexionibus à terra eleuant, & aliam super terram ponunt. Amplius contra naturam aliorum animalium, caput reliquo corpore quiescente ad partem posteriorem, ob vertebras cartilaginosas, vertere possunt. Neq; hoc temerè fabricatũ est à natura: sic enim suum corpus longum, & angustum in partem aduersam respicientes melius tueri possunt. Itaq; angues costis, & squamarum nixibus repant, quas à summo gutture ad imam aluum æquali ratione dispositas habent. Squamis enim quasi vnguibus, & costis quasi cruribus innituntur. Hæ autem sunt asperæ, vt in vipera, cæcula, & Serpente Aesculapij sæpè obseruauimus. Quocirca si accidat, vt in aliqua corporis parte costa collidatur, illicò Serpens admodum languidus, & debilis in motu redditur; cum ictus ille spinam soluat, per quam corporis motus agebatur. Tandem D. Augustinus in Genesim scribebat, Serpentes ideò carere pedibus, quia, cum sint animalia maximo astu ad nocendum prædita, necesse fuit ipsos repere, ne eorum vestigia audirentur. Apud Græcos etiam εἰλυσπᾶσθαι verbum est, quod de motu Serpentum, & vermium circũfertur, qui se se in arctum colligentes, & posteriora attollentes progrediuntur. iuxta illud.

——— *tractu se colligit anguis.*

Nam in Græcorum scholis εἰλυσπάομαι exponitur voluendo trahor; qualis motus Serpentibus competere videtur. Veluti etiam ἕρπειν serpere, & κυλίειν volutare ad Serpentes attinere asserunt. Item σιγέρπης tacitus repens vertitur, & ad Serpentum genus spectare fatetur Hæsychius. Alioquin περισπειράω, quod verbum significat in orbem circumdo, Serpentibus tantummodo competit, quando suis spiris aliquid circumdant.

Quare Serpentes asymetri dicantur.

Quibus adminiculis gradiantur.

Cap. 3.

LOCVS.

CIRCA loca à Serpentibus frequentata, primò illa enumerabimus, in quibus minimè viuunt, deinde cuncta alia, tum calidiora, tum frigidiora ab illis habitata recensebimus. Plinius in primis animaduertit Ebusum omnium animalium nocentium esse expertem, neq; aliundè inuecta sustinere. Angli etiam referunt in Hybernia nullum venenosum animal inueniri, & Serpentes nauibus illuc allatos statim interire. Immò terra ex Hybernia allata conspersos continuò exanimari. Fluuius quoq; non longè à Lituania est, qui nocuos animantes non nutrit; immo si nauibus *Pugo* delatis angues adhæserint, cum primum huius fluminis aquam attigerint, edito sibilo aliò confugiunt, vt habetur in historia rerum Polonicarũ. Idem Sardiniæ accidere Solinus prodidit. Idem Gauleoni Lybiæ regioni Textor attribuit. Legimus etiam in historia Laponiæ, Serpentes ibi nõ gigni, neq; aliunde inuectos ibi viuere posse. In Creta nullos esse Serpẽtes, neq; alios nocuos animantes Aristoteles, Plinius, & Solinus attestati sunt. Bellonius tamen nonnullas Serpentũ species solum cretense colẽtes obseruauit; neq; veneno turgẽtes esse arbitratus est, sicuti postmodum experientia docuit: nam ab vno, quem persequebatur demorsus in manu, nullum aliud incommodum nisi solam cicatricem sensit; hac de re Antiquorũ opinionem possumus tutari, qui nullũ noxium animal in prædicta insula morari asseuerarunt. Britanniam quoq; anguibus carere tribus de causis astruit Cardanus. Primò, quia ob immensum frigus ibi pauci generari possũt; secundò, quia illa regio optimè colitur; tertiò tandem, quoniam, qui geniti sunt, exterminantur. Scaliger verò non iniuria prædictas rationes refutat; cum multa loca prædictis frigidiora, & cultiora Serpentum magnam copiam producant: id igitur naturæ

Tom. 1.

In Cornucop.

In lib. de subtil.

A turæ loci potius tribuendum esse existimauit. Sicut de multis alijs locis superius est exaratum. Quid dicendum est de Paradiso terrestri, in quo Serpentem non versari multi autumant? Abdias agens de topographia Paradisi deliciarũ, scripsit Serpentem huiusmodi sedem non colere, quoniam per ipsum Angelus inuidiam suam exercuit: propterea à Deo diris affectus pœnis in loco benedicto habitare nõ potest. Angelum enim liuor occupauit, cum Dei imaginem in homine perpendisset: quamobrem inuidiam concipiens viangelica Serpentem ingressus suasit vxori Adæ, vt vetitũ à Deo pomum tutò comederet. Hactenus de locis à Serpentibus non frequentatis. *Lib. 7 hist. Apost.*

Modò ad enumerandas regiones à Serpentibus quotidie vexatas accedendum est. Primùm loca meridiei obuersa recensebimus cum multi authores in locis calidioribus pestiferos produci Serpentes asseuerent. Omissa igitur insula Colubraria, seu ophiusa, quam, ob Serpentum copiam Plinius inhabitabilem redditam fuisse astruit: nec non Melitæa Italiæ insula Serpentum feracissima, vbi lapis, vel terra Gratia S. Pauli nuncupata, aduersus venenum probatissima nascitur; immò & Phato olim Ægypti insula, *Colubraria & ophiusa.*
B quæ ex Aeliano, multis, & varijs Serpentum speciebus scarebat. Reducere oportet ad mentem Thessaliam tanto anguium numero redundantem, vt, nisi à Ciconijs vorarentur, procul dubio incolas à suis sedibus expellerent: quemadmodum accidit incolis oppidi S. Viti in Gargano Apuliæ monte, quos, vt notat Leander in historijs, anguium multitudo adegit aliò migrare. Addamus Arabiam, in qua Herodotus scribit innumeros ferè Serpentes circa thuriferas arbores tanquam illarum custodes versari, qui postmodum in Aegyptum volare dicuntur, vbi, nisi ab auibus Ibidibus extinguerentur, totam Aegyptum dissiparent: qua de causa à gente Aegyptia prædictis auibus summus habetur honos. Neq; prætermittenda est Numidia ob Serpentum copiam memoranda, quorum morsibus venenosis, attestante Ioanne Leone, multi quot annis mortui inueniuntur. In Æthiopia postea Serpentes numerari non possunt, nam ibi, vt narrat Pietius, inuicem in gyrum voluuntur, vt montis speciem intuentibus repræsentent. Insuper totam Africam Serpentum adeò feracem Strabo, & Solinus prædicant, vt agricolæ araturi necessariò præaltas induant ocreas, alioquin lethales Serpentum ictus effugere non possent: ideòq; ibi nascitur planta Scorzonera vocata, authore Porta, cuius vsus aduersus Serpentes tantoperè commendatur. Deniq; Petrus Martyr, & Paulus Venetus tot, & tam grandes in Indijs versari Serpentes scribunt, vt aduenis maximum timorem afferant. Cæterum aliqui arbitrantur in solis regionibus calidis Serpentes diuagari ob cõnatam ijsdem animalibus frigiditatem, tum etiam, quia calore magis multiplicari, & citius augeri credant. Verùm illa pars Europæ iuxta Septentrionem sita, vt memorat Olaus magnus, pessimos nutrit Serpentes; licet quoad naturam veneni languidiores, quàm Africani esse ferantur. Propterea in huiusmodi regione aquilonari, ex eodem Olao magno, pastores ab anguibus per campos, & syluas vagantibus maximam noxam quotidie reciperent, nisi oppottunis remedijs muniti semper incederent. Immò in parte etiam Septentrionali regni Indiæ vastum esse desertum dicitur, in quo infiniti ferè Serpentes stabulantur. Bohemia sita cis mare Liuonicum, multitudinem, & magnitudinem anguium producit, vt pastores, ex Scaligero, cum illis perpetua bella gerant. Gesnerus etiam recitat in montibus Heluetiæ maximos Serpentes à viatoribus quotidie conspici. In Italia, & alijs etiam frigidioribus regionibus multos Serpentes, sed minus venenatos esse Cornelius Cælsus tradit: idcircò addit Scaliger in Lombardia, & agro Ferratiensi varias Serpentum species inueniri. *Lib. 3.* *Li. 1. de Africa.* C *Li. 6. Phyt cap. 23.* D

Nunc loca peculiaria, quibus vt plurimùm Serpentes delectantur, recensere debemus, Greuinus anguium habitationes statuit esse caulas, casas rusticas, cauernas, montes, & prata secus syluas cæduas collocata. Cælius Rhodiginus syluas odoriferas ab anguibus frequentari diuulgat. Quamuis plerumq; in montibus, & locis aridis libentissimè versentur. Vnde Nicander in Theriacis pronunciat in monte Othry varia Serpentum genera vagari: Sed aduertendum est, quòd author per hunc Græciæ montem, reliquos omnes Serpentibus redundantes intelligere voluit; dum cecinit. *In I. de Venen.* *Loca peculiaria anguium.*

Præterea candens niue, & asper vepribus Othrys
Rufis reptilibus scatet, & caua vallis, & alta,
Ac rigida salebris rupes, nemorosaq; saxa,
Qua sitibundus, & haud vno apparere colore

Visus

Visus seps habitat. E

Cauernæ quoq; sunt plerumq; particulares angulum sedes: quamobrem Ælianus circa paludem sitam iuxta Ephesiam metropolim cauernam Serpentibus plenam inueniri narrat. Hic aliqui clementiam naturæ contemplantur, quæ loca deserta Serpentibus habitanda assignauit, vt huiusmodi bestias venenatas ab humano genere, cuius est valdè studiosa, segregaret. At Scaliger hoc non argumentum, sed nugamentum esse existimat: quandoquidem natura illas terrarum partes consultò animalibus assignauit, quæ ad eorum conseruationem conferre possent. Hac de causa terram tophaceam à Serpentibus maximè appeti multi asseuerant, quia & illam excdere, & in illa facilius latibula parare possunt, quare ad rem Virgilius sic canebat.

Terra Serpentibus grata.

L.3. Georg.

Et tophus scaber, & nigris exesa chelydris
Creta, negant alios æquè Serpentibus agros
Dulcem ferre cibum, & curuas præbere latebras.

Quamuis nō semper in subterraneis locis suam construāt habitationem, sed interdum in cauatis arboribus stabulantur. Vnde Olaus Magnus mirum recitat spectaculum, F quod (licèt raro) in aquilone videtur: nam Serpentes in cauatis betulinæ arboris radicibus, hyeme cōmorantes suo afflatu talem secus radices excitant calorem, vt huius arboris folia alias decidua, durante bruma, proprio referta virore arborem exornent. Quapropter incolæ regionis arcanorum naturæ ignari, hanc arborem folia non deponentem sacram putant. Huic nō multum dissimile videtur scribere Solinus, quādo narrauit in quadam Africæ gleba non sine miraculo campis vndiq; aridis lucum quemdam virere. Inter sedes Serpentum peculiares recensenda est aqua: nam Cadamustus pronunciauit multos Serpentes regni Senegę vnà cum piscibus in aquis natare: Et Plinius retulit ora Etymadis Serpentibus infestari, quos flumina illuc deportant. Immò, Solino teste, ad Caspias portas, æquinoctio verno accedēte, Serpentes vndiq; per aquas confluunt.

L.21.c.29.

Betula vbi folia non deponat.

In Polyhis. cap.40.

Angues vbi aquis delectētur.

V I C T V S.

G

DE cibis Serpentum authores longè diuersa sentire videntur. Primùm nonnulli verbis sacræ paginæ nixi, terram, & puluerem cibaria Serpentum esse statuunt. Siquidem in Genesi, cum Serpens ad seducendos primos nostros parentes, Diabolo organum se præbuisset; tunc Deus illi dixit: super ventrem tuum gradieris, & puluerem comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Præterquamquod apud Esaiam habemus hæc verba. *Serpenti panis erit puluis.* Amplius apud Micheam hæc scripta leguntur. *Lingent puluerem, sicut Serpens.* Propterea Serpentes terra, & præcipuè dulci gleba vesci non est negandum: dulcibus enim summoperè delectantur. Ideo Plinius Boam Serpentem lactis auidissimam esse prædicat. Nihilominus nostri etiam agricolæ lactis amantissimos omnes Serpentes esse fatentur. Bellonius omni insectorum genere Serpentes ali testificatur. Vnde Theophrastus scripsit angues partem Africæ incolentes, in qua rarissimè pluit, Onum in illis regionibus copiosè nascētem comedere. Est enim ὄνος, siue ὀνίσκος bestiola quædam multipes, coloris fusci, & subcinericij, quæ contacta illicò in orbem H se conuoluit, latinis multipeda, & porcellio nominatur. Vitriacus in historia Orientis à Serpentibus illarum regionum piper album vorari tradit: ideoq; singulis annis inter se præliantes sese mutuo perimunt. Aliquando Serpentes exiguo contenti cibo vitam degunt, quod optimè norunt circulatores, qui angues in capsulis ligneis modico furfure apposito circumferunt. Etenim tempore hyemali penes ignem, vel sub ceruicali, vel in æstuario positi in pyxide perforata, vt facilè respirare possint, absq; esca ad tempus vsq; vernum vitam protrahunt. Nos in vasculis Serpentes inclusos, spatio semestri, sine cibo conseruauimus. Immò Tarantulam viuam Roma in intermedio arundinis ad nos missam in ampulla vitrea, dies quinquaginta, sine alimento retinuimus. Nec mirandum est hæc animalia tamdiù sine cibarijs viuere; quandoquidem Serpentes, & lacerti sunt animantes multo phlegmate scatentes; & phlegma facilè in nutrimentum vertitur: est enim alimentum semicoctum, quod paulatim, iuxtà tempus opportunum, in sanguinem transmutatur. Monstrat id in anguibus quotidiana experiētia, etenim dum

cap.3.

cap.65.

cap.8.

Angues lactis amantes.

Onisci sunt Serpentum cibus.

Inedia anguibus cōmunis.

Tarantula viua Roma Bononiam delata.

horum

A horum pituita in alimentum vertitur, animal fit rugosum, & extenuatur: sicuti in scilla herba licet cōspicari, quæ extra terram in aliquo suspensa cubiculo germinat, veluti reliqua cæparum genera, aduentante Vere, in hortis germinascunt. Id autem accidit, quoniam plurimum humoris viscosi possident, quo & radicem nutrire, nec non folia, & flores emittere possunt. Præsertim hoc præstat pancratium, quod tribus annis continuis suspensum in Musæo floruit: cum calor innatus in lentore suo facilè conseruetur: quod nisi conspicati fuissemus proculdubio nemini id narranti fidem adhibuissemus. Bellonius quoq; decem menses absq; cibis Serpentes viuere posse affirmat, dummodo paulum aquæ illis identidem præbeatur. Ideò Plinius non sine ratione referebat nullū Serpentem fame, aut siti interire. Nam Greuinus illis cōtingere asseuerat, quod in aliquibus mulieribus vsu venit, quæ, vt paulò ante dictū fuit, cū humore pituitoso, & crasso refertæ sint, calorem naturalem imbecillū, proportione tamen prædicto humori lento respondentem habent; hac de re siue nutrimēto diuturnam vitam ducūt.

Scilla, cur extra terrā folia, & flores edat.

Lib. 1. de Venen.

Alioquin Aristoteles docuit Serpentes esse animalia, quæ, data occasione, voraci-
B tati suæ libenter indulgent: carnes enim, & herbas edunt, & deuorato aliquo animalculo, ab illoq; tota nutriente substantia extracta, reliquum per secessum detrudunt. Sed totum oppositum præstant aranei, qui capti alicuius animalis succum totum foris hauriunt. Idem Aristoteles Serpentinum deuorandi modum assignat, dum inquit Serpentem ex longo breuissimum, & ex tereti latissimum fieri, vt quod deglutitum est, extento corpore melius in ventrem dilabatur: nam gulam habent tenuem, & longam, ideoq; in deglutiendo valdè laborarent, nisi semetipsos multifariam contorquerent. Ephesius opinatus est philosophum, per hæc verba, modum, quo oua deglutiuntur à Serpentibus declarasse; quam sententiam explodit Suessanus; cum oua a Serpentibus, fractis corticibus, sorberi compertum sit. Attamen alij certo certius esse tradunt oua cum putamine à Serpentibus deglutiri, si tamen fauces sint capaces; deinde ab ipsis in semet cōuolutis intra corpus frãgi, & cortices per partes inferiores expelli; quando verò Serpentis ætas est tenella, & fauces adhuc sunt angustæ, tunc oua apprehensa orbe spiræ ita vehementer illa perstringunt, vt fracto putamine, liquorem oui hauri-
C re possint. Non igitur à veritate recedit Olaus Magnus, qui Serpentes omniuoros esse constituebat: cum æstate herbas, carnes, animalia, aliaq; huius generis edant, nec non lac, vinum, & aquam bibant; deinde hyeme pro cibis somno vtantur. Immò, ex Plinio, auibus deuoratis plumas, & ossa euomunt. Etenim aues, & potissimum auium pullos in nidis adhuc degentes libenter furantur. Ad rem Aloysius Cadamustus verba faciens de quantitate Psittacorum regni Senegæ, narrabat illas aues tali solertia, & ingenio in nidificando esse refertas, vt excelsissimam quærant arborem surculos tenues habentem, quorum extremitati nidum instar pilæ rotundum, relicto tamen angusto foramine, mira industria fabricatum suspendunt; idq; præstant, vt Serpentium fallant dolos, qui nidum pensilem tenuissimo ramusculo adhærentem mole corporea grauati petere non audent.

Lib. 10. de hist. Anim. cap. 4.

Opinio Aristotelis circa cibum Serpentū.

Oua quomodo ab anguibus vorentur.

Lib. 21. cap. 29.

Serpentes omniuori admentem Olai Magni.

Quoad potum horum animalium, notandum est ipsa exiguo bibendi desiderio teneri, quemadmodum, & reliqua animantia, quibus natura fungosum pulmonem largita est. Serpentes tamen, ex Aristotele, vini sunt incontinentes: quare multi vino in fictilibus circa sepes apposito, viperas venati sunt, nam ebriæ nullo negocio capiuntur, vt
D inferius suo loco exponetur. Merentialis addit non solum viperas, sed etiam omnes Serpentes vino delectari: quamobrem monet cautodum esse, ne huiusmodi animantes ingrediantur vasa, in quibus vinum seruatur, quia & illud bibūt, & reliquum venenāt.

In lib. Nauig. cap. 30

Potus Serpentum.

PHYSIOGNOMONICA.

ANIMANTIVM alias esse perfidas, & insidiosas, vt Serpentes vehementer verum, & indubitatum esse existimamus. Quare Adamantius ad aures Aristotelis scribebat, quòd homines paruis genis à natura donati, vti sunt angues, semper fucum faciunt, aliosq; à veritate depellere conantur. His addebat Gulielmus Gratarola naturam oris, & menti animalium contemplans, homines paruū mentum habentes vitan-

Lib. 8. de hist. Anim. cap. 4.

In opusc. Phys. cap. 14.

tandos esse; quoniam hi præter cętera immites sunt, & apud amicos semper aliquid fin- E
gentes, hypocrisim libenter amplectuntur: propterea ad Serpentes mento prorsusea-
rentes referendi sunt. Amplius idem author de oculorum indicijs verba faciens scri-
ptum reliquit, quòd oculi referti guttulis rubicundis, non tamen rotundis, sed qua-
dratis, & instar ignis micantibus intrinsecus, nec non inferiùs; deinde si aliæ post ipsas
sint pallidæ, & aliæ glaucescentes, cũ circulis forinsecus pupillas claudentibus sangui-
nolentis, & palpebræ, & pupillę moueantur, denotant animũ atrocem vltra mentis co-
gitationem, nec non sanguinem domesticorum libenter effundentem, omnia nefanda
perpetrantem, & dolis, vanissimisq; commentis omnia peruertentem. Tales autem
fuisse oculos Ezelini tyranni authores pronuntiant. Sed aduertendum est, quòd huiuf-
modi guttulæ, in oculis obseruatæ, & obseruandæ, quantò fuerint rubicundiores, eò
maiorem iram, & magis facinorosum scelus attestantur: nam minores, & obscuriores,
prædicta nefanda minuunt quidem, sed non tollunt. Id totum in oculis Serpentum
manifestum esse arbitramur.

Animi atrocis signa.

F

ANTIPATHIA.

CVM hominibus, multis brutis, varijs plantis, & etiam cum rebus inani-
matis Serpentes inimicitias gerere non est dubitandum. In primis ho-
mini pertinacem Serpens se se exhibet inimicum, & vicissim homo
tali conspecto animali statim perhorrescit, & mulier vtero gerens faci-
lè abortit. Hoc inde natum esse multi authores existimãt, quoniam, in
mundi primordio, Deus alloquens Serpentem dixit. *Ponam inimici-
tiam inter te, & mulierem, & inter semen tuum, & semen eius, ipsa conteret caput tuum,
& tu insidiaberis calcaneo eius.* Hinc colligendum est inter homines, & Serpentes ho-
stile semper odium esse futurum. Et quamuis aliqui scripserint Serpentem interdum
in hominum delicijs fuisse; hoc inter prodigia alij recensendum esse autumant. Pli-
nius narrat Serpentes non ab homine, sed ab hominis, & præcipuè ieiuni saliua, tan- G
quam ab aqua feruenti, abhorrere; quoniam hæc si fauces anguium intrauerit, illicò
perire dicuntur. Vnde Lucretius ad rem canebat.

Lib. Genes. cap. 3.

Saliua hominis anguibus inimica.

Est vtiq; vt Serpens hominis contacta saliuis
Disperit, ac se se mandendo conficit ipsa.

Philosophi perscrutantur, cur Serpens ieiuni hominis sputo necari possit; & tandem in
hanc veniunt sententiam id fieri, ob singularem inter vtrumq; antipathiam, siquidem
Serpens frigidæ, & siccæ est tẽperaturæ, homo autem calido, & humido temperamento
est pręditus. Isidorus promulgat hominem tantũmodo nudum à Serpente timeri (quod
Olaus magnus in pueritia sibi accidisse scribit) idq; inde oriri refert, quia Serpens ho-
minis imperium supra cuncta animantia testatur, dum eum veluti Dominum venera-
tur; quoniam in Paradiso terrestri, ante lapsum primorum parentum illum nudum no-
uit. Hactenus de homine in genere. Modò ad particulares homines, & populos descen-
dere oportet, qui à Serpentibus priuatis odijs dissident. Ælianus narrat angues à Tro-
glodytis abhorrere, quoniam horũ nationeos comedat, & consumat. In Syria, ex Pli- H
nio, circa Euphratis ripas, Syri dormientes à Serpentibus non vexantur: qua de re à
Syris non enecantur: cæteris verò cuiuscumq; generis infestissimi sunt. Pariter in Ti-
rynthe angues parui ex humo nascuntur, qui indigenis innoxij, aduenas autem inte-
rimere dicuntur. Item Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus homi-
num fuisse scribit, quos ophiogenes nempè anguigenas vocat: hi ob cognationem
quamdam cum Serpentibus, vel potius ob peculiarem antipathiam, Serpentum ictus
solo tactu sanare, & manu super patientem imposita, venena à corporibus extrahere
dicebantur. Varro aliquos etiam ibi versati scribit, quorum saliua ictibus Serpentum
medetur. Huius gentis authorem, vt notat Æneas Syluius, heroem quemdam fuisse ex
Serpente immutatum fabulosa tradidit Antiquitas, addiditq; hanc vim apud illam na-
tionem aliquandiu mansisse: quemadmodum in Calabria, fama est, de illis, qui ex pro-
genie D. Pauli cognominantur: nam & hos Serpentum morsibus mederi affirmant. Si-
milis gens in Africa Psyllorum fuit, à Psyllo Rege nuncupata, cuius tetet quidam odor

Lib. 12. Orig. cap. 4

Homo nudus Serpẽti inuisus.

Syri populi à Serpentibus nõ læduntur.

Saliua humana ictibus Serpentum medetur.

ingeni-

A ingenitus est, teste Plinio, quo quasi pestifero nidore Serpentes obstupefacti fugantur: hac de causa illis gentibus nocere non possunt. Propterea apud ipsos peruulgari moris est infantes nupertimè natos sæuissimis obijcere Serpentibus, sicq; coniugum pudicitiam experiri: nam anguibus non refugientibus vxores tanquam adulteras damnabant. Item simile genus hominum, nempè Marsorum hodie viuit in Italia, vt refert Plinius, quos à filio Circes ortos esse; ideoq; ijs ob singularem antipathiā vim naturalem aduersus Serpentes inesse tradunt. Strabo id confirmare videtur, dum inquit. Quemadmodū Tintyritæ contra Crocodilos naturalem quādam facultatem possident, ita populi Psylli, & Marsi innatam quamdam virtutem aduersus Serpentes participāt.

Angues cur Psyllis populis non noceant.

Lib. 8. cap. 25.

Præterea Serpentes multis auibus se exhibent inimicos: Primitusq; cum Aquila grauem offensionum acerbitatem habent. Quamobrem Aquilæ aetitem lapidem in nidum deferre solent, ne illis Serpentes appropinquare possint. Præterquamquod ex Paulo Veneto, quoddam Aquilarum genus in montibus regni Morsili versantium anguibus vescitur. Sed quandoq; Serpentes ab Aquilis apprehensi in aere multiplici cau-
B dæ nexu alas auis ligant, & adeò eas implicant, vt, testibus Plinio, & Alberto, ambo in terram necessariò cadant. De hoc locutus est Virgilius cum cecinit.

Marsi, & Psylli populi cur à Serpētibus non attingantur.

Atq; volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuitq; pedes, atq; vnguibus hæsit.
Saucius at Serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisq; horret squamis, & sibilat ore.

Lib. 11. Aeneid.

Cæterùm animaduertendum est, quod non omnis aquila id præstat, sed tantum genus quoddam paruum, quòd venatur quemdam Serpentem, qui draco generali vocabulo nominatur. Aelianus de horum animalium pugna curiosam recitat historiam. Inquit enim, quod rustici quidam frumentum in area perticis excutientes, & ardenti oppressi siti, vnum ex suis, vt de proximo fonte hauriret aquam, miserunt. Is altera manu falcem messoriam, altera situlam gestans, & ad fontem perueniens, Aquilam à Serpentis spiris arctissimè complicatam offendit, obseruásq; periculum impendens strangulationis Aquilæ, Serpentem falce dissecuit, & Aquilam à vinculis angnineis, à quibus se ex-
C tricare non poterat, liberauit. Quomodo autem Aquila liberatori suo gratiā retulerit in primo Ornithologiæ libro explicatum fuisse opinamur. Deinde angues odio Pauonis exardescunt, cum, ex Authore de natura rerum, pauo clamore suo Serpentes perterrefaciat, & cuncta animalia venenata depellat: non enim facilè propè habitare audent, vbi vox pauonis frequētissimè auditur. Immò à Cygnis etiam dissentire multi volunt; cum hæc verba proferat Auicennas: Qui noctu præsertim dormiens à venenatis animalibus sibi metuit, domi cygnos, pauones, & grues nutriat. Bellunensis tamen procycnis ciconias reponit. Vtcumq; sit, hoc omnibus est manifestum, vtriq; aui Serpentem esse inimicū: propterea Solinus Ciconias in Thessalia maximè immunes prædicat, quia Serpentes interimant. De his Iuuenalis cecinit hunc in modum.

Lib. 7. cap. 37.

Aquila Serpenti inimica.

Pauo, Cygnus, & ciconia anguibus inuisa.

——— Serpente ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta.

Vicissim Serpentes ciconiarum collum sæpè implicant, atq; illas suffocant. Idcircò narrat Oppianus Serpentes pullis ciconiarum sæpius insidiari, & olim in Italia accidis-
D se, vt fætura ciconiæ tribus annis continuis à Serpentibus deuorata fuerit. Prædictis addamus accipitres; qui venenatis bestijs summoperè aduersantur. Vultures etiam contra Serpentes acerrimè præliantur, sed vultures nigri minus roboris habere dicuntur. Serpentes quoq; Ibidem auem oderunt, quoniam ab ipsa deuorentur: Hinc Ægyptij auem hanc sacram esse statuerunt. Ad rem Iuuenalis sic canit.

Accipitres, & vultures anguium hostes.

——————— qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturam Serpentibus Ibim.

Satyr. 15.

Gallus, & gallinæ à Serpentibus odio habētur, quia gallus cum illis dimicat, & gallinæ eos vorant. Quare non est mirum si Rondeletius vir fide dignus tradiderit se aliquando edisse gallinas, in quarum ingluuie Serpentes reperti fuerunt. Tandem hirundines, & angues priuatis dissident odijs, quoniam, ex Oppiano, Serpens hirundinum nidis insidias tendit, & earum pullos sæpè deglutit.

Lib. 5. de Pisc.

Si descendamus ad quadrupedes animantes sese offerunt Elephanti, quorum spi-

Elephantinum anguibus bellum.

ritus, Ceruorum ritu; Serpentes a cauernis euocat. Vnde suffitus ex aliqua parte elephanti paratus Serpentes fugare perhibetur. Quamuis Diodorus Siculus scribat, quòd Serpentes, viso Elephanto, oculis instar fulgoris micantibus, visionem eius adeò obumbraut, vt ad terram necessariò cadat. Sed hæc ad historiam Draconum spectare videntur, de quibus suo loco verba fient. Referunt etiam Serpentes odorem leopardi vitare, quare si hoc à veritate non est alienum, pellis leopardi aduersus Serpentes deferri posset. Quid plura? Cerui Doreades, & Serpentes odio graui se inuicem prosequuntur; quoniam, teste Nicandro, tam Cerui, quã Dorcades anguibus vescantur: ideòq; Serpentes, conspectis Ceruis, statim ad cauernas se conferunt. At Cerui narium halitu, quasi sympathica quadam virtute illos foras extrahũt. Licèt alij scribant ob antipathiã id accidere; nam angues, Ceruorum flatu percepto, foras exeuntes alio iter vertere conantur; qui interim à Ceruis intercepti non in gratiam alimenti, sed potius medicamenti comeduntur. Quandoquidem Etymologus, & Varinus tradunt Ceruos sæpè numerò verminatione laborare; ideòq; sæpè sæpius torminibus ventris vexati Serpentes quærunt, cornu ad lapides affricato, & nidore excitato, vt à latibulis exeant; quibus voratis à vermibus liberentur. F Plinius prodit, quod Ceruus senectute grauatus, proprio spiritu angues è latibulis euocatos comedit, & hac ratione senectutem leuare conatur. Id autem veritati non esse consonum arbitratur Albertus: quamuis nullibi (quod sciamus) hoc apud Plinium legatur. Ideò Simeon Sethi admonet interesse eorum, qui ceruos venantur, vt tempore æstiuo ab eorum esu caueant, quia tunc temporis anguibus vescuntur. Tradit quidem Isidorus, quod Cerui statim atq; ægritudine aliqua premuntur, latebras anguium inquirunt, illisq; spiritu narium attractis, & superata vi eorum venenata, pro pabulo vtuntur, vt pristinæ sanitati quamprimum restituantur. In glossa ad psalmum quadragesimum primum, qui incipit. *Quemadmodum desiderat Ceruus fontes aquarum.* Legitur, quòd Ceruus senio grauatus, Serpentes naribus haurit: vnde veneno æstuans fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, & post potionem pilos, & cornua deponit. Vincentius Belluacensis Serpentes tantum pro pabulo Ceruis concedit, vt caligini oculorum medeantur.

Cerui, & Serpentis odium.

Quomodo Serpentes à Ceruo de cauerna extrahatur.

Ceruorum duplex genus.

Alij Ceruorum duplex assignant genus, alterum, quod euocatos à cryptis Serpentes vorat, deinde veneno turgidum pilos mutat, & cornua abijcit, & postmodum aquam hauriens, & euomens liberatur: alterum inuentos Serpentes enecat, postea ad montes, pabuli gratia, se recipit. G Gillius ex Oppiano in Libycis finibus magnam Serpentum quantitatem versari promulgat, qui Ceruum humi iacentem inuadere non pertimescunt, & interdum alij caput, alij collum, alij ventrem, & deinceps reliquas corporis partes mordicus apprehendunt: tunc Ceruus à terra surgens alios dentibus dissecat, alios pedibus conterit, & tandem fluuium inquirit, vt reliqui Serpentes ab eius pelle dependentes excidant, & cicatrices quamprimum obducantur.

Serpentes audent Ceruũ aggredi

An verò narium spiritu Ceruus Serpentes à cauernis attrahat, quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleas, hoc non esse credendum multi autumant. Immò potius debemus adstipulari sententiæ Oribasij, qui scriptum reliquit Serpentes à Ceruo attrahi non flatu latibulum implente, sed potius aerem cauernæ, quoad fieri potest exhauriente, ita ut Serpens egredientem sequatur aerem, non secus ac vinum, vel aqua, attracto aere, per fistulam ascendit. Sed de hoc plura in historia Cerui videnda sunt.

Quomodo Serpentes flatu Cerui de cauerna educantur.

Suũ & Serpentis pugna.

Præter hæc, ex verbis Aristotelis, sues Serpentibus maximè inuisi esse tradũtur, dum angues inuentos edunt: qua de re Blondus historicus narrat in syluis Plumbinensibus anguem immensæ magnitudinis olim apparuisse, qui non modò homines, sed cæteras quoq; bestias interimens absumebat: quapropter incolæ non mediocri formidine capti, tandem mille scrofas congregarunt, quas Serpens cõspicatus inuadens, ab illis deniq; extinctus est cum aliter superari non potuerit, sicq; suum ope, ager Plumbinensis à periculo formidolosi Serpentis euasit. H

In Lib. de Pisc.

Echini terrestris, & anguis bellum.

In Li. Hierogl.

Insuper echinus terrestris Serpenti admodum est inuisus, vt meminit Oppianus, quoniam illum latibulantem, & in orbem conuolutum frustra mordet, & quò magis eum spiris circũdando premit, eò magis vulneratur. Ichneumon etiam & Serpens inter se præliantur; idcircò, ex Oro Apolline, Aegyptij hominem debilem significaturi Ichneumonẽ pingebant; quandoquidem hoc animal non prius Serpentum pugnam aggreditur, quàm cæteros suæ speciei ad certamen conuocauerit. Brumali etiam tempore, authore Cælio Rhodigino, Serpens languidior redditus à soricibus in

latebra

A latebra infestatur, cum alio tempore sorices à Serpentibus maxima afficiantur noxa. Testudo etiam cum Serpente depugnat: ideò, iuxta Plinij sententiam, nunquam Serpentem inuadit, priusquam herbam cunilam degustauerit: quemadmodum mustela rutam comedit, antequam pugnam Serpentum adoriatur: inuicem enim hæ duæ bestiæ sibimet aduersantur, vt voluit Aristoteles, quoniam iisdem cibis vescantur: ambæ enim in latebris, & circa habitationes mures venantur, hac de causa mustelarum cinere aduersus venenum Serpentis multi adhibent. Idem odium contra Serpentes exercet cattus, qui, ex Alberto, eos, & bufones interficit, sed eos non comedit; immo ab illorum veneno læderetur, nisi felis statim aquam superbiberet. Lacerta quoq; naturali instinctu, maximo amore hominem, & vicissim odio plusquam Vatiniano Serpentem insectatur: ideò Erasmus pulcherrimam historiam de pugna lacertæ, & Serpentis recitat. Item Chamæleonti inimicum se præstat Serpens: etenim, ad mentem Æliani, Chamæleon viso angue latam arripit festucam, qua tanquam clypeo ab hoste Serpentino se tuetur. Tandem cæteri Serpentes à basilisco summopere abhorrent: cum eius tantùm B sibilo audito exanimentur.

Testudinũ muriũ, & Serpentum inimicitia.

Remedium contra Serpentes.

Felis & anguis odiũ.

In Dialog. de Amicit.

Chamaleõtis, & Serpẽtis inimicitia

Si conuertamus sermonem ad animalia exanguia; in horũ multis hostilem animum contra Serpentes inueniemus. Aristoteles docet locustam cum Serpente præliari; quædam enim locustæ species ab impugnandis Serpẽtibus ophiomachus nuncupatur. Vnde quidam agricolæ memorandam locustæ de Serpente victoriam obseruarũt: illa enim Serpentis guttur apprehendens, absq; vllo certamine, bestiam venenatam extinxit. Hoc admiratione dignum est, quòd bestia fortissima, & astuta ab imbecilla, & fatua superari potuerit. Ex his fortè intelligendus est Albertus, qui scripsit inueniri vermem *Opimatum* dictum cum Serpente non viribus, sed audacia dimicantem, illius enim adhæret gutturi, ita ut inde minimè auelli possit, donec Serpens penitus extinctus fuerit. Ibidem etiam memorat alium vermem, quem spoliatorem colubri appellauit. Aelianus idem accidere cancris Serpentum inimicis tradit: nam Serpentes à vasta cauerna iuxta Ephesiam metropolim egredientes ad proximam vsq; paludem serpunt, deinde tranando ad oppositam ripam peruenire conantur: interim in aqua à cancrorum forC cipibus comprehensi interimuntur. Tandem, ex Plinio, aranei acerbissimum in se Serpentum odium concitant, dum librantes se filo in caput eorum ad opacam arboris vmbram iacentium, eos tali noxa afficiunt, vt vertiginoso affectu correpti diù rotentur, & tandem pereant. Ad finem Vespæ Serpentum inimicæ pronunciandæ sunt: nam auctore Vincentio, in speculo naturali, Serpentibus sæpè vescuntur, quo alimento imbutæ mortiferos ictus imprimere solent.

Locustæ species cũ Serpente pugnat.

Lib. 26. de Anim.

Vbi Serpentes à cancris interimantur.

Aranei & anguis antipathia.

His adnotatis de animalibus, ad arbores, & plantas Serpentibus inuisas sermo est conuertendus. Albertus memorat arborem quamdam in partibus Asiæ crescentem Hyperdoxin vocatam, cuius suaui fructu columbæ regionis delectantur: versantur autem ibi Serpentes columbis valdè molesti, sed prædictæ arboris odorem, & vmbram non sustinent: quamobrem columbæ in hac arbore, & refugium, & pabulum tutum inueniunt. Eadem antipathia inter Serpentes, & fraxinum celebratur: itaut ne matutinas quidem, vespertinasvè vmbras etiam longissimas huius arboris Serpens attingat. Ideò ob naturæ benignitatem fraxinus, priusquam angues à latebris D prodeant, florere incipit, & folia non deponit, nisi postquam Serpentes ad hybernas habitationes reuersi fuerint. Callimachus etiam, referente Aeliano, arborẽ in solo Trachinio nascentem Smilum nominat, cui appropinquãtes angues pereũt, quę arbor nisi sit fraxinus, ab ea saltem valdè non discrepare videtur. Eamdem antipathiam inter anguem, & quercum collocant: nam Constantinus in Geoponicis, quernis iniectis folijs Serpentem interire autumat. Scribit etiam Aristoteles odorem florescentis vuæ Serpentes auersari, propterea eo tempore nullus Serpens in vitibus inuenitur. Amplius herbæ innumeræ recenseri possunt, quas Serpentes, ob antiphatiam, detestantur. Cardanus meminit trifolij, sub quo Serpentem, vel aliud venenatum animal latere, vel habitare non est compertum; quia hæc herba illis exitio sit. Dracontеam, & Anchusam, assentientibus Dioscoride, & Arnoldo, angues abominantur, quia huiusmodi herbis necantur. A betonica faciem auertunt, quoniam in huius herbæ circulo inclusi exire non audent, sed potius, ad mentem Plinij, semetipsos flagellando perimunt. Capparim inuisam anguibus prædicat Auicennas, cũ Serpentes, & vermes in intestinis

Lib. 20. cap. 14.

Fraxini, & Serpentis antipathia

Arbor fraxino congener.

Quercus, & vitis.

Alia planta Serpentibus inimica.

Betonica.

Capparis.

Allium.
ſtabulantes interficiat. Odor allij Serpentes deterret: ideò ruſtici vaſa lactis, ſucco al- E
liorum circumlinunt, ne Serpentes lactis auidiſſimi irrepant. Ruta, & præſertim li-
Ruta libyca.
byca, quoniam ſicciſſima eſt, Serpentibus aduerſatur: nam eius odor efficit, vt ſtatim
animo deficiant. Omittimus conſultò abſynthium, artemiſiam, abrotonum, libano-
Planta ſerēda circa domum ad arcēdos angues.
tidem, & herbas huius generis, quas ob antipathiam Florentinus circa habitationes
plantādas eſſe iubet, ne ad eas Serpentes accedere audeant. His addamus nepetam, &
viticem, quarum folijs, ex Aeliano, mulieres Atticæ in Athenienſium Theſmophorijs
cubilia ſubſternebant, ne Serpentes illuc intrare poſſent. Addit etiam Aelianus Enu-
In Geoponicis.
lam, helenium nuncupatam: ſiquidem tradunt Ægyptij Polydamnam vxorem Thoridis
Ægypti Regis miſericordia motam, in Pharum Helenam expoſuiſſe, eiq; donauiſſe her-
Lib. 9. c. 7.
bam, cuius odorem tantùm, dum Serpentes paſſim vagantes percipiunt, illicò ad cauer-
Enula cur Heleniam dicta.
nas ſeſe conferunt. Helena igitur herbam terræ commiſſam Serpentibus contrariam
celebrauit: vnde poſtea rerū naturalium periti enulam helenium nuncuparunt. Plutar-
chus ſelenen herbam in monte Apræſaneo naſcentem diuulgat, cuius ſpuma paſtores
liniūtur, vt nullam Serpentum illic errantium iniuriam patiantur. Deniq; Plinius the- F
rionaream aliam, quàm magicam in noſtro orbe naſcentem, fruticoſam, folijs ſubuiri-
dibus, & flore roſeo extollit; quoniam ob antipathiam anguibus inuiſa celebretur. In-
ter res inanimatas Serpentes oderunt ignem, non ſolum quia eorum viſionem hebetet,
Lib. 7. de variet. rer. cap. 23.
vt voluit Cardanus, ſed etiam quia veneno aduerſatur, illud enim abſumit: cùm om-
nia elementa, præter ignem, veneno infici poſſe compertum ſit.

SYMPATHIA.

QVEMADMODVM paulò ante antipathia Serpentum cum ani-
malibus, & plantis expoſita fuit: ſimiliter hoc in loco ſympathia eſt
explicanda: quandoquidem multi authores tantam ſympathiam, &
Sympathia Marſorum, & Serpentum.
ſimilitudinem inter angues, & Marſos pupulos collocarunt, vt eis Ser-
pentes nocere non poſſe aſſeuerauerint. Ideò Baptiſta Mantuanus ſic G
canebat.

——— *maior tua gloria Marſis,*
Quos impunè ferunt nigros tractare Colubros:

Id autem falſum eſſe proculdubiò credendum eſt, ſiquidem Marſi cæteris hominibus
nocerent. Hodie etiam multi impoſtores, & circumforanei in varijs Vrbium plateis ple-
beculam decipiunt dicentes, Marſorum ritu, vim contra Serpentes poſſidere, & vinum,
in quod ipſi inſpuerint, plebi propinant, atq; hoc potu virtutem aduerſus Serpentes
illis cōmunicari prædicant, quæ nullo adueniente tempore deleatur. Plinius maiorem
Sympathia Serpentum inter ſe.
concordiam, & amicitiam inter Serpentes, quam inter homines reponit, quia Serpētes
à Serpentibus non mordeantur, & innumeri in latibulis ſimul conglobati, & amicè vi-
uentes aliquando à ruſticis inueniantur. Amplius illis ineſt perpetua cū anguillis neceſ-
ſitudo: proptereaquod ad rem, Geſnerus conſideratione dignam narrat hiſtoriam. Qui-
dam enim cum eſſet puer anguillam magnam fiſcella incluſam in quemdam locum de-
ferens per ſyluam tranſire cogebatur, in qua anguillam ſibilaſſe retulit, & illicò ali-
quot Serpentes ſibilo excitatos accurriſſe: quare puer, horrido perterrefactus ſpecta- H
Anguilla, & Serpentum hiſtoria.
culo, ciſtula depoſita, aufugit: Cum verò paulò poſt reuerteretur, vt fiſcellam recupe-
raret, anguillam non inuenit. An verò ſibilent anguillæ dubitandū eſt, quoniam piſces
muti ſunt. Fortaſſis qui deferebat anguillā ſibilantes Serpentes audiuit, ideòq; fiſcellam
deponens terga dedit. Inſuper Ariſtoteles vulpes, & Serpentes amicos minimè fucatos
eſſe decreuit: cum ambo in cryptis communem vitam degant. Ponzettus etiam mures,
& Serpentes magna neceſſitudine coniunctos facit, dum ſimul interdùm colludere
ſtatuit, ſed proculdubiò hic author de Serpentibus mures non venantibus verba facit.
Felis, & Serpentis amicitia.
Aliquando etiam Serpentibus fuit cum cattis amicitia non vulgaris, vt relatum fuit in
hiſtoria felis, de monachis quibuſdam ægrotantibus, nec infirmæ valetudinis cauſa
intelligi poterat; cum tandem ruſticus operarius felem monaſterij in dies cum Serpen-
te colludentem obſeruauit. Non erat autem læthale huiuſmodi venenum, quoniam
lætitia Serpentis cum catto, ludi gratia dimicantis, venenatam vim reprimebat.

Si de

A Si de sympathia anguium, & herbarum sermo habeatur. Plinius in primis miratur hooo tem, qui hederæ ab Antiquis haberi solebat; cum Serpentes illa tantoperè delectentur. Amplius cum fæniculo Serpentes maximum habent consensum: nam ipso degustato, ad mentem Plinij, senectutem faciliùs exuunt. Immò eius succo oculorum aciem, ex Textore, pristinam acquirunt visionem, quam in latibulis tota hyeme degentes ferè amiserant. Ideòq; Porta astruit homines didicisse à Serpentibus, succo fæniculi oculorum caliginem depellere. Vtrum modo hoc fæniculum sit illud, quod ab hominibus editur, Authores sibi inuicem repugnant: etenim Mercurialis fuit huius opinionis illud fæniculum, cui Serpentes oculos affricant, esse illud genus, quod Florentini baccatum cognominant, idque pro veneno reputant. Hinc tamen non fit, vt hoc fęniculum vermiculans sit ab alio diuersa species, nam, ablato verme venenoso, est edule: ideòq; Florentini baccatum vocant ob vermem in illo genitum, quem ipsi lingua vernacula baccum dicunt, & ablato verme, nempè bacco, omni carere veneno existimant. Tandem scribunt nonnulli tantam sympathiam inter Serpentes, & sabi- B nam esse, vt ferè semper circa hanc plantam obuersantes inueniantur.

Lib. 1. Mag. nat.

Herba anguibus amica.

Lib. 1. de morb. Venen.

CAPIENDI, FVGANDI, ET NECANDI RATIO.

TECHNÆ variæ in præsentia examinandæ sunt, quas pro captura, & destructione Serpentum homines excogitarunt. Plinius anguem subintrantem cauernam sinistra manu apprehendendum esse docet, quia facilimè per caudam extrahetur: alioquin dextra non poterit auferri; non enim cedit trahenti, sed fugiens elabitur, aut abrumpitur. Hodie Agyrtæ innumeros angues quodam baculo fisso, vel pyragra apprehendunt, & in vas aliquod deferunt, deinde vesiculas circa dentes veneno refertas C forcipibus disrumpunt, sicque illos impunè tractant: vel statim eapros saliua persundunt, cuius contactu non parum vilescunt, & veneni feritatem deponunt. Aut ad illos impunè tractandos quodam vnguento manus perlinunt, quod constat ex oleo expresso à semine syluestris raphani, succo radicis dracunculi, & asphodelli cerebro leporis, saluiæ folijs, & lauri baccis. Florentinus in Geoponicis alio vtitur artificio. Vasa fictilia salsuginosa circa habitationes intra terram condit, & in ea omnes bestias reptiles insilire facit, deinde vasis diligenter obstructis, eas concremat.

Quomodo Circulatores facilè pertractent angues.

Vnguentū contra vermes.

Alioquin Serpentes immensæ magnitudinis in regione calidiori stabulantes, retibus, & alijs artibus dolosis capiuntur. Diodorus Siculus, & Gillius narrant artem, qua captus fuit immanis Serpens olim ad Ptolemeum Ægypti Regem delatus. Venatores enim illarum regionum, regia munerum magnificentia incitati magnum Serpentem viuum Alexandriam ducere decreuerunt. Serpentem igitur longitudinis triginta cubitorum secus aquas in orbem complicatū, & humi stratum conspicati, laqueis, & catenis coerceri posse arbitrabantur; sed appropinquantes igneo oculorū fulgore, squamarum asperitate, & dentium eminentia perterrefacti fuga salutem sibimetipsis consuluerunt. D Postmodum, excogitata alia capiendi animalis arte, robustis funibus rete belluæ capax fabricarunt, deinde, obstructo cauernæ aditu, belluam à faciendis rapinis reuertentem magno clamore, & strepitu ad cryptam confugere coegerunt, qua lapidibus clausa inuenta, in rete tandem incidit. Item Paulus Venetus in regione, quam *Caraiam* vocant, immensos Serpentes diuagari scribit; qui infrascripto artificio coercentur. Interdiù huiusmodi angues in subterraneis quiescunt locis, noctu verò vagantes, & cibum inquirentes nulli animalium parcunt; postea alimentis repleti ad domesticam latebram redeunt, & gradientes mole corporea in terra illa sabulosa foueam faciunt. Vnde venatores bestijs insidias tendentes multos, & robustos palos in suprema parte ferro acuto munitos in sabulo habitationi animalis proximo defigunt, puluereque obtuunt, ne quidquam conspici possit. Cum autem noctu, vt fieri solet, Serpentes ad cibi inquisitionem prodeunt, corporis pondere latenti ferro transfiguntur; tuncq; venatores in insidijs morantes, magno facto impetu, Serpentem perimunt.

Retibus angues coercentur.

Palis acutis angues capiuntur.

Alijabſq; technis,& inſidijs,ſolis eantionibus Serpentes cōprehendi,& necari poſſe affirmant, nixi potiſſimùm varijs poetatum authoritatibus, qui id aſſeuerantius dicere videntur. Primùm Virgilius ſic canit. E

Eclog. 8.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Manilius idem confirmat dicens.

Conſultare fibras, & rumpere vocibus angues.

Prædictæ ſententiæ Ouidius non refragatur dum canit.

Vipereas rumpo, & verbis, & carmine fauces.

L.2.Amor. Idem Poeta alibi canit hunc in modum.

Carmine diſſiliunt abruptis faucibus angues.

Prudentius Poeta idem ſtabilire videtur, dum in libris contra Symachum ſic inquit.

——— Bacchο caper omnibus aris
Caditur, & virides diſcindunt ore Chelydros,
Qui Bromium placare volunt.

Lib. 1. Silius etiam Italicus meminit cuiuſdam, nomine Atyr, qui excantando Serpentes, eos coercebat, dum ſic ſcribit. F

Nec non Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues ſopire Chelydros.

Nonnulli volunt hunc virum ex familijs Pſyllorum, vel Merſorum dimanaſſe, qui proprio corpore, vt recitat Plinius, Serpentibus aduerſabantur: propterea olim Romani Conſules, vt periculum facerent, num legatus nomine Hexagon, à prædictis nationibus miſſus fuiſſet, eum in dolium anguibus plenum coniecerunt: vbi à Serpentibus minimè vexatus omnibus miraculo fuiſſe dicitur. Marmaridæ quoq; populi Africæ Pſyllis finitimi angues ſolebant excantare: horū autem meminit Silius Italicus his verſibus.

Lib. 3.

Marmaride medicum vulgus ſtupuere caternis,
Ad quorum cantus Serpens oblita veneni,
Ad quorum cantus mites iacuere Ceraſta.

In Phyloψ. Lucianus etiam memorat cantiones, quibus Serpentes coerceri feruntur. Introducit enim Babylonium quemdam virum ex Chaldæis, qui profectus in agrum omnes expulit Serpentes. Verba autem Luciani ſunt hæc. *Babylonius in agrum profectus manè, cum pronunciaſſet ſacra quadam ex vetuſto codice ſeptem nomina, ſulphure, & face luſtrato loco, in orbem ter obambulans Serpentes omnes inuitos exciuit, quicumq; intra illam regionem erant. Veniebant ergo tanquam ad incantationem tracti Serpentes multi.* Si autem verum eſſet, quod narrat author, id non cantionibus, & verbis Babylonij viri, ſed potius grauiſſimo ſulphuris odori attribueremus, quo ille accenſa face G

...nas. Nauig. c. 28. regionem luſtrauerat: his enim tetris, & exiccantibus odoribus Serpentes excitantur, & fugantur. Aloyſius etiam Cadamuſtus ſimilis excantationis meminit apud Nigritas. Siquidem illarum regionum Princeps, quando præſentaneum deſiderat venenum, deſignato in terra circulo, & nonnullis prolatis verbis, Serpentes eò accedere cogit: tunc inter illos magis venenatum eligens interficiendum, alios miſſos facit. Itaq; occiſo Serpente, eius ſanguinem cum ſucco cuiuſdam arboris miſcet, qua compoſitione poſtmodum arma linit, vt leuiter etiam ſauciando hoſtes, neceſſariam necis cauſam illis afferre poſſint. Immò Nigritæ, quando noctu frequentia Serpentum ſibila audiunt, timenteſq; ne aliquem animalium gregem adoriantur, ſtatim accurrentes carminibus illos diſſipant, atq; fugant. Quo autem modo carmina veneficorum fugent, atq; diſſipent Serpentes, non credit Turnebus quærendum eſſe; immò potius anilem quamdam, & puerilem Priſcorum opinionem in memoriam reuocandam eſſe arbitratur: Antiquitas enim opinata eſt cantionibus, & verbis excantatricum angues ita inſtari, vt tandem diſrumperentur, & diſſilirent. Verùm hæc Turnebi ſententia difficultatem prorſus ſoluere non videtur: quandoquidem multi ſacræ Scripturæ verbis freti carmina ad coercendos Serpentes adhibenda eſſe autumant. Leguntur enim in ſacris Biblijs hæc verba. *Furor illis ſecundum ſimilitudinem Serpentis ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.* At animaduertendum eſt non omnia, quæ in ſacris litteris ad aliquam ſimilitudinem commemorata ſunt, ſemper probari, ſed ita accipienda eſſe, vt ab earum ſimilitudinibus erudiamur: propterea Diuus Auguſtinus in

Cantionibus angues coercētur.

In Pſal. 57.

H

præ-

A prædicti psalmi expositione pronunciabat hunc locum ita esse intelligendum, vt excantationes damnentur, & similitudines nos erudiant. Idem author in Genesim de populis Marsis angues impunè contrectantibus verba faciens, scribebat ab illis populis cantionibus, & vi diabolica Serpentes reddi tractabiles: cum hæ bestiæ magisquàm aliud animal carminibus moueantur: gaudent enim Dæmones hanc sibi dari facultatem, vt ad hominem excantantem angues accedant, ad memoriam primi facti commendandam, vt Dæmonum cum humano genere familiaritas omnibus manifestetur. Constantinus quoq; in Geoponicis Serpentem columbario non accedere notat, si in quatuor illius angulis hæc vox ἀδὰμ inscribatur. Magi etiam vtuntur fistulis ex felium cruribus fabrefactis ad conuocandos Serpentes: quod si sit verum nec ne, nobis non constat; scimus quidem nos legisse sono fistulæ ex vertebris murium præparatæ, mures congregari. Verumtamen huiusmodi cantionibus verbis, & sonis nulla fides est adhibenda: cum verba nihil aliud sint, quàm voces lingua, palato, dentibus labijs ad proportionem reuerberatæ: quò fit, vt nullam in corporibus impressionem facere possint.

Fistulis cõuocantur Serpentes, & mures.

B Quamobrem huiusmodi cantiones superstitione non carere existimamus. Etenim si essent actiones naturæ manifestè vel à primis, vel à secũdis qualitatibus dependerent. His enim Philosophi vt plurimum vtuntur, & in ijsdem omnis magia naturalis consistere videtur. Altera verò supernaturalis magiæ species Dæmonum fallacijs subiecta est, qui sæpè sæpius talia operantur, vt suam tyrannidem in dies magis, atq; magis stabiliant: hac de causa hæc magia iure meritò damnata esse perhibetur.

Magiæ quot sint species.

His animaduersis vera remedia ab animalibus plantis, & rebus inanimatis decerpta recitanda sunt, vt Serpentes prorsus fugentur, & dissipentur. Inter animalia primò se se offert Elephas, cuius pellis suffitus Serpentes fugat, vel eius adipe, ex Porta, perunctus ab eis timetur. Albertus pinguedine leonina perlinitum non solum à cæteris animalibus, sed etiam à Serpentibus defendit. Ceruus multas habet partes, quæ prærogatiuam fugandi Serpentes possident: nam Plinius à deferentibus dentem Cerui, angues fugari tradit. Alij os cordis cerui commendant, alij coagulum probant, & Dioscorides medulla vtitur. Demum Sextius pelle ceruina hominem induit, ne ad eum Serpentes accedere possint.

L. 7. Phyt. cap. 14.

Animalia anguib. cõtraria.

C Taurus ab his præsidijs nõ est excludendus; quoniam Sextius illius cornu in locis ab anguibus frequentatis comburit, & Crescentiensis illud ob eamdem causam, circa caueas gallinarum crem.... Iterum Plinius suffitu ex pulmone asini parato, omnia animalia venenata fugat; hominesq; coagulo leporis ad eumdem effectum perungit. Alij vtuntur pinguedine catti, quæ, si experientia commendetur nec ne, non liquidò constat. Scimus quidem nostra ætate Presbyteros in villarum Templis morantes ob sepulcra, & cæmeteria anguibus redundantibus, multos feles domi nutrire, qui quotidie Serpentes fugant, atq; dissipant. Aetius Crocodili terrestris stercus adurit, fumumq; per infundibulum ad Serpentum latebras impellit. Fel Chamæleontis ignibus instillatum idem præstare, ex Plinio, dicitur. Tandem Dioscorides erucas in oleribus genitas cum oleo miscet, & hanc compositionem ad arcendos Serpentes commendat. Inter aues Ibis potissimùm probatur: siquidem illius tantùm pennas Serpens formidat. Oua etiam ex Kiranide Serpentes depellunt. Vultur quoq; inter hæc remedia locum habet: nam eius cor, vt voluit Plinius delatum, & iram Regum, & Serpentum impetum compescere potest. Quintus Serenus in fugandis huiusmodi bestijs

Feles alũtur ad angues fugandos.

Serpentes auibus quibusdam fugantur.

D non cor, sed iecur Vulturis commendabat sic canens.

Si iecur exectum tardo de vulture portes.

Aelianus suffumigio pennarum vulturis è cauernis suis has bestias elicere audet, vt illas tanquam stupidas facilè cõprehendat. Id innuit etiã Quintus Serenus his versibus.

Vis & mirificos cautus perdiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima Serpens,
Aut styracis vras, aut atri vulturis alam.

Deniq; maxima admiratione dignum esse existimamus, quòd Serpentes Serpentibus destruantur. Etenim qui vnum tantùm Serpentem habuerit, illum in fouea penès syluam parata superiniectis prunis collocet; nam vehementia ignis cruciatus, exitumq; nõ inueniens adeò vehementem emittet sibilum, vt cæteri syluæ Serpentes ad vocem accurrentes in eumdem illapsi locum peribunt. Immò etiam oua Serpentum in ignem proiecta, matres ad se etiam eminùs reuocare audiuimus: quamobrem Gesnerus scribit se

Serpentes Serpẽtibus & ouis Serpẽtinis capiuntur.

bit se à viro fide digno id intellexisse, qui ouum Serpentinum in fornacem proiecit, & mox matrem festinanter accedentem, sibilantem, & in fornacem ingressuram vidit, nisi ab assistentibus partim baculis, partim lapidibus interfecta fuisset. Dubitandum est an hoc per στοργὴν, nempè ob parentum erga filios amorem, an verò propter odorem acciderit. E

Præter animalia, plantæ etiam innumeræ ad arcendos Serpentes validissimæ ab authoribus celebrantur. Dioscorides grauem abrotoni odorem Serpentes fugaturũ promittit. Galenus suffimentum ex radice peucedani, vel lilij, nec non ex folijs origani parat, & Serpentes abigit. Interdum vsus est tetro dictamni odore, acrimonia foliorum conizæ, & amaritudine radicis gentianæ. Auicennas infinita etiam præscribit simplicia eumdem effectum præstantia, quæ apud ipsum legi possunt. Plinius arũdinẽ crematum adhibet, balsamum sincerum vtit, nepetam, iuniperum, radicem ebuli, & cedrum accendit. Vnde Virgilius ad rem canebat hunc in modum.

In lib. de simp. med. fac.

Lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 6.

Disce, & odoratam stabulis accendere cedrum.

Lib 3. Geor.

Immò Plinius tradit, quòd Sabæi ad Serpentes dissipandos in syluis odoriferis frequentissimos, styracem sæpissimè comburunt. Insuper probat folia ibisci, radicem pastinacæ syluestris, baccas lauri, vitem nigram, & folia cunilaginis, ex quibus omnibus succus est exprimendus, quo homines aduersus Serpentes liniendi sunt. Cardanus, ex aliorum relatione, scribit, roboream materiam in fimetis collocatam, Serpentum generationem impedire, & succum raphani, in quo manus madefiunt, Serpentum morsus prohibere, vel quia ab odore acri plantæ abhorreant, vel quia eodem exanimentur. Constantinus Cæsar tribulum herbam summoperè commendat, quam cum aqua tritam in latibula anguium infundens, eos in fugam vertit. Mizaldus in simili casu odorem filicis combustæ non esse contemnendum asseuerat: immò filicem in locis à Serpente frequentatis plantãdam esse probat. Amplius addit aristolochiam rotundã non esse ab his remedijs arcendam, quia nonnulli eam cum rana campestri, & modico atramenti diligenter triturant, sicq; Serpentes tanquam mortuos subsistere confirmant. Textor odorem lisymachiæ à Serpentibus vitari fatetur. Demum labulam, seu anabulam genus quoddam tithimali maioris Barbari vocant, cuius lac Serpentes expellere dicitur. Prædicta simplicia videtur commendasse Lucanus verba faciens de militibus Catonis in Africa à Serpentibus admodum vexatis; prædictis enim plantis, & alijs etiam adustis illos abegerunt. Sic igitur inquit. F G

Lib. 7. de rer. var. cap. 30.

Lib. 13. Agric. cap. 8.

Centur. 9.

Lib. 9. de bello ciuili.

Hic ebulum stridet, peregrinaq; galbana sudant,
Et tamarix non læta comis eoaq; costus
Et panacea potens, & thessala centaurea,
Peucedanumq; sonat flammis, erycinaq; tapsos,
Et larices, fumoq; grauem Serpentibus vrunt
Abrotonum.

Deniq; Porta omnes illas laudat plantas, quæ ob antipathiam Serpentibus aduersari dicuntur.

Li. 6. Phys. cap. 24.

Si nosmet conuertamus ad res inanimatas, Aristoteles primum docet amnem esse nomine Pontum per mediam regionem fluentem, in quo lapis inuenitur, cuius suffitu Serpentes pelluntur. Huius fortè remedij meminit Nicander, quando dixit.

Vel tu Threijcium flamma succende lapillum. H

Gagates, si credimus Oribasio, præter alias manifestas qualitates, hanc peculiarem possidet, vt deferens à Serpentibus non mordeatur. Galbanum etiam multi commendant. Quare Virgilius non immeritò sic ait.

Lib. 3. Geor.

Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros.

Calphurnio quoq; suffimen ex galbano, & pelle ceruina paratum non displicet, dum canit hunc in modum.

—— succendere Galbana sæpè,
Et tua ceruino lustrare mapalia fumo.
Obfuit iste malis odor anguibus ipse videbis.
Serpentum cecidisse minus; non stringere dentes
Vlla potest vncos, sed inani debilis ore
Marcet, & obtuso iacet exarmata veneno.

A Alij venerunt in hanc sententiam, ex Aeliano, quòd terra illarum regionum, in quibus Serpentes non generantur super illos proiecta in fugam vertat: ideoq; circumforanei venantes in Africa angues, ad mouendam hominum admirationem, talia machinantur: siquidem Serpentes mansuefactos per Vrbes circumferunt, & terram Africæ monstrant, quam aduersus Serpentum impetum valere prædicant, sicq; plebem imperitam decipiunt. Aetius vtitur aqua feruenti, vel muria acida, quam per siphonem in latebras Serpentum infundit. Hodie aliqui calce viua in aqua dissoluta cauernas anguium irrigant. Quidam in prato foueam parant, in qua argento viuo reposito Serpentes congregare profitentur. Rhasis sal ammoniacum in ore prius humefactum in fauces anguium expuit. At Auicennas aqua, in qua sal ammoniacum prius fuerit solutum, loca inspergit, vt illa à Serpentibus secura reddat. Tandem experimento certissimo comprobatum est, combustis veteramentorum corijs, Serpentes illicò fugari; quod Gatinara medicus celeberrimus, sua ætate, accidisse narrat: nam, cum innumera præsidia, & frustra adhibita fuissent ad abigendum Serpentem, qui in ventrem *Veteramẽtorum fumus valet contra angues.*
B cuiusdam hominis per os intrauerat, tandem ad fumum veteramentorum tanquàm ad præsidiũ singulare confugerunt; qui ore patientis per infundibulum exceptus fuit; statimq; bestia huius nidoris impatientissima per anum, magna omnium spectantium admiratione, egressa est. Ad finem multi, ex Ptolemeo, duorum Serpentum imaginem in lamina ærea, ascendente secunda facie arietis, sculpunt, promittuntq; huiusmodi imagine ligari Serpentes, vt nemini noceant, vbi sepulta fuerit, nos autem hæc tanquam nugamenta explodimus.

Nicander inter cæteros authores, in fugandis Serpentibus diligentissimus, tria remediorum genera proponit; primùm est suffitus ex varijs rebus, secundum est substratus variorum simplicium, tertium est linimentum ex varijs succis paratum. Primiùs commendantur suffimenta Serpentibus contraria, quoniam natura frigidi esse perhibentur: ideòq; ab odoribus grauibus facilè feriuntur, vt Aristoteles docuit. Nam sicuti homini odores suaues ob frigiditatem cerebri delectabiles sunt: idem in Serpentibus natura frigidis euenire solet. At homo si in prunas ardentes incumbat, illicò ca- *In Li. de sensu, & sõnili.*
C piris grauitatem percipit, & si diutiùs perseueret, suffocationis periculum incurrit: eadem de causa Serpentes ab odoribus valdè acribus pungentibus, & igneis abhorrent, quoniam illis suffocationis periculum immineat. Quamobrem Nicander simplicia valdè acria superiùs proposita, & ab ipso etiam confirmata pro arcendis Serpentibus ad suffitiones eligit, dum his versibus in latinum translatis sic canit. *In Theriac.*

Noxia Serpentum redolenti spicula tymbra,
Ceruiniq; graui cornu nidore fugabis.
Et siccum accendens gagate quandoq; lapillum,
Quem consumentis non exedit impetus ignis.
Multifidam filicem crepitantibus inijce flammis,
Aut imas viridis libanotidos accipe fibras;
Tantumdemq; acris nasturtij his iunge duobus
Æquali capreæ iam iactum pondere cornu,
Aut exiccantem nares, cerebrumq; nigellam;
D *Interdum sulphur fœdum quandoq; bitumen,*
Vt sumpta æquali pendantur singula parte.
Vel tu Threicium flamma succende lapillum,
Qui licet irriguis mersus tamen ardet in vndis,
Expressaq; statim restinguitur vnctus oliua,
Hunc quem fluctisoni mittunt de littore Ponti
Qui, rude vulgus, ibi vescentes carne magistri
Pascendi pecoris sua post armenta sequuntur.
Præterea graueolens candentibus indita prunis
Galbana, & ignitum faciens vrtica dolorem,
Dentatisq; cedrum maxillis sectile lignum,
Omnibus inuisum Serpentibus afflat odorem,
Istis auxilijs caua lustra nigrosq; recessus,
Ac omnes tali purgabis peste latebras,

Et pla-

Et placido prostratus humi satiabere somno. E

Tymbra igitur, & cornu ceruinum si vrantur vaporem quemdam acrem edunt. Lapis gagates ex quodam oppido Liciæ, Gagate dicto, cognominatus bitumen redolet, & cum sit succus cõcretus facilè accenditur, & pessimum, more sulphuris, reddit odorem ad pellendos Serpentes valdè idoneum. A ilice quoq; adusta odor grauis, veluti, & ex radice rosmarini emittitur. Nasturtium eadem vi pollet, quia temperamento calidum, & acre est: propterea Latini illud à torquendo naso cognominarunt; nam authore Plinio, tanto calore refertum est, vt in nares inditum sternutamentorum excitare valeat: pariter dum accenditur, vaporem admodum acrem effundit. Cornu capreæ, vel Damæ eumdem præstare effectum dicitur, quoniam cum viribus cornu ceruini communicat. Similiter eadem ratio de sulphure, nigella, & bitumine afferri potest, quam paulò ante de lapide gagate assignauimus. Bitumen ergo corpus est limosũ, atq; terrestre, idq; pro loci natura, ex quo desumitur: nã quod è mare mortuo colligitur limosius est, in Syria autem magis terrestre esse perhibetur. In prædicto mari ex limo pingui, & viscido generatur, & aquæ innatans à ventis ad litus truditur, vbi indurescit: hoc genere bituminis Babylonij ad construenda ædificia vti solebant; quemadmodum nos gypsum, & calcem ad lapides in parietibus ligandos adhibemus; hac igitur materia Semiramis Assyriorum Regina Babylonis muros erigi curauit: ideoq; non est admiratione dignum, si coniecta face cõflagrauerint. Thracius lapis naturæ est bituminosæ, & nil aliud est quàm species gagatis, de quo Georgius Agricola consulendus est. Vrtica etiam combusta acrem reddit odorem ad angues fugandos perutilem; idem præstare galbanum dicitur. Cedrus arbor eadem vi potitur; vsta enim grauiter olet. Et hæc de suffimentis Serpentes fugantibus dicta sufficiant. F

Suffimenta ad arcẽdos Serpentes idonea.

Nicander postea memorat substratus nonnullarum plantarum, in quibus noctu iacentes à Serpentibus tuti esse feruntur his versibus.

In Theriacis.

Sin hæc difficili constent non prompta labore,
Atraq; nox subitis tellurem contegat alis,
Finitisq; operis dulcem tibi fortè quietem,
Vt sua defessis redeat vis artibus, optes,
Tunc iuxta virides sinuosi verticis alneos, G
Amnicolam nepetam per obesas collige ripas,
His ea quando locis nascatur plurima, namq;
Vdis læta labris, & amœno flumine gaudet.
Aut tibi casta salix pulchroq; flore renidet,
Præbeat instrata securum fronde grabatum.
Sic quoq; montanum polium, cuius graue spirans
Horret odor; nomenq; suum qua debet echidna
Herba, & ab Euxina quæ fertur origanus vrbe,
Quæcumq; illarum decerpitur obuia, prodest.
Quin etiam multò per aprica cacumina flore
Ridens abrotonus, pecoriq; ingrata petitum
Pabula serpillum, molli quod nascitur horto,
Atq; suas circum radices figis, & hirtis
Expassum folijs pendentia brachia fulcit. H
Præstat item exiguam circumlustrare conizam,
Viticeasq; comas, & spinosas anagyros:
Sic & punicea sectis ex arbore ramis,
Regalisq; amplis licet hasta frondibus vti.
Accipe item innocuo medicantem frigore strumum
Atq; inuisa pigris scyra prima æstate bubulcis;
Hac ratione etiam densi coma pinastelli,
Cuius amarus odor longas effertur in auras,
Quæq; venenato fugat occurrentia morsu:
Atq; hæc sola sibi sunt substernenda decenti,
Quod strais in vacuo pernoctans rure cubili.

A Sed aduertendum est, quæ substernuntur, talem debeant participare virtutem, vt Ser-
pentibus aduersentur. Primò igitur Nicander probat calamentham, quam humidam
appellat, nõ quia tali temperie referta sit: etenim, teste Galeno, calida, & sicca est. Talis *Lib. 7. de*
autem ab ipso vocatur, quoniam secus aquarum decursus libenter crescat Dioscorides *simp. med.*
huius plantæ tria genera proponit, vnum simile ocymo ratione foliorum, surculos, *fac.*
& caules angulosos proferens, secundum pulegio simile, sed maius, ideòq; pulegium *Lib. 3 de*
syluestre nuncupatum, hoc nepetam Botanici appellare solent, tertium mentastro *mat. med.*
non absimile, folijs tamen oblongioribus præditum. Nicander tamen primas duas
species potissimum intelligit. Per castam salicem, author viticem, nempè agnum ca-
stum insinuat. Frutex est in arborem assurgens, & folia ad similitudinem salicis profer- *Substratus*
rens: huius Dioscorides duo genera tantùm constituit, vnum, quod tempore æstiuo *herbarum*
floribus in albo purpurascentibus, alterum floribus cæruleis comatur. Quamuis ho- *pro fugan-*
die hæc plauta floribus etiam candidis alatur in hortis. Hæ autem variæ species viticis *dis angui-*
cum calamentho, in abigendis Serpentibus, vires communes habere traduntur. Po- *bus.*
B lium montanum eamdem habere prærogatiuam dicitur, est planta incano colore re-
ferta, & grauiter olens. Herba verò, quæ ab echidna nomen sortitur, echium ab Herba-
rijs, & aliter buglossum syluestre vocitatur: magna enim virtute contra Serpentes po-
titur: Propterea à Græcis duplici de causa ita appellatur, vel quia semen capitibus *Echij ety-*
viperinis simile proferat, vel quia morsibus viperarum medeatur. Sequitur Origanum, *mum.*
quod aliqui maioranam syluestrem indigitant, & apud Dioscoridem trium generum
esse perhibetur, nempè heracleoticum, onitide, & syluestre. Abrotonum ijsdem pol- *Maiorana*
let viribus, duplicisq; speciei, nimirum mas, & fœmina assignatur: mas ramis gracilibus *syluestris*
vt absynthium crescit; fœmina quodammodo fruticat, ideòq; Botanici hanc speciem *qua.*
chamæcyparissum, nempè humilem cupressum cognominant. Serpillum aduersus an- *Anagyris*
guinos ictus valet: calidũ enim, ex Galeno, & acre est, herba nota, quia per loca incul- *Nicandri*
ta, & etiam hortos latè serpat, atq; se se extendat. Coniza triplicis est generis, maior, mi- *non conne-*
nor, & media folia hirsuta, & parùm pinguia profert, floribus luteis in papos abeun- *xit cum*
tibus, viresq; aduersus angues, ob grauitatem odoris, sibi vindicat. Anagyrus postea *Anagyri*
C Nicandri, hodie sub hoc nomine planta est ignota. Meminit quid ẽ Hesychius plantę nõ *Dioscori-*
dissimilis sub prædicto nomine, sed aliam non assignauit descriptionem. Nostræ ætatis *dis.*
Botanici hanc plantam anagyrim Dioscoridis esse opinantur; quia Nicander scri-
bat grauiter olere: sed adduci non possumus, vt id credamus; quoniam anagyris Dio-
scoridis non est planta spinosa, neque dentata, quas conditiones Nicander suæ plantæ
attribuebat. Rami mali punici potius ob vim quamdam abditam, quam manifesta m-
Serpentibus reluctari apud Nicandrum feruntur. Per regalem hastam intelligit au-
thor asphodellum folijs porri maioribus, & caule leui in nostris viridarijs florentem.
Per strumum, vel potius strycnum, solanum apprehendere debemus, quod nulla ratio-
ne naturali Serpentibus resistere potest: est enim omnis solani species ad mentem
Dioscoridis frigida. Dicendum igitur est, pro tutela Nicandri, solani genera ob quam- *Lib. 4. de*
dam abditam contra Serpentes antipathiam, id operari. Per subsequentem plantam *mat. med.*
author fortè erythrodanum, vel rubiam tinctorum sumit, quæ manifestis qualitatibus *Lib. 6. de*
contra Serpentes pugnat: nam, ex Galeno, radicem gustu habet acrem: ideòq; Dio- *simp. med.*
scorides illam aduersus Serpentes in vino fœliciter præscribit. Tandem ponit pinastel- *fac.*
D lum, peucedanum Herbarij dicunt, planta est fœniculo similis, flore luteo, radice nigra,
& odore graui: propterea non est mirum, si Nicander eam contra angues substernat.

Postremò Nicander ad linimenta ex varijs simplicibus composita confugit, dum
canit hunc in modum.

Porrò suspectas potes obturare cauernas;
Vt prodire foras timeant, nec sibila tollant
Colla tibi, si cedrinas in fictile baccas
Triueris, huicq; tuos tibi cautus innaseris artus,
Vel graue spirantis si germina pinastelli,
Siccaq; quæ incultis campestribus in vrba surgunt,
Palladio intuderis, facturus vt ante, liquore.
Hoc quoq; cana modo tibi saluia proderit, & quæ
Multa ferè solas radix pretiosa Cyrenas
Incolit.

Prima

Prima fronte fructum cedri introducit, ex qua effluit resina, sed medicamen efficacius E
redditur cerui medulla addita, quod etiam à Dioscoride fuit commendatum. Deinde author meritò addit herbas multas superius etiam descriptas cum oleo, & cum portione pulueris laseris: hanc radicem cyrenaicam nuncupat. Laser autem est herba, testibus Dioscoride, & Theophrasto, caule ferulacco, folijs apio similibus, qua Europei carent: in Syria autem, Armenia, Libya, & Media nascitur. Græci silphion, Latini laserpitium cognominant. Præterea Nicander pro hominum cautella componit pastillos, dum recipit duos abrotoni ramulos, nasturtium ad pondus vnius obuli, feminis nasturtij quantitatem, quæ manu comprehendi possit: & ex omnibus in mortario contusis, & cum oleo, & Cerui medulla confusis prædictos fingit pastillos, quos, vrgente necessitate, rursus terit cum oleo, & hominem inungit. Ad eundem effectum præstantissimum parat vnguentum, quod recipit duos Serpentes libidini indulgentes, nimirum in fine Veris captos (aliqui viperas intelligunt) medullæ Cerui drachmas triginta, vnguenti rosacei vncias sex supra triginta, & olei oliuarum erudi tantumdem, omnia cum vncijs nouem ceræ permiscet, Serpentibus prius in olla diligenter coctis, donec caro ab ossibus separata fuit. Audiamus igitur Nicandrum versibus in latinum F
translatis loquentem hunc in modum.

Linimenta aduersus Serpentes.

Pastilli Nicandri contra Serpentes.

Vnguentum Nicandri contra angues.

Nullius q; feræ metues lacrymabile vulnus,
Iniectos q; in parua duos mortaria ramos
Nobilis abrotoni non fessa contere dextra;
Aequalis q; oboli nasturtia pondere misce:
Sic quoq; ducentis lapidem noua femina dauci?
Hincq; breues faciens rotulas pallente sub umbra,
Qua tamen admisso sit libera flamine sicca.
Quas, postquam aruerint rursum tere, deinde perunge,
Quandoq; in triuijs generanda dedita proli
Reptilia aspicere est, secum coeuntia: quæ si
Figlina cautè tollens immiseris ollæ,
Egregium antidotum contra illa venena reponet.
Sed super adde bona cernino ex osse medulla,
Vel pinguis, caleat quod adhuc à cade, cerebri
Triginta quantum possunt sustollere drachmæ,
Quattuor heminas præstantis odore rosacei;
Cuius facta semel, bis, terue expressio præstat.
Splendentis q; olei, crudis quod fluxit oliuis,
Tantumdem, & pura dodrantem his adijce cera.
Hæc benè ferventi celer omni concoque vase,
Squamea dum liquidi mollescant membra draconis.
Dehinc fabrefacta fiet mola, quæ tibi cuncta terantur,
Turbenturq; simul, sed acutas exime spinas,
Quandoquidem his atrum soleat pendere venenum:
Hoc ex vnguento tua colline membra, deinde
In quodcumq; voles iter, & quodcumq; grabatum
Te poteris tuta semper conferre salute. H

A SERPENTIBVS OCCISI ET SAVCII.

LAOCOON ille Troianus, percussa equi fatali machina, pænas luisse perhibetur; dum eius duo filij à Serpentibus necati fuerunt, quibus ipse mox auxiliaturus venenatis vulneribus obrutus interijt, de hoc Virgilius legendus est. Item Opheltes, qui alio nomine Achemorus vocabatur filius Lycurgi Nemeæ Regis, dum negligenter ab Hypsiphile nutrice custodiretur, in cunabulis dormiens Serpentis ictu saucius

Lib. 2. Aeneid.

cius

A eius animam effudit. Amborum nempè tam huius pueri, quàm Laocoontis memioit Ouidius inIbio, dum cecioit.

Quàm puer Hypsiphiles, quàm qui caua primus acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.

Orpheus Apollinis, & Calliopes musæ filius, seu iuxta aliorum mentem, Oeagri, musicus celeberrimus vxorem nomine Euridicem duxit: hanc ad ripas Hebri fluminis in Thracia cum Dryadibus spatiantem Arysteus pastor violare voluit, quæ libidinosum iuuenis impetum festinanter vitans, Serpentem incautè calcauit, qui in pedem reuolutus venenato morsu illam interemit. Vnde Orpheus ad Inferos pergens vxorem recuperaturus apud Ouidium introducitur loquens hunc in modum.

Causa via est coniux, in quam calcata venenum Lib. 10. Me
Serpens diffudit, crescentesq; abstulit annos. tam.

Hanc etiam mortem memorat idem Ouidius in Ibin, qua odo sic canit.

Neue venenato leuius feriaris ab angue,
Quàm senis Oeagri Calliopesq; nurus.

B Casum non dissimilem narrant accidisse Hesperiæ puellæ, quam Aesachus Priami filius deperibat: hâc igitur ab insequente fugientem anguis in herba latens momordit: vnde veneno toti corpori communicato obijt. Mox Aesachus vulnus ab angue inflictum sui ipsius causa perpendens, dolore afflictatus, è scopulo io mare se præcipitauit. Ouidius hunc casum eleganter decantat his versibus.

Ecce latens herba coluber fugientis aduco Lib. 11. Me
Dente pedem strinxit, vulnusq; in corpore liquit. tam.
Perdidimus miseram nos te duo, vulnus ab angue,
A me causa data est, ego sum sceleratior illo,
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam;
Dixit, & è scopulo, quem rauca subsederat vnda
Decidit in Pontum.

Orestes furore liberatus, cum Tisamonem filium in Mycenarum imperium sufficisset;

C Serpentis ictu perijsse fertur. Propterea Ouidius in Ibin hæc habet.

Vtq; Agamemnonia vulnus dedit anguis Oresti,
Tu quoq; demorsu virus habente cadas.

Orion quoq; qui iactans se profitebatur nullum à terra monstrum produci posse, quod ipse non conficeret, tandem Scorpionis ictu, vel vt alij scribūt, Serpentis morsu interfectus est. Demetrius Phaleræus auditor Theophrasti, & præfectus bibliothecæ Ptolemei Soteris, læthali Serpentis, seu aspidis vulnere affectus est. Hunc etiam interitum Ouidius in Ibin memorat. Politianus etiam scribit. Ampycidem in Libya versantem à Serpente saucium interijsse, dum inquit. In Nutric.

Ampycidemq; pium Libycis quem strauit arenis
Serpens fatifero fauces accensa veneno.

Immò Mopsus Ampyci filius, ex Lycophrone, eadem nece extinctus est. Seneca, & ipse eiusdem meminit in Libya à Serpente cæsi, ibiq; sepulti, his carminibus. In Medea.

Idmonem quamuis bene fata nosset,
Condidit Serpens Libycis arenis.
D *Omnibus verax, sibi falsus vni*
Concidit Mopsus &c.

Apesantus Acrisij filius, ex Plutarcho, iuxta Inachum amnem ad latus Peloponesi fluentem, lethali Serpentis morsu interiens nomen monti dedit. Sulpitius in commentarijs ad Lucanum scripsit Canopum gubernatorem nauis Menelai, apud Canopum vrbem Ægypti, à Serpente occisum fuisse. Pausanias etiam narrat non longè à Trifonrio montem fuisse, cui aliàs Sepia nomen fuit, & ibi Ægyptum Elati filium lethaliter ab angue percussum interijsse, ibidemq; humatum fuisse tradunt, quoniam cadauer, ob odoris grauitatem, longius efferri non potuit. Habemus à Parthenio, Benantem Laodices, & Acamontis filium, iuxta Olynthum Thraciæ vrbem, vulnere Serpentis occidisse. Quid plura? Cleopatra Aegypti Regina ab Augusto Cæsare superata brachium Serpenti mordendum porrexit, ne ab Imperatore duceretur in triumphum. Propertius eleganter id innuit hunc in modum. De flum. In Arcad.

Lib. 3.

Brachia spectaui sacris admorsa colubris,
Et trahere occultum membra soporis iter. E

Lib. 25.

Xanthus historiarum author scriptum reliquit apud Plinium, Tillonem ab angue quidem intersectum, sed herba, quam vocant balin, denuò vitæ restitutum fuisse. Legendus est etiam Cynthius poeta, qui elegans conscribit epigramma de Dedalo penes lacum morsu anguis extincto. Demum innumeros Serpentum morsibus obijsse credendum est, quorum nomina nobis sunt ignota: quandoquidem Heliogabalus, ex Lampridio, infinitos Serpentes, per sacerdotes nationis Marsicæ collegisse fertur, illosq; antequam diluculatet, in populum ad ludos celebres conuenientem effudisse: ideòq; multos horum ictibus in arena concidisse coniectandum est. De saucijs à Serpentibus multæ essent recitandæ historiæ, sed vnam, aut alteram, breuitati indulgentes afferremus. Aleon sagittarius Cretensis, vt animaduertit Textor, Serpentem confecit, filio suo leuiter læso, quem anguis iam iam in faucibus habebat. Georgius Cappadox, sub Diocletiano, tribunus militum maximum Serpentem in Africa trucidauit, liberata puella, quam sauciam erat deuoraturus. F

Lib. 2. epigr.

Tom. 2. Offic.

VENENI ANGVIVM DIFFERENTIÆ, ET SIGNA.

ANTEQVAM ad explicandas veneni differentias accedamus: nostra prius interest veneni æquiuocationem meditari. Siquidem venenum aliquando pro cantione, & veneficio vsurpatur. Id præstitit Cicero in suo Oratore, quando scripsit memoriam sibi veneno (nimirum cantionibus, & veneficijs) ereptam fuisse. Interdum venenum pro tinctura, seu imbutione coloris sumitur, in quo sensu hoc vocabulum fuit vsurpatum à Virgilio sic canente.

Lib. 2. Geor.

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno. G

Infectionem, seu tincturam à Priscis venenum appellatam fuisse arbitramur; quoniam herbas venenatas ad inficiendum, seu colorem inducendum valdè idoneas esse crediderunt. In præsenti autem historia, venenum pro eo, quod inficit animalia, intelligendum est. Prisci autem ad distinguendum à veneno medicamentum, has particulas (bonum, vel malum) addebant: ideòq; per bonum pharmacum, medicamentum, per malum verò, venenũ intelligebant. In hoc intellectu canit Homerus hunc in modum.

Lib. 4. Odyss.

Αἰγυπτίη τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Spondanus ad verbum hæc carmina ita vertit.

Aegyptia, quæ plurima producit fertilis terra
Pharmaca plurima salubria mixta, multa lethalia.

Sed erit satius latinis versibus ita canere.

Fertilis Aegyptus verum medicamina mixta
Optima multa simul, deterrima plurima profert. H

Latini quandoq; venenum, vocabulo à Græcis mutuato, deleterium appellant. Hoc igitur in genere, quatenus per se consideratur, est res non naturalis, quæ corpus humanum penetrans maximi nocumenti, vel etiam perfectæ corruptionis causa esse perhibetur. Hoc deinde in duas partes præcipuas distribuitur: nam venenum est corpus, & omne corpus, vel est simplex, & naturale; vel compositum, & artificiale. Ideò venena simplicia, & naturalia primum membrum huius diuisionis occupant: composita verò, & artificio aliquo parata secundam partem diuisionis constituunt. Venenum igitur naturale vocatur illud, quod est pars quatuor elementorum, aut ex illis absque vlla arte integratum. Alterum verò est, quod ad arbitrium hominis venefici, componitur. At in præsentia de naturalibus sermo habetur, inter quæ venenata animalia, & potissimum Serpentes connumerantur, quorum historia in his libris exaratur.

Venenũ duplex.

Venenũ naturale quale.

Venenũ artificiale.

Venenũ ergo, quoad Serpentes, in cysti fellis residere Plinius astruit. Greuinus autem, & alij statuunt virus Serpentum in vesica quadam sub lingua inueniri: qua disrupta,

Venenum anguium vbi lateat.

rupta,

A rupta, liquor quidam biliosus emanans inficit corpus, cui communicatur: etenim Reusnerus in Paradiso poetico sic canebat.

Sæpè latet viridi sub gramine concolor anguis,
Et collecta graui fauce venena iacit.

Omnes enim Serpentes non sine aliquo veneno esse perhibentur: quandoquidem natura singulis, & quibuscumq; proprium virus impertita est. Quidquid de Serpentibus innoxijs dictum sit: innocui enim in comparatione ad valdè nocuos vocati fuerunt. Quare non sine ratione Virgilius olim introducebat Iouem cunctis anguibus virus communicantem, dum inquit. *Li. 1. Geor.*

Ille malum virus Serpentibus addidit atris.

Propterea iusta de causa possumus, cum Isidoro attestari Serpentum esse tot venena, quot genera, tot pernicies, quot species, & demum tot dolores, quot colores in ipsis obseruantur. Quoniam hæ bestiæ non modò homines, sed etiam cæteras animantes mordendo venenare solent. Iuxta illud Baptistæ Mantuani.

B *More Colubrorum quibus est innata libido*
Dente venenato, pecudesq; hominesq; necandi.

Verùm à Serpentibus percussi non omnes eodem tempore, vel pereunt, vel liberantur; hocq; non semper à veneni qualitate, sed à diuersa patientis temperatura dimanare solet: Siquidem iuxta calorem naturalem debilem, vel validum maior, vel minor resistentia nascitur: quemadmodum etiam in medicamentis cathartieis obseruare licet: nam drachma rhabarbari in altero patiente celeriorem, in altero verò tardiorem mouetur operationem. Quod non ab alia causa, quàm à diuerso temperamento prouenit. Quemadmodum etiam venenum sumptum citiùs, & seriùs operari solet, iuxta varietatem quatuor primarum qualitatum frigidi, calidi, humidi, & sicci, nec non aliarum, quas Philosophi secundas qualitates appellant; nimirum iuxta mollitiem, duritiem, grauitatem, lenitatem, & viscíditatem. Obseruamus enim res calidas leues, & tenues celeriorem, quàm frigidas, duras, graues, & viscidas exercere operationem. Hoc docuit Galenus, quando scripsit esse quædam venena multò post assumptionem interimentia, & potissimum, quæ viscidam, & terrestrem naturam participant: ideòq; statuendum est, venena statim necantia esse calida tenuia, & leuia: propterea faciliùs per venas, & arterias ad cor penetrant. Huius conditionis fortasse fuerunt venena in scrinio Calligulæ Imperatoris reperta, quæ in mare proiecta, statim illud adeò infecerunt, vt pisces paulò post perierint. Id totum Suetonius in vita Calligulæ tradidit. *Operatio veneni diuersa quæ.* C *Lib. 3. de simp. med. fac.* *Veneni Calligula qualitas.*

Modò ad differentias veneni anguium properandum est, quæ à multis accipienda sunt. Primitus, iuxta sexum, mares fœminis sunt nocentiores. Iuxta ætatem, senes iunioribus deteriores; licèt aliqui totum oppositum sentiant. Iuxta molem corpoream, magni (loquendo tamen de eadem specie) paruis vi venenata antecellunt. Iuxta inanitionem, & repletionem, ictus Serpentis ieiuni magis quàm saturi est perniciosus. Iuxta anni tempus, æstate magis, quam hyeme angues sunt timendi, quam sententiam secutus est Matthiolus, ad quem lectores possumus relegare. Cæterum verno tempore, quando senium exuunt magis formidolosi esse feruntur. Id docuit Virgilius, quando scripsit infrascriptos versus. *Differentiæ veneni anguium.* *Lib. 6. in Comm. ad Diosc.*

D *Non mihi tum molles sub dio carpere somnos,* *Li. 3. Geor.*
Nec dorso nemoris libeat iacuisse per herbam,
Cum positis nouus exuuijs, nitidusq; per herbam
Voluitur hic Serpens.

Hic inquiri solet, an aliqood assignetur tempus, quo Serpentes veneno prorsus eareant: propterea quod Vincentius, in speculo naturali, pronunciat Serpentes in aqua versantes virus deponere, & exeuntes illud resumere, & si forté accidat, vt anguis ab aqua egrediens depositum non reperiat venenum, caput ad saxum allidere, & præ dolore interire. Ad dissoluendam hanc difficultatem, sciendum est ad mentem Plinij, nil aliud esse venenum Serpentis, quàm fel, quod pedetentim per venas ad vesicas oris peruenit, vbi secus dentes continetur: natura enim in huiusmodi animalibus, nonnullas partes destinauit, ad quas excrementa demandarentur; quia si hæc per totum corpus diffunderentur, proculdubiò totum animal esset venenatum. Id autem non est asserendum cum Serpentes, abscissis capite, & cauda, & ablatis *Lib. 20. cap. 8.* *Cur totum corpus Serpentis non sit venenatum.*

cauda, & ablatis felle, & interaneis, in quibus venenata, & excrementitia materia E
conseruatur, ab hominibus etiam edantur. Ideò non videtur veritati consonum,
quod à Serpentibus denuò venenum resumatur: quoniam venenum in illis collectum vesiculis non potest, nisi per ictum, illis disruptis, exire: nisi quis velit asserere venenum iterum in ventriculum animalis detrudi, indeq; ad cystim fellis, & deinceps ad destinata loca deferri. Hinc ratio Vincentij nullius valoris est reputanda.

Venenum ab angue depositum resumi non posse.

Præterea cum nil aliud sit venenum, quàm fel Serpentinum, id potest deperditum denuò generari; cum assiduè biliosus liquor in huiusmodi bestijs procreetur: quemadmodum in fele zibethi illud odoratum excrementum in dies producitur, & veluti in mulieribus quotidie menstrua excrementa resultant. Quare non erit necessarium, ad mentem Vincentij, fateri Serpentes, ob amissum venenum præ dolore disrumpi: propterea quod vidimus à Circulatoribus Serpentes iratos ad pannum rubrum mordendum impelli, vt disruptis vesiculis venenum perdant, consequenterque melius pertractari possint; quod venenum tamen, temporis tractu, in iisdem locis denuò congregatur. Insuper si vera esset opinio Vincentij, nimirum à Serpentibus aliquando venenum in F
aqua deponi, petendum esset ab ipso, an illa aqua sit fluens, vel stagnans: nam si fluit, proculdubiò in illa venenum dissipabitur, sicq; ab angue resumi non poterit. Sin fuerit stagnans, nulli dubium est, quòd venenum illud in aqua putrida alterabitur, & cum venenum sit excrementum biliosum, & tenue in huiusmodi aqua facillimè euanescet.

Vis veneni Serpentini qualis. Parte 3.

Iuxta potentiam veneni, alij Serpentes vulnerando breui temporis spatio, alij diuturniori perimunt. Ideò legitur in historia Indiæ Lusitanicæ, quòd in campis, & nemoribus illarum regionum diuagantur Serpentes, à quibus canes, & sues demorsi, sex tantùm horas viuunt: homines verò icti diem solum naturalem superuiuunt: & si accidat, vt remedijs opportunè adhibitis liberentur, & denuò mordeantur, vitæ discrimen amplius non incurrunt. In confirmationem potentiæ veneficæ Mapheus narrat in nonnullis Indiarum locis, Serpentes inueniri, quorum halitus adeò pestilens est, vt prætereuntes interimat. Ad rem Ponzetus prodit ob potentiam veneni, quemdam interijsse, cum se lauasset in aqua ea lesâ lignis fœtus Serpentum cauernas excisis. Immò Scaliger Parauicinum quemdam non procul Dertona, in venatione, Serpente lancea occiso, vnà cum equo mortuum esse attestatur: nec sine ratione, quandoquidem G
Auicennas publicauit quemdam militem, angue hasta cæso, parijsse, quia venenum per hastam manui vulnerantis communicatum deinceps totum corpus occupauit. In huius asserti confirmationem Matthiolus tradit in agro Tridentino iuxta quemdam collem à custode vaccarum longa hasta, magni, & horrendi Serpentis caput transfixum fuisse, dumq; pro viribus fixa teneretur hasta, ne Serpens elaberetur, magno statim tremore correptus est. Vnde magno edito clamore transeuntes ad se conuocauit; qui accedentes agricolam ferè exanimem inuenerunt. Quare cognita infortunij causa, ob Serpentem, qui sine dubio per hastam virus percutienti communicauerat, ad theriacam, & ad alia præsidia confugientes, rusticum tandem ad vitam reuocarunt.

L.4.fen.6.

Lib.5.in comm. ad Diosc.

Præterea, ratione loci, & alimenti vis venefica in anguibus consideranda est. Siquidem montani cæteris magis mordaces, & venenati esse feruntur. Immò iuxta pabulum magis, & minus venenosos esse Edoardus Vuot arbitratur, exemplo viperarum H
Arabicarum inter frutices balsami viuentium: nam incolæ balsamum colligentes earum morsum minimè formidant. Hinc colligendum est quædam animalia in vna regione esse venenosa, in alia verò omni veneno carere. Id exemplo plantarum comprobari potest: siquidem napellus in iugis alpium nutritus vires admodum deleterias exercet, delatus autem in hortos, in veneanando parùm operatur.

Lib.6.de Diff.Anim.

Vis veneni ratione loci.

Quoad signa Olaus magnus scripsit percussum à Serpente primùm obstupescere, deinde postquam calefactum fuerit virus, patientem interire, nisi remedijs efficacibus occurratur. Tagautius stuporem quemdam induci in patientem asseuerat, vt ferè non sentiat: Præterquamquòd vulnus dolore non vulgari affligitur, color mutatur; fit enim ruber, & inflammatur, aut liuet, aut nigricat, & deniq; patiens magis angitur molestijs, & totus ardet.

Signa veneni anguium.

L.2.Instit. Chyrurg.

VE-

VENENI SERPENTVM MEDELA.

ANTIQVI Ethnici suos habebant sacerdotes, & alios, quos diuinitus missos putabant, ad quos vulnerati à Serpentibus tanquam ad sacram anchoram confugiebant. Quare Vulcani antistes in Lemno Insula (vt voluerunt Græcorum nonnulli) hac prærogatiua sanandi demorsos ab anguibus potiebatur: propterea Cælius Rhodiginus Philoctetem penès aram Apollinis Smynthei à Serpente punctum, illuc medicinæ gratia missum fuisse attestatur. Item Vmbro sacerdos de gente Marubiorum apud Virgilium, & Atyr apud Silium Italicum, virtutem sanandi Serpentum morsus possidere dicebantur. Alij medicam opem à Psyllis populis petebant. Hoc præstitit Cato, quando cum exercitu Iulij Cæsaris per Deserta Libyæ iter faciens à Serpentibus adeò
B vexabatur, vt, singulis ferè horis, milites à Serpentibus percussi caderent. Ideò Psylli accedentes vulnera ab anguibus inflicta sugebant, & cantionibus Serpentes fascinabant, ne imposterum prætereuntes milites ictibus agitarent. Huius meminit Lucanus, quando cecinit. *Li. 9. Pharsal.*

——— gens vnica terras
Incolit à sæuo Serpentum innoxia morsu,
Marmaridæ Psylli, par lingua potentibus herbis,
Ipse cruor tutus, nullumq; admittere cuius
Vel cantu cessante potest; natura locorum
Iussit, vt immunes mixti Serpentibus essent.

Idem referri à Nicandro in libris de natura animalium testificatur Aelianus, nonnullosq; Nicandri recitat versus desumptos fortè ex libro, quo hodie nos caremus. Existimabat enim Antiquitas Psyllorum, & Marsorum corporibus innatam esse virtutem quodcumq; venenum profligandi. Tradit autem Callias in historia, quam de Syracu- *Psylli, & Marsi populi medebātur ictibus anguiū*
C sano Agathocle conscripsit; demorsum à Serpente, si vir Libycus natione Psyllus fortuitò inuenerit, vel aduocatus accesserit, dolore non valdè oppressum, sola saliua dolorem sedabat, & plagam curabat: sin magno dolore afflictum viderit, tunc Psyllus hauriens aquam, os suum diligenter colluebat, deinde illam in poculum proiectam vulnerato bibendam tradebat; & si prædictis remedijs venenum non cedebat, tunc cum ægrotante nudo nudus accumbebat, & proprio corpore veneficam vim frangebat, hacq; ratione ab impendente necis periculo patientem prorsus liberabat. Idcircò hi versus ad rem leguntur apud Aelianum.

Audiui Libycos Psyllos, quos aspera Syrtis,
Serpentumq; ferax patria alit populos.
Non ictu implicitum diro, morsuùe venenum
Lædere, quin læsis ferre & opem reliquis:
Non vi radicum, proprio sed corpore iuncto.

Quibus Præsidijs nullam fidem adhibendam esse pronuntiamus: propterea quòd Gale- *In Lib. de Ther. ad Pis.*
D nus, & ipse attestatur Marsos populos, qui sua ætate adhuc extabant, contra Serpentum virus nullam propriam facultatem possedisse, sed quibusdam dolis, & vanis commentis vniuersam plebeculam decepisse: quemadmodum hodierni Circulatores, qui Serpentes, & viperas non debito tempore venantur, captisq; carnes mordendas obijciunt, vt, omni veneno ab illius ore euacuato, fælicius coram populo contrectari possint: Immò de D. Pauli stirpe (quod certè mentiuntur) se propagatos esse promulgant.

Omissis Priscorum nugamentis, ad seria, & rationalia remedia properandum est, quę venenum digerant, & veneni transitum ad partes principales impediant; illis enim occupatis, præsidia licèt optima incassum adhibentur. Itaq; duo scopi præcipui in hoc casu ab authoribus medicis proponuntur; nempè virulenti humoris euacuatio, & affecti corporis immutatio, seu alteratio. Cum igitur apud Medicos duplex euacuatio recenseatur; nimirum vniuersalis, quæ medicamentis potissimum catharticis procuratur, & particularis, quam Medici per partem affectam moliuntur, illi applicando pharmaca ad virus eliciendum idonea. Est igitur aduertendum, quòd in punctionibus Serpen- *Remedia veneni rationalia.*

tum non semper (vt aliqui arbitrantur) ab vniuersali euacuatione inchoandum est, nam solum ad eam medicus confugere debet, quando virus penetrasse genus venosum suspicatur. Præsidia igitur à tribus medicinæ fontibus, nempè à chirurgia, pharmacia, & diæta haurienda sunt. E

Remedia chirurgica

In Lib. de sect. ad Tyron. cap. 7.

Ratione chirurgiæ, ptima fronte se se offert venæ sectio, quam admittit Paulus Aegineta, quotiescumq; venenum per totum corpus fuerit disseminatum, & præsertim si patiens plethora laboret. Galenus docet punctos à Serpentibus eodem modo esse curandos, quo demorsi à cane rabido sanantur. Venenum enim ad partes extimas extrahendum est; ideòq; cucurbitulæ scarificatæ commendantur, & potissimum illæ paruæ, quæ in æstuarijs *cornetti* vocitantur: hæ loco vulnerato applicandæ sunt; dummodo partes circumiacentes vinculis prius constringantur, ne mala veneni qualitas illis communicari possit. Alij absq; cucurbitulis, locum affectum spongia prius fouent, deinde scarificant, altius scalpello vlcuscula imprimendo, vt virosa materia è profundis partibus euocetur. Alij vulneratam partem accensis ouorum gallinæ testis prius in aceto infusis addito cornu Ceruí, & galbano suffumigant, postmodum illam diligenter scarificant. Alij probant hirudines, quæ sanguinem virulentum sorbeant. Quamuis, ex Auicenna, sint qui, lucri gratia, ore proprio huiusmodi vulnera sugant: sed nunquam ieiuni ad hoc ministerium accedunt: immò sepè os vino odorifero colluunt, & in ore oleum rosaceum, aut violaceum continent, deinde quod sugunt sæpè expuunt. Verùm ex chirurgico fonte nullum elicitur prestantius remedium, quàm partis affectæ incisio, ne venenum vlterius progredi possit. Hoc remedium, ex Dioscoride, in Aegypto, tempore spicilegij erat in vsu: tunc enim rustici formidantes copiam anguium in campis versantium, ollam pice plenam in agros deportabant. vbi ergo pars aliqua à Serpente puncta fuerit, illicò fasciam in ollam conijciebant, qua locum stringentes secabant, deinde picem instillabant, & liberabantur. Clarissimus Mercurialis, & alij authores, post inflictum vulnus, continuò partem inurunt: hoc enim præsentaneum auxilium reputant; cum ignea vis omne veneni genus castigare, & domare possit. Sed animaduertendum est, ne, ablata eschara, cicatrix citò inducatur; quoniam vlcus tandiù seruandum est apertũ, donec omnis venefica materia euacuata fuerit. Cæterùm modus vtendi igne in hoc casu, multiplex esse solet. Alij caustica adhibent medicamenta, alij fune accenso, & alij oleo feruenti vtuntur. Nos autem satiùs esse opinamur ad ferrum candens tanquam ad remedium expeditissimum recurrere. F G

L.4.fen.6. trac.3.c.1.

Partis lesæ inustio.

Remedia pharmaceutica.

Pharmacia reliqua nobis suppeditat medicamenta cùm aluum, tùm vomitum stimulantia: propterea legitur in epistola ad Gesnerum, quòd quidam agricola à Serpente in pede demorsus, consilio cuiusdam anus, pedem terra obruit, & gallina dissecta vsus est, quibus nihil conferentibus, tandem consilio cuiusdam matronæ, theriacam ex cereuisia sumpsit, indeq; aliquot horis euomens liberatus est. Modò à simplicibus inchoando medicamentis per elementa, animalia, & plantas ad compositas medicinas paulatim accedendum est. Inter elementa Io: Tezetzes commendat aquam his versibus politicis in latinum sermonem à Paulo Iacisio translatis.

In Li. var. hist.

Aliquis à Serpente morsus, aquam tacens si biberit,
Capulum ensis nigrum aqua intingens,
Antequam Serpens aquam gustet, qui momordit, H
Seruatur maximè illæsus à veneni nocumento,
Et si alius nunciauerit alicui, dicens hac,
Ille à Serpente ictus longe iacet,
Atq; illuc non valeat ille venire,
Bibat nuncius dictam aquam,
Et qui ægrotat, sanitatem accipit etiam à longe.

Remedium cuiusdam Eremitæ.

Non dissimile remedium à terra sumptum memorat Matthiolus adhibitum ab Eremita olim circa Romam morante, ad quem multi nomine vulneratorum ab anguibus confugiebant. Hic solitus erat intertogare nuncium, cum vellet pro patiente remedium sumere, & annuenti iubebat, vt pedem denudatũ in solo collocaret, quem gladij acie circumscribebat, indeq; amoto pede, hæc verba in vestigio inscribebat. CARO CARVZE SANVM REDVCE, REPVTA SANVM EMANVEL PARACLETVS. Deinde eodem gladio characteres delens, terramq; colligens in cyathum

A cyathum aqua plenum infundebat, donec subsideret, quam postmodum indusio nundo colatam ei propinabat, & coofestim ægrotus absens sanabatur. Verũ hoc præsidium, cuius ratio reddi non potest, omittendum esse existimamus.

Ad animalia autem transeuntibus prima fronte se se offert columba, quæ viua incisa, & morsui Serpentum imposita, iuxta mentem Sextij, venena omnia ad se trahere creditur. Item gallus, & gallina, ex Aetio, dissecta loco affecto apponitur, vel ad aliorum mentem, sedes horum animalium deplumata ictibus anguium alligatur, donec vniuersa veneni extracta fuerit; cuius rei indicium est, quãdo pullus postremò appositus non moritur. Huius autẽ rationem esse credimus, quia gallinę calido rẽperamento prædita totam virulentam materiam imbibũt: Siquidem propriũ esse caloris attrahere docuit Aristoteles, idq; mulorum experientia cõprobatur, in quorum aluo venenati conduntur, sicq; liberantur, dum illud virus totum à calore muli attrahitur. Eodem exemplo docemur in ijs, qui puncti sunt à phalangio, tarantola vulgò dicto, à Taranto Apuliæ oppido: quandoquidem incolæ sæpè numero horum ictibus afficiuntur, nullumq; præstantius remedium inueniunt, quàm choreas ducere, tamdiùq; saltant, donec tota vis veneni per sudorem educta sit. Capra ab his præsidijs non est arcenda: nam Aetius, & Actuarius hædum dissectum loco gallinæ probant, Dioscorides iecur caprillum commendat, Plinius ventriculum capræ recenter necatæ apertum parti affectæ alligat, Auicennas harum belluarum carnem combustam puncturis Serpentium inspergit. Alij deniq; lacte caprillo partem vulneratam fœlici cum successu fouent. Quapropter in epistola ad Gesnerum legitur, quòd rusticus à Serpente ictus pedem læsum in quantitate sufficienti lactis capræ nigræ imposuit, & statim dolore, & tumore solutus est. Ideò non præter rationem quædam puella à Serpente demorsa, caseo recenti capræ vlceri imposito, sanitati restituta est. Ceruus ab his præsidijs non est excludendus: nam Dioscorides medulla cerui perlinitum à Serpentibus optimè defendit. Item Galenus cornu ceruinum comburit, & trituratum cum aceto subigit. Vegetius in iumentis à Serpentibus vulneratis vtitur stercore suillo recenti; illo enim, & melle Attico cum vino, & vrina humana plagam inungit. At Dioscorides fimum bubulum summopere commendat. Deniq; Serpens, & ipse suosmet ictus sanare perhibetur. Vnde de hoc animali poterimus pronunciare, quod Antiquitas de hasta Achillis prædicabat. Sic enim canebat Ouidius.

Remedia ex animalibus pro morsu anguium.

Indicium veneni superat.

B

Capra, & partes earũ remedio sunt venenatis.

Lib. 2. de mat. med.

Lib. 3. de med. facil. par.

C

> *Vulnus Achilleo, qua quondam fecerat hosti,*
> *Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.*

Lib. 3. Med.

Audiamus igitur Quintum Serenum de Serpente canentem hunc in modum.

> *Qua nocuit Serpens fertur caput illius aptè*
> *Vulneribus iungi, sanat qua sancias ipsa.*

Fimus suilles, & bubulus venenis resistit.

Hinc nonnulli fuerunt huius opinionis venenum pro antidoto, ad castigandum aliud venenum fœliciter adhibendum esse, exemplo theriacæ, quæ ex viperis integratur, & tamen cætera venena corrigit, atq; profligat. Præterea in regionibus Allobrogum, multæ aconitorum species spontè crescunt, circa quas muscæ quædam paruæ semper volitant, & hæ illius venenatæ plantæ vera theriaca esse perhibentur. Item Nerium, seu Rhododendrum virulenta qualitate non caret, & tamen contra Serpentum ictus commendatur. Habemus in hoc genere apud Ausonium lepidum epigramma de quadam muliere toxicum marito propinante, cui, vt citiùs operaretur, portionem argenti viui addidit: sed tantum absuit vt obesset, vt potiùs hydrargirum illi opem tulerit. carmina igitur epigrammatis sic se habent.

Lib. 1 de Rem. Am.

Num venenum veneni sit remedium.

D

> *Toxia Zelotypo dedit vxor mœcha marito,*
> *Nec satis ad mortem credidit esse datum:*
> *Miscuit argenti lethalia pondera viui,*
> *Cogeret vt celerem vis geminata necem.*
> *Diuidat hæc si quis, faciunt discreta venenum,*
> *Antidotum sumet, qui sociata bibet.*
> *Ergo inter se se dum pocula noxia certant,*
> *Cessit lethalis noxa salutifera;*
> *Protinus, & vacuos alui petiere recessus*
> *Lubrica deiectis, qua via nota cibis.*

Quam

Quàm pia iura Deum? prodeſt crudelior vxor: E
Et cum fata volunt, bina venena iuuant.

Cur autem id ſine patientis noxa peractum fuerit Authores ſententijs inter ſe variant. Alij ſcribunt id accidiſſe, quoniam toxica ſibi inuicem aduerſabantur. Alij, quia vnum alterius fuerit antidorum. Alij alias aſſignant cauſas. Verum nos à graui pondere hydrargiri id dimanaſſe arbitamur, quod in ventriculo nullam contrahens moram, aliud venenum confeſtim ſecum ducens imos petijt receſſus, itaut venenum noxiam operationem exercere non potuerit. Id ſtabilire poſſumus exemplo caſus, qui Bononiæ contigit; dum quidam ingrediens officinam, pharmacopæo abſente, pro acetoſo ſimplici, argentum viuum hauſit, quod paulò poſt abſq; vlla læſione euacuauit. Auicennas etiam in ſimili caſu, lapidem in Serpentibus repertum de collo patientis ſuſpenſum multùm conducere affi.mat. Aliqui murenam non vulgariter prodeſſe atteſtantur, exemplo cuiuſdam viri nomine Ciſſi, qui, referente Aeliano, cultui Serapidis deditus, deuoratis incautè Serpentũ ouis, valdè angebatur: rogatus itaq; ab eo Deus murenam viuam præcepit emendam, & manum in vas, in quo ſeruabatur, immittendam: paruit ille, cui murena mordicus inhæſit, quæ poſtea dum auellebatur, ſimul etiam morbus ablatus eſt. Hactenus de Animalibus. F

Lapis Serpentis ad quid.
Murenæ veneno medetur.

Plantæ ſuccedunt conſiderandæ, quæ pro Serpentum morſibus adhibendæ eſſent. Aelianus ſcriptum reliquit in regionibus Indicis plurimos Serpentes generari cæteris animantibus nocuos; ibiq; etiam multas herbas ſaluriferas oriri aduerſus ictus Serpentum perutiles, quarum herbarum virtutem, & vſum Indigenæ optimè norunt. Item Maphæus narrat in oris Indiæ quaſdam procreari plantas, quas *Copaibas* vocant; ex quibus tanquam è ſcatebris, per æſtatem, cæſo cortice, liquor, balſami inſtar, dimanat, ad quem læſi à Serpentibus confugientes ſanantur. Propterea Euonimus, & ipſe quoddam balſamum artificiale præſcribit, cuius duæ, vel tres guttæ in morſus Serpentum inſtillatæ totum virus delent. Plinius etiam tradidit peculiares arbores ex nucum genere in Syria naſci, quæ aduerſus anguium punctiones mira operantur. In Græcia quoq; frutex creſcit folijs paruis, Epipactis nominatus; alij Embolinen vocitant. Hanc plantam quidam lunariam minorem Nuperorum eſſe exiſtimant, quæ iugis altiſſimorum montium delectatur. Supereſt vt herbas omnes noſtrarum regionum enumeremus, quæ medicamenta intrinſeca, pro expugnando Serpentum veneno, ingrediuntur. In primis Abrotonum, Acorum, Adrantum, Agnum caſtum, Altheam, Anethum, Aparinem, Ampeloproſſum, Arum, Artemiſiam, Aſparagum, Aſphodellum, & Aſterem Atticum, probant Authores, quæ omnia in aqua fontis decocta, vel in puluerem redacta, non modicam poſſunt læſis ab anguibus afferre vtilitatem. At potiſſimum Anagallis ex vino contra Serpentes iuuat, vt voluit Dioſcorides. Agaricum non minùs commendant Authores: ideò Rex Ponti Mithridates gentes Agariæ, in propria aula omni tempore alebat, quoniam modum vtendi agarico contra Serpentes optimè callebant. Item Ariſtolochia longa ex Dioſcoride Serpentum venenis reſiſtit, ſi drachma illius in potione vini exhibeatur. Allium in hoc caſu non infrugiferum eſſe affirmat Auicennas, cuius periculum ſe feciſſe teſtificatur. Quare Volaterranus author eſt (referente Mizaldo) ſua ætate vixiſſe ruſticum, per cuius fauces in campo dormientis Serpens ingreſſus eſt, expergefactus vſu Alliorum tanquam præſentanea antidoto ſe curauit: At mirandum eſt, quòd is vxori, in congreſſu, & mortem communicauerit. Præterea Baccharis, Beta, Blattaria, Braſſica, & Bryonia ſunt ſimplicia ad prædictum effectum colligenda. Item Calamenthum, Carduus, Centaurea, Cæpa, Chamædrys, Chamæpitis, Chelidonium, Clinopodium, Coniza, Corruda, Cupreſſus, Cyclaminus, Cynogloſſa, Cyperus herbæ ſunt non contemnendæ, quia ex earum vſu medicus non modicam frugem pro læſione à Serpentibus facta demetere poterit, & præcipuè ex cumino ſylueſtri, cuius puluis in vino datus morſus Serpentum mirificè ſanat. Verùm quid dicemus de Dauco, Dracunculo, & Dictamno, quorum ſuccum in vino exhibitum Dioſcorides ad ſydera vſq; extollit. Sequitur Echium, Elephaboſcum, Enula, Endiuia, Erica, Eryngium, Ferula, Fæniculum, Fraxinus, Gentiana maior, Gladiolus, & Glans, ex quibus per os datis ampliſſimum fructum ſumus conſecuturi. Prædictis addamus Heliotropium, Iridem, Liquiritiam, Lilium, Liguſticum, Laurum, Limonium, & Leontopetali radicem, quam Dioſcorides libentiſſimè contra angues

L.9.cap.4.
Plantæ venenum caſtigantes.
Lib.2.hiſt. Ind.
In theſau. remed.
Li.13.hiſt. nat.
Herbæ vulgares veneno reſiſtentes.
L.3.de mat. med.
Loco cit.
Centur.8.
Lib.3.de mat.med.

G H

in vino

A in vino propinat. Neq; omittere oportet, folia maluæ, & mali aurantij, nec Marubium nigrum, quod Galenus in puncturis ab anguibus tantoperè commendauit. Accedunt Origanum, Pæonia, Panaces omnes, Paliurus, Perfoliata, Peucedanum, Phalangites, Polemonium, Pulegium, sed inter has Dioscorides Pistacia edenda, & pilulas Platani in vino fœliciter exhibuisse profitetur. Deinde Authores probant rapum, Rhododendrum, Rosmarinum, Rubiam, Rutam, & Rhabarbarum: quoniam Auicennas de hac postrema planta sermonem habens præter facultatem catharticam, ei vim profligandi virus anguium assignabat, & Dioscorides succum raphani bibendum præscribebat. Succedunt saluia, sambucus, scordium, serpentina, serpillum, seseli, sonchus, & staphisagria. At Marcus Cato smyrnium conterit, & vino veteri iumentis ab angue demorsis præbet, & idem in hominibus præstari posse asseuerat. Deniq; Trifolium, Thlaspi, Tormentillam, Verbenam, Vitem satiuam, & Vrticeam possumus colligere, quarum omnium caulis, radix, & semina in puluerem redacta non parum commoditatis læsis ab anguibus sunt allatura. *In lib. de simpl. med.* *Lib. 1. de mat. med.* *Lib. 2. de mat. med.*

B Insuper præter nominata simplicia, natura alia producit, quæ in medicamentis topicis locum habent, vt bitumen, bdelium, Castoreum, Cedrus, Chamælon, Cicer, Carthamus, Ceruicornu, Helleborus, fel Elephanti, Eruca, Euphorbium, Galbanum, Halicacabum, Hemerocallis, Hordei farina, Iberis, Milium, Myrica, Nasturtium, Nitrum, Ocymum, Phu, Pityusa, Plantago, Rosa, sal, saphirus, scilla, sinapi, sulphur, sparganiũ, fel taurinum, & Vrina; quæ omnia, ex sententia clarissimorum virorum, aut contusa, aut in pollinem redacta venenatis morsibus vtiliter applicantur. Inter hæc ficus, vel Caprificus primas tenet: nã Mizaldus tres, vel quatuor guttas lactis ficulnei in vulnera huius generis instillat, & mirum inuenit præsidium. Alij cinerem ex lignis ficulneis laurinis, & vitis cum aceto subigunt, & instar cataplasmatis ictibus anguium superponunt. Timotheus sumit apes, & ex illis contusis emplastrum fingit, quo puncturis Serpentum sic fœlici cum successu mederi fatetur. *Simplicia medicamenta topica.* *Centur. 2.* *Par. 2. Arcan.*

Cæterùm medici nostræ ætatis non solum in Serpentum ictibus, sed etiam in alijs affectionibus rarò simplicibus, sed plerumq; compositis medicamentis tum internis, tum

C externis vtuntur. Quare si libeat horum virtutem in nostro casu experiri, Galenus passim in libris de Antidotis illa describit. Et antidotum Heracliris, antidotum ex terra lemnia, illud Eupatoris ex scinco cognominatum, antidotum Aelij Galli, Ambrosiam, nempè antidotum Philippi Macedonis, illud Democratis, aliud Diæmaton, nimirum ex sanguinibus nuncupatum, & mithridaticam confectionem summoperè probat. His ab eodem additur Zopyria, de qua antidoto zopyrum monuisse Mithridatem Regem ferunt, vt capitali supplicio damnatis, quibus dedisset prius venenum, exhiberet, & eodem modo ictos à Serpentibus, & à sagitta toxico infecta vulneratos sanaret. Amplius theriaca Zenonis Laodicei tanquam celebratissima proponitur à Galeno. At idem Author, in libro de theriaca ad Pisonem, theriacam magnam Andromachi cæteris antidotis tam simplicibus, quam compositis contra venenatos morsus semper prætulit; nec præter rationem, cum vniuersæ gentes eam magnificis afficiant laudibus, tum propter eius efficaciam actionis, tum etiam, quia neminem vnquam percussum à feris, quæ hominem solent interimere, hac statim pota, perijsse memoriæ est proditum. *Medicamenta composita aduersus venena.* *Theriaca Andromachi viris.*

D Ideò in poemate de Theriaca sic canitur.

At qui calcati morsu Serpentis anhelat,
Ignarusue doli toxica nigra bibit;
Et cum manè nouum, & cum se sol abdidit vndis,
Sumat, ab aquali pondere tutus erit.

Quamobrem Olaus Magnus tradit, quòd gentes etiam Aquilonares pro remedio veneni in hominibus, & brutis, theriaca vencta à mercatoribus in illas regiones, quæstus gratia, delata vtuntur. Qui plura de hac celeberrima antidoto scire cupit, legat Galenum in libro de vsu theriacæ ad Pamphilianum, vbi laudibus innumeris hoc medicamentum super astra ferebat. Apud nuperos authores, & præcipuè penès Nicolaum Myrepsum, describitur antidotus Adriani contra desperatos venenatorum animalium morsus valdè efficax, & apud Matthiolum fit mentio antidoti sibi familiaris. Est autem aqua quintæ essentiæ ex multis simplicibus parata, quæ pondere quatuor drachmarum præscribitur, & cum pari portione vini odoriferi, vel tantumdem aquæ cordialis *L. 21. cap. 30.* *In Præfat. ad Lib. 6. Diosc.*

dialis chimicis organis sublimatæ propinatur: cuius descriptionem lector apud ipsum Authorem videre poterit. E

Medicamēta composita extrinseca. Modò composita medicamenta, quæ extrinsecus apponuntur recitanda sunt. Hæc emplastra esse debent vehementissima, quæ venenum ab intimis partibus elicere, & expugnare possint: qualia sunt, quæ ex sale, sinapi, nitro, & cachry Dioscoridis componuntur. Immò theriaca etiam Andromachi instar emplastri loco læso apposita inter hæc externa medicamenta infimum locum non occupat. Auicennas laudat confe- *Confectio Hermetis.* ctionem Hermetis, quæ supra partem demorsam extendenda est. Multa alia emplastra huius generis ad morsus venenatos perutilia describuntur ab Aetio, quæ vnusquisq; legere poterit. Nicolaus Myrepsus emplastrum cognominatum Epigoni gloriam apud *Emplastri Epigoni virtus.* posteros sibi comparasse fatetur: nam quidam in carcere ad vltimum damnatus supplicium ope huius medicamenti dimissus fuit: siquidem filia Martij Imperatoris à Serpente demorsa in mamma, & omnibus medicis de illius salute desperantibus, hoc emplastro sanata est. Recipit autē squamæ aeris, ammoniaci, aloes hepaticæ, æruginis, rasilis, aeris vsti, thuris maris, salis ammoniaci, aristolochiæ rotundæ singulorum vnciam semissem, seminis rapi scrupulos tres, radicis dracunculi vnciam dimidiam, seminis artemisiæ drachmas tres, colophoniæ libram vnam, sinapi scrupulos tres, spodij drachmas tres, aluminis scissilis, & opopanacis singulorum vnciam dimidiam, deinde cum cera, & oleo veteri, secundùm artem, emplastrum paratur. Fumanellus sumit calcem viuam recentem cum molli sapone, & aqua capiteli commixtam, & hoc medicamento vtitur. Idem author oleum parat, quod vocat diuinum, extrinsecus enim *Olei diuini compositio.* linitur, atq; etiam potari potest, & conficitur hunc in modum. Sumuntur flores, & folia hypericonis eoquuntur in libra olei oliuarum, trium horarum spatio, percolatur, & denuò flores, & folia eiusdem plantæ in eo efferuescunt, & tertio idem repetitur, addendo gentianæ, tormentillæ, vtriusq; vnciam vnam: post perfectam coctionem *Oleum de Scorpionibus.* colatur, & ad vsum seruatur. Tandem Matthiolus, inter medicamenta extrinseca, laudes olei de Scorpionibus dignas encomijs celebrat; quod venenatis tum ob ictus Serpentum, tum ob sumptum venenum singulari auxilio esse solet. Huius olei descriptio legenda est apud eundem authorem in præfatione ad librum sextum Dioscoridis. F

Hæc de naturalibus præsidijs dicta sint, quibus nō conferentibus, ad diuinam opem *Remedia diuina.* proculdubiò confugiendum est. Nam interdum verbis, & orationibus piorum virorum, noxæ omnium venenatorum animalium superantur. Christus enim apud Mar- *Cap. 4.* cum, signum credentium omnium esse dixit, quòd Serpentes tollant, & si quid mortiferum biberint, eis non esse nociturum. Immò apud Lucam idem Christus alloquens *Cap. 10.* discipulos inquit. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super Serpentes, & Scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Hoc autem esse exploratissimum inuenimus in miraculis, quæ Sancti patrarunt, & adhuc patrant: etenim ha- *De Glor. Martyr. c. 99.* betur ex Sancto Gregorio Turonensi, quòd Sanctus Phocas martyr apud Syriam requiescit, ad cuius tumulum demorsi à Serpentibus assiduè confugiunt, & quando ianuam atrij, in quo martyris cadauer est collocatum, attingunt, illicò pars læsa detumescit, & euacuata veneni virtute, patiens sanatur. G

Prouidētia ad venenū cauendum. Vtrum modò aliquis prouidentia, ad euitandos Serpentum morsus, & cætera venena, vti possit, perpendendum est, nam multi in hanc venerunt sententiam, quòd homo edere venena assuescere possit, ne imposterum, illis assumptis, vel etiam demorsus à Serpentibus lædatur. Id innuit Auicennas, & multi alij authores pro comperto ha- *Li. 4. tract. 1. fen. 6.* bent. Hæc propositio de venenis in genere nullo modo intelligenda est. Vita enim humana in caliditate consistit; ideòq; venena extremè calida, & sicca in alimentum humanum transmutari nequeunt: neq; opus est in medium afferre vulgatam illam historiam puellæ napello nutritæ; quoniam hæc à veritate longè recedit: cum nā pellus herba sit calida, & sicca, & tota substantia humanæ naturæ reluctetur. Quapropter si homo nutriretur veneno tota substantia sibimet opposito, esset necessarium, vt humana in aliam naturam degeneraret: siquidem omne animal suo simili semper alitur, vt optimè docuit Aristoteles. Homo igitur si venenis nutriretur, similis esset veneno; hoc autem esse absurdum omnes attestantur. Quoad venena frigida, & humida veluti est cicuta, possumus cum Galeno asseuerare aliquam horum portionem in nutrimentum verti posse. Quando verò dicebant nunnullos homines esui venenorum as- H

suescere;

A suefcere; id intelligendum est non de nutritione, sed de venenorum expulsione, quam valida hominis natura statim moliri solet: siquidem post veneni assumptionem, se se paulatim ad illud pellendum assuefacit: cum longa experientia vsu venerit, vt natura modicam portionem veneni trudens, tandem maiorem etiam quantitatem oblatam confestim propellat. Huius rei manifestum habemus exemplum in Mithridate Rege Ponti, qui semetipsum veneno assumpto, perimere volens, non potuit: quandoquidem eius natura quodcumq; oblatum venenum extra corpus illicò detrudere assueuit, quare de illo canebat Martialis hunc in modum.

Profecit porto Mithridates sæpè veneno,
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

Reliquum est igitur, vt dicamus veram prouidentiam esse, vt homo antidotis, & medicaminibus sup. ascriptis munitus semper incedat.

B

EPITHETA.

SERPENS ob corporis prolixitatem à Latinis longus, & à Græcis δολιχὸς nuncupatur; ideoq; ὁλκήρης à Nicandro dicitur, quoniam longo volumine caudam trahat: nam ἕλκω traho exponitur. Alioquin latini, quia non recto tramite serpat, flexilem, reflexum, tortum, intortum, retortum, tortilem, sinuosum, sinuatum, implicitum, & voluminosum Serpentem indigitarunt. Huc de re Græcis λέχριος, σκολιὸς, καὶ λοξὸς in Epigrammatibus græcis, nempè non rectus cognominatur, & alibi τετραέλικτος ὄφις, nimirum quater circumuolutus vocatur. colorem anguium Latini perpendentes, atrum, nigrum, cæruleum, viridem, maculosum, & textilem nominarunt. quare Græcis ob eamdem causam ποικίλος, nempè varius, & versicolor dicitur. Hoc nomen quandoq; ad animum transfertur, diciturq; de vafro, & astuto: quapropter duplici de causa hoc epitheton Serpentibus conuenire poterit. In hoc sensu ὄφις vo-

Lib. 4.

Epitheta colorem respicientia.

C catus fuit ab Homero αἰόλος, quia callidus, & vafer sit. Aliter, γλαυκῶψ, vel γλαυκώπης, item γλαυκοπὶς, glaucos, seu cæsios habens oculos exponitur: ideò Pindarus hoc epitheto Serpentem donauit. Ratione astus, Latini Serpentem callidum, & tristem nuncuparunt; quoniam olim in Paradiso terrestri hominem rationis participem decepetit. Quamobrem Nazianzenus ὄφιν ἀρχέκακον, scilicet malorum authorem nominauit. Ita etiam Homero ἀρχέκακοι νῆες dicebantur, quæ malorum causæ fuerunt. Item Apollonio χθόνιος ὄφις nuncupatur; quoniam Prisci omnia infesta, & infausta (teste Scholiaste Aristophanis) χθόνια vocabant. Immò apud Eustathium χθόνιος ἄνθρωπος dicebatur homo subdolus, & fraudulentus; quia χθόνιος simpliciter terrestris, & subterraneus vertitur. Ob Serpentis aspectum, qui intuentibus metum incutere videtur, Latini eum squallidũ, atrocem, minacem, minantem, martiũ, terrificũ, horrendũ, horridũ, horrificũ, horribilẽ, formidabilem, dirũ, & sæuũ cognominarunt. Item Græcis αἰνὸς, nempè grauis, & horrendus, γοργωπὸς aspectum horridum habens vt Gorgo, δεινὸς terribilis, ὠμηστὴς sæuus, πέλωρος immanis, & πικρὸς amarus dicitur, quia intuentibus, & percussis insignem amarorem afferat. Deinde Latini contemplantes gra-

Epitheta astutiam respicientia.

Lib. 5 Iliad.

Epitheta attinentia ad aspectum.

D uem noxam, quam Serpentes hominibus, & brutis in dies afferunt, anguem noxium, nocuum, mordentem, impium, exitiosum, ferum, trucem, venenatum, virulentum, venenosum, venenigerum, pestiferum, lethalem, lethiferum, & veneno plenum indigitarunt. Pariter Græcis δηλήμων nociuus, & perniciosus à verbo δηλέω lædo, κακοῦργος cõtractè pro κακοεργὸς maleficus: cum κακοεργία maleficium significet, ὀλόμενος, vel ὀλοὸς, & ολοὸς exitialis, κηροτρόφος mortem in sinu fouens, & læthifer. At ἰοβόλος, quamuis dicatur de ijs, qui sagittas conijciunt, tamen exponitur etiam de eo, qui venenum eiaculatur: propterea ἰοβόλα θηρία leguntur apud Herodianum. ψυχρὸς exponitur frigidus, immo lethale frigus inducens: quare in hoc postremo intellectu Theocritus ὄφιν ψυχρὸν appellauit. Demùm Latini Serpentem, à voce, sibilantem, ab origine terrigenam, à fluxibilitate lubricum, à loco Maurum, Afrum, Niliacum, Areniuagum, Libycum, & Cinyphium à Cinyphio Libycæ regionis fluuio vocitarunt. Cæcus à Columella dictus fuit. At nonnulli non perperam opinati sunt, per cæcum ce-

Epitheta ad noxam spectantia.

Lib. 3.

Idyll. 15.

lubrum

lubrum Columellæ, vermem intestinorum intelligendum esse. Alij etiam fuerunt, qui E
Serpentes nominarunt elephantias, ex Solino, quoniam demorsus ab angue affectu simili elephantiasi corripiatur, ægrotus enim intumescit, & cutis rigiditatem quam-
Epitheta ratione loci dam adipiscitur. Demùm si apud Latinos Serpens aliquando eristatus nominatus est, ille, quem cæteri fugiunt, intelligebatur quemadmodum etiam Serpens sacer; nam veluti auis sacra in genere falconum nuncupatur, quam reliquæ aues formidant, idem de Serpente dicendum esse putabant. Apud Græcos, ratione vigilantiæ dictus fuit φρυγὸς, nimirum custos; nam φρυγὰ custodiam denotat. Ideò Apollonius agens de custodia velleris aurei φρυγὸν ὄφιν vocitauit Ερπυςὴρ etiam dicitur, quia reptat. Itaq; non
Lib. 3. Cyneget. sine ratione. Oppianus ὀρεσίρπυςῆρας appellabat. Quoniam autem angues inter animantes oniparas collocantur, à Nicandro ὠοτόκοι ὄφεις dicuntur. At ὄφις μυόθηρ exponitur Serpens, qui venatur mures; veluti πυῤῥίας Serpens quidam rufus, & πύθων Serpens, quem Apollo confecit, natus ex putredine terræ; cum πύθω putrefactio vertatur. Ad finem πολυκάρηνος ὄφις Serpens multa habens capita exponitur.

F

DENOMINATA.

CVM à Serpentibus non solum homines, & bruta, sed etiam herbæ, & multa inanimata denominentur; in præsentia ab hominibus inchoando, omnia sigillatim demonstrabimus. Prima fronte se se offert ὀφιοβόλος Serpentis percussor, fuitq; epitheton Apollinis in Ouo Simmiæ Rhodij. Pausanias Mercurium appellauit Argiphontem, cum fuerit ὀφιοκτόνος, nempè quoniam sustulerit Serpentem, quem non-
Nomina virorũ à Serpente denominata. nulli ἄργον vocabant. Alioquin ὀφιόδηκτος demorsus à Serpentibus exponitur. At ὀφίων, scilicet ophion fuit nomen filij Oceani, qui cum Eurynome vxore, ante Saturnum, rerum omnium potitus est: huius meminit Claudianus. Item ophion socius fuit Cadmi, & in Thebis ædificandis adiutor, ita cognominatus, quoniam ex Serpentum
Lib. 3. de rapt. Proserp. dentibus prognatus esse diceretur. Multi volunt hunc esse eumdem cum illo, qui ab G
Ouidio Echion nominatur. Ophion etiam fuit Gigantis nomen apud Homerum. At Ophioneũ Meseniorũ fuisse vatem scribit Pausanias (referente Rhodigino) qui proprio
Lib. 3. Messeniam. natali die luminibus captus, & priuata, & publica vaticinia peragebat. Sed ophioneus, nempè Serpentinus princeps Dæmonum fuisse perhibetur: siquidem tradunt Pherecidem Syrum olim scripsisse Dæmones è Cælo deturbatos à Ioue, & principem ophioneum nuncupatum habuisse. Hoc eodem nomine tres furiæ infernales, nimirum Alecto, Tysiphone, & Megera Acherontis, & Noctis filiæ ab Antiquis fuerunt insignitæ; cum loco capillorum angues gestarent. Harum meminit Ouidius in Ibin.

Quasq; ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obscuras ante sedere fores.

Et alibi de ijsdem verba faciens sic cecinit.

Verbera saua dabant sonitum, nexaq; colubris
Conscia fumabant semper ad ora faces.

Immò easdem furias in nostri asserti confirmationem, paulò inferius colubras appel- H
lauit, quando dixit.

Pectora vinxerunt Erebea felle colubra,
Terq; cruentatas increpuere manus.

Præterea Serpentiger nomen est adiectiuum, quod de illis dicitur, qui aliqua corporis parte Serpentibus simili integrantur: propterea ab Antiquis, & potissimum à Poetis Gigantes Serpentigeri, anguipedes, Serpentipedes, & loripedes denominati fuerunt: cum pedes intortos, more Serpentum habuisse dicerentur. De his sermonem habens Ouidius sic canebat.

L. 4. Trist. *Sphyngaq; & Arpyias, Serpentigerosq; Gigantes.*

Lib. 7. cap. 2. Serpentigena autem, siue ὀφιογενὴς, apud Strabonem, genitus à Serpentibus exponitur: vnde ὀφιογενεῖς quidam populi apud Plinium fuerunt nuncupati, qui ob quemdam cum Serpentibus familiaritatem eorum ictibus solo tactu medebantur. Ophicos etiam vocarunt nonnulli populos Oscos, nimirum Capuenses, vt Seruius in commen-

A commentarijs ad Virgilium interpretatur; quoniam apud illos multi Serpentes olim stabularentur. Ophiophagos etiam populos memorat Plinius, qui Serpentibus olim vescebantur. Ideo Plutarchus Spartanos ὀφιοβόρυς cognominatos fuisse testatur: propterea quod in quadam annonæ caritate, Serpentes in humanam escam vertere coacti fuerint. D. Augustinus ophitas, opheos, & ophiomorphos hæreticos quosdam interpretatur, qui Serpentem primos parentes decipientem Christum reputantes, ipsum virtutis cognitionem in Paradisum induxisse arbitrati sunt: immò Serpentem nutriunt, & venerantur, qui, excantante Sacerdote, de specu egrediens, & super aram ascendens eorum oblationes lambit, & circa illas se se inuoluens ad speluncam reuertitur. Deniq; à Serpentibus hodie multæ familiæ cognominatæ sunt. Nuper hic Bononiæ quædam familia nobilis *dalla Serpa* cognominabatur.

Lib. 3. Aeneid. *Lib. 6. cap. 29.* *In lib. de Hæres.*

His notatis, bruta animalia à Serpente denominata ponderabimus. Primò anguiculus nomen est diminutiuũ ab angue à Cicerone vsurpatum, Græcis ὀφίδιον, vel ὀφίδιον, nempè paruus Serpens dicitur: quo nomine Rondeletius pisciculum instar Ser-
B pentis longum indigitat, quem Bellonius non rectè inter asellos connumerauit. Alioquin Serpentini catuli, fœtus anguium nominantur: iuxta illud Virgilij de Serpente loquentis.

Lib. 5. de pisc.

—— aut catulos tectis, aut oua relinquit.

Nam fœtus anguium adhuc in vtero viuentes ἔμβρυα dicuntur, cum hæc verba legantur apud Aelianum. ἔμβρυα καλεῖται ὅ, τι τὰ τῶν ὀρνίθων, καὶ τὰ τῶν ὄφεων, καὶ τῶν κροκοδείλων. Præterea hæc nomina ὀφιόνεος, idest anguineus, secundùm Oppianum, & ὀφιώδης Serpentem referens, varijs animalibus assignari possunt, & præcipuè testudini; cum anguinea ceruice prædita sit. Immò conueniunt, & Cerbero Inferorum cani colubrifero monstro nuncupato. Virgilius enim, & Ouidius cerberi colla anguibus horrentia repræsentarunt. Item Elephanti anguimani dicti fuisse feruntur, quia proboscidem tanquam anguem ad varia munia intorqueant. Anguilla etiam quasi anguis illa, ab angue denominata est: Quamobrem non iniuria Iuuenalis sic canebat.

Vos anguilla manet longa cognata colubræ. *Satyr. 5.*

C Immò hæc Serpentis ritu incedens ὀφιόπους vocari posset: cum hoc nomen apud Suidam, Serpentis modo incedens vertatur: Serpentes enim ἄποδες sunt. Plinius memorat animal ceruo minus, & pilis simile, Sardiniæ peculiare, Græcis ophion vocatum, sed interijsse arbitratur. Item Græci ἔλαφον, nempè ceruum à Serpentibus denominatum fuisse autumant, nimirum ἀπὸ τῦ ἐλαύνειν τὺς ὄφεις, nempè à Serpentibus abigendis: cum Etymologus, & Varinus scribant (vt superius notatum fuit) ceruum, cornu ad saxa affricato, & odore excitato, Serpentes à cauernis fugare.

Li. 28. cap. 9.

Sequitur ophiomachus duorum animalium nomen: Primò denotat lacertum viridem cum Serpente acriter dimicantem; secundò significat illud locustæ genus, quod apprehenso Serpentis collo, bestiam suffocat. Textor ophiomachum auem cum anguibus præliantem constituit: quamuis apud probatos authores, huiusmodi nomen pro aue non reperiatur. Legitur quidem apud Hæsychium ὀφίερος auis quædam, cauda Serpentis prædita, quæ per regiones Aethiopicas diuagatur. Item ὀφιοφάγος Ibis, quia Serpentes comedat. Alioquin in scriptis Hesychij leguntur solum hæc verba
D ὀφιομάχος ἰχνεύμων, καὶ ἀκρίδων γένος μὴ ἔχον πτερά. Vbi manifestè videmus authorem, per ophiomachum intellexisse Ichneumonem, & genus locustæ alas non habens: quamuis ὀφιομάχης genus cicadæ alis carens apud Suidam legatur. Demùm Marcellus Virgilius ophioctenem scolopendræ genus ab anguibus enecandis nuncupatum esse statuit.

Plantæ à Serpẽtibus denominatæ.

Post animalia, succedũt plantæ ab anguibus denominatæ, veluti Serpentaria, Luph Serpentis ab Arabibus vocata, quæ extima corticis superficie varijs distincta maculis, Serpentum exuuias æmulatur: hac de causa Porta aduersus Serpentes valere scripsit. Arum quoque, Serpentaria minor Herbariorum dicitur, quia folia aliquando maculosa proferat. Bistorta à Lonicero colubrina, & ab alijs Serpentaria vocatur, vel quia ad instar Serpentis, retortam radicem generet, vel quia eius facultas colubri vires extinguat. Lonchitis aspera, in antiquis Dioscoridis nomenclaturis, colubrina cognominatur, & meritò: nam interdum folia instar Serpentis retorquet. Plinius ophiusæ herbæ meminit, quæ in Elephantine Aethiopiæ nascitur, hæc pota terrorem Serpen-

Li. 1. Mag. nat. *Arum.* *Bistorta.* *Lonchitis aspera.* *L. 24. c. 17.* *Ophiusa herba.*

tum obuersari facit, itaut patientes necessariò mortem sibi consciscant: hac de causa E
Lib. 3. c. 5. sacrilegi eam bibere cogebantur. Alioquin, ad mentem eiusdem Plinij, Ophiusa est
Coronopus repens. Insula, cuius terra Serpentes fugare tradebatur. Præterea Coronopus sponte nascens, à Matthiolo Serpentina appellatur, quia radix in vino data venenatorum morsibus occurrat. Item Serpentina est quædam species Anchusæ, & τὸ ἔχιον, nec non ἀλκιβιάδιος ab Alcibiade quodam (vt notat Scholiastes Nicandri) qui ob Serpentis morsum
Enula. ægrotans, hac planta deuorata conualuit. Pariter Enula, siue Helenium, à quibusdam Serpentina vocata est, quia Helena eius valores contra angues periculum fecerit. Item
Cātabrica. Cantabrica in Gallijs Serpentina appellatur, vt Author est Ruellius. Nummularia etiam,
Nummularia. seu centimorbia à Brumfelsio, nomine Serpentariæ tertiæ descripta, alijs colubrina, & herba Natricum dicitur, nec immeritò, propterea quòd Ruellius tradit se de hoc
L. 2. de nat. stirp. nomine rusticos interrogasse, qui referebāt ita cognominari, quia Serpentes in partes dissecti huius herbæ contactu sanitati restituantur. In antiquis Dioscoridis nomencla-
Elephaboscum. turis, Elephaboscum pastinacæ species ophiogenium, & ophioctonon nominatur, cum Serpentes necare crederetur. Bryonia, seu vitis alba, & apud Gallos colubrina F
Ophiostaphilon. dicta, secundum Ruellium, in antiquis nominibus Dioscoridis, ophiostaphylon, quasi vua Serpentum vocitatur: quamuis nonnulli φιλοστάφυλον legant. Alioquin ὀφιοστα-
Li. 13. cap. 23. φύλη capparis dicitur, vt animaduertit Plinius: quamuis etiam scribat cynosbaton opheostaphylen ab aliquibus appellari: Gallis quædam Tithimali species myrtifolia
Lac colubri quid sit secus vias, & sepes nascens lac colubri nuncupatur. Sequitur ophioglossum, quod Latini linguam Serpentinam vertunt, cum floris argutula cuspis linguam ab ore Serpentis exertam æmuletur. Illa autem planta, ex cuius fructu pharmacopæi elaterium exu-
Cucumis anguinus plures denotat plātas. gunt, cucumis anguinus à Cordo nominatur; fortè quia libenter crescat in ruderibus, in quibus Serpentes vt plurimum diuagantur. Nam cucumis ille flexuosus, & longus à Matthiolo nuncupatus, apud Tabernemontanum anguinus, & apud Lobellium cucumis flexuosus anguinus vocitatur. Item quamdam cucurbitæ speciem oblongo, &
Cucurbita anguina. curuo fructu Dodoneus, & Lobellius cucurbitam anguinam indigitant; quoniam interdum suo concuruatu Serpentum gyros æmuletur. Similiter, ex Clusio, Asphodel-
Lib. 2. de plant. rar. cap. 39. lum cæpam colubrinam Granatenses appellitant. Quidam alij, ex eodem met Clusio chrysanthemum Valentinum herbam Serpentis nominant. Immò inter alliorum G species vna est, ophioscorodon nempè allium Serpentinum dicta, cum exteriorem
Capa colubrina. bulbi membranam instar corij Serpentini maculosam habeat. Christophorus etiam Acosta duas plantas sub nomine herbarum Serpentum depingit, quoniam ad profli-
Lib. 3. de plant. rar. gandum virus anguium summoperè commendentur. Tandem sunt quamplurimi herbarum flores, quorum stamina in summitate adeò diuisa sunt, vt bifidas Serpentum
In Lib. de plant. Ind. linguas præseferant; ideòq; Serpentini flores essent appellandi: quandoquidem Porta ab hac signatura contra Serpentum ictus mirabilia operari arbitratur.

Li. 4. Phyt. cap. 16. Ab his ad gemmas, & lapides faciendus est transitus. A Plinio pro specie ophitis gemma illa memoratur, quæ aliter Echites dicitur: cum maculis viperinis sit insigni-
Li. 27. cap. 21. ta. Alibi ab eodem authore gemma nigri coloris binis lineis albis colorem nigrum includentibus describitur, quam Barbari ophiocardelum vocant. Item ophites, seu, vt
Li. 37. cap. 10. alij volunt, Draconites appellatur gemma illa coloris cærulei, & formæ pyramidalis, quam in hydris, vel chelydris inueniūt. Apud Plinium in cerebro magni Draconis re- H
Ophites gēma. periri traditur. Albertus fatetur se vidisse hanc gemmam nigram non pellucidam in circuitu coloris pallidi erutam à capite magni Serpentis in Sueuia: in cuius superficie
Draconites gemma. imago Serpentis conspiciebatur. Cesalpinus hunc vidit lapidem figura corniculi, abscissa cuspide, colore partim nigro, partim flauescente, splendido non pellucido, cuius basim linea nigra, specie Serpentis circumdabat; additq; à donante intellexisse esse linguam cuiusdam magni Serpentis in Germania versantis. Rursus ophites alia est gemma lineis cinereis, & nigricantibus repræsentans colorem Serpentis, & inuenitur ad ostium Tangræ. Alium lapidem pellucidum figura verticilli, nempè spumam Serpentis, instar chrystalli, congelatam vidimus apud Dominum Ladislaum Hungarum.
Ophites marmor. Amplius quoddam marmor ex albo, & nigro maculis frequentibus cōstans, ritu maculosi Serpentis, ophites dicitur, cuius multa esse genera refert Dioscorides, quæ tamen ad tres tantùm differentias reducit, vnum ponderosum, & nigrum, alterum cinereo colore punctis distinctum, tertium lineis quibusdam candidis refertum. Plinius

duas

A duas tantùm species describit, candidum, quod molle est, & nigricans durum. Meminit
postea etiam cinerei marmoris, quod à colore cineris tephriam vocat. Dioscorides aũt *Tephria*
omnes huius marmoris species alligatas, aduersus Serpentes valere testificatur. Ophi- *marmor.*
tem nigrũ constantem punctis nigris in liuido corpore, lapicidæ Viperam Aegypti vo- *Vipera Æ-*
cant; ophitem verò cinereicoloris Granitũ Syriæ nominant: insunt enim puncta nigra *gypti quid*
in corpore cãdicãte. Insuper marmor viride Lacedæmoniũ pretiosi generis Lithotom *sit.*
Serpentinũ cognominant, ex Alberto, qui secundã speciem ophitis viridis maculis can *Serpentinũ*
didis esse tradit: insunt enim in viriditate marmoris maculæ quædam frequentiores, & *marmor.*
clariores. Aliud est vnica maculatum compositione, & huius generis est Thyites, cuius
mentionem fecit Dioscorides; sed non spirat illũ odorem, quem in suo ophite Diosco-
rides cõmendabat. Amatus Lusitanus fatetur se vidisse vasculũ quoddam ex huiusmodi
marmore fabrefactum non insuauem, dum fricabatur, emittens odorem; ideòq; non-
nulli arbitrati sunt huiusmodi vas esse ex illis, in quibus Romani Imperatores theria- *Cuius ma-*
cam seruabant: cum etiam huiusmodi lapis contra venenatorum morsus à Dioscoride *teriæ essent*
B summoperè probetur. Galenus autem vitrum cum ophite coniungere videtur, dum *vasa, in*
inquit ophitem possidere vim abstergendi, confringendiq; vt vitrum, quoniam illi in *quib. olim*
vino dato facultatem comminuendi lapidis in vesica assignat. Quocirca non est dicen- *Theriaca*
dum, per ophitem, intellexisse genus marmoris, quod habetur apud Dioscoridem (nou *seruabatur*
enim facultates vtriusq; cõueniunt) sed fortè denotasse murrhinum à Plinio vocatum:
coloris enim varietate maculas Serpentum æmulatur. Neq; obstat murrhinum effodi,
& vitrum arte parari: quandoquidem incendijs subterraneis eadem fieri possunt, quæ
in fornacibus fabricantur: nam murrhinũ esse humorem sub terra densarum Plinius af-
firmat. Præterea lapis quidam est ophites, vel Serpentinus dictus, quia squamis, more
Serpentum tegatur, vt lapis Islebanus erosus, fissilis, niger, durus, ex quo æs conflatur. *Lapis Isle-*
Aliqui spinam Theophrasti esse putant. In hoc quandoq; imago piscis conspicua cerni- *banus.*
tur, & pisciformis nuncupari potest nigri coloris, in quo squamæ aureæ, vel argenteæ
piscium licet conspicari. Quandoq; in hoc animalia alterius generis à natura insculpta *Lapides pi-*
obseruantur. Tres huius generis lapides in publico Illustrissimi Senatus Bononiensis *sciformes.*
C Musæo seruantur, quorum vnus geminis piscibus est insignitus. Alij duo singulos ha-
bent pisces referentes imaginem Percæ auratæ, & Alburni. Huiusmodi lapides fissiles
sunt, bituminisq; materiam in se continere, odor indicat. Hi autem lapides non pro-
cul à monte Mæliboco reperti fuerunt.

Præter enumeratos lapides alium inueniri multi autumant, quem Plinius pro Ser-
pentum ouo descripsit, non intelligendo tamen ouum, ex quo catuli Serpentini ex-
cluduntur: cum de hoc in præsentia non fiat sermo. Plinius igitur hæc habet. *Præ-*
terea est ouorum genus in magna Galliarum fama omissum Græcis. Angues innumeri *Lib. 29. c.*
æstate conuoluti saliuis faucium, corporumq; spumis artificioso complexu glomerãtur ouum *3.*
anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoq; oportere intercipi,
ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, Serpentes enim insequi, donec arceantur ali-
cuius amnis interuentu, experimentum eius esse, si contra aquas fluitet, vel auro vinctum.
Atq; vt est Magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent,
tanquam congruere operationem eam Serpentium, humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouum
magnitudine modici mali orbiculati, crusta cartilaginis, veluti acetabulis brachiorum poly-
D *pi crebris insigne Druidis. Ad victorias Litium, ac Regum aditus mirè laudatur, tanta va-*
nitatis, vt habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Vocuntijs à D. Claudio Principe
interremptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium, & efferatorum concor-
dia causa videtur, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentum, circumdata effigie
anguium fecerint. Nostra ætate huius oui tantopere in Gallijs commendati, & ob-
seruati, nullum extat monimentum. Immò tradit Gesnerus neque vllam huius oui
superesse famam apud Heluetios quondam Gallis adnumeratos, & Druidarum su-
perstitionum participes. Prætereaquamquod non est veritati consonum, quòd huius-
modi ouum, aut quoduis aliud inanimatum, accedente etiam auri pondere, aduersο *Ouum an-*
flumine feratur, vt recitat Plinius. Fatetur quidem Gesnerus in suo lapidum thesau- *guinum*
ro habere duos globos duros, solidos, graues, crusta albiore, & duriore, quàm sit inte- *quid.*
rior substantia, intectos. Alter erat magnitudinis pugni humani, forma denticulari; al-
ter longè minor globosæ pariter figuræ. In eo per interualla æquidistantia conspi-

ciuntur caudæ quædam tanquam Serpentum, orbem complectentes quinæ maiores, & totidem minores, & breuiores insunt. Immò acetabula, ceù pustulæ quædam, vel papillæ rotundæ ita digestæ, vt singulis versibus, qui in toto circuitu deni sunt pustulæ senæ habeantur. Gesnerus ab huiusmodi globis ouum anguinum à Plinio descriptum repræsentari opinatur. At Bellonius huiusmodi lapides globosos echinis marinis (dempta crusta aculeata) assimilat. Lapis ouo anguino Plinij valdè similis fuit inuentus in monte Coruariæ propè Bononiam. Seruatur etiam in publico Musæo lapis figuram Serpentis prorsus æmulans: est enim in spiram reuolutus, cuius caput in periferia prominet, & cauda extrema centrum indicat: in alia parte lapidis, est figura parui Serpentis; pars inferior planè informis est. Hic lapis meritò vocari potest ὀφιώδης, seu ὀφιοειδής nempè species Serpentina. Nascitur in monte Plumbiei propè Vrbinum. Quapropter iure optimo possumus probare eorum opinionem, qui in Islandia Serpentes esse saxeos attestantur; quorum vnum spiris in se conuolutum Ioannes Goropius in Anglia conspicatus est. Hos autem hominum cantionibus in lapides versos fuisse multi persuadere nituntur: cum tamen hęc sint opera naturæ, quæ à suis causis pendent. F

Lapis ouo anguino similis, vbi fuerit inuentus.

Nec mirandum est, siquidem in agro Senensi locis sterilibus, & cretosis terrei Serpentes conuoluti, in tenuem caudam sensim desinentes reperiuntur colore candido, substantia gypsea, qui si frangantur, globuli inanes intus veluti ampullæ spectantur, assiduè propè caudam tenuiores. Feruente enim materia, vt sępè obseruamus in balneis sulphureis, bullæ attolluntur; dum verò spiritus vario modo conuoluitur, materiam viscidam, & sequacem eodem modo ducit, quæ postea concrescens eamdem retinet figuram, vt in combustione aluminis manifestatur. Denuò inuenitur alia species lapidis, quæ non Serpentem integrum, sed linguam, & præcipuè Natricis repræsentare perhibetur. Propterea lingua, glottis, & glossopetra, à quibusdam saxū ophioglossum, ad differentiam ophioglossi herbæ, nuncupatur; & potissimum, quia aduersus Serpentes valere dicatur. Aliqui hūc lapidem ceraunium, nempè fulmineum, alij, ob figuram, dentem canis carchariæ esse existimant. Tales lapides in Melite insula inter saxa, & rupes reperiuntur, ambitu denticulato, superficie adeò tersa, & polita, vt ingeniosus etiam artifex vix illam posset imitari. Itaq; non est censendum esse dentem canis carchariæ, vt in historia illius animalis fuit declaratum, neq; fulmen è cælo delapsum: cum à terra effodiatur, non autem in aere generatur; Præterquamquòd in Melitem insulam tantummodo caderent, in qua innumeri ferè lapides huius generis spectantur. Immò, ex Aristotelis doctrina, fulmen nil aliud est, quàm spiritus, & materia tenuissima, seu flatus accensus, & à nubibus pulsus: propterea quod cum ex materia subtili constet, corpora mollia non corrumpit. Verùm notandum est ob diuersam materiam, diuersa etiam generari fulmina; & nos non debet latere reperiri aliud genus fulminis lapideum, quod in nubibus ex materia valdè viscosa procreatur. Hoc autem Aristoteli ignotum fuisse opinamur, de quo commodiori loco disputabimus. Insuper apud aliquos, sed perperàm, ophites vocatur senecta anguium: cum rectiùs γῆρας ὄφεος δέρμα, καὶ σύφαρ, καὶ λεβηρὶς, & aliquibus etiam γραῖς dicatur. Latini anguinum spolium, anguinam pellem, seniū Serpentis, membranam Serpentinam, & vernationem appellant, quoniam aduentante Vere hanc pellem exuant, quæ postmodū inter saxa, & stirpes inuenitur, vt docuit Aristoteles. Hispanicè Pelle de la Culebre, Germanicè Ein schlangenhaut. Arabicè Geluc, vel Genlut. Italicè spoglia della Serpe nominatur. Syluaticus, vt solet, multa nomina barbara proponit, quibus exuuias Serpentis indicare conatur. Tandem hoc nomen adiectiuum (anguineus, vel anguinus) omnia ad angues spectantia significare videtur: vnde anguinea pellis, paulò ante nominata, & coma anguinea Medusæ, & capilli anguinei Eumenidum à Catullo indigitantur. Angueus postea idem significat; nam lapsus angueos legit Solinus. At in soluta oratione (anguinus) vt plurimum vsurpatur.

Glossopetra quid sit.

Lapis ceraunias.

G

In Meteor.

Ophites senecta anguium.

Lib. 8. de hist. An. c. 17.

H

Cap. 37.

Præter hæc, loca, & regiones multas à Serpentibus denominatas apud Authores legimus. Eustathius ophitem locum esse scripsit. Item ophiadem regionem olim desertam ob Serpentum copiam fuisse Diodorus Siculus autumat, quæ postmodum opera Regum Aegypti purgata est. Rhodus quoq; à Serpentum multitudine, nomine ophiusæ apud Strabonem donatur. Immò ob eamdem causam, nonnulli Cyprum ὀφιώδη vocarunt. Tenon Insula ob aquarum abundantiam Hydrusa, aliquibus ad

Regiones, & loca à Serpētibus denominata.

Hydrusa.

mentem

A mentem Aristotelis, propter Serpentes ophiusa dicitur. At secundùm Pomponium Melam Colubraria est insula Maris Mediterranei Iberici malefico Serpentum genere scatens: quamobrem (vt notat Oliuarius) hodie dicitur *la Dragonera*. Rursus apud Pausaniam ὄφεως κεφαλὴ nomen est loci: nam qua Thebis rectà Glisantum itur, regiuncula selectis lapidibus circumsepta spectatur, Serpentis caput Thebanis nucupata; quoniam Serpentem ab ostio cauernæ caput exerentem a Tarsia illàc prætereunte percussum, & nomen loco datum fuise tradunt. Christophorus Columbus narrat, quòd circa Pariam, magnum scopulum inuenit, à quo tanquam ab orificio magni fluminis, tanta tantoq; impetu Aquilonem versus aqua scaturiebat, vt magnum terrorem transeuntibus, non secus ac esset immanis Serpens, incuteret: propterea illum locum os Serpentis nominare decreuit. Balbus quoq; in itinere de ciuitate Martabar in Cocchi, meminit cuiusdam maris, quod, lingua Persica mare Serpentum cognominatur. Pariter in descriptione suburbanorum antiquorum Hierosolymæ, quæ habetur in theatro Terræ Sanctæ, memoratur stagnum Serpentum, quod olim Bethara vocabatur.

In Baot.

In hist. Ind. occid. c. 70.

In Itiner. Ind. or. c. 4.

B Demùm fluuius est ophites dictus, qui aliter orontes apud Suetonium legitur.

Ophites flumen.

Quid plura? cęlestia quoq; à Serpentibus non abhorrent. Luna enim Proserpina dicta est, quoniam situ Serpentis ab ecliptica modò ad meridiem, modò ad aquilonem deflectens, nodum australem, & borealem designet, quem Astrologi caput, & caudam Draconis appellant. Huic accedit Ophiuchus vigesima constellatio inter Septentrionales; de cuius ortu chronico Ouidius in fastis locutus est. ὀφιοῦχος Latinis dicitur Serpentarius, Anguitenens, seu Anguifer (Seneca etiam Cerberi caudam anguiferam appellauit) quia manibus teneat anguem eius corpus implicantem. De hoc Cicero in Phænomenis hæc habet.

Lib. 6.

In Herc. furent.

——— propter caput Anguitenentis,
Quem claro perhibent ὀφιοῦχον nomine Graij
Hic pressu duplici palmarum continet anguem,
Eius, & ipse manet religatus corpore toto,
Namq; virum medium Serpens sub pectore cingit.

C Hunc nonnulli voluerunt fuisse Herculem, qui adhuc in cunabulis vagiens Serpentes à Iunone immissos, manibus præfocauit. Alij dixerunt esse Carnobanta Regem Getharum, Alij Phorbantem filium Triopæ Regis Thessalorum, de quibus Hyginus legendus est. Alij tandem tradiderunt hunc fuisse Aesculapium medicum celeberrimum tenentem anguem, à quo edoctus fuit herbam, qua Glaucum mortuum ad vitam denuò reuocauit. Ideò sic canit Ouidius in Fastis.

Surgit humo iuuenis stellis afflatus auitis,
At gemino nexas porrigit angue manus.

Et paulò inferius.

Gramina continuò loculis depromit eburnis,
Profuerant Glauci manibus illa prius.
Tunc cum obseruatas augur descendit in herbas,
Vsus & auxilio est anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit
Depositum terra substulit ille caput.

D Ad cætera inanimata ab anguibus denominata properàtes incidemus in machinas bellicas, inter quas quædam bombardæ maioris species est, Serpentina, & colubrina nominata: nam ità oblonga cõflatur, vt effigiem Colubri, idest Serpentis æmuletur. Item Serpentina vocatur illud instrumentũ ferreum tormenti manualis retortũ instar Serpentis, quod funem accensum ad explosionem selopi, stringit. Immò quędam alembici species dicitur Serpentina à Chymistis, quia rostrum flexuosum, situ Serpentis, habeat. Rursus apud eosdem Chymistas argentum viuum Serpentinum, & Serpens luxurians cognominatur. Item humiditas radicalis metallorum, ante decoctionem, admodum venenata, nomine Serpentis, Draconis, & Basilisci ab ijsdem Chymistis donatur: nam huiusmodi vapor per sublimationem in vas ascendens, vt animaduertit Braceschus, inueniésq; duo sulphura cum argento viuo, tanquam Serpens illa dissoluendo, vorare perhibetur. Aliter Serpetastra apud Varronem sunt instrumenta, seu potius vincula, quæ geniculis infantium ambulare discentium alligantur, ne prostrati, more anguium

Machinæ bellica à Serpẽtibus denominata.

Argentum viuum cur Serpens luxuriãs dicatur.

In lib. de ligno vitæ.

Serperastra quæ instrumenta. *Ophiasis.*

serpant, vel ne vaccij fiant. Amplius volumina illa, in quibus Nicander de Serpentibus verba fecit, ὀφιακὰ inscribuntur: cum hæc vox ὀφιακὸς omne ad angues spectans indicet. Nam ophiasis apud Medicos affectus est capitis, quando capilli certis spatijs in anguis similitudinem decidunt. His addantur spectacula pythia nempè anguina denominata à Pythone Serpente manu Apollinis interfecto: horum meminit Ouidius hunc in modum. E

Lib. 1. Metamor.

> *Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis*
> *Antè, nisi in damis, capreisq. fugacibus vsus,*
> *Mille grauem telis, exhausta penè pharetra*
> *Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.*
> *Neuè operis famam posset delere vetustas,*
> *Instituit sacros celebri certamine ludos,*
> *Pythia, perdomita Serpentis nomine dictos.*

Nodus Serpentinus qualis. *Li. 14. Hierogl.*

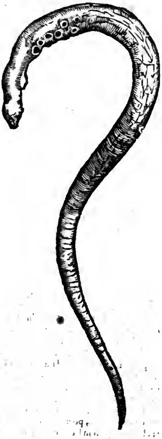
Ad finem, nodus ille Herculeus, siue Gordianus Serpentinus etiam vocatus fuit: cum duos Serpentes in congressu arctè implicatos æmuletur. De cuius nodi explicatione, F Erasmus ad nodum Gordium confugit. Plinius docuit hunc nodum sacrum habitum fuisse, & creditum ad sanitatem conducere. Plutarchus tradit cingulum sponsæ hoc nodo necti solere, quem postea sponsus in thalamo dissoluebat. Athenæus huiusmodi nodum Heracleotatum Insigne fuisse statuit. Goropius postpositis cæteris expositionibus, hunc nodum nominatum fuisse herculeum scribit, quia Hercules fuit Mundi vis mascula, & Verbi incarnati figura. Vnde hic diuinus Hercules statim ab incunabulis duos Serpentes acertimos humani generis hostes strangulauit, nimirum Diabolum, & carnem aduersus spiritum assiduè concupiscentem. Immò nullus vnquam Serpens masculus fæmellam, aut fæmella masculum (vt idem notat author) tam arctè complectitur, quam Diabolus carnem, & caro Diabolum: ideòq; nodus Serpentinus, & herculeus fuit nuncupatus, qui à nemine, nisi à diuino Hercule dissolui potuit. Quamobrem huc forte allusit Horatius, quando dixit.

In Arte poet.

> *Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus*
> *Inciderit.*

Ideò Goropius, pretet alias explicationes, tradit, quòd Horatius in hoc versu precipit, G ne Deus in partes vocetur, nisi difficultas se se offerat, quam nemo nisi solus Deus expedire possit. Etenim, vocabulo vindicis, Hercules hic denotatur, qui, cum sit alexicacos, iure merito latina voce vindex appellabitur: cum ab omnibus malis totum terratum orbem vindicauerit, occisis tyrannis, & cæteris monstris, remotisque omnibus difficultatibus, quibus commoditas humanæ vitæ impediebatur. Denominatis tanquam coronidem libuit addere radicem Serpentiformem, quæ adhuc integra in publico seruatur Musæo. Hæc enim Serpentem perbellè æmulatur; quemadmodum in præsenti icone licet conspicari.

Radix Serpentiformis ῥίζα ὀφιώδης, **vel** ὀφιοειδής.

PRODIGIA, ET PRÆSAGIA. E

CVM Serpens nullo alio membro, nisi ore polleat; Antiquitas ab angue occurrente inimicum denotari augurata est. Propterea Plutarchus in Amphitrione dicebat. *Lib. 1. de Diuin.* Angues duos iubatos in impluuium deuolasse, & Cicero anguem ab infima ara emanasse. Immò magnum prodigium esse existimauit, vt retulit Cicero, si circa cardinem ianuæ *Loco cit.* Serpentem circumplicatũ obseruauerit. Quamuis aliqui dixerint maiori admiratione dignum fore, si cardines circa Serpentem inuoluerentur. Alij ex antiquis, Serpentes in sinu gestantes hominem benigno, vel maligno sydere natum, nec non futuras fælicitates, & infælicitates prædicere profitebantur. Sed mirum est, quod Indi populi huiusmodi etiam præsagijs vtantur: quandoquidem legimus in Historia Indiæ Lusitaniæ, *Part. 3.* iuuenem Indum ad templum Idolorum, cum diluculares, proficiscentem in cristatum anguem venenoq; turgentem incidisse: ideòq; hoc pessimi F augurij indicium reputans, reuersus, ad sacrum Baptismatis fontem confugit, quem antea odio semper habuerat. Romani quoq; pro augurio pessimo, visionem Serpentis existimarunt, *Lib. 1. c. 6.* quamobrem, ex Valerio Maximo, anguis inusitatæ magnitudinis infælicem pugnam aduersus Numantinos C. Hostilio Mancino Consuli Romanorum præsignificauit. Ex Iulio Obsequente habemus duos Serpentes, Sempronio Consule sacrificante, ter victimas depastos esse: indeq; nonnulli internecionem Sempronij à Flauio Lucano hospite paratam præsagierunt. Amplius, sacrificantibus Græcis apud Homerum, ex ara in proximam planitiem, in qua decem passetis pulli vagabantur, anguis prorepsit: hinc Calchas bellum contra Troianos totidem annos duraturum pronunciauit. *Lib. 4. de Vir. Illust.* In Punico bello, ex Petrarcha, Caio Gracchorum omnium nobilissimo in Laconia exercitum habenti, inter sacrificandum, accidit, vt ex proximo specu gemini Serpentes elapsi exta corrumperent, quo ostento moti Haruspices, vitæ discrimen Duci impendere monuerunt. Tiberius etiam Gracchorum pater (referente Egnatio) duobus, anguibus intra cubiculum captis, prodigiorum Interpretes consuluit, qui G responderunt, fore vt ipse superstes esset Corneliæ vxori, si Serpens alterius sexus interficeretur: ipse autem meum interficite, dixit. Cornelia iuuenis est, potestq; per ætatem adhuc parere, nec defuit euentus. At coniux, quæ superuixit, mutua caritate eum eo certauit, nam tantũ abfuit, vt post Gracchi obitum, connubium desideraret, vt Regias etiam nuptias aspernata fuerit. Quodam tempore tãta Serpentũ multitudo apud Lacones excreuit, vt inde Arioli futuram annonæ penuriam prædicerent, quæ postmodum talis subsecuta est, authore Textore, vt Populi carnibus anguiũ vesci coacti fuerint. *In Laconicis.* Apud Pausaniam legimus Legatos ab Epidaurijs in Coon Insulã ad Aesculapium missos, præter somnia, quibus erant moniri, cum ad agri Laconici oram appulissent, vt ibi sedem collocarent, vidisse etiam Serpentem, quem secum Epidauro adduxerant, non procul è mari in quandam cauernam ingressum. Hoc igitur moti prodigio, oppidum illo in loco sibi fabricarunt. Item Tarquinius Superbus, domitis hostibus, ad vrbana negocia animum appellens, portentum ingens conspicatus est: Serpens enim ex columna lignea elapsus fugam in Regiam arripuit. Vnde Rex perterritus Titum, & H Aruntem filios, Bruto comite, qui stultitiam simulabat, ad Apollinem Delphicum misit. Iuuenibus oraculum de regno consulentibus, responsum fuit eum regnaturum, qui primus reuersus matrem oscularetur. Brutus igitur de naui egressus terram osculatus est. Quare sic loquitur Ouidius.

Lib. 2. fast.

Ecce (nefas visu) medijs altaribus anguis
Exit, & extinctis ignibus exta rapit:
Consulitur Phœbus, sors est ita reddita, matri
Qui dederit primus oscula victor erit.
Oscula quisq; sua matri properata tulerunt,
Non intellecto, credula turba, Deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, vt esset.
Tutus ab insidijs dire superbe tuis;

A *Ille iacens pronus matri dedit oscula terra.*

Ex Riccardo Dinotho habemus, quòd imperante Constantino, tantus fuit defectus Solis, vt etiam meridie Cæli stellæ conspicerentur, & in Melitea Serpentes omnis generis visi sunt, qui pugna commissa, se se inuicem peremerunt, & paulò post ortus est Iudæorum tumultus, & tredecim Vrbes in Campania, terræmotu corruerunt; deinde post Constantini obitum, filij inter se belligerarunt, & Persæ graui bello Romanos oppresserunt. Cum bellum Macedonicum in expectatione esset, C. Petilio, & C. Valerio Consulibus, bouem in Campania locutum fuisse, & tres Soles super ædem Saturni effulsisse narrat Liuius, eodemq; tempore Cerites Serpentem in Oppido suo iubatum, aureisq; maculis distinctum conspicatos fuisse. Ex libro etiam de Prodigijs, & Ostentis, colligere licet, quòd munitis Alexandri Magni castris, & militibus quieti nocturnæ deditis, cum primum Luna ab Orizonte emersit, Scorpiones, arrectis caudarum aculeis, innumeri ferè ad castra fluxerunt, quæ prodigia vis immensa Serpentum vario colore refulgentium insecuta est. *In lib. de Prodig.* *Decad. 5. lib. 2.*

B L. Silla Consul cùm in campo Nolano Samnitum exercitum haberet, & Dijs immolaret, repente ab infimo aræ loco, Serpens exilijt, quo viso, Posthumius haruspex iussit Romano Duci, vt in hostem legiones duceret, cui cum paruisset (teste Suessano) castra hostium opulentissima expugnans occupauit. Serpentes quoq; vt scribit Herodotus, Crœso Lydorum Regi excidium Imperij portenderunt: nam quando Crœsus, & Cyrus ad Pteram, æquo marte depugnarunt, illicò in suburbanis Sardium locis ingens Serpentum copia orta est, quos equi ad pabulum dimissi passim deuorabant: quare Vates, re intellecta, responderunt, per Serpentem, terræ filium, indigenam, & per equum aduenam, & bellicosum hostem denotari, hocq; portento Sardenses breui subactos iri prædixerunt. Idq; verum fuisse euentus patefecit: nam paulò post, Crœso Rege deuicto, omnes in Persarum potestatem venerunt. Tiberius Cæsar cum intellexisset Serpentem, quem in delicijs habebat (illi enim propria manu cibũ ministrabat) à formicis fuisse corrosum, sibi à multitudine cauendũ esse percepit, quoniam formicæ, monentibus Vatibus, populum significare solent. Annibal cum suis copijs itinerans, C à tergo immanem bestiam Serpentibus circumplicatam insequentem respexisse fertur, quæ omnia arbusta, & virgulta frangebat, & tecta peruertebat. Hinc vastationem Italiæ multi portenderunt. Ex altera parte Iouius in vita Actij narrat, Serpentem in eius galeam irrepsisse, & Actio vicecomiti, victoriam aduersus Bononienses præmonstrasse. At T. Gracchus, antequam multitudine Quiritum oppressus interficeretur, in spaciosa galea, qua in bello vti consueuerat, anguem oua peperisse, fœtusq; iam formatos inuenit. Auis etiam placida in gremium Philippi Regis Macedonum aduolans ouum peperit, de quo confracto exijsse Serpens dicitur, qui, cum ouum circumdedisset, vt denuò in foramen illud ingrederetur illicò perijt: hinc Vates filium nempè Alexandrum ex Philippo dimanaturum esse ariolati sunt, qui, toto terrarum orbe subacto, paulò post erat periturus. *Lib. 1. de Augur.* *Lib. 3.* *Annibalis aduētus in Italiam.*

Ope etiam Serpentis ferunt Neronem à percussoribus fuisse liberatum, quos Messalina in eum immiserat: nam Serpens è puluino, vbi quiescebat, prodiens sicarios perterrefecit. Quamuis aliqui scripserint non fuisse Serpentem, sed eius exuuias, quas, ex D volũtate matris, dextro brachio alligatas aliquando gestabat, & tædio abiectas denuò requisiuit: quoniam sperabat huiusmodi Serpentis spolium aduersus infortunia, quæ perrimescebat, sibi profuturum. Quare nõ est mirandum, si apud Cælium Rhodiginum legatur, quòd vates circa brachium, vel collum Neronis adhuc pueri alligatam liberidem conspicati, dixerint, ὅτι ἰσχὺν παρὰ τοῦ γέροντος λήψεται. Nimirum, quia ex sene potentiam foret assecuturus cum anguis, deposita senectute, talis obseruetur. *Nero quomodo liberatus fue- rit à percussoribus Messalinæ.* *Lib. 10. cap. 3.*

Serpens quoq; gloriam Roscij histrionis præmonstrauit, vt docet Cicero. nam pusionem adhuc in Selenio campo Lanuini agri educatum, & in cunabilis dormientem nutrix lumine apposito, Serpente circumdatum conspicata est. Patri autem ad haruspices confugienti responsum fuit nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore. Simili præsagio imperium Seuero præmonstratũ est: siquidem in stabulo Serpens dormientis caput cinxit, & absq; noxa, vociferantibus ob terrorem familiaribus, abijt. Maximino iuniori idem accidisse tradunt. Aureliano quoq; ex Fulgosio, humilibus parentibus nato anguis summum imperium portendisse fertur: etenim peluim, in quo sæpius puer lauabatur *Lib. 1. Diuin.* *Lib. 1. c. 4.*

tur Serpens est circumplexus, neq; occidi potuit. Ideò mater, quæ templi Solis sacerdos erat, re intellecta, Serpentem quasi familiarem seruari iussit. Item Cassandrā scientiæ vaticinandi peritam in templo Apollinis Tymbrei cū Heleno fratre relictam, cum Serpentibus cubantem repererunt, qui, infantibus nihil læsis, eorum sensoria circumlambebant: quamobrem tàm Cassandram, quàm Helenum vates futuros à vatibus responsum habuerunt. Magnum etiam fuit illud prodigium, dum immanis Serpens circa aram visus est, vbi Aeneas aniuersarium sacrum manibus Anchisæ patris faciebat, vt recitat Virgilius his versibus. E

Lib. 5. Aeneid.

Dixerat hæc adytis cum lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum lapsusq; per aras
Cæruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor, ceu nubibus arcus,
Mille trahit varios aduerso Sole colores.
Obstupuit visu Aeneas: ille agmine longo F
Tandem inter pateras, & læuia pocula Serpens
Libauitq; dapes, rursusq;, innoxius imo
Successit tumulo, & depasta altaria liquit.

In lib. de Mirab. — *Mulieres pariūt Serpentes.* — Cæterùm animum graui afficiunt admiratione prodigia mulierum, quæ Serpentes enixæ sunt: nam Trallianus refert mulierem Tridentinam Serpentes instar globi conuolutos peperisse Romæ, Domitiano Cæsare IX. & Perilio Ruso II. Coss. Item L. Scipione, & C. Norbano Consulibus, ex Iulio Obsequente, mulier in Hetruria viuum Serpentem partu edidit, qui iussu Haruspicum in profluentem deiectus aduersa aqua natauit. At Serpens à muliere editus, temporibus L. Sillæ, bellum ciuile, ex Alexandro, denotauit. Verùm Appianus Alexandrinus tradit, quòd mula peperit, & mulier Serpētem enixa est, quæ prodigia stragem, & expugnationem Italiæ, nec non Romanæ Reipublicæ mutationem significarunt. Amplius inter initia belli Marsici, vt scripsit Plinius, mulier peperit elephantum, & quædam ancilla Serpentem. *Lib. 2. cap. 31.*

Lib. 1. de Bell. ciuil. — *Prodig. 85.* — *Tom. 1.* — Deniq; si per quamdam annorum seriem peruenirāmus, prodigia semper maiora inuenimus. Legimus enim apud Iulium Obsequentem, duos Serpentes nigros, anno vigesimo octauo supra centesimum, ante Christum natum, in sacrarium Mineruæ ingressos fuisse eo tēpore, quo M. Fuluius Flaccus quasdam leges promulgare tentabat: vnde nonnulli ciuilem Romanorū occisionem coniectarunt. In volumine stemmatum Lotharingiæ legitur, quòd anno vigesimo septimo ante Christum natum, Regulus in Africa Serpentem immensæ magnitudinis milites vexantem expugnauit. Item anno ante Dominicam Incarnationem septuagesimo quinto, duo Serpentes in lecto coniugis Didij Lelij legati Pompeij fuerunt inuenti: hinc, vt scribit Iulius Obsequens, Didij interitum augurati sunt. Anno verò tertio supra centesimum, ex eodem met Obsequente, Serpentes nigri altare circumiuerunt, deinde fugerunt, & postero die redierunt, qui tandem à populo Mutusæ lapidibus fuerunt obruti, & ostio templi Martis reserato, caput statuæ ad pedes compertum est: hinc Romanorum exercitum à Lusitanis cōficiendum fore præsagierunt. Anno trigesimo primo supra centesimum ante Christum, Romæ bos hæc verba protulit, *caue tibi Roma*, & Sagunti Serpentes volarunt, vt in Volumine stemmatum Lotharingiæ habetur. Cæterùm anno Christi octuagesimo nono supra quingentesimum, cum Diaconus Turronensis Ecclesiæ ab eius Episcopo in Vrbem esset missus, vt à Romano Pontifice nonnullas Sanctorū reliquias acciperet; tanta inundatione Tiberis fluuius Vrbem obruit, vt omnes antiquæ ædes collapsæ sint, & multitudo Serpentum cum magno Dracone ad salsos maris fluctus descenderit, quibus mortuis, & ad littus eiectis (teste Baronio) tetro excitato odore, ingens pestilentia, & clades subsecuta est. Anno post Christum natum quinquagesimo sexto supra septingentesimum, vt animaduertit Martinus Polonus, Carolus Martellus vir semper victor post obitum in templo S. Dionysij sepelitur, & paulò post in eius tumulo nihil nisi maximus Serpens inuentus est. Anno vigesimo secundo supra millesimum à partu Virginis, in Insula Moos dicta Diœcesis Hamerensis, Serpens admirandæ magnitudinis conspectus est, qui veluti cometa toti Orbi aliquam interdum cladem promittit; ita is subuersionem regni Noruegiæ portendit: nam super aquas altè, & sæpius se extollebat: sicq; expulsio

Prodig. 109. — *Tom. 1.* — *Tom. 7. Annal. Eccles.* — *In supput.* — G — H

A pulsio Christiani Regis, & totius patriæ excidium subsecutum est. Ad rem Olaus Ma- *Lib. 21.*
gnus tradit eos, qui mercaturæ, & piscarioni in littoribus Noruegiæ operam nauant, *cap. 27.*
vnanimes attestari Serpentem vastæ molis penès oras Maris Bergensium versari, qui
æstiuo tempore, nocturno, & lucido cœlo ab antro vitulos sues, & homines voraturus
egreditur, neq; hoc animal sine portentoso spectaculo nauigia infestat, & homines ra-
pit: nam non multò post & bellici tumultus, & mutationes regni subsequi solent. Anno
quinquagesimo nono supra millesimum, Segeberto teste, in Pago Vraccarensi apud
Tornacum, duo veluti exercitus Serpentũ, instructa acie, præliari visi sunt. Christianus *Par. 2.*
Vrstius in Chronicis Germaniæ refert, quòd anno tertio supra millesimum, & trecente-
simum, accidit, vt nocte Ascensionis Domini in Columbaria, & multis alijs locis Ser-
pentes pluerent. Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, vt constat
per historiam Viennæ impressam circa diem D. Margaritæ, in Hungaria contigit, vt in
multorum hominũ aluo Serpentes naturalibus similes generarentur; quemadmodum *Serpentes*
etiam paulò ante enucleatum fuit, quando de Serpentum generatione verba fecimus. *geniti in*
B Demum anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, mense quinctili, gemi- *humano*
ni in aere Serpentes, caudis implicatis, sese mutuò rodentes conspecti sunt, in quorum *ventre.*
medio crux ignea refulsit: vt in libro de Prodigijs, & Ostentis legere licet.

MONSTRA.

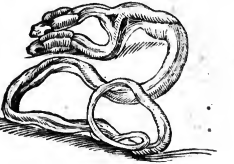
DION in historia Libyca narrat, ibi ex promiscuo bestiarum plurium di-
uersi generis congressu, olim progenitum fuisse monstrum, cuius fa-
cies erat muliebris, color cutis nitidissimus, quædam ab oculis dima-
nabat hilaritas intuentes in sui amorem rapiens: partes autem inferio-
res in longum anguem desinebant, circa Syrtes versabatur, feras Li-
byæ venans: neq; animans tam alacer inueniebatur, qui monstri insul-
tum effugere posset. Homines lenocinijs alliciens, & blanditijs adoriens deuorabat.
C Quare Hercules per Libyam itinerans in hoc mõstrum incidisse traditur, quod eminùs
conspicatus cursum arripuit pernicissimum; ideò cum bestia monstrifera prædam asse-
qui minimè potuisset, indignatione succensa omnem in se conuertens crudelitatem,
proprium discindens pectus interijt. Cercops, & ipse secundùm aliquorum mentem
partes inferiores Serpentinas habuisse dicitur. Item Boreas rapiens Orithyam cauda
anguina præditus fuit, si veritatem fatetur Pausanias. Typhoeus ex Tartaro, & terra *In Eliacis.*
genitus planè monstrosus fuit: nam, ad mentem Hesiodi, centum Serpentis capita ha-
buisse perhibetur. Intelleximus etiam apud Heluetios populos anno millesimo qua-
dringentesimo nonagesimo nono, iuxta quoddam flumen cõspectum fuisse Serpentem
auribus latis, & longitudine sex pedum, corpore vitulo æquali; quem proculdubiò
monstrum fuisse arbitramur. Heniochus Erichthonius primus omnium equos quadri
gis iunxit: etenim cum anguinea crura haberet (Higinio teste) nunquam pedester, sed *Lib. 19.*
quadrigis semper vehi curauit. Scripsit Licosthenes, referente Pareo, mulierem Cra-
couiæ, anno Domini nonagesimo quarto supra millesimum, & quadringentesimum in
D platea, cui à Sancto Spiritu nomen est, enixam esse mortuum fœtum, qui dorso affixum *Fœtus ser-*
Serpentem cadauer arrodentem gestabat. Apollonius in historijs Mirabilium recitat *pentinus.*
Serpentem duobus pedibus præditum conspectum fuisse, qui non secus ac terrestris
Crocodilus gradiebatur. Item Plinius scriptum reliquit Serpentes pedibus anserinis
visos fuisse. Galenus addit, ab Ephebo, Athenis, pusilum Serpentem pilosum, & pluri- *Lib. 1. de*
bus pedibus statim proficiscentem, cum semine copioso fuisse eiectum. *loc. affect.*

Quamuis Aristoteles in generatione Serpentum raros contingere errores, conse- *Lib. 4. de*
quenterq; in hoc animalium genere rara monstra procreari tradiderit: quoniam an- *Gen. Anim.*
gues matricem, seu vteri formam valdè longam habent, & oua subinde, nempè vnum
post alterum descendunt, & non aceruatim, sicuti in gallinis euenit. Quamobrem ge-
minum fœtum in ouis anguium rarum, at in ouis gallinarum frequentem licet intueri.
Hinc tamen non fit, quin etiam in genere Serpentũ id accidat: quandoquidem Aristo-
teles Serpentis bicipitis meminit. Immò Ctesias promulgat (referente Aeliano) iuxta *Lib. 9. c. 8.*
fluuium nomine Aradem, Serpentes bicipites aliquando diuagari longitudine qua-

tuor

E

Serpens biceps ab Illustriss. Co. Philippo Aldrouando Bononiæ Senatore donatus.

F

tuor cubitorum, capitibus albis, reliquo corpore nigro, læthali turgentes veneno, & accedentibus ad amnem perniciem afferentes. In montibus etiam Pyreneis Serpentem quondam tricipitem interfectum fuisse Arnoldus autumat. Hinc nonnulli colligunt monstrum illud hydræ Lerneæ septicipitis in rerum natura aliquando extitisse; id tamen fabulosum esse suo loco demonstrabimus. Vidit quidem Ioannes Baptista Porta Neapoli viperam bicipitem, quæ vtrumq; caput mouebat, & trisulcas exercebat linguas. Neq; vlla debemus teneri admiratione, siquidem hodiè Serpens etiam biceps diligentissimè exiccatus ad Illustrissimum Com. Philippum Aldrouandum Bononiæ Senatorem, tanquam munus singulare delatus fuit. Hic autem vir nobilissimus hunc monstriferum Serpentem in publico seruandum Musæo nobis tradidit. Propterea hoc in loco illius iconem in tanti viri monumentum dare non piguit. Immò exhibemus etiam iconem Serpentis latissimi corporis in Musæo tnuentam, qui non sequitur naturam aliorum Serpentum, quoniam habet post collum corpus valdè latum, figura ferè ouali, præterea caudam cęteris Serpentum caudis consimilem, sed compressam; demum caput, & collum squamuis refertum esse non videtur. G

Serpēs triceps.

Li. 2. Mag. nat.

Serpens biceps ab Illustriss. Co. Philippo Aldrouando donatus.

Cæterùm in omni animalium genere, vt nostra fert opinio, aliqua monstra obseruantur. Etenim anno trigesimo sexto supra millesimum, & sexcentesimum, octauo Idus Iulij Excellentissimus Ouidius Montalbanus Mathematicarum in Patrio Bononiensi Gymnasio ordinarius Professor, & diligentissimus rerum naturalium inuestigator, dum ruri versaretur, admirabilem, & monstrificum vermem, Lepidij caulem perreptantem obseruauit, cuius iconem, quam hic damus, perhumaniter nobis communicauit. Meritò igitur dubitabat an speciei lumbricorum, an verò Erucarum esset adscribendus: Siquidem mollities, & teres figura ad lumbricos esse reducendum demonstrabat; at vicissim quædam quatuordecim pedum rudimenta, nec non capitis figura, bestiolam inter erucas collocādam esse cogebat. Verùm, cauda anguina huius animalculi acuminata, & mucinæ simillima mentem doctissimi viri vexabat: ideòq; elegantissimam de hoc animali epistolam ad nos mittens rogabat, vt de hoc nostrum iudicium promulgaremus. Propterea in genere Erucarum monstrosum fuisse animalculum testificati sumus: quandoquidem clarissimo etiam viro Vlyssi Aldrouando adhuc viuēti Erucam bicaudam Thadeus Mamolinus eius amicissimus attulit; cuius delineationem in medium afferre non piget. Eruca hæc capite ferrugineo, & ore nigricante post caput lineam rubicundi coloris reliqua circumdantem habebat, in alia parte post caput ad tertium vsq; pedem duæ lineæ albæ conspiciebantur, quæ vna cum basi triangulum effigiabant: duæ aliæ lineæ albæ ad caudam vsq; sequebantur figura ouali totum dorsum exornantes. Tandem in corporis extremitate caudam instar duorū corni- H

Eruca anguina cauda ab Excellentiss. Ouidio Mōtalbano donata.

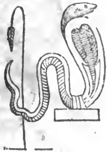
nicu-

A

Eruca cauda anguina pronè, & supinè picta ab Excellentiss. D. Ouidio Montalbano inuenta, & nobis dono data.

Serpens latissimi corporis cauda compressa.

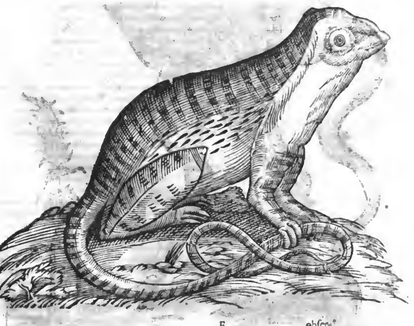

B

oiculorum bifurcem gestabat. Cæterùm si aliquod animal aliqua parte anguina integratum ad monstra referendum est; proculdubiò inter hæc connumerandus est Gallus ille barbatus, cornutus, ocreatus, cauda Serpentina, in cuius extremitate floccus conspicitur, & propè vropigium, vbi cauda corpori adhæret, quoddam tuberosum rotũdum

Bufo monstrificus cauda anguina.

C

D

F obser-

Gallus monstrosus cauda anguina.

A obseruatur colore albido, cristis, palearibusq; plumosis. Quamobrem si Seneca in Herculè furente, caudam Canis Cerberi anguiferam appellauit, remota omni dubitatione, si gallum hunc monstrificum conspicatus esset, eius caudam anguiferam seriò nuncupasset. Quare, ne Lectorem ad alios libros relegemus, placuit hoc in loco prædictam galli iconem apponere. Cæterùm posteaquam monstra cauda anguina prædita, monstrandi se se obtulit occasio, noluimus silentio inuoluere bufonem monstrosum simili cauda insignitum, qui in Villa quadam Thyringica ad Vnstrum, anno Domini quinquagesimo tertio supra millesimum, & quingentesimum, è muliere natus, est ea forma, veluti in præsenti pictura exhibetur.

MYTHOLOGICA.

B MISSAS facimus fabulas tanquam cunctis notissimas, primùm Pithonis Serpentis post diluuium Deucalionis ex putredine terræ nati, quem Apollo interemisse fertur; deinde furiarum, quas tumidis cristatas Colubris Poetæ fingebant, iuxta illud.

—— rubent oculi, spirant incendia nares,
Et caput inserti lambunt pro crinibus angues.

Huic non dissimilis fabula recitatur de Medusa, cuius capilli repræsentabant angues. Nam Foreum Corsicę, & Sardiniæ Regem in nauali certamine ab Atlante Rege Mauritaniæ superatū, in mari submersum à Neptuno in Deum marinum transmutatum fuisse fabulantur. Itaq; inter tres Forci filias Medusam ob pulchros, aureosq, capillos spectabilem Neptunus in templo Mineruæ compressit: quare Dea indignata elegantissimos Medusæ crines in Serpentes transfigurauit. De hac metamorphosi Ouidius eleganter fabulatur hunc in modum.

Capilli Medusæ cur anguinei.

Lib. 4. Metamor.

Ex numero Procerum quærens cur vna sororum
Gesserit alternis innixos crinibus angues
Hospes ait, quoniam scitaris digna relatu:
C *Accipe quæsiti causam, clarissima forma,*
Multorumq; fuit spes inuidiosa procorum.
Illa, nec in tota conspectior vlla capillis
Pars fuit, inueni, qui se vidisse referrent.
Hanc pelagi Rector templo vitiasse Mineruæ
Dicitur. Auersa est; & castos ægide vultus
Nata Iouis texit, neuè hoc impunè fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in angues.

Huic affinis est Canis Cerberi fabula, qui in speluca quadam ante fores Plutonis stabulari fingebatur. Hic omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur, sed neminem patiebatur egredi. Ab huius autem canis capite, & collo angues densissimi pro villis pendere dicebantur, ideò Virgilius sic canebat.

Pili Cerber angues esse ferebātur.

Lib. 6. Aeneid.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro;
D *Cui vates horrere videns iam colla colubris,*
Melle soporatam, &c.

Quamuis alij Poetæ canem tartareum anguinea catena fuisse vinctum finxerint. Hoc videtur significare Tibullus, dum ait.

Nec canis anguinea redimitus terga catena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminumq; caput.

Amplius Mythologi commenti sunt Aesculapium aluisse Serpentem, cuius spuma patientes à quocumq; morbo oppressos liberabat: immò, & angues circa cunabula Herculis adhuc infantis vagantes ab eodem met pusione necatos fuisse. Quare ad rem canebat Baptista Mantuanus.

Dum pubescit adhuc, sic & cunabula circum
Repentes puer elisit Tirynthius angues.

Nugati sunt etiam poetæ Hecatem, quam alij Semelem nominant, tandiù Fauni patris

 nequi-

Faunus in Serpentem transfigurat. mutatus. nequitiæ, etiam bacilo myrteo verberatam, & vino oppressam repugnasse, donec ille E in Serpentem transfiguratus filiam spiris vndiq; colligatam improbitati suæ obtemperare compulerit. Huius fabulæ, apud Priscos, indicia fuerunt Myrtus à templo Hecates semota, vinum, quod tantùm lactis vocabulo nominabatur, & Serpentes, qui ibi passim innoxij diuagabantur. Inter prodigia recensuimus Serpentem, qui, Græcis spectantibus mox Ioui sacrificaturis, ascendit platanum aræ imminentem, & primùm pullos, qui in nido erant, deinde matrem circumuolitantem deuorauit: vnde Thestorides nempè Calchas filius Thestoris bellum Troianum decimo terminaturum anno ariolatus est. Modò prædictum Serpentem, ad perpetuum rei monumentum, à Dijs in saxum fuisse transformatum narrat Ouidius his versibus.

Serpens in saxum mutatus.

Li. 12. metam.

Hic patrio de more Ioui cum sacra parassent:
Vt vetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danai videre colubrum
In platanum, captis, qua stabat proxima castris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa,
Quas simul, & matrem circum sua damna volantem
Corripuit Serpens, auidaq; recondidit aluo. F
Obstupuere omnes: at veri prouidus augur
Thestorides, vincemus, ait, gaudete Pelasgi.
Troia cadet, sed erit nostri mora longa laboris;
Atq; nouem volucres in belli digerit annos.
Ille vt erat virides amplexus in arbore ramos
Fit lapis, & seruat Serpentis imagine saxum.

Pariter Serpens Orphei caput dilaniaturus in lapidem transmutatus fuisse perhibetur. Etenim Orpheus mulieres Thracias aspernatus, acerbissimum earum odium in se concitauit: Quamobrem illæ dum Bacchi sacra celebrarent, Orpheum in medio ferarum cætu canentem conspicatæ, magno facto impetu, eum dilacerarunt, eiusq; caput, & lyram in flumen Hebrum proiecerunt. Verùm Orphei caput in Lesbon insulam delatum anguis accedens dilaniaturus ab Apolline in lapidem fuit transfiguratus. Hanc metamorphosim eleganter decantat Ouidius hunc in modum. G

Serpens dilaniaturus caput Orphei in lapidē transfiguratus.

Li. 11. metam.

Membra iacent diuersa locis, caput Hebre, lyramq;
Excipis (& mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, respondent flebile ripæ,
Iamq; mare inuectæ flumen populare relinquunt;
Et Methymneæ potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus exposito peregrinis anguis arenis
Obstitit, & sparsos stillanti rore capillos,
Lambit; & hymniferos inhiat diuellere vultus
Tandem Phœbus adest, morsusq; inferre paranti
Arcet, & in lapidem rictus Serpentis apertos
Congelat, & patulos (vt erant) indurat hiatus.

Cum Achelous, pro Deianira filia, cum Hercule certaret, tradunt ipsum, vt Herculem eluderet, modò in liquorem, modò in Serpentem, & postremò in figuram tauri se transformasse. Huius meminit Ouidius dum cecinit. H

Lib. 9. metam.

Congrediturq; ferox, puduit modò magna locutum
Cedere, reieci viridem de corpore vestem,
Brachiaq; apposui, tenuiq; à pectore varas
In statione manus, & pugna membra paraui.

Et paulò inferius.

Elaborq; viro longum formatus in anguem;
Qui postquam flexos sinuaui corpus in orbes,
Cumq; fero moui linguam stridore bisulcam,
Risit, & illudens nostras Tirynthius artes.

Arachne puella, quæ de lanificio cum Minerua certamen suscepisse dicebatur, inter alias fabulas, quas, inter texendum, telæ inseruit, Iouem effigiauit transmutatum in

Ser-

A Serpentem, vt Deolida fueretur. Propterea Ouidius hoc intactum non reliquit, dum ait.

Meonis elusam designat imagine tauri.
Europam &c.

Deinde pergens author in describendis alijs Iouis adulterijs sic decantat.

Mnemosynem pastor, variusq; Deolida Serpens.

Cadmus Agenoris filius à patre missus ad inquirendam sororem Europam à Ioue raptam, cum illam non inueniret, & spem reuisendi patris amisisset (prohibuerat enim pater, ne ad ipsum, nisi illa reperta, reuerteretur) in Bæotiam oraculo monitus profectus est. Hic missos ad fontem socios paulò post à Serpente peremptos inuenit; quare, monente Mineruа, Serpentem confecit, & eius dentes seminauit, ex quibus postea homines armati nati sunt; quibuscum, teste Apollonio, Iasoni pugnandum fuit, vt vellere aureo potiretur. Audiamus igitur Ouidium sic loquentem. *Socij Cadmi à Serpête necati.* *In Argonaut.*

Sacra Ioui facturus erat, iubet ire ministros, *Lib. 3. Metam.*
B *Et petere è viuis libandas fontibus vndas.*
Sylua vetus stabat, nulla violata securi,
Et specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum
Vberibus fecundus aquis, vbi conditus antro
Martius anguis erat, cristis insignis, & auro
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresq; micant lingua, triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lacum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaq; in vndas
Vrna dedit sonitum, longo caput extulit antro
Caruleus Serpens, horrendaq; sibila misit.
Effluxere vnda manibus, sanguisq; reliquit
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
C *Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcus,*
Ac media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus, tantoq; est corpore, quanto,
Si totum spectes geminas qui serparat arctos.
Nec mora Phenicas, siue illi tela parabant,
Siue fugam, siue ipse timor prohibebat vtrumq;
Occupat hos morsu, longis amplexibus illos,
Hos necat afflatu, funesta hos tabe veneni.
Fecerat exiguas iam sol altissimus vmbras;
Qua mora sit socijs miratur Agenore natus,
Vestigatq; viros.
Vt nemus intrauit lethataq; corpora vidit,
Victoremq; supra spatiosi corporis hostem,
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua;
D *Aut vltor vestra fidissima corpora mortis*
Aut comes, inquit, ero: dixit, dextraq; molarem
Sustulit, & magnum magno conamine misit.

Et paulò inferius.

Cedit Agenorides paulùm, spolioq; Leonis
Sustinet incursus, instantiaq; ora retardat
Cuspide pratenta, furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro, figitq; in acumine dentes.
Iamq; venenifero sanguis manare palato
Caperat, & virides aspergine tinxerat herbas.

Et paulò inferius.

Vox subitò audita est, neq; erat cognoscere promptum
Vnde, sed audita est: quid Agenore nate peremptum

A *Quod fuit illius de vertice nata Minerua.*

Hesiodus autem in Theogonia promulgauit Typhonem, siue Typhoeum Terræ, & Erebi fuisse filium, ne igitur hoc in loco omnia Hesiodi carmina recitemus; illius tantùm breuem sententiam ex Natali Comite exarabimus hunc in modum.

Verùm vbi Titanas Cælo turbasset ab alto
Iupiter, hinc genuit mox alma Typhæa tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta.
Huic palma ad quæuis miranda negocia duro
Robore erant, promptiq; pedes, centum capita altis
Ex humeris saui surgebant torua Draconis.
Ora sub hinc linguis lambentia cæca trisulcis.
Igne coruscabant cilijs sub lumina tetris.
Deniq; quodq; caput flammam spirabat & ignem.
Omnibus his inerant voces, variumq; sonabant,
B *Horrendumq; dabant gemitum, sępè ore tonabant,*
Numinibus magnis vt sint concurrere visa.
Interdum ingenti tauri mugire boatu,
Interdum gemitum saui dare visa leonis,
Interdumq; canum latrantum emittere voces.
Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi luce sub illa,
Deniq; visa potens nimium foret ista propago:
Atq; viros, Superosq; Deos vicisset, ab alto
Ni pater omnipotens hominum sator, atq; Deorum
Aethere det tonitrus, & fulmina crebra repentè.

Quamobrem ex dictis descriptionem Typhonis licet contemplari. Hic immensæ magnitudinis gigas omnium montium vertici imminebat, capite astra tangebat, altera manus ad orientem, altera ad occidentem extendebatur; ex humeris centum capita C anguium pendebant; in cruribus maximas Serpentum spiras habebat. Corpus totum plumis tectum erat. Ab oculis fulgor igneus, & ab ore scintillæ dimanabant. Hunc Iupiter, cæteris fugientibus Dijs, apud Hæmū montem fulminè percussit: ideòq; mons ille à copia sanguinis vulnerati monstri effluentis Hæmus denominatus est: nam τό αἷμα Græcis sanguis dicitur. Huius autem monstri clariorem descriptionem Natalis Comitum his versibus assignauit. Lib. 6. mytb. cap. 22.

Anguineis pedibus sublimi vertice Cælum
Tangebat: corpus plumisq; anguesq; tegebant
Innumeri, plagas Orientis dextera Solis
Cum staret, plagas tangebat læua cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausa Iouem contra, Cælumq; insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus, & fulmina dextra
Deijcit in terras.

D Inter poeticos authores de loco natali Typhonis, & de Percussore, agitari solet controuersia. Etenim circa locum, alij in Libya, alij in Phrygia monstrum educatum fuisse tradunt. Alij tandem in Cilicia, in celeberrima illa spelunca Typhonis nuncupata, vt recitat Homerus.

Εν Αρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι ἐυνάς.

Idest.

Hic vbi sunt Arimi, & cunabula dicta Typhonis.

Circa Percussorem Typhonis, multi non à Ioue, sed ab Apolline Sagittis confossum fuisse arbitrantur: nam scriptum reliquit Strabo Typhonem Serpentem; & non hominem fuisse, qui, dum ad fugam latebras quæritabat, iuxta Orontem fluuium in Antiochia iaculis ictus fuit: licèt Homerus aliter senserit. Lib. 16.

 E

QVIBVS DIIS SACRI.

Caduceus Mercurij cur duobus Serpẽtibus insignitus.

MYTHOGRAPHI scriptis mandarunt Mercurium in Arcadiam itinerantem duos Serpentes acriter inter se præliantes offendisse, & illicò, interposita virga, illos conciliasse. quamobrem, ne posteri tanti miraculi monumentum obliuiscerentur, Antiquitas virgam duobus Serpentibus coronatam pinxit, & Mercurio cõsecrauit. Herodotus tamen in Euterpe recitat, quòd circa Thebas, Serpentes quidam pusillo corpore, cornibus, è summo vertice natis coronati, & hominibus prorsus innoxij nascuntur, quos defunctos in Iouis ædibus sepelire solent, quoniam huic Numini sacratos esse arbitrantur. Alij non leuibus ducti rationibus Serpentes Aesculapio dicatos esse existimarunt: quandoquidem, ob arctam Serpentum cum Aesculapio familiaritatem, non solum gentes Epidauri sedis principalis Aesculapij, angues ei sacratos esse voluerunt; sed etiam multis alijs in locis, & potissimùm Corinthi, angues in templo Aesculapij nutriebantur, ad quos nemo audebat accedere, sed cibaria illis destinata quotidie in ostio templi locabantur. F Immò in templo Aesculapij sumptuosè ædificato in ciuitate non procul à Corintho, inter alias statuas, quædam supra Serpentem sedens obseruabatur, quæ apud Pausaniam mater Arati filij Aesculapij esse ferebatur. Alij Priscorum, Serpentes Trophonio sacratos esse statuerunt, quoniam, in antro Trophonij tantoperè celebrato, Serpentes Oraculi relatores esse crediderunt. Trophonius enim olim insignis Architectus fuit, qui subterraneum Fanum in Lebaida Beotiæ regione fabrefecit, quod postmodum ab opifice, Trophonij antrum cognominatum est; vbi cum aliquandiù oracula reddidisset, atq; tandem fame interijsset ferunt genium quemdam antrum hoc subijsse, atq; ex eo futura prædixisse. Qui verò hinc oracula sciscitabantur, nudi in aditu specus sedere soliti erant, atq; inde flatu quodam sub terram abripiebantur: gestabant autem secum placentas, quas Serpentibus occurrentibus obijcerent; deinde, accepto oraculo, per alium hiatum in terram restituebantur. G

Serpentes Aesculapio dicati.

Trophonij antrũ vbi olim fuerit

APOLOGI.

APVD græcos Authores, veluti apud Nicandrum, & Sophoclem legimus hanc fabulam variè tamen recitatam. Ferunt enim, cum Prometheus cælestem ignem furatus esset, illumq; mortalibus communicasset, nullam accepti muneris gratiam ei relatam fuisse: propterea Iuppiter id libenter approbans, medicamen ad arcendam senectutem hominibus elargiens, asino vectandum commendauit. Hic in itinere siti oppressus ad quemdam fontem ab angue custoditum peruenit: neq; alia conditione, ei bibendi facultas ab angue facta fuit, quàm quod vehebat onus Serpenti, mercedis nomine, concederet. Hac de causa singulis annis angues exuuias deponunt: quemadmodum etiam prolixiori sermone superius fuit expositum. Rursus Serpens à cunctis hominibus pessumdatus Iouem adijsse traditur, qui respondit, si primum te conculcantem pupugisses, proculdubiò hoc incommodum euitasses. H Apologus indicat eos, qui primis adorientibus reluctantur, alijs formidolosos fieri. Huic documento non valdè dissimilis est sensus alterius apologi, in quo introducitur anguilla Serpentem interrogans, cur homines potius anguillam, quàm anguem (cum tamen ambo sint similes) persequantur. Respondisse fertur Serpens, quoniam mihi insidiantes lethali noxa afficere conor. Quare docet Apologus vltores iniuriarum à cæteris minus lædi. Faernus igitur canit hunc in modum.

Serpẽs cur adueniente Vere innouescat.

Anguillæ, & Serpẽtis apologus.

Vnanimem quondam Serpentem anguilla rogauit,
Cur anguillarum generi omnia plena periclis,
Plena dolis hominum, atq; inimicis fraudibus essent:
At tu, inquit, mihi consimilis, cum penè gemellus.

Cætera

A *Cætera sis, nullis obnoxius insidijs es,*
Securosq; dies pacati transigis aui.
Cui Serpens nimirum, inquit, quia qui mea turbat
Otia, & infestam mihi vim temerarius affert,
Non impunè refert, nec inulta iniuria restat.

Huius veritatis periculum olim fecisse Coruus dicitur, qui fame stimulatus, Serpentem in aprico dormientem loco rapuit; à quo statim lethali percussus ictu interiturus hæc postrema verba protulit. Vtinam simile lucrum non inuenissem. Hic apologus proferri solet de illis, qui, ob thesauri inuentionem, salute periclitantur. *Corui, & Serpentis apologus.* Amplius Serpens in vestibulo cuiusdam agricolæ, tanquam in loco dudum sibi familiari delitescens, incautè filium agricolæ ictu peremit. Quamobrem rusticus ira incensus, accepta securi, animo anguis interficiendi, illius fugientis caudam truncauit. At multos post menses, agricola ratus Serpentem illatæ iniuriæ non amplius meminisse, vt antiqua erat consuetudo, cibum denuò in latibuli orificio angui apposuit. *Serpentis, & agricolæ apologus.* Tunc Serpens hæc verba protulisse fertur. B nunquam posthàc tecum mihi noua intercedet necessitudo; siquidem meus conspectus mortem filij in memoriam reuocabit tuam; & ego caudam mutilatam intuens nonnisi fucatam tecum inire potero amicitiam. Apologus monet graui lacessitum iniuria, extante contumeliarum monumento, obliuionis locum non inuenire. Vel denotare potest vehementes inimicitias nonnisi summa cum difficultate conciliari posse. Iuxta illud.

Qui primò nocuit, vult posse nocere secundò;
Quæ dedit infidus mella, venena puto.

Insuper quidam anguis secùs angulum rusticanæ domus stabulans, sæuiente bruma, lethali oppressus frigore rusticum casæ dominum deprecatus est, vt sibi, in impendente mortis periculo præsto esset. *Anguis, & rustici apologus.* Rusticus Serpentinis motus precibus, illum ad ignem introduxit. Anguis igneo refocillatus calore, viribusq; recuperatis, totam perlustrans domum, omnes habitantes veneniauit. Hoc apologo docemur homines barbaros, & inhumanos beneficia in se collata non remetiri. id autem explicatur his versibus.

C *Dum niue canet humus, glacies dum sopit aquarum*
Cursus, in colubrum turbida sæuit hyems.
Hunc videt, hunc hominis resouet clementia ventum
Temperat huic tecto, temperat igne gelu.
Ore ferit virus coluber, sic toxicat ædem;
Hospes ait Colubro, non rediturus abi.
Non exit coluber, nec vult exire, sed hæret,
Amplectensq; virum sibila dira monet.
Reddere gaudet homo nequam pro melle venenum,
Pro fructu pœnam, pro pietate dolum.

Apologus autem de cancro, & Serpente, in quo homines, dolis, amicos adeuntes lædi traduntur, in historia Crustaceorum recitatus fuit. *Lib. 2. cap. de Cancris.*

D MYSTICA, ET ALLEGORICA.

AENEVS Serpens à Moyse in Deserto exaltatus, vt habetur in sacris litteris, qui non erat verus Serpens, sed ad similitudinem Serpentis fabrefactus, quem intuentes ab ictibus Serpentum sanabantur, mysticè significauit Christum verum animarum nostrarum Aesculapium, & humanæ salutis vindicem. *In Num. c. 20* Hic sub figura Serpentis cunctas hominum affectiones, & vulnera sanauit, & tandem in cruce pendens, omnes noxas, & crimina expiauit. Etenim ænea illius Serpentis materia propter duritiem (vt contemplatur D. Hieronymus) crucis Christi monumentum nunquam antiquandum esse indicabat: deinde ob æris sonum, doctrinam Christi non solum in Iudeos, sed etiam in Ethnicos fore propagandam. *In Ezechiel.* Præterea in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ legitur, quod Virgo mysticè designabatur per arcam, in qua virga, manna, & tabulæ legis *Li. 1. c. 52.*

serua-

seruabantur: nam virga primò mutata est in Serpentem, secundò per eam diuisum est E
mare, tertiò ex lapide educta est aqua. Christus mystica fuit virga iacens in vtero Virginis, & ex illa humanitatem accipiens: deinde tanquam Serpens Moysi, ita Christus inimicis suis horribilis est, cum ab eius aspectu, tanquam à facie Serpentis abhorreant: cum tamen Christus omni malitiæ veneno careat, & omnibus criminosis eius misericordiam implorantibus, diuinam præstet opem. Mysticus etiam Serpens Christus in se-
Li.5.c.13. pulcto fuisse perhibetur: quandoquidem Deus pater, in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ, proponit quinq; loca, ad quæ accedentes, semota omni superbia, & caritate feruentes, quintuplicem fructum adipisci possunt; quinto loco collocabatur Serpens, qui iacuit, & non iacuit; Hic autem locus, Christi sepulcrum exponitur, in quo quasi Serpens abiectus, nimirum eius humanitas iacuit: quamuis secundùm diuinitatem vbiq; fuerit. Item Serpens admirandam Christi resurrectionem mysticè demonstrat, vt
In syl. Allegor. innuit Lauretus, siquidem illam Serpentis in virgã transmutationem, rursusq; virgæ in Serpentem, Remigius mysticam, post obitum Christi, resurrectionem, & ascẽsionem in-
In psal.73. terpretatur. Immò ille Serpẽs, qui in sacris paginis, calcaneo mulieris insidiaturus, & à semine eiusdem mulieris conculcandus tradebatur, Diaboli imperium à Christo Serpente mystico superandum fore significabat. Tandem Coluber in via, qui legitur in F
Cap. 29. Genesi, Christus in die nouissimo exponitur, qui improbos in nequitia sua comprehendet. Quid plura? Christus ipse apud Ioannem se mysticum esse Serpentem fatetur
Cap. 3. his verbis. *Sicut Moyses exaltauit Serpentem in Deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Hoc in loco multi ambigunt, an virtus sanandi, quæ ab æneo Serpente in Deserto erecto à Moyse dimanabat, procederet à fortitudine æris, an à specie Serpentis, an à probitate Moysis. Hanc
Li.4.c.61. difficultatem dissoluit Dæmon, iubente Christo, vt legitur in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ. Hæc autem sunt verba. *Hæc virtus sanatiua à nullo erat, nisi à propria, & sola*
Cuius vi Serpens Æneus sanaret saucios à Serpentibus. *virtute Dei, & fide populi credentis, & obedientis, qui sic firmiter credidit Deo, quòd Deus, qui de nihilo fecit omnia, posset facere, quæ non erant prius. Iterùm dixit Deus. Dicito Dæmon, quando virga facta est Serpens, vtrum id factum sit præcipiente Moyse, an iubente Deo? an quia Moyses Sanctus fuerit, an quia verbum Dei sic dixit. Cui Dæmon, quid, inquit, erat Moyses, nisi homo infirmus, sed iustus, & Deo obediens, ad cuius verbum, quod* G
protulit Deus, virga facta est Serpens, Deo iubente, & Moyse tanquam ministro obsequente: nam ante præceptum, & verbum Dei, virga erat virga, præcipiente autem Deo, virga facta est Serpens; ita vt Moyses formidaret.

Præter hæc, caput Serpentis mysticè fidem nostram significare solet. Nam, quando
Cap. 10. legitur apud Mattheum. *Estote prudentes sicuti Serpentes.* D. Io. Chrysostomus mo-
Homil. 34. in Matth. net, quòd hoc in loco Christus, ad imitationem prudentiæ Serpentinæ, nos cohortatur: namq; Serpens, qui in manus venatorum inciderit, ad arborem saucius, capite tamen seruato, vulnera nihili pendet: ita etiam Christicolæ, omnibus percutientibus, præter caput, nempè fidem, lætari debent. Hoc tot Sancti Martyres præstiterunt, dum varijs consauciati modis caput, nempè Christum Dominum, & fidem ad interitum vsq; con-
Cap. 20. & 21. fessi sunt. Idq; meritò; nam hæc leguntur in Actis Apostolorum. *Mori paratus sum pro Christo, nec facio animam pretiosiorem, quàm me.* Quamobrem à capite nimirum à fide, impendentibus etiam mille periculis, plagis tyrannorum, & cruciatibus impiorum, non est recedendum. Quamuis hoc assertum alio etiam modo esset illustran- H
dum, si dixerimus seruanda esse capita, nimirùm authores: non enim Dominos, & Principes, illecebris, & vanis commentis fallere debemus. At De coniungenda pru-
Serpentis prudentia, & simplicitas Columbina. dentia Serpentis cum simplicitate columbina, videndus est Nazianzenus in Oratione, quam in funere patris sui, præsente Basilio, habuit; Vbi leguntur hæc verba. *Nam cum Serpentis ad malum prudentiam cum simplicitate Columbæ ad bonum coniunxisset ita se comparauit, vt nec prudentiam in versutam improbitatem, nec simplicitatem in stoliditatem degenerare fineret, verùm ex ambabus, quoad fieri poterat, vnam virtutis speciem effecit.*

Diabolus dicitur Serpens. Ex altera parte Diabolus Serpens mysticus fuisse demonstratur, quippe qui genus humanum veneno idolatriæ labefactauerit, dum primis parentibus persuasit, vt veti-
In lib. de Parad. cap. 13. tum comederent pomum, his verbis. *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum.* D. Ambrosius hæc verba meditans, Serpentem idolatriæ fuisse authorem protulit, dum is

audaci

A audaci illecebra plures Deos introducere conatus est. Serpentes etiam, quos deuora-
uit Serpens Moysis mysticè exponuntur Dæmones, qui à Christo fuerunt superati. Præ-
terquam quòd habemus in Apocalypsi hæc verba. *Veh terræ, & mari, quia descendit Dia-* Cap. 12.
bolus ad vos, & sciens, quòd modicum tempus habet, & postquam vidit Serpens, vel Draco,
quòd proiectus esset in terram, persecutus est mulierem. Quamuis autem in sacris Biblijs
Diabolus Serpens dicatur, tamen hac figura insignitum esse non est credendum, sed
tali decoratur nomine, ob verborum imposturam, qua humanum genus decipere niti-
tur. Propterea inimicitia inter semen mulieris, & semen Serpentis mysticè significat
Dæmones hominum castitati semper insidiantes. In maiorem huius asserti confirma-
tionem: quando legitur in Deuteronomio. *Et ductor tuus fuit in solitudine magna, atq;* Cap. 8.
terribili, in qua erat Serpens. Lauretus hunc Serpentem, in sylua allegoriarum, Diabo-
lum interpretatur. Immò in Reuelationibus S. Brigidæ, Diabolus per Serpentem, & Li. 4. c. 14.
Leonem designatur: nam Christus sponsam formidantem alloquens dicebat. *Sed quis*
est Leo, vel Serpens, nisi Diabolus; Leo propter malitiam, Serpens propter astutiam. Tandem
omnes Dæmones Serpentes tortuosi meritò appellantur, cum semper à recto veritatis
B tramite deflectant.

Amplius hominum crimina mystici Serpentes nuncupantur, tum quia humanum *Peccata Ser-*
genus assiduè depascuntur, tum quia mortales multifariam venenant. Quapropter in *pentes vo-*
Reuelationibus S. Brigidæ ad rem, visio quædã horrifica hominis, & mulieris narratur: *cantur.*
mulier enim nõ solũ vepribus pro crinibus exornata erat, auribus mutilatis, & naribus Li. 4. c. 52.
saniem stillantibus, sed etiam labia tãquam dentes Serpentis, & lingua tanquam vene-
natus aculeus illi inerant. Hæc fuit Sanctæ visio, quæ ab Angelo explicata fuit hunc in
modum. *Labia verò illius sicut dentes Serpentis videbantur, & in lingua venenosus aculeus;*
nam dum Serpens dentes magna vi stringit, ne ab aliquo aculeus frangatur; tunc squallor de
ore eius effluit in dẽtes. Similiter, & mulier claudit labia in confessione, ne frangatur delecta-
tio peccati, quæ est animæ aculeus venenatus; squallor tamen peccati euidens est coram Deo,
& Sanctis eius. Pariter paulò inferius, homo criminosus per allegoriam vocatur vas Lib. cit. cap.
fictile, quod, fracta testa, nihil nisi lutum, in cuius medio iaceat Serpens, effundit: cum 107.
tamen melle suauissimo refertũ esse deberet. Hæc igitur testa assimilanda est cordi pec-
cantis, quod in obitu disruptum plenum mundanis delicijs lutum repræsentantibus in-
C uenitur. Serpens autem est anima criminosa, quæ meridiano iubare lucidior esse de-
beret, & tamen atro suffusa criminum veneno horrificus Serpens euasit, qui postmo-
dum nemini, nisi sibimetipsi ad perditionem nocet. Quamobrem nõ debemus admi-
rari doctrinam Philonis, si dixerit in libro de Opificio Mũdi, Serpentem primos paren-
tes decipientem per allegoriam, voluptatem à multis dilectam exponi posse, ad quam
homines tanquam sibimet ipsis familiarem properare solent. Idem Philo, in hoc intel- Lib. 2. Alle-
lectu, alibi scriptum reliquit Serpentem super ventrem gradientem denotare volupta- gor.
tem ventri dominari: etenim à ventre voluptates omnes sensibiles, & affectiones libi-
dinosæ dimanant. Nostram stabilire videtur sententiam Gregorius Nissenus scribens, *In vita*
Serpentes mordentes populum in Deserto, quorum morsibus Iudæi interibant, cor- *Moysis.*
poreas cupiditates indicare: ideoq; si pro eorum salute Serpens æneus in ligno erectus
inspiciendus erat, simili ratione homines terrenis inuoluti cupiditatibus, ad euitan-
dam animæ perditionem, passionem Domini nostri contemplari debent. Tandem
D hanc voluptatis, & Serpentis allegoriam Lauretus magis illustrat, dum inquit. Si Ser- *In syl. Alle-*
pens pedibus carens pronus ventri nititur, terra vescitur, & venenum circa dentes ge- *gor.*
stat; homo quoq; omne voluptatum genus amplectens, criminibus grauatus ęgrè caput
attollit, terrenis, & non cælestibus vescitur cibis, necnon circa dentes virus gestare
icitur, quoniam horum alimentorum congestio læthifera est.

Insuper hypocritæ, & homines fallaces Serpentum quoq; allegoria demonstrantur:
nam, quando Psalmographus inquit. *Furor illis secundum similitudinem Serpentis: sicut* Psal. 57.
aspidis surdæ, & obturantis aures suas. Multi expositores per Serpentes hypocritas, &
fraudulentos homines intelligunt, qui cæteros à fide, & à via veritatis deflectere co-
gunt. Quamuis alij, per Serpentes, hoc in loco intellexerint Iudæos Christum interi-
mentes, qui reuera tot angues venenum malitiæ effundentes visi sunt. Hoc autem à
veritate alienum non esse statuimus: cum legantur in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ Li. 1. c. 23.
hæc verba Christi ad Sponsam Dei inimicum hypocritam, & hominem fallacem bra-

chia

chia in modum Serpentis habere: ideoq; tanquam Serpens ea retorquet in circulum, E
vt malitiam, iniquitatem, & astutiam occultet, ne quis huiusmodi vitia deprehendere possit. Præterea Laureus Serpentem, typum etiam mortis esse constituit: propterea quòd per Serpentem mors hominibus illata sit. Vnde D. Augustinus verba faciens de plagis Aegypti, à Serpente tempus huius mortalitatis denotari docuit: cum mors olim à Serpente originem duxerit. Alioquin Serpentes dicuntur designare res imperscrutabiles: cum in sacris litteris hæc legantur. *Tria hac excellentia sunt, & supra captum meum, & quartum penitus ignoro. Via aquila in aere, via Serpentis supra petram, iter nauis in pelago, & via viri cum adolescentula.* Deniq;, vt annotauit Paulus Scaliger, Serpentes scientiarum authores per allegoriam, genium hominis indicant: nam scientiæ non affatim, sed potiùs serpendo, nimirum tractu temporis hauriuntur, & perficiuntur.

In fil. Allegor. *Serm. 2.* *Prouerb. 30.* *L. 2. de rer. caus. cap. 7.*

MORALIA.

CVNCTIS rerum naturalium inuestigatoribus exploratum est pinguedinem Serpentis aquatici aduersus morsum crocodilorum valere. Quare debemus contemplari aquaticum Serpentem Christum, qui in vnda pietatis, & calamitatum nutritus fuit; propterea eius pinguedo, nempè eius passionis meditatio morsus crocodili, nimirum tentamenta Diaboli profligat, atq; expugnat. Id autem à viris iustis præstari manifestum est, qui Herculem adhuc infantem, Serpentesq; strangulantem imitati, à teneris vnguiculis, omne voluptatum genus aspernari assuescunt. Item cum cauda Serpentis perseuerantiam significans abscissa denuò crescat: similiter perseuerantia, si ob commissum crimen scindatur, per virtutem rursus crescere dicitur, dum homo pœnitentia ductus ad Deum reuertitur. F

Voluptatũ cõtemptus.

Iterum viri iusti Serpentes appellandi sunt, quoniam, more Serpentum, antiquas, & perniciosas omittendo consuetudines, veterem pellem deponunt. Vel etiam, ritu anguium, renouari dicuntur, dum mortalitatis spolium exuentes, ad vitam sine carentem perueniunt. Amplius Serpentes antiqua grauaticute, & frigore oppressi ad cauernam se conferunt, vbi diù ieiunare dicuntur, & tandem per angustum petræ foramen transeuntes vetustam exuunt tunicam, & pristinæ iuuentuti restituuntur. Pari ratione viri iusti, & prudentes frigore diuini timoris algentes, ad cauernam diuinarum meditationum confugiunt, vbi abstinentia affliguntur; quos tamen extrema inopia nunquam interimit. Iuxta illud Prouerbiorum. *Non affliget Dominus fame animam iusti.* Vnde tandem diuturno macerati ieiunio, per angustam viam ad regnum cæleste transeunt. Idcircò ad rem, Sanctus Petrus Damianus nos ad ieiunium quadragenarium hortans, argumento à Serpentibus deducto nos iuuenescere posse attestatur his verbis. *Vis ad Serpentis exemplum nouus fieri, & languentis anima senectutem in pubescentis adolescentia reflorere decorem? ieiuna cum Serpente per circulum quadragenarij temporis; idest à carnalibus desiderijs tempera per omnem huius vita decursum, etenim ipse Serpens, quanta sit ieiunij virtus, ostendit, qui mox vt sputum ieiuni hominis gustat, protinus interemptus expirat. Non ergo serue Dei, te pigeat ieiunare, vt moriatur ille, qui te cibo turgidum nititur deglutire, & absorbere.* G H

Viri iusti vt Serpentes renouantur. *Cap. 10.* *Opusc. 52. cap. 22.*

Si Serpentem hactenus ad viros iustos comparauimus: liceat vicissim, per Serpentem, Diabolum intelligere, quod præstat Sanazarius, dum infantem Iesum, sub personâ pastorum, veneratur. Etenim quæ de Serpente recitauit Virgilius in Eclogis, detulit ad antiquum Serpentem, nempè Diabolum, qui nos in hoc ærumnarum pelagus, primis parentibus in Paradiso delusis, præcipitauit. Canit igitur hunc in modum.

Ecloga 4.

Occidet, & Serpens miseros qua prima parentes
Elusit, portentificis imbuta venenis.

Deinde si omnes Serpentum proprietates ponderemus, has in Diabolo omnes elucescere comperiemus. Primitùs si loca deserta anguis colit, Diabolus Desertum criminum frequentat, si percussus ab angue, ob qualitatem veneni fit penè insensibilis, ita diabolicis tentamentis oppressus, & veneno cupiditatum afflictatus adcò sensibus priuatur,

A uatur, vt quanta sit peccati ægritudo, minimè noscat. Si anguis inuenitur adeò vene- *Diabolus*
nosus, vt mordens equi vngulam, & equum, & equitantem interimat: Diabolus *ad Serpen-*
morsu peccati quandoq; solum pedem, nempè solam affectionem cõprehendit, & pau- *tem compa*
lò post equum, & equitantem, scilicet corpus, & animam interficit. Si tempore hye- *ratur.*
mali anguis ob sopitam virtutem minus nocet: Diabolus etiam hyeme calamitatum
minus homines affligit; cum frigus timoris Dei diabolicas vires eneruet. Si os Serpen-
tis acutissimis dentibus est armatum, Diabolus quoq; pro dentibus, tot peccantibus
vtitur, quibus interdum innocentes lædit, atq; lacerat. Item Diabolus gressum Ser-
pentis imitatur: nam Serpens absq; vllo strepitu incedit: idem præstare Diabolus dici-
tur apud D. Ambrosium; dum occulta Dæmonum infestatio veluti latronum multi-
tudo nos identidem opprimat. Deinde occultis accessibus sub specie pacis nos fallit;
etenim transfigurans se in Angelum lucis, noctem pro die, venenum pro antidoto, &
antichristũm sub vocabulo Christi ostentat. Immò quemadmodum sunt nonnulli Ser-
pentes in motu segnes, similis conditionis sunt Dæmones, qui ad negligentiã, & pigri-
B tiam homines hortantur: & si alij Serpentes tanta velocitate mouentur, vt volare vi-
deantur; tales dicuntur esse Dæmones, qui ad iracundiam, & rixas homines stimulant.
Tandem si dantur angues armentorum gregem persequentes, quoniam lacte delectan-
tur: tales sunt Dæmones, qui clanculum ad crapulam mortales ducunt. Rursus Ser-
pens odit rutam, & à mustela pabulo rutæ munita abhorret: Diabolus rutam amaræ pœ-
nitentiæ, necnon viros iustos in vnda huius amaroris versantes abominatur. Iuxta
illud Iob. *Resistite Diabolo, & fugiet a vobis.* Aut iuxta illud Lucæ. *Nisi pœnitentiam* *Cap. 4.*
egeritis, omnes simul peribitis. Iterum Serpens Ceruum fugit, & Leonem interimit: Dia- *Cap. 13.*
bolus Ceruos, idest homines simplices, & perfectos odio habet, Leones verò, nempè
superbia tumidos interficit. Amplius Serpens hominem nudum non adoriri traditur:
Diabolus vestibus affectuum denudatum, & diuitijs priuatum non aggreditur. Tan-
dem si in India, ex Plinio, tam grandes Serpentes diuagantur, vt Ceruos, & tauros de- *Maximi*
glutire possint: tales dicuntur esse maximi Dæmones, & præcipuè Lucifer (cum non *dæmones.*
sit potestas supra terram, quæ comparetur ei) qui ceruos nempè veloces ad Dei obse-
C quium, & tauros, nimirum fortes, & perseuerantes in pœnitentia, tentamentis in-
uadunt, delectationibus lædunt, consensu, & operationibus occidunt, & deuorant,
quos postmodum in cloacam inferiorem egerunt. Demùm Serpens si necetur, non
continuò reliquæ partes vnà cum capite mori videntur; sed truncato capite, aliæ par-
tes per aliquot temporis spatium motu vitali fruuntur. Idem accidisse Diabolo consi-
derandum est: etenim, qui illius multiplex caput sustulit, cæteras partes neglexit, vt
interfecti Serpentis motum posteris, ad occasionem exercitationis, relinqueret. Nam
memoria Serpentis semper debet in mentem reuocare, in quam foueam vetus Serpens
humanum genus duxerit: quamquam nõ ipse Serpens animal irrationale homines læ-
serit, sed in illo locutus est Diabolus, veluti in asino Balaam Angelus; vt D. Augu- *Lib. 11.*
stinus in Genesi ad litteram exposuit. Diabolus enim fuit, qui suasione sua, hominem *cap. 19.*
ad casum incitauit: vnde illi Serpentis, & Draconis nomen inditum est; vt in psalmo
nonagesimo legitur. *Conculcabis Leonem, & Draconem.* Hic autem perpendendum
est, æquè graue esse quempiam ad crimina impellere, non secus ac si ipse deliquisset:
D propterea grauior fuit pœna Serpentis, quàm Euæ. Rursusq; grauior pœna Euæ, quàm
Adami: quoniam Eua Adamum, & Euam Serpens deceperit. Hinc Manichæi hac ra- *Manichæo-*
tione moti bruta quoq; ratione, & intellectu prædita esse existimarunt, cum Deus *rum error.*
Serpentem etiam supplicio affecerit. Hoc autem ex sacris litteris alienum esse à verita-
te colligimus: siquidem Psalmographus inquit. *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus* *Psalm. 31.*
non est intellectus. Et quamuis Serpens supplicio affectus fuerit, nihil est, quod impe-
diat, quin eadem ratio in plantis etiam valeat: quandoquidem dixit Dominus in
Euangelio. Arbor fructus non producens excidatur, & in ignem proijciatur. Cæte-
rùm Serpentem pœnis affecit Deus, quemadmodum pater vnicum diligens filium, qui
non solum homicidæ supplicium infligi curat, sed etiam cædis instrumentũ confringit.

Si animum ad peccatum, & peccantes conuertamus; proculdubiò anguis, & pec-
cato, & peccanti assimilatur: nam primò, ex doctrina Ecclesiastici habemus peccatum
tanquam colubrum fugiendum esse; quoniam semper ad læsionem paratum est. Præte-
rea proprietates huius animalis, peccantium, & Serpentium similitudinem docent;

Serpentum, & peccātiū similitudo. etenim si angues, ratione habitationis, inter se discrepant, dum alij in cauernis, alij in aquis, & alij in syluis versantur: pariter peccantium alij loca subterranea colunt, vt Auari, alij in aquis deliciarum natant, vt libidinosi, alij tandem per syluas honorum,& dignitatum diuagantur, vt superbi: nam omne quod est in Mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Deinde Serpens naturaliter est frigidus: item criminosus ob impietatem alget. Tempore congressus, ex Plinio, angues ita copulantur, vt vnum corpus duo capita repræsentare videatur: ita viri improbi tunc arctè iunguntur, quando aliquem lædere cupiunt. Serpentes gradiendo vestigium viscido humore in via imprimunt: criminosi quoq; quacumq; proficiscuntur, vestigium mali exempli semper relinquunt. Iuxta illud Iob. *Post eum lucebit semita.* Item Serpens percussus,& potissimum circa caput adeò debilitatur, vt vix aliquem motum peragere queat: pari ratione homo lethali crimine affectus, in peragendo motu bonorum operum admodum infirmus redditur, & potissimum si circa caput, nimirum si circa iuuentutem læsus fuerit. Iuxta illud Prouerbiorum. *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea:* Serpens etiam hominis ventrem ingrediens, inde non nisi oblato lacte egreditur: homo quoq; criminibus obrutus, corpusq; Diaboli ingressus, inde non nisi lacte diuinæ misericordiæ extrahi potest. Tandem si angues vocantur, quia angulosi, Serpentes, quia serpant, colubri, quia colant vmbras; criminosi homines angulosi nuncupari possunt propter fallacias, quibus in peragendis negocijs vtuntur: nam in angulis minus est lucis, & maior copia sordium; sic prædicti homines luce veritatis carent, quia veritas angulos non colit. Serpunt quoque, quoniam terrenas voluptates diligunt. Iuxta illud Genesis. Terram comedes, nempè mundanis, & terrenis rebus tantùm delectaberis. Colubri quoq; à colendis vmbris, & locis tenebrosis cognominantur: quādoquidem illicita negocia in locis abditis peragūt. Iuxta illud. *Qui malè operatur, odit lucem.* Ad finem peccantes debent etiam aliquas Serpentum proprietates imitari, & præcipuè quando, aduentante Vere, vsu fœniculi pristinam videndi facultatem in cauernis ferè amissam adipiscuntur: peccantes capitali crimine grauati, cauernam mundanæ prosperitatis incolentes visionem Dei amittunt: ideòq; tempore Veris, nimirum tempore gratiæ, inde egredi debent, & ad illustrandam visus obscuritatem, nempè ignorantiam intellectus, fœniculo, scilicet lectione sacrarum litterarum, & pœnitentia vti debent. Rursus interest criminosi hominis imitari naturam illius Serpentis, qui accedens ad fontem, antequam degustet aquam, venenum euomit: homo quoq; amarum iracundiæ virus euomere debet, & remittere conseruo suo centum denarios, vt sibi decem millia remittantur. Quamobrem D. Augustinus ad Iulianum Comitem de perfecta iustitia scribens, pronunciabat hæc verba: quemadmodum quoddam Serpentis genus, priusquam ad fontem accedat, virus deponit: ita christicola, quando ad fundendas Deo preces accedit, omnem iracundiam, & odium deponere debet: nam prauæ cogitationes tot Serpentes esse feruntur. Siquidem veluti exiguus Serpentis ictus non est contemnendus, ne occultum virus per totum corpus disseminetur: assimiliter peccantes prauis cogitationibus diù hærere non debent, ne eatum venenum clanculum cordibus nostris communicetur.

Cap. 41. | Prouerb. 22. | Cap. 3.

Hucusq; de criminosis in genere. Modò ad particulares peccantes properandum est, inter quos primum locum sibi vendicare videntur, qui fulgore suæ fortunæ insolenter gloriantur. Vnde si in rerum natura talis reperitur Serpens, cuius venenum per ictum pedi communicatum, semper sursum tendit, donec totum occupauerit corpus; huiusq; proprium esse remedium perhibetur, patientem per pedem suspendere, ne virus ascendere possit. Hic Serpens dicitur esse homo laudato pauone superbior, cuius venenum ascendit, dum ita superbit, vt neglecto hominum fœtu, Deorum partum sibi arroget. Id autem stultitiæ genus esse perhibetur; iuxta illud.

Superbi anguibus similis.

Efficit & fatuos pomposa superbia plures.

Huius autem ægritudinis nullum aliud præsidium inuenitur, nisi pes, nempè finis humanæ vitæ in mente suspendatur, ita ut mortis contemplatio prædictum virus opprimat. Nec immeritò, quoniam in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ, Christus homines fastuosos, & arrogantes ad angues filios suos nutrientes comparat. Siquidem Serpentini parentes filios nonnisi venenatos procreare possunt; mater autem, quia caret vberibus, filium fouet, adeout terram fugere cogatur, eum ad motum ictibus stimulat,

Lib. 6. cap. 31.

A mulat, ad radios solares ducit, & mollia mordere docet, vt dura tandem mordicus apprehendere assuescat his verbis. *Est enim sicut natus Serpentinus, quia de patre Serpentino, & femella Serpentina ortus est. Nam isti ambo conuenerunt cum pessimo veneno, id est superbia, qua magis nocet animæ, quàm corpori venenum materiale. Ideò eum omni superbia, contempto timore meo, conuenerunt isti parentes, & de venenato genere venenatum generarunt Serpentem, in quorum semen, quia misericors sum, & iustitia sic exigit, dedi animā de diuinitate mea creatam. Verùm quia mater nō habet vbera diuinæ dilectionis, quibus natum suum alat: ideò calefacit eum sub se, id est nutrit eum ad amorem mundi, & cum excellentioribus educat eum, desiderans toto affectu, quomodo reptare possit cum Magnatibus, & incitans eum sic loquitur. Si haberes illud dominium, & principatum, posses esse consimilis parenti, & talis honor decet te, & pro tali honore laborare teneris. Talibus igitur verbis natus Serpentinus instructus à matre incipit terrena desiderando comedere, & comedendo magis æstuare.* Deinde se se offerunt illi peccantes Serpentibus etiam similes, quos dira diuitiarū fames occupauit: nam Clemens Alexandrinus Auarum cognomi- *Lib. 4 stromat.*
B nauit asinum insolentem, lupum efferarum, & Serpentem, qui verborum impostura omnes venenare conatur. Immò sicut caro Serpentis, ob frigiditatem, leprosis exhibita, morbum statim occultat: Auari pietate carentes frigidi sunt, & lepram, nempè propria crimina, & vitia abscondunt, dum in locis abditis nefarios celebrant contractus: rectiùs imitantur naturam illius Serpentis, qui primò animalia spiris complectitur, antequam ictibus illa sauciet, atq; enecet: quandoquidem fæneratores primùm spiris obligationum ligant homines, deinde eos mordendo interimunt, dum totam eorum substantiam absorbent: iuxta vulgata carmina. *Auari Serpētibus assimilātur.*

Hi sunt, qui spoliant inopes: hi fænora iactant.
Vendunt, rursus emunt, rapiunt sed merce dolosa.

Præterquamquòd ipsum fænus, ritu Serpentis mordet, atq; inficit. Id totum præclarè describit D. Ioannes Chrysostomus exemplo Serpentis, qui ictu patientem soporat: nam idem vsuram præstare asseuerat. At Rabi Salomon ex Hæbreis ita vertit. *Vsura se habet instar morsus Serpentis, qui mordet, & vulnus paruum facit in pede alicuius, ita vt* *Homil. 12. in Matth.*
C *non sentiat, mox autem serpit, & diffundit se venenum, donec perueniat ad verticem eius. Sic quoq; incrementum vsura se habet, non enim sentitur, neq; cognoscitur, donec ita augeatur, vt totam substantiam alicuius exhauriat.* Amplius Serpentis quædam natura est, cuius venenum homines sitibundos efficit, & ad extinguendum hoc virus nullum præsidium præstantius, quàm fimum bubulum inueniri potest: huiusmodi Serpens est auaritia, quæ inexplebilem auri auiditatem, & sitim inducit. Iuxta illud.

Feruet auaritia miseraq; cupidine pectus,
Et cum possideant plurima, plura petunt.

Quoniam aliquando ita excreuit auri habendi cupiditas, vt suis non contenta finibus, aliena moliatur inuadere. Fimus autem bouis nimirum meditatio conditionis humanæ, & frequens mortis contemplatio, huius veneni remedium singulare esse traditur. Scribebat enim D. Hieronymus. Facilè contemnit omnia, qui semper cogitat se moriturum; cum tamen diuitijs irretiti se victuros semper esse putent, iuxta illud vulgatum distichon.

D *Victuros semper, dum viuimus, esse putamus.*
Victurum stadio semper athleta putat.

Quare Clemens Alexandrinus non iniuria scriptum reliquit diuitias illi Serpenti esse similes, qui manu perita apprehēsus illam sine noxa circumplicat: sic diuitiæ ab imperito pertractatæ adhærent manibus, atq; mordent, sin cautè pertractentur, manus illæsæ remanebunt. *Li. 3. Pedagog.*

Prædictis proximi sunt luxuriosi, quos horaria, breuisq; voluptas æternis damnat cruciatibus: hi nāq; Serpentibus in aqua natantibus assimilātur: etenim, sicut illi aquas inficere solent; ita feruientes libidini in aquis societatis hominū versantes (nam aquæ multæ, populi multi, vt legitur in sacris Biblijs) omnes inquinant, atq; corrumpunt. Quocirca, per Serpentes, Ambrosius, Athanasius, & alij mūdanas delectationes intellexerunt. Ideò Prisci, qui Herculem virtutū omnium tam animi, quàm corporis coryphęū constituerunt, illū angues in cunabulis elisisse scripserunt, vt homines ad præclara negocia natos monerent, ab ineunte etiam ætate voluptatem extinguendam fore. *Libidinosi sunt similes Serpentibus.* *In Apoc. c. 17.*

Sed vtinam hæc homines etiam ſeneſcentes in exitium non traheret: nam quamuis ob E
frigidam, & imbecillam ætatem, illis inſtrumenta explicandæ nequitiæ deſint; animus tamen turpiter, & infæliciter voluptatem conſectatur: ideòq; hos Serpentibus, vrgen-
L. 5. Epiſt. te bruma, torpidis apprimè poterimus aſſimilare; vt doctiſſimus animaduertit Seneca: tunc enim Serpentes etiam peſtiferi tutò contrectantur, non quia deſint illis venena, ſed quia torpeant.

Item ſunt Serpentes, ob varietatem colorum, pulchritudiue ita conſpicui, vt in ſui admirationem prætereuntes alliciant, allectoſq; intuitu venenent. tales ſunt meretri-
Meretricū, & Serpentum comparatio. ces, quæ in propatulo, decora, & ſpectabili facie, homines libidini deditos prauis deſiderijs coercent, & tandem conſenſu, & operationibus perimunt. Hinc quidam Poeta de fœmina corpori nimis ſtudenti ſic canebat.

Dum nimis indulges formæ, qui te videt, audi
Quid dicat, ſcortum hoc vendere membra cupit.

Prouerb. 23. Legitur enim in ſacris litteris. *Inſidiatur in vijs quaſi latro, & quos incautos viderit interficiet.* Immò publicum ſcortum faciem virgineam, more Serpentis Euam decipien- F
tis, habere dicitur: cum reliquum corpus in lubricum Serpentem degeneret. Sed hoc
Loco cit. mirum non videatur, iuxta illud Prouerbiorum. *Ingreditur blandè, nouiſſimè autem mordebit vt Coluber.* Praua enim mulier, benigna facie, ab initio hominibus blanditur.
Prouerb. 5. Iuxta illud. *Fauus deſtillat labia meretricis.* Tractu verò temporis, homines, eorumq; ſubſtantiam deuorat. Iuxta vulgatum carmen.

Et meretrix fallax, ingluuioſa, procax.

Neq; de hoc grauis admiratio animum noſtrum inuadere debet: cum Ouidius in libris Amorum ſic canat.

Diuitijs alitur luxurioſus amor.

Homicidæ dicuntur Serpentes. Subſequntur homicidæ, Serpentes meritò appellandi, quia loco veneni gladio vtantur. Verùm hi à Serpentibus documentum haurire debent: quandoquidem talis in India ſtabulatur Serpens, ex Aeliano, qui ſi hominem pupugerit, ſubterraneum ſpecum
L. 9. cap. 4. amplius ingredi minimè poteſt, quaſi terra eum hoſpitari nolit, ſed à ſuis ſedibus in perpetuum mittat exilium. Quamobrem talis Serpens brumali, & æſtiuo tempore er- G
rabundus reliquum ætatis tempus tranſigere cogitur: quocirca ſi animalia rationis expertia, ob cædes hominum, diuina prouidentia pœnas luunt; hinc viri prudentes ex Serpentis ſupplitio percipere debent, ab humana occiſione abſtinendum eſſe.

Succedunt Inuidi, quorum multitudo eſt innumerabilis; cum decantet Poeta.

Inuidia telum lato torquetur in orbe.

Hi nonnullorum Serpentum naturam imitantur. In India enim quidam Serpentes diuagantur, qui, arboribus aromaticis florentibus, inde diſcedunt; cum ſuauiſſimū odo-
Inuidi ad Serpentes comparantur. rem ſuſtinere nequeant: mordaces inuidi huius naturæ eſſe perhibentur, quoniam iucundum odorem euſortunij amicorum perferre non poſſunt; cum alieno infortunio ſemper lætentur. Cum tamen, velint nolint, proximus felicem ducat vitam. Vnde meritò quidam Poeta in Inuidum ſic canebat.

Noſtra probant docti, quid carmina liuide temnis?
Viuent, ſeu nolit, ſeu velit inuidia.

Eccleſiaſt. cap. 27. De his ſcribitur in ſacris litteris. *Peribunt laqueo, qui delectantur in caſu iuſtorum.*

Non inferioris cōditionis ſunt illi, qui improbos linguæ ſauciantis ſuſurros quotidie H
Pſalm. 40. edunt. Ideò Pſalmographus de his loquitur, quando inquit. *Exacuerunt linguas ſuas vt magis ſint nocuæ, quàm Serpentum.* Itaq; non iniuria Serpentes appellandi erunt: etenim hi non ſolùm linguam longam, ſed illam quoq; motu ità veloci vibrant, vt triplicem habere videantur: pariter maleuoli triplici lingua inſigniti videntur: dum mo-
Eccleſiaſt. cap. 21. dò cauillantur, modò adulantur, modò glotiantur. Iuxta illud ſacræ paginæ. *Multiplicant linguam ſuam, quia in ore fatui verba inenarrabilia.* Id autem ſine Dei læſione præ-
Prou. 10. ſtare non poſſunt: cum in ſacris Biblijs legatur. *In multiloquio non deerit peccatum.* Immò ſunt tanquam illi Serpentes, qui circa orificium latebræ occultati auiculas præteruolitantes coercent, & deuorant: hi quoq; clanculum auiculas, nimirùm homi-
Detractores ſunt inſtar anguium. nes in contemplationem cæleſtium incumbentes obtrectationibus inuadunt. Verùm ijs interdum accidit, quod euenire ſolet homini Serpentem præmanibus habenti, vt in alium eiaculetur, nam ſæpè ſæpius ipſe primus mordetur. Hoc Diuus Athanaſius confirma-

A firmabat his verbis. *Malitia militat aduersus eos, qui ipsa vtuntur: sicuti si quis habeat Serpentem in manu, vt in alterum proijciat, & ipse mordeatur.*

Prædictis associandi sunt hypocritæ, qui multiplici de causa Serpentes cognominandi sunt: primùm, quia si Serpentes dolosè aliquem intuentur, vt illum mordeant, deinde quærant locum, in quo occulentur: simulatores idem præstant: nam mordaciores rictibus caninis, alicui læsionem semper machinantur; postmodum abditos inquirunt recessus, ne alicui nocuisse videantur. Immò sunt veluti parui illi Serpentes, qui, ob exilem corporis molem, visionem effugiunt: at si calcantur, læsionem lethiferam afferunt. Sic hypocritæ parui, nempè humiles, & pietate pleni apparent: at si calcantur, nimirum si aliqui cum illis versentur, & commorentur, aliquo lethali vitio inficiuntur: nam dum credunt optimum esse documentum, quod suggeritur, non percipitur nocumentum, quod ingeritur. Legitur enim in sacris Biblijs. *Vulnerauerunt me, & non dolui, verberauerunt me, & non sensi.* Cæterùm satius erit hypocritas assimilare Serpentibus duo capita habentibus, qui vtroq; modo incedere videntur: nam, & ipsi B in suis actionibus duplicem intentionem semper habent. Hoc vitium sacra pagina detestatur, dum inquit. *Veh ingredienti terram duabus vijs.* Alioquin magni Serpentes nuncupantur tyranni, qui tauros, idest agricolas, & ceruos, nempè mercatores quotidiè occidunt.

Hypocritæ varijs rationibus vocantur angues.

Prouerb. 24.

Ecclesiast. cap. 2.

Item Hæretici Serpentes appellantur: nam scribebat D. Ioannes Chrysostomus. Sicut Serpentes in colore varij conspiciuntur, ita hæretici in erroribus varij apparent: immò veluti angues humi reptant, sic hæretici proni gradientes, nihil quod excelsum, & sublime est, pernoscere possunt. Tandem mors, & ipsa Serpens nominanda est: nam veluti hæc bestia occisa, nihil mali, nisi horribilem speciem præsefert: ita mors Christi fidelibus mortua esse dicitur; nihil enim terribile, præter speciem, repræsentat.

Homil. 46. in Matth.

HIEROGLYPHICA.

C AEGYPTII varias Serpentum proprietates, & conditiones contemplati, diuersa etiam Hieroglyphica imaginati sunt. Primitùs, ex Oro Apolline, perpendentes anguem, non alio membro, quàm ore pollere, os significaturi, anguem aperto ore pingebant. Diodorus, per Serpentem voluminibus implicatum, malum interpretabatur, & præsertim gigantum genus, qui olim terrarum orbem oppresserunt: propterea omnes gigantum statuæ, obtortis cruribus in modum Serpentis, sculpebantur: vnde Poetæ meritò hos anguipedes nominabant, vt superius enucleauimus. Valentiniani quoq; occultam rerum originem demonstraturi, Serpentem spiris implicatum effigiabant, quoniam intestina in aluo abdita varijs spiris inuoluta obseruarunt. Immò Prisci, figura Serpentis, calliditatem indicabant: proptereaquod Serpens hostem vlcisci probè norit, atq; possit. Hinc Moses inter bruta, prudentissimũ animal anguem nuncupauit. Poterit etiam quis ad furorem implacabilem demonstrandum, Serpentem voluminibus implicatum, & linguis micantem trisulcis pingere: hoc enim animal D statim atq; læsionem sentit, ita vesanè furit, vt nunquam quiescat, donec virus alicui infuderit, aut præ rabie exanimatus fuerit.

Oris Hieroglyphicũ.

Cur gigantes obtortis crurib. pingerentur.

Serpẽs cur prudẽs dicatur.

Præcipuum autem, & ingeniosum hieroglyphicum illud esse opinamur, quando Aegyptij, ad designandum tempus, vel annuum circuitum, vel ætatem, figuram Serpentis caudam sub guttur occultantis ostendebant. Ideò Virgilius de anno sic canebant.

Atq; in se sua per vestigia voluitur annus.

Lucretius etiam ad construendum annum, Solem serpere pronunciauit sic.

Annua Sol, in quo contundit tempora Serpens.

Præterea Serpens in longitudinem porrigitur, & multis spiris complicatur, quæ multas dierum series indicare solent: immò hoc animal sine strepitu mouetur, atq; serpit; quod de ætate decantabat Poeta hunc in modum.

Labitur occultè, fallitq; volubilis ætas.

Cauda verò Serpentis sub gutture abdita, Ægyptij fortè innuere voluerunt tempus, ratione præteriti, futuri, & præsentis, nobis prorsus ignotum esse: quandoquidem præte-

Anni, Tẽporis, & Aetatis hieroglyphicum.

citum minimè possumus intueri, futurum nondum venit, præsens autem consistit in E
instanti, vt docebat Philosophus, quod velocissimè fugit: iuxta illud.

——— citò pede labitur ætas,
Et currunt freno non remorante dies.

Li. 14. hierogl.

Immò scribit Valerianus, quemadmodum Serpens apud Ægyptios hieroglyphicè tempus demonstrabat, consequenter etiam ab eodem calamitatem indicari posse: eum hoc vocabulum (tempus) Syri, & Hæbrei pro calamitoso rerum statu ponere consueuerint.

Psal. 80.

Habemus enim apud Psalmographum. *Et erit tempus eorum in sæculum.* Interpretes id pronuntiatum esse volunt de calamitatibus, quibus, post neglectum Christum, Iudæi perpetuò erant affligendi. Pariter Aegyptij Sacerdotes mundum vniuersum designaturi, figura Serpentis vtebantur, dum anguem varijs insignitum maculis pingebant, qui propriam caudam depasci videbatur. Hoc autem hieroplyphicum à Phœnicijs fuisse desumptum multi autumant.

Mũdi hieroglyphicũ quomodo pingeretur.

Serpens igitur caudam suam depascens generum immortalitatem ostendere traditur, qua Deus rerum naturam ditauit, vt principium ad finem dirigeretur, finisq; ad principium reflecteretur: iuxta illud. F

——— finisq; ab origine pendet.

Hoc explorata fatetur veritas in plantis, ex quibus tanquam ex principio finis nempè fructus dimanat, semen producens, in quo postmodum noua planta delitescit. Alioquin circulum effigiabant, pro cuius diametro anguem reponebant: Circulus enim formam terrarum orbis designabat, Serpens verò bonum Dæmonem, cuius benefitio omnia vigere, ali, & perenoare credebant: sicque anguis fuit hieroglyphicum illius spiritus, qui per vniuersam mundi molem diflatur: vnde M. T. Cicero secutus sententiam Platonis in libro de anima scribebat, terram esse sitam in media mundi parte, & circumfusam animabili, & spirabili materia, cui nomen est aer.

Priscorum opinio de Serpẽtibus.

Namq; Ægyptij, & Phœnices arbitrabantur Serpentes natura diuina potiri, dum illos, sine vllo artuum adminiculo, more aliorum animalium, huc, atq; illuc proficiscentes perpendebant. Immò apud easdem gentes, colorati angues, pro vario picturæ genere, non solum terrarum orbem, sed etiam Prouincias, & Regiones hieroglyphicè significabant. Tandem eadem Serpentum figura quatuor etiam elementa indicabat; nam Serpentes ex humo nati, Terram, quia lubrici, & sinuosi sunt, motum vndarum fluminis imitantes, Aquam, quia G
sibila ad horrorem audientium excitant, Aerem; & demùm ratione splendoris squamarum, Ignem repræsentant.

Figura Serpentis dominium ostendebatur.

Deniq; ab angue potestatem, & dominium ostendi posse Prisci opinabantur: propterea in dextera Iunonis caput Serpentis, & in læua sceptrum pingebant: cum Iuno Præses Dominij apud Ethnicos haberetur. Item, duobus Serpentibus ad semicirculi curuaturam delineatis, se inuicem spectantibus, caudisq; introrsum reflexis, imperium duorum simul regnantium denotabant.

L. 14. hierogl.

Sacerdotes etiam Aegyptij, ex Pierio, oblongum pileum Serpente obuolutum gestabant, in Dominij monumentum: cum olim apud Sacerdotes Aegyptios imperium esset. Amplius quando volebant Imperatorem, aut potentissimum quempiam Regem demonstrare, Serpentem in spiram collectum delineabant, figura palatij in medio voluminum expressa: quandoquidem domus regia in centro totius Imperij sita esse deberet, vt omnium commodis æquè prospici posset.

Lib. 5. de leg.

Nam Plato, & ipse Vrbem suæ Reipublicæ in medio regionis, quoad fieri potest, iubet esse collocandam. Insuper vt ab aliquo Rege honoratam sui populi curam gestam fuisse attestarentur, in monumentis, Serpentem vigilem, nimirum surrecto capite, & elato pectore, sculpebant, cum hac inscriptione. CVSTOS. Nam vigilantia assidua decet Regem, cui Dominij tutela commissa est.

Serpens dimidiatus quid significaret.

Rursus, ex Oro Apolline, Regem parti tantùm orbis dominanti significare si voluissent, dimidiatum Serpentem figurabant: etenim per Serpentem, Regem, & per segmentum, partem Orbis intelligebant. At optimum Regem designaturi, anguem in orbem collectum, cauda mordicus apprehensa, pingebant, Regisq; nomen in medio spiræ describebant: Serpens enim caudam mordens, teste Pierio Valeriano, ostendebat cuncta tam maxima, quàm minima curæ esse Regi, qui bonitatis famam sibi vindicauit: cum, apud Priscos, infamiæ notam illi Reges sibi comparauerint, qui, postposita rerum publicarum cura, in res priuatas tantummodo incumbebant.

Hieroglyphicum hominis iuuenescẽtis.

Insuper, ex Pierio, sunt, qui per anguem, & eius spolium hieroglyphicè monstrent hominem iuuenescentem, vel ex aliqua ægritudine pristinæ sanitati

nitati

A nitati restitutum. Ad finem, Serpens effigiatus in parte posteriori chimeræ, authore eodem Valeriano, lasciuum amorem exprimere traditur.

EMBLEMATA, ET SYMBOLA.

QVIDAM vir summa eruditione præstans, in æternum Deiparæ semper Virginis præconium, concinnauit emblema sumptò à sacris paginis argumento, vbi legitur. *Dixitq; Dominus ad Moysem, extende manum tuam, & apprehende caudam eius, extendit, & tenuit, versaq; est in virgam.* 4. Exod.
Cum igitur hic de Serpente in virgam transfigurato sermo habeatur. Delineauit Moysem tenentem caudam Serpentis, qui paulatim in virgam vertebatur. Cum titulo. AVE. deinde subscripsit tetrastichon huius generis.

B *Serpens EVA fuit culpa suffecta veneno*
Si verso capias ordine dicit. AVE.
Et cum dicit AVE, virga est, nam dicitur illi,
Qua virga innato flore MARIA fuit.

Verùm Claudius Paradinus contemplans Serpentem æneum in solitudine erectum, qui *In symb. Heroic.*
suspensionem Christi in ligno significabat, pinxit lignum in modum crucis à Serpente circũdatum, & huic symbolo hunc addidit titulum. SECVM FERT OMNIA MORTIS. Nam veluti Iudæi in Serpentem supra lignum collocatum aspicientes à morsibus anguium sanabantur: ita Christicolæ Christum intuentes crucifixum, non solum à criminibus, & tentamentis Diaboli liberantur, sed etiam in dies magis, atq; magis ad patientiam, & ad cæteras virtutes excitantur. Ethnici quoq;, & præcipuè Romani valetudinem quondam Serpenti acceptam retulerunt, dum, Serpente Epidauro Peloponesi ciuitate aduecto, à peste crassante liberati fuerunt. Vnde Alciatus ad hoc alludens, magnum Serpentem iuxta aram depinxit, cum inscriptione. SALVS PVBLI-
C CA. Deinde subscripsit hæc carmina. *Embl. 149.*

Phœbigena erectis Epidaurius insidet aris
Mitis, & immani conditur angue Deus.
Accurrunt ægri, veniatq; salutifer, orant,
Annuit, atq; ratas efficit ille preces.

Iterum Alciatus delineauit Mercurij caduceum duobus Serpentibus coronatum, & cornu Amaltheæ coniunctum, cum tali inscriptione. VIRTVTI FORTVNA COMES. *Embl. 118.*
Et subscripsit hoc tetrastichon.

Anguibus implicitis geminis caducaus alis
Inter Amalthea cornua rectus adest.
Pollentes sic mente viros, fandiq; peritos
Indicat, vt rerum copia multa beet.

Paulus Iouius refert hoc fuisse clarissimi viri Alciati symbolum. Verumtamen satius esset hoc ad quoscumq; viros Musarum, Charitumq; munificentia ornatissimos trans- *Symbolũ Alciati quale fuerit.*
D ferre. Nam virga Mercurij cùm Serpentibus, & cornucopiæ annexa denotat viros omni doctrinæ genere cumulatos, rerum omnium copiam facilè consequi posse: cum caduceus disciplinæ, eloquentiæ, sapientiæ, & fœlicitatis notam præ se ferat, & cornu Amaltheæ rerum omnium abundantiam designet. Cæterùm, in hoc genere, placuit Claudio Paradino figurare Serpentem, cauda in os porrecta, circulum formantem, & omni fructuum genere exornatum, cum titulo. IN SE CONTEXTA RECVRRIT. Volebat enim nobis significare immensam diuinæ gratiæ, pietatis, clementiæ, & prouidentiæ beneficentiam: sicuti legitur apud Psalmographum. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.* *Psal. 64.*
Pariter hoc symbolo author innuit Deum optimum maximum, in suppeditanda cunctarum rerum annua renouatione, largo suæ munificentiæ imbre omnes aspergere. At Reusnerus effigiauit templum Aesculapij cum icone Serpentis, addita hac inscriptione. VIGILANDVM MEDICO. Postea octastichon huius generis promulgauit. *Li. 3. Embl.*

Cur

Cur tibi trux anguis sacer est, Asclepie magne? E
An quod fert medicam sapius anguis opem?
An quod & insomnis velut est, & peruigil anguis,
Peruigiles medicos sic decet esse bonos?
Sic puto: sic te Roma colit sub imagine tali:
A sana per te libera facta lue.
Insula templa vides circumflua tibridis alti;
Iuppiter hic magnus proxima fama tenet.

Cur anguis virgam Aesculapij circumdaret. Neq; hoc à veritate alienum esse videtur: quandoquidem multi non mediocris eruditionis viri, anguem virgam Aesculapij amplexantem figurarunt, vt diligentiam à Medicis, in sanandis ægrotantibus, adhibendam patefaceerent: vel vt significarent infirmos valetudini restitutos morbum deponere, veluti angues, ineunte Vere, spolium vetus exuunt: vel vt insinuarent, ritu Serpentum, Medicos debere esse oculatos in morborum causis inuestigandis, antequam remedia præscribantur: cum veritatem fateatur hic versus. F

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Embl. 132. Quamquam alij, per hanc Aesculapij virgam angue vinctam, Imperatorem, orbis Seruatorum manifestent. Verùm Alciatus Serpentem mordicus caudam tenentem pinxit, in cuius circuli Serpentini medio Tritonis marini Dei Neptuni filij, & tubicinis imaginem collocauit: cum titulo. EX LITTERARVM STVDIIS IMMORTALITATEM ACQVIRI. Alludit author ad perpetuam virorum sapientum memoriam: tuba enim nota est famæ, & commendationis: cum à cunctis exaudiatur. Serpens autem in se reuolutus æternitatem ostendit, vt in hieroglyphicis assignauimus. Itaq; hoc emblemate nobis insinuare videtur historiam rerum gestarum ab ætate Saturni ad nostra vsq; tempora, ope doctorum virorum, manifestam esse, quæ alioquin obliterata esset. Versus autem Alciati sunt tales.

Neptuni tubicen (cuius pars vltima cetum
Aequoreum facies indicat esse Deum)
Serpentis medio Triton comprehenditur orbe, G
Qui caudam inserto mordicus ore tenet.
Fama viros animo insignes; praclaraq; gesta
Prosequitur, toto mandat & orbe legi.

Embl. 5. Pariter Alciatus aliam hominis imaginem figurat, cuius pars inferior desinit in anguem, hunc titulo coronatam. SAPIENTIA HVMANA STVLTITIA APVD DEVM. *Cecrops primus rex Atheniensium quid egerit.* Multi iustis de causis opinantur Alciatum hoc in loco Cecropem primum Atheniensium Regem effigiasse: cum ille totam Græciam Idolorum cultu imbuerit, primus Iouem inuocauerit, aras erexerit, & sacra Dijs fecerit, vt Eusebius, Herodotus, & alij authores testificantur; quæ omnia, ante illam ætatem, prorsus fuerunt incognita. Immò inter marem, & fæminam quædam connubia instituisse dicitur, quæ antea erant incerta, & propterea διφυὴς scilicet biformis fuit cognominatus. Hinc colligendum est Sapientiam, quam primi illi Principes præstigijs, & dolis diabolicis introduxerunt, stultitiam fuisse: cum liquidò constet eam valdè recedere ab institutis Antiquorum Patrum, qui leges diuinas à Noe acceperunt, carmina sunt hæc. H

Quid dicam? quonam hoc compellem nomine monstrum
Biforme, quod non est homo, nec est Draco?
Sed sine vir pedibus; summis sine partibus anguis:
Vir anguipes dici, & homiceps anguis potest;
Anguem prodit homo, ast hominem eructauit & anguis:
Nec finis hominis est; initium nec est fera.
Sic olim Cecrops doctis regnauit Athenis:
Sic & gigantes terra mater protulit.
Hac vafrum species sed religione carentem,
Terrena tantùm quiq; curet, indicat.

Embl. 38. Camerarius quoq; picturam pinus insertæ in oleam exhibet, circa quam duo angues circumuoluuntur, non aliter, atq; in caduceo Mercurij pingi solent. Etenim, olea Mineruæ Iouis filiæ est consecrata (quemadmodum Poetæ fabulati sunt) tanquam sa-

pientiæ

A pientiæ præsidi: Mercurius verò, & ipse Iouis filius ingeniosis, & præstantibus operationibus præesse perhibetur. Quapropter Author symboli, per Iouem, voluit Deum Optimum Maximum intelligere, à cuius diuina ope cuncta dependent: quoniam autem author *Pigna* cognominabatur, vt se pertinaci diligentia scientias prosequi demonstraret, insertum pinum in oleam figurauit, cum titulo. MODO IVPPITER ADSIT. Camerarius autem subscripsit hoc distichon.

Et sapias rectè, & facias, Deus efficit: eius
Auxilio, plena lance, beatus eris.

Meminit etiam huius symboli Russellius scriptor Italicus, ad quem, Lectorem relegamus. At Claudius Paradinus duos Serpentes circa oliuæ ramum inuolutos effigiauit cum inscriptione. RERVM SAPIENTIÆ CVSTOS. Quo significare conatur, cunctorum gubernationem, sapientiæ, & prudentiæ clauo firmari. Ex altera parte ponderantes læthalem noxam Serpentum, alia emblematum, & symbolorum genera inueniemus. Quandoquidem Florentius in lib. Emblematum effigiat hominem, qui *In symb. Heroic.*
B brumali tempore anguem calcat, cum inscriptione. IMPOTENS MALITIA. Et subscribit tetrastichon huius generis.

Tempore brumali si calcibus vrseris anguem,
Non nocet, at mens est prona nocere tamen:
Sic multos videas homines tali indole, qui non
Sunt animo, sed vi deficiente boni.

Neq; hoc videtur præter rationem, siquidem hyeme Serpentes veluti mortui in latibulis stabulantur, non tamen desunt illis venena, sed torpent; narrant etiam Porphyrii anguem venenum quidem habere, sed quia edentulus est, alijs animantibus minimè nocere. Pari ratione sunt quidam homines mala meditantes, sed quia viribus carent, ideò innocui esse videntur: at vires adepti, omne virus suum euomunt. Itaq; sapienter vnusquiq; ab ijs sibi cauere debet, vt eorum insidias vitans, gaudij materiam eis eripiat. Nicolaus Reusnerus exhibet picturam agricolæ baculo Serpentem mactantis, quem, ob frigus, ferè exanimem sinu fouit, sed ille refocillatus calore, benefa- *Li.2.Embl.*
C ctorem lethaliter sauciauit. Inscriptio autem figuræ est hæc. MERCES ANGVINA, cum infrascriptis carminibus.

Frigore confectum, quem rusticus inuenit anguem,
Imprudens sotum recreat ecce sinu.
Immemor hic miserum lethali sauciat ictu.
Reddidit hic vitam, reddidit ille necem.
Si benè facta locas malè, simplex mente, bonusq;
Non benè facta quidem, sed malè facta puta.
Ingratis seruire nefas, gratisq; nocere:
Quod benè fit gratis, hoc solet esse lucro.

Item Paulus Maccius immodico studio maceratus figurauit duos Laocoontis filios anguibus circumdatos, & implicatos, cum titulo. ALIVS PECCAT, ALIVS PLECTITVR. Huius emblematis argumentum desumpsit ex Virgilio tradente prædictos insontes filios à Serpentibus fuisse laceratos; cum solus pater peccasset, dum hasta *In l.Embl. 64. L.2.Æneid.*
D Equum Troianum à Græcis fabrefactum violauit sic.

——— *illi agmine certo*
Laocoonta petunt, & primum parua duorum
Corpora natorum Serpens amplexus vtrumq;
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.

Neq; hoc videtur præter rationem: quandoquidem habemus in sacris litteris. *In diebus illis non dicent vltra; patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.* Huc fortè respexit Poeta, quando cecinit. *Ieremia c. 31.*

Quisquid delirant Reges, plectuntur Achiui.

Quamobrem subscripsit Maccius hexastichon huius tenoris.

Vltores sceleris gemini tranquilla per alta
En angues miserum Laocoonta petunt;
Paruaq; natorum complexus vterq; duorum
Corpora, mox artus pascitur innocuos;

Et

Et patris in pœnas vos natos crimina poscunt?
Impia vos lutis sanguine facta pio? E

L.Embl.78 Iterum Maccius effigiat piscatorem cancros inquirentem, qui à Serpente in latibulis cancrorum stabulante demorsus fuit, cum titulo. SPES PRETIO NON EMENDA. Hoc proculdubiò consonum videtur esse veritati, quæ in hoc disticho eleganter decantatur.

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ magno fænore reddat ager.

Verumtamen magno interdum agricolarũ damno spe fraudamur:cũ alibi canat Poeta.

Expectata seges vanis elusit auenis.

Itaq; Maccius subscripsit distichon huius generis.

Cancrum piscator quæris, deprehendis, & anguem?
Sic spes incautos fallere vana solet.

Idcircò non iniuria vocantur incautæ illæ animantes, quæ decipulis, retibus, & alijs artificijs coercentur. Iuxta vulgatum carmen. F

Spes laqueo volucres, spes captat arundine pisces.

In lib. de symb. heroic. Cæterùm Paradinus delineauit Serpentem ab humo se se attollentem, vt fraga comederet, cum inscriptione. LATET ANGVIS IN HERBA. Quo symbolo admonetur Lector, vt in libris legendis sit cautus, ne in absurdas, & impias sententias incidat. Iterum Paradinus figurauit Serpentem à vespis depastum, & hoc titulo decoratum. TRANSFVNDIT PASTA VENENVM. Vt innueret, eos, qui calumnijs alienis delectantur, alijs sæpè sæpius esse ludibrio. Rursus idem author anguem circa clauem reuolutum pinxit his litteris circumscriptum. IS SVPERIS LABOR EST. Hoc symbolum deductum esse volunt ab historia Leontychidis Senatoris, qui prudenter elusit portentum, quod vulgò timebatur: etenim sic docemur, quæ naturalia sunt, vel casu fiunt, à multitudine in superstitionem ducta, eludenda esse. Tandem symbolum animi diuinis intenti, erat pictura ciconiæ Serpentem dilaniantis hac inscriptione exornata. VOLVPTATVM, ET MAIORVM AFFECTVVM DISSIPATIO. Siquidem hoc notius est, quam vt debeat exponi, ciconias assiduè cum Serpentibus dimicare; & Serpentes, inter alios significatus, voluptatum, & mollium illecebrarum symbolum esse ex superius enarratis manifestarium euasit. Eiusdem conditionis videtur esse illud symbolum picta ciconiæ rostro Serpentem stringentis, quod quidam authores in prima fronte librorum, quos euulgant, imprimere solent, cum his litteris circumscriptis. DISCITE IVSTITIAM MONITI. Fortè alludendo ad Zoilos, qui instar Serpentum, alios sauciare nituntur, & interdum ab alijs sauciantur. Hoc etiam argumento vsus est Florentius in libro Emblematum, dum pinxit Serpentem cum ciconia belligerantem hoc titulo coronatum. RATIONIS CVM AFFECTIBVS BELLVM: deinde subscripsit hæc carmina. G

Embl.25.

Vt dira Serpens semper in solo repens
Ciconia perenne concitat bellum;
Sic vilis illa turba mentis Affectus,
Rationis alta regium impetunt callem.

Quæ sententia summoperè commendanda est; quoniam vicisse voluptatem, maxima voluptas esse dicitur; neq; vlla maior creditur victoria, quàm ea, quæ de cupiditatibus nostris refertur. Etenim cunctis exploratum esse putamus, hominem esse quoddam animal prodigiosum duabus constans partibus, nempè anima, & corpore, illa veluti quodam numine, hoc tanquam vili pecude: quoniam reliquo corpore, brutorum generi vsq; adeò præstamus, vt omnibus dotibus inueniamur inferiores; Verùm animus, ita diuinitatis sumus capaces, vt ipsas etiam angelicas mentes liceat præteruolare. Hæ partes inter se iunctæ sunt, sed quadam cõcordia discordi, quia dum agitur de imperio, aut seruitute, vtraq; vult regere, & magis illa, quæ non debet. Hoc autẽ, pugna Serpentis, & ciconiæ, in hoc emblemate demonstratur. Deniq; Serpens pro symbolo litteræ Li.14.hierogl. hæbraicæ Samech depingitur, vt animaduertit Goropius, non solum quia hæc littera, & Serpens, ratione tortuosæ figuræ, quamdam inter se conuenientiam habeant; sed etiam quia huius litteræ effigies, nil aliud, quàm anguem repræsentat. Præterea sonus huius litteræ rationem Serpentis videtur præ se ferre; quandoquidem littera S. Latinorum, H

A rum, & sibilum vocem Serpentis denotat, nec non duorum Serpentum caudis iunctorum figuram exprimit. Item sigma maiusculum Græcorum, imaginem Serpentis refert: *Serpens est* immò cæteræ eiusdem litteræ figuræ, tametsi variæ sint, omnes tortuosi Serpentis ico- *symbolum* nem exhibent. Id totum stabiliunt authores memoriæ artificiosæ, qui non solum Ser- *littera S.* pentem sibilantem pro littera S. intelligunt, sed etiam pro numero quinario, qui eodem carachtere exprimitur. Ad finem Ricciardus in commentarijs symbolicis tradit Serpentes tres aduersus totidem prælantes, indicare vigesimum tertium gradum Arietis, & hominem, qui plures habebit inimicos; denuò tres Serpentes in terra prostratos denotare vigesimum gradum Geminorum, & hominem, qui erit Sapiens, rursus Serpentem tortuosè humi iacentem designare quintum gradum Leonis, & hominem inuidum, iterum Serpentem magno capite præditum significare trigesimum gradum Scorpij, & hominem prudentem; Amplius Serpentem magnum à muscis vndiq; punctum referre duodecimum gradum Scorpij: demùm per Serpentem magnum, monstrari tertium gradum Capricorni, & hominem sapientem. Quæ omnia Ricciardus ex
B Astrolabio plano Ioannis Angeli desumpsit.

ADAGIA.

SI prouerbia examinemus, quæ malam Serpentum qualitatem respiciunt: prima fronte accurret illud. *Quilibet Serpens sua non caret veneno.* Quod alio adagio exprimi solet. *Etiam formica sua inest bilis.* Aliud profertur. *Cane peius, & angue.* de illis, qui odio capitali aliquem prosequuntur. Plutarchus in symbolis Pythagoricis meminit *Prouerbia* huius adagij. *Colubrum intra ædes collapsum non esse perimendum.* Quo *à mala Ser-* innititur significare hospitem etiam nocuum perhumaniter tractandum esse. Succedit aliud. *pentũ qua-* ὄφιν θάλπεις. nimirum. *Serpentem foues.* Pronunciatur, hoc, quotiescumq; quis ne- *litate desũ-* gocium amplectitur, quòd euidens exitium illi est allaturum, vel quotiescumq; aliquis *pta.*
C homini ingrato famulatur. Multi arbitrantur prouerbium hoc originem duxisse ab historia Menippi Lycij, qui peregrinæ mulieris amore flagrabat: ea autem erat ex genere Lamiarum, quæ non modò in amorem valdè procliues sunt, sed etiam carnes humanas vehementer expetunt: propterea quidam Philosophus hoc animaduertens in hæc verba prorupit. ὄφιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις. Alij promulgant hoc adagium dimanasse ab Apologo superius recitato, in quo introducebatur rusticus Serpentem frigore penè extinctum in sinu fouisse, à quo postmodum lethalem ictum accepit. Alij deriuant hoc prouerbium ab apologo gallinæ ouis anguium incubantis, quæ ab hirundine monita fuit, ne in sui perniciem huiusmodi oua foueret. Huic non dissimile est aliud κόραξ τὸν ὄφιν .s. *Coruus Serpentem.* Erasmus effert hoc adagium in illos, qui sua ipsorum intentione pereunt. Prouerbium est deductum ab apologo superius recitato, in quo coruus esuriens Serpentem dormientem rapuit, à quo deinde lethali ictu affectus fuit. Estq; conforme illi κορώνη τὸν σκορπίον, nimirum *cornix Scorpium.* Hoc iactari solet in hominem, qui ob edacitatem periclitatur. Sequitur aliud. *Latet anguis in her-*
D *ba.* Solet hoc de periculo graui, & inopinato proferri; estq; simile alteri. *Vipera est in veprecula.* Idcircò huc respexisse videtur Virgilius, quando meminit fragorum, quæ interdum in vepretis leguntur. Sic enim canit.

Qui legitis flores, & humi nascentia fraga. Eclog. 3.
Frigidus, ò pueri, fugite hinc latet anguis in herba.

Vulgare quoq; est aliud adagium. *Serpentis oculus.* Prolatum in eos, qui suo aspectu venenant, & obtrectationis virus in quoscumq; infundunt. Vel enunciatur in illos, qui acutissimè vident: nam Serpentes sunt animantes huius naturæ, vt oculos duriores, sed perspicaciores habeant. Vnde Flaccus canebat.

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut Serpens Epidaurius?

Prædictis additur. ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Idest. *nisi Serpens Serpentem comederit non fiet Draco.* Siquidem inter Serpentum genera, qui maiori corporis mole sunt insigniti, Dracones appellantur. Erasmus opinatur id à vulgo dimanasse,

qui

qui credit quempiam non posse constitui Imperatorem, nisi prius multos Principes E
superauerit, & deglutiuerit, vt Rex Regum, & Dominus Dominantium euadat. Praeterea omissa Serpentum mala qualitate, ab eorum natura, alia etiam desumuntur adagia, & potissimum ratione spolij, quod Vere exuunt. Itaq; solet dici. *Magis hilaris, quàm qui exuit leberidem*. De illo, qui præ gaudio desipere videtur. Deinde dicitur etiã κενότερος λεβηρίδος. idest. *Inanior leberide*. Vel secundũ alios. γυμνότερος λεβηρίδος. nimirum. *Nudior leberide*. Hoc potissimum promulgatur de sciolo indocto, qui cum parum, aut nihil sapiat, Graeciæ sapientes æmulari arbitratur. Leberide enim, seu spolio anguis nihil potest inueniri inanius. Dicitur etiam in eodem sensu. τυφλότερος λεβηρίδος. *Cæcior leberide*. De homine in negocijs cæcuciente. Prouerbium hoc citatur ex Aristophane: cum Leberis, nimirum pellis illa sicca Serpentis, nihil in se nisi effigiem oculorum habeat. Quamuis Suidas scripserit Leberidem finxisse hominem extremæ inopiæ, ita ut vulgari adagio locum fecerit: huius meminit Athenæus in Dipnosophistis. Nihilominus prædictum Serpentis corium Lycophron in carmine Iambico syphran appellauit. Immò Syphar aliquando senex ab Aristophane cognominatur; vel F
quia senilis ætas cæcutiat, vel quia sicca, arida, viribusq; destituta sit. Hinc nascitur aliud prouerbium κετρότερος λεβηρίδος. nimirũ. *Asperior leberide*. hoc recitatur à Suida de vehementer asperis: nam spolium illud Serpentis, ob nimiam siccitatem, asperimum euadit. Rursus licet legere apud Græcos aliud adagium, quod præcipuè de piscantibus pronunciari solet. ἔχεις τί; ἢ τὸν ὄφιν, ἢ ἰχθῦν. scilicet. *Habes ne aliquid? aut Serpentem, aut piscem?* His addamus illud adagium vetus. *Serpentes in vrbe captos non esse occidendos*. Memorat hoc Georgius Codinus in Origine Constantinopolis; dum scripsit Crysen Scytharum Imperatorem, traiecto Danubio, ciuitatis muros obsidione cinxisse: tunc autem Bizantis vxor numerum hostium nihili pendens, cum mulierum multitudine decertabat: nam Serpentes in ciuitate captos, quos certo in loco custodiebat, illicò aduersarijs ostendens, sagittarum, vel spiculorum instar, in eos proiecit, plurimisq; perniciem attulit; eoq; stratagemate Vrbem ab hostium impetu defendit. Hinc ortum est antiquum assertum, scilicet Serpentes in Vrbe captos non esse necandos, quippe qui olim vrbi periclitanti opem tulerint. Demum tanquam coronidem hoc G
addemus. *Anguium plexu Andromachen exornare*. Hoc solet proferri de illis, qui ad suam stabiliendam sententiam, & ad suas fulciendas rationes, vndequaq; multa congerunt. Ideò Nicephorus Calistus solebat dicere. Id consilij nobis esse, vt ex omnibus, quæ ad rem faciunt, aliquid colligamus, & interdum etiam spiris anguium implexis Andromachen adornemus: Andromaches autem fuit virago quædam, & vxor Hectoris, quæ muliebre quoddam ornamentum in modum Serpentis plicatum gestabat.

Alio adagia à cõditionibus anguium desumpto.

NVMISMATA.

IN quibusdam monetis iconem Serpentis in spiram collecti conspicamur, cuius inscriptio est. SALVS ANTONINI AVG. In alio eiusdem nummo licet intueri Serpentem tractu sinuoso virgæ obrepentem; atq; in alio, Dea virgam gerit, dextra poculum angui porrigit, cum H
inscriptione. SALVS AVG. COS. III. In alijs ipse sedens in sella paterã Serpenti caput admouenti porrigit. Inscriptio est. SALVS AVG. In moneta Mar. Antonij, figura Orphei, habitu philosophico, & lyra ornati conspicitur coram Serpentibus, & alijs feris canens: nam Orpheus eloquentiæ symbolum esse perhibebatur. In numismate Aurelij Cæsaris Augusti Pij filij, icon Serpentis caput admouentis dextræ cibũ exhibenti obseruatur: etenim Prisci hoc symbolo hominem regno potitum hieroglyphicè describebant. In moneta verò M. Aurelij Seueri Alex. visitur anguis assurgens porrigenti pateram, cum inscriptione. SALVS PVBLICA. Siquidem numisma æneum græcum Seueri cum litteris CEYH. POC. habet in parte opposita Serpentem, cuius corpus varijs gyris est complicatum: litteræ autem ob antiquitatem sunt corrosæ. hoc numisma cusum fuit in aliqua Græciæ prouincia, cuius signum est figura Serpentis: propterea quòd hoc animal, vt animaduersum fuit in hieroglyphicis, mundum Regiones, & Prouincias denotare solebat. Hinc colligit Erizus, per iconem

A nem Serpentis in numismate sculpti, intelligendam esse Prouinciam, in qua moneta in gloriam, & monumentum prædicti Principis fabrefacta fuit. Item numisma magnum æneum græcum Adriani cum litteris corrosis. AYT. KAI. idest Imperator Cæsar: habet in altera parte imaginem Deæ faces accensas gestantis, & in curru vectæ à duobus Serpentibus; cum his litteris. LI. Hæc moneta proculdubiò cusa fuit in monumentum tanti Principis, in aliqua Græciæ vrbe, cuius nomen expressum in moneta non cernitur. Dea illa fuit Ceres, quam Erizus illi ciuitati præfuisse opinatur. Hanc eamdem Deæ iconem in curru ab anguibus tracto, Erizus in magno numismate æneo Antonij Pij obseruauit. Et quoniam Ceres Dea segetum ab antiquitate celebrabatur, & prima arandi modum homines docuisse ferebatur: ideò à Serpentibus trahi fingebatur, quoniam obliquitatem sulcorum ab aratro terræ impressorum, effigie Serpentum designabant. Numisma argenteum paruum Octauij cum litteris circumscriptis: CÆSAR IMP. VII. habet in latere opposito imaginem Victoriæ alatæ, cuius latera duo Serpentes stipant, in parte inferiori alius iacens obseruatur, qui circa alios laterales

Qui primus arandi artē docuerit.

B se inuoluit. Inscriptio est. ASIA RECEPTA. hæc moneta, remota omni dubitatione, fuit cusa tempore victoriæ Asiaticæ, aut Ægyptiæ: nimirum quando Octauius debellato Antonio, & superata Cleopatra triumphauit: quandoquidem ab illis Serpentibus Asiam designari multi perhibent. Erizus tamen ex triplici Serpentum imagine, tunc Imperium Romanorum tres orbis partes occupasse coniectat: Europam enim diu possederant, Africam paulò ante subiugarant, nunc Asia recepta. At in nummo Antiochi. SALVS Dea Romanis habita credebatur forma muliebris, habitu regio sedens, & pateram iuxta aram tenens, circa quam Serpens voluebatur. Nonnulli referunt in nummo æreo Neronis conspici Serpentem pluribus spiris plicatum attollentem caput ad ignem supra aram accensum, & denotare Æsculapium affirmant. In C. Cæsaris nummo intueri licet Elephantum surrecta promuscide, aduersus quam Serpens quasi dimicaturus insurgit: in altera parte Serpens pedibus Elephanti veluti obtritus conspicitur; & legitur inscriptio. CÆSAR. Ex prima icone (teste Pierio) lacessitum bello, ex secunda bello confectum intelligere possumus. Tarentini, quòd à Tarante Neptu-

C ni filio originem vrbis suæ habuisse crederent, eius iconem in omnibus suis numismatibus impresserunt, deinde equitem currentem, qui Phalantus esse creditur, nec non delphinum, cum fama esset eum naufragum in litus à delphino euectum fuisse. In altera igitur nummi parte Serpens conspicitur cum titulo. ΤΑΡΑΣ. cum pars opposita iconem Phalanti equitis cum scuto procurrentis, nec non delphini exhibeat. Pierius etiam refert se cōtrectasse nummū, cuius altera facies inscriptionem habebat. ΚΡΟΘΩΝΙ. cum reliquæ litteræ temporis vetustate essent detritæ. Huius autem altera facies iconem Herculis in cunabulis Serpētes strangulantis repræsentabat: fortasse vt hoc insigne facinus cunctis vtilitatis exemplo futurum esset, vel potius ad fortitudinem, & incolumitatem ostendendam, qua Crotoniatæ vulgò præditi esse ferebantur. In quibusdam Græcorum monetis duo Serpentes ad semicirculi curuaturam se inuicem spectantes obseruantur cum inscriptione. ΔΤΝΑΡΧΕΞ ΥΠΑΤ. B. hæc autem inscriptio dominium penès duos indicabat. In alijs etiam antiquis numismatibus licet intueri effigiem pusionis cincinnati, platanoque coronati, & Serpentem manu tenentis, quæ fi-

D gura apud Ethnicos bonum genium denotabat. Monetæ autem referentes imaginem virgæ Serpentibus exornatæ, quam caduceum appellant, sunt innumeræ. Quandoquidem numisma æneum græcum mediocris magnitudinis Adriani cum his litteris. ΑΥΤ.ΚΑΙ ΤΙ ΑΙ. ΑΔΡΙΑ.CEB. idest Imperator Cæsar Titus Ælius Adrianus Augustus, habet in parte opposita magnum Serpentem gyris multis plicatum, in quorum medio caduceus, & secus caudam Animalis spica triticea conspicitur. Hoc in monumentum Adriani cusum fuit in aliqua vrbe Græciæ, cuius nomen non legitur. Nam, per Serpentem, iuxta sententiam Ægyptiorum, dominium, & imperium intelligendum est: quapropter caput Serpentis in dextera Iunonis figurabant, sicuti aliàs à nobis expositum fuit, & Serpentes Leonibus in templo Deæ Opis copulabant, vt dominium totius terrarum orbis designarent. Pariter in nummo Iuliæ Mameæ conspicitur imago Deæ dextera caduceum tenentis, cum titulo. FÆLICITAS PVBLICA S. C. Alij referunt, quòd in prædicto nummo videtur simulacrum læua hastæ nixum, sinistra tortuosum Serpentem porrigens, cum inscriptione. IVNO CONSERVATRIX: cum Ser-

Numismata habētia caduceum Mercurij.

pens imperium,& hasta tutellam indicet.In nummis etiam Vespasiani,& aliorum,caduceū cornucopiæ iunctū tāquam fœlicitatis indiciū licet intueri;adiecta tali inscriptione. E
PAX AVGVSTI: ob eamdem rationem in moneta Adriani legitur. FÆLICTAS AVGVSTI. licet quoq; conspicari caduceum in numismate Antonini Pij, nec non ramum
L. 15. Hierogl. oliuæ folijs, & fructibus onustum, cum eadem inscriptione. FÆLICITAS AVGVSTI.
Valerianus narrat se vidisse Bononiæ, apud Achillinos viros multiugæ eruditionis cognitione spectatissimos (à quibus hodiernus Claudius Achillinus minimè degenerans
Achillinorum honorata mētio. non solū humani,diuiniq; iuris sciens, sed in nullo doctrinæ genere non perfectus commendatur,qui in patrio Gymnasio Iuris nodos,& Legū ænigmata tam eleganter soluit, vt inter viros eruditos nostræ ętatis locum obtineat eminentissimum)nummū aureum, in quo simulacrum alatum cum caduceo, & Serpente à pedibus proficiscente conspiciebatur; cum titulo. PACI AVGVSTÆ. Alius huius generis nummus interdum ostenditur cum litteris. TI.CLAVD.CÆS.AVG.P.M.TR.P. Siquidem in alio nummo æneo eiusdem T.Claudij Victoria est alata, dextra vestimentum à pectore ad faciem tollit, læua caduceum porrigit, & pedibus calcat anguem: quare profligato bello, pacem insinuare videtur. Hæc moneta, Erizo teste, cusa fuit Romæ, vt honoris immodici F
In lib. Numis. titulo tantum Principem prosequerentur, qui ex Britania sine sanguinis effusione victoriam reportauit: de quo Suetonius hæc habet. *Quare à Massilia Gessoriacum vsq; pedestri itinere confecto, inde transmisit, ac sine vllo prælio, aut sanguine, intra paucissimos dies, parte insulæ in deditionem recepta, sexto, quo profectus erat, mense, Romam redijt, triumphauitq; maximo apparatu.* Denique numisma argenteum Augusti in iuuenili ætate constituti; cum his litteris. IMP.CÆS. DIVI F.COS.VI. LIBERTATIS P.R.VINDEX. habet in parte opposita figuram humanam stantem, & caduceum manibus tenentem, cum litteris subscriptis. PAX. Post figuram,ara cum Serpente conspicitur. Hoc numisma, proculdubiò, eo tempore cusum fuit, quo Octauianus, Bruto, & Cassio superatis, omnibusq; bellis ciuilibus fine imposito,populo Romano vniuersalem pacem,& libertatem restituit: quandoquidem caduceus in manu simulacri pacem,& ara cum Serpente libertatem, salutemq; demonstant; quas ab Octauiano fuisse Populo Romano redditas ostendunt litteræ circumscriptæ. LIBERTATIS P.R.VINDEX. G

MIRACVLA.

IN inquirendis rebus admirabilibus patratis, nō recedemus à sacris Biblijs,in quibus Deum Opt.Max. verū miraculorum patratorem multa supra vim naturæ operatū fuisse legimus. Primitus in populum Israeliticum ad profligandam eius temeritatem, & audaciam, igitos Serpentes immisit. Verba autem sunt hæc. *Profecti sunt autem, & de monte Hor per viam, quæ ducit ad mare rubrum,vt circumirent terram Edom,*
Numer. c. 21. *& tædere cæpit populum itineris,ac laboris: locutusq; contra Deū,& Moysen ait.Cur eduxisti nos de Aegypto, vt moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ; anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo. Quamobrem misit Dominus in populū ignitos Serpentes, ad quorum plagas, & mortes plurimorum,venerunt ad Moysen,atq; dixerunt.Peccauimus,quia locuti sumus contra Dominum, & te, ora vt tollat à nobis Serpentes.* Hoc in loco inuestigant nonnulli,quinam,& cuius cōditionis fuerint huiusmodi Serpentes igniti: quam- H
obrem multi cum Caetano, referunt angues ignitos fuisse nuncupatos ratione rubi-
Cur Serpētes ignei nuncupati. cundi coloris, qui ad instar ignis rutilabat, vel ob exquisitum doloris sensum: nam corpora ad eorum ictus,contracta ardenti febre,maxima inflammatione corripiebantur. Lyranus,& alij adducunt nonnullorum opinionem, qui scripserunt hos Serpentes igneos fuisse dictos, quia minimi essent, & veloces in motu, instar scintillarum ignis, vel quia volantes per aerem scintillas igneas spirarent. Deinde habemus in sacris paginis illustrius miraculum trāsmutationis virgæ Moysis in Serpentem,vbi leguntur hæc
Exod. cap. 4. verba. *Respondens Moyses ait.Non credent mihi, neq; audient vocem meam; sed dicent, non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum; quid est,quod tenes in manu tua? Respondit; virga. Dixitq; Dominus; proijce eam in terram. Proiecit,& versa est in colubrum; itaut fugeret Moyses. Dixitq; Dominus; extende manum tuam,& apprehende caudam eius. Extendit, & ten-*

A *& tenuit, versaque est in virgam. Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus
Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Rursus paulò inferiùs *Cap. 7.*
eadem leguntur. *Dixitq; Dominus ad Moysen, & Aaron cum dixerit vobis Pharao osten-
dite signa; dices ad Aaron; tolle virgam tuam, & proijce eam coram Pharaone, ac verte-
tur in colubrum.* Hoc in loco maxima agitatur quæstio, an Serpentes illi, in quos virgæ
Magorum cantionibus Aegyptiorum fuerunt transmutatæ, veri, & naturales Serpen-
tes fuerint, non minus quàm ille, in quem virga Aaron fuit trasfigurata; an potius fue- *An Serpen-*
rint quædam Serpentum phantasmata, quæ à Dæmonibus, more anguium, moueren- *tes Magorũ*
tur. Multi authores tam nuperi, quàm veteres insigni doctrina præstantes, illos ma- *fuerint ve-*
gorum effectus non veros, & naturales, sed tantùm simulatos, & apparentes fuis- *ri.*
se existimarunt. In hanc venerunt sententiam Philo, Iustinus Martyr, Tertullianus, *In lib. de*
Catena in Exodum, Hugo de Sancto Victore, & plures alij viri clarissimi, qui scripse- *vita Mos.*
runt miracula Moysis, virtute diuina patrata fuisse, mutatione rei propositæ in natu-
ram eius, quod efficiebatur: quæ verò à Magis, Dæmonis ope, & præstigijs ita fuisse edi-
B ta, vt qui Serpens non esset, spectantes eũ, quasi Serpentem intuerētur. Ex altera parte
Authores non contemnendi, Magorũ angues veros, & naturales fuisse arbitrati sunt:
cui sententiæ Theodoretus, Augustinus, D. Thomas, Abulensis, & omnes ferè Theo- *Quæst 18.*
logi scholastici adstipulãtur: his potissimum ducti rationibus: primò, quia sacra pagina *Lib. 3. de*
narrat ijsdem verbis, eodemq; modo virgam Aaron, & virgas Magorũ in Serpẽtes trãs- *Trinit ca.*
mutatas fuisse: quapropter, si ille Aaron fuit verus Serpens; assimiliter illi Magorũ veri *6. & 8.*
Serpentes fuisse videntur. Deinde virga Aaron virgas Magorum deuorasse, nimirum *In com. ad*
Serpens eductus ex virga Aaron, Serpentes productos è virgis Magorũ vorasse dicitur: *24. caput*
quare nõ diceret Scriptura illos deuorasse, nisi veri, & genuini Serpentes fuissent. Ter- *Euang. sec.*
tiò in capite subsequenti, nempè capite octauo Exodi habemus, quòd Magi in tertio *Matth.*
signo defecerunt; neq; ciniphes producere potuerunt: hinc prima duo signa vera, &
non simulata fuisse cõiectant. Præterquamquod possumus addere, quòd Moyses falla-
ciam patefecisset, nisi veri, & naturales fuissent Serpentes. Itaq; nonnulli doctissimi viri
excogitarunt quinq; modos, quibus Magi virgas in Serpentes transfigurare potuerint.
C Primò Dæmones commouendo, & turbando spiritus, in quibus erant species, & phan-
tasmata virgarum, & Serpentum potuerunt operari, vt reflecterent ad sensum com-
munem, vel etiam ad sensum visus; nempè primò species virgæ, mox Serpentis, itaut
virga in Serpentem, & vicissim Serpens in virgam mutatus videretur: hæc à Diuo
Thoma tractantur. Secundò potuit fieri, vt Dæmon, virtute aliqua naturali occulta, *Par. 1. qu.*
spectantium visum ita turbaret, vel ludificaret, vt esse viderentur quæ nõ erant, & non *114. Art.*
esse quæ aderant. Tertiò potuerunt Dæmones virgas illas Magorum illicò conuertere *3.*
in Serpentes, applicando illis inuisibiliter aliqua agentia naturalia nobis ignota, & ad
producendos Serpentes valdè idonea, & efficacia. Quartò fieri potuit, vt Dæmones,
non aduertentibus spectantibus, virgas à Magis proiectas statim à conspectu eorum
clanculum auferrent, & pro illis angues antea præparatos, vel aliunde delatos ante
oculos circumstantium repræsentarent, itaut virgæ in Serpẽtes transmutatæ videren-
tur. Quintò potuit fieri, vt Dæmones virgas illas in modum, & formam anguium
concinnarent, illisq; Serpentinum motum communicarent. Quapropter, qui negant
D illos magorum Serpentes fuisse veros, & naturales, necesse est, vt duos primos modos,
vel quintum sequantur. Superest igitur quartus modus, qui Lyrano, Abulensi, & pluri-
bus etiam viris doctis verisimilior videtur: nam iuxta illum modum, veros fuisse Ser-
pentes tueri possumus. Sed ambiget aliquis, si hoc assertum veritati consonum est, quo-
modo possumus attestari virgas in Serpentes fuisse conuersas? Respondendum est in
scripturis ita legi, quoniam id spectantium oculis ita apparebat.

Postmodum si examinemus miracula Serpentum, quæ Apostoli Dei patrarunt, in-
numerabilia ferè se se offerent. In primis Apostoli Simon, & Iuda coram Persarum Re- *SS. Simonis*
ge Magos confuderunt: propterea Magi iracundia accensi multitudinem Serpentum *& Iudæ mi*
in exitium Apostolorum conuocarunt. At Apostoli virtute Dei muniti, his Serpenti- *racula de*
bus pallia sua implentes, Christi nomine inuocato, eos in Magos incitarunt. Ideò Ser- *Serpẽtibus.*
pentes assiduis ictibus Magos vexare cœperunt, qui præ dolore, ritu luporum vlula-
bant. Vnde Rex, & reliqui spectatores dixerunt Apostolis: permittite, vt Magi his
morsibus pereant; qui responderunt: nos missi sumus à Domino, vt cunctos ad vitam

reuocemus, non autem, vt quempiam à vita in necem præcipitemus. Fusis igitur ad Deum precibus, iusserunt Apostoli Serpentibus, vt in nomine Omnipotentis Dei, resumpto, quod in Magos infuderant veneno, illicò ad suas latebras reuerterentur. Hoc Abdias in historia Apostolorum recitauit: quod postmodum Baptista Mantuanus his versibus confirmauit. E

Lib. 6.

Impia successu hoc mens indignata Magorum
Sic se posse putans Sanctis imponere, coram
Rege ipso, tulit in medium genus omne veneni
Dipsadas, & Iaculos celeres, hydrosq; nepasq;
Natrices, Colubros, & cætera, quæ per Eremum
Solibus arentem virosa animalia serpunt.
At gemini fratres pecus hoc in membra Magorum
Conuertere.

Lib. 3. hist. Apost. — *S. Andreæ Apost. miraculum.*

Pariter Andreas Apostolus, ex eodem Abdia, ductus ad agrum, in quo Serpens admirandæ magnitudinis (erat enim eius longitudo quinquaginta cubitorum) stabulabatur, & totam illam regionem, magno habitantium damno, deuastabat; belluam erecto capite sibilantem intuens, hæc verba protulit: abdas caput, quod ab initio in perniciem humani generis erexisti, & famulis Dei obtempera, vt pereas. Tunc Serpens magnum edens rugitum, euomensq; veneni copiam extinctus est. Postmodum Sanctus perueniens ad prædium, in quo pusio à Serpente punctus, iacebat mortuus, parentesq; obseruans plorantes, puerum illis viuum restituit, qui coram Apostolo genuflexi gratias omnipotenti Deo egerunt immortales. F

Lib. 7. hist. Apost. — *Matthæi Apost. miraculum.*

Ex eodem authore, Mattheus Apostolus, & Euangelista per Aethiopiam transiens, peruenit ad ciuitatem nomine Naddauer, vbi duo Magi Zaraes, & Arphaxat Aeglippum Regem tunc sedētem ludificabant: ipse verò eorum verba tanquam diuina magni faciebat; insuper cuncti non solum ciues, sed etiam gentes finitimæ ad hanc vrbem confluentes, prædictos Magos venerabantur: siquidem quamdiu voluissent, omnes sensitiuarū virtutū actiones coercebant, & Serpentes hincinde ad homines pungendos congregabant, & post modum cancionibus vulneratos sanabant. Vnde Sanctus, his omnibus animaduersis, eorum præstigia manifestans, quos immobiles reddebant, ipse soluebat, quos excæcabant, ipse videndi facultatem illis restituebat, & tandem Serpentum punctiones, solo Christi nomine inuocato, curabat. G

Lib. 5. hist. Apost. — *Ioan. Apost. & Euang. in Epheso cōcionantis miraculū.*

Similiter, ex prædicto authore, temporibus Ioannis Apostoli, & Euangelistæ, in Epheso euangelicam doctrinam prædicantis, accidit, vt iuuenis nomine Callimachus, quotidianis Sancti sermonibus interesset, & mulierem nomine Drusianam deperiret: neq; ex verbis euangelici præconis præsidium haurirebat; quoniam immane scelus in dies augere machinabatur. Itaq; mortua Drusiana, & pretio, quodam procuratore corrupto, libidinosa furens insania, tumulum defunctæ ingressus, pannis inuolutum cadauer exuere cœpit; & cum, iam sublatis penè omnibus exuuijs, solum genitalis partis superesset velamen, quod nefariam permixtionem impediebat: illicò immanis Serpens apparuit; cuius morsu iuuenis saucius corruit exanimis: quare sequenti die, cum D. Ioannes, & alij ad tumulum venissent vt sacra celebrarent, cadauer Callimachi substratum Serpenti, maximo omnium spectantium terrore, inuenerunt.

Lib. 3. Dialog. c. 16. — *Serpens cicur. supra vim naturæ.*

Diuum Marcum, vt recitat Gregorius, penès montem Marsicum in consueto orantē specu immensæ magnitudinis anguis adortus est, quem, oratione non intermissa, adeò cicurauit, vt cum Sancto etiam cubaret: immò cum hospite triennium conuixit, donec Serpens spontè abierit. Tandem Paulus Apostolus, & ipse christiana munitus fiducia, cum apud Melitem insulam à Serpente ictu lethali percussus fuisset, ita vt omnes eum paulò post periturum crederent, Serpentem excutiens nihil prorsus mali passus est. H

Cap. 16.

Cæterùm non solum Apostoli, sed etiam alij Sancti, cunctiq; recta in Deum fide muniti expugnabunt Serpentes, & quodcumq; veneni genus extinguent: cum id Christus in Euangelio apud Marcum attestetur his verbis. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit condemnabitur. Signa autem eis, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, Serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Quocirca Sanctus Pachomius, cui multa erga Deum inerat fiducia, sæpè, ex Metaphrasto, Serpentes, & scorpiones illæsus calcauit.

A cauit. Item, ex Textore, Didomus Abbas, & Anachoreta innoxius pedibus nudis an-
gues compressit. Iulianus Saba, vt refert Theodoretus, per solitudinem iter faciens,
maximum Serpentem offendit, & instans mortis periculum animaduertens, Dei ope
Miracula aliorũ Sanctorum.
implorata, & signo crucis munitus, bestiam interfecit. Idem præstitit Martianus Cyr-
rus: immò, & Donatus Euteæ in Cypro Episcopus (teste Nicephoro) anguem non
Li. 12. cap. 45.
minorem illis, quos India gignit, solo crucis signo peremit. Amantias etiam vir iustus,
ex Gregorio, obuios quosdam angues, sanctissimo crucis signo, necauit: immò latebra-
Lib. 3. Dialog. c. 35.
rum orificia crucis imagine obsignauit, indeq; angues nonnisi mortui egrediebantur.
Diuus Hilarius, vt habetur apud Surium, in Insula Gallinaria multitudine Serpentum
Tom. 1.
redundante, defixa in solo cruce, metam anguibus constituit, quam excedere non de-
bebant: paruerunt Serpentes, neq; deinceps assignatos limites præterire ausi sunt. Pa-
riter Sanctus Ioannicius Abbas, referente Surio, reuertens à veneratione tabernaculi
In vita eiusdẽ Sancti.
Sancti Theophanis, quod erat in Sigriana, præter nauigansq; lacum, qui est ad partem
borealem Apolloniadis, appulit Taso; vbi Monastæ, & reliqui Accolæ à copia Serpen-
B tum grauiter vexabantur. Quare Diuum illic versantem omnes habitantes maiorem
in modum rogarunt, vt tantæ calamitati finem imponeret: is ad pietatem procliuis,
precibus tanquam sagittis vsus est, quibus Serpentes perculsi, Insula relicta, in profun-
dum pelagus se præcipites dederunt. Ex eodem Surio, Volusianus quidam, rebus intel-
In vita S. Vigonis.
lectis admirabilibus, quas Sanctus Vigo Episcopus Baiocensis patrabat, cum sum-
mis precibus adiuit, vt ad syluam suo prædio adhærentem accederet, in qua imma-
nis Serpens diuagans solo halitu homines, pecoraque interimebat. Tunc Sanctus
bidui spatio in preces incumbens, inediaq; se macerans, implorata Dei misericordia,
compertaque Serpentis trita semita, per quam à specu ad fontem, & vicissim à fon-
te ad latibulum reuertebatur, intrepidus orificio cauernæ appropinquans hæc verba
protulit. Præcipio tibi in nomine Iesu Christi filij Dei viui, qui famulis suis virtutem
Serpens deuastãs syluam à S. Vigone expellitur.
ambulandi super Aspidem, & Basiliscum, & conculcandi Leonem, & Draconem com-
municauit, vt ab hoc antro exeas: his prolatis verbis, Serpens, erecto capite, & exertis
dentibus, quasi hominem voraturus prosilijt: at seruum Dei conspicatus statim con-
C tracto ore, & demisso capite, ad eum accessit: ideò Sanctus, elata manu, signum crucis
exprimens, loro bestiam vinciuit, ligatamq; tanquam mansuetam ouem, ad litus ma-
ris ducendam discipulo tradidit; ne imposterũ ei liceret in illa regione diuagari: sicq;
locus à pestifero veneno liberatus est. Prædicto simile miraculum patrauit Sanctus Vi-
cto Episcopus Virdonensis, vt recitat Surius, tempore Clodouei Francorum Regis: ete-
Tom. 7.
nim in vasto specu (vbi magna crux lapidea in tanti miraculi monumentum conspici-
tur) iuxta monasterium Sancti, immensus Serpens latitabat, cuius halitu tam homi-
nes, quàm bruta prætereuntia interibant: vnde Regionis Incolæ ad opem Sancti Vi-
tonis cõfugerunt, vt illos hac ærumna liberaret. Sanctus igitur ieiunio tridui munitus,
& vniuerso associatus populo, ad speluncæ ostium peruenit, & stola, horrificam ligans
bestiã, omnibus spectantibus, extinxit. Non dissimilẽ casum Diuo Marcello Episcopo
In vita S. Marcelli.
Parisiensi accidisse narrat Surius. Nam sua ætate, mulier, coniugij integritatem viuens
non seruauit; ideoque integra post obitum in sepulcro iacere non meruit; quoniam
Serpens, qui eam viuentem in crimen traxerat; adhuc in eius cadauer desæuiebat. Qua-
D re consanguinei ingentem anguem conspicati, & strepitu vexati, de proprijs sedibus
migrare coacti fuerant. Quocirca Beatus Marcellus, hoc intellecto, Christo Duce,
Serpẽs à S. Marcel. pulsus.
& multitudine hominum associatus, ad locum cum bellua pugnaturus accessit. At Ser-
pens de sylua ad tumulum reuertens Sanctum conspicatus, demisso capite, & cauda
blandiente, quasi veniam precabatur: tunc Sanctus Marcellus baculo caput anguis
ter percutiens, loro ceruicem ligauit: deinde coram populo, ei iussit ne imposterũ hu-
iusmodi calles repeteret; quamobrem bestia in huiusmodi locis nusquã amplius diua-
gari visa est. Similiter angui imperauit Magnus Daniel Scylita, & sanctissimus anacho-
reta, vt refert Baronius, qui pedes Sancti spiris arctè inuoluit: at ipse, formidãtibus spe-
Tom. 6. Annal Eccles.
ctatoribus, audacter increpauit Serpentem, qui illinc statim discedens, & ad parietem
repens in omnium conspectu disruptus est. Ex Gregorio habemus, quòd fur hortulum
Lib. 1. Dialog.
quemdam conculcauerat, vt inde prædam auferret: ideò monachus olitor Serpentem
duxit ad locum, per quem fur ingredi solebat, eique nomine Christi iussit, ne quem-
piam posthac ingredientem admitteret. Itaque sequenti nocte, fur ingressurus, & be-

Serpēs hortentis custos.

stia totum aditum occupante perterrefactus, resilijt in vepres, à quibus nonnisi illuce- E
scente die, & accedente monacho olitore, se extricare nequaquam potuit. Item San-
ctus Ammon Abbas vir iustus suę cellæ custodes duos Serpentes constituit aduersus la-
trones, qui deinceps accedentes, & bestias conspicati, pœnitentia ducti sanctissimi eua-
serunt: sicuti in Vitis sanctorum Patrum legitur. Sancta etiam Verdiana virgo, vt retu-

Tō.13. Annal. Eccles.

lit Baronius, ordinem vallis Ombrosianæ professa, eum ad imitationem S. Antonij ve-
xari cuperet, duos habuit Serpentes, qui maximum horrorem illi incutiebant, caudisq;
illam flagellabant, maximè quando eis cibum non porrigebat, aut quando eos in eo-

Caudæ abscissæ Serpētibus restituatur ī integrum.

dem vase comedere nō permittebat. Vnde Ardiugus Episcopus Florentinus ad Sanctam
Virginem inuisendam accedens bestias expellere voluit: at virgo orans renuit, ne tali
patientiæ exercitio priuaretur, immò eis abscissas caudas precibus, & signo crucis resti-
tuit. Mannus meminit viri cuiusdam, qui in regione quadam Poloniæ, postposita re-
cta in Deum fide, ad Hæreticos transiuit. Hic vineam possidebat, in qua nescio quid coli

In Hist. select. cap. 40.

volebat, sed cum appropinquaret celebritas, in qua sanctissimi Corporis Christi me-
moria recolitur, in contemptum solemnium feriarum, operarios ad fodiendam vineam F
conducere decreuit. At vxor, in qua nondum Christi fides extincta erat, virum obse-

Serpens virum quemdam Dies festos contemnētem strāgulat.

crauit, ne diem maximè festum aliquo exercitio labefactaret: ille autem verba vxoris
nihili pendens, statim atq; diluculauit, operarios in vineam ducens hortabatur, vt ala-
cri animo terram ligonibus proscinderent. Vix ipsi opus aggressi fuerant, cum repen-
tè immanis Serpens sublato pectore sibilans vineæ Dominum in gramine sedentem
adortus, spirisq; collum complexus, operarijs fugientibus, strangulauit. Quare si præ-
dictus peccans, solemnibus ferijs contemptis, à Serpente necatus fuit, audiamus alium
casum iuuenis, qui contempta matre, ab angue pariter punitus fuit. Legitur hoc mi-

Li.6. illust. mir. c.22.

raculum apud Cæsarium Hersterbacensem. Iuuenis vocabatur Henricus, qui propriam
matrem festiuis verbis, sed venenato animo decepit: nam illam rogauerat, vt omnia
sua bona sibimet concederet, vt vxorem honestiorem, & ditiorem in sui thori sociam

Iuuenis paruipendēs matrē Serpēte punitur.

recipere posset. Mater annuit, vt filium omni beneficij genere prosequeretur. Hic, hamo
coniugali vorato, matrem domo expulit, quæ ob mendicitatem cibum ostiatim petere
coacta fuit. Itaq; filius cum vxore in mensa sedens, pulsata ianua, iussit aperiri: sed inte- G
rim audita matris voce, statim pullum cum patina iam in mensa collocatum à famulis
abscondi imperauit, ne à matre videretur: interea post longum colloquium, matre ex-
pulsa, denuò pullum in mensam deferri iubet: sed famulus in patina Serpentem impli-
catum inuenit, quo perterritus reuertens, Domino spectaculum nunciauit, at ille sub-
ridens ancillam, ad deferendam cum pullo patinam misit, quæ mox idem se vidisse re-
tulit. Verum Dominus indignatus se a famulis illudi putans, & de mensa surgens, ve-
niam, inquit, & etiamsi Diabolus ibi fuerit, in mensam deferam. Tunc in herum ad
patinam accedētem insilijt Serpens, & collum eius adeò arctè complicauit, vt oculi, &
facies intumescerent. Iam intelleximus pullum coctum, supra ordinem naturæ, in an-

Tom.6.

guem conuersum, nunc, narrante Surio, aliam materiam in Serpentem transmutatam
admirabimur. Olim quidam agricola, vrgente penuria annonæ, ab hero diuite, &
auaro nihil frumenti pro satione, & pro victu extrahere potuit: vnde mendicitate op-
pressus, ad Sanctum Spiridonem Archiepiscopum Trimmythuntem confugit. San-
ctus materiam quamdam auream inopi agricolæ dedit, quam pro tritico ad herum, lo- H
co pignoris, deferri iussit. Itaque hac ratione pauper rusticus copiam frumenti acci-
piens terræ commisit, quæ copiosissimum fructum opportuno tempore reddidit, quo
auream redemptam materiam Sancto Spiridoni, grato animo, retulit. Itaq; Sanctus
aurea recepta materia, vna cū agricola ad quamdam horti sepem se conferens, oculis

Materia aurea in Serpentem mutata.

in cęlū eleuatis, hæc verba protulit: Domine mi Iesu Christe, qui sola voluntate omnia
creas, & transmutas, qui aliquando virgam Moysis coram Ægypti Rege in Serpentem
conuertisti, hoc quoq; aurum, quod ex animante in hanc formam transfigurasti, in pri-
stinam quoq; formam redige, vt hic pauper discat, quòd quæcumq; voluit Deus, ope-
ratur. Tunc illud aurum euasit Serpens, qui circa sepem, vt prius, voluebatur. Quid

Lib. 4. Illustr. mir. cap. 32.

plura? Diabolus etiam sæpè figuram Serpentis induit. Ideò Cæsarius Hersterbacensis
verba faciens de monachis in Odeo dormitantibus, scripsit illum soporem à Diabolo
dimanare: quādoquidem monachus quidam vir iustus supra dorsum Fratris Vuielbel-
mi somniculosi anguem sæpè repere obseruauit, statimq; intellexit Diabolum esse, qui
homi-

A hominibus somnolentis summopere delectatur. Demùm per historiam Viennę impressam anno Domini quinquagesimo primo supra millesimum, & quingentesimum intelleximus, quòd in quibusdam locis Hungariæ innumeri Serpentes in struę manipulorū frumenti inuenti fuerunt, quos cum rustici comburere vellent, manipuli ignem respuisse dicuntur: nam Serpens cæterorum maximus, erecto capite, humana voce monuit exuri non posse: quandoquidem non spontè, sed supra vim naturæ nati, & propter hominum crimina immissi fuerant.

PROBLEMATA.

CIRCA structuram, & naturam Serpentum, ab Authoribus problemata proponi solent, quæ hoc in loco recensere nō infrugiferum esse opinamur. Primò circa structurā animalis doctissimus Zimara quærit, cur
B Serpentes, reliquo quiescente corpore, caput in partem posteriorem vertere possint. Scribit igitur respōdendum esse (veluti etiam superius de natura huius animalis verba fecimus) quoniam Insectorum modo, structura volubili constant, & vertebris cartilaginosis, & flexilibus integrantur, quas natura his animalibus impartita est, vt noxia melius vitare possent; nam aliter propter oblongum corpus, & defectum pedum angues ad conuersionem inepti erant: quandoquidem nihil vtilitati illis esset erectio capitis, nisi illud etiam conuertere possent.

Secundò inuestigant aliqui, cur linguæ Serpentum venenosæ sint, & respondent illas esse poris refertas, per quos malitia humoris in animali prædominantis indè facilè egredi, & etiam communicari possit.

Tertiò clarissimus Zimara quærit cur Serpentes pene, & testibus careant. Responsum autem huius problematis superius assignauimus, quando naturam, & mores horum animalium ponderabamus: nam ob corporis prolixitatem testibus carent, & quoniam eturibus non vtuntur, penem etiam nō habent. Quamuis inferius ostensuri simus *Problem. 47.*
C penem, & testes viperis inesse, vt Lector io capite subsequenti legere poterit.

Circa naturam, & qualitatem Serpentis, Primitus quæri solet, cur morsus maximè anguium sit venenosus. Respondent aliqui animal mordens ingentes irarum motus in se concepisse, & propterea mordendo venenare: nam in illa actione, bilis subtilissima per totum corpus disseminatur, consequenterq; portio biliosa circa dentes in morsu relinquitur; hæc autem quo potentior est, eò velocius partem demorsam corrūpit, illamq; in sui naturam vertit; atq; ita venenum augetur; quemadmodum ignis materiam comburendo crescit. Serpentum autem bilis in comparatione ad cætera animalia, acutissima est: quapropter eorum morsus maximè venenosus esse perhibetur; & præcipuè cum fel horum animalium maximè lethale ab authoribus celebretur.

Deinde indagari solet cur partes ab anguibus demorsæ intumescant: hāc esse causam multi confirmant, quia bilis anguium calidissima, consequenterq; subtilissima est; ideoque celeriter corporis meatus penetrat, & quascunq; inuenit humiditates, omnes in crassos, & venenatos vapores conuertit: hinc membrum ictu Serpentis percussum faD cilè redditur tumidum. Hac igitur ratione ducti, Authores Medici partem supra Serpentis morsum vinculis constringunt, ne virus vlterius penetrare possit. Vel etiam dicere possumus partem læsam reddi tumidam, quoniam sanguis, & spiritus, ad ferendas parti sauciæ suppetias, confluentes, illam iustò crassiorem reddunt.

Præterea peti solet causa, propter quam frigida aqua super Serpentes aspersa, eos illicò in fugam vertat. Responsio est, hæc animalia frigida temperie esse prædita, vt superius, in examinanda eorum temperatura, enucleauimus. Quapropter frigidam vitant, hyeme latibulantur oriente Sole à cauis exeunt, & eodem occidente occultātur.

Demùm quærunt Theologi, cur Diabolus Euam ad peccādum incitans, potius Serpentis, quàm Columbæ formam induerit. Respondent, quia Spiritus Sanctus specie columbæ apariturus erat: propterea Deus hanc formam homini suspectam, & odiosam reddere noluit. Id optimè manifestat Magister Sententiarum, dum ait. *Venit ad hominem in Serpentis specie, qui fortè si permitteretur, in columbæ specie venire maluisset, sed non erat dignum, vt spiritus malignus illam formam homini odiosam faceret, in qua Spiritus Sanctus apparitarus erat.* *Lib. 2. Distinct. 21.*

ÆNIG-

E

ÆNIGMATA.

NON desunt etiam huic historiæ obscuræ quæstiones, difficilesq; intellectu, nisi apetiantur, quas Græci ænigmata nuncupant. Primum griphum de Serpente, Italici Scriptores concinnant, dum aliquem interrogant: quodnam sit illud animal, quod sine pedibus gradiatur. Hoc autem ænigma saphico carmine sic redditur.

Belluam vidi pedibus carentem,
Qua suos gressu celeri ad recessus
Pasta se confert, modò qualis hæc sit
Dic mihi quæso?

Hanc postea belluam Serpentem esse exponunt, qui citra vllum pedum vsum, velociter quocumq; mouetur. Iterũ interrogare solent, quodnam sit illud animal, quod deglubitum non pereat, sed potius diuturniorem vitam agat. Griphus autem versibus saphicis sic exponitur. F

Dic quibus terris animans alatur,
Cui aura vitalis faueat per annos,
Et nihil passus, iuuenescat immò
Pelle leuata.

Hunc animantem anguem esse interpretantur, qui singulis annis, nimirum verno appropinquante tempore, pellem veterem deponens iuuenescere videtur. Ideò ne longa verborum ambage lectores moremur, eos ad scriptores Italicos relegabimus, qui infinita huius generis ænigmata narrare solent.

PHRENOSCHEMATA.

G

ASSIDVI litterarum cultores, ex nocumento, alijsq; anguium proprietatibus argumẽta phrenoschematum desumpserunt. Quidam igitur iuuenis acri ingenio præditus, cognomẽto Lancea, figurauit Serpentem lancea transfixum, seq; circa eamdem voluentem, & illam mordentem cum hoc titulo. FRVSTRA. Forsitan vt omnibus manifestaret incassùm operari, qui aliquid aduersus eius familiam machinabantur. Meminimus vidisse in prima facie nonnullorũ librorum Serpentem pictum in medio flammarum, digito manus mordicus apprehenso, cum inscriptione italica. COSI A CIASCVN NOCENTE, SI COME QVI AL SERPENTE. Authores fortè alludebant ad Zoilos, qui assiduis calumnijs quemcumq; authorem mordere solent.

Panormitanorũ Insigne quale. Panormitani, pro Insigni gentilitio ciuitatis, aquilam expansis alis effigiant: sed ad denotandam vrbem, vel potius ad describendam Vrbis proprietatem, tale concinnant phrenoschema. Pingunt hominem amplexantem anguem, qui tandem dentibus eius pectus sauciat, cum inscriptione. SE IPSVM DEVORAT, ET ALIENOS NVTRIT. H
Sic enim exprimunt naturam populi Panormitani, qui indigenas odio habet, aduenas verò amore prosequitur.

In 2. par. Insign. Camillus de Camillis scriptor Italicus exhibet phrenoschema cuiusdam nobilissimi iuuenis, qui figurabat Serpentem inter herbas hoc titulo coronatum. LATET. quasi vellet innuere inter herbas virides iuuentutis, prosperitatum, & diuitiarum, venenum latere; nisi quis cautus prædicta optimè regere norit. Alius ad imitationem prædicti authoris exhibuit iconem anguis in prato florulento iacentis cum hac italica inscriptione. IL SERPENTE TRA FIORI E L'HERBA IACE. Quod Insigne re vera caret illis conditionibus, quibus vera phrenoschemata gaudere debent.

In lib. Insign. Ex altera parte ab exuuijs anguium alia dimanarunt phrenoschemata: nam Bargalius delineat Serpentem inter saxorum angustias, vetus spolium exuentem, cum titulo italico. CANGIO LA VECCHIA, E NOVA SPOGLIA PRENDO. Hocq; phrenoschema attribuit cuidam mulieri, quæ cognomento Cangenoua vocabatur. Alioquin

A quin hoc posset assignari mulieri annosæ, quæ mangonijs simulatam iuuentutem ante oculos intuentium repræsentare nititur.

Russellius eandem picturam exhibet cum tali inscriptione. ALTERA MELIOR. Hoc phrenoschema assignat cuidam viro nobili, qui, iustis de causis, à seruitute veteri cuiusdam Principis recedens ad aulicam vitam alterius se contulit. Baptista Pittonus idem phrenoschema cum prædicta inscriptione in suo Insignium volumine collocat, quo conatur significare nouam virtutum tunicam vitiorum senecta meliorem esse.

Tandem quidam eruditus, vt ostenderet se alacri animo infortunia passum, & demum huiusmodi animi curis liberatum esse. Delineauit Serpentem, qui iam iam senectam exuerat, cum inscriptione. NITIDVS. Hoc phrenoschema videtur à Virgilio desumptum, qui de Pyrrho verba faciens hanc promit comparationem.

Qualis vbi in lucem Coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis nouus exuuys, nitidusq; iuuenta
B *Lubrica conuoluit.*

A reliquis anguium proprietatibus decerpta phrenoschemata non desunt. Etenim angues, sole supra orizontem emergente, à cauis exeuntes ad radios solares se conferunt: propterea in volumine Insignium nobiliũ pingitur Serpens radios solares intuens cum inscriptione. HIS DELECTOR. Hoc phrenoschema Comiti Odorico Bissiano attributum fuit, qui alludens ad familiæ cognomentum, & fortè ad rem amatam, prædictum Insigne concinnauit. Pariter Bargalius scriptor Italicus tres Serpentes eleuatis capitibus in radios solares figurauit, cum titulo. QVOS BRVMA TEGEBAT. Author refert hoc fuisse phrenoschema nonnullorum Academicorum, qui Romæ RENOVATI nuncupabantur: quare phrenoschema eleganter respicit Academicorum cognomen: cum Serpentes, ineunte Vere, à latibulis ad radios solis egredientes, & vetus spolium deponentes se renouent. *In lib. Insign.*

Item vir quidam latinis litteris apprimè excultus calliditatem Serpentis meditans pro phrenoschemate, duas columbas à duobus anguibus circumdatas, absque inscri-
C ptione, depinxit: quoniam demõstrare conabatur scientiam, & prudentiam nullo modo à fraudulenta astutia seduci posse.

Alibi delineatur Serpens circa Marathrũ versans, cum titulo. SOLO MARATHRO VTOR. Volebat fortè author insinuare, quòd sicuti Serpens non rectè cernit, nisi oculis ad fœniculum affricatis, ita homo quidquam, absq; diuina ope, moliri non potest. *In lib. Insign. nobil.*

Baptista Pittonus, vt omnibus patefaceret, non cuicũq; sermoni, & præcipuè scelestorum hominum verbis aures semper non esse præbendas; depinxit Serpentem cauda alteram aurium obturantem, alteram verò humi apponentem, cum inscriptione. VT PRVDENTER AGAM. Siquidem anguis, ad cantiones venantium euitandas, id præstare perhibetur.

Si contemplemur figuram Serpentis tempus denotantis, in alia incidemus Insignia. Nam Iouius delineauit Sphingem cum Serpente, cauda mordicus apprehensa, circulum formante, cum titulo. INCERTA ANIMI DECRETA REVOLVET. Hoc phrenoschema cuidam Iuris consulto assignauit, qui, in ferenda quadam sententia, valdè D anceps fuit: etenim sphinx apud Ægyptios pro expositione ænigmatum pingebatur, & Serpens in modum circuli reuolutus tempus designabat. Similiter Bargalius proponit iconem Serpentis in modum circuli, cum inscriptione. AD ME REDEO. Hoc attribuit viro, qui iniuriarum citò non obliuiscitur. Alius eamdem Serpentis circularem figuram exhibuit, cum inscriptione. PRÆTERQVAM MEOS IGNES. Serpens enim hoc modo pictus tempus indicat: quapropter hoc phrenoschemate significabat æternitatem illius incendij, quo assiduè affligabatur. *In lib. Insign. milit.* *Loco cit.*

Quidam contemplans Herculem in cunabulis cum anguibus, pinxit hunc infantem duos angues prementem, cum inscriptione. FORTES CREANTVR FORTIBVS. Deniq; Lucas Contilis effigiauit caduceum Mercurij hoc titulo inscriptum. CVPIDITATVM QVIES. Hoc autem phrenoschema Academico TRANQVILLO nuncupato assignauit: quandoquidem sicuti caduceus Mercurij nil aliud est nisi virga Lauri duobus circũdata Serpentibus, ob virtutẽ virgæ, amicè se intuentibus: ita hic academicus animi sui tranquillitatem monstrat, dũ prædictum cognomen sibi comparauit. *In lib. Insign.*

INSIGNIA GENTILITIA, ET MILITARIA.

Insigne gẽtilitiũ Græcia.

PRISCORVM Græcorũ olim Insigne fuisse Serpentis effigiem, quæ propriũ dominium demonstraret: quemadmodum apud Romanos aquila denotabat, multi authores confirmant. Quapropter aliqui figurantes Serpentem à duobus Coruis vexatum indicabant Græciam, quam exteræ nationes, post Leonem Philosophum Imperatorem Constantinopolitanum, exercuerunt. Angues quoq; Insigne Triptolemei exornasse multi attestantur: Quandoquidem Historiographi memorãt picturam anguium in longa naui fuisse, qua Triptolemeus Orbem lustrauit. Vnde Claudianus huius nauis mentionem faciens dixit. *Anguesq; Triptolemei strident.* F

Lib. 1. de Rapt. Proserp.

Mantheon Aegyptius author tradit (referenre Pierio) Oscum, qui Tyrrhenis imperauit, Insigne Serpentis habuisse: nam vocabulum (Oscus) Etrusca lingua Serpentem denotasse perhibetur. Alioquin Seruius scribit Oscos nuncupari populos copia Serpentum redundantes. Spinula in suo opere poetico meminit Insignis Caroli Vicecomitis, in quo Serpens pingebatur: ideòq; poeta alludens ad hoc Insigne gentilitium, & ad proprium cognomen, sic cecinit.

Li. 1. Epig.

Quod tibi nonnulli de me dixere, caueto
Anguiger imprudens, Spinula te feriet.

Insigne gẽtilitiũ Mediolani.

Cæterùm inter alia emicat Insigne gentilitium Mediolani, nimirum Serpens cæruleus in campo aureo infantem rubore tinctum euomens, in quod Alciatus ad Ducem Mediolani scribens hæc carmina concinnauit.

Exiliens infans sinnosi è faucibus anguis,
Est gentilitijs nobile stemma tuis.
Talia Pellaum gessisse numismata Regem
Vidimus, hisq; suum concelebrasse genus: G
Dum se Ammone satum, matrem anguis imagine lusam,
Diuini & sobolem seminis esse docet:
Ore exit: tradunt sic quosdam enitier angues;
An quia sic Pallas de capite orta Iouis?

Lib. 4.

Cur Serpẽs in Insigni gentilitio Mediolani figuretur.

Cur autem Serpens prædicto figuratus modo Insigne hoc gentilitium exornet; Authores inter se sententijs variant. Franciscus Petrarcha prodit, quòd Azo Vicecomes, qui deinde Mediolani Principatũ obtinuit, Patris iussu, cum copijs venit Apenninum, & in ea expeditione, cum fortè equo descendens requiesceret, Serpens, vel (vt alij volunt) vipera, nemine comitum aduertente, in galeam Principis irrepsit, quam cum capiti reponeret, bestia decidens per iuuenis faciem, nihil læsit. Ille animosus hoc ad omen victoriæ traxit. Ideòq; hinc factum est, vt pro militari symbolo deinceps Serpente vteretur. Alterius opinionis fuit Paulus Iouius historiarum scriptor, qui retulit Othonem in sacro, & ab omnibus commendato bello contra Turcas, & Sarracenos, Buliono Godofredo duce, insigni pietate, & animi magnitudine virum nihil territum Volucis Saraceni ferocitate, qui ad singulare certamen fortissimum quemq; ex acie christiana prouocabat, cum eo fuisse congressum, & tandem non minori fortitudine, quàm fælicitate superasse, & de galea interempti hostis opimum spolium retulisse, nempè Serpentem, vel viperam inexplicatis spiris à cono cassidis erectam, & puerum passis manibus deuorantem. Hoc postmodum ad Insigne gentilitium Mediolani tractum fuit. Etenim prisca consuetudine receptum fuit, in galea, vel in parma Insigne gentilitium, vel militare gestare. H

Hinc Sagunenses, qui erant sub magistro peditum, pro Insigni duos angues in modum decussis pictos gerebant. Militum Brannensium Insigne, Serpentis icon humano capite exornabat. Curatij seniores sub magistro equitum militantes in parma nigra luteos angues ferebant. Menapij seniores nuncupati gestabant parmam, in qua Serpens flauus in campo viridi refulgebat, cuius marginem limbus ruber coronabat.

Inter

A Inter geſtamina Præfectorum fabricæ, quæ ſex erant, horum vnum erat dimidiatus Serpẽs in parma coloris cęrulei, quam aureus vmbilicus, & margo rubicundus exornabat. At Honoriani iuniores ſub illuſtri viro magiſtro equitũ militantes, in parma, duorum Serpentũ mutilatorum effigiem habebant, cum vmbilico argenteo in area rubra. Maurialites duorũ Serpẽtum mutilatorũ figuram albi coloris gerebant in parma viridi. Marcomani iuniores caducei formam nimirũ albos angues in clypeo rubro præferebant. Marcomani verò ſeniores eumdem præfectum ſectantes, praſſinos habebant caducei Serpentes, in alba parma, quam luteus circulus ambibat.

Horum comilitones erant Batavi, qui angues in morem caducei flexos in campo parmæ rubro geſtabant. Vindices nuncupati ferebant angues in modum caducei flexos cęrulei coloris in parma tota lutea. Atecotti iuniores habebãt angues ex caduceo rubros in cærulea parma dilutiore, quam margo ruber ambibat, & intra Serpentum ambitum figura cordis conſpiciebatur. Illa legio, quæ ſexta Parthica vocabatur integrum caduceum, nempè totos angues expreſſos vnà cum baculo luteos ferebat in par-
B ma cærulea, cuius marginem circulus purpureus decorabat. Angleuarij erant, quorum Inſigne fuit ruber caduceus, in cuius virgæ ſummitate erat pila, ex qua Serpentes ad oſculum erumpentes, iuxta medium parmæ, flectebantur. Cornuti ſub magiſtro militum ſolebant in parma tota lutea ſub nigro circulo exornata duos Serpentes rubeos non è virga, ſed veluti è cippo quodam emiſſos ad oſculum incurvatos deferre. Falconarij milites, in parma tota purpurea, geſtabant duos cæruleos angues, qui à quadam veluti columella ſuſtentabantur, & mox in ſuperiorem caducei partem curuabantur. Tandem Brachiani ſub magiſtro equitum caducei geſtamen vſurpabant: albos enim præferebant Serpentes cum pedamento identidem albo in parma praſſina. Reliqua Inſigna, quæ ferè ſunt innumera, per hiſtorias aliorum animalium legere licet, vt ſuo loco fuit expoſitum, & deinceps exponetur.

HISTORICA.

C

QVAMVIS ex ſuperius enarratis, angues humano generi ſe pertinaces exhibeant inimicos: attamen ex nonnullis hiſtorijs collegimus repertos eſſe quandoq; Serpentes, qui ſingulari fauore homines complexi ſunt. Primùm legimus apud Plutarchum, quòd Serpentes puellas immoderatis affectibus interdum proſecuti ſunt. Nam Ætoliæ, anguis cuiuſdam puellæ amore captus, noctu eam adire ſuetus, corporiq; puellæ circumfuſus, hac atq; illac illabens, eam nunquam lædebat, & opportunè ſub diluculum recedebat. Cuſtodes mulieris id animaduertentes, vt puella aliò migraret, iuſſerunt. At Serpens eam ſedulò quæritans, tandem fortuito illam inuenit, ſed non vt ſolitus erat gratus, & benignus, immò aſper, & horridus in eam inſiliens, ſpira manibus ad corpus conſtrictis, caudæ reſiduo fæmora flagellabat.

Pariter Egemon (referente Æliano) verſibus dardanicis, magnum expreſſit Ser- *Lib. 9. c. 5.*
pentis amorem erga Aleuam paſtorem Theſſalum, qui iuxta fontem Theſſalicum no-
D mine Hamonium, boues paſcebat, quò anguis accedens, repenſq;, comam paſtoris auream, & faciem grato affectu lingebat. Hoc autem nobis mirum non debet videri; quandoquidem, ex Plutarcho habemus, Serpentem fæminã ab Ægyptiaco quodam viro tam familiariter altam fuiſſe, vt ad menſam quotidie veniret; quæ, cum catulos enixa eſſet, quorum vnus hoſpitis filium ictu peremit, hoc facinore cognito, egreſſa & ipſa filium ſuum morte puniuit, deinde voluntarium exilium ſibi impoſterum delegit.

Ad rem narrat Cæſarius Heiſterbacenſis, quòd quidam homo, accepto in latere *L. 10. hiſt.*
ſiniſtro vulnere, quòd iam in vlcus putridum, & inſanabile degenerauerat, quadam *memor. ca.*
die, nudato latere, ſuper truncũ ſucciſæ arboris ſe inclinauit, vt irrumpenti ſaniei com- *70.*
modiorem locum præſtaret: ibi interim ſoporatus eſt; ſed ab angue adueniente, & vl- *Serpens vl-*
cus ſugente expergefactus, veneni metu, eum excuſſit: interea tantum leuamen per- *ceri me-*
cepit, vt ſequenti die, in prædicto loco, ſugendi vlceris facultatem Serpenti dederit, in- *tur.*
deq; perfectam valetudinem recuperauit. Exin à Serpente adeo cæpit diligi, vt aliquo in loco cubare non poſſet, quin ad eum Serpens accederet; vnde homo ab huiuſmodi

con-

consortio abhorrens regionem mutauit. Itaq; per anni dimidij spatium anguem non E
vidit. Denuò reuersum in patriam Serpens ita sectabatur, vt, cum non posset ad viri cu-
bile ingredi, iuxta ianuam moraretur: multi ei persuaserunt, vt Serpentem occideret.
Humo autem solebat dicere, nunquam medicum meum interficere auderem.

Lcit.c.71. Ex eodem authore habemus, quòd in villa *Dulre* nuncupata Diœcesis Traiacensis,
Serpens à muliere deglutitus. os apertum mulieris prægnantis iuxta alueola apum, somno correptæ, Serpens intra-
uit: at perueniens maritus ad excitandam dormientem, caudam solùm Serpentis iux-
ta palatum vxoris vidit. Nihilominus expergefactæ, & partim proximæ quidquam in-
dicare noluit, ne timore ducta vna cum fœtu periret. Adueniente autem hora partus,
mulier simul cum infante anguem absq; nocumento enixa est, quorum in vtero ali-
quandiù amicè vixit.

Lib. 21. c. 30. Recitat etiam Olaus Magnus, quòd in extrema Aquilonis plaga Serpentes versan-
tur, qui sub tectis non solum colludunt, sed etiam plerumq; in cunabulis infantium
tanquam fidi custodes dormiunt, quos offendere, magnum esse crimen incolæ arbitran-
tur. Verùm si, vel fortuito incendio, vel pestilentia crassante, habitatores domus de- F
leantur, in antris prædictæ habitationis remanent, & tanto agmine crescunt, vt nouis
habitantibus difficultatem pariant: quò minus tutò cum ipsis cohabitare possint.

Magnus etiam Serpens secus Olympiadem matrem Alexandri Magni dormientem
visus est, vt promulgauit Plutarchus. Ideò Alexander à Ioue in Serpentem conuerso
genitus fuisse dicebatur. Quod de Olympiade Philippi Regis vxore, & Matre Alexan-
dri Magni Historiographi retulerunt; de Matre etiam Pub. Scipionis, qui prior Afri-
canus nuncupatus est monimentis mandarunt. Nam Higinus, & alij de vita, & mori-
bus Africani, verba facientes, scriptum reliquerunt in lecto eius matris sterilis vulgò
creditæ anguem ingentem visum fuisse cubantem: vnde vociferantibus, qui viderunt,
inde elapsum coerceri non potuisse. Itaq; hoc ab Ariolis intellecto, ipsi, celebratis de
more sacrificijs, responderunt fore, vt Liberi ex ipsa prodirent.

In Eliacis. Aliud admirandum de Serpente pronunciat Pausanias. Etenim, cum inter Arca-
das, & Eleos magnum exerceretur bellum, & Eleos Arcades valdè vrgerent; accidit
fortè, vt ingruentibus Arcadibus, mulier infantem sinu gestans Eleis se se obtulerit, à G
qua, grauiimpendentem periculo, ope implorarunt: interim illa infantem in prima agri
parte collocauit. Irruentibus autem Arcadibus infans ille, Serpens immanis visus est,
quo perterrefacti regressi sunt. Elei verò, hoc omine hilares, hostes insecuti Arca-
Sosipolis Genius qualis. das fuderunt, & victoriam reportarunt. Postmodum ab Eleis templum erectum fuit,
vbi Serpens inimicos in fugam vertit, in quo Genius, seu Dæmon nomine, σωσίπολις,
ab euentu liberatæ vrbis nuncupatus est.

Demùm Historiographi publicāt, quòd Protho Danicus pugil, & Rex Herculem pu-
gionem imitatus, vix sex pubertatis annos mensus, Serpentem miræ magnitudinis, &
ferocitate insignem aggressus est, sed spiculis, ob pellis asperitatem, nihil ferientibus,
immisso in ventrem ferro, extinxit. Non minoris fortitudinis iudicandum esse Frid-
leuum multi existimant, qui non solum fortitudinis probandæ gratia, sed voluntate
quoq; acquirendi thesauri ductus, Serpentem corporis robore, & venenatis morsibus
admodum formidabilem adortus est, & telis non conferentibus ob cutis duritiem, tan-
dem perfossa alui molliori parte, eum exanimauit: cum tamen prædictus Serpens spi- H
ris caudæ arbores complectens euelleret.

In hist. Peru cap. 10. Prædictis tanquam corônidem addemus assertum Augustini Zaratæ, qui agens de
varijs Indorum opinionibus, tradebat ipsos fateri diluuium vniuersale, ex quo ob im-
modicam humiditatem innumeri Serpentes procreari fuerunt, qui grauibus molestijs
humanum genus vexantes, tandem ab hominibus omnes interfecti fuerunt. Ad finem
legitur in historia Indiæ Lusitanicæ, quòd, quando Sol, ob interpositionem terræ, ita
opponitur Lunæ, vt illam illuminare non possit, Incolæ deficientem Lunam à Ser-
pente deuorari arbitrantur: quocirca multas bombardas aduersus Cælum displodunt,
magnisq; clamoribus totum aerem replent, vt Serpens Lunam demittat. Transacta au-
tem eclipsi, ipsi Lunam pristinum acquirentem lumen à Serpente euomi fatentur.

SOM-

SOMNIA, EORVMQVE PRÆSAGIA.

QVAMVIS superius relatum fuerit fecus Olympiadem Alexandri Magni Matrem in lecto iacentem ab ancillis Serpentem immensum cubantem conspectum fuisse: attamen Iustinus tradit, qua nocte Olympias Magnum Alexandrum concepit, sibi per quietem visam fuisse *Lib.12.* cum ingenti Serpente volutari. Nec somnio decepta est, namq; maius opus humana mortalitate vtero gessit; dum Alexandrum virum supra humanam potentiam, magnitudine animi insignitum peperit.

Pariter Faustina sibi visa est in somnis duos Serpentes, sed ex his vnum ferociorem B eniti: dum Antonium, & Commodū vtero ferret: id autem vita Commodi voluptuosa, *Faustina* & perniciosa comprobauit: non enim homo fuit, sed immanis Serpens, ad humani ge- *somnium.* neris internecionem immissus.

Item in historia Indica legitur, quòd in quadam Regione supra Cinam, Occidentem *Par.3.* versus *Cegnico* nuncupata Rex olim sedebat, qui per quietem ter vidit infantem ipsum monentem, se velle in vterum eius vxoris ingredi: Rex, somnio vxori narrato, deinceps cum ea cubare noluit. Ideóq; Regina, præter omnium opinionem, grauida, transacto nouem mensium spatio, filium peperit. At mater in lucem effundens hunc filium ab Indis XAQVA appellatum interijt. Referuntq; Indi in ipso Infantis ortu, duos Serpentes alatos supra vim naturæ in aere stantes, aquam supra infantem proiecisse.

De vano autem somniorū præsagio, Onerocriti scribunt, ab anguibus per quietem ab aliquo interemptis, victoriā significari: quapropter legitur apud Suidam *ὄφεις πατεῖν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν λύει.* Nimirū, Serpentes calcare, stimulos hostium soluit. Verùm Artemidorus scriptum reliquit aliud nugamentū, nempè, per Serpentem erectum, C quoddam bonum præsagium denotari, qui, si moueatur, & accedat, morbū, & pestem portendit, ægrotantibus verò salutem prænunciat. Cardanus autem, qui in huiusmo- *Li.t.de Insom.c.35.* di materia assiduum congerronem agit, visum in somnis Serpentem malum esse prædicat: quandoquidem à Serpentibus occulti, & insidiosi inimici denotantur. Alibi quoq; promulgauit, quòd Serpens in quiete conspectus, propter linguæ volubilitatem, Rhetorem designat; deinde Sacerdotem, quia sacer Æsculapio perhibeatur; immò vatem, quia sacer sit Apollini. Amplius ex eodem authore, anguis in somnio visus capite puniendū significat: cum Serpens ad internicionem in capite cædi soleat, item fugitiuum, quoniam latebras semper quæritet, & denique hominem resolutum: cum pedibus ingressu non vtatur; & qui resoluti sunt, proficisci non possunt. Hæc, & alias huius generis fabulas exarat Cardanus de anguibus in somnio visis, quas, nec non alias similes vnusquisq; pertractans anguium proprietates, imaginari, & componere potest.

D SIMVLACRA, ET STATVÆ.

OMISSO Serpentis ænei simulacto, quod iussu Moysis olim in Deserto erectum fuit indicans Constantiam, & Continentiam, quod aspicientes Hebrei à morsibus anguium sanabantur: cum tamen in eo nulla vis sanandi esset, sed solus Deus sub conditione inspecti Serpentis ægros curaret. Attamen Populus hæbraicus existimans se à Serpente sanatū, ratusq; aliquid in eo latere diuinitatis, illud simulacrum venerabatur quapropter sacra pagina in historia Regum hæc habet. *Ipse dissipauit excelsa, contriuit statuas, confregitq; Serpentem æneum, quem fecerat Moyses: siquidem vsq; ad illud tempus* *Lib.4.Reg.* *filij Israel adolebant ei incensum.* Hic sacra pagina meminit Ezechiæ Regis: nam huius- *cap.48.* modi tempus ab anno quadragesimo exitus de Ægypto fuit annorum septingentorum viginti septem: neq; tamen existimandum est eo tempore simulactum Serpentis ænei pro Idolo semper fuisse cultum, sed ætate tantūmodo impiorum Regum; nam

pij Reges, illud, Moysis reuerentia, tanquam nobile antiquitatis, & munificentiæ diuinæ monumentum, iussuq; Dei conflatum, prodigioq; nobilitatum intactum reliquerunt: donec Ezechias Rex Sanctissimus, & æquissimus in Hierusalem regnans hunc scandali lapidem sustulit. Nam postmodum Ethnici non solùm ob rationes allatas, sed quia hoc animal longæuæ sit vitæ, sine pedibus gradiatur, & deponens senectam iuuenescat, eum fœlicem Dæmonem appellarunt, eiq; Ophioni cognominato, veluti cæteris Dijs immolarunt. Vnde Doctor Ecclesiæ Ambrosius (attestante Blondo Flauio) vt rectam in Deum fidem christicolis redderet gratiorem, huius Ophionis simulacrum ab Ethnicis cultum in Mediolanensi Ecclesia conseruari voluit. Quamobrem non iniuria scribebat Bugatus, quòd in templo D. Ambrosij supra columnam marmoream iuxta aram Christi crucifixi locatum fuit simulacrum illius Serpentis ænei à filijs Israel olim in Deserto cultum; additq; meritò iuxta prædictum altare fuisse positum; cum altissimi crucis mysterij symbolum fuerit. E

L. 1. Roma triumph.

Lib. 3. hist. Mediol.

Nonnulli volunt, Alciatum ad hoc simulacrum allusisse emblemate quadragesimo nono supra centesimum, vbi magnum anguem iuxta aram depingit, cum inscriptione. SALVS PVBLICA. Hinc cultus Serpentum in omnes ferè Ethnicos disseminatus est. Clearchus quidem, referente Æliano, scripsit solos Argiuos Serpentem non perimere, quoniam eum venerarentur. Nihilominus, ex Herodoto, Athenienses aiebant ingentem anguem arcis custodem in templo fuisse obseruatum. Amplius Iuppiter in multis Græciæ locis sub anguis simulacro colebatur. Olim quoq; Lituani Serpentes, & eorum simulacra venerabantur: propterea Æneas Syluius agens de Europa hæc habet: *Primi, quos adij ex Lituanis, Serpentes colebant. Pater familias suum quisq; in angulo domus Serpentem habuit, cui cibum dedit, ac sacrificium fecit. Hos Hieronymus iussit omnes interfici, & in foro adductos publicè concremari.* F

Serpentes vbi culti.

Alij demùm ex Antiquis humana cum brutis copulantes, quasdam icones figurabant, & pro Dijs colebant: vnde D. Athanasius rectè pronunciabat simulacra pro Dijs constituta fuisse, quæ in natura dissimilia erãt: nimirùm ophiocephalos, cynopephalos, & onocephalos scilicet picturas habentes caput Serpentis, canis, & asini exhibebant adorandas. Quid plura? non solum Serpentes passim ab Ethnicis erant culti, sed etiam pro Genijs locorum habiti, quia omnibus mysterijs ipsos interesse opinabantur. Immò ad conciliandam alicui loco reuerentiam, simulacra anguium pingebant: quemadmodum hodie crucis simulacro Christicolæ vtuntur. Itaq; huc proculdubiò respexit Poeta satyricus, quando sic cecinit. G

Angues picti ad conciliandam loco reuerentiam.

——— hic veto quisquam faxit oletum,
Pinge duos angues, pueri, sacer est locus, extra
Meite.

Præterea iconibus etiam aliorum Deorum, simulacra anguiũ addere solebant: quapropter Rauisius Textor Saturni currum ab anguibus tractum pingebat: Deæ Opis imagini non modo Leonum, sed Serpentum quoq; simulacra adiungebant. In Iunonis dextra caput Serpentis pingebant, vt superius etiam innuimus. Pausanias in Regione Attica describebat Mineruam in curru à noctuis tracto armatam, cum icone capitis Medusæ in pectore, galea cum sphinge tectam, hastam manu stringentem, cuius pars postrema ab angue circumdabatur; fortè ad significandam vigilantiam; quam Disciplinæ expostulare solent. H

Tom. 1. Offic.

Simulacra anguiũ addita Deorũ simulacris.

Item Iulius Camillus in Idæa theatri ad designandam Discordiam, & reiũ vicissitudines, duos Serpẽtes inter se dimicantes in porta Martis effigiatos fuisse fatetur. Pariter Plutarchus obseruauit apud Oraculum Delphicum Serpentis simulacrum solere cõspici, qui ad singulare certamen Apollinem prouocare videbatur. Alij pedibus simulacri Apollinis tricipitem magnitudinis immensæ Serpentem subijciebant, alludentes ad prudentiam Serpenti attributam, quæ non solum præsentia examinat, sed etiam futura meditatur. Iuxta illud.

Serpẽs triceps penès simulacrũ Apollinis.

Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahuntur.

Circa Mercurij virgam, quam caduceum appellant, duorum anguium inuolutorum simulacrum pingebant, quorum primæ partes, pressis osculis, ambitum circuli iungebant; multiq; affirmant simulacrum hoc minas, & pacem ostentasse: cum plerisq; in locis Serpentis effigies pro bello, & funesta clade vsurpetur; deinde osculum pacis, &

con-

A concordiæ indicium esse videtur. Hanc autem Mercurij virgam anguium simulacro exornarunt, vel quia Mercurius obiter inuentos duos angues inter se pugnantes, virga apposita, conciliauerit, vt etiam superius fuit exaratum, aut quia, referente Plinio, multi angues, aliquando in globum amicè adstricti, & complicati de iugorum verticibus ad ima peruoluantur: quemadmodum contingit in Æthiopia, vbi tanta anguium vis, conuenit, & conuoluitur in girum, vt intuentibus montis speciem reddat. Hinc gentes caduceum anguium circumdata effigie in pacis argumentum fabricarunt. *Virga Mercurij cur Serpentibus ornata.*

Amplius salubritatis Deum Æsculapium Veteres omnes tàm græci, quàm latini pingebant, vel sculpebant cũ simulacro Serpentis crura Æsculapij cauda implicantis; præterquam in templo Epidauri, vbi solum anguis simulacrum sub nomine Æsculapij colebatur. Etenim Æsculapius olim egregius medicus Dianę precibus Hyppolitum ab equis discerptum varijs præsidijs in vitam reuocans, bilem in Iouis pectore concitauit, à quo postea fulmine percussus, post obitum, Deus sub effigie Serpentis habitus, & diuinis honoribus cumulatus est. Immò sub eadem Serpentis specie, Consulibus Quinto Fa-
B bio, & Iunio Bruto, Romam fuit aduectus, vt, pestilentia crassante, Romani liberarentur. De quo loquitur Ouidius hunc in modum.

Cum Deus in somnis opifer consistere visus. *Li.15.Metamor.*
Ante tuum Romane torum, sed qualis in æde
Esse solet, baculumq; tenens agreste sinistra,
Cæsariem longa dextra deducere barba:
Et placido tales emittere pectore voces.
Pone metus, veniam, simulacraq; nostra relinquam,
Hunc modo Serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice, & vsq; nota, visum vt cognoscere possis:
Vertar in hunc, sed maior ero, tantusq; videbor,
In quantum verti cælestia corpore possunt.
Extemplò cum voce Deus, cum voce Deoq;
Somnus abit, somniq; fugam lux alma secuta est.
C *Postera sidereos aurora fugauerat ignes,*
Incerti quid agant proceres, ad templa petiti
Conueniunt operosa Dei, quaq; ipse morari
Sede velit, signis cælestibus indicet, orant.
Vix benè desierant cum iustis aureus altis
In Serpente Deus prænuncia sibila monit,
Aduentuq; suo, signumq;, arasq;, foresq;
Marmoreumq; solum, fastigiaq; aurea monit,
Pectoribusq; tenus media sublimis in æde
Constitit, atq; oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pauet, cognouit numina castus
Euinctus vitta crines albente Sacerdos
En Deus est, Deus est, animis linguisq; fauete,
Quisquis adest, dixit.

D Idcircò Romani, recuperata sanitate, hunc Serpentem iudicarunt dignum, cui æterni decernerentur honores; & propterea in Insula Tiberis amplissimum, & sumptuosum illi erexerunt templũ; quam historiam elegantissimè prosequitur Ouidius, dum canit.

Iamq; caput rerum, Romanam intrauerat vrbem,
Erigitur Serpens summoq; acclinia malo
Colla mouet sedesq; sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
Insula nomen habet, laterumq; à parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phœbeius anguis
Contulit, & finem, specie cæleste resumpta,
Luctibus imposuit, venitq; salutifer vrbi.

Hunc Serpentem postmodum nonnulli à D. Syluestro extinctum, & dissipatum fuisse arbitrantur. Verùm Romani tali numine carere nolentes, simulacrum Serpentis aspe-

ctu terribile ex ligno, aliaue materia fabrefactum in remoto specu colendum posuerunt; vbi ad tempora vsq; Honorij Imperatoris mansit. Tunc enim rursus per sanctum Monachum impostura detecta, & destructa Romani auito Deo prorsus caruerunt. E

In lib. illustrat. antiq. epitaph. Gabriel etiam Simeon meminit cuiusdam marmoris, quod Lugduni conspicatus est, in cuius superiori parte humani capitis erat effigies in reliquo marmore simulacrum Serpentis, cum litteris insculptis. DEO INVICTO MITHIR SECVNDINVS DAT. Ideóq; ex simulacro anguis, colligit hoc marmor in monumentum Æsculapij cælatum fuisse. In quorum confirmationem scribit Pausanias penès Corinthum fuisse ciuitatem, in qua celeberrimũ Æsculapij templum visebatur, varijs, & pulcherrimis statuis ornatum: inter quas vna supra Serpentem sedebat, quam esse matrem Arati Æsculapij filij putabant. Rursus in quadam Bœotiæ spelunca, ex qua fluuius Ericinus originem ducit, eodem Pausania teste, conspiciebantur quædam simulacra manibus tenentia virgas Serpentibus implicatas. Hæc autem simulacra Æsculapium, & Higeiam eius filiam repræsentate multi arbitrabantur.

Serpentes ab Indis coluntur. Hic autem ritus adorandi angues, eorumq; simulacra, ad Indicas vsq; Regiones penetrauit. Etenim, ex historia Indiæ Lusitanicæ, Incolæ Ormuz Serpentes, & vaccas magna veneratione prosequuntur, eorumq; simulacra magnifaciunt. Item Rex Calechuti tanti Serpentes facit, vt non minus acerba morte homicidam, quam anguis percussorem afficiat: immò pro his animalibus mapalia fabricari curat, ne ab iniurijs aeris lædantur. siquidem, ex Æliano, gentes Indicæ diuina numina à Cælo delapsa Serpentes esse arbitrantur, cum leui ictu demorsis celerem necem afferant. Similiter Augustinus Zarate meminit habitantium sub linea æquinoctiali, qui in templis multa Serpentum simulacra adorant. Item Balbus in Itinerario in Indiam orientalem memorat nonnullas nationes, quæ simulacrum Serpentis venerantur. Demùm Idolum Mexicanorum in ligno cælatum forma humana in sella, habet vrtimq; baculum capite Serpentino præminentem, & ad dextram fulcrum quoddam anguiforme conspicitur. F

Li. 9. c. 10.

Lib. 1. hist. Peru c. 4.

Lib. 4. hist. Ind. occid. cap. 9.

Præter simulacra ab Antiquis diuina habita; in alijs etiam Serpentes conspici solebant: propterea quod, ex Pausania, in arce Athenarum imago Herculis Serpentes suffocantis visebatur. In scuto eiusdem Herois centum angues picti esse ferebantur: vnde Virgilius verba faciens de Auentino sic canebat. G

L. 7. Æneid.

——— clypeoq; Insigne pater num

Centum angues, cinctamq; gerit Serpentibus hydram.

Par. 1. Icõ. Ripa etiam ad indicandum Solem, pinxit iuuenem aureis capillis comatum, pedibus calcantem confossum telis anguem, alludens ad fabulam Pythonis, de qua supra egimus, Plutarchus in libro de Iside, & Osyride scriptum reliquit, Hermopoli simulacrum Typhonis videri nimirum equum fluuiatilem, cui insistit accipiter Serpentem impugnans: nam per equum demonstrabant Typhonem, per accipitrem vim, & principatum, quem violenter sibi comparauit.

Lib. 4. Hierogl. Goropius, & ipse pingit simulacrum Harpocratis, quale apud Botios, & cæteros Ægyptios videbatur, nempè pusionem, indice ori apposito, silentium indicantem, cum lunula in fronte, aure in sincipite, & Serpente in occipite. Serpens igitur in hoc simulacro pingebatur, quia quotannis, deposito veteri spolio, recens natus videatur: vt tacitè denotetur humanæ contemplationi tales inesse vires, vt quicquid in nobis veteris est, excuti possit, vt noua rursus vita succedat. Neque enim Harpocrates tantummodo puer est, sed etiam monitis suis obtemperantes è senibus pueros reddit, & pristino restituit vigori: idq; maximè quando terrenis, & mortalibus neglectis rebus, homines æternis, & nunquam senio interituris toti adhærent. H

Serpens in simulacro Harpocratis.

Tandem in Septentrionali tabula Olai magni pinguntur pastores cum Serpentibus depugnantes, vt gregem ab illis tueantur. Amplius simulacro trium Serpentum Asia denoratur: quemadmodum Ibis Ægyptum, Elephantus Africam, Cuniculus Hispaniam, & Equus Italiam significat, de quibus omnibus suo loco actum fuit: quapropter ob copiam horum animalium in Asia versantium, vulgo dici solet. *Quid mali ab Asia?* veluti dicitur, ob monstrorum copiam, *Quid noui ab Africa?*

Par. 1. Icõ. Insuper ad repræsentandam Democratiã, Ripa depinxit mulierem ætatis virilis, sinistra multos Serpentes simul iunctos stringentem, qui Serpentes in hoc simulacro duo significare possunt; primò gubernationem plebis non multi faciendam esse, cum glo-

Democratis simulacrum.

riam,

A riam, & honorem non respiciat, immò similem Serpentibus, qui humi gradientes se se attollere non possunt: secundò naturam plebis, quæ vt plurimum peius consilium eligere solet. In simulacro Logicæ, ex eadem Ripa, conspicitur figura Serpentis: siquidem effigiat in dextra iuuenis pallescentis fasciculum florum hac inscriptione coronatum. VERVM, ET FALSVM. in sinistra verò Serpentem: quandoquidem Serpens designat prudētiam in hac disciplina valdè necessariam, vt veritas à falsitate distingui possit. In simulacro Medicinæ, apud Ripam, obseruatur mulier ætatis adultæ, lauro coronata, dextra gallū, & sinistra baculū nodosum Serpente circūdatum tenēs: quoniam Serpens, & gallus indicat vigilātiam illis summoperè necessariam, qui mederi volunt.

Par. 2. Icō. Logica simulacrū. Loco cit. Medicina Icon.

Alioquin Salus figurabatur ab Antiquis, vt retulit Gyraldus, muliebri forma in solio sedens, & pateram tenens secus aram, in qua simulacrum Serpentis inuoluti, caputque attollentis conspiciebatur. In simulacro etiam Conscientiæ Ripa figuram anguis ponit, dum exhibet iconem mulieris eleganti forma conspicabilis, nudato pectore, cuius regionem cordis mordet Serpens: vt ostenderet stimulum, qui animam peccantis continuò sauciat. Ideòq; ad rem optimè canebat Lucanus.

Syntag. 1. Par. 1. Icō. Conscientiæ Imago. Lib. 7.

B

Heu quantum miseris pœna mens conscia donat.

Similiter pro Angore pingitur homo melancholicus vtraq; manu pectus dilatans, & Serpentum corona cinctus: cum Serpentes hominibus nil nisi ærumnas, & calamitates afferant.

Cæterū si ad virtutes, & vitia sermo noster dirigatur: in his ferè omnibus delineandis, Ripa Serpentis simulacro vtitur. Primitus in designanda Castitate, mulierem vestibus albis indutam, columnæ adhærentem, pedibusq; Serpentem mortuum calcantem effigiat: Serpens enim hoc in loco concupiscentiam assiduè nos affligentem demonstrat. Verùm ad manifestandum corporis robur prudentiæ animi copulatum, Ripa figurat mulierem armatam, & in dextra nudum ensem, circa quem anguis reuolutus conspicitur: etenim ensis corporis fortitudinem, & Serpens prudentiam, & animi virtutem ostentat.

Castitatis Icon. Imago roboris corporei.

Pariter in describenda recta Iustitia, quæ neq; precibus, neq; amicitia, neq; odio flectatur, effigiat mulierem nudato ense, corona regali redimitam, cum bilancibus, vnà cum cane amicitiam indicante, & cum Serpente, qui odium significat. Item in repræsentando Iudice, delineat hominem senem sedentem, cum virga angue circumdata in manu dextra: siquidem, ex mente Aristotelis, Iudices non sunt eligendi iuuenes: cum in ætate simili, neq; experientia, neq; affectuum moderatio vigeant, virga indicat dominium Iudicis erga Reus, & Serpens prudentiam, quæ in ferendo iudicio desideratur. In simulacro Concordiæ militaris depingitur à Ripa mulier armata multos pertractās angues; vt notum sit hanc esse armis munitam ad tutelam, nec non ad nocendū veneno, quod ab ira subministrari solet. Simulacrum quoq; Electionis non caret figura Serpentis: quoniam Ripa pingit mulierem venerandi aspectus ornatam torque aurea, ex qua cordis effigies dependet, cum hac inscriptione. VIRTVTEM ELIGO. deinde addit iconem Serpentis, qui vitium probæ operationi aduersarium denotat. At pro simulacro bonæ operationis, Ripa figurauit hominem amaranthi corona redimitum armatum, & hasta ferientem anguem: vt omnibus manifestaret, homini virtute prædito assiduè cum vitijs belligerandum esse: nam hoc in loco, anguis simulacro, vitium indicatur.

C

Iustitia recta figura qualis. Iudicis simulacrū. L. 3. Topic. Concordia militaris quom. purgatur. Electionis simulacrū. Simulacrū bonæ operationis quale.

D

Eadem ratione delineat Contemptum voluptatum, dum pingit hominem lauro coronatum cum anguibus præliantem; nam Serpentes voluptatum, & vitiorum symbola esse perhibentur. Immò ad exprimendam Intelligentiam, Ripa mulierem vestibus auratis amictam effigiauit, cum sphæra in dextra, & Serpente in leua: figura enim Serpentis hic picta, nobis insinuat, quòd ad res sublimes intelligendas, oportet prius more Serpentis, humi serpere nimirum rerum ad sublunaria spectantium principia apprehendere, antequam ad cælestium intelligentiam accedendum sit.

Contēptus Voluptatū. Intelligentia simulacrum.

Expositis virtutum simulacris, rationi consonum est, vt ad vitiorum icones ponderandas properemus; in quibus etiam Serpentum figuras licet intueri. Etenim Ripa, in exprimenda Peccati figura, delineat iuuenem nudum, cæcum, & Serpente cinctum cum Serpens sit Diaboli symbolum, qui in dies humanum genus varijs vexat tentamentis. At descendentes ad vitia in specie: prima facie incidemus

In part. 2. Icon. Peccati figura.

Fraudis Imago.

in fraudem, quæ deſcribitur à Boccaeio facie hominis iuſti, & reliquo corpore angui- E no varijs maculis, & coloribus diſtincto. Eadem facie exhibetur etiam fraus à Dante in ſuo Inferno, nam homo fraudolentus, ſecundum faciem, benigna verba ſemper profert: eum in reliquo corpore Serpentinum virus abſeondat. Propterea Ripa in ſignificando Dolo, pinxit hominem eum hamis in dexera, & eum Serpente inter flores, in ſiniſtra ſiquidem fraudator hamis rectis, nempè blanditijs homines ſimplices ineſcans ad ſua tradit deſideria; faſcieulus autem florum eum angue denotat ſimulatum bonitatis odorem, qui poſtea virus Serpentinum exhalat. Cæterùm pro intelligentia vi-

Inuidiæ, & obtrectationis vitiũ.

tij Inuidiæ, & Obtrectationis, quod in dies latius ſerpit, & lethalius redditur, Ripa figurat anum macram liuidi coloris, cuius ſiniſtram mammam mordet Serpens. Meritò pingitur macra ad mentem Horatij canentis.

In Epiſt.

Inuidus alterius macreſcit rebus opimis.

Anguis autem ſignificat illud venenum, quo cor Inuidi in dies magis, atq; magis afficitur, iuxta illud.

Liuor edax fatuos multos, animoſq; malignos F
Concitat, & ſtultos pungit ſine fine proteruos.
Naſcitur inuidia telum, quod liuida corda
Parturit, & multos nuſquam ſinit eſſe quietos,
Duceris inuidia, quòd ego te poſſideo plus:
Aut mihi ſunt plures nummi, ſeu maior aceruus
Rerum; vel mihi quòd plures redduntur honores.

Inſidiatoris ſimulacrum. *Diſcordia ſimulacrũ.* *Part. 1. Icõ.* *Adulterij Icon.*

Pro Inſidiatore, delineatur mulier armata, galea vulpina tecta, cum pugione in manu, & Serpente ſecus pedes: nam à Serpente homo inſidioſus ſignificatur. Pariter in deſcribenda Diſcordia effigiatur mulier inſtar Furiæ infernalis, nempè paſſis capillis, inter quos varij Serpentes conſpieiuntur: quandoquidem ab anguibus prauæ indicantur eogitationes, quas Diſçordia parere ſolet. Immò ad ſignificandum Adulterium, Ripa vtitur icone Serpentis: dum exhibet picturam iuuenis ſedentis ſumptuoſis veſtimentis induti eum murena, & Serpente: quoniam ex his animantibus ſimul iunctis, Baſilius adulterium indicare videtur: præterquamquòd Ægyptij ex congreſſu Mure- G næ, & Serpentis collegerunt horum animalium ſimulacrum, ad adulterium hieroglyphicè demonſtrandum, eſſe peridoneum. Item in ſignificando humano appetitu, Ri-

Humani appetitus ſimulacrũ.

pa pinxit Serpentem mordentem calcaneum mulieris gradientis: ſiquidem pedes, & potiſſimum ealeanei pro hieroglyphieo mundanæ cupiditatis monſtrantur: quocirca Seruator noſter Chriſtus, antequam erucis patibulum ſubiret, pedes diſcipulorum abluere voluit, vt illos purifiearet, & à terrenis affectibus ſegregaret: non immeritò igitur Deus in Geneſi dixit Serpenti: tu ealcaneo eius inſidias tendes. Inſuper pro Ingratitudine exhibetur pictura mulieris indutæ veſtibus ferruginei coloris, quæ Serpentem ſinu fouet: eum Serpens aecepti benefieij immemor, benefactori venenum eom-

Ingratitudinis figura.

municare ſoleat: ideò de vitio Ingratitudinis leguntur hæc carmina; quæ quoniam ſcitu digna eſſe videntur, non piguit illa recitare.

Eſt fatuus, qui multa petit, ſemperq; repoſcit
Officium alterius, & negat ipſe vices.
Qui ſibi vult fieri quicquam, debebit honores H
Reddere, & æquiualens munus amicitia.
Qui capiti alterius, curas, magnoſq; labores
Imponit, pretium conferat ille ſimul.
Dedecus eſt ingens, ſi quis bene facta laboris
Accipit; æquales denegat atq; vices.
Qui cupit ex aliqua lucrum nanciſcier arte:
Hoc ſibi proponat, menteq; conſtituat,
Eroget impenſas, nec rebus parcat auaris:
Si ſaltem laudem poſcat habere bonam.
Et ſi præcipuos acquirere tentat honores;
Munificus, blandus, ſit pius, atq; bonus.
Qui benè contentus facto nequit eſſe labore,
Quem modico pretio ſoluere habere poteſt.

Non

A *Non indignetur, sibi sit quarimonia nulla,*
Si labor, & meritum fortè negetur ei.
Qui petit alterius operas, bene facta, labores,
Ingenioq; frui: munera rursus agat.
Verùm à priuatis liceat descendere rebus;
Ingratas vrbes commemorare simul.
Roma quid ingrata quondam impietate Camillum
Tractasti, pro te qui fera bella tulit?
Tu procul emeritum pepulisti ex vrbe Camillum,
Quo duce fregisti Gallica castra tamen.
Attica terra ferox pepulisti ingrata Solonem,
Qui statuit leges, & bona iura tibi.
Pro merito ingenti, pro sudore, atq; labore
Exilium dederas Attica terra viro.
B *Nec taceo ingratos ausus, quòd Sparta Lycurgum*
Latorem legum pellis ab arce tua.
Scipio, qui fuerat patriæ seruator honestus,
Ingratam patriam sensit, & ille suam.

Ad finem, omnia vitiorum genera coronat Hæresis, quæ nil aliud est, secundum D. Thomam, nisi error intellectus, cui voluntas obstinatè adhæret circa id, quod credendum est. Itaq; pro hac indicanda effigiatur à Ripa anus horridi aspectus, cum libro in dextra manu, ex quo Serpentes egredi videntur: vt falsa demonstretur doctrina, ex qua postmodum prauæ sententiæ, tanquam venenosi Serpentes ad nocendum humano generi emergunt. *Lib. 4. sent.* *Effigies hæresis qualis.*

De statuis, narrat Contarenus in libro de Antiquitatibus Romanis, conspici in Viridario *Beluedere*, nuncupato Laocoontis Troiani, & filiorum, cum Serpentibus statuam, quam omnium pulcherrimam multi statuariæ professores esse testificantur: siquidem horum, alter spirare animam, alter eximio premi dolore, tertius verò erga duos C misericordiam exercere videtur. Plinius etiam in Palatio Titi, opus hoc antiquissimum Laocoontis meritò cæteris anteponendum conspicatus est: ideo in hanc Laocoontis statuam extat pulcherrimum hexastichon in opere Ioannis Pauli Vbaldini huius tenoris. *Laocoontis statua.* *Lib. 36. cap. 5.*

Audax ingenium fabri certare Mineruæ
Posset, & impunè vincere, sculpsit opus.
Laocoonta feris gemina cum prole colubris
Depastum, læsa terna trophæa Deæ.
Vt cum læta suos pænas dare cerneret hostes,
Vincere, non vinci crederet arte fabri.

Iterum in Viridario *Beluedere* nuncupato supra Palatium Summi Pontificis visitur statua Apollinis integri, cum pharetra collo appensa, & arcu fracto, manu dextra adhærens trunco marmoreo, circà quem Serpens reuolutus apparet. Rursus Romæ in vinea Cardinalis de Carpo, & potissimum supra ianuam viridarij conspicitur magnum Me- D dusæ caput, inter cuius crines varij Serpentes videntur. Item in Palatio Farnesiorum pulcherrimæ visuntur statuæ, nimirum statua Mercurij manu sinistra gestans bacillum, cum duobus Serpentibus. Item Serpens, & Leo mordentes eorum; & demum Serpens in cauato arboris trunco bibens: ibidem etiam egregia Aesculapij statua, cum Serpente videtur. Amplius Romæ in ædibus Ioannis Baptistæ Galletti Oeconomi Iulij Tertij Pontificis Maximi, licet varias obseruare statuas, inter quas est cælatum marmor referens Aesculapium, cum magno angue in manu dextra: ibidem visitur statua mulieris, quæ sinistra manu alium Serpentem magnum stringit: hanc esse vxorem Aesculapij, vel simulacrum Medicinæ multi arbitrantur: supra Serpentem Aesculapij, talis legitur inscriptio. NVMINIBVS C. PVPIVS C. F. ANI. FIRMINVS. & supra Serpentem mulieris hæ insculptæ sunt litteræ. SANCTIS. DD. Deniq; Romæ in ædibus Domini Petri de Dominicis penes forum nuncupatum *delli Altieri*, scilicet in viridario eiusdem domus, visitur magna, & insignis Aesculapij statua, cũ Serpente in sinistra manu: ibidẽ apud hanc licet conspicari aliã puellæ statuam, cuius sinistrum brachium Serpens circumplectitur. *Statua capitis Medusæ.* *Aesculapij statua.*

VSVS

E

VSVS IN CIBIS.

Lib. 4. PVBLICAVIT Herodotus Troglodytas, & Æthiopes Serpentibus, alijsq; huius generis reptilibus vesci. Quamobrem non iniuria scripsit Ælianus Troglodytas esse gentes anguibus formidolosas; quippe quæ eorum carnibus vescantur. Candæi etiam populi, vt recitat Plinius, qui appellantur ophiophagi, Serpentes comedunt: vnde postea tale cognomentum sibi vindicarunt: Immò Solinus narrat Arabas, quibus asper victus est, carnibus anguinis sumptuosas cænas parare. Vt omittamus Indicas Re-
L. 3. 1. Decad. giones, in quibus, ex Scaligero, multæ Serpentũ species esculentæ inueniuntur. Quocirca Petrus Martyr Serpẽtes quosdam apud Indos in lautitijs epularũ haberi memorat: deinde addit hos appellari Iuannas: propterea aduertendum est hanc speciem anguium
Li. 1. de quadrup. digit. ouip. ad lacertorum genus reducendam esse, de quibus in Historia Quadrupedum Digitatorum vberrim egimus. Habemus quidem in historia nauigationis in Brasiliam, quod F
Incolæ grandes habent Serpentes crassitudinem humani brachij æmulantes, quorum caro valdè insipida est: illam tamen, more anguillarum, frustatim concidunt, & opipare instructam, inter alios epularum apparatus reponunt. In Cuba, esus Serpentum ita suauis reputatur, vt soli Reges anguibus in instructa epularum magnificentia vtan-
Lib. 9. cap. 10. tur, si veritatem fassus est Ælianus. Nostra etiam ætate nouimus homines, qui Serpentibus, capite, & cauda abscissis, abiectisque interaneis, tanquam suauissima vituli carne vescantur.

VSVS IN MEDICINA.

NON parùm vtilitatis medicinæ allaturus est Serpens. Verùm antequam in medicamentis adhibeatur, diligẽter præparandus est. In libro G
igitur manuscripto cuiusdam Innominati, Serpentis sanguis, trũcato capite, & cauda, vase vitreo colligendus, & seruandus est: deinde ablatis interaneis, ritu anguillarum, deglubitur, pellisq; supra lignum posita exiccatur; & carnes diligenter lotæ, in olla cum duabus vini partibus coquuntur, iureq; cum aromatibus condito, laudantur in lepra, omni genere scabiei, epilepsia, & surditate. Quamuis Auicennas agens de medicamentis ad lepram attinentibus, commendet potius oleum, in quo Serpentes potissimum nigri, & decorticati incocti fuerint cum modico aceti, aquæ rhapsiæ, & radice dracunculi.

Oleum de Serpẽtibus. Alibi autem idem author oleum de Serpentibus describens, coquit Serpentes nigros in oleo sesami, lento igne, donec caro ab ossibus separetur. Postea, in cute detergenda, & auferenda impetigine illud summopere prædicat. Alij cum floribus herbæ
Podagræ remediũ. paralysis Serpentes in oleo communi decoquunt; & hoc tanquam insigni medicamento, in podagra fæliciter vtuntur. Alioquin platearius in paralysi potius Serpentem ru-
Cinis Serpentis, ad quid. fum, quam aliud Serpentis genus adhibet. Plinius suffitu Serpentis inueterati, in mensibus prouocandis vtitur. Cinis etiam Serpentis combusti cum sale miscetur, & ad H
mentem Plinij, cum rosaceo, in contrariam aurem infunditur, vt dolor dentium sedetur. Prædictum cinerem Olaus Magnus in fistulis sanandis summoperè magnificat. Ni-
Strumarũ remedium. colaus Myrepsus Serpentes in olla concremat, & cinere cum æquali portione fænu græci, & mellis Attici mixto, strumis medetur. Demùm, referente Plinio, baculus, quo rana ab angue excussa sit, parturientes adiuuat. Sed notandum est hic aliquem potius Serpentem aquatilem intelligendum esse, cum rana in aquis ferè semper versetur.

Modò si ad virtutes medicas singularum partium Serpentis accedamus. In primis
Lib. 29. Plinius oculum dextrum Serpentis, ad epiphoras, nempè ad oculorum inflammatio-
Cor Serpẽtis ad quid. nes cum humoris copia, vtiliter alligat: dummodò Serpens viuus dimittatur. Ex eodem authore, cor anguis si mordeatur, aut alligetur, in odontalgia efficax esse perhi-
Iecur. betur. Item iecur huius animalis si quis degustauerit, deinceps à nullo Serpente læde-
L. 2. c. 40. tur. Fel quoq; suis non caret virtutibus: nam Paulus Venetus promulgat, in Prouin-

cia

A cia *Caraiam*, hoc caro vendi pretio; cum demorsos à cane rabido sanet, & mulier partus *Fel anguiũ*
difficultate laborans, degustato huius fellis tantillo, facilè enitatur, nec non patiens
hemorrhoidas, facto ex hoc felle linimento, paucos post dies liberetur. Extra Serpentũ *Hemorrhoi-*
aduersus omnium Serpentum ictus imposita, mirandum in modum valere Plinius opi- *dum reme-*
natur. Sanguinem etiam, ex libro manuscripto Innominati, pluris, quàm balsamum, *dium.*
faciendum esse arbitramur: quandoquidem pallida labia eo linita rubicunda redduntur,
tur, facies hoc peruncta nullam contrahit maculam; deinde dentibus eodem perli- *Sãguis an-*
nitis, omnis gingiuarum fœtor aufertur. Succedunt pinguedinis virtutes: hac enim *guium ad*
cum oleo mixta Plinius strumis medetur. Matthiolus hanc cum vnguentis ad luem *quid va-*
gallicam expugnandam spectantibus permiscet. Ex scriptis Innominati, axungia Ser- *lent.*
pentis cum butyro Maij in olla probè vitreata, & pasta obducta ne quidquam expiret, *Pinguedo.*
reponitur: postea lento igne, spatio horarum duodecim coquitur, pannoq; lineo per-
colatur, deinde in vasculis aureis, vel argenteis clauditur, ne quicquam exhalet: nam
ad annos vsq; quadraginta, ad podagram, & paralysim efficax conseruatur. Hunc et- *Podagra, &*
B iam adipem Plinius ad disruptas oculorum partes cum ærugine miscet: cui adstipulatur *Paralypsis*
Quintus Serenus, dum canit. *remedium.*

Anguibus ereptos adipes ærugine misce:
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.

Tandem ad sterilitatem ob partus noxam, non solum Plinius, sed etiam Hippocrates *In lib. de*
hunc adipem commendant, si eo cum felle tauri mixto pessi imbuantur. Postmodum *steril.*
ex carnibus Serpentinis vtilitatem immensam percipiendam esse fatetur Porta: dum *Li. 5. Phyt.*
perpendens anguinas exuuias colligit ex hac signatura carnes horum animalium ad *cap. 12.*
mundandam, & detergendam humanam cutim valere: in cibis enim sumptæ cunctas *Carnes an-*
corporis superfluitates ad superficiem pellunt, iuuentutem conseruant, & alopeciæ, *guium ad*
nec non lepræ medentur. *lepram.*

Auicennas verò, in detergenda lepra, has carnes inhumat, donec vermes ab illis
enascantur: postmodum vnà cum vermibus illas exsiccat, & drachmam huius pulueris *L. Instit.*
cum syrupo de melle, leproso exhibet. Immò his carnibus, elephantiasi, & strumis *chirurg.*
C Tagautius medetur. Amplius secundùm alios, vsu carnis anguium, more anguillarum, *Li 5. Phyt.*
lendes auferuntur. Item prædictæ carnes ad vulnera, & incisos neruos admodum con- *cap. 12.*
ferre, ex signatura, Porta attestatur: quandoquidem Serpentes dissecti breui temporis
spatio, & facili negotio coalescunt. *Li. 2. Expo-*

Cæterùm inter alias anguium partes, spolium in varijs affectionibus insignem vide- *rist.*
tur habere prærogatiuam: nam primùm Galenus senectam anguinam combustam, & *Part. 2. Ar-*
illitam ad casum pilorum conducere autumat. Hinc fortè Timotheus, ad prohibẽdum *can. c. 53.*
capillorum defluuium, didicit senectam anguium comburere, eaque, cum axungia *Part. 2. Ar-*
mixta caput inungere. In affectibus oculorum, hæc Serpentum membrana, sed potis- *can c. 53.*
simum viperina commendatur; nam Galenus illam, ad sugillationes cum aqua manna *Senecta an-*
tritam adhibet. Immò sola huius frictione, ex Plinio, claritas oculorum augetur. His *guium ad*
fortè verbis fretus Cardanus pronunciauit non corripi hebetudine visus, aut suffusio- *varios af-*
ne, qui quotidie de lecto surgens senecta anguina oculos fricauerit. Refert Galenus *fectus.*
quosdam scripsisse senectam anguium in aceto coctam ad odontalgiam valere: quamuis *Lib. 9. de*
D Dioscorides hac in vino decocta, ad os colluendum, vtatur. Plinius verò hanc mix- *subtil.*
tam cum cera, ad dentes eradicandos, adhibet. *L. 11. de*

Similiter in otalgia corium anguium non est contemnendum: nam Dioscorides il- *simp. med.*
lud in vino coquit, deinde in aures dolore vexatas instillat. Theophrastus, ad præ- *fac.*
dictum affectum, in oleo coctum imponit. Alij ad aurium graueolentiam, pellem an- *Lib. 2. de*
guis in testa candefacta cum rosaceo vstam applicant. Alij fel testudinum cum senecta *mat. med.*
anguium, & aceto purulentis auribus prodesse opinantur. Tandem Archigenes apud *cap. 17.*
Galenum, senectam anguium cum capitibus papaueris in oleo coctam auri dolore ve- *Lib. 3. de*
xatæ infundit. In affectu colico, Galenus in vase æneo spolium anguis frigit, donec *comp. med.*
comburatur: deinde hoc in oleo dissoluto, partem laborantem inungit. At Plinius *sec. loc.*
hoc spolium cum rosaceo in vase stãneo coctum, ad dysenterias, & tenesmones laudat: *Li. 2. Expo-*
immò ex aceto, in omnibus vitijs sedis, efficax esse promulgat. Amplius propter an- *rist.*
tipathiam huius animalis cum homine, vt animaduertit Porta, suffimentum ex sene- *Li. 1. Mag.*
cta anguium paratum, difficultates partus soluit: cui sententiæ Plinius quoq; assenti- *nat.*

tur,

Pellis Viperæ exiccata partū faciliorem reddit.

tur, dum lumbis parturientis hanc membranam alligat, sed à puerperio illam protinus remouet. Verùm nostra ætate, non senectam, sed pellem deglubitæ viperæ exsiccatam fæmori mulieris alligantes faciliorem partum reddere profitentur, nec præter rationem, cum ex libro manuscripto Innominati, pellis, & non senecta anguium supra ventrem mulieris in partu laborantis imponatur. E

Arnoldus autem Villanouanus ex spolio Serpentis cum opopanace, myrrha, galbano, castoreo, stercore columbino, vel accipitris parat suffimen; indeq; fumum dimanantem per embotum in vterum recipi curat, vt fœtus mortuus, & viuus educatur. Insuper Plinius senectam anguium cum masculo cancro tritam morsibus canis rabidi imponit. Immò, ex eodem, hæc vino incocta cicatrices ad pristinum colorem reducit, nec non omne verucarum genus delet, & in pelle taurina alligata spasmos fieri prohibet. Myrepsus hanc membranam cædit ad formam magni numismatis, & carlcis intrudit, quas ieiuno, & inscio ægrotanti præbet edendas, vt spatio trium, vel quatuor horarum, internæ, & externæ eminentiæ decidant. Pariter pellis hæc sputo lauata, & supra apostema posita grauem dolorem sedat. Deniq; Auicennas lapidem Serpentis in lithiasi summopere commendat. F

Morsus canis rabidi remedium.

VSVS IN VARIIS.

QVICVMQVE coniectamus esse exploratissimum, ex doctrina Plutarchi in Alexandro, Bacchantes tyrsigeras non solum angues impunè tractasse, verùm quoq; in tripudijs, & choreis, anguibus se cinxisse. Id significauit Catullus his versibus.

Euoe Bacchantes euoe capita inflectentes,
Harum pars tecta quatiebant cuspide tyrsos,
Pars se se tortis Serpentibus incingebant.

Item apud Ægyptios veteri consuetudine receptum fuit Reos capitali iudicio damnatos in foueam Serpentibus plenam præcipitare: ideòq; hac occasione virtus citrei mali aduersus angues cognita fuit, dum duo Rei, quorum alter malum citreum comedetat, ad lacum Serpentum condemnati essent: hunc enim Serpentes, altero deuorato, intactum reliquerunt. Apud cæteros etiam Ethnicos, prædictum anguium supplicium Sanctissimi Christi Martyres passi sunt: nam Baptista Mantuanus de martyrio S. Teclæ verba faciens sic canebat. G

Vsus anguium in supplicijs.

Tortilibus fætam colubris, fætam aspide, & hydris
Mittitur in foueam, sine vestibus, inter atroces
Nuda Feras.

Parricidæ pœna.

Item in puniendis patricidis olim Serpente vtebantur; dum Reum cum Simia, gallo gallinaceo, & Serpente in culeo insutum in mare tanquam omni elemento indignum præcipitabant: addebatur Serpens tanquam homini inimicissimus, vt in reum crudeliter sæuire posset. Cur autem alij adderentur animantes suo loco explicatum fuit.

Vsus Serpentum in India.

India quoq; aduersus Elephantos, Serpentes nutrit longissimos, quibus tanta vis inest in vinciendo, vt postica sui corporis parte, elephanti animalis omnium robustissimi pedes ligent, & immotos contineant. Immò Ioannes Hugo agens de moribus Indorum recitat ibi multos circulatores magos versari, qui Serpentes è corbibus cantionibus eductos ad sonum musici instrumenti tripudiare cogunt: deinde eos tanquā domesticos osculis, amplexu, & colloeutione coram populo facillimè contrectant, vt à spectatoribus pecunias corradant. H

Vsus anguium in bello.
Lib.6.var. hist.

Tzetzes narrat alium Serpentum vsum, dum olim Serpentes per fundas in exercitum Barbarorum, ad illos perterrefaciendos, immissos fuisse scribit. Neq; hoc à ratione alienum videtur; quoniam legimus apud Egnatium, quòd Annibal patria pulsus ad Anthiocum Syriæ Regem profectus est; cui, aduersus Romanos, naualem victoriam Serpentum stratagemate comparauit: nam Romanam classem ingenti vi Serpentum, quos figlinis incluserat vasis, adortus, illos in hostem nihil tale sperantem, de improuiso eiaculatus est: hinc trepidatio, ex trepidatione pugnæ obliuio, ex obliuione turpis hostium fuga orta est.

His

A His animaduersis, nunc varias Serpentum partes ponderabimus, quæ in varijs vsibus locum habent. In primis Mizaldus linguam Serpentis cera virginea inclusam in aure sinistra equi reponit, vt animal tanquam mortuum humi procumbat, qua ablata, non solum à terra surgit, sed quoq; animo alacrior currit. Olim Prisci maxilla Serpentis, ante serram inuentam, ad secandum vsi sunt: hinc puerum Attalum, instar maxillæ Serpentinæ, serram fabrefecisse multi arbitrantur. Carnibus anguinis vtitur auceps ab Oppiano edoctus, vt aues citius pennas mutent. Quamuis Mizaldus pulpamentum gallinæ carnibus Serpentum nutritæ, pro mutatione plumarum accipitri exhibeat. Præterea adeps Serpentis apud Veterinarios est ex vsu: nam ad equorum stranguriam, Hierocles cuidam medicamento permiscet stercus lacerti, sanguinem columbæ, & στέαρ ἑρπετοῦ, nempè sebum Serpentis, vt multi interpretantur. *Centur. 2. Lingua Serpentis. Serra inuentio. Centur. 8. Adipe anguium Veterinarij vtuntur.*

Rursus idem author in sanando vlcere maligno dorsi equorum ex compressione nato, nec non in equina scabie delenda, adipem Serpentinum adhibet. Iterum ad fistulas in vngulis equorum ortas commendat vnguentum ex adipe Serpentis collecto, dum B frusta Serpentum in veru assantur. Albertus, qui partibus Serpentum perpetuò nugatur, sumit corium vnius, sanguinem alterius, & alterius adipem, permiscens omnia in panno exequiarum accendit in lucerna, vt tota domus viridis, plenaq; Serpentibus appareat. Alibi ex pinguedine Serpentis, modico salis, & panno exequiarum quatuor format elychnia cum oleo sambucino in lampade noua penès quatuor angulos domus accendenda, vt domus laeum Serpentum repræsentet. Aliter spolio Serpentis nigri in cauitate lampadis viridis, vel nigræ collocat; deinde ex adipe eiusdem Serpentis, & panno exequiarum concinnatum ellychnium, & accensum in oleo sambucino suspendit, vt totam ædem iconibus anguium repleat, donec lampas extinguatur. Neq; omittendum est Serpentis ouum, quod aliqui in litibus superandis, & cõtrouersijs dirimendis minimè infrugiferum se expertos esse fatentur: quapropter quidam eques Romanus hac superstitione motus, ouum Serpentis secum deferebat, dum coram Claudio Augusto litigaret: ideò Serpentis ouum gestare deprehensus tanquam veneficus, iussu Principis, interfectus fuit; inde comparata sibi nece, vnde, ad referendam victoriam, C opem expectabat. Demùm tabem Serpentum ab vsu remouendam non esse asseuerat Porta: quandoquidem ad communicandam ferro talem temperaturam, vt marmor porphyriticum incidat, illud candefactum in tabe Serpentis extinguit. *Nugamenta Alberti. Anguinũ ouum ad quid. L. 13. Mag. nat. Tabes anguina ad quid.*

Demùm senecta, & corium anguium varios etiam habere vsus dicitur. Primitus Amazonibus, referente Pierio, coria anguium tegumentorum bellicorum vsum præstabant. Palladius, vt poma florem continerent, vrinam veterem cum æquali portione aquæ temperabat: deinde totius anni spatio id radicibus ter infundebat, vel corio anguis inuoluebat. Corium quoq; Serpentis in templo Apollinis, olim adhibitum fuisse nonnulli affirmant: nam tripus ille, vel sedes cum vase aureo à tribus pedibus fulta, collocata in templo Apollinis, vbi sedentes Phœbi sacerdotissæ dubia petentibus soluebant, cortinam æream habebat, secus quam prædictæ Phœbi ministræ responsa dabant: de qua Virgilius sic cecinit. *Corij Serpentini vsus varij.*

——— *neq; te Phœbi cortina fefellit.* *Lib. 6. Æneid.*

Hanc autem cortinam antiquitùs ex pelle Serpentis ab Apolline interfecti fabrefactam D fuisse multi asseuerant. Insuper senectam angui neam ad varios vsus tractam fuisse legimus: etenim Antiqui Serpentum exuuias tanquam amuleta pharmaca, in armillis ligare consueuerant. De his igitur Suetonius Tranquillus hæc habet. *Deprehensis in lecto eius, circa ceruicalia, Serpentis exuuijs, quas tamen aurea armilla, ex voluntate matris, inclusas dextro brachio gestauit.* *Lib. 6. de duodecim Cæsaribus.*

Postmodum de hac anguium senecta, Cardanus miranda prædicat nugamenta: nimirum si cinis huius crematę, Luna Soli opposita, & primam Arietis faciem occupante, inspergatur capiti alicuius, somnia terribilia excitabit: si ex eo diluto facies lauetur, horribilis ante conspectum hominum apparebit: si sub lingua teneatur, bonarum literarum, ac linguarum præsidijs quis instructus esse videbitur: si sub planta pedis gestetur, apud Principes, & magistratus gratiosus erit. Addit incertus author, quòd puluis anguini spolij paratus, Luna ad Solis oppositionem properante, & per primam Arietis partem gradiente, in scutella lignea, vel metallica si supra mensam collocatus, si aderit ibi venenum, dispergetur. Verùm his omissis, ad seria, & vtiliora descendemus. Plinius enim *Lib. 9. de subtil. Pellis Serpentina vsus.*

enim hanc pellem tritam cum sale, & serpillo inijcit in fauces boum, vua maturescen- E
te, vt per totum anni curriculum valeant. Alij hunc puluerem inspergunt, vt apes ad
L.6.de diff. Anim. aluearia reuertantur. Deniq; Odoardus Vuot hanc senectam anguium in capsis, & armarijs inter pannos reponit, vt illos à tineis tueatur.

DE VIPERA.

Caput II.

ÆQVIVOCA.

VT nihil non distinctè, & adamussim de hac bestia exprimatur, à qua, inter cæteros Serpentes, historiam inchoamus: cum hæc θηρίον, nimirum fera Græcis κατ' ἐξοχὴν, idest per excellentiam dicatur, tum quia inter Serpentes maximè insignis, ob veneni facultatem habeatur; tum etiam, quia Medici ex hac fera vtilitatem immensam accipiant, vt suo loco vbertim agetur. Primum huius feræ nomen, cùm apud Latinos, rùm apud Græcos non est situm extra omnem dubietatis aleam: siquidem prima fronte Vipera dicitur fuisse quædam anus venefica, in quam Petrus Crinitus carmen scripsit elegantissimum. Deinde, ex Alberti, & Isidori sententia, Vipera est piscis marinus, aliter araneus nuncupatus. Amplius Vipera secundùm alios appellatur cancer minimus, nonnullis pinnothera cognominatus, qui, vt voluit Plinius, vacuis ostreorum testis se condit, deinde auctus in capaciores migrat: hac de re à Lucano hæc vipera custos pretiosæ conchæ nominatur hunc in modum. F

Vipera nomen anus.
Vipera, piscis.
Viperá cãcri species.
Li.6.Pharsal.

Non Arabum volucer Serpens, innataq; rubris
Æquoribus custos pretiosa vipera concha.

Lib.3. Alioquin apud Lexicographos græcos huiusmodi cancellus πιννοθήρας dicitur, qui, ex Athenæo, pinnam semper concomitans, illam hiantem obseruat, num pisciculi in eam ingressi sint; siquidem leui morsu comprimendam concham, prædamq; illapsam capiendam esse docet. Quamuis alij fuerint huius opinionis, Lucanum, loco citato, non de prædicto animalculo verba fecisse, sed de vipera Serpente in mari rubro potissimum versante, quæ conchas margaritiferas ibi diligentissimè obseruat. Demùm illam ophitis marmoris speciem punctis nigris in liuido corpore constantem Lithotomi nostræ ætatis viperam Ægypti appellant. Ex altera parte apud Græcos, vocabulum, ἔχιδνα, quod viperam denotat, maiori æquiuocatione laborare videtur: Nam Sanctius in commentarijs ad Alciatum, vbi icon Bellerophontis Chimeram extinguentis repræsentatur, echidnam chimeræ fuisse matrem retulit; idemq; Cælius asseuerat. Gyraldus verò Echidnam fuisse nympham prodidit. Verùm Hesiodus in Theogonia, Echidnam statuit esse nympham, parte superiori spetiosam puellam, infima verò immanem Serpentem, in specu quodam versantem, & cruda mandentem: quæ tandem cum Typhone mixta Cerberum Inferorum canem, & Hydram peperisse dicitur. Hæc fortè apud Eustathium vocatur ἔχιδνα μιξοπάρθενος, nimirum vipera virgini mixta. Immò Tzetzes hanc memorans sic legit. ἡ ἔχιδνα περὶ λυδιαν στέρνα, καὶ κεφαλὴν κόρη, τὰ δὲ κάτω ὄφις. Hæc igitur erat virgo vmbelico tenùs, reliqua Serpentis species, quæ postmodum, Herodoto teste, compressa ab Hercule Agathyrsum, Gelonum, & Scythum concepit: nam Hercules boues Geryonis agens, eum in Scythiam peruenisset, accidit, vt equæ eius à curru solutæ pascentes, ipso interim dormiente, aliò migrauerint; quare experrectus eas indagans in antrum quoddam à prædicto monstro ex virgine, & vipera integrato habitatum ingressus est: quod monstrum se illi equas restiturum promisit, dummodo cum ipso prius congrederetur. G H

Vipera Ægypti quid sit.
Embl. 14.
Echidna æquiuocationes.
Lib.4.

In genere muscarum quædam species viperis valdè similis, echidna appellatur, quam multi authores non proletarij ab hac signatura, aduersus viperarum ictus non mediocriter valere astruunt. Ad finem hoc nomen (echidna) à Poetis pro hydra, ab Hercule superata accipitur. Id præstitit Ouidius in Fastis, quando cecinit.

Echidna est quadã musca species.
Lib. 3.

Sangui-

A *Sanguine Centauri, Lernea sanguis echidnæ*
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Interdum echidna pro quocumque Serpente sumitur; ideòque Ouidius in hoc sensu sic canebat. *Lib. 4. Metam.*

Oris cerberei spumas, & virus echidnæ.

Alibi quoq; idem author echidnam in eodem significatu vsurpauit canens. *Lib. 9. Metam.*

Pars quoq; Lernea Serpens eius vnus echidna.

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

B QVIDAM Grammatici viperam, quoniam vi pariat nuncupatam fuisse opinantur: quandoquidē Priscorum nonnulli à fœtu exeunte aluum matris lacerari commenti sunt. At secundùm rei veritatem, vipera dicta est quasi viuipara, & per contractionem vipara, & vipera: cùm hæc, in genere Serpentum, oua intra aluum concipiat, deinde fœtum viuum enitatur. Ideo Nicander in Theriacis sic canebat.

Sola etenim viuo grauidatur vipera fetu,
Mortua cum reliquum passim genus oua reponat,
Squamigerosq; greges per inhospita tesqua propaget.

Quicquid scribat Suessanus in Commentarijs ad Aristotelem, quòd vipera non sit Serpens: cum Serpens à Philosopho appelletur ὄφις, & vipera ἔχις. Clarissimus Mercurialis optimo iure hoc Suessani nugamentum admiratur: proptereaquòd Aristoteles alibi viperam in genere ὀφιῶν, idest Serpentum collocauit. Quamuis, ad mentem ipsius Philosophi, vipera duabus conditionibus reliquo Serpentum generi non conuenientibus gaudeat: prima est, quòd vipera fœtum viuum edit; altera est, quòd brumali C tempore cæteri Serpentes sub terra, viperæ autem sub saxis stabulantur. In asserti confirmationem, doctrinam Auicennæ, & Plinij in medium afferremus, qui nominantes Serpentem, viperam per excellentiam intellexerunt: sicuti hoc nomen ὄφις apud Græcos, quod per excellentiam aliquando pro vna specie Serpentis, idest pro vipera vsurpatur. Immò Oppianus de congressu murenæ, & Serpentis verba faciens, nominando Serpentem viperam intelligere voluit. Insuper vipera, ex mente Physiologi, nepa cognominatur: cum nepa stimulo libidinis agitata caput maris præcidat, & tandem ipsa ab exeunte fœtu necetur. Hæc opinio absurda esse videtur: cum nepa, ex probatorum authorum sententia, scorpius esse perhibeatur. *L. 1. de Gener. Anim. cap. 10.* *Lib. 5. de Gen. An. c. vlt.* *Nepa num sit vipera.*

Cæterùm animaduertendum est, quòd vipera est Serpens in marem, & fœminam distinctus. Quamuis Latini vocabulorum inopia coacti, vna, & eadem voce, tam marem, quàm fœminam complectantur: nam habent infinita alia nomina, velut Simia, mustela, columba, & similia, quibus vterq; sexus denotatur. At Græci copia nominum D redundantes, duobus distinctis vocabulis, viperam marem, & fœminam designant: cum ipsis vipera mas ἔχις, fœmina verò ἔχιδνα nominetur. Circumfertur enim hoc vulgatum carmen.

Vipera Romanis, Græcis dicetur ἔχιδνα.

Quapropter Græci suas de vipera historias inscribunt. Περὶ ἔχεως, καὶ ἐχίδνης. Quoad etymum, grauissimi authores retulerunt viperam Græcis nuncupari ἔχιδναν παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου. nimirum quia ad interitum vsq; fœtum contineat: quandoquidem ventrem matris, hora paritionis, à fœtu lacerari credebant. At Suidas, & author etymologici tradiderunt ἔχιδναν dici posse παρὰ τοῦ ἔχειν αὐτῇ τὸ ζῶον; quoniam vipera intra aluum animal contineat, ad aliorum differentiam Serpentum, qui oua concipientes, eadem enituntur. Hæc autem etymologia, vt nostra fert opinio, magis probanda est. Hodie in Græcia (teste Bellonio) quidam Serpens, echendra cognominatur corrupto nomine ab echidna: nihilominus hic Serpens ipsi vera vipera esse non videtur. Varinus πιαλίους ὄφεις pro viperis vsurpat: cum tamen prædictæ voces pingues Serpentes denotent: πίος enim pinguedo exponitur. *Echidna etymum.* *Echendra quod nomen sit.*

Italis, ex Nipho, & Leoniceno, hæc bestia marassus nominatur. Quod autem marassus, & vipera sint synonima, authores inter se sententijs variant. Primitus tradit Budeus se Romæ viperam, quam Itali circulatores, sub nomine Marassi, ostentant, sæpè diuq; aspexisse, atq; Priscorum viperam haudquaquam sibi visam fuisse. Alij pronunciarunt Marassum esse Serpentem venenosum longitudine vnius cubiti, coloris cinerei, & oculis minimis, nec non igneis refertum, quæ conditiones in vipera minimè obseruantur. Præterea Quatramius in sua historia Theriacæ, & Mithridati, marassos contemplatur vario colore insignitos, nēpè subrubro, subflauo, cinereo, nigro, leucophæo, & varium arenarū colorem imitante; cum vera vipera subflaui, & rufi coloris esse perhibeatur. Insuper addit marassi oculos esse rubicundos; cum oculi viperæ subrubri conspiciantur. Item vipera quasi summitati caudæ innixa incedit, quem gressum naturæ marassis non concessit. Ad finem marassum marem quatuor armatum dentibus esse attestatur, cum vipera mas duobus tantummodo muniatur. Quare hic author omnes marassorum conditiones potius aspidibus, quàm viperis competere asseuerat. E

In Miscell.

Ex altera parte viri doctissimi affirmant viperam Antiquorum à marassis Italorum minimè discrepare. Nicolaus Leonicenus hoc argumento licet leui viperam esse marassum astruit: nimirum quoniam Aristoteles, & alij authores non vulgares à sola vipera inter cæteros Serpentes viuum fætum in lucem edi scripserint; qui partus Marassis Italorum competit. Leue autem prædictum opinamur esse argumentum, cum etiam Cerastes, seps, & alij Serpentes huius generis, ad instar viperæ, & marassi, viuum animal enitantur. Præterea Cælius Rhodiginus viperam vulgò marassum nuncupari, & nomenclaturam minimè barbaram esse suspicatur; cum à Populis Marsis deducatur, qui huiusmodi Serpentum genus familiariter pertractant, & viperam appellitant. Prædictis addere possumus maximam viperæ Antiquorum cum marassis Italorum conuenientiam; siquidem Aetius scriptum reliquit viperam esse flauam, & Nicãder illam Cerasti assimilauit. Nihilominus hunc viperæ colorem melius expressit Galenus, quando viperam subrufam prædicabat, qui color, si maculæ nigricantes Marassi demantur, optimè quadrat. F

In lib. de Dips. & Thir.

Lib. 6. lect. Ant. c. 16.

In lib. de Ther. ad Pis.

Deinde Cerastis, cui, ex Nicandro, vipera est similis, demptis corniculis, prædicti coloris esse celebratur. Itaq; Nicander viperæ colorem silentio inuoluit, satis esse arbitratus viperam Cerasti comparasse: cum huiusmodi Serpentes viuos fætus, & non oua pariant. Amplius Nicander viperæ fœminæ plures dentes, mari autem binos assignat, pariter Aetius totidem. Verùm hic dentium numerus Marasso Italorum, & fœminæ, & mari competit. Neq; refragatur nostræ opinioni Nicander, quando dentes viperæ latos describit; cum tamen in Marassis nostris exiles obseruentur: siquidem lati in comparatione ad dentes aliorum Serpentum Nicandro dicebantur. Insuper cauda Marassi fœminæ magis κολόβη nempè mutila, quàm mari inest: quemadmodum de sua vipera Nicander toties decantauit. Immò marassi ictus eadem generat symptomata, quæ de morsu suæ viperæ Veteres prædicabant. Accedit, quòd soli Marsi, qui (teste Plinio) Italiæ sunt populi, viperas venari soleant, à quibus huiusmodi bestiæ nomenclaturam deduxerunt. Item rustici Bononiensis agri, Serpentes, quos peiores esse iudicant, nempè viperas Magarassos indigitant. Prædictis etiam addamus, quòd Plinius viperæ duplicem vuluam tribuit, quam prærogatiuam in Marasso fœmina, & duplicem penem in mare olim clarissimus Anatomicus Gaspar Taliacotius manifestissimè, secans huiusmodi bestias, demonstrauit. Idem postea repetit Baldus Angelus Abbatius in sua viperæ historia, veluti inferius in Anatomicis enucleabimus. Non est tamen negandum ad montem Quatramij, quòd multis in locis aspides etiam marassi nominentur. G

L. 11. c. 37. H

Suessanus in Cõmentarijs ad Aristotelem viperam Scurtionem vocitat. Et apud Nicolum Florentinum Scorzonei viperæ nominatur: quamuis sint, qui scribant hoc vocabulum (Scorzone) apud Italos esse nomen generale ad omnes Serpentes, qui repunt, & dentibus feriunt; apud Hetruscos populos, Oscorzones appellantur viperæ; hocq; antiquum nomen deducunt ab Osco, qui olim Hetruscis imperauit, & pro Insigni, Serpentis Icone delectabatur: hunc autem anguem fuisse speciem Serpētis celeberrimam nempè viperam, multi affirmant. Sed tandem temporis tractu, dempta litera O. scurzones huiusmodi Serpentes nuncupati fuerunt. Alij referunt hoc nomen, Scurzo, esse Hispanicum; nihilominus est Catalonicum, nec viperam propriè significat, sed illum

Lib. 3. de hist. An.

Serpen-

A Serpentem viperæ similem, cui herba Scorzoneræ aduersatur. Alioquin Hispanis vipera Biuora, & Bicha, Gallis autem Vipere nominatur. Alij tradunt, quòd Arabes, & barbaram sectantes medicinam, Thyri vocabulo, omnes Serpentes, sed viperas potissimum intelligant: Idcircò affectio illa Græcis cognominata ophiasis, ipsis Thyria nominatur, vocabulo à Græcis detorto, qui hac voce, θηρίον, feram indicant. Neq; hoc videtur admiratione dignum: siquidem Andromachus, & ipse viperinos pastillos ferinos appellauit, non aliæ fortè ductus ratione; nisi quia θὴρ, seu θηρίον nonnunquam pro vipera vsurpatur. Ideòq; pastilli, seu trochisci ex viperis parati, non immeritò theriaci cognominantur: cum tamen in hanc antidotum carnes viperarum, & non aliarum ferarum ingrediantur. Alter vipera Labane, & Alfahay Arabibus dicitur. Alse quoq; ad mentem Leoniceni, viperam in scholis Arabum denotat. At secundùm Andream Bellunensem Alafarai, & Alfahai est nomen proprium viperæ, ex qua, illa celebratissima antidotus nempè theriaca paratur. Cæterùm leguntur apud Syluaticum nomina barbara, Eosman, Synon, & Asis, quibus vipera designatur. Asis tamen esse videtur *Nomina Arabica viperæ.*
B nomen detortum à voce græca ὄφις, ophis, quæ interdum per excellentiam viperam indicare solet. Tandem hæc bestia Germanis secundum Matthiolum, Brandischlangen, secundum alios, Ein Nacer Sotter, & secundùm Gesnerum, Ein Bectnater, Viper nater appellatur.

GENVS, ET DIFFERENTIÆ.

PERSONANT Suessani monimenta, ad rem nostram, nulla consideratione digna in commentarijs ad Aristotelem, viperam ad genus Serpentum minimè reduci posse: cùm Aristoteli vipera ἔχις, & Serpens ὄφις nominetur: & tamen Aristoteles (annotante clarissimo Mercuriali) viperam inter Serpentum genera enumerauit: vt etiam paulò ante attestati sumus. Similiter explodenda est illorum opinio, qui ἔχιν *Lib. 3. de gener. An. c. 10.*
C ἀπὸ τῆς ἐχίδνης, scilicet viperam marem à fœmina genere, & natura discrepare arbitrati sunt, his potissimum moti rationibus, primò quoniam ἀπὸ τοῦ ἔχιος percussus conuulsione, non similiter ἀπὸ ἐχίδνης afficiatur: deinde quia ἐχίδνης morsus albus, & ἔχιος liuidus esse feratur: tertiò, quoniam ad mentem Nicandri, duorum vestigia dentium appareant, dum morsum infligit ἔχις, plurium verò, si momorderit ἔχιδνα. Has rationes nullum pondus apud viros eruditos habere arbitramur: siquidem classici authores conueniunt vniuersi, ἔχιν ἀπὸ τῆς ἐχίδνης, non genere, non natura, sed sexu tantummodo differre; cum illum marem, hanc fœminam esse pronuncient. Auicennas species viperarum diuersas constituere videtur, dum scribit viperas esse Alesilati, inter quas, quercinas, & sitim inducentes reponit. propterea ad aures Auicennæ (vt notat Leonicenus) vipera non erit nomen speciei, sed generis sub se multas species comprehendentis. Vnde etiam colligendum est hunc authorem assignare viperis multas conditiones, quæ ad alios etiam Serpentes pertinent. *Echis, & Echidna differũt sexu, nõ specie.*

Præterquamquod idem Auicennas videtur existimasse Thyrum esse Serpentem à vi-
D pera valdè diuersum: quandoquidem in varijs theriacæ descriptionibus interdum trochiscos Thyri, aliquando trochiscos ex viperis nominauit. Hinc postea aliqui authores nuperi nixi Auicennæ authoritati trochiscos thyri, à trochiscis viperinis discrepare crediderunt. Gentilis Auicennæ interpres viperinã naturam non vni speciei, sed multis Serpentum generibus communem esse exponit. Nicolus Florentinus verba faciens de speciebus anguium, quandoq; viperam inter Serpentes cornutos in Ægypto nascentes reponit, & paulò post, ex Aristotelis authoritate, thyrum inter Serpentes ouiparos memorat: deinde addit Serpentes graciles, & oblongos esse viperas apud nos inuentas, quarum aliæ maioris, aliæ minoris malitiæ esse perhibentur: immo ipsas tanquam surdis proximas inter aspides collocat. *Serm. 4. ca. 18.*

Idem author alibi scriptis mandauit paruas viperas in nostris regionibus stabulari, inter quas breues, & crassas nostro idiomate *Scorzoni* dictas enumerat. Hinc colligendum est hunc authorem, sub nomine viperarũ, plures Serpentes, & etiam aspides comprehendisse. Nec mirandum est ipsum fuisse hallucinatum: siquidem citat etiam Ga- *Scorzoni q Serpentes.*

lenum loquentem de Regina Ægypti ſemetipſam interficiente imponendo manum ſu- E
pra thyrum, cum tamen Galenus ſcribens de theriaca ad Piſonem, interitum huius re-
In lib. de Thyro. ginæ, nec thyro, nec viperæ, ſed aſpidi attribuerit. In eodem errore (teſte Leoniceno)
verſatus eſt Montagnana, dum echidnam, nempè viperam, ſiue thyrum ad aſpidum ge-
nus reduxit. Et tamen Galenus in ſermone de theriaca ad Piſonem, aſpides à viperis ma-
nifeſtiſſimè diſtinguit.

Albertus Magnus multas viperarum ſpecies conſtituit, & interdum ſpeciem pro ſum-
mo genere vſurpat: cui ſententiæ non eſt adhærendum, cum doctrina Ariſtotelis aliud
Qua ratione varij Serpentes ad viperas referātur. nobis inſinuet. Eſt quidem verùm in doctrina Nicandri, Æliani, & Aetij, hos angues,
nempè hæmorrhoim, ceraſtem, & dipſadem ad viperas referendos eſſe: etenim more
viperarum oua concipiunt, & fœtus viuos excludunt. Id autem inferius ad aures Euan-
geliſtæ Quartamij diligentius contemplabimur. Prædictis Serpentibus nonnulli addunt
aſpidem, tanquam fœtus viuos parientem: cui ſententiæ refragantur Hiſtoriogra-
phi dicentes oua Crocodili, & aſpidis ſub terra occultata, & ab Ichneumone inuenta
Lib. 11. de ſimp. med. fac. frangi, niſi per oua aſpidum, oua aliorum Serpentum intellexerint. Præterea Galenus F
viperam longè diuerſam eſſe à dipſade prodidit; quod Hieronymus Cardanus minimè
animaduertens viperam cum dipſade confundebat. Hinc colligendū eſt viperam illam
veram eſſe, cuius carnes compoſitionem theriacæ ingrediuntur: quamuis poſtmodum
detur aliud genus Serpentis catulos, & non oua enitens, quod etiam nomine viperæ
donandum eſt.

Serpētes fœtus viuos excludentes. Idcircò Euangeliſta Quatramius in hiſtoria theriacæ, & mithridati, aſſeuerantius
dicit plures viperarum ſpecies aſſignari, cum proprijs oculis obſeruauerit aſpidem,
ſepam, & Ammoditem catulos, & non oua excludere: quamobrem non eſt contem-
nenda ſententia Pierij Valeriani, qui ad mentem nonnullorū, ſcriptum reliquit quædam
L. 14. Hierogl. Serpentum genera, præter viperas, animal parere; quamquam has Serpentum ſpecies
non nominauerit. Immò ſuſpicatur Quatramius, præter nominatos Serpentes, inue-
niri etiam alios, ritu viperarum, parientes quemadmodum vnuſquiſq; varias anguium
ſpecies in capſulis diſtinctis claudendo obſeruare, & conſpicari poterit.

Li. 4. Phyt. c. 28. Præter hæc, ratione coloris, viperæ inter ſe differre dicuntur: nam Porta fatetur ſe G
obſeruaſſe mutatione Soli, in quo huiuſmodi beſtiæ viuunt, alias virides, alias ru-
Differētia ratione coloris. bras, alias ruſas, alias albas, alias nigras inueniri. Vnde Cardanus quoque magnam
diuerſitatem viperarum in colore, ob locorum, & regionum ſitum, annotauit. Ne-
que admiratione vlla teneri debemus: ſiquidem Pauſanias in Æthiopia, & Libya vipe-
ras nigras eſſe teſtificatur: etenim illud clima non ſolum indigenas, ſed etiam aduenas,
temporis tractu fuſcat. Deinde meminit Cardanus, in recenſendo tabis remedio, cuiuſ-
Li. 2. c. 16. dā viperæ rubræ craſſæ, & breuis ab Italis *Milort* nuncupatæ: quamuis poſtea Matthio-
lus in commentarijs ad Dioſcoridem hanc opinionem explodat dicens, Serpentem,
quem Mediolanenſes, & cæteri Inſubres vocant *Milort* à vipera diſcrepare: cum hoc
animal ſit innocentiſſimum, & domibus familiare; vipera autem ictibus perimat. In
prædictorum cōfirmationem addemus verba Bellonij pronunciantis, quòd curioſitas, &
deſiderium cognoſcendi viperas effecit, vt ipſe in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Aſia,
& Ægypto, viperas colore, & forma diuerſas obſeruauerit.

Nonnulli, ratione veneni, viperas inter ſe diſcriminare conantur, dum alias vene- H
Differētia viperarum ratione veneni. natas, alias non venenatas eſſe conſtituunt. Non venenatas autem magnas, & capri-
mulgas nuncupatas eſſe aſſerunt; quia libenter caprarum, & vaccarum vbera ſugant:
cum tamen hoc Serpentum genus à viperis omninò ſegregandum ſit. Alij ponderan-
tes ſymptomata morſus illius Serpentis *Eſcurzo* nominati eſſe ſimilia ſymptomatibus
inductis ab ictu viperæ, talem Serpentem ad viperarum genus retulerunt: cum tamen,
toto cælo, à vipera diſcrepet: eſt enim animal longitudine ſeſquipalmari, parte infima
tenui, & paulatim ad caput vſq; craſſeſcente, capite craſſo, & quadrato, ore magno, &
hiante, lingua nigra, & mucronata, dentibus puſillis, quibus ferit, licèt etiā lingua inſtar
aculei ſcorpionis pungat, præditū eſt colore cinereo nigricante maculis diſtincto, tardè
incedit, & deniq; (teſte Nicolao Monarde) eius morſui ſola herba Scorzonera occurrit.

In lib. de ijs, quorum morſus eſt venenatus Ratione magnitudinis, & paruitatis, promulgat Atheneus beſtias ex vipera ma-
re, & muræna genitas eſſe alijs viperis minores, variegatas, & quodammodo al-
teram viperarum ſpeciem repræſentare. Item Amatus Luſitanus in Dioſcoridem
animad-

A animaduertit viperas in Hispania nonnisi cubitales inueniri. Ex altera parte viperas etiam immensæ magnitudinis reperiri, Strabo retulit: quandoquidem Porus Indorum Rex Augusto dona misit, viperas ingentes, Serpentes decem cubitorum, testudinem fluuiatilem trium cubitorum, & perdicem vulture maiorem. Ælianus quoq; ex aliorum sententia, viperas Troglodiæ Regionis ita grandes constituit, vt longitudinem decem, & nouem cubitorum æquent. Cardanus etiam tradidit viperas longitudine viginti pedum in aurea Castillia versari; quam veritatem Scaliger sibi persuadere non potest. Cùm tamen hoc à veritate penitus alienum esse nequeat: nam quemadmodum homines pro varietate Regionum, & natura, & procetitate differunt; idq; fit ratione caloris innati, qui in alijs imbecillis, in alijs validus dominatur. Ita etiam reliqua animantia, & quicquid est vitæ particeps, pro diuersitate climatum, inter se discrepare solent: quocirca Nicander iure optimo scriptum reliquit magnas, & paruas viperas inueniri. Itaq; Europa paruas, & breues nutrit viperas; cum hoc clima, in comparatione ad Asiam, frigidum sit: & viperæ veluti, & cæteri Serpentes frigidæ sunt naturæ, & B incolentes Regionem frigidam calorem innatum habent robustiorem, & maiorem cibi copiam assumunt, quàm habitantes regionem calidam. Pari ratione caliditas Asiæ defectum naturæ frigidæ viperarũ supplet, veluti frigiditas Europæ earum incrementum remoratur. Propterea Nicander in Theriacis hanc diuersitatem Viperarum memorat hunc in modum. Lib. 5. Li. 9. c. 33. Exercit. 175. Vipera Europea quales.

Hic quoq; vipeream, quæ cernit acuta, figuram
Aspicias, vt non vno se corpore prodat,
Et nunc hæc longum, paruum trahat illa volumen,
Ne pare consimiles forma sit vbiq; dracones
Cernere, nam genuit nostra hæc Europa minores.
Tum qui molle supra prætendat cornua guttur,
Et quodam candore micent, alij ad scopulosos
Scironis montes, alta & Pannonia, & ipsum
Riphæum, & dictum Corui cognomine pagum,
C *Et canentem habitant Aselenum quin, & alumna*
Fert Asia vltra tres longis qui tractibus vlnas
Se tendant, rigidam quales Boccatteron, atq;
Arduus Ægages, & celsus Cercaphus intra
Se multos refouet.

Viperis igitur, & alijs Serpentibus redundant Europæ montes, nimirum Sciron, Pannomia, Aselenus, Corax, & Riphæus. Sciron autem celebratur mons saxosus in Græcia apud Athenas, ita cognominatus à Scirone latrone, cuius ossa (postquã fuit à Theseo superatus) in prædictum montem conuersa esse perhibentur, vt monimentis mandauit Ouidius. At Buccateron, Ægages, & Cercaphus montes Asiæ viperas Europeis multò longiores nutriunt. Hoc verum esse nobis persuadet Bellonius, qui viperas Ægyptiacas, ratione amplitudinis pellis, à nostris discrepantes obseruauit: etenim pelles illarum tomento repletæ duplo maiores apparent, quod viperis aliarum regionum contingere minimè conspicatus est. Tandem vt differentijs coronidem addamus Prosper Alpinus sermonem habens de medicina Ægyptiorum, scriptis mandauit in Illyrio stabulari viperas vnico in fronte cornu insignes, Italorum viperis valdè similes, capite latiore, & compressiore, mas album gerit cornu, fæmina duo tanquam acus in syncipite gestat, Cerastes tamen non sunt, immò ictu eadem, quæ vipera, patientibus symptomata afferunt; hasq; Ægyptij Thair vocant, voce non longè diuersa à θὴρ, quo nomine multi authores, vt relatum fuit superius, viperam indigitare solent: immò id in maiorem admirationem trahit Prosperum Alpinum, quòd Ægyptij ex his bestijs cornigeris suam theriacam concinnant. Vipera montanis locis delectantur. L. 8. Metã. Li. 2. obser. cap. 70. Lib. 4. c. 8. D

E

FORMA, ET DESCRIPTIO.

VIPERA est venenosus Serpens, pollicis crassitudine, duorum cubitorum longitudine, plus minusuè, varij coloris, plano, latoq; capite, recta incedens ceruice, reliquo corpore reptans, & saltuatim in animalia irruens. At rectius possumus asseuerare, quòd vipera sit longitudine cubitali, & sæpè prolixiore, colore subflauo pluribus maculis conspersо. Mas habet caput angustum, & acutum, collum crassius, & reliquum corpus tenuius, quàm fæmina: paulatim cauda illius, ritu aliorum Serpentum gracilescit, non autem aceruatim vt cauda fæminæ, squamas habet circa extremitatem caudæ asperiores, quas ira percitus subrigit; quemadmodum plumæ galli gallinacei inter dimicandum eriguntur. Meatus excrementorum in cauda est ventri propinquior. Dentes canini illi duo insunt, fæminæ verò plures, veluti Nicander in Theriacis eleganter decantauit his versibus. F

Τοῦ μὲν ὕπερ κυνόδοντε δύο χροῒ τεκμαίρονται
Ἰὸν ἐρευγόμενοι, πλείονες δὲ τοὶ αἰὲν ἐχίδνης.

Idest.

Huic gemini apparent dentes in carne venenum
Fundentes, verribus sed fæmina pluribus atrox.

Vel rectius.

Quem gemino natura armauit dente canino,
Vulnere tabifico, sed plures semper echidnæ.

Vtrum modo prædictus dentium numerus tam in viperis maribus, quàm in fæminis reperiatur nec ne; hoc inferius in Anatomicis disputabitur. Itaque omnia, quæ hactenus de figuris viperarum dicta sunt, in iconibus tam maris, quam fæminæ manifesta conspicientur. Hanc autem descriptionem menti tum veterum, tum nuperorum authorum conformem esse ex eorummet doctrina patefaciemus. In primis Galenus G scribens de Theriaca ad Pisonem, vbi, pro theriaca concinnanda, viperas fœminas sumendas esse præcipit: sic inquit. Viperæ sunt subflaui coloris, admodum agiles, collum maximè porrigentes, oculis subrubentibus, inuerecundis, atq; feri intuitus, capite latiore quàm in mari, quem etiam viperæ fœminæ reliqua corporis mole excedunt. Meatus excrementorum propius caudam situs est. Canini dentes mari duo, fœminæ verò plures insunt.

Descriptio viperę ad mentē Galeni.

Auicennas sermonem habens de venenis, viperas celebrabat habentes caput pressum, & latum, vbi ceruici annectitur, & corpore admodum longo attribuens fœminæ dentes plures vtrinq;, cum mares in omni latere, vno tantùm muniantur. Nam fieri potest ad mentem Galeni, vt mares etiam plures habeant dentes, non loquēdo tamen de caninis; quemadmodum inferius in Anatomicis explicabitur.

Aetius viperam fęminam colore subflauo, & multis notis instar rotarum exornatam prædicabat, magnitudine tamen cubitali, cauda aceruatim in tenuitatem desinente, oculis subrubris, capite latiore, collo angustiore, aluo sinuosiore, & deniq; dentibus quatuor caninis præditam, quæ innixa caudæ graditur. At vipera mas, ad mentem H eiusdem Aetij, prædicti est coloris, capite angustiore, & collo crassiore, cuius cauda paulatim imminuitur, & alacrius mouetur. Cardanus in præstantissimis viperis caput latum, erectum, & cauum, figura rhombi, oculos viuaces, breue corpus, & motum alacrem commendabat. Clarissimus etiam Mercurialis viperam marem à fœmina in hoc differre scribebat: quoniam fœmina caput latius, ceruicem minus elatam, dentes quatuor, corpus crassius, & breuiorem caudam habeat, tardiusq; incedat: cum vicissim mas capitis sit angustioris, ceruicis magis elatæ, corporis longioris, & tenuioris, duobusq; tantummodo dentibus refertus. Cùm postmodum viperæ omnes coloris cinerei, interdum subflaui, & maculis nigris, vt plurimum distinctæ conspiciantur. Quæ omnes notæ apud Nicandrum in theriacis habentur, dum his versibus in latinum sic translatis canit.

Lib. 2. de venen.

Fæmina

Vipera Mas

Vipera fœmina cũ capite ſeparato, dentes monſtrante

A *Fœmina ponè trahit ceù mancam vipera caudam,*
Perpetuo duris horrentem tergora squamis,
Et per opaca pigrum reptat dumeta volumen.
Ipse sed acre caput mas fert prolixior illa
Quandoq;, & quandoq; minor sed non ita lato
Ventre patet, mutila est, similisq; per omnia cauda.
Prolixi semper tractus, similes quoq; squama.
Atque irritato quoties excanduit ira,
Sanguineo facies, oculiq; rubore coruscant,
Diffisaq; micans celer incrispanteq; lingua
Obliquam sinuat postremo in corpore caudam.

Cæterùm Amatus Lusitanus retulit viperam in Hispania esse cubitalem, capite presso, & acuto, in quo veruca conspicitur, dorso veluti quadam catena depicto. Quicquid asseruerit Belluacēsis ad mentem Physiologi, de vipera ad vmbelicum vsq;, faciem hu-
B manam habente, deinceps verò crocodili specie decorata, tribusq; tantummodo dentibus armata, cum meatu excrementorum paruo, ad instar foraminis acus, itaut per os tantùm concipere perhibeatur.

PHYSIOGNOMONICA.

ANIMALIVM descriptio speculandi ansam præbere solet Physiognomis, quos hominum mores ex corpore, vultuq; disquirendi labor agitare solet. Itaq; hi meditantes in humanis oculis quasdam rubentes maculas, quales vt plurimum in oculis viperinis conspiciuntur, tales esse homines opinantur, qui non à domesticorum sanguinis effusione, neq; ab vlla impietate, & vasramentis abstinent. Propterea insignis ille vir Io. Baptista Porta huiusmodi oculis Ezelinum de Romano humani sanguinis in- *Lib. 3. Phy-sio. c. 5.*
C explebilem, prædiū fuisse suspicatur. Hac de re Iouius non temerè illi vipereos oculos, atrocem pallorem, & feralem frontem attribuebat, qui moribus plusquam barbaris imbutus ferro, & flammis, vrbes, & multa corporum millia excidit. Item Ioannes Maria Vicecomes vipereis oculis, & venenum ferè spirantibus insignitus, sæuus princeps fuisse perhibetur: etenim carnificinam inauditæ crudelitatis in suos ciues exercuit, dū prægrandibus, & voracibus canibus humana carne nutritis, fera immanitate homines sibimetipsi inuisos obijciebat, vt, incredibili horrore populi, cōfestim ab illis discerperētur.

ANATOMICA.

IN dissectione viperini capitis cerebrum subnigri coloris conspicitur, & adeò pusillum, vt vix quantitatem quatuor granorum milij adęquet: propterea hoc animal à quibusdam calidum, & siccum esse creditur; *Cerebri viperini quātitas.*
D quoniam immodicus calor cordis à frigiditate cerebri temperari nequeat. Auriculis viperæ carent, sed earum loco quasdam cauernas habent: etenim Plinius tradidit animalibus fœtum viuum parientibus aures inesse eminentes, exceptis cartilagineis, vitulo marino, Delphino, & viperis, quæ quibusdam foraminibus, pro auribus, vtuntur. Quoad dentes, Gesnerus tradit quosdam viperinum caput secantes, quatuor oblongos dentes in superiori mandibula spectasse; cum alij dentes tam superioris, quàm inferioris maxillæ, ob paruitatem, non appareant, sed maxillam acu fricando asperitatem, & stridorem percepisse; hos pusillos dentes, tàm in viuis, quam in mortuis viperis, nisi auferatur vesicula, in qua conduntur, nemo vnquam intueri poterit. Baldus Angelus Abbatius quatuor dentes caninos tàm mari, quàm fœminæ viperæ attribuit, cum hoc tamen discrimine, vt mas duos habeat deciduos; ideoq; non admirandum esse putat, si interdum maris dentes duos tantummodo esse conspiciamus. Quamobrem Authores Nicandrum secutos proculdubio hallucinari statuit; quando pronunciat demorsos à vipera mare duo tantùm *In l. de nat. vipera ca. 16.*
vlcn-

Dentes viperini, quot & quales sint. vlcuscula, & à fœmina quatuor reportare: cum duos dentes maribus, & quatuor fœminis semper inesse crediderint. Et tamen vipera mas, antequam illi duo dentes cadant, quatuor etiam vulneribus possit patientes afficere; hæc autem sententia si sit vera nec ne, indiget animaduersione: quãdoquidem nostri circulatores viperas quotidie pertractantes, duos tantùm dentes tam in mare, quàm in fœmina se obseruasse referunt. E

Nos igitur, decocto viperæ capite, & carne diligenter à cranio separata, duplex dentium genus conspicati sumus, vnum, quo hæc bestia se tuetur, & mordendo venenat, alterum, quo ad mandendum vtitur. Hi autem sunt dentes quatuor supra triginta ab Antiquis non descripti: cum in gingiuis occultati non appareant. *Ordo dentium viperæ.* Horum autem talis est ordo, nam præter quatuor caninos nominatos, duodecim in superioribus maxillis, nimirum sex in vtroq; latere conspiciuntur; suntq; ad instar serræ versus gulam, & aliquantò maiores dentibus armantibus inferiores maxillas. Inferiores dentes sunt viginti duo, nempè vndecim in quolibet latere, quocirca, quando authores memorant vulnera à dentibus viperinis inflicta, eos de caninis dentibus verba facere opinamur; *Prisci omnes dentes viperæ non cognouerunt.* cum cæteri dentes horum animalium illis ignoti fuerint. Quandoquidem Veteres, harum ferarum caninos tantummodo dentes descripserunt, quos vidimus perforatos, & vesicula veneno plena munitos, quæ nouo toxico quotidie repletur, dum primum in ictu consumptum fuerit. F Etenim quemadmodum in singulis animalibus aliqua semper generantur excrementa, quæ per partem determinatam extra corpus truduntur: ita etiam viperæ venenosum excrementum per dentes euacuant, dum se defendentes, mordendo cætera animalia venenant. Hoc etiam præstat scorpio, qui in cauda aculeum perforatum instar dentium anteriorum viperæ possidet, & sub aculeo habet vesicam veneno plenam, quod punctis animalibus communicat.

Canini dẽtes viperarũ sunt ad tutelam. Neq; mirandum est viperas caninis dentibus ad tutelam tantùm sibimet à natura comparasse: siquidem accidit idem pisci pistrici rostrum hinc inde dentatum possidenti, quos dentes huic animanti nonnisi ad tutelam natura impertita est. Quod autem nostri viperarum venatores pronuncient se tam in mare, quam in fœmina duos tantùm dentes conspicatos fuisse, inde natum esse credimus, quoniam cæteri in gingiuis latentes non videantur: deinde hoc genus hominum tanquam rude, & imperitum nunquam anatomen harum bestiarum exercuit. G

Pulmo viperarum. Pulmo in viperis veluti vesicula oblonga membranosa, varijsq; meatibus plena, & aere turgens obseruatur. *Cor viperarũ quale.* Item cor grandiusculum apparet, & mobile in pericardio; hocq; quando animal alexipharmaco necatur concitatius mouetur, quam si ferro interimeretur, ob repugnantiam alexipharmaci ad venenum. *Iecoris viperini figura.* Iecur est oblongum vena admodum crassa per medium percurrente, quæ dimanans à corde ad extremam vsq; caudam Serpentis progreditur. Ibi etiam visuntur venæ, seu arteriæ, quæ à corde, & hepate ad gingiuas, seu vesiculas dentium ascendunt: cum in vesica fellea tanquam in propria lacuna contineatur hæc materia venenosa, quæ inde ad dentes defertur. Possumus autem necessariò attestari hãc venenosam materiam in cysti fellis residere, quoniam neq; hepar, neq; cor, neq; sanguis viperæ venenum participant. *Ventriculi viperini locus.* Ventriculus sub iecore latitat, cui æsophagus adhæret cum aspera arteria ad pulmones vsq; descendente. Splen colo intestino annectitur. Colon flexuosum est, & in latere sinistro terminatur. Rectum autem intestinum à fundo ventriculi dimanare videtur, sed postquam de intestinis viperinis sit sermo; Hic vnum animaduersione dignum est; nam accidit hoc anno trigesimo octauo supra millesimum, & sexcentesimum, dum hæc scriberemus, vt in intestinis multarum viperarum, pro trochiscis ad parandam theriacam dissectarum, multi vermiculi rubescentes, omnium pharmacopæorum admiratione, inuenti sint. H Quemadmodum oculatus testis Excellentiss. D. Ouidius Montalbanus Medicus Collegiatus nos monuit, & singulari humanitate hoc lumbricorũ genus misit ponderandum. Quare non valdè demirati sumus, in austrina cõstitutione, hoc animantium genus in cunctis animalibus procreari posse, dũ pituita iustò copiosior in intestinis colligitur, quæ postea calido prædita putrescit: immo dum validus pituitæ calor in pituitosam, & putrescentem materiam agit, sole concurrente, vermes producuntur, iuxta vulgatum carmen.

Lumbricos crudus perseminat humor in aluo.

Veluti in quacumque alia corporis parte, prædictis confluentibus in vnum causis, gi-

gni

A gni possunt, nimirum in dentibus, in pulmonibus, secundum Alzatauium, in renibus, & vasis seminarijs, secundum Plutarchum: superiùs enim in Rubrica de Serpentum generatione, Icon cuiusdam animalculi per lotium excreti fuit exhibita. Et demum Conciliator in capitibus arietum vermes aliquando genitos vidisse attestatur.

Tandem renes etiam ibi obseruantur. Quoad partes generationi destinatas, scripsit Aristoteles nullum piscem testes habere, neq; animalia pedibus carentia, vt Serpentes. Verùm hanc Aristotelis doctrinam sectio anatomica redarguit: quandoquidem inter pisces oblongos, delphini, & vituli marini testibus insigniuntur. Item vipera mas non solum duos, sed quatuor testes, & duplicem penem habet, quemadmodum inspectio anatomica manifestat. Hi penes ad radicem vsq; caudæ terminantur, in quorum summa parte pelliculæ tegentes penes, & in parte anteriori asperitates quædam conspiciuntur. Idcircò non erit veritati consonum à vipera in congressu caput maris præcidi, neq; genituram per os emitti: in quem errorem grauissimi authores inciderunt. *Lib. 4. de part. An.* *Penes, & testes viperarum.*

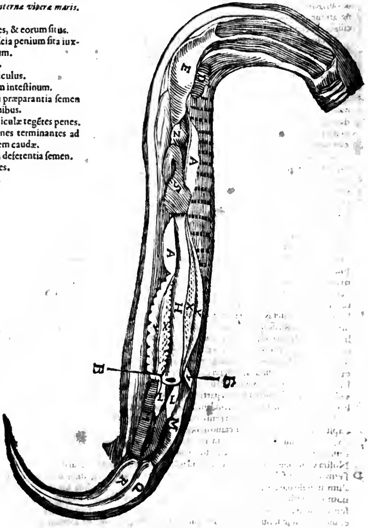
B Circa genitalia viperæ fœminæ, Gerardus Bouman Medicus Cliuensis, ex Gesnero, viperam secuit, in qua vterum bifidum conspicatus est, vbi receptacula ouorum veluti in gallinis, vasa feminaria, & bina orificia obseruauit. Vtrum modò semen per vtrumque penem in hæc duo oscula mas eiaculetur, an interdum per vnum, & quandoque per alterum, hactenus nobis ignotum est: cum hoc in animalibus venenosis difficillimè inuestigari possit: hæc autem vuluæ oscula in postrema ferè caudæ parte resident: vbi vuluam duplicem Plinius videtur contemplari. Vnde Nicolaus Leonicenus in hoc pliniano textu duplicem detegit errorem. Primò, quia duplicem vuluam viperæ, & cæteris animantibus intra se animal generantibus assignet, quasi vipera non habeat locum inter illa animalia, quæ extra se viuum fœtum emittunt: secundò, quoniam duplicem vuluam ei tribuat; cum tamen vipera vnam tantùm habeat, veluti cæteræ animantes, quæ intus oua concipientes, fœtum deinde viuum excludunt. Etenim ea pars vteri oua continens lumbis adhæret cum ostio supra intestina sito; sicuti Aristoteles testificatus est. Deinde si Plinius per duplicem vuluam bifidam, bipartitam intel-C lexit, hæc proprietas alijs etiam animalibus tam intra, quam extra animal generantibus, communis esse fertur. Itaq; vulua viperæ veluti, & illa cartilagineorum dissimilis est matrici tàm viuiparorum, quàm ouiparorum: siquidem supra ad septum, & infra etiam porrecta est. Cæterùm non est intelligendum, vt idem corpus vteri sit in duobus locis situm, sed debemus intelligere vuluam quasi mediam inter prædicta duo loca esse collocatam. Huius autem rei causa est, quoniam, & ouum, & animal generant. Ideoq; vulua viperarum quasi naturam vuluæ generantis animal tantùm, & naturam vuluæ generantis ouum tantùm participat. Quamobrem fuit necessarium, vt matrix horum animalium medium quemdam locum occuparet. *Genitalia viperæ fœminæ.* *L. 11. c. 37.* *Vteri pars oua cõtinẽs vbi sita sit.* *Viperæ vulua locus.*

Circa cognitionem viperini fœtus, multæ viperæ prægnantes, & non prægnantes in capsulis seruandæ erunt, & octauo quoq; die vipera grauida, & non grauida erit secanda, vt magnum discrimen earum innotescat: idq; ad mensem vsq; Augusti præstandum erit: vt quonam tempore fœtus in ouo formari incipiat, distinctè cognoscatur: Nostra enim obseruatione, circa calendas Iulij initium distinctæ formationis viperini D fœtus apparere solet. Hoc etiam experimento in anatome oui gallinarum vsi fuimus; dum singulo die aperiebamus ouum ex viginti duobus, quæ gallina fouebat, vt quænam pars pulli formabatur, in dies patefieret. Quandoquidem singulo die aliquid semper noui in ouo obseruatur. Vt autem, quod de viperæ anatome hactenus explicauimus manifestarium euaderet, placuit ex Baldo Angelo Abbatio iconem anatomes viperæ tàm maris, quàm fœminæ ante legentium oculos repræsentare.

Partes

Partes internæ viperæ maris.

AA. teſtes, & eorum ſitus.
BB. orificia penium ſita iuxta anum.
D. Iecur.
E. Ventriculus.
H. rectum inteſtinum.
LL. vaſa præparantia ſemen in penibus.
MM. pelliculæ tegẽtes penes.
Q.R. penes terminantes ad radicem caudæ.
XX. vaſa deferentia ſemen.
YY. Renes.
Z. Splen.

Partes internæ viperæ fœminæ.

A. & B. orificia intrinseca vterorum.
D. & E. vasa seminaria.
F. & C. exitus fœcum.
G. pars infima ventriculi.
H. & I. receptaculũ ouorum.
K. vesicula fellis.
L. ventriculus.
M. iecur, per quod vena excurrit.
N. Cor in pericardio.
O. vena deferens ab hepate venenũ ad radices dentiũ.
P. & Q. venæ, seu arteriæ ascendentes à corde, & ab hepate ad vesiculas dẽtiũ.
S. Oesophagus.
T. & R. aspera arteria.

NATVRA.

HOC viperis insitum esse à natura, vt Vere, & Autumno spolium deponant, in historijs animalium testificatus est Aristoteles. Quapropter Authores naturæ arcana peruestigantes, ab hac signatura collegerunt, carne horum animantium laborantibus scabie exhibita, cutim renouari. Amplius ad mentem Auicennæ, viperæ tempore vernali, oculos fæniculo affricare dicuntur; vt hebetudinem visus byeme in speculbus contractam tollant. Insuper inter alias viperæ proprietates, hanc à natura congenitam habent, vt grauissimum spirent odorem. Ideò capsulæ, in quibus viperæ, ad concinnanda varia medicamenta, à Pharmacopolis seruantur, quando recluduntur, ob tetrum odorem quamdam veluti nauseam generant. Immò cauernæ, in quibus brumali tempore stabulantur, magis quàm prędictę capsulę pestiferum odorem exhalant. Hęc proprietas non fuit ignota Martiali, quando Bassam malè olentem prædicauit hunc in modum. F

Lib. 8. c. 17.

Viperarum teter odor.

L. 5. Epigr. epigr. 4.

Quod vulpis fuga, vipera cubile
Males, quàm quod oles, olere Bassa.

Demùm viperæ fęminę hoc natura ingenerauit, vt morsus sit acerbior, & corpore pinguior appareat. De cæteris autem moribus huic bestiæ congenitis nullum sermonem in præsentia habere necesse est: siquidem hos cum alijs Serpentibus communes participat, de quibus omnibus in primo huius libri capite satis superq; egimus.

SYMPATHIA. ET ANTIPATHIA.

Vipera, & murana amicitia.

CARDANVS agens de rerum varietate, monimentis mandauit viperam, inter plantas, eruca potissimum, & sabina maximoperè delectari: hac de causa plures semper, & subrus arborem sabinæ gradiuntur, & super ipsam serpunt. Praeterea vipera singulari fauore murenam prosequitur; dum, antequam cũ ipsa congrediatur, venenum euomere perhibetur, ne sponsam læthali humore inficiat: hoc autem elegantissimè expressit Philes his versibus iambicis. G

Εχις δὲ καὶ μύραινα συνδιαζῆτην,
Ο μὲν πρὸς αὐτὴν τῆς ὀπῆς ἐξερπύσας,
Η δὲ πρὸς αὐτὸν ἐκ ῥοῆς ἀνηγμένη.
Καὶ πρὶν δὲ, βασιλεῦ, συνδραμεῖν εἰς τὸν γάμον,
Εμεῖ τὸν ἰὸν ὡς γλυκὺς ὁ νυμφίος.

Hi autem versus interprete Bersmano sic latinè exponuntur.

Murana amore, & vipera ardent mutuo,
Hac ex latebris ad puellam prodiens,
At illa fluminis relinquens alueum. H
Sed ante iungant, quàm vicissim gaudia,
Sponsus venenum vomitione reijcit.

Alioquin hæc bestia, odio capitali ab homine, à multis brutis, à quibusdam plantis, nec non à lapidibus dissidet. Primitùs ob agreste odium inter ipsam, & hominem, si viperæ collum cautè contineatur, & in os diductum, sputum humanum inijciatur, itaut in ventrem dilabatur, tanta pernicie, Æliano teste, afficitur, vt vipera paulò post contabescat. Deinde ob eamdem antipathiam, si vipera mulieri grauidæ occurrat, partum abortu vitiat. Immò, ex Porta, idem accidere mulieribus prægnãtibus perhibetur, quæ sonum citharæ audiuerint, in qua fides confectæ ex intestinis Serpentum, & præcipuè viperarum accõmodatæ sint. Inter bruta animantia, viperę muribus inuisę pronunciantur: etenim, ex Æliano, hi statim atq; vocem felis, aut sibila viperæ audiunt, musculos à proprijs cauis aliò transferunt. Item magnũ dissensum inter viperam, & ossifragam collocat Auicennas; cum fateatur se vidisse hanc auem cum vipera dimicantem,

L. 20. Mag. nat.

Ossifraga, & vipera odium.

&ex

A & ex gugna ad herbā similem foncho se recipientem, quam cū quidam, periculi causa, euulsisset, auis rediens, nec herbam inueniens interijt. Amplius inter viperam, & terrestrem testudinem, acre odiū cadere, narrat Ælianus: quocirca testudo deuorato prius origano, viperam preclarè contemnit, quo non inuento, ad rutam confugere dicitur, qua degustata contra viperinos ictus armatur: hinc fortè colligenda erit causa, propter quam Apuleius rutam viperalem appellauerit. His autem herbis deficientibus, testudo planè conficitur. Quæ omnia ab Aristotele desumpta fuisse arbitramur: hic enim in Mirabilibus, Origanum pro testudine aduersus viperam predicat. Plinius autem de antipathia prædictorum animalium agens, id, quod Aristoteles Origano attribuit, cunilæ herbæ assignat, dicens. Testudo si viperam ederit, mox cunilam gustat, quòd cum sæpius quidam ita factum animaduertisset, deuorata à testudine vipera, herbam eradicauit, quo facto, testudo interijt.

Testudinis & Viperæ inimicitia.

Immò inter Parias Serpentes, & viperas acerbissimum odium intercedere promulgat Suidas: propterea quòd Pariæ sunt Serpentes mansueti, hominibus minimè nocui, B & inuentas viperas deuorant. Scorpioni quoq; vehementer infensam esse viperam nonnulli retulerunt. Vnde Gaspar Vuolfius huius rei se periculum fecisse testatur, dum inuentū Scorpionem iniecit in phialam, in qua viua vipera seruabatur: quare paulò post ictibus, & morsibus hinc inde datis, ambas animantes interijsse conspicatus est. Vtrum modò Scorpius, vel vipera prius obierit, se non rectè meminisse fatetur. Tandem inter animantes, Ælianus tradit vespas in viperam malignas esse: vnde postea fit, vt perniciosiores ictus imprimant.

Paris Serpentes, & vipera hostes.

Scorpionis, & viperæ certamen.

Præter animalia, aduersus nonnullas plantas viperæ odium contraxerunt, sed præcipuè contra allium, vt Theophrastus pronunciauit; ideóq; allij odorem vitant: consequenterq; Scordium, & alliariam fugient, cum folia harum plantarum contusa tetrum allij odorem emittant. Ex Auicenna Luph, nempè Arum inimicum viperis esse perhibetur: hinc huius radix manibus affricata morsus viperarum arcere dicitur. Idem author sinapim viperis aduersari promulgat. Rursus inter fagum, & hanc bestiam antipathia cadit non contemnenda: siquidem Andreas à Lacuna recitat, ramulo fagi C viperam leuiter contactam obstupescere. Idem de fraxino Mercurialis publicat: nam hæc bestia tantoperè ab illa abhorret, vt constituta inter folia fraxini, & prunas, potiùs per ignem quàm per folia transire eligat. Deniq; Solanum viperis inuisum esse volunt: quare Galenus aduersus hos Serpentes, manus succo solani madefaciebat. Inter lapides smaragdus viperæ odiosissimus celebratur: cum ex Rhasi, viperæ oculi optimum intuentes smaragdum liquari, & mox à capite effluere dicantur.

L. 6. de caus. Plant.

Fagus viperæ inimicus.

Solanū viperis inuisum.

Smaragdus viperis aduersatur.

COITVS, PARTVS.

VIPERAS olim ex capite Cerberi natas esse, multi fabulantur: ideòque Goropius hæc verba protulit. *Aconitum verò illud ex eo lethale virus contraxisse volunt, quod Hercules paulò ante Cerberum apud Heracleam extractū hominibus ostenderit, è cuius capite vipera nata sint, quarū tabo aconitum fuerit infectum.* Quamuis postea Goropius hanc fabu-D lam ad veram reduxerit historiam. Legitur etiam apud interpretem Theocriti viperam, ad mentem Aristotelis, ex lacerta exiccata dimanare. Quidam ex cinere tanquam ex putri materia viperam oriri pronunciant. Sed nos opinamur Serpentem, & non viperam simpliciter intelligendam esse. Quamquam credendum sit ex putredine etiam generari posse: narrat enim Iulius Obsequens, vigentibus bellis ciuilibus inter Cæsarem, & Antonium, Padum inundasse, & ingentem viperarum copiam visam fuisse. Et apud Sabellicum legimus, mulierem pro infante viperam peperisse: quæ animantia ex nulla alia materia, nisi ex corrupta originem habuisse arbitramur. Verumtamen, his posthabitis, pronunciandum est viperas ex congressu maris, & fœminæ oriri: propterea recitant multi authores, & præcipuè Herodotus in Thalia, quòd vipera mas congrediens caput in os fœminæ inserit, quæ, postmodum, re peracta, dentibus illud præcidit, iuxta illud distichon Reusneri.

L. 8. de orig. Antuerp.

Vipera ex lacerta.

Lib. 3.

L. 25. de Anim.

Cum ruit in venerem blanditur echidna marito.
Mox satura insertum praesecat ore caput.

Quamobrem non est mirandum, si Albertus in hanc venerit sententiam, quod fœmina libidine insaniens caput maris ore apprehendens illud amputet, & ex sputo illo concipiat: fœtus autem perfectionem adeptus exiens aluum matris erodat, vt paulò inferius recitabitur. Canit enim Reusnerus hunc in modum.

Dum coit, emoriens infausto vipera partu:
Dente caput resecat coniugis ipsa sui.

In Theriacis. Quare id totũ explanauit Nicander versibus græcis in latinum sermonem sic translatis.

Cum durum fugiens morsum ignescentis echidnæ
Frendit echis, vel vbi feruente libidinis æstu
Saeuo dente sui resecat caput illa mariti.
Ast vbi post vegetam ceperunt pignora vitam,
Iamq; propinqua adsunt maturi tempora partus
Indignam cari mortem vlciscentia patris,
Erosa misera nascuntur matris ab aluo.

Aliter etiam carmina græca Nicandri sic verti possunt.

Vipera sana caput lathali dente mariti
Mordicus abscindit, sed nata ex semine proles
Viscera dilaniat matris stratamq; relinquit,
Sic patris interitum sub primo vlciscitur ortu.

Cæterùm Aristoteles, & Plinius, more aliorum Serpentum, nimirum viperas simul complicatas congredi pronunciarunt: cum id verissimum esse experientia doceat. Immò mares viperarum testibus insigniti sunt, & penibus in permixtione vtuntur: quemadmodum in Anatomicis enucleauimus. Cum tamen Aristoteles in his explicandis non multam diligentiam adhibuerit. Fuerunt igitur ætate nostra, qui viperas vtriusq; sexus in viuarijs incluserunt, illasq; instar aliorum animalium iungi, concipere, parere, & fœtus suos educare obseruarunt. His addit Amatus Lusitanus in Dioscoridem, quòd viperas in pyxidibus prægnantes sine vlla læsione eniti conspicatus est. *Congressus viperarum qualis.*

Ex altera parte, historia huius congressus alia premitur difficultate: quoniam Scholiastes græcus Nicandri prodidit Archelaum existimasse murænas ad litus exeuntes cum viperis coire: & Plinius de murænis loquens, Serpentum permixtione impleri arbitratus est. *L.12.c.23.* Ælianus etiam recitauit, quòd muræna libidinis impetu acta in aridum locum progreditur, & desiderio sponsi iniquissimi mota, latibulum viperæ ingrediens ipsi copulatur. At vulgaris opinio est viperam venereis stimulis concitatam ad mare accedere, & sibilando murænam euocare, immò antequam venereo complexu iungantur, venenum deponere; vt in conspectu fœminæ decorus, & innocens sponsus appareat, & peracto congressu, murænaq; ad pelagus regrediente, veneno rursus absorpto, domesticam sedem repetere. *Coitus murænæ & viperæ.* Quam opinionem Oppianus poeta græcus, Basilius, Cæsariensis, & alij secuti sunt; quoniam hanc ab Oro Apolline in hieroglyphicis confirmatam legerunt. Huic autem falsæ opinioni Aristoteles, & Theophrastus ansam præbuerunt, cum discrimen inter myrum, & murænam recenserent. Siquidem tanta est myri, & murænæ cum anguibus similitudo, vt myrum murænæ coniunctum intuentes, viperam marem esse crediderint: eoq; magis, cum, Serpentum, & viperarum ritu, permisceantur. Hac de causa Athenæus validis rationibus hanc murenæ, & viperæ permixtionem destruere conatur. *Exploditur opinio congressus viperæ & murænæ.* Primò, quia neq; viperæ in mari, neq; murenæ humi versentur: deinde, quia viperę, & murenę marem, & fœminam sui generis habeant. Tertiò, si murenę cum Serpentibus congrederentur (quod est absurdum) potius cum marinis, quàm cum terrestribus miscerentur. Ad roborandam Athenęi sententiam addenda est authoritas Rondeletij, qui varij generis Serpentes in vasis includens obseruauit viperam marem coire tantummodo cum compare, neq; alio congressu delectari.

De partu viperę inualuit opinio apud Vulgus, catulos viperinos, nonnisi lacerata matris aluo in lucem exire. Referunt enim naturam ita cauisse, ne huius tam perniciosi animalis species supra modum augesceret: ideòq; viperam, quemadmodum & leęnam bis parere negarunt. Quapropter ad rem, Baptista Mantuanus canebat.

Languet, & ipsa suo periens vt vipera partu.

Pari-

A Pariter Iulius Cæsar Scaliger in ænigmate re spumæ maris ad partum viperæ alludens sic cecinit.

Instabilis mater, cum rupta est, nascor: vt olim
Vipera, sed rursus pristina fio parens.

In hoc genere etiam circumferuntur pulcherrima carmina Aurelij Clementis, quæ quoniam lectu sunt digna, non piguit nos hoc in loco illa recensere: hæc autem sic se habent.

Si licet exemplis vti, sic vipera, vt aiunt,
Dentibus emoritur fusa per viscera prolis
Author morte sua non sexu fertilis, aut de
Concubitu, distincta vterum, sed cum calet igne
Percita fœmineo, moriturum obscœna maritum
Ore sitis patulo, caput inserit ille trilingue
Coniugis in fauces, atq; oscula feruidus intrat
B *Insinuans oris coitu genitale venenum;*
Nupta voluptatis vi saucia mordicus hausta
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur.
Infusasq; bibit, caro pereunte, salinas;
His pater illecebris consumitur, & genitricem
Clausa necat soboles: nam postquam semine adulto
Incipiunt calidis corpuscula parua latebris
Serpere, moratumq; vterum vibrata ferire.
Æstuat interno feritatis crimine mater
Carnificemq; gemit damnati conscia sexus
Progeniem septi rumpentes obstacula partus,
Nam quia nascendi nullus patet exitus, aluus
Fœtibus in lucem nitentibus excruciata
Carpitur, atq; viam lacerata per ilia pandit.
C *Tandem obitu altricis prodit grex ille dolentis*
Ingressum vita vix eluctatus, & ortum
Per scelus exultans lambunt natale cadauer.
Reptantis catuli proles dum nascitur orba
Haud experta diem, misera nisi posthuma matri.

Hanc absurdam de partu viperæ sententiam protulerunt Herodotus, Nicander, Orus Apollo, Plutarchus, Solinus, Arnoldus Villanouanus, Valerianus, Gillius, Volaterranus, & multi alij, qui in eadem naui partim accuratè versati sunt. Sed inter hos maximoperè admiramur Authorem de theriaca ad Pisonem, qui non solum in hoc errarum, sed etiam in multa incidit, quæ hunc librum Galeno minimè adscribendum esse nobis persuadent. At hic error inde fortè dimanauit, quia nonnulli viperam aliquando extinctam, fœtu superstite obseruarunt. Animaduertendum autem est, quòd vipera prius oua vnius coloris, & mollia instar ouorum piscium concipit: deinde viuum fœtum excludit, ad differentiam aliorum anguium, qui oua concipientes eadem pariunt. Hæc
D autem animantia mediam quodammodo naturam inter ouipara, & viuipara participantia nullam nobis admirationem afferre debent: cum hoc etiam plantis contingat: etenim planta Aparine, & Græcis Philanthropos nuncupata cõcipit florem ab hirsuto, & aspero globulo non exeuntem; immò intus perfectionem adeptus semen producit. Idem in viperis manifestum conspicamur, quæ intus oua concipientes animal postmodum foras emittunt, vt Nicander his versibus expressit. *In Theri.*

Οἴη γὰρ βαρύθει ὑπὸ κύματα τοὶ δὲ καθ᾽ ὕλην
Ὠοτόκοι ὄφιες λεπυρὴν θάλπουσι γενέθλην.

Qui versus in latinum translati sic sonant.

Sola etenim fœtu grauida est, cum cætera in altis
Ouipera excludant testacea pignora syluis.

Vel etiam rectius sic exponi possunt.

Hæc etenim solum fœtu grauis vndiq; fertur;
Cum tamen oua alia passim per deuia fundant.

L 3 Quare

Quare nō immeritò refert Apollonius apud Philostratū, viperam fuisse visam, quę catu- E
los nuper in lucem editos quodammodo expoliēs lambebat. Itaq; ratione huius feturę
moti graues authores, viperas à cęteris Serpentibus segregarūt: cum tamen hęc senten-
tia multis non arrideat: etenim Cerastes, & multi alij Serpentes, more viperarū, eniti
ferūtur; quādoquidem ex Bellonij obseruationibus, in Ægypto huiusmodi bestię studio
dissectę, & catuli in ouis inuenti fuerunt. Hac de causa Nicander non iniuria Cerastes
In Thalia. inter viperas enumerabat. Et Greuinus hos Serpentes, exceptis cornibus, à viperis
minimè discrepare asseuerabat. Præterea, secundùm Horodotum, in Arabia Serpentes
subalati ritu viperarū congredientes, & parientes fabulantur. Hinc colligendū est non
à sola vipera viuum fœtum edi, quamuis scribat Leonicenus, hoc argumento sententiam
In l. de Dips. Aristotelis minimè destrui, cum ex alato, & non alato, ad mentem eiusdem Philoso-
phi, species non varietur, quoniam formicæ etiam alatę, & non alatę ad eandem spe-
L. 1. de par. An. ciem referantur. Verùm, licèt viperæ viuum fœtum enitantur, vt hactenus explicatum
fuit. Nihilominus, ex Aristotele, in partibus internis oua prius generantur, quę super-
L. 5. de hist. An. c. vlt. nè versus præcordia continentur, molli cortice tecta, veluti oua piscium: deinde, tem- F
pore paritionis, catuli membranis obuoluti ab vtero egrediuntur. Bellonius verò ad-
uersus Aristotelem, catulos sine vllis membranis in lucem prodeuntes se pluries obser-
uasse fatetur. Huic difficultati sequenti distinctione possumus satisfacere. Nam par-
tus viperę bifariam considerari potest: primùm, quatenus catuli membranis inuoluti
figuram oui repręsentantes ab vtero exeunt, è quibus disruptis paulò post erumpunt,
& hic partus vocatur naturalis, quem nostri viperarum venatores plures se obseruasse
Fętura viperarū qualis. testificantur. Secundò, consideratur hęc fętura, quatenus catuli inuolucris scissis in
vtero nudi ab aluo egrediuntur, quem modum Bellonius obseruatum explicauit. Qua-
propter ex prędictis ouorum pelliculis erosis dimanauit opinio in vulgus, catulos vi-
perinos abrosa matris aluo in lucem prodire.

Idcircò Albertus Magnus hanc opinionem roborare volēs affert in medium au-
thoritatem Plinij dicentis, propter angustiam alui, & copiam catulorum, viperam diffi-
culter eniti, & vltimos tędium inuadere, qui, corrosis matris visceribus, confestim in
Opin. Theophrasti circa partum viperæ. lucem egrediuntur. Quare Albertus assertum mendax alio mendacio stabilire nititur: G
cum liquidò omnibus constet naturam in necessarijs non deficere. Theophrastus ta-
men post Aristotelem solers arcanorum naturę inuestigator, vterum viperarum à catu-
lis perforari negauit; & superiori sęculo Nicolaus Leonicenus huiusmodi errorem pa-
tefaciens extirpauit. Quando autem Plinius ab Alberto citatus hanc falsam opinionem
videtur insinuare: doctrinam Aristotelis ab ipso peruerti notandum est, etenim vbi
Aristoteles scriptum reliquit, catulos interdum membranis obuolutos, & quandoq;
abrosis membranis, ab aluo exire; Plinius transcripsit postremos catulos tarditatis im-
patientes latera alui maternæ ad exitum lacerare.

Quoad numerum catulorum, & pariendi tempus, tradunt aliqui, ex mente Aristote-
lis, singulū catulū singulo quoq; die ab vtero exire: itaut iuxta numerū catulorum, tot
dies in partu absumantur. Cum tamen experientia demonstret, quòd vnico die catuli
membranis inuoluti vterum reserent, & tandem die sexto aliam renoem membranam
senectam anguium æmulantem deponant: vt multi Pharmacopolę fide digni obserua-
runt. Hic autem error, circa viperinum partum, ex Plinio, & Theodoro Gaza dima- H
nauit, qui verba Aristotelis, quę in textu græco sic se habent, *τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ κα-
θ' ἕν, τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν.* Theodorus Gaza, & Plinius ita interpretantur. *singulis
diebus singulos parit, plures quam viginti numero.* Cum tamen hæc verba ita essent ex-
ponenda. Parit autem vna die singulos, & parit plusquam viginti numero. Vt hæc ver-
ba talem sensum nanciscantur; non quod singulis diebus pariat, sed quod vna die plus-
quam viginti catulos, singulos tamen, nempè vnum post alterum, vipera enitatur.
Numerus catulorum viperæ. Circa numerum fętuum, vipera vigintiquinq; ad summum catulos effundit. Immò
Ioseph de Sauijs vir fide dignus, & pharmacopęus celeberrimus, qui toties viperas pro
varijs concinnādis medicamentis pertractauit, tres supra viginti catulos ab vna vipera
in pyxide custodita exeuntes obseruauit; deinde illos à matre segregans, quatuor tan-
tummodo cum illa reliquit, quos alacriores in dies, & audaciores, reliquos verò sepa-
ratos inertes, & segnes fieri conspicatus, id à solo viperę halitu prouenire posse existi-
mauit. Ad finem vipera non per longum temporis spatium vtero gerit: idq; ex eo con-

iecta-

A iectamus, quoniam viperæ concipie[n]tes initio Veris, fœtum ad mensem vsq; Augusti gestant.

LOCVS.

NEGABANT olim Marsi populi, qui in Italia Serpentes impunè venabantur, & contrectabant viperas ob cœli tēperiem, & molliorem soli naturam, in nostro orbe haudquaquam generari. Quod Galenus iustis de causis sibi persuadere non potuit. In hanc quoq; sententiam venit Leonicenus, qui de thyro sermonem habens, in Italia optimas viperas pro nobilissimis concinnandis medicamentis, nasci affirmabat. Et Renodeus addit non modò in Italia, sed etiā in Gallia, & præcipuè in agro Putauiensi versari; ex quo loco numerosæ viperæ Lutetiam pro varijs pharmacis, aduehuntur. In Lusi-

B tania, & Hispania, ex Amato Lusitano, viperæ infinitæ non desunt. Apud Indos esse viperas, narrat Christophorus Acosta Africanus: siquidē in Malabar viperæ multæ, & alia Serpentū genera visuntur. Item Syagro promontorio Arabię proxima est Insula, in qua, vt retulit Arrianus, Crocodili, viperæ plurimæ, & lacertæ permagnæ versantur. In Meliteosi Insula viperæ non desiderantur, vbi D. Paulus Apostolus à vipera demorsus nihil mali passus est, vt in Actis Apostolorū traditur. Numerosæ etiam in Cypro, & Chio nascuntur. Circa Amyclas, quas antea Græci condiderant, frequentes viperas morsu insanabili esse, narrat Solinus. Quamobrem viperæ in vniuerso terrarum orbe viuunt, vt scripsit Herodotus: & Bellonius veritatem est assecutus, quando pronunciauit se in Anglia, Gallia, Italia, Asia, Græcia, & Ægypto viperas reperisse. Cordus tamen in Dioscoridem se nunquam in Germania viperam conspicatum fuisse memorat. Item Aristoteles viperas in Creta nasci inficiatur. Nihilominus Serpentes in Græcia Bellonius versari asseuerauit, qui vulgò *Chendre* nominantur; quæ vox ab echidna detorta esse videtur. Itaq; Aristoteles forsitan attestari voluit Serpentes nō ita perniciosos diuagari.

In Com. ad Diosc. *In lib. Aromat. c. 33.* *In Polyhist.* *In Mirab.*

C Circa loca peculiaria ab his feris adamata, notandum est, loca montana à viperis libenter frequentari. Idcircò Dioscorides prodidit rutam in Macedonia circa Haliacmon fluuium crescentem esse venenatam; cum hic locus montosus sit, & viperis scateat. Nascuntur etiam copiosè in Luganeis montibus Pattauinis, vt tradit Marcus Oddus, quæ pro theriaca componenda, optimæ ab ipso celebrantur. Insuper nonnullæ etiam propè aquas stabulantur: hac de causa Martialis meminit viperæ versantis circa populos arbores humectis locis gaudentes, & succinum stillantes, quæ tandem in electro inclusa perijt, his versibus.

Loca peculiaria viperarum. *In Medit. Ther.* *L. 4. Epigr. epigr. 59.*

Flentibus Heliadum ramis, dum vipera serpit,
Fluxit in obstantem succina gemma feram;
Quæ dum miratur pingui se rore teneri,
Concreto riguit vincta repentè gelu.
Ne tibi regali placeas Cleopatra sepulcro,
Vipera si tumulo nobiliore iacet.

D Amplius nonnullæ maritimis, & arenosis locis delectantur, quarum carnes pro antidotis à Galeno reprobantur, quoniam ægrotantibus sitim inextinguibilē afferre soleant. Vnde ratione huius loci legitur pulcherrimum epigramma de naufrago in arenis iacente ictu viperæ lethaliter vulnerato huius tenoris.

Æquoris insanas euasit naufragus vndas,
Tristius Afra salo præbet arena solum.
Dum iacet, ecce graui pressus propè litora somno,
Nudus, & infesto fessus adusq; freto.
Vipera trux perimit, frustra fugis æquora frustra
Heu miser, in terris debita fata tibi.

Alioquin, hyeme aduentante, pro sede propria hæ bestiæ latebras eligunt, vt Virgilius innuit canens. *L. 3. Georg.*

Interijt, & curuis frustra defensa latebris
Vipera.

Ali-

Lib. cit. Aliquando etiam ex eodemmet Virgilio, sub præsepibus immotis libenter stabulantur, in quibus fimus, & immunditiæ immoræ diù manent his versibus. E

Sæpè sub immotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit: calumq; exterrita fugit.

Lib.10. de hist. Anim. c.62. *Li.8.c.39.* *Li.3.Epig. 16.* Aristoteles autem, accedente bruma, sub saxis condi statuit; cum cæteri Serpentes sub terra occultati hyemem transigant. Plinius tamen Aristotele forsan malè intellecto, totum scripsit oppositũ, nimirum vrgente frigore, viperas ad terræ cauernas confugere, cum cęteri Serpentes sub saxis condantur. Vnde Martialis sententiæ Aristotelis adhærens vitalibus auris commisit epigramma scitu dignum de vipera in faucibus statuæ lapideæ referentis vrsam iacentem, circa quam puer ludens, inserensq; manum in os statuæ, lethali ictu à vipera percussus fuit. Versus autem sunt huius tenoris.

Proxima centenis ostenditur vrsa columnis,
Exornant ficta qua platanona fera.
Huius dum patulos alludens tentat hiatus
Pulcher Hylas, teneram mersit in ora manum. F
Vipera sed cæco scelerata latebat in ore,
Viuebatq; anima deteriore fera.
Non sensit puer esse dolos, nisi dente recepto,
Dum perit: ò facinus, ausa quod vrsa fuit.

Nos tamen scimus, ex longa rusticorum obseruatione, viperas non solum sub lapidibus, sed etiam sub terra hyeme occultari. Nam quando ipsi altius terram ligonibus fodiunt, has viperas simul glomeratas sæpissimè inueniunt.

VICTVS.

In Beot. *Cap.13.* PAVSANIAS scriptis mandauit viperas in montana Phœniciæ parte, herbis vesci, sed vt plurimum quasdam radices libenter vorare, quibus deinde magis efferari traduntur. In libro autem de theriaca ad Pisonem legitur, quòd viperæ non solum herbis venenatis, sed etiam animalibus, scilicet buprestibus, erucis, canrharidibus, phalangijs, mure araneo, stellionibus, scarabeis, bufonibus, salamandris, & alijs huius generis victitare. Erucis quidem delectantur, vt voluit author de theriaca ad Pisonem, ijsq; potissimum, quas pyriocampas appellant. Præterea mures non solum araneos, sed mures cuiuscũq; generis paruos appetũt, magnos autem ictibus interimũt. G

L.8.de hist. An.c.29. His addamus sententiam Aristotelis, qui voluit Scorpiones à viperis deglutiri, horumq: pastu venenosiores fieri: siquidem quando animal venenatum alio pariter venenato pro cibo fruitur, eius morsus venenosiores fieri creduntur. Insuper viperæ auibus etiam in cauitatibus arborum nidulantibus insidiantur: quare Albertus narrat historiam cuiusdam picæ, cuius pullos in nido adhuc implumes vipera deuorauerat; tuncq; superueniens mater acerrimè cum vipera dimicabat, interim coxa dentibus viperæ apprehensa, & clamore edito, socia aduolauit, & viperæ caput rostro ita percussit, vt vipera interiens ab arbore decideret. Cumq; hoc ignotum non esset Baptistæ Mantuano, sic canere solebat. H

Vipera nidis auium insidiatur.

Sicut vbi implumes inuasit vipera nidos;
Ingemit, & querulo carmine plangit auis.

Nostra tamen ætate multi viperas in capsis, & pyxidibus contentas surfuribus nutrire profitentur. Venatores quidam viperarum illis in vasibus inclusis, quinto decimo quoque die præbent potum aquę simplicis cum herba quadam trita, quam nemini tanquam arcanum reuellare volunt; hacq; ratione viperas pingues, & alacres conseruare conantur. Nos autem hunc effectum non herbæ, sed solo potui attribuimus, quandoquidem alij potu aquæ simplicis vtentes, viperas alacres, & pingues per longum temporis spatium conseruant.

Potio viperarum.

Li.2. obser. c.50. Circa potum, scribit Bellonius viperas, & Cerastes, inter reliqua Serpentum genera, à potu diu abstinere. Verumtamen summopere delectantur vino, itaut nonnullæ illo alectæ facili negocio comprehendantur. Verùm, ad mentem Alberti, viperæ veneno

A neno vinum inficiunt: quod à veritate alienum esse constat, cum multi vini viperini *Li.a 5. de An. cap. 1.*
potione à varijs affectionibus liberati sint, vt multis in locis testificatus est Galenus.

TEMPERAMENTVM.

CIRCA temperaturam carnis viperinæ, sententiæ doctissimorum virorum sibi inuicem reclamant: quandoquidem Aristoteles eam frigidam esse arbitratur, dum animalia viuipara ab ouiparis distinguens, *L. 1. de Gener. An. c. 9. & 10.* sic ratiocinari videtur. Si viperæ natura calidæ essent, proculdubiò putamen oui viperini illam duritiem adipisceretur, quam in ouis gallinarum obseruamus: quoniam autem frigida gaudent temperie, ideò putamen oui molle intra se generant, cum ob inopiam caloris illud ad perfectam duritiem perducere nequeant. Altera ratio non spernenda est illa, quam ex natura animalium hyeme latibulantium colligimus, quam in primo capite huius libri frigidam *Natura viperarũ frigida.*
B esse statuimus: etenim viperæ ad illorum animãtium naturam referuntur; quæ & ipsæ, absq; cibo, diù in cauernis morantia, ob calorem imbecillum, non ita citò alimentum conficere possunt. Quoniam si calor in illis dominaretur non solum alimentorum, sed propriam etiam substantiam absumeret. Quod in alijs animalibus contingere conspicamur, quæ ab innato calore valido teguntur.

Ex altera parte Galenus, Dioscorides, & alij antiquiores Medici viperarum carnem *Li. 11 de simp. med. fac. cap. 2.* excalfacientem, & siccantem esse iudicarūt; dum oleo, sale, anetho, porro, & aqua conditam præbent. Immò Galenus multos elephantiasi laborantes his carnibus liberauit, euacuato per cutim humore peccante, qui effectus caloris esse solet. Præterquamquòd à viperis demorsi cõtorquentur, & magna siti afficiuntur, qui affectus, & effectus non à frigida, sed à calida causa proueniunt. Demùm, qui viperas interficiunt, & mortuas pertractant, quamdam veluti pruriginem cutis persentire fatentur, quam nonnisi acres, & calidi vapores generare possunt.

Cæterùm ad destruendam hanc difficultatem, & ad conciliandum Galeno Aristo- *Solutio difficultatis.*
C telem, confugiendum est ad illa, quæ Galenus ad calcem libri secundi de locis affectis explicauit: vbi retulit animantia frigidiora, hyeme ob frigoris violentiam, non secus ac essent mortua, latitare. Huius autem generis sunt viperæ, quæ tunc temporis contrectatæ non mordent, æstate tamen, & potissimùm sub caniculæ ortu, vehementer æstuant, & feruorem quemdam præ se ferre videntur. Animantia igitur huius generis, ex Aristotelis etiam doctrina, parùm caloris habere, consequenterq; frigidæ naturæ esse dicuntur: quamuis caloris aduentitij acrimonia polleant, qui calor postea, hyeme, eximio ambientis frigore retunditur, & quasi extinguitur. At quando aer incalescit, & in *Quo tẽpore, vipera maiorẽ habeant calorem.* dies magis, atq; magis calidior redditur; tunc etiam calor horũ animaliũ quotidie maiorem vigorem adipiscitur. Itaq; natiuus calor in viperarum primordijs, vt docuit Arist. parùm vigere perhibetur. Sed catuli dum in dies augescunt, multum etiam adscitij caloris acquirũt: hinc fit, vt earum carnes feruorem aliquem præ se ferant. Quare ex mente Galeni, vehementi facultate digerendi, & mediocriter exsiccandi potiuntur. Non erit igitur admirandũ, si quandoq; carnes viperinæ sitim in patientibus generent: quamuis
D non omnes viperæ, sed tantummodo loca maritima incolentes id præstent. Ex his igitur fundamentis facilè respõdendum est viperas à cauernis exeuntes frigidas, & siccas, æstate verò calidiores esse, vt Galenus sæpè recitauit. Et si alibi authores viperam fri- *L. 1. de Antid. cap. 8.* gidam esse pronuntiarunt, tunc id dictum fuisse existimare oportet, non quia hoc animal refrigerandi facultatem participet, sed tale in comparatione ad alia animantia calidiora iudicatur. Immò quando Galenus carnem viperæ calidam esse promulgauit, *Caro viperina cur calida.* ipsam cum sale, porro, & anetho coctam intellexit. Quamuis alij respondeant in vipera duas partes, nimirùm venenatam, & bezaarticam perpẽdendas esse: nam ratione partis venenatæ, calidam esse asseuerant, quod signa viperini veneni à Dioscoride pro- *Lib 6. de mat. med.* posita demonstrant: cum frigiditas alijs partibus viperæ dominetur. Tandem pro coronide huius tractatus referre possumus, calorem viperæ videri imbecillũ; cùm viscidis humoribus, & lentis immersus sit, quibus à calore Solis, & feruore æstatis digestis, atq; attenuatis fit validior, suasq; operationes melius, & fælicius exercet. Qui plura de huius animalis temperie scire cupit, ad caput de Serpentum temperamento confugiat.

CA-

E

CAPIENDI, ET FVGANDI RATIO.

L.7. Æneid.

SOLEBANT Veteres varijs technis, & vanissimis cantionibus non solum viperas, sed etiam omne Serpentum genus comprehendere. Ideò memoratur à Virgilio quidam sacerdos Vmbro nuncupatus, qui & viperas, & alios angues simili artificio capiebat.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris,
Spargere qui somnos, cantuq; manuq; solebat,
Mulcebatq; iras, & morsus arte leuabat.

Lib.7.hist. Ind. — *Herba Indica ad coercēdas viperas.*

Indi verò, in coercendis viperis, non cantionibus, sed herbis vtuntur. Quare Ferdinandus Cortes narrat, quod Incolæ illarum regionum Dijs sacra facturi venatum se conferunt, & quas apprehenderint ferociores belluas, nempè ex quadrupedibus tigres, & ex Serpentibus viperas, suis Numinibus immolant. Prædicti igitur venatores in capiendis huiusmodi Serpentibus, quadam herba viperas sopiente vtuntur, quam propria lingua *Picietbl* cognominant. Præterea non est tantus dolus in quolibet animali, qui ab æquali non vincatur, vel à vino. Virum enim fortem, aut vir pari fortitudine præditus, aut vinum superabit. Id Alexandro Magno accidisse fertur, qui à nemine, nisi à vino deuictus fuit. Pariter viperis hoc contingere traditur, quæ licèt sint perniciosa animalia, nihilominus vino allectæ, iuxta Aristotelis doctrinam, capiuntur. Quamobrem venatores viperarum, vino in fictilibus circa sepes collocato, illas tandem nullo negocio coercent. F

Lib.8 hist. An.cap.4. — *Vino capiū tur viperæ.*

Circumforanei, qui ex stirpe Diui Pauli se prognatos prædicant, viperas facillimè capiunt: quamuis omnes sint Apuli ex Liceia vrbe oriundi, aut ex locis circumstantibus, origine fortè etiam deducta à Marsis eorum vicinis, qui sexcentis, vel etiam forrasse millenis annis, ante ætatem Diui Pauli vixerunt. Hi infrascripto vnguine manibus diligenter perunctis viperas facile coercent, & contrectant. Hoc autem vnguentum constare dicitur ex oleo seminis raphani syluestris, succo radicis asphodelli, & dracunculi, cerebro leporis, folijs saluiæ, baccis lauri, additis quibusdam alijs, quæ tanquam arcana reuelare renuunt. Huic simile linimentum præscripsit Nicander, quod integratur ex medulla cerui, oleo rosaceo, cera, & Serpentibus, qui vnà cum prædictis simplicibus medicamentis incoquuntur. Itaq; hoc Marsi, & alij viperarum venatores perungi dicuntur, vt viperas, & cæteros Serpentes facilè apprehēdant: captos aūt illicò saliua perfundunt, cuius cōtactu villescere, & violentiam veneni deponere creduntur. G

Vnguētum Circumforaneorū ad capturā viperarū vtile. — *In Theriacis.* — *Saliua humana ad quid.*

Nostra ætate, venatores Serpentum, & viperarum, forcipibus ex ferro, aut arundine paratis vtuntur. Quandoq; etiam minori bombarda, & viperas, sicuti & alios Serpentes quidam interimunt. Sed aduertendum est hoc instrumentum infidum esse; siquidem anno decimo quinto supra millesimum, & sexcentesimum, iuuenis quidam sclopo munitus, & arua peragrans in viperam eminus conspectam instrumentum direxit, vt plumbeam glandem exploderet, interim disrupto ob violentiam ignis instrumento ipse perijt. Quamobrem de hoc circumfertur epigramma huius tenoris. H

Iuuenis necans ab instrumento, quo viperā necare studebat.

In quinto lustro lustrans Octauius arua.
Anguis viperei tergora fusca videt.
Tunc glandem igniuomo in spiras cum dirigit arcu,
Ferrea vi flamma fistula scissa crepat.
Sibilat, atq; fugit bombo perterritus anguis,
Saucius Arcitenens eiulat, atq; perit.

Inc. de cura Praefocat. matricis.

Hæc, & cætera artificia pro viperis comprehendendis in capite primo huius libri legenda sunt, vbi de modo capiendi, & fugandi omnes Serpentes agitur. Fugantur etiam viperæ multis præsidijs, sed præcipuè fumo corij combusti cum semine lini: adcircò Gattinara recitat se, in Nosocomio Papiæ, nouisse quemdam in ventriculo viperam habentem, vnde multis remedijs adhibitis, nihilq; conferentibus, tandem suffimentis corij, & seminis lini, bestia per anum egressa est.

A

VIPERÆ VENENVM QVALE.

TRIA venenorum genera in hoc terrarum orbe reperiuntur, quibus humanum genus graui noxa premitur: primum residet in animalibus, secundum à plantis elicitur, & tertiũ à fodinis eruitur. Animalia igitur exitiosam vim participantia sunt potissimũ Serpentes, inter quos vipera postremũ locum non occupat. Etenim viperinum venenũ, siue admotum, siue assumptum facultatem interimendi possidet, veluti alimentum optimè concoctum nutrit. Est enim veneni substantia alimentis prorsus contraria: immò substantiam humani corporis in naturam sibi similem, & venenatam conuertit. Cæterum Nicolaus Florentinus, & alij authorum Arabum asseclæ, tres venenorum ordines constituunt, primum eorum, quæ illicò interimunt, secundum eorum, quæ

Potestas veneni qualis.

B breui interposito spatio, & tertium eorum, quæ paulò serius eneeant: deinde inter has postremas species viperinum virus collocarunt: quare iuxta eorum sententiam, viperæ venenum serò interimet, quæ opinio veritatem semper non assequitur: cum hoc animal in aliquibus regionibus lethalius esse perhibeatur, vt suo loco explicabimus. Verumtamen non est dubitandum alicubi venenum viperæ esse adeò exitiosum, vt citò perimat: nam ab authoribus ita teterrimum censetur, vt virus efficacissimum indicare volentes, viperinum nominauerint. Huc igitur respexit Horatius, quando cecinit.

Vipera in omnibus regionibus nõ æquè necat

Cur times flauum Tiberim? cur oliuum
Sanguine viperino
Cautius vitat? &c.

L. 1. car. od. 8.

Alibi quoq; idem poeta sic scribit.

In li. Epod. ode 3.

Quid hoc veneni sæuit in præcordijs
Num viperinus hic cruor
Incoctus herbis me fefellit?

C Quibus in locis poeta per sanguinem viperinum, venenum viperæ intelligere voluit, cum sanguis huius animalis minimè sit noxius, vt suo loco explicabitur. In eodem sensu leguntur illa carmina in epitaphio Archilochi.

Archilochus iacet hoc in litore tectus, amara
Cuius vipereo carmina felle madent.

In eodem etiam intellectu Martialis scripsit.

Li. 7. epigr. epigr. 11.

Vipereumq; vomant nostro sub nomine virus.

Nam ex alimento herbarum, & animalium, quibus vescuntur, venenato, in cysti fellis tanquam in quadam lacuna viperinum virus generatur; hocq; experientia docet; quoniam fel viperæ recens canibus datum illos interimit: cum ex sicco felle nullum detrimentum reportent. Ex felle postea hæc materia venenata ad gingiuas demandatur, ad augendum, & fouendum illud venenum, quod in primordio, ex vi seminis genitalis ibi à natura implantatum fuit. Id in catulis viperinis liquidò constat, qui statim atq; ab vtero exeunt, dentibus lethales ictus inferunt. Id præterea patefit in dentibus

D viperæ mortuæ, qui etiam ad lędendum apti sunt. Hinc colligere oportet hoc venenum ab extrinsecis originem non ducere; quemadmodum in canibus rabidis contingit: etenim si hoc esset veritati consonum, proculdubiò vipera nõ semper esset venenata, quod absurdum dictu esse opinamur.

Venenũ viperæ nõ ducit originẽ ab extrinsecis.

An verò vipera dentibus sæpè feriens venenum amittat, vt apis aculeum; quemadmodum Author de theriaca ad Pisonem asseuerantius dixit, id nullo modo attestari possumus; quandoquidem dentibus viperinis venenum implantatum esse manifestum est, quoniam dentibus viperæ etiam mortuæ vulnerati non aliter patiuntur, quàm illi, qui pastinacæ marinæ radijs transfiguntur. Nec mirandum, quoniam caput viperæ à reliquo corpore separatum, nostra ætate, homines exanimauit. Id Patauij accidit, dum viperæ fœminæ ad componendam theriacam necarentur: nam pharmacopæi manus icta fuit à capite viperino iam per spatium quatuor horarum separato, & parùm abfuit quin periret: quoniam incidit in illa symptomata, quibus viperæ morsus solet patientes affligere. Matthiolus quoq; recitat se nouisse rusticum, qui in secando prato,

Dens viperæ mortuæ lethale vulnus infigit.

vipe-

viperam falce diuisit, hanc cum putaret mortuam, frustum alterum, è quo caput pendebat, intrepidus manu prehendit, sed fera irritata, vibrato capite, digitum momordit: vnde rusticus nihil mali cogitans, protinus digitum ori admouit, sanguinem sugendo expressurus, & repente exanimatus est. E

Centur. 3.
Casus nonnullorum, qui ictu vipera interierunt.

Alium casum iuuenis à vipera interfecti memorat Amatus Lusitanus, qui peragrans vnà cum socio contendebat se viperam conspectam absq; nocumento capturum esse: cum autem alter derideret, ipse porrexit manum, mox bestia, eleuato capite, digitum punxit, quem incautus ori admouens suxit, sicq; infælix breui temporis spatio extinctus est. Iulius etiam Scaliger meminit cuiusdam Liguris, qui calcando viperam, ab ea demorsus vnà cum bestia demorsa interijt, versus sunt huius tenoris.

Vipera tartareum Ligurem calcata momordit,
Ipsa, & obit, par mors vtraq; vtriq; fuit.

Lib. 3. sect. 15.

Legitur quoq; plulcherrimum epitaphiũ in Anthologio græco, de aucupe à vipera occiso: nam viperæ in agris, viridarijs, pratis, & vineis latere solent, quæ etiam si leui pede premantur, illicò exitiosum vulnus infligunt, vnde statim, vel paulò post homines F percussi commoriuntur, nisi antidotis patientibus succurratur.

Li. 3. de Insom.

Hinc Cardanus potentiam viperini veneni contemplans commentus est, quòd mulier grauida, & viperã se eniti somnians, breui temporis spatio, fit interitura: quemadmodum, & Belluacensis nugatus est scribens, eum, à quo renes viperæ mortuæ incautè pedibus comprimuntur, talem inde noxam relaturum, qualem à morsu ipsius animalis reportaret.

Fungi quinam sint lethales.

Nicander quidem scriptum reliquit fungos crescentes propè latibula viperarum lethales esse. Immò alij narrant catulos glirium à viperis in nido inuentos partim vorari, partim excæcatos nutriri, donec vnumquemq; eorum comedere voluerint: interim si accidat, vt ab homine inuenti, in cibum trahantur, tunc veneno viperino nutriti comedentem interimere dicuntur: cuius rei fides sit penès authorem.

Venenũ vipera quale ex Nicandro.

Hoc vnum scimus viperæ venenum esse atrocissimum, quoniam Nicander illud comparat ad toxicum, quo Prisci sagittas linibant: vt ratione ferri, & etiam veneni, lethalia, & incurabilia vulnera hostibus inferrent: quocirca de his sagittis quidam sic canebat.

An nescis causas mortis habere duas? G

Præterquamquòd legimus apud Plinium, quòd Scythæ tela sanie viperina, & humano sanguine imbuebant, vt leui tactu hostibus interitum afferrent.

L. 23. c. 10.
Toxicum quo Prisci sagittas imbuebant.

Modus autem, quo genus hoc toxici parabatur (referente Rhodigino) intelligere licet ex libro Admirabilium Aristotelis (si tamen Aristotelis est ille liber) vbi Scythæ obseruabant viperas, quæ nuper peperissent, & captas diebus aliquot liquescere permittebant, mox putrefactas in ollam sanguine vnius hominis plebaiꝰ infundebant, & vas diligenter obturatum sub fimo obruebant, quibus putrefactis, & vase recluso, supernatantem aquam viperinæ saniei permiscentes illud lethale toxicum componebant.

L. 2. obser. c. 70.

Ratione regionum, viperinum venenum potentiam, & qualitatem variare solet. Narrat enim Bellonius cum Arabibus itinerans versus montem Sinai, quòd Camelorum dux, conspecta eminus vipera proclamauit, & geminauit, suo idiomate, viperæ appellationem, tunc comites statim accurrentes, lapidibus viperam obruerunt: hinc collegit author illas gentes à viperis, ob violentiam veneni, maximoperè abhorrere.

Viperæ venenosiores vbi.

Item Ioannes Hugo tradit in descriptione Guineæ, quòd, in Prouincia Congi, viperæ H sunt talis veneni, vt ab ipsis demorsi spatio viginti quatuor horarum pereant. Immò ex Cardano, in Numidia, viperæ, & Scorpij sunt venenosiores.

Li. 9. c. 16.

Amplius Pausanias, referente Æliano, pronunciat se vidisse hominem ab impetu viperæ ascendentem arborem, & viperam accedẽtem, & halitũ pestilentem in arborem efflasse, & hominem illicò cadentem perijsse. Vice versa, viperę circa Arabicas arbores balsami versantes, mitiores sunt, quia succo suauissimo vescuntur: vnde si quis ab huiusmodi viperis percussus fuerit, vulnus non est exitiale, veluti si à ferro inflictum fuisset: quoniam nonnulli viperinum venenum odoratissimo pabulo temperari arbitrantur.

Viperæ quando lethalior.

Pariter ratione loci particularis aliæ alijs sunt venenosiores: siquidem montana incolentes loca, non solũ maiori copia veneni redundantes, sed etiam mordaciores censentur; quæ verò propè aquas stabulantur, virus minus pestilens possidere creduntur, quemadmodum, & ratione temporis anni, vipera dicitur venenosior, & præcipuè Vere à cauernis exiens; quoniam tota hyeme proprio phlegmate nutrita est: veluti etiam

quando

A quando nuper senectutem exuit. Hoc non fuit ignotum Nicandro quando cecinit hunc in modum.

Tunc etiam caueas horrendam quando senectam
Exutus serpens renouat, seu pube resultat.

Præterea, æstiuo tempore, viperarum morsus deteriores sunt, & præsertim si à vipera irritata inflicti fuerint, quia concipiens iram læthaliùs ferit. quamobrem Ouidius furorem Leænę catulos lactantis ad viperam ira agitatam comparauit tali ratione.

Nec Leacum catulis lactentibus vbera præbet. Lib. 2. de
Nec Lea ignaro vipera læsa pede. art. am.

Ratione sexus, Paulus Aegineta fuit huius opinionis, minori cum periculo liberari quos vipera mas, quàm quos fœmina momordit. At Aetius scribebat demorsis à vipera mortem impendere septem horarum spatio, & maximè ijs, qui à vipera fœmina percutiuntur. Nam ictus fœminæ ideo malignior, & venenosior creditur, quoniam quatuor dentibus feriat. Idem testatur Nicander his versibus.

B *Porrò ex vipereo, quod noris, germine petor*
Fœmina, quæ veluti maiori accenditur ira,
Sic vehemente magis fert noxia vulnera morsu,
Et plus glisceuti se cauda, & corpora voluit,
Vnde citatior hac ictos mors occupat artus.
Noxius est autem reliquo plus corpore morsus
Obseruandus, vbi victori proxima Tauro
Turba, subexoriens monstrauit Pleiades astrum.

Quibus carminibus Nicander innuit fœminas viperarum non solum esse mordaciores, sed etiam hoc genus bestiarum esse præcipuè vitandum tempore æstiuo, quod tempus per ortum Pleiadum nobis demonstrat.

Ex altera parte Auicennas in hanc venit sententiam, viperarum & draconum mares potius quàm fœminas esse deteriores. Propterea clarissimus Mercurialis prædictas ponderans opiniones ambigit an morsus viperæ fœminæ, vel maris sit lethalior: ideo, C re accuratè considerata, vnica distinctione, authores conciliari posse, & omnem difficultatem dissolui arbitratur: scribit enim tam à mare, quàm à fœmina exitialem morsum infigi: siquidem fœmina quatuor dentibus munita, quatuor etiam vulnera parti imprimit; sicq; maiorem veneni quantitatem, pluribus vlcusculis, patienti communicare videtur. Mas verò, licèt duobus tantum dentibus armatus, consequenterq; duo solùm vulnera inferat: attamen eius vis ad venenum viperæ comparata acerbior, & efficacior censetur: itaut authores, qui maris, & qui fœminæ virus iudicarunt lethalius, vtriq; veritatem assecuti esse videntur. Tandem veneni viperini vim multifaciendam esse opinamur, proptereaquòd non solum homines, sed cæteros quoq; animantes afficiat. In primis viperæ bobus potissimum obsunt, vt canit Virgilius. Lib. 4. fen. 6. tract. 1. cap. 3 2. Lib. 2. de morb. venen. Vtrũ morsus viperæ fœminæ sit lethalior maris mor-sus.

Sæpè sub immotis præsepibus, aut mala tactu L. 3. Georg.
Vipera delituit, calumq; exterrita fugit;
Aut tecto assuetus coluber, succedere, & vmbra
Pestis acerba boum, pecoriq; aspergere virus.
D *Fouit humum.*

Ouidius quoq; decantabat.

Parua necat morsu spatiosum vipera taurum.

Præterea manifestum est canes, feles, gallos, anseres, anates, aliaq; animalia simul, & semel viperis puncta, breui temporis spatio, mortua concidere. Quamobrem Columella iure merito monimentis mandauit, quòd instruendis anserum cellis, seruanda sunt eadem præcepta, quæ in alijs generibus pullorum, ne vipera, mustela, vel aliud genus noxij animantis intrare possit. Pariter, ex eodem Columella, tota maceries Nessotrophij, nimirum viuarij anatum, extra, & intus opere textorio leuiganda est, ne vipera, aut feles prorepere valeant. Quæ animantia viperino morsu concidant.

E

VENENI VIPERINI SIGNA.

ANTEQVAM medicus accedat ad præsidia, quibus vipereum virus profligatur, primùm signa diagnostica contemplari debet: inter quæ connumerantur dolor pungens, tumor partis sauciæ, sanies crassa à vulnere dimanans, vesiculæ ambustis similes circa plagam emergentes, inflammatio gingiuarum, sitis vehemens pallor totius corporis, vomitus biliosæ materiæ, singultus, nec non animi deliquium cum sudore mortis prænuntio, nisi partibus nobilioribus, remedijs opportunis, præsto simus. His nonnulli addunt, ad mentem Ciceronis, ventris cruciatum, dum venæ viscerum veneno imbuuntur. Cælius Rhodiginus narrat quemdam aulicum, cum à vipera demorsus esset, statim in colorem porraceum incidisse. neq; mirandum est: siquidem nonnulli scribunt demorsos à vipera confestim icteritia affici. Hoc signum doctissimus Mercurialis non perpetuò verum esse opinatur: cum Authores neq; Græcos, neq; Arabes inueniat, qui hoc attestentur. Est quidem veritati consonum à vipera vulneratos modò pallidos, modò virides, modò flauos fieri: ratio inde nascitur, quoniam proprietas huius veneni est talis, vt natiuum calorem dissipet, atq; expugnet: ideoq; pro varietate naturæ patientis, varij etiam colores conspici solent. At si interdum accidat, vt icteritia hanc affectionem consequatur, id contingere arbitratur Mercurialis in patiente copiosa bile redundante, quæ agitata, & commota, tandem ad cutis superficiem diffunditur. F

In Tuscul. quæst.

Icteritia an consequatur morsum viperæ.

Alioquin ex Dioscoridis sententia, ob viperarum morsum, corpus intumescit, arescit, subalbidum colorem acquirit, pustulæ similes ambustis erumpunt, vulnusq; dilatatur; cum non solum extima, sed etiam intima occupet, gingiuę suffunduntur cruore, iecur inflãmatione vexatur, tormina, & humoris biliosi vomitus succedunt, & sopor, & tremor, & vrinæ difficultas subsultant. Paulus Aegineta in morsu vipereo tam maris, quàm fœminæ, statim ab initio dolorem membri affecti, mox totius corporis meditatur, necnon sanguinem, & humorem saniosum, & etiam æruginosum à duobus foraminibus inter se parũ distantibus fluentem, & viperarum virus nuncupatum. Præterea iuxta morsum contemplatur subrubros tumores, postea patientis vertiginem, animi deliquium, bilis vomitum, necnon vrinæ difficultatem. Hæc omnia signa in scriptis Auicennæ leguntur; hic enim verba faciens de veneno vipereo sic scribebat. *Egreditur ex loco duorum dentium, aut plurium sanguis, deinde virus feruens, & fortasse incipit aquosus, deinde spumosus, deinde vt ærugo aeris, dolet locus, postea apparet apostema calidum, rubeum habens bothor, & vesicas sicuti in adustione. Deinde apostema fit viride, viscera inflammantur, in corpore apparet rubedo cum rigore, deinde sudor frigidus, & corruptio coloris vergentis ad viriditatem. fit commotio vertiginis, frequentia anhelitus, nausea, & singultus cum vomitu humoris cholerici. Accedit difficultas vrinæ. Grauatur caput quandoq; cum fluxu sanguinis narium.* G

Symptomata morsus viperæ ex Paulo Aegineta.

Signa morsus viperini ex Auicenna.

Greuinus testificatur se obseruasse prædicta signa in pharmacopola quodam, qui fortè ictus fuit ab vna viperarum, quas in officina pro varijs medicamentis seruabat. H Nicander autem, quem in assignandis huius affectus signis, secuti sunt alij authores, retulit, quòd ex vulnere liquor oleosus, interdum cruentus, & quandoq; ad pallorem vergens dimanat. Idq; ob contagium veneni accidere scribit: siquidem corpore à veneno occupato, humores nutritioni destinati corrumpuntur, itaut non solum particula læsa, sed etiã totũ corpus intumescat. Qua de re cutis aliquando colorẽ purpurascentem, interdum viridem, & identidem amethistinum repræsentat: quæ colorum varietas insignem putredinem indicare solet. Immò aliquando excitatur singultus, veluti conuulsio quædam ventriculi; qui generatur, vel à copia humorum, vel ab inanitione, vel à repentina repletione, vel ab acrimonia materiæ stomachum vellicantis. Non potest enim fieri, quin ventriculus, dum sentit humorem malitia veneni corruptum, totis viribus noxiam materiam expellere conetur. Ab hac putredine maligni eruoris ad caput vsq; pernitiosus vapor attollitur insignem generans grauitatem.

In corpore venenato humores nutritioni fermientes corrumpuntur.

Verùm quia venenum per venas maiores dilabens, & partibus nobilioribus se se insinuans

Annuans iecur inuadit, hinc fit, vt tantus feruor ibi procreetur, vt paulò post febris ardēs excitetur; deinde pulmones reliquasq; partes proximas ita exsiccat; vt patiens vehementi siti afficiatur. Vbi verò virus totum corpus occupauit, statim signa properantis interitus se se offerunt: nam vngues ob caloris defectum liuidi fiunt, & corpus refrigeratum grandinem veluti congelantem sentit, & tremorem patitur: cum in his partibus semper aliqua portio humoris acris, & neruis molesti contineatur: propterea partes labefactatæ, & à veneno superatæ, facilè, quod in se habeat, effluere sinunt. Hinc fit vt ventriculus humore bilioso redundet, in quem totus sanguis à venefica vi transmutatur. *Cur febr ardens excitetur.*

Reliqua etiam viscera exiguum alimenti exire sinunt, quod in sudorem frigidum conuersum per totum corpus disseminatum à cute paulatim egreditur: tuncq; color eiusdem cutis plumbeus, aliquando cæruleus, interdum etiam viridis æmulans florem æris conspicitur. Sic igitur canit Nicander. *Cur color cutis fiat varius.*

—— porrò ipso ex vulnere quadam
B *It sanies, quæ nunc pinguis, nunc esse cruenta*
Cernitur, & nullum præfert quandoq; colorem,
Sed quæ circundat plagam caro, turgida moles
Tollitur interdum rubicunda, ac palma videtur
Liuida, nonnunquam quodam velut hydrope glíscit;
Præterea quales ambusto in corpore bullæ
Exteriore solent summatim emergere pelle:
Inde subexoriens plagam, & vicina putredo
Occupat, & tristem ciet in præcordia mortem:
Aspera quandoquidem vehementer, & ignea noxa
Totum corpus edit, misera arcto ex gutture voces
Perstrepitant, cæcaq; caput vertigine nutat;
Multaq; debilitas membra anxietasq; fatigat,
Et grauis oppressum vexat caligo cerebrum.
C *Arida faux sæpè, extremos it frigus in vngues,*
Atq; hyberna statim cadit omnis grando per artus
Crebri etiam bilis vomitus, fit pallidus æger,
Atq; imitante niues circum sudore madescit.
Plumbeus est aliquando color, quandoq; nigrescit,
Fuscus & interdum similatur floribus æris.

Prædictis addamus assertum Aetij, qui nixus authoritatibus Nicandri, & Authoris de theriaca ad Pisonem, tradidit in demorsis à vipera mare, bina vulnera, & inde morsis à fæmina quatuor conspici. Licet Baldus Angelus Abbatius retulerit hoc signum esse fallax: propterea quod mas etiam vipera quandoq; quatuor vulnera imprimere potest, antequam ei duo dentes cadant. Verumtamen Paulus Ægineta manifestè docet in ictu tam maris, quàm fæminæ, duo tantummodo parua foramina impressa videri. Quam sententiam nostri viperarum venatores confirmant. *Signa morsus viperæ ex Aetio.*

Deniq; quoad signa prognostica, quando percussus à vipera adhibitis aliquibus remedijs, & propinatis antidotis, nonnihil quietis inuenit, tunc illum conualiturum iudicabimus. Vicissim quando seuiora accedunt Symptomata, vt spirandi difficultas, faciei rubor, inquietudo, sitis inexhausta, oris fætor, somnus grauis, venarum tumor, syncopis, & virium dissipatio, tunc patientem pristinæ sanitati nullo modo restituendum esse pronunciabimus. *Signa prognostica.*

D

E

VIPEREI VENENI REMEDIA.

QVAMVIS in omnibus Serpentum morsibus eadem ferè proficiant, quæ in capite primo huius libri fuerunt recitata, quando de vulnere inflicto à quolibet Serpente actum fuit. Nihilominus in præsentia, nos imitati Priscorum mentem, pro singulis anguium generibus, peculiaria etiam præsidia proponemus. Sunt igitur, ex Pareo, qui in virulentis viperæ ictibus, medicamenta ad canes rabidos cōmendata præscribant: cum tamen communis sit harum punctionum medela, quam in Arte curatiua docuit Galenus; vbi in ictu Serpentum duplicem medendi scopum proponit, primus est veneni euacuatio, alter verò eiusdem alteratio. Euacuationem moliri debet medicus per ea, quæ vehementer attrahunt, alterationem verò per contraria secundùm qualitatem, vel secundùm totam substantiam. Præterea subdit Galenus, quæ citra calorem attrahunt, euacuare, veluti sunt cucurbitulæ, & alia huius generis, quæ substantiam maleficam, & veneficam educunt. F

L. 20. c. 16. *Cap. 3.*

Aliud genus auxiliorum est illud, quod alterat qualitatem per contraria: nam si calor ingens secundùm particulam affectam, vel secundùm totum corpus persentiatur, tunc medicamenta refrigerantia præscribenda sunt; sin verò ægrotus à frigore patiatur, tunc calefacientia adhibeantur. Quæ medendi ratio ex libro sexto Dioscoridis desumpta esse videtur, vbi de curatione virulenti ictus vbertim pertractauit.

Alterantia quādo adhibēda sūt.

Cæterùm si lubet ad particularia præsidia accedere; in primis iuxta præcepta chirurgiæ pars læsa supra vulnus arctè constringenda est, non tamen tam vehementer, vt torpeat: deinde cucurbitula apposita venenum confestim est extrahendum, si locus affectus id ferat, dummodo prius pars circa vulnus gladiolo incidatur, vt vitiosus, & venenatus sanguis melius effluere possit. Sin autem pars saucia cucurbitulam non admittat; tunc scarificato prius vulnere deplumatus galli, vel gallinæ anus parti vulneratæ applicetur, vt citius venenū elici possit: vel etiā opportunū præsidium esset sugere vulnus, si homo inueniatur, qui præmio allectus id præstare audeat. Legitur enim in epigrammatibus græcis, de caprea, nempe dorcade, cuius vber vipera momordit, & mox hinnulus accedens, lacq; fugens matrem ab impendente morte liberauit. Quidam arctis vinculis partem sauciam ligantes, eamq; amputantes vipereum expugnant virus. Idcirco Galenus narrat se Alexandriæ nouisse agricolam non procul ab vrbe habitantem, qui, cum esset à vipera demorsus in digito, illum statim arctissimo constrinxit vinculo: deinde accurrens ad medicum sibi in vrbe familiarem, totum digitum ab ipsa articulatione ad palmam vsq; amputandum præbuit, & absq; alia ope sanus euasit. Rursus nouit Galenus alium rusticum, cuius digitum vipera momorderat, qui falce, quam secum fortè ferebat (erat enim vinitor) ab vltimo articulo partem resecauit, deinde cicatrice inducta, nulloq; medicamento sumpto, sanatus est. G

Remedia chirurgica. *Lib. 3. Anthol. sect. 33.* *L. 3. de loc. affect.* *Partis amputatio.* *Loco cit.*

Alij in hoc affectu, solis ligamentis, & antidotis pristinam sanitatem recuperatunt. Habemus enim, ex Amato Lusitano, quod puella annos tresdecim nata, per arua vagans, puncta fuit à vipera in pede, vnde mater id animaduertens, confestim corrigijs ex frutice Thymeleæ paratis partem supra morsum vinxit, & puellam ad Amatum duxit: iam crus multis maculis liuidis variegatum erat, & tremores cum vertigine iam patientem inuadere cœperant. Tunc Amatus iussit partem profundioribus vlcusculis scarificari; deinde facta larga sanguinis effusione, emplastrum ex allijs contusis vna cum theriaca paratum affecto loco admouit, & drachmas tres theriacæ in vnc js quinq; vini meratioris ægrotæ propinauit. Sequenti die diminuto tremore, vncias quatuor succi foliorum fraxini exhibuit; quoniam hunc verum huius veneni alexipharmacum esse opinatur: sicq; his, & alijs præsidijs puella pristinæ sanitati fuit restituta. H

Centur. 1. *Fraxinus esse verū alexipharmacum huius veneni.*

Non desunt præterea pharmaca, tam simplicia, quàm composita, quæ in hac affectione insignem habent prærogatiuam. Primò igitur, si animum dirigamus ad simplicia: hæc vel ab animalibus, vel à plantis desumuntur. Inter animalia ipsa vipera deglubta interaneis abiectis, & anguillarum modo, cocta non modicam frugem comedentibus affert; cum eius caro facultatem possideat pellendi virus ad cutim: ratio est, quia ca- O

viperina

A viperina omni veneno caret, cum illud totum ad vesicam fellis, indeq; ad gingiuas degrudat; quemadmodum partes venenatæ huius bestiæ ictui applicatæ, familiaritate quadam ad se omne venenum trahunt. Anseres etiam, & anates, peculiari quadam prærogatiua, vipereo aduersantur veneno: ideoq; vis horum animalium in tali casu commendatur. Item gallus, & gallina multas habent partes, quæ huic affectioni occurrunt: propterea Sextius cerebrum galli cum posca, adiecto pipere à vipera demorsis, Erisistratus autem cum vino propinat. Immò Auicennas fel galli, nec non reliquarum auium præscribit. Deniq; stercus etiam gallinarum, ad ciendum vomitum, in iure ab aliquibus exhibetur.

Simplicia medicamenta ex animalibus.

Fel, & stercus galli.

At multum adiumenti affert, ex Dioscoride, genitale cerui maris; sicuti etiam coagulum leporinum mensura terni obuli datur. Quamuis Galenus drachmam coagulæ hinnulorum, vel cerui probet. Mustelæ venter salitus, nempe eius caro aceto & sale condita, ad mentem Auicennæ non vulgariter prodest. Amplius ex eodem authore, cancri fluuiatiles, quibus deficientibus, marini, nec non Scorpio assatus laudaotur.

Coagula animaliũ.

B Ex Galeno etiam sanguis fulicæ cum oleo potus, quemadmodum & sanguis marinæ testudinis cum aceto, non solum à venenatis medicamentis, sed etiam à morsibus viperæ liberare dicitur. Ex ranis etiam coctis, & vnà cum iusculo sumptis amplissimum fructum à vipera demorsi sunt consecuturi. Mirum est, quòd excrementa etiam animalium in hoc casu commoditatis plurimum afferant: siquidem Dioscorides ipsam patientis vrinam haustam commendat: cum hæc, venena omnia debellare dicatur. Auicennas stercus caprinum, & præcipuè montanum in aceto decoctum, vel tritum in vino, ad profligandum huiusmodi virus, præscribit. Alioquin butyrum vetus laudat, & patientem sedere in vase lactis pleno, deinde vigilare, & deambulare præcipit.

In Euporis.

Lib. 2. de mat. Med.

Excremẽta variorum animaliũ.

Si ad plantas venenatis ictibus conferentes accedamus, vulgatum est medicorum dogma, quod herbis serpentum ori iniectis, si pereant, illas esse talis veneni antidotum. Quocirca legimus apud Dioscoridem de anchusa Onochilo cõtra Serpentes valde efficace, quoniam manducata, & in fauces anguium proiecta eos perimat. Auicennas folia radicem, & corticem Aristolochiæ laudat. Aetius, priusquam vrina cruenta prodeat, C allium deuorandum, & vinum meracum præbet. Quamuis Dioscorides, loco allij, porrum, vel porri succum, dimidiæ heminæ mensura præscribat. Crollius agens de internis rerum signaturis, aconitum cum vino tepido, demorsis à vipera, & à scorpione, salutiferum prædicat; quandoquidem venena interdum venenorum remedia esse constat. Bistortam Herbariorum, nempe britanicam, seu colubrinam, quia cõtortis suis radicibus, conuoluti Serpentis figuram repræsentat, Porta, ex hac signatura, aduersus viperarum, & aliorum serpentum ictus commendat. Dioscorides semen brasicæ tritum, acetabuli mẽsura, & etiam brasicę succum cum vino, Matthiolus verò bryoniæ radicem exhibet. Item cassia spõte nascẽs in tractu Arabiæ odoriferæ, pariterq; costum arabicum ex eodem Dioscoride, viperarum ictibus auxiliatur. Citri semen, & succus, vt voluit Rhasis, punctiones viperarum sanat. Echium, siue viperaria, ex signatura (teste Porta, quia caput viperinum è semine repræsentatur) aduersus viperarum ictus valet; & propterea in antiquis Dioscoridis nõmenclaturis hæc planta Alcibiadum cognominatur, quoniam Alcibius à vipera demorsus solo huius plantæ succo sanatus fuerit. Item fraxi-D nus, & fraxinella, quæ dictamnum album nuncupatur, intrinsecus sumpta, & extrinsecus admota Serpentes fugant, atq; necant. Ferula, ex Dioscoride, cõtra viperas in vino bibitur: obseruarunt enim hanc murænis esse infestam, immo hac tactæ pereunt hac de re etiam contra viperas commendatur. Ex eodemmet Dioscoride iuniperi baccæ folia, & succus cum vino adhibentur.

Medicamẽta simplicia ex plantis.

Lib. 1.

Li. 1. Mag. nat.

Alcibius quo remedio sanatus fuerit.

Lib. 3. de mat. Med.

Nonnulli drachmas quatuor melanthij præbent, ne ægrotus ob talem ictum pereat. Porta quoq; myricam, ex signatura, quia folio sit squaroso, viperis perutilem prædicat. Etenim plantæ Serpentum squamas æmulantes ad eorumdem ictus probantur. Aetius nasturtium tritum cum vino, Mathiolus succum radicis rubiæ, & Dioscorides rubum in vino præscribũt. Raphanus in cibo sumptus, deinde vomitu reiectus percussis à vipera auxiliatur, dummodo theriaca Andromachi post vomitionem sumatur. Matthiolus scribit non esse omittendam radicem illius plantæ, quam Goritienses ab auxiliari virtute Serpentinã nuncupant. Immo taxus arbor ab his remedijs simplicibus non est arcenda: siquidem, ex Suetonio Tranquillo, Claudius Imperator censuram agens, edi-

Lib. 4. Phyt cap. 7.

In Vita Claud. Cæs.

Taxus arbor aduenena perutilis. E

cta proposuit, inter quæ hoc erat vnum, nihil æquè facere ad viperæ morsum, quàm taxi arboris succum. Plinius efficacissimum putat Tragoriganum. Alij ex Dioscoride, digitum in liquida pice mergunt, deinde vinum, in quo digitus ablutus fuerit, bibunt. Tandem semen viticis ab Aegineta, nec non Zedoaria, & gingiber ab Auicēna in hoc casu mirificè extolluntur. Viperæ etiam aduersatur philanthropos, nempe aperine, ex signatura, vt volunt Porta: cum hæc planta flores intra globulos, quemadmodum vipera intra ouorum putamina fœtum procreet. Galenus ex remedijs Dorothei Helij, acetum calefactum, & potum, ad heminæ dimidię mensuram, laudat. At radicem Acori, & Agaricum, necnon semen Albarmel cum succo porri, vel succo cardui magnificat Auicennas.

Philantropos auxiliatur morsui viperæ.

Inter composita medicamenta per os sumenda, Dioscorides in primis præscribit illud, quod recipit infrascripta ingredientia in vino cretico trita, scilicet dimidium acetabulum myrrhæ, piperis, castorei, floris, & seminis portulacæ. Galenus vtilissimam putat antidotum ab Apollodoro paratam, quæ à testudinis sanguine nomen accepit: comprehendit autem seminis cumini syluestris acetabulum, sanguinis marinæ testudinis exsiccati drachmas quatuor, sanguinis hædini tantumdem, coaguli hinnulorum, vel leporis drachmas tres: huius autem antidoti portio ad magnitudinem oliuæ demorsis à vipera exhibetur. Iterum Galenus antidotum rustici medici ad morsus viperæ non improbat. Recipit autem trifolij, stachios, erui, seminis rutæ syluestris, aristolochiæ rotundæ singulorum drachmas octo, quæ omnia cum vino mixta rediguntur in rotulas, quarum drachma vna in vino, data occasione, sumitur. Denuò Galenus non excludit à remedijs compositis antidotum ab Eudemo versibus conscriptam, quæ Antiochi Philometoris theriaca inscribitur, & constat ex drachmis duabus radicū Mei, & serpilli, drachma opopanacis, acetabulo seminis trifolij, acetabulis duobus seminum anisi, fœniculi, ammeos, & apij, deinde omnia trita cum sufficienti quantitate vini in rotulas rediguntur, quæ pondere trium obulorum à patiente sumendę sunt. Amplius Galenus inter medicamenta composita huic affectioni conferentia recenset antidotum, quam Gallus ex Arabia reuersus Cæsari obtulit. Integratur autem drachmis viginti quinq; farinæ erui, drachmis sex radicum vitis albæ, drachmis duodecim seminis rutæ syluestris, drachmis octo iridis, opopanacis, & aristolochiæ longæ, drachmis sex succi papaueris, gingiberis, cumini Aethiopici, myrrhæ, eringij, succi cyrenaici, croci, serpilli, costi, & sagapeni. Ex his cum vino conficiantur rotulæ, quæ percussis à vipera in vino exhibentur. Auicennas amplectitur in hoc casu antidotum, quæ recipit myrrhæ, castorei, piperis, sisenici rubri singulorum drachmas duas, vncias duas seminis anethi, deinde cum vino conficitur. Aetius componit medicamen ex carnibus cancrorum fluuiatilium, & modico sale addito, necnon calamentho format pastillos, quos in vmbra exsiccatos cum aqua mulsa exhibet. Amatus Lusitanus dum recitat historiam cuiusdam puellæ à vipera demorsæ, proponit hoc compositum medicamentum constans ex vncijs duobus Aristolochiæ longæ, vncia bryoniæ, & hastulæ regiæ. Crollius proponit remedium contra omnia venenata tàm therapeuticum, quàm prophylacticum integratum ex viperis, quod apud ipsum videndum est. Prædictis addemus celeberrimam Andromachi theriacam tanquam antidotum antesignanum: etenim cum vino, vel aqua vitæ, fœlici cum successu, in hoc casu sorbetur. Idcirco Porta fatetur in os viperæ semidrachmam theriacæ cum aqua vitæ dissolutæ à se ingestam fuisse, & bestiam semihoræ spatio expirasse.

Lib. 2. de Antid. *Antidotus Apollodori.* F *Loco cit.* *Antidotus rustici medici.* *Loco cit.* *Theriaca Philometoris.* *Loco cit.* *Antidotus Galli.* G *Auicennæ antidotus.* *Centur. 1.* *In Basilica chym.* *Theriaca Andromachi.* *Lib. 8. mag nat.* H

Si medicamenta morsu viperarum applicanda contemplemur, simplicia ab animalibus desumpta primò se se offerunt. Auicennas humanos dentes adustos, & in puluerem redactos, morsuiq; inspersos commendat. Dioscorides vrina humana calida vulnus fouet. Verùm inter bestias primitus ipsa vipera proprio morsui confert: nã viperarum venenum morsibus impositum totum extrahit virus, vt magnes ferrum; licèt caro huius bestiæ sumpta illud ad cutim pellat, veluti lapis theramenes ferrum abigit. Nonnulli igitur viperinum hepar vnà cum felle vulneri applicant. Alij caput viperæ diligenter amputatum, & per volselam prehensum morsui imponunt ea parte, quæ ceruici iungitur: hoc enim modo venenum mirificè extrahitur: de hoc remedio Quintus Serenus sic canit.

Dentes humani vsi ad quid valeant. *Vipera morsui viperæ medetur.*

Cuspide non quisquam longa neq; cade larissa,

Fulmi-

A *Fulmine non gladij volucris nec felle sagittæ,*
Quàm citò vipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, succosq; medentes,
Cui nocuit serpens, fertur caput illius aptè
Vulneribus iungi, sanat quem sauciat ipsa,
Vtq; larissaa curatus Telephus hasta.

Ranæ quoq; ab externis præsidijs non sunt arcendę; siquidem Auicennas ex illis, nec
non ex caseo veteri emplastrum ad hanc affectionem componit. Kiranides sanguine
testudinis marinę partem lęsam illinit. Dioscorides pullum gallinaceum recenter dis-
sectum, vel stercus caprinum vino dissolutum ad modum emplastri parti imponit: Ideo
Galenus narrat quemdam medicum arua, & pagos lustrantem ad morsum viperę, &
aliorum etiam serpentum, fimo caprino aceto dissoluto vtentem plurimos liberasse:
quare non est mirandum si Auicennas scripserit caprinam pellem recenter ab animali
detractam, & ictibus harum bestiarum superpositam iuuare.

Ranæ medetur morsui viperæ.
Lib. 6. de simp. med. fac. ca. 10.

B Insuper plantæ alia remedia simplicia suppeditant. Dioscorides enim abrotanum,
Ætius allium, vel eius adusti cinerem adhibet, dum cum aceto emplastrum pro affecta
parte componit. Ex Auicenna, cæpæ syluestris succus per os exhibetur, & ex eo, quod
post expressionẽ remanet, emplastrũ ꝑ saucia particula cõcinatur. Id ẽ remediũ ex cha-
mæmelo cõtuso ad mẽtẽ Dioscoridis paratur. Paulus Ægineta ex cinere simplici cũ ace-
to mixto emplastrũ parat. Herba *de Corso* nuper apud Hispanos inuenta ad morsus vene-
natos, & in primis ad morsum Serpentis, quem Corso sua lingua nominant, idest vipe-
ræ efficax est: hanc fortè Cantabricam esse multi autumant. Radix ebuli in vino eli-
xata, & vulneribus imposita à Matthiolo, & emplastrum ex farina orobi cum aceto pa-
ratum à Dioscoride probatur. Legimus apud Ætium fraxini cinerem cum succo fo-
liorum permixtum, more cataplasmatis, conferre. Apud Æginetam, ex furfuribus
cum aceto decoctis, & apud Dioscoridem decoctione rutæ elixatis malagma paratur.
Pariter Dioscorides galbano, & iuniperi succo partes saucias fouet. Folia cortex, & bac-
cæ, ex Plinio, imposita, venenis Serpentum, & maxime Sepis, Dipsadis, & viperæ mi-
C randum in modum resistunt. Quamobrem Auicennas oleum laurinum, nec non oleum,
in quo decocta fuerint lauri folia approbat. Similiter laudat Sciniar, idest lactucam asi-
ni, dummodo more emplastri administretur. Ægineta lenticula cum melle cocta locum
prius scarificatum fouet. Christophorus Acosta lignum colubrinum in malabar nas-
cens extollit, quod ita colubro assimilatur, vt qui id non norit, aut die illud non vide-
rit, si noctu ad Lunæ splendorem intueatur, viuum colubrum esse existimabit: hoc ad
viperarum morsus optimum præsidium esse fertur. Quapropter incolæ per arua pro-
ficiscentes, vt plurimum lignum hoc circumferre solent, cum in illa Prouincia multæ
viperæ stabulentur.

Plantæ extrinsecus applicandæ.
Herba de Corso quæ sit.
Oleũ laurinum medetur ictibus viperinis.
Lib. Arom. cap. 33.
Lignũ colubrinum Acostæ.

Aetius in simili affectu etiam desperato, melissę folia, & etiam succum vnà cum vino
tanquam euidens auxilium parti imponit: quamuis fotus muriæ cũ aceto ab Aegineta
non reprobetur. Origanum viride contusum præscribit Dioscorides. At Matthiolus ra-
dicem personatæ in vino elixatam, & impositam, & Aegineta picem liquidam cum sale
magnificant. Ex Theophrasto, panacis chironiæ radix in oleo cocta adhibetur; dum
D partes, aduersus viperas, phalangia, & alia reptilia liniũtur. Ex porro, & pane cum sale, ad
mentem Aetij cataplasma componitur. Sed Ægineta decocto pulegij sæpius plagam
fouet. Sycomori folia cum pane miscenda, & extrinsecus admouenda iubet Ætius.
Serpillo cum aceto Galenus, & sambuci radice cum vino Matthiolus vtitur. Scillam
in aceto decoctam, & instar cataplasmatis accommodatam Dioscorides adhibet, qui, &
serpentariã maiorẽ, seu dracontium commendat, cum hæc planta caule glabro ma-
culis fuscis, pullis, puniceis, & tandem vipereis consperso prædita sit: ex quibus signis
Porta colligebat hanc aduersus viperas valere. Quare non est absurdum si Dioscorides
scriptis mandauerit à vipera non feriri hominem, qui folijs huius plantæ manus confri-
cauerit. Tribulus etiam terrestris tàm intrinsecus, quàm extrinsecus adhibitus demor-
sos à vipera recreat. Hermolaus autem Barbarus tormentillam laudat. Trifolium
hyacintho simile, vt aliqui scribunt, Vere flores emittens, semenq; cnico syluestri simi-
le procreans, trifolium bituminosum ab alijs nuncupatum, hoc in aqua decoctum,
& more fomenti, parti sauciæ impositum, dolorem à vipera, vel à phalangijs excitatum,

Radix personatæ iuuat.
Serpentaria cur aduersus viperas valere dicatur.

Trifolium bituminosum mirè operatur.

statim sedat: sed rem miram animaduertit Iacobus Syluius medicus, quòd remedium hoc sanæ parti applicatum dolorem illi similem, quem patiuntur demorsi à prædictis bestijs generat. Tandem Dioscorides vini fæcem, vinaceorū, vel sarmentorū cinerem cum aceto permiscet, hocq; linimento partem læsam imbuit. Præter herbas quidam etiam lapides in huiusmodi affectione locum habent. Nam lapidem Serpentis, demorsis à vipera suspendit Auicennas. Ætius verò lapide hęmatite, & heliotropio vtitur. E

L. 2. de Antid. cap. 14. L. 13. c. 2 1.

Varia emplastra cōmendātur.

Insuper medicamenta externa composita pro superando hoc veneno ab authoribus proponuntur. Quocirca à Galeno emplastrū ex dictamno sacrum nūcupatum laudatur. Immò prescribit epithemata ad morsus viperę, ex sagapeno, pipere, liquore cyrenaico, opopanace, galbano, sulphure in aceto dissolutis. Ætius eodem vtitur medicamento, sed postmodum folia vrticę, vel ficus superponit. Denuo Ætius aliud emplastrum ex cardamomo radice eringij, sulphure, pipere, myrrha, & galbano conficit. Iterum idem author ex centaurea, herba pediculari, aristolochia, radicibus peucedani cum aceto, in quo galbanum fuerit dissolutum, emplastrum fingit: Rursus idem author ex cachri, herba pediculari, staphisagria, radice viris albę, aristolochię, & bryonię, myrrha, & opopanace cum sufficienti quantitate aceti emplastrum parat. Demum idem Ætius ex contritis carnibus cancrorum fluuiatilium cum iride, calamentho, & modico salis pastillos conficit, ex quibus deinde lacte dissolutis emplastrum componit. Quibus F

Oleum de Scorpionibus Matthioli.

L. 20. c. 16.

Pareus à vipera demorsus quo remedio curatus fuerit.

presidijs addendū est oleū de Scorpionibus Matthioli, quo regio cordis & pulsus liniēdi sunt; nam prestantissimam opem afferre solet. Ceterum à presidijs externis compositis theriaca non est arcenda; cum parti affectę applicata mirum in modum operetur. Recitat enim Pareus, cum esset monspessuli, in pharmacopęa, in qua pro concinanda theriaca splendidus erat apparatus, se curiosè, & incautè pertractasse viperam, quę indicem inter vnguem, & carnem pupugit, vnde statim dolore suborto, ipse digitum supra vulnus arctissimè constrinxit, ne virus alijs partibus distribueretur; deinde theriaca antiqua in aqua vitę dissoluta pro linimento vsus est, atq; intra paucos dies hoc solo remedio planè conualuit.

Tom. 2. offic.

Synfonia medetur morsui Serpentum.

Cēturia 1.

Aqua cuiusdam fontis medetur ictibus viperarū.

In lib. de Tum. præter nat.

Creta hausta medetur ictibus viperæ.

Præter remedia proposita, legitur in monimentis Theophrasti (vt refert Textor) quòd cantus tibicinum fidicinum, aliaq; musicæ artis organa modulatè adhibita quibusdam viperarum morsibus medentur. Idem Asclepiades medicus in quibusdā phreneticis, & in cæteris animi ægritudine laborantibus præstitisse dicitur: etenim obseruauit tales patientes nulla alia ope, nisi symphonia, & vocum concentu resipiscere; tantus enim est humanæ naturæ cum harmonia consensus. Non desunt etiam aquarum scatebræ, quę veneno vipereo aduersari perhibentur. Scribit enim Amatus Lusitanus Norcherię octo milliaribus à Fulgineo ciuitate, & patria Gentilis interpretis Auicennę, fontem saluberrimum, & aqua frigidissima scatentem conspici, in qua si demorsi à vipera, & ab alijs Serpentibus, horæ spatio, demerganturs inde sani, & liberi egrediuntur. Opinatur autem Amatus Lusitanus hoc inde prouenire; quoniam excedens illius aquæ frigiditas caliditatem veneni viperei refringat, atq; obtundat. Clarissimus Faloppius aliud præsidium in hoc casu admiratur: obseruauit enim, dum ruri versaretur, filium agricolæ à vipera in pede demorsum: vnde pater senex ad clamorem filij accurrens, arcto vinculo, pedis digitum vinxit, ne venenum ad supernas partes penetrare posset: deinde, digito scarificato cum non mediocri sanguinis effusione, iussit sibi locum ostendi, vbi à vipera filius percussus fuit, quo cognito, vt læsum pedem ibi natus figeret, imperauit; postea ducendo ferulam circa pedem, illius figuram obsignauit, & sumpto gladio, cretam intra vestigij lineam radens in vino dissolutam filio propinauit: quo presidio iuuenis vomitione, & fluore alui correptus, tandem sanatus est. Quamobrem Faloppius id ab occulta quadam cretę illius proprietate dimanasse arbitratus est; nisi velimus asserere: quandoq; arena nauseosa, & alui fluxum, & vomitum excitari, sieq; & excrementa, & venena extra corpus trudi. G H

Fel viperæ exitiale.

Præter viperę morsum, virus à vesiculis gingiuarum exemptum, & fel eiusdem animalis permixtum homines venenare potest. Idcircò Gesnerus, ex relatione Gerardi Bouman, prodidit puellam quamdam, quæ carnem, cui permixtum fuit viperinum virus, gustauerat, in opistotonum, & alia grauissima symptomata incidisse, quę postea vino copiosè sumpto liberata est. Fel etiam viperę adeò exitiosum est, vt confestim animi deliquium generet; propterea quamprimum vomitus butyro igne liquato

exci-

A excitandus est, & vomitione iterum atq; iterum repetita, nullum præstantius remedium inuenitur, quam theriacæ: quamuis Auicennas proprium huius veneni alexipharmacum moscum esse arbitretur.

IVMENTORVM A VIPERIS PERCVSSORVM MEDELLA.

COLVMELLA de re rustica verba faciens, scriptum reliquit bouem quandoq; per pascua vagantem improuidè super viperam incumbere, quę graui lacessita onere, morsum bestię imprimit. Tunc igitur pars ferro potius scarificanda est, & herba personata cum sale trita loco affecto imponenda. Alioquin author laudat trifolium symoniacum, *Lib. 6. c. 17*
B odorem bituminis spirans; propterea Græci illud Asphalcion vocant. Itaq; huius herbę succus vino permixtus faucibus iumentorum infunditur, & folia contusa cum sale, instar malagmatis vulneri imponuntur. Verùm si tempus anni herbam hanc viridem neget; huius saltem semina suo tempore collecta, & vino leuigata exhibentur; deinde radicibus eiusdem tritis cum farina, sale, & mulsa pars scarificata imbuitur. Immò ex aliorum sententia, folia fraxini cum vino, & oleo in fauces bestiarum infunduntur, & extrinsecus etiam vulneri applicantur. *Trifolij asphaltitis mira vires.*

Item P. Vegetius in arte veterinaria, monimentis mandauit remedia, quibus occurrendum est vulneribus iumentorum à viperis inflictis: nam cognito vulnere à pure effluente, terra formicarum, vel ad aliorum mentem, terra talparum cum vino mixta in fauces bestię inijcienda est. Immò thymum cum vino tritum prodesse creditur. Quibus deficientibus, grana triginta piperis in vino, vel acorus ponticus ad pondus semiuncię probantur. Rursus remedium est pręsentaneum, hędum, agnum, vel gallum mactare, deinde calentes pulmones vna cùm corde, & iecore parti saucię imponere, vt totum virus à partibus penitioribus ad extimas educant. Cęterùm tumore perseuerante,
C idem author vitem albam syluestrem comburit, & ex cineribus lixiuium paratum, triduo, sextarij mensura, iumento bibendum exhibet. Postmodum ipsum cinerem aceto permixtum instar cataplasmatis vulneri applicat. Quibus non conferentibus partem sauciam inurit. Demùm farina hordeacea cum vino, sale, & oleo decocta partem laborantem cooperit; hocq; toties repetit, donec iumentum pristinæ sanitati restituatur. *Lib. 3. c. 9.* *Terra talparum ad quid.*

VENENI VIPERINI PRÆCAVTIO.

PRODIDERVNT nonnulli authores quempiam dente viperę semel tactum, deinceps nulla alia venena formidare, & eum, qui iecur viperę conditum semel vorauerit, nullius imposterum Serpentis ictum
D pertimescere. Quę doctrina si veritatem attingeret, id experiri illis bono esset, in dies non sine veneni suspicione vitam degunt. Pręterea, iuxta Nicandri pręcepta, cauendum est primò ne homines somnum capiant in loco à Feris frequentato, & potissimum vbi Serpentes, & viperę diuagantur. Deinde admonet, ne homo ieiunus itineri se committat: nam si forte a vipera percutiatur, magis patietur, quàm si cibo repletus esset: ratio est, quia partes nobiliores nutrimento vacuæ se minimè tueri possunt; nec non venæ, & arteriæ nouo cibo nondum repletæ, venenum faciliùs admittunt: Indi autem itinerantes lignum colubrinum in Malabar nascens secum deferunt; quandoquidem, ex Christophoro Acosta, hoc non solum morsus viperarum sanat, sed etiam ab illis præcauet; vt paulò ante in medela veneni viperini declarauimus. Itaq; pro cautella, simplicia, & composita medicamenmenta adhibenda sunt. *Homo ieiunus magis patitur à morsu viperæ.*

Inter simplicia primum obtinet locum semen citri sacharo conditum, pentaphillon, polium, hypericon, anchusa, scordium, & tandem illa omnia simplicia, quæ ad medelam

Lib.4.c.7. lam huius veneni attinent. At cornua animalium, ex Aeliano, & præcipuè cerui, nec- E
non vngulæ asini, alcis, & onagri non mediocrem videntur habere prærogatiuam.
Quamobrem hac ratione ducti Indorum reges, in cornibus asini indici, aduersus gra-
uissimos morbos, & præsertim venena potare consueuerunt. Vnde Hieronymus Mer-
curialis nostra ætate vir percelebris omnia ferè animantium cornua contra venenum
aliquam vim possidere existimauit: quod Prisci id coniectantes, ex cornibus pocula
fabrefecerunt: veluti passim apud Homerum, apud Plutarchum, & apud Xenophon-
tem legere licet. Causam autem, propterquam cornua, vngulæ, & lapides animalium,
peculiari quadam prærogatiua, venenis reluctentur, Baldus Angelus Abbatius inue-
stigare conatur, dum scribit animalia cornigera, quæ insectis, prauis herbis, alijsq; ani-
malibus venenosis vescuntur, proculdubio portionem alimentalem, vi caloris, ab ex-
crementitia, & venenata separant, quæ postea ad extimas partes, nempè ad cornua, &
vngulas tanquam ad excrementorum receptacula demandantur; & ex his etiam lapi-
des in animalibus generantur. Hinc postmodum multi, collegerunt has partes contra
omnia venena maximam virtutem possidere: quapropter lapis in oculis ceruorum F
concrescens commendatur; cum cerui solo spiritu angues à cauernis euocent. Item
lapilli in auibus, in gallis, & in omnibus ferè piscibus inuenti miræ efficaciæ esse
creduntur. Lapis draconites ex Alberto, venena fugare perhibetur. Alij laudant la-
pidem bufonis in anulo perforato gestatum, vt carnem cõtangat, qui, præsente veneno,
partem miro quodam modo calefacere dicitur, vt ex hoc indicio venenum præsens es-
se cognoscatur. Quamuis alij referunt authoritate Magorum ducti, adamantem sini-
stra parte delatum, vt carnes tangat, venenis resistere. Deinde hyacinthum, & sapphi-
rum idem præstare multi asseuerant. Idem quoq; de gagate lapide, ex Aristotelis au-
thoritate, scribitur. Smaragdus verò in mensa detentus venena debilitat, in ore autem
omne virus expugnat. Cæterùm lapis prassius, & cornu serpentis, veneno præsente,
nitorem confestim amittere feruntur; sin venenum auferatur, pristinum splendorẽ re-
cuperant: huius autem lapidis laudes Albertus Magnus enumerat: quandoquidẽ hunc
Alexander Magnus sub cingulo ob spem victoriæ, in prælijs, gestabat. Cum autem ab
Indis, & Persis victor reuerteretur, & in Euphrate se abluere tentaret, deposito cingu- G
lo, Serpens ibi latibulans lapidem dentibus præcidit, & in flumen mersit. Id scriptum
fuisse ab Aristotele recitant in volumine reptilium, quod nondum ad nostras manus
peruenit. Amplius ad huius veneni cautelam medicamenta composita non desunt; vt
illud, quod constat ex ficubus, nucibus, ruta, & sale. Compositio autem paratur, veluti
extat in hoc disticho Reusneri.

Bis denum rutæ folium, salis, & breue granum
Inglandesq; duas, terno cum corpore ficus.

Id iuxta Rhasis sententiam, non solum ictus Serpentum, sed etiam cætera arcet venena.
Nihilominus inter hæc, primum locum theriaca, & confectio mithridatica sibi vindi-
cant, quibus Rex Mithridates ad tollendam veneni suspitionem quotidie vtebatur.
Tandem Conciliator multa admiranda de imaginibus serpentarij protulit, quæ cum
magicam potius, quàm medicam artem sapere videantur; horum sermonem ommitte-
re decreuimus.

Cornua animalium cur aduersus venena valeant.

In lib. de Viper.

Lapis in oculis ceruorum cõcrescens ad qd valeat.

Lapis bufonis ad quid.

Cornu serpentis ad venenũ valet.

L.2.de min cap.14.

Medicamẽta composita prophilactica.

H

EPITHETA.

CICERO viperam tanquam lernam, venenorumq; sentinam contem-
plans, in primis venenatam, & pestiferam appellauit. Hinc cæteri
authores, & potissimum poetæ malam, sceleratam, insidiosam, acer-
bam, horrendam crudescentem, crudam, tristem, lethiferam, furialem
feram, & tandem à loco paratoniam vocauerunt. Hanc ob eamdem
rationem Græcis φονὶη ἔχις, læthalis vipera cognominatur, cum φόνιος
cæde cõtaminatus, homicida, sanguinarius, & læthalis exponatur. Similiter apud Ni-
candrum legitur ἔχις ἰοβόλος scilicet venenum eiaculans: quamuis apud Græcos, hoc
nomen ἰοβόλος, præcipuè sagittas proijciens declaretur: nihilominus quoniam ἰὸς ve-
nenum quandoq; significat: propterea apud Herodianum, θηρία ἰοβόλα, nimirum feræ

Epitheta græca viperæ.

Lib.3.

vene

A venenum eiaculantes dicuntur. Insuper Latini colorem viperæ meditantes, viperam interdum variam, & interdum atram, vel fuscam indigitarunt. Similiter Nicandro ποικιλόδειρος, nempe collum habeas varium vocitatur: eum Græcis δειρὴ, vel δυρὴ ceruix exponatur. Alioquin alijs appellatur πιρκνὸς: eum πίρκος, vel πιρκνὸς colorem nigrum, varium, seu maculis nigris distinctum significet, quales in vipera colores obseruantur. Rursus Nicandro ἐχίδνα ψολόεις, nempe vipera fumosa, fuliginosa, vel flammea dicitur: etenim ψόλος fumum, flammam, & fuliginem indicat. Deniq; quando Ouidius viperam herebeam, & lerneam vocitauit, notandum est tunc hydram cum vipera confundi. Ad finem omnia illa epitheta viperæ conuenire dicuntur, quæ Serpenti in genere competere retulimus. *Epitheta à coloribus.*

DENOMINATA.

B NON desunt homines, animalia, plantæ, lapides, & alia inanimata, quæ à nomine viperæ, tum græco, tum latino denominantur. Primùm Bellonius in Obseruationibus, hominem Serpentes noscentem, & venantem Viperarium indigitauit. Echion, præter herbam, quam inferius memorabimus, nomen fuit hominum; etenim echion fuit vnus illorum, quorum opera adiutus Cadmus, Thebas ædificauit; vnde postea Thebani quandoq; à Poetis Echionide, & Echionij passim fuerunt appellati. Huius viri meminit Ouidius hunc in modum. *Li.3.c.71.* *L.3. Metã.*

Templa Deum matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto nemorosis abdita syluis.

Item Echion fuit statuarius, & pictor perecelebris à Plinio summopere commendatus. Immò alius Echion fuit citharedus, secundùm Iuuenalem, qui canit. *Satyr.6.*

Accipis vxorem, de qua citharedus Echion
Aut Glaphyrus fiat pater

C Hæc autem duo nomina Echion, & Glaphyrus citharedorum fuisse feruntur. Præterea Seneca in Oedipo vipereum genus nuncupauit omnes illos Cadmi socios, qui ex dentibus Serpentis in fonte Dirceo stabulantis nati fuisse, & mutuis vulneribus sese confecisse credebantur: canit enim hunc in modum. *Traged.5.*

Et stetit in armis omne vipereum genus
Fratrum caterua dente Dirceo satis.

Legimus etiam in historia Poloniæ, vbi de antiqua, & bellicosa gente Sauromatica verba fiunt, ex qua postmodum Poloni originem, genusq; suum duxerunt; quòd huiusmodi populi à Græcis Sauromatæ cognominati fuerunt, deducto nomine à σαῦρος ipera, & ὄμμα oculus, quasi dixeris gentem terribilem, & oculis viperinis insignitam, idq; duobus in locis eiusdem historiæ, repetitur: eum, iuxta rei veritatem, apud Lexicographos hoc nomen σαῦρα, vel σαύρα ἡ, & σαῦρος ὁ lacertam, & lacertum indicet. Quare illæ gentes potius ab oculis lacertarum, quàm ab oculis viperarum denominari debuissent. Si cætera virorum cognomenta contemplemur, non defuerunt in antiquis *Populi Sauromatæ à viperis denominati.*

D Romanorum familijs nobiles viri, qui, referente Contareno, *Viperescbi* cognominabantur. Item Marcus Antonius Flaminius carminibus inuehit in quemdam Petrum cognomine Viperam. Pariter Antonius cognomento viperarius vir fuit percelebris, qui de bello Melitensi vbertim pertractauit. *Familia à viperis denominata.* *Lib.2.Car.*

Multa quoq; bruta à viperis videntur esse denominata; quandoquidem ἐχίδνιον catulum viperæ denotat, & apud Suidam ἐχίδιον viperulam, nempe paruam viperam significat. Alioquin ἔχεις à Nicandro soboles viperarum, quasi filius echidis exponitur. Item Cerberus Inferorum canis vipereus à Poetis fuit appellatus: eum loco pilorum, viperas gestare diceretur. De hoc Ouidius sic canebat. *Bruta multa à viperis denominata.*

Et tria vipereo fecimus ora cani. *L.3.Amor.*

Aliqui etiam chamæleontem viperinum, ob caudæ obliquitatem, nuncuparunt, nixi verbis Plinij, qui aliquando scriptum reliquit, huius animalis caudam esse prælongam in tenuitatem desinentem, & viperinis orbibus sese implicantem. Sed mirandum est, quòd interdum à Poetis vipereum nomen ad alios etiam Serpentes trahitur; & in hoc intel-

intellectu, Ouidius dentes Draconis à Cadmo interfecti vipereos nuncupauit hoc E
versu.

Vipereos dentes, & aratos sparge in agros.

L.7.Met. Scripsit etiam Aelianus, interprete Gillio, in Cyrene murium genera, tum forma, tum
colore diuersa versari: propterea quod alij tanquam feles latam faciem habeant, alij
acutis muniti spinis, viperæ similitudinem præ se ferant: qua de re Indigenę echenatos
Mures viperis similes vbi. vocitant. At Gesnerus non iniuria, apud Aristotelem in mirabilibus, vbi leguntur
ἐχίδνας, legendum esse ἐχῖνας opinatur: siquidem echidna viperam denotat, quæ nihil
commune cum prædictis muribus habere videtur, qui potius echino, ratione spinarum,
assimilantur; atq; lectionem hanc magis doctrinæ, & lectioni Aristotelis, & Plinij conformem esse existimamus.

Succedunt plantæ à viperis denominatę. Nam in primis legitur apud Pliniũ echi-
Crocis herba magica, qua. dnios herba, seu crocis herba magica; cum nonnullis Græcorum legatur κροκὺς ἡ ἐχί-
δνιος βοτάνη, nimirum herba viperina, quàm eamdem cum dracontea esse voluit Ma-
cer. Alibi Plinius tradit se in Lusitania nouisse herbam nuper ibi repertam eiusdem F
cum dracunculo nomenclaturæ, caule crassitudine pollicari, & altitudine bipedali,
Viperaria herba. versicoloribus maculis nempè viperinis insignem, ad primas Serpentum vernationes è
terra erumpentem, concauo, & patulo draconis ore spectabilem, & floris stamina quasi
Serpentis linguas exerentem, quam si haberemus, meritò viperariæ nomine donare
L.4.c.27. possemus. Buglossa syluestris Herbariorum dicitur echium, nempe ἔχιον, & in anti-
quis Dioscoridis nomenclaturis alcibiadion, παρὰ τὰς ἔχεις, nimirum à vipera; quo-
niam viperarum morsibus medeatur, aut quia semina huius plantę viperinis capitibus
similia procreet: herba hęc est vulgaris flore subcęruleo, aliquando subcinereo, & in-
L.5.de plãt var.c.50. terdum prorsus albo. Verùm pręter hoc vulgare echium, Clarissimus vir Carolus Clu-
sius echium pullo flore, echium rubro flore, & echium creticum describit, atq; depin-
git. Item cynoglossa minor seu heliotropium minus primum Cesalpino, siue Scorpio-
Echiũ palustre quid sit ides cęruleum Dodonei, à Cordo echium palustre nuncupatur, fortè quia aduersus vi-
peras valeat. Numenius author non proletarius aliud Echij, seu viperarię genus ocy-
moides appellatum reperiri scripsit; quoniam folia ocymo similia proferat, quòd sanè G
Nicander idem tradiderat, qui ambo doctrinę Dioscoridis, & Plinij adhęrentes hanc
plantam capitula viperinis capitibus similia producere, & in vino morsibus viperarum
L.24.c.14 mederi protulerunt. Alioquin echite herba apud Plinium Scammonio similis, hodie
Echite herba Plin. desideratur. Nicolaus Myrepsus in antidoto septuagesima supra trecentesimam, quæ
podagricis conferre dicitur, prodidit nonnullos pro gentiana, chelidonium, & echi-
drion ponere. Fuchsius hunc locum Nicolai ponderans retulit in codice gręco legi
Echidnion herba qua. ἐχίδριον, licèt alij legant, ἐχίδνιον: siquidem Apuleius hoc nomine donauit herbam,
quam aliter viperinam cognominauit ob figuram seminis, quod viperæ caput repræ-
sentat. Verùm Gesnerus echidrion esse nomen chelidonij minoris, ad mentem Her-
Scorzonera quare viperaria dicatur. molai Barbari, existimat. Amplius scorzonera herba Lobellio viperaria nominatur,
quoniam in morsibus viperinis summoperè commendetur.

Inter lapides, gemma reperitur ἐχίτης dicta, vt voluit Plinius, vipereis referta ma-
culis, colore fusco, & rubentibus notis: Immò contrita in aqua odorem vini spirat, &
L.37.c.11 quod magis mirandum est, ebrietati resistit. Insuper, ex eodemmet Plinio, lapis vipe- H
L.29.c.4. rinus nuncupatur, qui ex dissecto viperæ viuentis capite eximitur: quemadmodum
Scythę præstant, quando Serpentis caput inter aures dissecant ad eximendum lapidem,
quem postmodum ab eo territum deuorari tradunt.

Non sunt omittenda loca à viperis nomen desumentia, veluti Echidnon vrbs ad
L.5.Hodepor. mare Aegeum sita, vt Pomponius Mela annotauit. Reusnerus quoq; meminit cuiu-
sdam loci, qui à conspecta vipera nomen sibi vendicauit; idq; exprimit infrascriptis
Loca à viperis denominata. versibus.

Mox Quedleburgi dextra conspeximus vrbem,
Aucupis Henrici quæ studiosa fuit;
Qui sibi præ reliquis sedem delegerat istam,
Vipera visa prius non procul inde fuit.

Item Petrus Martyr sermonem habens de insulis nuper repertis, prodidit, quòd in la-
terali prospectu Iamicæ insulæ Hispaniolæ, atq; Cubę meridiem versus repentinus vor-

tex

A tex in arenosas spirat syrtes: ea autem voracia, & cæca vada Hispani viperas nuncupant; quoniam ibi multæ naues, veluti viperina cauda comprehensæ implicentur.

Cæterùm vipereus, & viperinus sunt nomina adiectiua, quæ ad viperas spectantia denotant. Immo Apuleius hoc nomine (viperalis) vritur, dum rutam viperalem vocat, quia Serpentibus, & potissimùm viperis resistat. Mirandum est, quòd sermo interdum vipereus quasi plenus ira, & furore nuncupatur, iuxta illud. *Nomina multa à viperis deducta.*

——— dictisq; furorem

Vipereum inspirant.

Apud Græcos ἐχιδναῖος viperinus exponitur, & ἐχιόδηκτος apud Dioscoridem ictus, vel demorsus à vipera legitur. Demum Echion, præter nomen virorum, & plantarum, de quibus antea fuit actum, significat etiam medicamẽtum, quod paratur ex vipera combusta in fictili nouo, additis succo fęniculi, & manna thuris, quòd in suffusionibus tanquam vtilissimum commendatur; hoc Syluaticus echeon etiam appellauit. Quid plura? nonne Galenus scribens ad Glauconem Theriacam διαχιδνῶν, nempè diacidnen *L. 2. de mat med.* *Echeõ medicamentũ quale.*

B nuncupauit? quoniam sit τὸ ἐχιδνῶν φάρμακον. Et τὸ διαχιδνῶν dicitur, quia vipera hanc ingrediens compositionem ἔχιδνα Gręcis vocatur. Putant autem viri docti dici χιδνῶν per aphæresim τοῦ ε, & χ in κ, mutatione densæ in tenuem. Alioquin Andromachus Theriacam viperas recipientem Galenen, nimirum tranquillam indigitauit, si veritatem fassus est Galenus: cum Græcis γαλήνη serenitas, & tranquillitas exponatur. Aliter Theriacæ nomen nonnulli deriuant ἀπὸ τῶν θηρίων, idest à feris, & venenatis animalibus, quorum morsibus hæc antidotus medetur. Quamuis nomen Theriacæ à viperis etiam deduci possit: cum vipera tàm mas, quàm fæmina Gręcis interdum θηρίον nuncupentur, aut quia viperinas carnes recipiat. *Diacidnis quodnam medicamẽtum sit.* *Galenis medicamentũ est.* *L. 1. de Antid.*

Clarissimus Maranta omni conatu nititur probare Theriacam inde denominatam, quia efficax sit aduersus ictum ferarum omnium, quas, communi nomine Græci θηρία nominant. At quia ad mentem Galeni, Theriaca ex viperarum carne parata, Diacidnes cognominatur: propterea Maranta id non primariò, sed secundariò fieri arbitratur: nimirum vt caro viperina sit fomentum quoddam in pristinam appellationẽ: siquidem *Theriaca cur ita vocetur.*

C ætate Andromachi medicamenta venenis reluctantia, theriaca dicebantur. Ideo non videtur theriaca primariò à viperis esse denominata, nam echidnia, & non theriaca appellanda esset: cum ἔχιδνα viperam, θὴρ autem non solum viperam, sed quamlibet aliam Feram venenatam designet. Quapropter theriacalia vocantur quæcumq; malignorum Serpentum morsibus opitulantur.

Ex altera parte Oddus ex libro de theriaca ad Pisonem colligit Andromachum huic antidoto τὰ θηρία miscuisse; ideoq; theriacam dictam fuisse, & quia morsibus eorum medeatur, & quia ipsas Feras recipiat, vtroq; scilicet ad etymum theriacæ concurrente significatu. Verùm licèt Andromachus nomine θὴρ viperam priuatim designet, & trochiscos viperinos panem θηρίον nominet, nihilominus, cum Antiochi, & Mithridatis compositio theriaca à Plinio cognominetur, nos Marantæ opinionem nullo modo improbandam esse arbitramur; scilicet medicamina Serpentum ictibus, alijsq; venenis resistentia, nomen theriacæ mereri. Id apertè colligimus ex Galeno; qui theriacam antè viperarum admixtionem, non minus, quàm hodie nominauit: immò idem Gale- *Etymum theriacę secundũ Oddum.* *L. 12. meth med.*

D nus allium theriacam agrestium esse asseuerauit. Quæ cum ita sint, prędictæ compositioni, & antidoto viperas ab Andromacho additas esse opinamur, vt tam ad ictus Serpentum, quàm ad cętera venena præsentaneum sit remedium.

E

MORALIA.

CVM multa ex natura, & moribus viperarum ad rectum vitę institutum attinentia eliciantur; non erit ab re illa hoc in loco recensere. Itaq; vipera Diaboli symbolum esse perhibetur: siquidem ex doctrina Plinij, solet interdum vipera lapidem quendam pretiosum deglutire, quem postmodum Scythę diligenter extrahentes aduersus venena fęlicissimè adhibent. Diabolus & ipse aliquando lapides pretiosos, nempe viros iustos deuorat: nihilominus, Scythę nimirum probi viri omittentes vitia de ventre Diaboli omni sedulitate se extrahunt, deinde sancto vitę instituto, tanquam alexipharmaco, aduersus criminum virus vtuntur. Rursus secundum Physiologos, si vipera smaragdum intueatur statim visionem amittit: sic Diabolus, vel etiam mundus eiusdem conditionis esse feruntur: quoniam smaragdum scilicet virum diuinis insignitum virtutibus intueri non potest, quia oculi ob mundiam lęduntur. Propterea Seneca hoc aureum pronuntiabat assertum. *Vtinam oculi Inuidorum essent in omnibus ciuitatibus, vt fęlicitatibus omnium torquerentur.* Vel possumus etiam smaragdum Beatę Marię semper Virgini assimilare, cuius diuino aspectu Diabolus excęcatur, dum omnes eius vires eneruantur.

Vipera diaboli Symbolum.

Vir iustus comparatur smaragdo.

F

Rursus quędam viperæ species, vt rerum naturalium indagatores referunt, tempore permixtionis ad litus proficiscēs sibilo murænā euocat, quæ ab vndis pelagi egrediens, venereo congressu, ei assentitur. Hæc vipera Diabolus esse perhibetur, qui sibilo tentamenti murænam, idest animam in diuinæ gratiæ vnda versantem euocat, vt lethali crimine ei assentiatur. Vel hanc similitudinem de Apostatis pronuntiare possumus. Quos Diabolus sibilo de flumine ordinis religiosi seducit. Immò in hoc sensu Iudæi apud Matthæum progenies viperarum dicebantur, quia Diaboli essent æmulatores. Lyranus verba faciens de vipera, quæ manum Diui Pauli momorderat, per viperam Diabolum interpretatur, & per manum Apostoli, rectum opus Doctoris, vel concionatoris, quod Diabolus in dies veneno corrumpere conatur. Tandem Diabolica tentamenta viperina nominantur; ideo, quando Iob scripsit. *Venenum aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.* Multi interpretes per aspidem, violenta, & subita tentamenta, & per viperam leuia, & diuturna designant. Præterea mulier hanc viperæ similitudinem effugere non potest: siquidem veluti vipera imperfecto gaudet partu, dum aliquando ouum, & interdum viuum fætum enititur; ita mulier quid imperfectum denotat. Iuxta illud vulgare carmen.

Iudæi cur progenies viperarum dicantur.
Cap. 3.
In com. ad actus Apost. cap. 2.
Cap. 20.
Mulier viperæ assimilatur.

G

Fæmina fæmineum non bene finit opus.

Pariter authores memoriæ artificiosæ, mulierem viro insidiātē, insinuare volentes, figura viperæ vtuntur. Verùm inter mulieres nouerca potissimum, viperæ nomine, donanda est: nam ambo ingentes irarum motus concipiunt, & blanditias, beneuolentiamq; simulantes clanculum mordent. Iuxta vulgatum distichon,

Noverca vipera dicitur.

Ira nouercarum quid non designat amanda,
Lędens, Hippolyti me docet ista malum.

Similiter reliqui peccantes vipereos mores imitari solent; etenim, si vipera, aduentāte hyeme, secundū Physiologos, venenū euomens sub humo se occulit, &, Vere ingruēte à cauernis egrediēs aliud venenum primo deterius generat; criminosi hyeme ægritudinū, & calamitatū virus vitiorum deponunt, & sub terra pęnitentiæ, pietatis, & memoriæ mortis se occultant. At prætereunte ærumnarum bruma, & verno secundę valetudinis, & prosperitatum tempore accedente, latibula pietatis, & pęnitentiæ relinquentes nouum peccati venēnum generant. Iuxta illud sacrę paginę. *Est qui præ inopia vetatur peccare, & si inuenerit tempus male faciet.* Iterum peccantes viperis comparantur: quoniam vipera hominem mordens tanta siti vexari fertur, vt, nisi quamprimum aquam inuenerit, disrumpatur. At, illa inuenta, atq; pota, pristinam incolumitatem adipiscitur. Hac igitur viperę proprietate ductus Diuus Chrysostomus viros lethalibus peccatis obrutos viperas nuncupabat; qui, nisi aquam pęnitentiæ potent, procul dubio intereunt.

H

Peccantes viperas imitantur.
In Ecclesiast. c. 20.

Homil. 3. in Matth.

Amplius

A Amplius quando ex vipera antidotus theriacalis concinnanda est, prius Fera bacillo leuiter verberatur, vt totum virus ad caudæ extremitatem trudatur, quæ postmodum præscinditur, vt ex reliquo corpore veneno carente optima componatur theriaca. Homines igitur multi veneno vitiorum scatentes, cauda longa, nimirum spe longę vitę nituntur: itaq; Deus optimus maximus volens medicamen aduersus criminum virus parare, quando, scilicet, criminosos à vitijs vult reuocare, illos virga calamitatum affligit, deinde caudam longam, idest spem longę vitę adimit, dum eos ad meditationem finis humanæ vitæ impellit, tunc enim, profligato criminum veneno, horum doctrina & exempla cæteris medicinæ esse solent. Talis vipera Paulus Apostolus natione Iudæus fuisse perhibetur, qui primùm veneno peccati plenus, tandem exemplo, & doctrina alijs medicamen fuisse dicitur: nam ipse scribens ad Thimotheum pronunciauit, quòd primò fuit persecutor, & blasphemus, sed à Domino percussus ærumnarum virga, doctrina, & exemplis, aliorum medicina euasit. *Criminosi dicuntur vipera.* *Paulus Apostolus dictus fuit vipera.*

Vicissim debent etiam peccantes nonnullas viperæ proprietates imitari. Primum si B hæ bestiæ visionem in cauernis hebetatam, Vere excuntes fœniculo recreant: ita criminosi visionem mundanis negocijs, & impietate ob sceratam, aduentante diuinæ gratiæ tempore, illustrare, & à peccatorum cauernis per confessionem piacularem egredi debent, nec non fœniculo sacræ doctrinę tenebrosos intellectus oculos recreare. Iuxta illud Apocalypsis. *Collyrio inunge oculos tuos vt videas.* Immò veluti vipera pellem exuit inchoans à capite: pariter peccans pellem veterem vitiorum, sacra totius anteactę vitę confessione, deponere debet, & nouam pęnitentię vestem induens semetipsum renouare. Iuxta illud Psalmi. *Renouabitur vt Aquila iuuentus tua.* Hac etiam ratione, possumus fateri quòd peccans tanquam vipera oratione sibilat, & venenum peccati confessione euomit; sicq; murenę, nimirum Deo iungitur. Sed diligenter animaduertendum, ne peccans ad morem viperę virus criminum iam iam depositum resumat. *Cap. 3.* *Peccās debet quādo que viperā imitari.*

Si accedamus ad criminosos in specie. Prima facie, se se offerunt improbi regligiosi, qui aliquando tot viperulę esse videntur, quę in ventre matris crescentes totum hauriunt nutrimentum, deinde statutum fęturę tempus non expectantes, disrupta aluo, in C lucem excunt: quare hi, viperularum ritu, in ordine religioso degentes, neq; expectantes determinatum dignitatum tempus, quas affectant, arctas religiosi ordinis leges aspernando, matrem corrodunt, omniaq; perturbant. Propterea ad rem scribebat Baruch: *Exacerbastis eum qui nutrit vos, & contristastis nutricem vestrā Hierusalē.* Succedunt raptores, & sanguinarij, qui & ipsi viperis assimulantur. Ideoq; Sydonius Apollinaris (referente Cęlio) de his loquebatur hunc in modum. *Libenter incedunt armati ad epulas, albati ad exequias, pelliti ad Ecclesias, pullati ad nuptias, castorinati ad letanias, in foro Scythæ, in cubiculo vipera, in exactionibus harpia.* Pręterea viperę, impostores, simulatores, & Iustitię insidiantes denotant, vt optimè tradidit Clemens Alexandrinus. Vnde in hoc sensu apud Lucam, Iudæi ἐχιδνῶν γεννήματα idest viperarum progenies appellabantur, non solum quia Sanctis Prophetis aduersarentur, sed etiam quia venenatæ malitiæ pleni doctrinam Dei suspectam redderent. *Prauì Religiosi.* *Cap. 4.* *Raptores.* *In epist. hortat. ad Græcos.*

Quid plura? Illi, qui, euaginata lingua, aliorum famam petunt, viperæ iure optimo appellandi sunt, quoniam vnico linguæ ictu, & se, & audientem, & proximum periD munt. Immò ad garrulitatem vipera attinere videtur: quandoquidem Erasmus scribebat; quemadmodum viperini fœtus matris aluum discindunt; ita garruli in suam perniciem arcana promunt. Sequuntur considerandi illi, qui in iracundiam præcipites feruntur, perinde atq; naues sine retinaculis: siquidem Diuus Chrysostomus in demonstranda horum natura, viperæ exemplo vtitur. Dicebat enim quod nulla vipera ita potest animal aliquod venenare, veluti iracundia hominem, quæ ferreis quibusdam vnguibus eum lacerat; neq; solum nocet corpori, sed animæ etiam valetudinem corrumpit; cum omnes eius vires dissipet, eamq; ad proprias functiones obeundas inutilem reddat. Sed quid dicemus de virulentis inuidorum obrectationibus? quorū naturam Basilius Magnus exemplo viperæ manifestat; id enim pronunciabat. Veluti viperæ, dilaniato matris vtero in lucem exeunt; sic inuidiam concipiētes semetipsos corrodere, & tabefacere solent: eum homines malignos, & inuidos continuus dolor concomitetur. Hac de re Ouidius ædes Inuidiæ repræsentans, inuidiam vipereas edentem carnes describebat hunc in modum. *Detractores viperę dicuntur.* *In Math. homil. 17.* *Iracundi viperis cōparantur.*

L. 2. Metã. *Concussa patuere fores, videt intus edentem*
Vipereas carnes vitiorum alimenta suorum
Inuidiam. E

Insuper fænus, quod nil aliud est nisi fætus quidam pecuniæ parientis, atq; increscentis, similitudinem viperæ non effugit, cum fætum viperarum parentis viscera corrodẽtem imitetur: etenim vsura fæneratoris præcordia dilaniat. *In Matth. homil. 57.* Vnde Diuus Chrysostomus solebat pronunciare, quòd fænerator rebus suis nunquam iucundè vtitur, neq; lætatur, dum possidet: immo quando fænus sibi collatum est, non tam exultat, quòd additio facta sit, quàm tristatur, quod nondum vsuræ sortem adæquarunt. *Fęneratores viperę sunt.* Tandem, quamuis vipera quemlibet hominem nequam denotare possit; nihilominus hæreticos præcipuè, & scismaticos designare potest: ideo iure merito Diuus Chrysostomus promulgauit hæresiarchas, ad morem viperini fætus, matris vterum discerpentis, dilacerasse, & dissipasse fidem Sanctæ Matris Ecclesiæ, atq; ad principatum processisse. *Hęresiarchę viperę dicuntur.* Item quemadmodum vipera mordicus apprehendit manum D. Pauli Apostoli, vt in Actis Apostolorum *Cap. 28.* recitatur, quæ tandem in ignem ab Apostolo excussa fuit: ita hæretici pertinaciter Christi fidelibus aduersantes, ingenti flammarum globo debellandi sunt. F In maiorem asserti confirmationem ferunt viperam semen per os à mare recipere, & libidine intemperatæ cupiditatis exardescẽtem caput maris abscindere, fætumq; inde conceptũ ventrem matris laniare: sicq; vipera fęmina pariendo obit, veluti mas generando perierat. *Viperis Hęretici assimilantur.* Vipera mas, in morali doctrina, nil aliud est, quàm hæreticus, fęmina verò anima hominis simplicis, & synceri: propterea si ille doctrinam, & verba Christianæ fidei aduersantia, in corda simplicium audientium disseminauerit, proculdubio mala concipiens opera, quæ tandem, & audientem, & doctorem periment. Iuxta illud Psalmi. *Conceperunt dolorem, & pepererunt iniquitatem.*

His addamus scismaticos viperę filios imitantes, qui in ventre Ecclesiæ nutriti, non expectantes, neq; sustinentes correctionem, eiusdem vnitatem scindunt, & rebellantes ab illa recedunt. *Scismatici ad viperas cõparantur.* Demum si vipera hominem necare conatur, vicissim saliua hominis viperã extinguere nititur. Liceat igitur in præsentia viperam ad mortem, & hominem ad Christum comparare: *Vipera cõparatur ad mortem.* quamobrem si mors conata est, ictu, Christum superare; tandem ipse in cruce pendens, saliua proprij sanguinis, viperam, nempe mortem debellãs triumphauit. G Quamobrem possumus cum Diuo Ambrosio, & Augustino decantare. *Tu, deuicto mortis aculeo, aperuisti credentibus regna Cęlorum.* Quam sententiam vir quidem omnigena eruditione clarus, hoc disticho, apprimè recitauit.

Mors mortis morti mortem, ni morte dedisset.
Cælorum nobis ianua clausa foret.

Deniq; cum iam, liquidò omnibus constet viperæ ictum esse lethalem: nihilominus non est talis, quin alius, nimirum aspidis lethalior inueniatur. Hinc moralis doctrinæ pręceptores colligunt, hominibus primarijs, & validis honorem, maioribus verò, & validioribus maiorem habendum esse. Iuxta vulgatum distichon.

Fortem fortis amet, nam fortem fortior angit:
Maiori timeat obuius ire minor.

L. 13. epist. Ad finem Seneca, & ipse similitudine viperæ vtitur ad demonstrandum, quòd veluti honestum ex turpi non nascitur; ità nec ex malo bonum: cum idem bonũ, & honestum esse perhibeatur, his verbis. H *Quidam ex nostris aduersus hoc sic respondent putamus pecuniam bonum esse vndecumq; sumptam, non tamen ideo ex sacrilegio pecunia est, etiamsi ex sacrilegio sumitur. Hoc sic intellige: in eadem vrna, & aurum est, & vipera. Si aurum ex vrna sustuleris, quia illic & vipera est, non ideo mihi vrna aurum dat, quia viperam habet, sed aurum dat, cum & viperam habeat. Eodem modo, ex sacrilegio lucrum fit: non quia turpe, & sceleratum est sacrilegium, sed quia lucrum habet: quemadmodum in illa vrna vipera malum est, non aurum, quòd vna cum vipera iacet: sic in sacrilegio malum est scelus, non lucrum. quibus opponitur dissimilis vtriusq; rei conditio. Illic aurum possum sine vipera tollere, hic lucrum sine sacrilegio facere non possum: lucrum istud non est oppositum sceleri, sed immixtum.*

Ad finem moralia præcepta docent, ne in peragendis negotijs opera pereat, aliquando consulendos esse sapientes; quod demorsi à vipera pręstabant, qui olim solebant petere ab alijs ab hac Fera percussis, quibus præsidijs, in tali casu, vsi fuerint. Id elegan-

tcr

Ater explicat Plato in sympoſiacis (referente Cælio Rhodigino) hunc in modum. *Porrò non ſecus prorſus afficior ac is, in quem vipera mordicus incurrerit; hunc ſiquidem produnt affectionem ſuam, & læſionem ijs tantùm velle patefacere, quos eadem morbi ſ quandoq; iactatos compererit, ceu hi demum, vt qui ægritudinis non ſint expertes ignoturi videantur, ſi quid dictum, factumue ſit abſurdi, morbo violentius craſſante. Quamobrem ego quoq; ſapientiæ ſtimulis conuulneratus, quæ cæteris potentiùs ferit, inexplebiliter quodammodo orationem eiuſcemodi expetens, quæ validius, quàm viperæ denticulus infigitur omnia ſtatui conari, vt Socratem mihi aſciſcam, cuius è fonte, ſiti areſcentia præcordia vberius queam rigare; nec iſta nunc promerem, ni rem cum philoſophiæ myſterijs diu initiatis eſſe mihi animaduerterem.*

Lib. 6. le&. antiq. c. 16

PROVERBIA.

B PAVCA ſunt adagia, quæ ex natura, & moribus viperarum eliciuntur; attamen quæ, & qualia ſint, breuibus recitare conabimur. Primùm dicitur. *E vipera rurſus naſcitur vipera*, quando volunt denotare ex malo nihil boni prouenire poſſe. Ideo ſolet pronunciari de illo, qui cum ſordidis, & contaminatis ſit moribus, alijs morum integritatem perſuadere conatur. Aliud prouerbium eſt tale. *Aſpis à vipera*. Subintelligendo venenum ſumit; referturq; ad homines improbos inter ſe colloquentes. Multi volunt hoc adagium deſumptũ fuiſſe ex apophthegmatibus Diogenis, qui cum aliquando vidiſſet mulieres quaſdam inter ſe colloquentes, hæc verba protuliſſe dicitur. *Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.* ſcilicet Aſpis à vipera venenum ſumit. Quãuis adagium hoc poſſit etiam vſurpari, quando quis improbus, collocutione alterius improbi, & fraudulenti deterior euadit: item quando duo homines verborũ præſtigijs vtentes ſimul loquuntur. Ideo in hoc genere aliud adagium circumfertur apud Græcos. Nimirum *Σύροι πρὸς φοίνικας.* Quoniam Syri, & Phænices ſunt populi, qui
C impoſtura verborum fucum ſemper facere nituntur. Demum aliud prouerbium huius generis promulgatur. *A vipera demorſum culpas*. Refertur in illum, qui cum damnum acceperit, etiam reprehenditur, vel in illum, qui alienæ calamitati inſultat. Hoc recitatum fuiſſe ab Ariſtide tradit Manutius. Quamuis alij voluerint natum eſſe ab illa fabella, in qua auceps viſco turdum in arbore morantem comprehenſurus, incautè conculcans viperam, ab ea lethaliter ictus fuit. Hic igitur agens animam hæc verba pronunciaſſe perhibetur. Me miſerum, animal captutus, ab alio ad interitum captus fui. Hinc poſtea colligunt doctrinæ moralis præceptores eos, qui alijs inſidias tendunt, ſæpe ſæpius in eaſdem incidere.

E vipera rurſus vipera.

Aſpis à vipera.

Syri ad Phænices prouerb.

A vipera demorſũ culpas.

In Adag.

MIRACVLA.

QVÆ ſupra vim naturę in genere viperarum à Sanctis Dei patrata ſunt,
D non longè petenda eſſe cenſemus: propterea quod legimus in Actis Apoſtolorum, cùm Diuus Paulus ad Melitenſem inſulam copia viperarum redundantem perueniſſet, & ad ignem accendendum, multitudinem ſarmentorum congregaſſet, viperam flammæ violentia pulſam, & à ſarmentis egreſſam manum Apoſtoli Pauli inuaſiſſe. Vnde Barbari incolæ, viperam de manu Sancti Apoſtoli pendentem intuentes, ipſum non minutula labecula, ſed maxima labe, & quidem illubili inquinatũ eſſe exiſtimarunt. Ideoq; dum ſanctum lethali vulnere affectum credebant, ipſe excuſſa in ignem vipera, nullam prorſus læſionem percepit. Tunc ſpectatores, cum manum Diui Pauli, neq; intumuiſſe, neq; quicquam mali paſſam conſpicarentur ipſum Deum eſſe opinabantur.

Cap. 28.

Manus Pauli Apoſtoli demorſa à vipera illæſa manſit.

Amplius legitur apud Surium in vita Sancti Charitonis, quòd à vipera, permittente Deo, necati fuerunt illi, qui Sanctam Charitonem in vrbe Iconio Lycaoniæ Prouinciæ prædantes in vincula coniecerunt. Siquidem vipera Dei miniſtra prædones mordicus Sanctum inſequentes proprio veneno expugnauit: etenim, illis prædæ intentis, & in labo-

Tom. 5.

Vipera S. Charitonis iniuriã vlciſcitur.

laborem nefarium incumbentibus, domiq; dimissa lagena vino plena, hæc à vipera ve- E
nenoso humore inquinata est. Interim illi defessi, & graui siti, ob iniquum laborem,
oppressi, domumq; reuersi auidissimè vinum lagenæ potarunt, qui paulò post omnes
animam efflarunt; sicq; Sanctus Charito supra vim naturæ à vinculis liber euasit.

HIEROGLYPHICA.

QVAMVIS superiùs, per Serpentis figuram, salus hieroglyphicè de-
monstrata fuerit: nihilominus hoc in loco attestamur satius esse salu-
tem, icone viperæ, designari; cum hæc bestia non solum suomet ictui
medeatur, sed etiam innumeris ferè morbis opituletur. Tradidimus
quoq; in capite antecedenti Serpentis figura, salacitatem indicari:
attamen in præsentia fatemur côuenientius esse, pictura viperæ, eam-
Meretricis hieroglyphicum.
dem salacitatem denotari: propterea quòd Scythæ, ad exprimendam famosam mere- F
tricem Araxam, quæ grandem pecuniam propudio sui corporis emerebatur, semiuipe-
ram, nempe fæminam vmbelicotenus, humana facie, reliqua viperina, figurabant. Ve-
rùm cùm vipera extra ordinem aliorum Serpentum, sua sibi vendicet hieroglyphica:
Hieroglyphicũ mulieris maritũ odio habentis.
prima fronte Aegyptij Sacerdotes, expressa viperæ icone, significabant mulierem odio
maritum habentem, neq; illi, nisi congressus gratia, blandientem. Hoc hieroglyphi-
cum inde ortum esse scribit Orus Apollo, quia caput maris à vipera fæmina, in cõgres-
su, amputari crediderunt. Veluti demonstraturi filios aduersus matrem conspirantes,
viperæ fœminæ hieroglyphico vtebãtur; quoniam inualuit apud illos opinio, quòd
fætus viperini, laniato matris vtero, in lucem egrederentur. Hinc nonnulli college-
runt causam, propterquam Prisci viperam, vnà cum gallo, & simia in culeo paricidæ
sueretur.

Amplius inter nuperos authores, aliqui scriptis mandarunt abortiuum incommo-
dum, icone viperæ pedi, mulieris suppositæ, monstrari posse: cum prodiderit Plinius,
Paricidarũ pœna.
quòd mulier prægnans si studio, aut incuria viperam transcenderit, illicò abortit. Item G
designaturi perniciem, viperam insilientem in hominem effigiabant: quamobrẽ apud
oraculum delphicum, serpens, vel ad mentem aliorum, vipera, singulari certamine pro-
uocans Apollinem conspiciebatur. Immò, ex multorum opinione, ob eamdem ra-
tionem, nostra etiam ætate, multis in locis Romæ, statua Apollinis innixa trunco lauri
Li. 14. hierogl.
à vipera circundato visitur. Insuper Pierius Valerianus fretus authoritate Philonis co-
natur, morsu viperæ, vulnus amatorium nobis insinuare; dum inquit morsum viperi-
Vulneris amatorij hieroglyphicũ.
num attinere ad illud hieroglyphicum amatoriæ mollitudinis, quod in sacris litteris
indicatur per Serpentem, qui Adamum decepit: quandoquidem probatissimi autho-
res promulgarunt, in illo fomitem voluptatis, nequitię, & mollitiei delituisse:
Cur vipera voluptatẽ designet.
cum viperæ cutis maculis insignita varijs, varias, & delicatas rerum omnium illece-
bras repræsentet. Et humanum genus nulla re magis, quàm rerum varietate affici-
tur, quia & ipsa natura varietate ad lasciuiam vsq; delectari videtur. Quibus si sum-
moperè delectemur, inhæsitare luto, proniq; in faciem procumbere, totoq; ventre
Lib. 2. Hierogl.
ad morem viperarum, serpere videmur; sicq; terrestri cibo, posthabito cælesti, vesci- H
mur. Ad finem Orus Apollo scribit, quòd Aegyptij significaturi hominem in cursu
Hominis in cursu velocis hieroglyphicum
celerem, & sine causa fugientem, viperam, & ceruum pingebant: cum ceruus visa
vipera, celeri cursu aliò proficiscatur. Immo Boream ventum viperinis caudis lo-
co pedum denotabant: nam olim hac figura in olympia vnà cum raptu Orythices con-
spiciebatur.

A

NVMISMATA.

IN multis numismatibus figurę Serpentũ cõspiciũtur veluti in primo capite huius libri retulimus. Verũ ab his Serpentũ iconibus viperas repręsentari multi authores attestantur: quamobrẽ in quadam Augusti moneta, in qua licet intueri figuram manu dextra Serpentem stringentem, viperam esse multi tradunt. Deinde in altera eiusdem Augusti, quæ repręsentat figuram humanam manu sinistra pateram tenentem, & dextra Serpentem, viperam, in symbolum salutis esse fatentur. Amplius in Solis nummo, qui omnium author, & conseruator ab Ethnicis credebatur, duo Serpentes, vel ex sententia aliorum, viperæ refulgebant; quibus longiorem, salubrem, & tutam vitam significabant. Item cusa fuit moneta quædam à Republica Coorum, vt suum ciuem
B Hippocratem perpetuis cumularent honoribus, in qua, figura humana baculo à Serpente circumdato visebatur, quem serpentem esse viperam authores non proletarij perhibent, vt vitæ humanæ adminiculum denotarent. Pariter hoc Insigne in monumentum Aesculapij inuentum fuit. Idem de monetis M. Aemilij Claudij Antonini, & Faustinæ multi referunt in quibus figuras Serpentum licet conspicari. Vnde Higea Dea quæ à sanitate, secundum Priscos, non discrepabat, cum poculo in dextra, & viperam in sinistra pingebatur, quæ icones in pluribus Imperatorum numismatibus visuntur, quibus salubritatem, & noxam indicare volebant.

Numismata Solis qualia.

Nummus Coorum ad memoriam Hipocratis.

EMBLEMATA, ET SYMBOLA.

CVLTIORIS litteraturæ viri, qui iuuandis studiosorum rebus nati sunt, ex varijs viperarum propietatibus varia emblematum argumenta
C hauserunt. Quocirca nonnulli remedia ex carnibus vipereis emanantia contemplantes, iconem viperæ exhibuerunt cum titulo. AB EODEM SALVS, ET PERNICIES. Hoc argumentum desumpsisse videntur ab Adriano Iunio, qui in libro Emblematum figurauit hominem capris Elleborum porrigentem cum inscriptione. IDEM SALVTIS, ET EXITII FOMES. Quandoquidem Elleborum necem hominibus, & capris pinguedinem afferre perhibet dum canit.

Remedium ex vipera Emblematis argumentum.

Embl. 3 t.

Nos necat elleborus, capris adipem auget, auiq;
Idem ignis fomes, & populator opum est.
Insontem, & sontem facundia præstat eumdem:
Nunc est exitium, nunc medicina salus.

Alij non vulgariter eruditi meditantes virus viperinum, vt Florẽtius, effigiauit hominem expuentem in fauces viperæ, cum inscriptione. SOBRIETATE VENVS SVPERATVR. versus autem adscripti sunt huius tenoris.

Embl. 57.

D

Vipera ieiunis hominum conspersa salinis
Exspirat: medicis si sit habenda fides.
Sic lasciua caro, si tractes durius illam,
Concidet, & mentis sub iuga colla dabit.

Quare author, in hoc loco, viperã pro lasciuia repræsentare videtur, ad quã domandã nihil pręstantius, & efficatius ieiuno esse potest, cuius vi carnis vitia extinguntur, & castæ cogitationes resultant. Vnde D. Augustinus non iniuria scribebat. Ieiuniũ purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, nebulas cordis dissipat, libidinum ardores extinguit, & castitatis lumen accendit. Non debemus igitur admiratione teneri si sancta Romana Ecclesia quadragesimali tempore, in diuino celebrando sacrificio, hæc verba pronunciet. *Corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris, & præmia.* Alij pinxerunt viperam se se iaculantem in hominem cum titulo. IN INVIDVM. deinde infrascriptis versibus suam sententiam sic explicarunt.

Fomes libidinis quomodo extinguatur.

Qui ve-

Qui vomitas rabidum mordax sermone venenum.
Et latras lingua verba canina truci.
Vipera, quæ superat superante venena veneno.
Constringet vires, ni fugis, illa tuas. E

Alciatus autem id melius expressisse videtur, quando pinxit mulierem viperas vorantem cum titulo INVIDIA, cuius carmina sunt hæc.

Embl. 71.

Squallida vipereas manducans fæmina carnes,
Cuiq; dolent oculi, quaq; suum cor edit.
Quam macies, & pallor habent, spinosaq; gestat
Tela manu: talis pingitur Inuidia.

Inuidia descriptio secundū Ouidium. Non mirandum est talia ab authore de Inuidia pronunciari: siquidem Ouidius in libris transformationum descripsit, & ipse Inuidiam viperinis carnibus vescentem; nam tales carnes potius absumere humanum corpus, quàm nutrire dicuntur. Ideo qui delectantur griphis huc respicientes, solent proferre quamdam belluam semetipsam absumentem in terrarum orbe versari, & per hanc Inuidiam interpretantur. *Inuidia est vipera.* Inuidia enim viperæ prudenter assimilatur, quoniam si vipera fætum in lucem non edit, nisi aluo abrosa: pari ratione liuor illum, in quo gignitur, primo afficit, & quasi conficit. Hinc colligendum est, quàm cęca temeritate capiantur illi, qui melioribus inuident. Nullum enim vitium est, quod aliquam non pariat voluptatem, præter Inuidiam, quę perpetui mœroris causam producit. F

Ex altera parte Florentius contemplans congressum viperarum exhibuit iconem viperæ coeuntis, & maris caput præcidentis, cum titulo. VOLVPTATIS PRÆMIVM. Tetrastichon autem subscriptum est tale.

Embl. 47.

Cum coit, & dulci Veneris iacet ebria motu
Vipera, contruncat insidiosa marem.
Hoc venus omnis habet, primò sua gaudia fundit
Postmodo, sed stimulis corda fruentis agit.

Vndè quidam vir acris ingenij scriptis mandauit: voluptatem ore suo mel gerere, corde fel, & in dorso anxios morsus. Quocirca non est admirandum, si Prisci fabulati sint, Saturno cælestibus regnis pulso, & Ioue dominante, Voluptatem, & Dolorem coram eo, grauissimis iurgijs, & criminibus, quibus se mutuo prosequebantur, adfuisse. Hinc *Cur voluptas, & dolor simul iungantur.* Iuppiter ratus bono esse Reipublicæ, inimicitias, & odia deleri, tunc omnes intendit neruos, vt hi duo litigantes conciliarentur: sed cunctis conaminibus incassum adhibitis, hos reluctantes adamantina quadam catena copulauit, vt simul perpetuò manerēt. Quamobrem, qui horum vnum, necessariò, & alterum habet; quoniam vbicunq; est mel, ibi quoq; si diligenter inquiratur, fel reperitur. Pariter, & apes pungunt, vt insinuent hominibus dulce inquirentibus, tandem amarorem etiam inueniri. Id priscis Romanis non fuit incognitum, qui duas Deas in vno, & eodem templo collocatas, scilicet Angeroniam ab angoribus, & Volupiam à voluptatibus nuncupatam venerabãtur, vt cunctis hominibus patefacerent, extrema gaudij mærorem semper occupare. G

Iunius à prædicto non recedens argumento duas viperas congredientes delineauit, quarum fæmina caput maris amputare videtur, cum inscriptione. FÆMINA IMPROBA. Comparat enim fæminam, vel malam vxorem viperæ fæminæ his versibus.

Embl. 38.

Cum ruit in venerem, blanditur echidna marito,
Mox satura insertum præscidit ore caput.
Improba palpatur, tentigine feruida coniux;
Continuò lethum possit anhela viri. H

Item authores partum viperinum ponderantes, alia emblematum argumenta inuenerunt. Nam Florentius delineauit viperinos fætus ex laniata ventris aluo prodeuntes, cum inscriptione. IVSTA VLTIO. deinde cecinit.

Embl. 51.

Vipera, qua coiens occiderat ante maritum,
A sobole hoc idem supplicium patitur.
Tarda licet, Nemesis pænam differre videtur,
Attamen à tergo dura flagella quatit.

In Problē. Conatur author, hoc emblemate, cunctis insinuare hominibus pænam quandoq; differri, non tamē auferri: etenim scripsit Plutarchus Tyrijs fuisse in more, vinculis Deorum simu-

A simulacra exornare, vt innuerent Deos, ad criminum vltionem, lento pede incedere, sed tamen aliquando de maleficijs pœnam sumere: vnde Valerius Maximus, ad rem, pronunciabat, quòd ira Diuina lento gradu ad vindictam procedit, sed tarditatem supplicij grauitate pæne compensat.

Similiter Paradinus figurauit viperam vnà cum catulis latera ventris rodentibus, vt aura vitali fruerentur, cum titulo. INGRATIS SERVIRE NEFAS. *In sym. heroic.* Comparat enim ingrati animi vitium ad viperam, quę in congressu, admissum marem necat, & eadem à fœtu concepto tandem necatur. Et quoniam vipera non solum cum fœminis eiusdem speciei, sed etiam cum murænis permisceri perhibetur: propterea Alciatus pinxit viperam, secus mare, murænam euocantem, hac inscriptione coronatam. *Embl. 1 9.* REVERENTIAM IN MATRIMONIO REQVIRI, deinde subscripsit tale hexastichon.

Cum furit in venerem pelagi se litore sistit
Vipera, & ab stomacho dira venena vomit.
Murænamq; ciens ingentia sibila tollit:
B *At simul amplexus appetit illa viri.*
Maxima debetur thalamo reuerentia: coniux
Alternum debet coniugi, & obsequium.

His versibus significat nobis Alciatus, puritatem, & reuerentiam in matrimonio seruandam: qua de re Basilius Magnus, exemplo congressus viperæ, & murenæ, honestos coniugum mores hominibus insinuat: *In Hexamer. orat. 2.* etenim vipera nocētissimum animal sibilo murænam ad concubitum euocans, reuerentia coniugij, venenum euomit. Hinc homines hoc moniti exemplo, copulæ coniugalis gratia, inclementiam, & inhumanitatem deponere debent. Præterea addit Basilius, aliud documentum ex permixtione viperæ, & murænæ eliciendum esse: siquidem hæ bestiæ, cum sint diuersi generis, adulterium quoddam nobis repræsentant: quare qui aliena inuadunt cubilia, similes bestijs esse videntur. *Adulteri similes bestijs esse feruntur.* Ad finem Alciatus expressit figuram Cadmi, Draconis dentes serentis, cum titulo. LITTERA OCCIDIT, SPIRITVS VIVIFICAT. Deinde in subscriptis versibus hos dentes appellat vipereos. At quoniam pictura iconem draconis præ se fert, ideo de hoc, in capite de dracone verba faciemus.

PHRENOSCHEMATA.

AFFINIA emblematibus phrenoschemata hoc in loco recensere operæ pretium esse duximus: quandoquidem ex ijsdem argumentis, ex quibus emblemata, sumpta esse videntur. In primis quidam Aulicus à Principe varijs criminationibus immeritò vexatus, exhibuit picturam viperæ per aluum vulneratam parientis cum hoc Dicto. *Insigne desumptum à partu viperæ.* NVLLVM MALVM IMPVNITVM. Alludebat enim ad congressum viperarum, quarum mas in coitu, & fęmina in partu perit.

Immò Perciuallus à prędicto non recedens argumēto, viperinos effigiauit catulos ex lacerata viperę aluo exeuntes cum Dicto. EN LABORIS FRVCTVS. *In lib. insign.* Accedit aliud
D phrenoschema viri nō vulgariter eruditi, qui cum vellet mulieri in iracundiam præcipiti nubere, effigiauit murænam à vipera euocatam, cum hoc Dicto. DEPOSITO VENENO. Nam explicatum fuit superiùs, ad mentem nonnullorum, viperam euomere virus, antequam cum muræna permisceatur. Alius omnibus disciplinis exornatus ad mulierem, quam deperibat, tale misit phrenoschema; nimirum iconem viperę hoc Dicto exornatam. EX HAC VITA, ET MORS. quandoquidem viperę morsus necē affert, sed vicissim vip[illegible]ro proprio ictui medetur.

MON-

E

MONSTRA.

NIHIL est apud nos controuersum aliqua monstra in genere viperarum reperiri; quoniam viperas bicaudas ex viris fide dignis aliquando visas fuisse intelleximus. Item clarissimus vir Ioannes Baptista Porta, Neapoli, viperam viuam bicipitem à multis conspectam fuisse fatetur, quæ vtrumque flectebat caput; & linguas trisulcas exerebat; dum ipse adhuc opus magiæ naturalis conscriberet, & propterea huius viperini monstri illo in libro meminit. Hoc autem alicui mirum non videatur; siquidem in primo capite huius libri, bicipitis Serpentis iconem repræsentauimus, quem diligenter exsiccatum quidam vir nobilis, ex remotis partibus, tanquam rem admirandam Illustrissimo Comiti, & Senatori Philippo Aldrouando attulit. Hic Serpens adhuc in publico Illustrissimi Senatus Musæo conseruatur.

Li. 2. Mag. nat.

Vipera biceps visa fuit Neapoli.

F

SIMVLACRA.

CLARISSIMVS vir Ripa in omnibus disciplinis exornatus perpendens & ipse varios viperarum mores, & dotes, ad varia significanda, quædam simulacra non spernenda exhibuit. Primùm in demonstrando ingrati animi vitio, pinxit mulierem folijs hederæ indutam cum duabus viperis, quarum mas caput in os fœminæ inserit: cum superius fuerit exaratum fœminam, in hoc bestiarum genere, congrediendo caput mariti amputare; quod maximæ ingratitudinis nota esse videtur. Amplius ad monstrandã humilitatem, delineauit mulierem suspicientem, & pedibus viperam semimortuam calcantem. Vipera in hoc simulacro pingitur, ad indicandum Odium, & Inuidiam: hæc enim duo pedibus premenda sunt ab eo, qui veram humilitatem exercere profitetur.

Simulacrũ Ingratitudinis quale.

Simulacrũ humilitatis.

G

Rursus idem author in figurando Periculo, exhibet picturam iuuenis per florulentum pratum gradientis, & incautè viperam calcantis, quæ reuoluta, pedem iuuenis mordet: etenim, hoc simulacro, admonemur; quòd homo per floridas mundanarum prosperitatum vias proficiscens interdum in aliquas calamitates inopinatò incidit. Insuper idem author, ad manifestandum matrimonium, effigiauit iuuenem eleganti indutum veste, cum vipera sub pedibus, & iugum supra humeros. Vipera, in hoc simulacro, locum habere videtur, quatenus insinuare potest viles cogitationes omittendas esse, quæ coniugi damno esse solent, vitando morem viperæ caput mariti, in coitu, amputantis.

In 2. part. Icon.

Periculi simulacrum quale.

Matrimonij simulacrũ quale.

Tandem pro significanda Africa, idem author figurauit mulierem cornucopia exornatam, nec non viperis, & alijs animantibus venenosis circumdatam: vt ostenderet talem regionem prædictis animalibus redundare: quapropter Ouidius non sine ratione canebat.

Li. 4. Met.

H

Cumque super libycas victor penderet arenas
Gorgonei capitis gutta cecidere cruenta.

Nam, ob redundantiam venenosorum animalium, quæ in Solo Africano diuagantur, poetæ fabulati sunt ex guttis sanguineis Medusæ capitis in illam Regionem cadentibus, viperas, & alia venenatorum animalium genera nata fuisse.

VSVS.

A

VSVS IN CIBIS.

FVISSE homines, qui exporrecta fronte carnibus viperinis olim vescerentur, ex Galeno manifestum habemus: quandoquidem multi populi viperis assis, & elixis, in commessationibus, tanquam anguillis vtebantur: quemadmodum Ægyptij, Arabes, & Troglodita, qui, pro epulis, has bestias passim conquirebant, vti Galenus multis in locis est attestatus. Item, ex Plinio, Cirni, & Indi vltra flumen, & qui montem Athon incolunt, nec non Æthiopes, Macrobij, & Seræ viperinis carnibus aluntur: ideoq; ad centum, & quinquaginta annos vitam prorogare perhibentur: cum hoc salubri alimento nutriantur; quemadmodum vicissim, eodem Plinio authore, Parthi populi cicadis, & locustis fumo, & sale exsiccatis vescentes, vltra quadragesimum
B annum, vitam non protrahunt. Hinc viperas non solum esse ediles, sed etiam ad vitam prorogandam, vtilissimas colligendum est. Quapropter Athenæus ad cænam insigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu instructissimam, viperas, ritu piscium conditas, pro obsonio deferebat. Etenim Prisci non modo recentibus viperarum carnibus, sed assis quoq;, & salitis, ad morem piscium, vsi sunt. Nostra ætate in Italia caro viperina, non in epularum lautitijs adhibetur, sed ob vitæ longitudinem, & à mulieribus ad comparandam pulchritudinem comeditur, quamobrem vnusquisq; tutò his carnibus vti potest: dummodo viperæ recenter captæ, & summa diligentia præparatæ sint.

L.3.de Aliment. fac. — *Populi vescentes viperis, quales.* — *L.7.cap.2.* — *Li.11.cap.26.* — *Li.8.c.13.* — *Viperę quomodo condiantur.*

Harum autem præparandarum ratio pro cibis, apud Galenum legenda est; quoniam caro harum belluarum omni prorsus veneno caret; & licèt, in elixandis carnibus viperinis, anethum, & aliæ herbæ huius generis addantur: nihilominus non ad tollendum venenum, sed potius ad ferinum odorem emendandum adijciuntur. Quod autem ex vsu, & esu viperinæ carnis morbus pedicularis procreetur, vt nonnulli scriptis
C mandarunt, hoc ridiculum esse existimauit Dioscorides; cui non refragatus est Galenus, tradens hoc affectu illos tantummodo corripi, quorum corpora prauis succis redundant: verba autem Galeni sunt hæc. *Conueniens est generalis facultatis meminisse carnem viperinā dicendo exsiccatoriam, & valenter digerentem, mediocriter verò excalfacientem: properat autem, vt videtur, vis eius ad cutim, per eam videlicet, qua in corpore sunt excrementa exigens. Quibus ergo affatim est mali succi in corpore, ijs ingens prouenit pediculorum numerus, & à cute ceu squamma abscedit, & decidit extrema cutis, quam Graeci vocant ἐπιδερμίδα, ad quam sistuntur, & retinentur adusti, terrestresq; humores ad cutem protrusi, à quibus psora, lepra, & elephantiases nascuntur.*

Lib. 2. ad Glauc. — *Ferinus odor viperarū quomodo tollatur.* — *Li.11.de simp. med. fac.* — *Quando generētur pediculi in cute.*

VSVS IN MEDICINA.

D MEDICI vtilitatem nonnisi immensam ex hoc animali recipere possunt, quoniam nulla est pars huius bestiæ etiam minima, & excrementis destinata, quæ vsui medico non famuletur. Inchoando igitur à capite, vna cum Vuecherio possumus asseuerare, caput viperæ collo appensum aduersus gutturis affectiones, efficax celebrari. Idem repetit Antonius Ludouicus in libro de occultis proprietatibus. Idem recitat Marcellus medicus antiquus, dum anginas nascentes prędicto remedio prohibet, & natas curat. Constantinus Africanus caput viperæ filo laneo, vel sericeo purpurei coloris strangulare, collo ęgrotantis appendit, illumq; ab omnibus colli tumoribus subleuat. Quod postmodum multis in locis stabiliuit Galenus. Hinc Porta elicit signaturam; quoniam viperę, vt cęteri Serpentes, collo careant; ideoq; morbos colli curare dicuntur. Deinde cerebrum huius animantis in pellicula ligatum dentitiones, ex Plinio, adiuuare perhibetur. Sunt qui dentem viperinum in vsu medico commendent; quia hoc dente tactus imposterum nulla venena formidare feratur.

Cap.21. — *Remedia Anginæ qualia.* — *L.6.de simpl.med.fac.* — *Lib.6.Phyt. cap.11.*

Iecur viperæ coctum magno vsui illis futurum arbitratur Plinius, qui morsus Ser-

pentum

pentũ timent: Hinc forsitan nonnulli opinantur à Psillis, & Marsis populis vipetinum hepar in edulijs misceri, quippe qui ictus earum lethales minimè metuant. Fel viperæ pro abstersione oculorum ab Alberto extollitur: sed Plinius illud tanquam suspectum, & venenosum reprobat: Exta quoq; viperina imposita omne genus serpentini vulneris, ex Plinio, quamuis insanabile expugnant. Item ossa huius bestiæ in purpurea sindone ligata si deferuntur, omnem affectum venenosum superant, nec non epilepsiam, & vertiginem, vt scribit Periander, amoliuntur. Insuper spolium viperæ, authore Dioscoride, medicamentis ophthalmicis miscetur: Immo, ex sententia Hippocratis, in delenda impetigine commendatur. Pellem postea, ad facilitatem partus valere, inde colligit Porta, quia vipera vno, & eodem tempore ouipara, & viuipara sit. Quocirca consuetudo ligandi viperinam pellem dextro parturientis fœmori apud vulgum inualuit. Pinguedo, præter alias partes, in medico vsu miras habet prærogatiuas: verùm prius hoc modo diligenter præparanda est. E

Fel viperæ suspectam in morbis oculorum: Li. 29. c. 4. L. 2. de mat. med. Lib. 2. de morb. mulier. L. 6. Phyt. cap. 16.

Primum adeps vnà cum tunicis aqua limpida, & frigida pluries, & toties lauatur, donec aqua syncera remaneat: deinde separatis membranis, adeps in duplici vase, spatula lignea semper agitando, liquatur, & liquatus in aquam frigidam inijcitur, qua abiecta, solus adeps in vase nitido seruatur. Hunc Dioscorides aduersus suffusiones cum cedrià commendat. Plinius hunc in podagra, & in Ambustis probat. Pariter Galenus non solum ad suffusiones, sed etiam ad omnes cutis eminentias, liquidis compositionibus permiscet. Alij, ad coercendum pilorum ortum sub axillis, hoc vsi sunt: sed Amatus Lusitanus huius periculum fecisse, & veritatem non inuenisse fatetur. Præterea pinguedo huius animalis ingreditur multa medicamenta composita, quæ in officinis ad varios vsus seruari possunt. Itaq; ex pinguedine viperina & puluere spinæ eiusdem animalis, cum vnguento populeone, lithargyrio, pice græca, cera alba, & minio paratur ceratum quod in discutiendis tumoribus duris, & in dissipandis gummatibus gallicis, tanquam efficacissimum præsidium celebratur. F

Pinguedinis viperinæ præparatio. Lib. 2. de mat. med. L. 7. de cõp. med. sec. loc.

Ceratum viperinum.

Vuecherius, & ipse, ad mentem Guainerij, in paralysi, compositum proponit oleum, quod quantitatem adipis viperini recipit. Paratur autem hunc in modum. Sumuntur olei costini vnciæ tres, & semis, olei nucum tantumdem, pinguedinis vulpis libra, pinguedinis viperarum vnciæ tres, primulæ veris libra dimidia, saluiæ viridis tantumdem; herbæ contusæ miscentur cum oleis, & pinguedine, addendo drachmam semissem Castorei, libram vnam resinæ, terebenthinæ, piperis, pyrethri, euphorbij singulorum drachmas tres, vini optimi libras duas cum dimidia: deinde macerentur omnia, destillentur, & tertius liquor qui emanat omnium est efficacissimus. G

L. 2. Antid. spec. Oleum compositum ad paralysim.

Sequuntur carnes viperinæ considerandæ; quæ ad multas affectiones conducunt. In primis Dioscorides ad prorogandam vitam; & arcendam senectutem illas commendat. Quamuis Renodeus huic sententiæ nõ libenter adstipuletur, quoniam huiusmodi carnes pessimi sint succi, valenter digerant, atq; siccent: præterquamquod, id, ex aliorum relatione, Dioscorides scripsisse videatur. Nihilominus possumus tueri partes Dioscoridis, quia caro viperina calorem natiuum auget, & roborat, sicq; senectutis, & aliorum morborum causam per cutim explodit: cum peculiarem prærogatiuam possideat corroborandi illam coctionem, quæ in membris perficitur, qua iuuenilis vigor conseruatur. Neq; admirandum est medicamentis id posse præstari: quandoqmidem Plinius scriptis mandauit; quòd Pollio Romulus, vltra centum annos, vitam prorogauit, & interrogatus ab Augusto, quo præsidio fuerit vsus: Respondit, intus mulso, & foris oleo. Amplius narratur, quòd agricola in atuis vas aureum quodam liquore plenum inuenit, & cælestem rorem esse ratus, non solùm eo faciem abluit, sed illius quoq; tantillum potauit; ideoq; & corpus, & animum renouauit: Rursus recitatur quòd quidam Alemanus à Saracenis deprehensus, sumpto quodam medicamine, vltra annos centum, aurã vitalem, hausit. Insuper in maiori Britania, dum cerua alba quæreretur, custos nemoris vnguentum reperit, quo perunctus ad annos trecentum vitam prottaxit. Præterquamquòd id stabilire possumus experientia animalium, & præcipuè ceruorum, aquilarum, & serpentum, quæ ob virtutem herbarum, & animantium, quibus vescuntur, interdum vitam longissimam ducunt, quod etiam esu carnium viperarum assequi possumus. H

L. 22. c. 24

Carnes viperarum vitam prorogant.

Incertus author carnes viperarum cum fœniculo decoquebat, & iusculo exhibito, oculorum debilitatem, & ferè cæcitatem sanare profitebatur. nam hæ carnes morbos con-

Affectionis oculorũ remedia.

A contumacissimos superare perhibentur. Quapropter Porphyrius, in libro de abstinentia ab animalibus, scriptum reliquit, quòd cum Seruus Crateri medici in morbum peregrinum incidisset, itaut caro ab ossibus separaretur, & cæteris medicamentis nihil conferentibus, tandem esu viperinæ carnis, ritu piscium, præparatæ sanatus est. In vlceribus etiam malignis carnes viperarum non reprobantur, vt colligimus ex Plinio, qui recitat Antonium Musam Augusti Cæsaris medicum celeberrimum, carnes viperarum exhibuisse patienti vlcera insanabilia, & mira celeritate persanasse: siquidem huiusmodi vlcera, ad mentem Galeni, reluctantur medicamentis propter intemperiem ex cachexia partis affectæ membris inductam. Ideoq; caro viperina prædictis affectibus præsto est, dum tollit solutionem continui venenatam, auferendo intemperiem, & trudendo extra corpus materiam; quæ vnioni partium erat impedimento.

Vipera sanant vlcera.

L.4. Meth. med. cap. 5.

Cum igitur liquidò constet hanc carnem aduersus omnes morbos instrumentarios venenatos valere, strumis etiam conducet, quæ, si veritatem fassus est Galenus, quandoq; ex venenata materia procreantur.

In l. de diff. morb. c. 9.

B Cum igitur caro viperarum plurimum siccet, & digerat, moderatèq; calefaciat, huius virtus ad cutim facile penetrat, corporisq; excrementa ad eam trudit, & deniq; virus humana occupans corpora expugnat. Quamobrem non iniuria medici his carnibus in lepra, elephantiasi, & alijs morbis cutaneis felici cum successu vtuntur: vnde Auerroes tradidit carnem thiri lepram purgare, quoniam huius affectus causam ad extimas cutis partes pellit. Et Crollius ad hunc affectum, signaturam in vipera considerat: cum hæc bestia leprosi corpus, & vicissim corpus leprosi maculas viperarum æmuletur. Quare Helideus medicus in nobili muliere lepra laborante, & generosis pharmacis non iuuantibus, carnibus viperæ fœminæ cum galanga, & croco decoctis vsus est. Deinde pullum in iure ex vipera parato perfectè elixatum, mithridato prius præscripto, patienti exhibuit; vnde patiens melius se se habere retulit. Hoc intellecto, ius ex vipera mare paratum, spatio trium dierum, ægrotæ dedit; quæ tandem vehementissimo sudore correpta est: hic sudor syrupo violaceo cum aqua simplici mixto repressus fuit, & post sex dies, squammæ deciderunt, & ægra perfectè sanata est: immò C concepit masculum, cum antea per annos quadraginta, fuerit sterilis. Pariter alteri mulieri eadem affectione laboranti columbos ossis ex carne viperina confectis nutritos, elixos dedit edendos, quæ tandem liberata est.

Vipera lepre elephãtiasi, & alijs morbis cutaneis medetur.

In li. de internarum sign.

Casus mulieris leprosa.

Præterea viperæ, & Serpentes à capite ad caudam squamosa cute præditi in elephantiasi valere retulimus, quoniam laborantes hoc affectu squamosam cutim, ad similitudinem pellis elephanti, habeant. Itaq; Amatus Lusitanus, de victu elephanticorum sermonem habens, carnes viperinas, instar veruecis elixas, & ius potandum elephanticis præbebat, ieiuno tamen stomacho, & per spatium sex horarum ante prandium: quantitas erat dimidia vipera singulo die, & aliquando, virium robore permittente, carnem vnius viperæ concedebat. Aetius viperæ carnem, amputatis capite, & cauda, pelle dempta, & visceribus abiectis, in olla, addita sufficienti quantitate aquæ fontis, instar anguillarum decoquit, cum anetho, porro, & modico olei: deinde ius moderato sale conditum ægrotanti, ad solares radios, sedenti semel, bis, atq; iterum propinat. Alij, loco prædictarum carnium patientibus elephantiasim pastil-D los viperinos, ad pondus drachmæ, & ipsam quoq; theriacam præscribunt. Quocirca ex prædictis colligimus omnes authores græcos, latinos, & arabes, in elephantiasi, & lepra, viperis miram prærogatiuam assignare.

Centur. 2.

Serm. 13. c. 123.

Opinio omniũ authorum circa carnes viperinas.

Ex altera parte hoc remedium aliqua non caret difficultate: propterea quod Fernelius, in libro de morbis particularibus, tradidit elephãtiasim esse morbum venenatum, immò venenatam qualitatem in dies acquirere; quam sent ẽtiam in libro quoq; de abditis rerũ causis approbat. Vnde Iulianus Constantinus Palmerius Fernelij auditor promulgauit se intellexisse à Fernelio, hoc viperarũ remedio neminem elephantiasi laborantem seruatũ fuisse: quare siccantibus præsidijs non esse vtendũ censuit, & ad mentem præceptoris, theriacam prohibuit. Verùm animaduertendũ est, si Fernelius hunc morbum esse venenatum censuit, proculdubio theriaca, & alia alexipharmaca conuenient, quæ venenosam qualitatem per cutim trudant. Deinde notandum est, hunc morbum, vel calidi aeris temperie, vel pessima ciborum qualitate auctum euinci penitùs non posse, nisi permutato ad frigidum aere, & cibarijs humectantibus adhibitis: & potissi-

L. 1. cap. 9.

Fernelij opinio circa carnem viperæ in elephantiasi.

Li. 1. c. 61.

L. 2. de Peste.

Confutatio opin. Fernelij.

mum quia, ex Hollerio, elephantiasis confirmata non curatur, sed tantummodo recens, & quæ nondum annum excedat. E His addamus assertum Alexandri Massariæ scribentis elephantiasim vsu viperinæ carnis aliquando non sanari, non quia caro viperina ad hanc affectionem idoneum non sit præsidium, sed quia interdum hic affectus omnium contumacissimus cunctis medicamentis reluctatur. Neq; officit eorum ratio, qui asserunt viperinis carnibus nutritionem impediri; quandoquidem tantùm abest, vt nutritio his impediatur, vt potius hæ carnes sint in causa, vt alimentum melius per vniuersum corpus distribuatur. Neq; multi facienda est sententia Alexandri Traliani, qui obseruans Fernelium circa medicamenta ex viperis parata hæsitasse, in tractatu de victu Romanorum, viperas non sine graui periculo esui inseruire existimauit. At in præsentia, vt liberè nostram sententiam aperiamus, ex vsu viperinæ carnis diligenter præparatæ nullum impendere periculum attestamur; cum id quotidiana cõprobet experientia, cum tot populi illis vescantur, vt superius fuit exaratum, cum tot historiæ à Galeno recitatæ id confirment, cum denique tot authores, quorum libros hactenus euoluimus, nostræ opinioni faueant.

Cardanus Phthisicos curat vipera.

Inunctio facta adipe viperæ.

Li. 11. de simp. med. fac. cap. 1.

Immò Cardanus non solum elephanticos, sed etiam phthisicos, & lue gallica laborantes hoc præsidio curare profitetur. F Sumit enim viperam illam rubram in Gallia Cisalpina *Milore* nuncupatam (quamuis hæc non sit vera vipera, vt suo loco dicetur) abscissis extremitatibus, abiectis interaneis, & collecta pinguedine, in frusta secat, & vna cum modico salis, & benjouin, in aqua fontis coquit, additis in fine cocturæ petroselini folijs; deinde in hoc iure panem pro ægrotantis prandio madefacit, carnem quoq; & ius præbet, & pinguedine iuncturas ad diem vsq; septimum linit, ægroto tamen in loco calido morante interim materia peccans tota per vlcuscula, tubercula, & sudorem expellitur. At inunctio frictione vehementi fieri debet, vt rectius, & facilius causa morbifica per apertos meatus egrediatur. Hunc vsum carnium viperæ in lepra, & elephantiasi, Authores didicerunt à Galeno, qui historias nonnullorum à lepra, & elephantiasi liberatorum memorauit.

Historia leprosi liberati recitata à Galeno.

Altera historia leprosi.

Tertia leprosi historia.

Primitus in Asia, eodem teste, quidam elephantiasi laborans à cæterorum consortio segregatus, sub tugurio in agris constructo, alebatur. Accidit autem, vt vipera in vas vino plenum caderet, & messores veriti, ne ex illius vini potione aliquid mali eis G contingeret, misericordia moti elephantico vinum hoc propinarunt, rati expedire ei potius mori, quàm calamitosè viuere. At cũ bibisset, omne tuberosum cutis veluti animalium testa excidit, & sanitati restitutus est. Idem alteri elephantico accidisse in Mysia narratur, qui ad balnea profectus sperans inde non vulgare commodum haurire, bibit & ipse vinum ab ancilla porrectum, in quo vipera casu extincta fuit, & eodem modo sanatus est. Item venator viperarum, dum huius morbi incommodo vexaretur, pro salute admonitus, viperas, quas venabatur, frustatim incisas, & anguillarum modo, coctas esitauit: deinde ægritudo per halitum discussa est. Similiter vir quidam diues in Thracia prædicto affectus morbo, per quietem admonitus fuit ab Æsculapio, vt medicamento ex viperis parato quotidie vteretur, qui non multò post perfectam valetudinem est adeptus.

Lib. 3. de morb. cur. cap. 62.

Oribasius quoq; in elephantiasi, carnem viperinam adhibet, illamq; parat hunc in modum. Abscissis viperæ extremitatibus, ablata pelle, & extis proiectis, truncum pluries in aqua fontis lauat; deinde in sartagine ex albo iure condit. Ius verò album aqua H copiosè imposita, modico oleo, & anetho addito, facillimè conficitur.

Gallinæ carnibus viperinis nutritæ.

Præter hæc, nonnulli carnibus viperinis gallinas, & capos nutriunt, ad varios vsus medicos, huncq; laborem minimè infrugiferum experiri profitentur. Neq; officit ratio dicentiũ gallinas hoc cibo altas, ob virus vipereũ, humano corpori obesse: cum ratio, & experientia totum oppositum demonstrent. Anates enim in paludibus degentes bufonibus, & hirudinibus vescuntur, gallinæ scorpiones, & coturnices helleborum edunt: nihilominus talia animalia in elegantibus conuiuijs quotidie adhibentur; deinde ratio fauet experientiæ; etenim hæ animantes animalibus, & herbis venenatis nutritæ, proprio calore natiuo, virus adeò alterant, vt ab eo aliqua pars alimentaria separetur, sicq; earum carnes absq; periculo ediles euadunt. Quare non immeritò Lucretius canebat.

Præterea nobis veratrum est acre venenum,

A *At capris adipes, & coturnicibus auget,*
Quippe videre licet pinguescere sæpè cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

Nonnulli igitur tantam viperinæ carnis, & etiam earum decoctionis, pro potu, quantitatem gallinis exhibent, donec deplumentur: nam inde colligunt virtutem, medicamenti ad intimas gallinarum partes penetrasse, quas postmodum elixas ægrotantibus præscribunt; Hoc præsidio, felici cum successu, in delenda lepra Ioannes Mattheus Gradi vsus est, famaq; (referente Gattinara) vsq; in Galliam diuulgata est: propterea quidam Gallus lepra vexatus Papiam se contulit, prænominato medico iam defuncto: ideoq; Gattinara à prædicto non recedens remedio, Gallum à lepra liberauit. Alij deglubtam, & euisceratam viperam, abiectis cauda, & capite, minutarim incidunt, & cum quatuor partibus furfuris, aut panis triti, vnà cum iure, vel acqua, vel lacte parant pultem, qua gallinas, pullos, & capones alunt. Alij satius esse arbitrantur (cum pro nutriendis pullis viperæ semper haberi nequeant) puluerem carnium viperarum seruare, quo *Cap. de curadebil. vi sus.* *Modus nutriēdi gallinas, & capōs carne vipera.*

B cum decem partibus furfuris, aut panis triti pastillos pro alimento gallinarū coocinnat. quamuis alij ad æquandam hominis temperiem, & ad hilaritatem conciliandam, carnes vipereas cum farina hordeacea, & lacte, gallinis, caponibus, & pullis præbeant. Tandem quidam carne viperina gallinas alunt, vt oua medicata habeant, quę postmodum sumpta, virtutem conseruandæ iuuentutis, instar theriacę possident, cum hæc humanæ temperaturæ sint conformia, & in sanguinem facillimè vertantur, necnon calorem naturalem augeant, & optimum corporis habitum procreent. Tempus autem alendi gallinas prædictis carnibus erit, quando pulli sunt iuniores, nō solum vt prædicto nutrimento assuescant, sed etiam quia dum augentur maiorem vim à viperis sibi comparare possunt. *Oua gallinarū medicata, quā arte parentur.*

Ceterùm quando medicus humanum corpus exsiccare voluerit, puluere carnis viperæ in furno exsiccatæ vtetur. Sunt tamen medici, qui ad conficiendum viperarum puluerem hoc vtuntur modo: carnes viperinas illa quantitate salis communis aspergunt, qua aliæ carnes conseruari solent: deinde supra cribrum illas collocant, & subtus pru- *Ratio conficiendi & præparādi pulueris viperæ.*

C nas aspersas puluere confecto ex baccis iuniperi, folijs lauri, myrrha, cariophyllis, granis alchermes, carabe, & beniouim, cribrum benè cooperiunt, vt fumus in carnes penetrare possit: suffimentum quater spatio viginti quatuor horarum repetitum, quinq; diebus continuis reiterant: postmodum carnes suffimine imbutas in olla luto diligenter munita reponunt, & in furno, cocto prius pane, tandiù detinent, donec tota caro in subtilissimum puluerem redigatur. Hic puluis non solum pro antidotis, sed etiam in cunctis alijs affectibus, quibus conuenit vipera, commendant. *Vires pulueris viperæ.*

Lactantius hunc cinerem in ictibus à vipera inflictis probat. Plinius, ad strumas dissoluendas, ter septennis diebus quantitatem huius cineris exhibet, quæ ternis digitis comprehendi possit. Aetius hunc in aliquo liquore mixtum ad expugnandum articularem morbum, vtiliter propinat. At Marcellus cinerem tantummodo viperini capitis cum oleo cyprino, nodis neruorum medetur. Pariter Plinius hoc cinere cum aceto, ignem sacrum deleri promulgat. Alij ex signatura, quia vipera maculosum sit animal, ad tollendas oculorum albugines, cinere viperarū vtūtur. Sed Matthiolus ad illustran- *Collyria cū cinere viperæ.*

D dam oculorum aciem, collyrijs permiscet cinerem viperarum, quem parat hunc in modum. Viuam viperam cum duabus vncijs succi fœniculi, & modico thuris in vas fictile argilla optimè munitum conijcit, & in fornace comburit; donec fiat puluis tenuissimus: Magi, ex Plinio, ad oculos clarificandos, echinum cum pellibus vipercis aduri, & puluerem potionibus aspergi iubent: Tandem Aetius pro coercenda diuturna oculorum fluxione, cinere capitum viperarum cum decocto lupinorum permixto, & temporibus applicato vtitur. Verùm aduertendum est, quòd hic cinis virtutem causticam participat: siquidem Faloppius ponderans medicamenta calida, vltra tertium excessum, memorat cinerem paratum ex capitibus, & caudis viperarum; cum hic cinis sit acerrimus, & vim causticam possideat. Puluis etiam folius pellis viperinę in vsu medico laudatur; nam Author de Theriaca ad Pisonem, hoc solo remedio, alopecijs medetur. Immò Quintus Serenus verba faciens de fluore capillorum, & maculis capitis sic canebat. *Serm. 2. c. 155.* *In lib. de Causter. c. 10.* *Causticus viperæ quo modo fiat.*

Destuit expulsus morbo latitante capillus,
Si rarò eluitur: seu vis epota veneni.

Seu ſalamandra potens, nulliſq; obnoxia flammis E
Eximium capitis tactu deiecit honorem.
Nonnunquam varians macula, paruiſq; parumper
Orbibus aſperſum ducit noua vulnera tempus;
Viperea pellis cinerem his addito morbis.

Item Braſauolus verba faciens de lue venerea, pro defluuio capillorum, cinerem pellis, viperarum, herinacei, & capitum murium cum ſinapi adhibet. Priſci quoq; ex viperis, ſalem conficiebant. Huius meminit Dioſcorides, & poſt ipſum Galenus, deinde Paulus Aegineta, & poſtea Plinius, qui ſcriptum reliquit, hunc ſalem lingentes claritatem oculorum facilè conſequi. Verùm, inter cæteros, Aetius de his longum ſermonem habuit. Antiqui igitur ſumebant quatuor viuas viperas recenter captas, & in olla fictili locatas, libris viginti ſalis ammoniaci, aut ſalis albi communis aſpergebant, addendo paſtilos ex gentiana, ariſtolochia rotunda, centaurea minori, cardamomo, marrubio, ſcordio, apio; chamædri, & ſemine rutę domeſticę paratos, immò prægrandes ſcillas in fruſta diſſectas; Ollam verò operculo, & luto probe munitam in igne adurebant, donec, poſt caliginoſum, clarus exiret fumus, cineresq; exemptos per incerniculum tranſmittebant, addendo grana iuniperi, mentham, piper longum, ſemina fœniculi, & coriandrorum; necnon alia ſimplicia huius generis, quæ theriacæ compoſitionem ingrediuntur, & poſtea hunc puluerem ſalem theriacalem nuncupabant. F

Sales ex viperis. L. 4. c. 97.

Sales viperę ex mente antiquorum.

Pręparatio ſalis viperini ex mẽte Galeni.

Galenus tamen in parando hoc ſale, viperas non exurebat. Scribit enim. *Beſtias ipſas non exuro, ſed paſtillos ex ipſis, quorum confectionem in theriaca docui, reliquis, quę cum ipſis vruntur, commiſceo, & ſimul exuro, vt eam, quam in ſe habent amaritudinem, per exuſtionem abijciant. Tantam autem paſtillorum menſuram adijcio, quantam coniectura aſſequi poſſum, quatuor numero viperas excipere, & ſanè ſales optimi euaſerunt.* Quapropter ex Galeni verbis colligere licet, viperas aduſtione virtutem non amittere, quod etiam Aetius pluribus in locis ſtabiliuit. Nicolaus Myrepſus ſuum ſalem theriacalem hoc modo concinnat. Recipit ſalis ammoniaci, & interioris ſcillæ libram ſemiſem, ſilphij, & leucopiperis vnciam dimidiam, melanopiperis vnciam, coſti vncias duas, gingiberis, cyperi, baccarum lauri, & dauci cretici ſingulorũ hexagia duo, ammoniaci, & thymiamatis drachmas duas, petroſelini, & paſtilli viperini hexagia duo: ſalem cũ ſcilla contundens medicamentum conficit. At iuxta mentem Braſauoli, in Phagedenis, & vlceribus malignis, paratur ſal theriacus ex libris viginti ſalis albi, libra vna cum dimidia gentianæ contuſæ, libris duabus ariſtolochię rotundę, & ſumitatum centaurij minoris, libra dimidia cardamomi, amoniaci, & marrubij, libra vna ſcordij, & chamędrios, & duabus viperis: omnia ſimul mixta in vaſe ferreo, ſupra prunas comburũtur, & in puluerem rediguntur. G

Sal theriacalis Myrepſi.

Sal theriacalis ad mẽtẽ Braſauoli.

In Pharmac. c. 23.

Quercetanus inter nuperos authores celeberrimus, ex ſimplicibus bezaarticis, & aromaticis, chymicis organis ſublimat liquorem, & poſtea conſeruat fęces, ex quibus omnibus, vnà cum fruſtis carnium quatuor viperarum, omni ſolertia, parat ſales theriacales, quorum omnium deſcriptionem apud ipſum licet videre, qui proculdubio ori, & ſtomacho ęgrotantium, quàm ſales antiquorum magis gratificari poterunt. Noſtra ętate Ioſeph de Sauijs pharmacopola Bononienſis celeberrimus ſalem ex viperis ſic pręparat. Sumit ſexaginta viperas, quarum viginti in quantitate ſufficienti aquæ fontis, vnà cum cymis tenerioribus anethi coquit; hanc decoctionem per balneum maris deſtillat, & reliquas quadraginta viperas in olla cum fæcibus, quæ remanſerunt in fundo alembici, ita adurit, vt omnia in cinerem vertantur, ſupra quem affundit aquam iam elicitam, & ſal ſecundùm artem extrahit. Andreas Bellunenſis fuit huius opinionis ſalem viperinum illum eſſe, qui ex viperis ſalitis colligitur: neq; pręter rationem, quandoquidem Alyſius ſcriptis mandauit Maraſſos, ſeu viperas in montibus Patauinis diuagari, quę ſale condiuntur, deinde hic ſal collectus, & adhibitus doloribus à lue gallica contractis remedio eſt. H

Noſtra ętate ſal viperæ ſic præparatur.

Bellunẽſis opinio circa ſalẽ viperæ.

Si theriacalis ſeu viperei ſalis virtutes examinemus, illas, ad mentem Antiquorum, innumeras eſſe inueniemus: propterea quòd huiuſmodi ſale Priſci omnes ad arcendum quodcumq; morborum genus menſas exornabant; quia valetudinem, eiuſq; conſeruationem huic ſali acceptam referebant, vt licèt apud Ætium legere, qui in omnibus cutis affectibus, nimirum in lepra, elephantiaſi, impetigine, ſcabie, & defluuio capillo-

Serm. 13. c. 97.

Virtutes ſalis viperini.

rum

A rum, huiusmodi salem commendabat: cum excrementa per cutim discutiat, & sudorem prouocando corruptam substantiam expellat, adeout in principio, nonnulli pediculos etiam excluserint, & potissimum intra spatium dierum quatuordecim, quo tempore transacto, nullus in corpore pediculus apparet. Alij huius salis vsu, in edulijs, excrementa pituitosa per os eiecerunt. Deinde tantam suauitatem Antiqui in hoc sale inuenerunt, vt voluptatis potius, quàm suauitatis gratia, confici videretur: hunc, ad mensuram ternicochlearij, sumebant, vt appetentiam excitarent, corpus floridum redderent, suffusiones dissoluerent, suppressas lunares purgationes prouocarent, easdem immodicas supprimerent, & tandem, vt omne venenorum genus domarent, cum in constitutione pestilenti præstantissimum celebraretur præsidium.

Dosis salis theriacalis ad mentem Antiquorum.

Amplius, ex mente eiusdem Ætij, hic sal morbis renum medetur, dolores capitis inueteratos sanat, epilepsiam corrigit, dummodo patiens, anni integri spatio, hoc remedio vtatur, icteritia, splene, & dolore colico laborantes, huius ope liberantur, hydropicorum aquæ exsiccantur, & fames, quam Græci vocant bulimon, dissipatur.

Loco cit.

Vsus salis viperini in Itinere.

B Insuper itinerantes hoc sale vtentes ab aeris frigidioris iniuria non læduntur: hoc febrium rigores mitigantur, & tabidi ad bonum corporis habitum reducuntur; Adpodagram maximè incipientem & omnes articulares affectus commendatur, febres diuturnas, & potissimum quartanas remouet, si ante accessiones, & præcipuè in febrium interuallis sumatur. Omne lumbricorum genus à corpore expellit, dentes eo confricati albiores redduntur, & stuporem non incurrunt. Itaq; sal viperinus eadem ferè castigat vitia, quæ carne viperina superari solent.

Vsus salis huius in podagra.

Oleũ quoq; ex viperis ad multas affectiones efficax elicitur, quod clarissimus vir Alexander Massaria Vicentinus, grassante pestilentia, commendat, si hoc, à principio morbi homines inungantur. Andernacus, in hoc oleo parando, recipit libras tres Serpentum nigrorum, olei sesamini sesquisextarium in vase fictili, & vitreato angusti orificij decoquit, donec caro ab ossibus decidat. Manardus Serpentes nigros interpretatur viperas nigriores, & apud ipsum fit oleum hunc in modum. Sumuntur viperæ quatuor, demptis visceribus, caudis, & capitibus, quæ decoquuntur in libris quatuor olei veteC ris, & spatio sex dierum in obturato vase manent: postmodum in duplici vase, facta non leui ebullitione, viperæ cum duabus vncijs aquæ ardentis, & olei, tandiu coquuntur, donec aqua vitæ euanuerit: tunc oleum refrigeratum colatur, addita vncia salis albi optimè contriti, & drachmis duabus caryophillorum, sicq; seruatur ad vsum: nam in omnibus cutis vitijs commendatur. Amatus Lusitanus saniem ex viperis dissectis, ad ignem lentum, vitreis organis, destillabat, vt inde oleum, & aqua prodiret. Immò Vincentius Stochetus Anconitanus viperatum saniem, per vitreã campanam destillabat & cutim elephanticorum linibat.

To. 2. Dialog. 8.

Oleum viperinũ quomodo paretur.

Vires olei viperini.

Centur. 2.

Apud Leonellum Fauentinum, hoc oleum sic describitur. Recipiuntur tres vel quatuor viperæ, abscissis extremitatibus, in quatuor frusta dissectæ, & in olla perforata locantur, quæ in alia maiori, clausis luto orificijs, reponitur, & in cacabo aqua pleno feruefit, duarum horarum spatio, & elicitur oleum, quo occiput in paralysi inungitur. Alij, ex mente Plinij, in tribus heminis olei, viperam, exemptis ossibus, coquebant, & euulsis prius pillis, quos renasci nolebant, loco psilothri vtebantur. Doctissimus FaD loppius verba faciens de scabie, oleum viperinum sic conficit. Duas viperas, in frusta dissectas vnà cum sanguine ab illis manante, in phiala oleo plena locatas, æstate insolat, fitq; oleum rubrum, & fœtidum, quo elephantici liniti, & similes liberari dicuntur. Alij, ex Plinio, adipem viperæ cum sextario olei ad dimidias decoquunt, & huius ternis stillis oleo communi additis, ad omnes bestias fugãdas homines perliniendi sunt. Itaq; vnusquisq; elicere potest, quòd viperæ omnibus venenis resistant, antequã ad cor properent, vel cum ptisana, vel cum aqua vitæ, cum aqua scorzoneræ, & deniq; cũ aqua rosacea; In febribus mali moris, in peste, & in febre pestilenti cum syrupo de succo limonum, vel de acido citri, vel cum syrupo de acetosa, & similibus. Vnde non immeritò quidam Poeta canebat.

Oleum viperinum ex mente Leonelli Fauẽtini.

Descriptio olei viperini ex Falloppij sẽtẽtia.

Si viuens infensa necem mortalibus affert
Vipera, dum rabidis corpora dente petit.
Hæc etiam potis est moriens præbere salutem,
Atq; agris vitam reddere corporibus.

Extractū viperarū.

Nuperi authores, multa præsidia ex viperis paranda excogitarunt. Nam Chymiatri Extractum viperarum conficiunt, quod in psora, in lepra, & in peste summopere probant. Quercetanus exhibet Essentiam viperarum cum spiritu terebenthinæ paratam, Item arcanum viperarum, cum solo spiritu balsamico sulphuris, nec non Tincturam viperarum, quam inter alia medicamina ex viperis confecta, locum eminentissimum occupare promulgat. Idem Quercetanus, præter theriacam Andromachi, hodie in omnibus medicorum officinis summa cum industria paratam, describit theriacam benedictam, theriacam cælestem, aliam cælestem redactam in sublimiorem essentiam, necnon theriacam diatesseron regiam, quæ omnes compositiones, aut viperas, aut tincturaa viperarum recipiunt. E

Tinctura Viperarū.

Lib. 11. de simp. med. fac.

Vinū viperinū quale.

Vinum verò viperinum non esse nouum medicamentum ex Antiquis colligimus: propterea quòd Galenus illud in elephantiasi, in lepra, & in scabie tantoperè celebrat. Hoc autem vinum, postquam in eo extinctę fuerint viperę, per incerniculum colatur, & ab ægrotis, absq; vlla veneni suspitione, potatur. Raimundus Lulus aquam ex viperis ad iuuentutem conseruandam, ad vitæ longitudinem comparandam, aduersus pestem, & omnia venenorum genera magnificat. F Demùm aquam ex viperis cordi maximoperè salutarem clarissimus Medicus Bartolomeus Gallesius Bononiensis conficiebat hunc in modum. Sumebat decem viperas fęminas Maio Mense captas, & pręparatas, libras quatuor hordei, manipulos octo cicorij, manipulos quatuor acetosæ, melissæ, & boraginis, decem limones vnà cum seminibus incisos, drachmas tres santalorum citrinorum, manipulos tres scordij, & tormentillæ, seminum frigidorum maiorum, & minorū singulorum drachmas duas, ligni aloes drachmam, croci scrupulum, castorei scrupulum dimidium, dictamni pugilum, pentaphilli, rutæ caprarię, violarum, agrimonij, cetrach singulorum manipulos duos, drachmas duas cum dimidia cornu cerui vsti, terræ sigillatæ, & boli armeni, manipulos sex, cardui sancti, & scabiosę: deinde omnia in libris sexaginta aquę Castri Sancti Petri, quam vulgò figatellam appellant, secundùm artem feruefaciebat, & postmodum decoctionem hanc chymicis organis sublimabat. Alij Medici nostræ ætatis, in scabie contumaci, vtuntur decoctione viperarum; deinde carnes earundem Conseruis miscent, & spatio multorum dierū, illas ægrotantibus ante syrupum matutinum exhibent. G

Aqua ex viperis qualis.

Decoctio viperarū ad quid valeat

VSVS IN THERIACA:

GALENVS, siue Author de Theriaca ad Pisonem, nec non alij authores Medici vni tantùm Andromacho, in fabricanda theriaca, quæ antea sine viperis parabatur, vipereos pastillos acceptos referunt: nam ipse primus determinatam quantitatem trochiscorum viperæ tali antidoto apponi excogitauit. Verumtamen Andromachus, velit nolit, cogitur confiteri vsum viperæ in medicamentis à Nicandro Poeta, & Medico antiquissimo didicisse, qui in Theriacis sic canit.

Semina quin capias dissecta ex hipposelino.
Drachmarumq; duum myrrha addes pondus amara, H
Detonsum, & granum, quod munit arista cumini
Certa lege librans, & echidnam, vel cardama miscens
Sunt sorbenda tibi cyathis permixta lyai.

Fuit quidem Andromachus omnium primus, qui ad conficiendam theriacam viperinam carnem adhibuit: quamuis paulò post in abusionem abierit. Verùm ab Antonino Imperatore, vsus hujus antidoti fuit reuocatus; quando munus conficiendi regia antidota primùm Demetrio, deinde Archiano, & postmodum Claudio Galeno commissum fuit. Immò tam frequens vsus huius antidoti Romæ fuit, vt omnes Vrbis Primates, in proprijs ædibus; omni studio, & diligentia theriacam componerent; veluti apud Galenum passim in libris de Antidotis, in libro de theriaca ad Pisonem, & in libro de vsu theriacę ad Pamphilianum legere licet. Quamuis libri de Antidotis postremò à Galeno scripti esse videantur; quamobrem, pro theriaca paranda, ad illos confugere oportet; cum in

Quis fuerit primus, qui vsus fit carne viperina in theriaca.

Vsus theriacæ olim frequens.

A illis multa Galenus reprobet, quæ in alijs libris ab eo probantur: siquidem in libro ad Pamphilianum, in permiscendis carnibus viperinis cum pane, præcipit aſſandi ius, in quo viperæ prius decoctę fuerint: hoc autem aſſertum in primo libro de Antidotis explodit. Rursus in libro de theriaca ad Pisonem, pro aſſandis ſcillis, eas luto inuolui iubet, at in libro ad Pamphilianum, hanc ſententiam non admittit. Hinc colligendum eſt primùm a Galeno ſcriptum fuiſſe librum de theriaca ad Piſonem (ſi tamen Galeno hic liber eſt attribuendus) ſecundò librum de vſu theriacę ad Pamphilianum, & vltimo loco volumen de Antidotis: quapropter liber primus de Antidotis verum theriacæ apparatum docet. Cæterum, temporis tractu, viperę ad tantam diſuetudinem venerunt, vt ab alijs Serpentibus non dignoſcerentur. Vnde Nicolaus Leonicenus, iuſtis de cauſis, calamitatem, & cęcitatem illius ętatis deplorauit; cum tantis antidotis careret.

In quo libro Galeni venus theapparatus legatur.

Huius autem ærumnæ cauſa fuit Guthorum, & Barbaricarum gentium in Italiam transmigratio: hinc Maieſtas Romani Imperij concidit, & rerum omnium cognitio, & ſcientia deleta eſt. Idcirco medicamina ad tutelam ſanitatis ſpectantia, & artem medicā obliterarunt: B item theriacam medicamentorum omnium præſtantiſſimam ità deprauarunt, vt germanā eius compoſitionem non agnoſcerent. Quare vipera huius antidoti baſis olim notiſſima, per multum temporis ſpatium, ignota fuit, ſicq; aliud atq; aliud Serpentis genus, maximo errore, adhibebatur. Verùm aduertendum eſt, quòd, ante theriacę inuentionem, cuius author fuit Andromachus, ex viperis, & alijs Serpentibus pharmaca conficiebātur; idq; ex Dioſcoride licet colligere, qui vixit ferè circa tempora Mithridatis Regis Ponti, qui Antidoto à ſe fabricatę proprium nomen indidit, eiq; maximam gloriam conciliauit.

Cur cognit. viperarum olim ignota fuerit.

Li. 2. c. 16.

Itaq; Dioſcorides de viperis ſermonem habens, docet rationem deglubendi viperas, eaſq; coquendi in oleo, vino, ſale, & anetho, vt exhibitę ſtrumas deleāt, & oculos clarificent. Quocirca optimo iure admonet Aetius cauendum eſſe, ne reliqua Serpentum genera viperæ ſimilia, pro antidotis componendis ſumantur, nam ſimilis viperæ eſt Ammodytes, hæmorrhous, cenchrias, & ſeps, qui ſerpentes colore inter ſe diſtinguendi ſūt; cū vipera colore ſubfluuo inſignita ſit, & prædicti Serpentes fuſci, & nigricantes, nec C non colore arenæ ſimili præditi ſint. Aſpides quoq; viperis aliqua ex parte ſimiles, vitandi ſunt: etenim Author libri de theriaca ad Piſonem viperas ab aſpidibus manifeſtè ſegregat. Immò ad fabricandam theriacam, viperas cæteris Serpentibus præſtare aſſeuerat, quoniam huiuſmodi beſtiæ alijs Serpentibus minus tabificam vim participent. Quamuis alij tradant viperam inter reliquos Serpentes excellere, quia cùm homine maximam habeat ſympathiam: nam viperina caro hominem nutrit, & humana vita vſu prædictæ carnis longior efficitur. Præterquamquod Pythagoras ſcriptum reliquit, ex corrupta hominis ſpinali medulla viperam, & Serpentem naſci. Deinde Antigonus, Tralianus, Appianus Alexandrinus, & alij hiſtorici non proletarij, ex mulieribus quandoq; viperas, & etiam ex capillis hominum oriri promulgarunt.

Decollia viperarum ex mente Dioſcoridis.

Serm. 13. c. 90.

Cur viperæ, & non alij Serpētes in theriaca locū habeant

His addamus quòd viperæ viuæ in dolio vino pleno ſuffocatæ, ob ſingulares huius animalis dotes, vinum licet corruptum in priſtinum ſtatum reſtituunt. Id Baldus Angelus Romæ in cella vinaria Eminentiſſimi Cardinalis Vrſini accidiſſe retulit. Docti tamen viri opinantur Andromachum, ad theriacam parandam, præ cæteris Serpentibus, D viperam eligiſſe; quoniam multò ante, caput viperæ Nicander ad Serpentum ictus apponi iuſſit, & quoniam medicina experta potius quàm non experta ſemper probatur: ideo Andromachus diuturnæ obſeruationi, & authoritati Nicandri nixus, viperam in theriacali antidoto collocandam eſſe iudicauit.

Vinum corruptū qua ratione in priſtinū ſtatum reſtituatur.

Non defuerunt tamen noſtræ ætatis viri, qui aſpidum, & reliquorum etiam Serpentum carnes antidotis addere non erubuerunt, quod magna temeritate potius quàm ratione præſtare auſi ſunt; cum longa experientia comprobatum ſit viperam in medicamentis, ad arcendos morbos, locum habere.

Antequam igitur viperæ, pro conficiendis trochiſcis theriacam ingredientibus diſſecentur, diligenter examinandæ ſunt conditiones, quibus viperæ huic vſui deſtinatæ gaudere debent. In primis Galenus viperas in locis maritimis, ſeu humidioribus collectas reprobat: ſiquidem Ariſtoteles ſcriptum reliquit à locis morum diuerſitatem produci: cum loca montana beſtias ferociores, & viribus robuſtiores reddant. Secundò conſiderandum eſt tempus, quo viperæ ſunt colligendæ: Etenim multi fuerunt huius opinio-

L. 2. de Antid.

L. 8. hiſt. An. c. 29.

Tempus capiendi viperas pro magnis antidotis quale sit.

opinionis viperas esse capiendas eo potissimum tempore, quo senectam deponunt. Alij tradiderunt non esse capiendas statim atq; à cauernis exeunt, quoniam tunc frigidæ, & siccæ,& inedia maceratæ sunt, neq;æstate, quoniam hæ sitim inducunt; sed vere potissimum finiente, & æstate inchoante. At si ver naturam hyemalem participauerit,tunc circa initium æstatis comprehendendæ sunt, non multo post ortum Pleiadum, vt Galenus significauit. Quamuis alij tempus vindemiarum ad capturam horum animalium elegerint, quia tunc temporis viperas magnas, & corpulentas esse affirmant. Verumtamen tempus ad id magis opportunum. Ver esse arbitratus est Andromachus primus Theriacæ inuentor, dum his carminibus canit. E

> Πρῶτα μὲν ἀγρεύσαιτο κακηθέας ἐμπείραμος φὼς
> Τολμηρῇ μάρπτων χειρὶ θοοὺς ὄφιας
> Τοὺς, ἤδη κρυερὸν ἀπὸ χείματος, οὐκέτι γαίης
> Κρύπτουσι στεινοὶ φάμματα ὕπερθε μυχοί.

Qui versus sic latinè vertuntur.

> *Primum quidem venabitur veneficas expertus vir.*
> *Audaci capiens manu celeres angues.*
> *Hos iam horridam post hyemem, neq; amplius terræ* F
> *Latent conclusi prorsus subtus latebras.*

Fœminæ viperæ, & non mares eligendæ sunt.

Tertiò viperæ ad trochiscos pro theriaca parandos fœminæ,& non mares sunt eligendæ, & potissimum quæ seminarium æquale seminibus papauerum habuerint: nam quæ ouis catuerint tanquam incompletæ,& inutiles reijciuntur: item quæ ouis grandioribus refertæ fuerint, reprobantur: quandoquidem, cum maior pars alimenti augmento ouorum famuletur, necessariò viperæ macilentæ redduntur. Ambiget fortè aliquis,qua de causa scripserit Galenus viperas theriacam ingredientes non debere esse prægnantes; cum tamen omnes viperæ fœminæ, quæ in gratiam medicamentorum dissecantur, ouis magnis, vel paruis redundent; hac de re omnes erunt grauidæ, consequenterq; ad theriacam ineptæ.

Viperæ pro antidotis an prægnantes esse debeant.

Difficultas dissoluetur, si dixerimus, viperis accidere, quod gallinis,& piscibus contingit,quæ animantia,etiamsi ouis referta fuerint, prægnantia esse non dicuntur, nisi prius à maribus compressa fuerint. Quare ante congressum illa oua ad generationem prorsus inutilia appellantur. Quapropter, licèt in viperis fœminis oua instar granorum milij,vel seminum papaueris reperiantur; nihilominus eas nunquam grauidas,nisi post congressum, nuncupare poterimus; etenim illa oua ante receptum semen, parua semper manere existimamus. Itaq; viperæ tunc dicendæ erunt prægnantes, non quia ouis scateant, sed quia semen maris receperint, quia tunc oua augeri incipiunt. Quamobrem prægnantes à non prægnantibus, ouorum magnitudine, & paruitate, distinguuntur. G

Vipera quādo prægnātes appellandæ sint.

Aliter etiam dubitationem poterimus demoliri, si dicamus viperas ouis redundantes, etiam post quam semen receperint, ad antidota esse idoneas, antequam oua augeantur, quæ nisi crescant, non possunt tale detrimentum carni viperarum afferre, quin hę bestię in theriaca adhiberi possint.

Viperarum igitur alias circa initium Aprilis, alias ineunte Mense Maio captas in distinctis capsulis seruauimus: siquidem hac diligenti obseruatione, à comprehensis initio Aprilis fœtus eo anno edi non vidimus. Vicissim viperæ captæ circa initium Maij, aduentante Augusto mense, catulos enixæ sunt, quoniam tempore prędicto captę, erant prægnantes, quotiescunq; malè affectæ non essent,& ad generationem ineptæ. Itaq; vipera quamuis sit venenata, præparata tamen in Antidotis reponitur. Quare non iniuria scribebat Crollius venenum redactum in arcanum, non veneni, sed præstantis medicamenti naturam sapere. Quapropter vipera, ad mentem Galeni, vtrimq; per quatuor digitos infra caput, & caudam resecanda est. Caput aufertur, quia pessimo redundet humore; cauda verò tanquam portio sordidioris substantiæ, & etiam quia, instar caudę piscium, ob frequentem motum, minus pinguis sit. Idem repetit Andromachus, quando de trochiscis viperinis canit hunc in modum. H

In Basil. Chymic.

Lib. 1. de Antid.

Cur capita & caudę viperarum amputentur.

> *Deprehensis igitur summum caput imaq; cauda,*
> *Demenda, hinc quicquid venter inanis habet,*
> *In fert nam sanies hinc, atq; hinc viperadultus,*
> *Et squamis caudę dira venena tegit;*

Cerui-

A *Ceruicisq; ideo tantum, caudaq; secabis*
In pugnum quantum est alta reducta manus.

Ex quibus Andromachi verbis, manifestè percipimus viperas infra caput, & caudam per quatuor digitos secandas esse. Sed aduertendum est, dum viperę pro compositione medicamenti inciduntur, num truncatis capitibus, & in aqua positę protinus exangues, & immobiles fiant, tunc enim tanquam inualidæ reijciendæ essent; quæ verò diutius in aqua voluntantur, & dissectæ copiosum effundunt sanguinem, optimę, & pręstantissimæ habentur, cum a doctrina Galeni minimè recedant. Quę autem carent prædictis conditionibus, si adhibeantur, theriacam prorsus inualidam reddere feruntur. *Lib. 2. de Antid.*

Ex pręparata viperarum carne trochisci theriaci componuntur, ex quibus postea percelebris illa antidotus, theriaca nuncupata, & admorsus venenatos tantoperè commendata concinnatur. Horum etiam meminit Iulius Cęsar Scaliger in Poematibus, quando cecinit.

B *Qui circulator Mithridaticas offas*
Aut viperinos callida arte pastillos.

Olim Dioscorides carnes viperinas, cum vino, & oleo decoquebat: hinc nuperi authores eum secuti, ad diuturniorem carnium durationem, his panem addiderunt, indeq; pastillos confecerunt. Addit Galenus trochiscos viperinos à nonnullis solere contundi; & denuò in puluerem redigi, eiq; nonnihil salis cum iure admisceri. Plinius has carnes ex aqua, & anetho coqui, & spinis exemptis, & addita similagine trochiscos parari, & in vmbra siccari tradit. *Lib. 11. de simp. med. fac. c. 1.*

Alij, vt Auicenna, & Paulus Aegineta, panem cum carne viperina, sinè vllo iure miscentes, pastillos concinnabant; ne addito iure, citius corrumperentur, & acidi fierent. Propterea Maranta, in correctione horum trochiscorum, meritò scribebat (si fieri potest) sine iusculo parandos esse, aut saltem cum illius exigua portione, quod præstitit Aetius, qui trochiscos sic parat. Viperas ab vtraq; parte concisas, exemptis interaneis, tanquam excrementorum receptaculis, necnon detracta cute, & pinguedine, aquis primum diligenter abluit, deinde coniectas in lebetem cum sufficienti quantitate aquæ fontis, viridisq; anetho, supra prunas coquit. Salis autem, si viperæ opportuno tempore collectæ fuerint, tantillum, sin æstate inchoante captæ, nihil addit. Deinde carnibus probe coctis (coctur ę autē inditiū erit, quādo spinę à carnibus separantur) lebete ab igne deposito, carnes à spinis segregat, quibus seorsim positis parùm iusculi earum adijcit, vt pastilli exsiccati melius conteri possint. Itaq; carnes diligenter expressas, & ponderatas in pilam conquinariam asperiorem conijcit, iisq; aliquandiù tritis panis ex purissima farina optimè fermentatus in furno, & non sub clibano coctus admiscetur. *Trochiscorum viperę compositio.* *L. 3. ca. 97.*

C

Nonnulli tamen in permiscendo pane, cum carne viperina hanc quantitatem seruandam pręcipiunt, vt pondus panis, viperiræ carnis dimidio minus sit: quamuis alij æquam portionem, & alij tertiam partem adiungant. Aetius tamen & ipse interdum quartam, interdum quintam partem imponit. Verùm nisi panis probè coctus fuerit, impendet periculum, ne medicamentum aliquid aciditatis contrahat. Quapropter satius erit; panem hunc aliquot dierum spatio in loco sicciori priùs exsiccare. Demùm quando viperæ pani iunguntur tunc ita diligenter subigendę sunt, vt nulla portio viperinæ carnis inconfusa remaneat. Tunc ex illa massa, affuso nonnihil iusculi, & contactu opobalsami, pastilli tenues, & non crassi finguntur, vt citius exsiccari possint. *Quantitas panis admiscendi cum carne viperina.*

D

Cella autem, in qua pastilli siccantur, in superiori domus parte ad meridiem potius, quàm ad Septentrionem sit conuersa, vt radios solares, tota ferè die admittat. Sed pastilli frequenter vertendi sunt, vt melius siccescāt, qui postquam probè exsiccati fuerint, adhuc in eodem domicilio remoti tamen à radijs solaribus relinquantur: postea opobalsamo liniendi, & in vase vitreo, stanneo, vel aureo condendi sunt, donec ad conficiendam theriacam promantur. Vitrium autem magis probatur, quia nullam fraudem admittat; cum stannum mixtione plumbi sæpè sæpius adulteretur. Itaq; ex prædictis percipiendum est, magisterium trochiscorum viperinorum in vera, & legitima carnis viperæ coctura consistere, quæ, sicut licet legere apud Marantam virum celeberrimum, tanti momenti est, vt ab ea perfectio, & imperfectio antidori dependeat. Hodie apud nos ex carne viperæ omni solertia cocta viperini trochisci formantur, ea ratione, quæ *Trochisci vipe. qua ratione cōseruandi sint.*

in

in antidotario Bononiensi exponitur. Sumuntur enim unciæ octo viperinæ carnis cum anetho, sale, & aqua coctæ, unciæ duæ panis triticei purissimi, triti, & cribrati, ex quibus omnibus trochisci concinnantur oleo nucis myristicæ liniuntur, in loco opaco à vento boreali perflato siccantur, & demum ad usum theriacæ seruantur. E

In Pharmac. c. 24. Clarissimus vir Quercetanus circa compositionẽ horum trochiscorum trifariam dubitat. Primò num quædam sit lex, quæ nos ad hanc vulgarem trochiscorum præparationem impellat; deinde an huic compositioni aliquid addendum, vel demendum sit tertio, an viperina caro, præter trochiscos in præstantiores remediorum formulas trahi possit. Quibus difficultatibus discussis, conatur Quercetanus ad varia theriacarum genera componenda, viam reserare, quibus omne venenorum genus profligari possit. Quoad primam quęstionem, confugere ad consuetam, & vulgarem trochiscorum viperinorum præparationem absurdum esse arbitratur, nam asserit viperinam carnem in alijs etiam remedijs suam efficaciam exercere posse. Id etiam nos affirmamus; propterea quod citra usum trochiscorum, & theriacæ, viperæ, Galeno teste, in vino suffocatæ lepra laborantibus præstò fuerunt: attestamur quidem præparationem trochiscorum, ad compositionem theriacæ, esse necessariam, qua, nostra ætate, frequenter vtimur. In secunda quęstione tradebat Quercetanus vulgarem trochiscorum parandorum methodum correctione indigere; cum formulæ prædictis præstantiores, & utiliores inueniri possint. Sed animaduertendum est vulgarem trochiscorum formulam nulla egere correctione; eum in vsu medico suum sortiatur effectum, dum mirandum in modum ægris opituletur. His addamus non esse admodum difficile inuentis addere, dum ipse Quercetanus varias confectiones viperinas aromaticas describit. Demum circa tertiam quæstionem, concedimus viperas ad varias præsidiorum formulas trahi posse, intacta tamen methodo parandi trochiscos, & theriacam, quæ in affectibus venenatis, nostra ætate, ægrotis immensam utilitatem, & Medicis non vulgarem gloriam conciliat. Præterea commendamus confectionem viperinam aromaticam, confectionem viperinam saccharinam, & confectionem viperinam iuniperam à Quercetano descriptas, & ab alijs describendas: cum viperæ sexcentis modis ad varias affectiones expugnandas, præparari, & concinnari possint. F

Dubitatio Quercetani circa trochiscos viperinos.

Responsio ad secundũ quęsitum.

Respõsiõ ad tertiũ quæsitum.

Theriaca igitur Andromachi ex carne viperina constans, inter cætera antidota, locum eminentissimum proculdubio occupat: cum non solum ad ictus Serpentum, & ad cætera castiganda venena adhibeatur, sed etiam quia articulorum dolores iuuet, fluxiones, & hydropicorum aquas exsiccet, elephantiasi laborantibus opituletur, febres quartanas terminet, melancholicos exhilaret, citrinum ictericorum colorem deleat, onus anhelantis pectoris tollat, nephriticis præstò sit; heparis, & lienis affectibus, necnon dysentericis, epilepricis, & cardiacis prosit. Omne lumbricorum genus ab intestinis auferat, & deniq; quia præstantissimum sit pestis remedium. Immò in sanis theriacæ frequens vsus est salubris, quoniam valetudinem stabilem promittit, omnia excrementa consumit, actiones naturales roborat, necnon sensus, & mentem acuit: Amplius itinerantes aduersus frigoris iniuriam armat, humanum corpus à venenis, & ab alijs noxijs medicamentis tuetur, sanguinem optimum reddit, & tandem aeris, & aquarum vitia emendat. Alij etiam innumeræ virtutes passim legendę sunt apud Galenum in libro de theriaca ad Pisonem, & in libro de vsu theriacæ ad Pamphilianum. G

Vtilitates, vires theriacæ Andromachi.

Vsus theriacæ in sanis, quod præstet.

Verùm antequam medici, ad prædictos affectus, theriacam Andromachi præscribant, illorum interest conditiones eius diligenter examinare; num scilicet legitima, & genuina sit theriaca, ne à Pharmacopœis magno ægrotantium damno decipiantur. Propterea Galenus admonebat medicos, vt huius antidoti periculum facerent in gallis à vipera demorsis, priusquam, in varijs affectibus, illam adhiberent. Immò in libris citatis, nempè de theriaca ad Pisonem, & de vsu theriacæ ad Pamphilianum, promulgabat theriacam illam esse optimam, & genuinam, quæ data homini, qui sumpserit cathartieum medicamentum, citra vllam ægrotantis noxam, deiectionem impediret. Quod reuera in praxi quotidiana experientia demonstrare solet. H

VSVS

A

VSVS IN VARIIS.

CLARISSIMVS vir Ioannes Baptista Porta, & alij authores non proletarij monimentis mandarunt pennas accipitrum citius mutari, si carnibus gallinarum viperis nutricatum alantur: immò addunt prædictas aues, per diuturnum temporis spatium, incolumes seruari. Hinc forte didicerunt medici gallinas carnibus viperinis alere, vt homines delicatos ab ægritudinibus contumacibus liberarent, quibus viperina caro præstò esse solet. Insuper Scythæ populi suas sagittas toxico inficere consueuerunt: hoc autem, vt nonnulli obseruarunt, ex humano sanguine, & viperina sanie concinnari solebant. Amplius habemus in historia morali Indiæ occidentalis, vbi sermo fit de superstitiosis Mexicanorum Sacerdotum inunctionibus, quòd huiusmodi Sacerdotes
B domi rem diuinam facturi, atramento, aut fuligine, à capite, vsq; ad pedes se linibant; itaut Aethiopes ad vnguem repræsentaret. At in syluis, vel speeubus sacrificaturi, vel timoris auferendi, vel semetipsos animandi causa, aliud vnguentum vsurpabant, quod ex venenosis animalibus, veluti ex araneis, scorpionibus, salamandris, & viperis in templo Deorum parabatur, cui postmodum puluis ex peto, nempe nicotiana, vel tabaco admiscebatur.

Viperinæ carnis vsus in deplumandis accipitribus.

Li. 5. c. 26.

Vnguentum Mexicanorum ex viperis.

DE AMMODITE. Cap. III.

ÆQVIVOCA.

C AVTHORES non vulgares immanem Serpentem Ammoditem ad viperarum genera, tum ratione figuræ, tum ratione partus, non immeritò referunt. Cuius serpentis, etsi Dioscorides non meminerit: nihilominus eius natura silentio non est inuoluenda. Primitus igitur aduertendum est, appellationem huius Serpentis ambiguitate laborare: propterea quod reperitur quædam species piscis oblonga Anglis Sandilz nuncupata, quasi anguilla arenæ (cum arenam sæpè sæpius subeat) quæ Gesnero, græco vocabulo, Ammodites nuncupatur. Pariter Callionymus piscis, Hesychio teste, Ammodites, vel Psammodites vocitatur; quoniam in arena, quæ Græcis ἄμμος, seu ψάμμος dicitur, se condat. Horum piscium natura in Historia piscium vberrim examinata fuit, ad quam lectorem, breuitatis studio, relegamus.

Sandilz quid sit.

L. 2. c. 57.

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

D LATINI hunc Serpentem, desumpto à Græcis vocabulo Ammodytem nuncuparunt, quibus ἀμμοδύτης, & ψαμμοδύτης, nec non apud Poetas ἀμμοδύωτης, dicitur. Quare multi vocem hanc per Ypsilon in tertia scribere malunt, deriuando nomen ἀπὸ τοῦ ἄμμου, καὶ τοῦ δύειν, quoniam hoc Serpentis genus arenam subeat; veluti τρωγλοδύτης dicitur, qui cauernam subit: cum ἄμμος, vel ψάμμος arenam, & sabulum denotet, & δύνω subeo exponatur. Quamobrem etiam ἀμμοβάτης apud Lexicographos pro specie cuiusdam Serpentis per arenam incedentis legitur. Suidas quoq; vt habetur in Thesauro linguæ græcæ, ἀμμόατην speciem quamdam Serpentis esse astruit, quæ forsan ab Ammodyte non discrepabit. Cæterùm neq; à ratione alienam esse eorum opinionem arbitràmur, qui Ammoditem ἀμμοδίτην, per iora scribunt: siquidem

Quomodo nomen huius Serpentis scribendum sit.

quidem nomen deducunt ab ἄμμος arena, & διορύττω perfodio, & fodiendo penetro; E
cum hæc Serpentis species, rostro turgo, ictu suis, arenam, & sabulum facile perfodere possit. Aliter Aetio, secundùm nonnullos, κεγχρίας, nempe cenchrias idest serpens miliaris, ob duritiem caudæ instar granorum milij, nuncupatur.

Centrus Dioscoridis nō est Acōtias, neq; Ammodites.

Alioquin κεγχρίτης siue cenchrites est aliud serpentis genus, nimitum Acōtia apud Aetium, quamuis impropriè. quoniam κέγχρος videlicet cenchrus Dioscoridis non est Acontias, neq; Ammodites, de quo in præsentia verba facimus, cum illis enim nullam habet similitudinem, vel cognationem, quia talis serpens maculis perquam minimis, milij magnitudine, respersus sit, quamuis in aliqua Aetij latina editione, hæc nomina non legantur. Qua de causa alij hunc serpentem non cenchrian, sed cerchrian appellandum esse existimarunt, quia κέρχρος durum exposuerunt; cum tamen hæc vox nullibi apud Græcos reperiatur. Hunc potius κέρχνον, nempè asperum indigitare debuissent; quoniam verbum græcum κερχνόω exasperare significat, seu paruulis punctis, veluti granis milij, asperum reddere, cuius naturæ; cauda huius serpentis esse perhibetur. Quamquam nonnulli sint huius sententię Ammoditem, cētriam, aut centritem, ob duritiem caudæ, nominandum esse: cum centrum pro duritie ab authoribus vsurpetur: F
etenim κέντρα dicuntur quædam lignorum, & lapidum vitia, de quibus Theophrastus sermonem habuit. Vnde Plinius in quibusdam arboribus, veluti in marmore, centra quædam, Idest duritias clauis similes, & ferris inimicas esse asseuerauit.

Centria, & centrites quid sit.
Lib. 5. hist. plant. c. 3.
lib. 16.
L. 6. de hist anim. c. 51
L. 9. c. 11.
L. 4. fen. 6. tract. 3. ca. 49.
Nomina Arabica huius serpentis.

Hanc opinionem videtur fouere Aelianus, qui Dipsadem melanurum, Ammobatem, & centridem cognominauit. Hinc eliciendum est, cum Ammobates etiam centris dicatur, Ammoditem quoq; licèt à Dipsade serpentem diuersum, alio vocabulo centridem, centriamq; nominari. Præterea idem Aelianus scriptum reliquit, quòd Aspis solo tactu interdum interimit: quemadmodum solo afflatu centrias, & rubeta. Apud Arabes hic serpens Ammiodutus appellari videtur: quandoquidem Auicennas agens de Ammioduto, & Caubaro, horum serpentum colorem arenæ similem esse pronunciauit, qui color in Ammodite obseruatur, præterquamquòd hæc vox (Ammiodutus) cum Ammodite Græcorum maximam conuenientiam habere dicatur. Insuper Ammodites cornutus serpens nominatur, non quia cornibus, vt Cerastes sit insignitus, sed quia eminentiam quamdam cornu æmulantem, supra nasum gerat. Neq; admiratione teneri debemus cornua serpentibus inesse: siquidem vt inferius explicabimus, G
serpentes ab authoribus vnicornes, bicornes, tricornes, & multicornes recēsentur. Hac de causa Matthiolus admonuit hunc serpentem à circumforaneis aspidem cornutū cognominari; nec præter rationem, cum à Bellonio aspis nominetur, deinde, rostro repando, cornu imitatur. Amplius vipera cornuta Illyrica à nonnullis appellatur, cum in illa regione frequens conspiciatur. item vipera monoceros, & cornigera vocitatur, ob callum, qui summam partem oris exornat.

Aspis cornutus circumforaneorum.

FORMA. ET DESCRIPTIO.

OLAVS magnus scriptis mandauit quosdam esse serpentes arenacei coloris, longitudine cubitali, maculis nigris distinctos, habentes supra dorsum linearum vestigia: deinde inter horum serpentium genera Ammoditem connumerat. quamobrem Lucanus colorem arenaceum huius serpentis contemplans canebat hunc in modum. H

L. 9. Pharsal.

Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Ammodites.

L. 13. c. 25

Est igitur fera hæc viperæ perquàm similis, capite tamē ampliore, & maxillis latiotibus, & in superiori parte rostri eminentiam quamdam acutæ verrucę similem gerens. Propterea vulgares, non iniuria, cornutum serpentem, vel cornutam viperam nūcuparunt. Aetius quoq; Ammoditem cubitalis magnitudinis, & arenacei coloris esse statuit. Immò pellem maculis nigris præditam, & caudam prædurā ei assignauit: has autem conditiones lector in icone, quam exhibemus, melius, & commodius meditari poterit.

Ammo-

Ammodytes.
Vipera cornuta Illyrica.
Vipera monoceros.
Aspis Bellonij.

P

NATVRA; ET LOCVS.

Quarcmulti Serpentes viperis similes esse dicantur.

AMMODITEM viperee naturæ authores non vulgares esse statuunt: quandoquidem Quatramius: in tractatu de theriaca, & mithridato retulit se in capsulis circulatorum sæpius hoc Serpentis genus obseruasse, quod catulos, ritu viperarum, enitebatur. Quocircà optimo iure Ætius Ammoditem, Hæmorrhoum, & alios Serpentes huius generis, viperis perquam similes esse tradebat, quam similitudinem non in colore, sed in partu licet nobis contemplari: cum prædicti Serpentes arenacei, fusci, nigricantis sint coloris, qui color nigricans colorem concreti sanguinis propriè æmulatur: cum alioquin vipera à flauo, & subflauo colore non recedat.

Locus proprius Ammoditis.

In cōm. ad Diosc. l. 6. cap. 45.

Si locum natalem consideremus, habemus ex solino Ammoditem in Libya stabulari: eum tamen pluribus alijs in locis, & potissimum in montibus Illyriæ, ex Quatramio, versentur.. Matthiolus non solum in multis Italiæ, & Illyriæ locis, sed præsertim F in comitatu Goritiensi, & montibus Iapidiæ, hoc Serpentis genus obseruari tradidit.

SIGNA, ET REMEDIA VENENI.

AVICENNAS verba faciens de Ammioduto, & Caubaro, promulgabat demorsos ab huiusmodi feris incidere in vehementissimum dolorem, partemq; affectam apostemate corripi. Hinc fortè Olaus Magnus describens signa veneni huius Serpentis ea esse protulit, quando particula demorsa non solum ingenti dolore, & tumore afficitur, verùm etiam quando virus à vulnere effluit, & propterea si patiens G tertio die non perit, quandoq; ad septimam vsq; diem vitam protrahit. At, Inter cæteros authores, clariora huius veneni signa assignat Matthiolus, dum percussos ab Ammodite, festina morte opprimi scribit, & à vulnere eorum, qui tam breui tempore non obeunt, sanguinem primò dimanare, labiaq; vulneris intumescere, deinde paulò post saniem effluere, capitisq; grauitatem, & animi deliquium generari. Immò addit homines etiam rubustos ab hoc Serpente ictos triduo interire, & celerius qui à fæmina sauciantur. Quamuis obseruauerit nonnullos ab hoc Serpente percussos, ad septimam vsq; diem vitam protraxisse.

Loco cit.

Animi deliquium sequitur morsum huius Serpentis.

Remedia veneni Ammoditis.

In cōm. ad Diosc. l. 6. c. 47.

Præsidia hoc venenum castigantia, in primis communia laudat Auicennas: deinde tanquam alexipharmaca, castoreum cinnamomum, & radicem centaureæ cum vino exhibet. Item radicem Aristolochiæ longæ, & Gentianæ probat. posimodum pro emplastris parandis, mel exsiccatum, & tritum, radices granatorum, centaureæ, semen lini, harmel, lactucas, & volubilis præscribit. Verùm Matthiolus admonet primò appositis cucurbitulis ambitū vulneris scarificandum esse, iniectis tamen vinculis arctissimis partibus superioribus. Deinde tanquam præsidium peculiare mentam ex aqua mulsa potam, castoreum, cassiam, & succum artemisiæ cum aqua commendat. Præte- H rea theriacam in potu exhibet, eademq; vulnus linit, & tandem emplastris attrahentibus vtitur. Immò in hac affectione cataplasmata nomis, & vlceribus Serpentibus conferentia summoperè celebrat.

A

DE CERASTE. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

POST Ammodytem de Ceraste verba facere libuit; cum ambo hi serpentes in locis arenosis libenter stabulentur. Cauendum tamen est, ne vocabuli ambiguitas nos decipiat: siquidem Cerastes, & Græcis κεράστης, aut secundùm Hesychium, κεραστὴς, cornutus quidem exponitur: sed postea hoc nomen interdum quandam insecti speciem designat, quæ secundùm Phisiologos, in olea gignitur, deinde in ficu parere perhibetur, de qua Theophrastus vbertim egit. Aliquando ex sententia Scholiastis Aristophanis, Cerastes tanquam Cerui epitheton vsurpatur, cum hoc animal magnis B cornibus insignitum sit. Amplius apud Hesychium legitur. Κεραστὴς κομήτης, ἁλιεὺς, πολεμικὸς, εἶδος ὄφεως, καὶ ὁ κέρατα ἔχων. Quare ex his verbis Hesychij colligere oportet, prædicto nomine, significari quandam cometæ speciem, quam etiam Plinius Ceratiam à cornu appellauit, deinde piscatorem, vel piscis quamdam speciem, item bellicosum, nec non serpentis speciem, & quodcumq; cornibus est præditum. Preterea Cerastes Pausaniæ pater nuncupatus fuisse perhibetur, necnon iuuenis ille Comates, vel cincinnatus, qui olim ab hero in cauata arbore inclusus fuit, & per spatium annuum ab apibus nutritus, de quo cecinit Theocritus hunc in modum.

Insecti genus. *L. 4. de hist. plant. c. 5.* *Cometæ species.* *Piscis species.* *Cerastes nomen proprium viri.* *Idyll. 30.*

Non Cerastem, quem olim nutriuit ea, quæ Taurum habuit patrem.

Tandem Cerastæ apud Salaminos quidam boues à magnitudine cornuum fuerunt nuncupati: nam olim in quodam Insulæ Cypri oppido Amathunte dicto, cum Incolæ supra aram Iouis, trita consuetudine, aduenas sacrificarent, Venus horum crudelitate læsa, ne sedes proprias deserere cogeretur, illos in boues vertit; quorum meminit Oui-C dius dum cecinit.

Atq; illos gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, vnde etiam nomen traxere Cerastæ.

L. 10. metã.

Quocirca Tritonius in Mythologia huc respiciens dicebat. *Quid verò de populis illis dicendum, quos Cerastas vocant? qui tantum abest, vt hospites benignè, ac liberaliter tractarent, vt illos etiam crudelissimè cadentes in ara immolarent.* Quamobrem nonnulli scriptis mandarunt Cypri incolas tanquam cornibus insignes Cerastas cognominatos, & Insulam quoq; Cerastiam nominatam fuisse. Nihilominus Xenagoras Insulam hanc potius à situ quàm à cornibus Incolarum, Cerastiam vocatam fuisse arbitratur: quandoquidem hæc promontorijs percurrentibus, veluti infestis, & manifestis cornibus assurgat. Immò, ad mentem Plinij, Cerastæ dicuntur etiam Insulæ, quæ secus Arabiæ latus propè Syenem in fine Aethiopiæ sitam, conspiciuntur.

Populi Cerastæ nuncupati.

D

SYNONYMA, ET ETYMVM.

LATINI hanc serpentis speciem Græcos imitati Cerastem appellarunt. Illis enim dicitur κεράστης ἀπὸ τοῦ κέρατος, nimirum à cornu, quia hoc animal, ritu cochlearum, duas in fronte eminentias habeat, sed solidiores, & robustiores, non autem arietum cornibus similes, vt perperam voluit Isidorus. Horum Cerastis cornuum meminit etiam Nicander in Theriacis, quando cecinit.

L. 12. Orig

Nec pare consimiles forma sit vbiq; dracones
Cernere, nam gignit nostra hæc Europa minores.
Tum qui molle supra pretendunt cornua guttur,
Et quodam candore micant.

Itaq; vocabulum (Cerastes) in vtroq; genere, scilicet tam in masculino, quam in fœmenino inflectitur: propterea canebat Lucanus.

—— Libyca membrana Cerasta B

Et alibi.

—— spinaq; vagi torquente Cerasta.

L. 2. c. 54. Praeterea Bellonius in obseruationibus animaduertit, quòd Aristoteles hoc Serpentis genus colubrum Thebanum nuncupauit. Munsterus verò in Dictionario trilingui tradit. Schephiphon esse nomen Cerastis apud Hebraeos. Aliter Arabicè dicitur Cerusti, & apud Syluaticum Cerustes Alberto, & Olao Magno Cristalis, Cerastis nomine in Cristalim, deprauato. *Synonima Cerastis ex Alberto.* Immò non solum Cristalim, sed Ceristallim, Sirtalim, & Triscalim in scriptis Alberti Synonima Cerastis esse opinamur. Et licèt Gesnerus Cristalim Dryinum posse esse dubitet: nihilominus symptomata ab Authoribus assignata, quae Cerastis, & Cristalis morsum concomitantur, eadem esse liquidò constat. De hoc etiam scribit Ardoynus sub nomine, Teristali, additq; de hoc nihil peculiare ab Authoribus scribi. *Tristalis, & Triscalis.* Auicennas quoq; meminit Cristalis Serpentis, quamuis in quibusdam alijs codicibus Triscalis legatur: Nicolaus tamen Leonicenus legit Sirtalim; cui eadem morsus signa, quę Cerasti, assignat. Ideirco Leonicenus eandem speciem Serpentis cum Ceraste esse opinatur. Italis vocatur Ceraste, Gallis Vne Ceraste, On Serpent cornu, F Germanis Ein Gehùrnte Schlang.

GENVS, ET DIFFERENTIAE.

OMNES ferè authores tam Gręci, quàm Latini hanc Feram ad speciem viperę referunt. Albertus tamen inter aspides cornutas recensere videtur. Reliqui Arabes hanc speciem anguium sub genere aspidum comprehendunt. At Paulus Aegineta de aspide, & Ceraste tanquam de specie simili in vno, & eodem capite verba fecit. *Duę species secundum Nicandrū.* Nicander duo Cerastum genera constituere videtur, quando de illis canit hunc in modum. G

—— sed quatuor, aut duo profert
Cornua, cum mutila videatur vipera fronte.

Nicandri interpretes affirmant quoddam Cerastis genus mutilum, & imperfectum vocatum assignari, aut quia cornibus careat, aut si illa habeat, non ita pateant: hęc doctrina à veritate prorsus aliena non videtur; cū Auicennas scripserit, *L. 4. cap. de Ceraste.* Cerastis quoddam genus esse quod curtū, & recuruum dicitur vel quia cornua breuiora proferat, vel quia deciderint. Immò maxillas, in comparatione ad alios, grandiores habet & propterea, ad aliorum differentiam, Cerastis maxillaris appellatur. Nisi voluerit intelligere illam viperae speciem in Illyrio nascentem vnico cornu insignem, capite tamen latiore, & compressiore eadem symptomata morsu, quae vipera, afferentem.

Lib. 4. de Med. Aegypt. Hanc Prosper Alpinus scribebat ab Aegyptijs suae theriacae imponi, & lingua vernacula vocari Thair, voce non longè absimili à θηρ. Quam Serpentis speciem fortè ab Ammodyte, scilicet vipera cornuta illyrica non discrepare obseruabimus. *Lib. 25. de Anim.* Albertus Magnus de duobus Serpentibus cornutis, nempe, de Ceraste, & Ceristali, tanquam diuersis speciebus seorsim agit. Nicolaus tamen Leonicenus vnam, & eamdem Serpentis speciem esse manifestè ostendit, tum quia signa morsus eadem esse, experientia docet, tum etiam quia Graeci, qui Cerastis naturam monimentis mandarunt, nullam H prorsus Ceristalis mentionem fecerunt. *Ceristalis quis meminerit.* Semerion verò; quem secutus est Albertus de Ceristali tantùm sermonem habens, Cerastis penitus non meminit: hinc errandi ansam accepit Albertus, cum apud Plinium, & Solinum conditiones Cerastis legerit, & postea seorsum apud Semerionem, naturam Ceristalis obseruauerit. Tandem ex Herodoto, circa Thebas Aegyptias, sacri Serpentes, *Serpentes hominibus innoxij: vbi.* hominibus nihil noxij pusillo corpore binisq; cornibus praediti esse perhibentur, quos mortuos in Iouis aede sepeliunt: huic enim Deo sacros esse praedicant. Verùm cum omni prorsus veneno careant non videntur Cerastis naturam animalis perniciosissimi participare. In praesentia duas Cerastis icones exhibemus, primam ad Greuini mentem, secundam á viuo Ceraste delineatam ad Serenissimum Hetruriae magnum Ducem ex Libya delato; de qua fortè specie Ioannes Fauconerus Anglus in quadam epistola ad Gesnerum haec habet. *Allati fuerunt ex*

Cairo

A *Cairo tres Serpentes ad nobilem quemdam venetum, qui diligentissimè in vitro magno, & arena propè focum seruabantur. Tres numero erant, quorum vnus fermè erat triplo reliquis maior, isq; famina, quæ tum forte quatuor, aut quinq; oua in ipsa arena edidit magnitudine ferè oui columbini; longitudo erat trium pedum crassitudo ferè bracchij: caput duos digitos latum, idq; compressum. Oculorum pupilla nigra, reliqua parte alba ex quorum cilijs vtrimq; prominebant corniculа duo breuia non carnea, vt in quibusdam alijs, sed verè cornea. Collo erat pro magnitudine corporis tenuissimo, & satis longo. Totus parte superiore tectus erat squamis cinereis, suprema squamarum parte nigricantibus, cauda in extremo extenuata, & subfusca. Alijs duobus eadem erat forma, nisi quòd cornua adhuc non extabant. Dixerunt filios esse illius maioris:* hactenus Fauconerus. Censuit Gesnerus hos Serpentes fuisse Cerastes, cuius opinionem descriptiones ex varijs, & probatis Authoribus in campum afferendæ facilè confirmare poterunt.

Epistola Fauconeri ad Gesnerum de anguibus cornutis.

B

FORMA, ET DESCRIPTIO.

SOLINVS agens de Serpentibus, Cerastis meminit, huncq; quatuor cornibus præditum esse pronunciauit. Albertus verò ab aliorum doctrina recedens, Cerasti octo cornua assignauit, huiusq; spinas cartilagineas esse tradidit. Hanc sententiam Bellonius explodere conatur his verbis. *Quemadmodum autem inter Authores, qui se se mutuo sequuntur, posteriores priorum errorem suscipiunt; ita Albertus, & alij, Priscorum verba secuti perperam scripserunt, Cerastes octo cornua habere. Contrarium enim experti sumus: cum Cerastes habeant bina tubercula, instar granorum hordei supra oculos gemina minuta cornua imitantia.* Deinde Bellonius dentes viperinis similes in Cerastibus obseruauit; hosq; æquales, & non recuruos esse protulit Auicennas. Immò veluti Scincus, lineis quibusdam puniceis in dorso transuersis distinguitur: ita ad mentem Bellonij Cerastes variegatur, & tandem pellis Cerastis facilè cedit: propterea Bellonij
C pellem ab animali detractam stamine repleuit, & duplo crassior è Fera naturali cõperit.

In Polyphi. cap. 40.

L. 2. obser. c. 54.

Opinio Bellonij circa cornua Cerastis.

Gillius in Aelianum Cerastem contemplans, viperæ aliquo modo, præter cornua, & coloris arenæ assimilari promulgauit: itaut, cum non dignoscatur, multi per arenã proficiscentes, colore decepti Cerastem calcantes, vitæ periculum subeant. Aetius autem melius formam Cerastis exprimere videtur, dum scribit hunc Serpentem cubitalis esse magnitudinis, longissimum verò duorum cubitorum, corpore arenacei coloris, & iuxta caudam desquamato, habentem in capite duas eminentias cornua repræsentantes. Partibus ventris squamas ordine quodam digestas attribuit, itaut obliquè serpendo sonum sibilo similem edat. Id optimè expressit Reusnerus in Paradiso poetico his versibus.

L. 9. c. 39.

Descriptio Cerastis ad mentẽ Aetij.

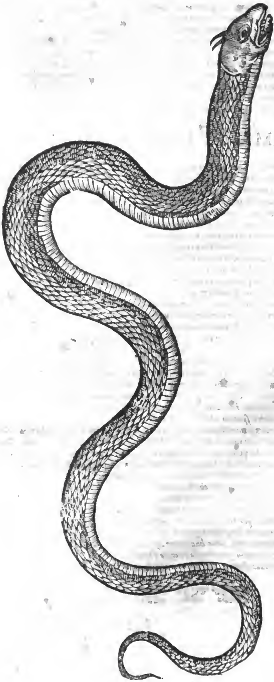
Cornua prætendens immania fronte Cerastes,
Dum torquet spinam sibilat ecce vagas.

Rectius autem id totum exponit Nicander in Theriacis, dum viperam cum Ceraste confert, vt hac ratione, facilius, & melius ab inuicem distingui possint. Quapropter prodidit viperam tramite recto serpere, quoniam breuis, & crassa sit; cum Cerastes squamis
D ordine quodam digestis ornatus, & obliquè incedens, non secus, quàm nauis vẽto Africano agitata, à recto tramite declinare cogitur. Sic igitur canit.

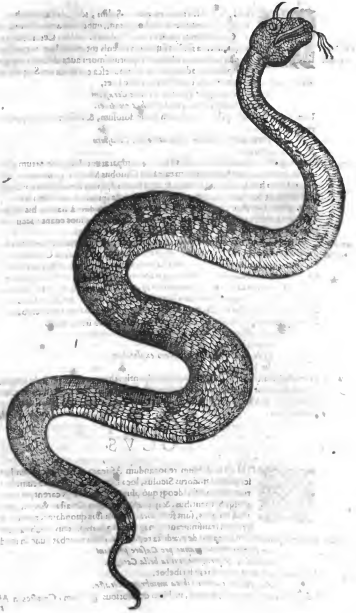
Cõparatio Cerastis ad viperã.

Ex ijs alter echis velocibus obuia spinis,
Recto terga tibi prolixus, tramite ducit,
Sed medio diffusus hic, se corpore voluit
Curuum errans per iter resonantibus aspera squamis;
Qualiter aequoreo longissima gurgite nauis,
Quam violenter agit, nunc huc, nunc Africus illuc,
Pellitur, & laterum gemebunda fragore suorum
Extra sulcandas sinuosè fluctuat vndas.

Cerastes Greuini.

Cerastes ex Libya, qui viuus ad Serenissimum Hetruriæ Magnum Ducem delatus fuit vnà cum Ammodyte.

NATV-

E

NATVRA ET MORES.

NARRAT Albertus, ex mente Solini, id Cerastibus indltum esse à natura, vt homines cornibus petant, quod veritati consonum esse non videtur: legimus quidem apud Solinum, talem Cerastibus congenitam à natura fuisse astutiam, vt arenis totam molem corpoream, exceptis cornibus, obruant; quorum motu aues alliciant, quæ vermes esse putantes aduolant, & protinus esca cornutorum Serpentum euadunt, quapropter non iniuria cum Poeta canere licet.

In Polyhist. c. 40.

Crinalem attollunt squama stridore Cerastem
Bis gemino cornu, quo capit hac volucres.

Item Nicander iure optimo Serpentem hunc dolosum, & insidiatorem appellauit his verbis.

Nunc potes astutum, insidiatoremq; Cerastem F
Noscere.

Gressus flexuosus Cerastis. Insuper gressum flexuosum Cerastes à natura comparatum. Idq; inde ortum esse narrat Cælius, quoniam cum hæmorrhoum calcasset Canobus Menelai gubernator, ictu huius interijt. Ideo hoc conspicata Helena, & ægrè ferens, spinam hæmorrhoi confregit, vnde factum est, vt hoc Serpentis genus, vnà cum Ceraste spinam confractam habere, & obliquo gressu incedere conspiciatur. Rursum Bellonius duo à natura his Serpentibus congenita obseruauit, primò, quòd viperarum ritu, fœtus viuos edant: secundò, quòd inter omnia serpentum genera, diutissimè potu carere possint.

Temperamentum Cerastis quale. Si temperaturam contemplemur. Ardoynus Cerastibus temperamentum in excessu calidum, & maximè venenosum assignat: præterquamquòd, ex Cardano, serpentes in cauda vngulam, & in fronte cornua habentes immodicè sicci, & pernitiosi esse feruntur. Verum, licèt Cerastes pestiferi sint serpentes, nihilominus Psyllos populos, vel instinctu quodam naturali, vel ob naturalem sympathiam, non attingunt. Idcircò Psylli volentes hominem quempiam num sit ex sua natione, explorare, inter Cerastes collocabant; namq; ab illis intactum ex Psyllorum progenie dimanare asseuerabant: Hinc Poeta quidam ad id alludens de Atiro à Psyllis progenito sic canebat. G

Atir serpentes veneno spoliare nouit,
Dignosq; surdos incantare,
Postremò cum Cerastis prolem explorabat,
De qua dubitabatur.

Demùm Cerastes, & Elephas naturaliter ob antipathiam quamdam à se inuicem dissentire dicuntur nisi Vola terranus (referente Aeliano) pro cornuto, hircum Cerastem, reddiderit: qua de causa Serpentes, & Cerastes, ex Dioscoride elephantiasi mederi perhibentur.

LOCVS.

NON est in dubium reuocandum Africam Cerastibus redundare: cum scripserit Diodorus Siculus, loca Libyæ mediterranea cumulis arenarum referta esse; ideoq; quò plus vitæ necessarijs carent, eò varijs, magnisq; Serpentibus, & ijs præsertim, quos Cerastas vocant morsu lethali insignes, sunt fertiliora. Ferunt hos quondam serpentes in Aegyptum transmigrantes magnam regionis partem inhabitabilem reddidisse. Quamobrem Lucanus de prædicta regione loquens canebat hunc in modum. H

L. 9. pharsal.

In gladios irata manus pro Cæsare pugnant
Dipsades, & peragunt ciuilia bella Cerastæ.

Lib. 6. Alibi quoq; idem Poeta ad rem scribebat.

Aut viuentis adhuc libyca membrana Cerastæ.

Insuper Ioannes etiam Bohemus, in libro de moribus gentium, Cerastes in Africa fe-

A frequentes gigni tradidit: de qua regione agens Baptista Mantuanus sic cecinit.

Rura, vbi serpentes habitant, vbi regulus inter
Mille Cerastarum stabula immanissima regnat.

Præterea Bellonius recitat, quod in itinere ex Cairo in Montem Sinai, non solum viperas, sed etiam copiosos Cerastes conspicatus est. Alioquin si locum peculiarem huius serpentis inuestigemus, ipse libenter degit in vijs, per quas plaustra aguntur, in quibus occultatus obuium quempiam aggredi, & perimere possit: quapropter authores non immeritò hunc serpentem vafrum, & dolosum nuncuparunt. *L. 2. obser. cap. 56.*

SIGNA VENENI CERASTIS.

B Dioscorides venena perpendens scriptum reliquit partem à Cerastibus percussam intumescere, & pustulis oborientibus duram fieri, ex qua postmodum sanies modò nigricans, modò subpallida effluit. Deinde patiens vertigine correptus, & tensis genitalibus conuulsus obit. Prædictis signis addit Actuarius alienationem mentis, quam ictus Cerastis inducere solet. Quamobrem Nicander hæc omnia signa his versibus complectitur. *Lib. 6.* *Signa veneni Cerastis, ex Nicandro.*

Is si fortè grauem Serpens impresserit ictum,
Fit similis clauo tumor, obscuraq; leuantur
Pustula, & afflicta non magnam parte dolorem
Exagitans, verùm tristis magis inguina tentat,
Atq; ambos poplites labor, & pallente colore
Exanimis, fractisq; fatiscens viribus ager
Conspicitur, ter, tresq; dies superum aethera cernit,
C *Rareq; conceptam fugit hoc ex vulnere mortem.*

Quare ex doctrina huius authoris colligẽdum est, præter narrata signa, duritiem quamdam instar capitis claui, in loco affecto oboriri, quæ non ab alia causa, nisi à malitia veneni partem indurantis, prouenire potest. Ideoq; Auicennas, & eius Asseclæ, per tumorem clauo similem, dolorem partis affectæ instar puncturæ acus, vel claui exposuerunt, quam sententiam nullo modo amplecti debemus: propterea quod, neq; Dioscorides, neq; Ætius huius symptomatis mentionem fecerunt. Nicander autem intelligere voluit non dolorem sed duritiam capiti clauorum similem, quæ ictum Cerastis semper concomitatur. Dolor vero inguinum, & poplitis obseruatus à Nicandro, ex magna neruorum contractione ortum ducit. Mentis autem alienatio visus hebetudo, & labiorum inflatio ex copiosis dimanat humiditatibus, quæ liquatæ per totam cerebri regionem disseminantur. Genitalis tandem erectionem, & aliorum neruorum contractionem malitia caloris mirum in modum exsiccantis generat. Causa pustularum, & coloris liuidi totius corporis ex generali doctrina Serpentum elicienda est. Ad D finem ex Ætio, eadem accidentia in morsu Cerastis, quæ in morsu viperæ, sed sæuiora, & vehementiora contingunt. *Duritia ictum Cerastis concomitans.* *Reliqua accidentia à quacausa dimanent.*

VENE-

 E

VENENI CERASTIS MEDELA.

Lib. 6. CVM Dioscorides virus Cerastis veneno Basilisci simile existimauerit præcisionem membri à Ceraste percussi statim à chirurgo faciendam esse probauit: nam quid differt hoc præsidium, ex eiusdem authoris sententia, proculdubio ægrotanti lethum affert. Alioquin partem demorsam illico scarificandam, & ferro candenti inurendam esse asseuerant; cui opinioni Paulus Ægineta, & Actuarius assupulantur. Non sunt præterea omittenda multa simplicia medicamenta, quæ huic vulneri non vulgarem opem afferre possunt. Etenim Porta plantas squamis refertas morsibus animalium squamosorum mirum in modum opitulari pronunciabat. Ideoq; pix ex arbore picea stillans, ad mentem Dioscoridis, Cerastum ictibus cum sale illinitur. Item cedria cum sale imposita commendatur. Celsus farinam hordeaceam, necnon rutam ex aceto coctam, & nepetam cum sale, & melle permixtam præsto esse arbitratur. Immò stercus caprilum cum aceto coctum, & parti sauciæ imponendum iudicat: deinde asphodellum arefactum, magnitudine ægyptiæ fabæ, cum modico rutæ bis patienti exhibet: item trifolium, mentastrum, & panacem cum aceto, necnon cassiam, costum, & cinnamomum in potione præscribit. F

Li. 4. Phyt. cap. 2.

Simplicia medicamẽta morsui Cerastis cõferentia.

Plinius pice cum polenta quandoq; vtitur, interdum Castoris testibus cum panace, & ruta in vino patienti medetur. Quandoq; semine ammeos ad pondus drachmarum duarum cum pari portione myrrhæ adhibet Auicennas cæpam cum aceto tritam parti affectę applicat, interdum sesamum laudat: immò semen raphani, vel castoreum, vel calamenthum campestre cum vino, tanquam pręsidium mirabile extollit. In hoc casu non sunt spernendi accipitres: siquidem Diodorus Siculus scripsit has aues ab Ægyptijs coli, quoniam ad Scorpiones, & Cerastes expugnandos, & delendos prosint. Demum Callias (referente Æliano) in historia, quam conscripsit de Syracusano Agathocle, & homines, & bestias pestifero Cerastis ictu perimi asseruit, nisi vir Libyeus natione Psyllus ad sanandum morsum accesserit. Hic siue accersitus, siue fortuitò adueniens, & patientem dolore afflictarum inuenerit, sola saliua dolorem mitigat: sin ægrum vehementi dolore vexatum, & quasi exanimem compererit, illicò hausta aqua, os suum primò colluit, postmodum eam in poculum proiectam saucio statim propinat. At si venefica vis in patientem mutandum in modum sęuiat: tunc Psyllus ægrotanti nudo nudus accumbit, & proprio corpore, veneni vigorem frangens, patientem liberat. Propterea legitur apud Ælianum quod quando virum Libycum adulterij vxoris suspicio inuadit, infantem recenter natum in dolio Cerastarum pleno locat, cuius infantis à Cerastibus intacti se legitimum patrem esse arbitratur. G

Accipitres valent ad morsũ Cerastis.

Lib. 9. de Anim. c. 38

Psilli qua ratione saniẽt sauciũ à Cerastibus.

Loco cit.

EPITHETA.

Cerastes cur Crinalis dictus sit. LOCVS natalis occasionem dedit Poetis Cerastem nuncupandi Libycum quandoquidem, vt superius fuit annotatum, in Africa hoc Serpentis genus libentissimè stabulatur. Statius Cerastem appellauit crinalem, quoniam poetæ crines Furiarum Infernalium angues cornutos esse fabulati sunt Lucanus aliquando Cerastem vagum nuncupauit; quoniam obliquè, seu instar litteræ S. curuus gradiatur: ideo non est mirandum, si à Nicandro in Theriacis σκολιοπλανής, nempè obliquè incedens nominetur. Deinde anhellans, astutus, & insidiator est appellatus: propterea quòd vaframentis plenus in semitis delitescens, transeuntes inuadat: non immeritò igitur Nicander κεράστην δολόεντα indigitauit. H

ALLE-

A

ALLEGORICA ET MORALIA.

LAVRETVS in Sylua allegoriarum meditans improbos, & malignos Cerastum mores, retulit hoc Serpentum genere, designari illos, qui nimia freti potestate, alios perterrefaciunt. Vnde in sacris Biblijs legitur. *Dan Coluber in via Cerastes in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro*. *In Genes. c. 49.* Propterea Cerastes Antichristum etiam significare poterit, qui Christi fideles, morsu pestiferæ prædicationis, & cornibus potestatis armatus, adorietur. *Antichristus per Cerastem significatur.* Quinimò Diabolus, & ipse, ratione motum, Cerasti assimilatur: nam si Serpens hic sabulo occultatus, & cornibus supra arenam eminentibus, aues alliciendo eas decipit: pari ratione Diabolus ab omni perfectione abhorrens, cornu tentamenti, viros iustos inuadens, blanda tectus specie, defrau-

B dat. Amplius simoniacus perbelle naturam huius Serpentis æmulatur: namq; si Cerastes obliquo gressu suum peragit iter; item simoniaci vias indirectas calcantes, dignitates petunt. Deinde si Cerastes mole corporis arenis tecta, cornibus tantummodo detectis, aues inescat: ita simoniaci, occultata omni seueritate, cæteros ad ferendam opem alliciunt, sed cum honorem desideratum fuerint assecuti, alios instar Cerastis, opprimunt. Quamobrem Ripa, iustis de causis, ad exprimendam Simoniæ iconem delineauit iuuenem, quæ sinistra manu Cerastem stringit. *Simoniæ simulacrum.* Ex altera parte ad mentem Laureti in sylua Allegoriarum Cerastes pro iudice prudente, & potente intelligi potest: immò pro Christo, qui nouissimo die, ad reos condemnandos, maximo, & repentino horrore accedet.

VSVS IN MEDICINA.

C EX cornu Cerastis vtilitatem incredibilem ad prodendum venenum homines recepturos esse, multi affirmant. Etenim promulgauit Greuinus se intellexisse cornu Cerastis, præsente vipera, aut napello, aut felle Pardi, exudare. *Lib. 2. de Venenis, c. 1.* Id Petrus, de Abano, quem Conciliatorem vocant, in libro de venenis attestatur: quandoquidem monimentis mandauit à cornibus Cerastum, præsente veneno, sudorem emitti: quocirca Principes his cornibus in mensa vtuntur, & manubria gladiorum ex his fabrefieri curant.

DE HÆMORRHOO Cap. V.

ÆQVIVOCA.

D DVPLICI ratione moti, historiæ Cerastis illam Hæmorrhoi adiungere necessarium esse duximus: primùm quoniam hic Serpens instar Cerastis, quibusdam cornuum rudimentis coronatus incedit: deinde quoniam obliquum Cerastis gressum apprimè æmulatur, itaut ratione incessus à se inuicem distingui minimè queant. Itaq; Serpentis huius nomen æquiuocationem effugere non potuit: quandoquidem si appellatur hæmorrhois, & hæmorrhous: primitus αἱμοῤῥοις nempè hæmorrhois, apud Græcos, sanguinis effusionē paulatim factam significat, à verbo græco αἱμοῤῥοῶ sanguinem fundo. *Hæmorrhois in quo differat ab hæmorrhoo.* Hac de causa hoc eodem vocabulo à medicis Græcis αἱμοῤῥοις illud genus venarum sedis designatur, à quibus identidem referatis earum orificijs sanguis effluit. Pariter αἱμόῤῥοος, & contractè αἱμόῤῥους, nimirum hemorrhous, siue hemorrhus non solum indicat illud Serpentis genus, de quo in præsentia disseritur; verùm quoq; mulierem, quæ menstruas fluxiones patitur.

SYNO

 E

SYNONYMA ET ETYMVM.

HÆMORRHOVM Latini Græcos, vt ſolent, imitati, hunc Serpentem indigitarunt. Nam αἱμοῤῥοὶς ὄφις apud Euſtathium legitur: cum tamen apud alios authores, αἱμόῤῥοος ὁ pro mare Serpente huius generis, & αἱμοῤῥοὶς ἡ pro fœmina vſurpetur: deriuant nonnulli hoc nomen ἀπὸ τοῦ αἵματος, nempe à ſanguine; cum Textor, & Volaterranus hunc Serpentem partim nigro, partim ſanguineo colore refertum eſſe ſcripſerint. Verùm Satius erit, ad mentem Galeni, etymologiam deducere ἀπὸ τοῦ αἵματος, ſcilicet à ſanguine, & à verbo ῥέω, nempè fluo. cum ſolo huius Serpentis ictu, ſanguis ab omnibus corporis meatibus effluat: ſcribebat igitur Galenus in libro de theriaca ad Piſonem, quòd hæmorrhous, & hæmorrhois, ſuis nominibus, ſimilem hominibus perniciem afferunt; quandoquidem faucij ab hoc ſerpente, ſanguinem per os, nares, & deniq; per omnes poros corporis effundentes intereunt. Idcirco non fuit hoc ignotum Lucano, qui meditans naturam huius ſerpentis à ſanguine profluente nomen inuenientis, ſic canebat. F

Hæmorrhoi etymum.

L. 9. Pharſal.

At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem
Squamigeros ingens hæmorrhois explicat orbes

Reuſnerus quoq; in Paradiſo Poetico Lucanum æmulatus ſic canit.

Squamigeros ingens hæmorrhois explicat orbes
Læſerit hæc, toto corpore ſanguis abit.

Hinc Georgius Pictorius contemplans Tullium iuuenem ab hæmorrhoo percuſſum cecinit hunc in modum.

Impreſſit dentes hæmorrhois aſpera Tullo
Magnanimo, fluxu ſanguinis, & perijt.

Præterea hic ſerpens apud Iſidorum aſpis hæmorrhois, apud Arnoldum, Afrodius, apud Syluaticum Afudius, & apud Auicennam Afudius, & Sabrin nominatur: ſiquidem hic author verba faciens de Serpentibus, quorum ictu, ſanguis ab omnibus corporis partibus dimanat, ibi Afudium, & Sabrin memorat, omniaq; recenſet ſymptomata, quæ in morſu hæmorrhoi contingere ſolent. G

L. 4. fen. 6. tract. 1. ca. 36.

Inſuper hic Serpens Alberto Alfordius vocatur: immò tribus diuerſis nominibus ipſum cōprehendere videtur, dū primū de Alfordio deinde de hæmorrhoo, & demū de Sabri ſermonem habet; cum hæc vnius, & eiuſdem Serpentis Synonyma eſſe non animaduerteret; quoniam tantummodo inter hæc nomina non autem inter naturas horum animalium differentia aſſignanda eſt: quamobrem in progreſſu ſermonis, ex ictibus horum Serpentum eadem prodire ſymptomata recitat, quæ in morſu hæmorrhoi obſeruantur. Rectius igitur ſcripſit Auicennas, qui hæmorrhoum ſilentio inuoluens, Afudium tantùm, ſiue Sabrin nominauit. Cæterùm Olaus Magnus ab Alberto deceptus tres huius Serpentis ſpecies enumerauit, dum prima fronte de Sabri diſſeruit, cuius ictu omnes recludi venas aſſeruit, & paulò poſt addidit. Serpentem eſſe hæmorrhoum nuncupatum, cuius morſu homo percuſſus, ſanguinis fluxu perit, & tandem capite ſubſequenti meminit Alfordij ſimilem Sabri naturam participantis. Quapropter ex verbis Olai Magni hæc nomina vnius, & eiuſdem Serpentis eſſe ſynonyma colligendum eſt. H

Alfordius ſerpēs apud Albertum.

Alfordius ſerpēs qualis.

FOR-

A

FORMA, ET DESCRIPTIO.

PARVVM serpentem hæmorrhoum, & in genere viperarum esse asseuerauit Aelianus, quoniam fortè viuos fætus, ritu viperarum, edere crediderit. Postmodum addidit pedis longitudinem adæquare, habitum corporis à capite in tenuitatem procedere, colore partim flammeo, partim nigro insignitum, caput tanquam quibusdam cornibus inhorrescere, lento gressu serpere, obliqua, & non recta via proficisci, gradiendoq; lenem quemdam strepitum edere, quæ omnia ex Nicandro in Theriacis desumpta esse videntur: vbi infrascriptis versibus in latinum sermonem translatis, huius Feræ descriptionem sic assignat. *Gressus hæmorrhoi qualis.*

B

Vnum longa pedem, totoq; gracillima tractu,
Ignea quandoq; est, quandoq; est candida forma;
Constrictumq; satis collum, & tenuissima cauda.
Bina super gelidos oculos frons cornua profert
Splendentum quadam radiorum albentia luce,
Syluestres, vt apes populatricesq; locusta.
Insuper horribile, ac asprum caput, horret, & instar
Ipsius obliqua sua paruula terga Cerasta
Claudicat, ex medio videas appellere dorso
Paruum nauigium teris imam lubrica terram
Aluus, & haud alio tacitè trahit ilia motu,
Ac per arundineum si transeat illa grabatum.

Quamobrem cæteri Authores sententiæ Nicandri adherentes, non solum huic serpenti longitudinem, & latitudinem vipera minorem, sed etiam oculos igneos, & locustæ similes assignarunt. Idem Aetius, & Auicennas attestantur. Immò addit Auicennas
C dorsum multis notis albis, & nigris variegatum esse, & collum, in comparatione ad viperam, esse angustum, & caudam tenuiorem, & dentes æquales ei inesse.

Deinde hic Serpens squamis ita siccis est munitus, vt proficiscens strepitum sono arundinum vento concussarum similem edat. Quare vnà cum Pareo possumus affirmare hunc Serpentem esse corpore pusillo, ardentibus igneo quodam fulgore oculis, cute splendidissima, dorso multis notis nigris, & albis maculato, ceruice angusta, & cauda pretenui cum corniculis supra oculos, & tandem obliquè instar Cerastis repere. *L.20.c.18* Quibus omnibus Matthiolus in Dioscoridem adstipulatur. Quidam, ex Hermolao, *L.6.c.50.* huic Serpenti ruffos attribuunt pedes, quibus obliquo incedit tramite, sed perperam, quandoquidē hæmorrhous omni prorsus pede caret vt in sequenti figura licet intueri.

NATVRA.

D HOC Serpentis genus id sibi à natura comparasse Ælianus retulit, vt, in motu, admodùm segne, & pigrum sit. In gressu autem marem, à fæmina dignosci tradit Ætius; non ratione tardi motus, vel symptomatum, quæ, ob morsum, patientes vexant; sed quoniā fæmina infernè gressum circa caudam firmat; cum mas ventri tantummodo innitatur, & collum serpendo extendat. Alioquin naturaliter incedit, non secus, ac nauis mare sulcans: eum reptet more vndæ, quæ assurgit, & deprimitur: siquidem hæmorrhous anteriorem partem attollit, cum posterior est depressa, & vicissim. Qua de re Nicander, ad exprimendum naturalem huius Feræ motum nauigij vocabulo vsus est: veluti in recitatis versibus est legendum. *Animal pigrū, & segne.* *Incessus huius serpentis qualis.*

Eodem enim modo millepedes, & alij hortorum vermes, quasi essent elumbes, repare videntur: quoniam partem anteriorem protrudunt, ventrem in terra firmant, & deinde etiam posteriora trahunt. Caussam autem obliqui incessus hæmorrhoi, nonnulli attribuunt Canobo Menelai gubernatori, qui in Ægypto, Thonide regnante, in *Causa obliqui gressus huius serpentis.*

Icon Hęmorrhoi ad mentem Parei.

A hanc feram incidisse fertur; vnde Helena; vi huius veneni intellecta, Serpentis spinam confregit, & pharmacum exemisse dicitur (per pharmacum enim Græci & venenum, & medicamentum intelligunt) in quem verò vsum, Ælianus se ignorare asseuerat. Nicandri verò sententia fuit ab Helena irata spinam huius bestiæ confractam, non autem in gratiam alicuius pharmaci exemptam fuisse. Quamuis spondylos Serpentum interdum aduri, & adustos elephantiasi, & lepræ mederi manifestum sit. Versus autem Nicandri in latinum sermonem translati sunt tales.

Quondam animosa Helena ægyni Iouis inclyta proles,
Euersa rediens Troia (nisi vana vetustas)
Huic indignata est generi, Pharias vt ad oras
Venit, & aduersi declinans flamina venti,
Fluctiuagam statuit iuxta Nili ostia classem.
Namq; vbi Nauclerus se fessum fortè Canobus
Sterneret, & bibulis fusus dormiret arenis,
B *Læsa venenosos hæmorrhoi impulit ictus,*
Illatamq; tulit lethali dente quietem.
Protinus ouipara cernens id filia Ledæ,
Oppressa medium Serpenti feruida dorsum
Infregit, tritaq; excussit vincula spina
Qua fragili illius sic dempta è corpore fugit,
Et graciles hæmorrhoi, obliquiq; Cerastæ
Ex hoc clauda tradunt iam soli tempore membra.

Ex quibus versibus eliciendum est hanc fabulam ita sese habere. Cum Menelaus, post vastationem Troiæ, & Helena recuperata, in Græciā reuerteretur, vi Aquilonaris venti tempestate oborta, ad Nili quoddam ostium à Patrono nauis tunc Canobum nuncupatum appulit. Itaq; Canobus cum in arena Thonide dicta, quia tunc Aegyptijs Thonis imperaret, vires reficere vellet, pede hæmorrhoum calcans, ab eoq; demorsus interijt. Hinc Helena incredibili mærore, ob viri huius interitum afflictata, accurrens C tanto impetu hæmorrhoi dorsum calcauit, vt inde huius Serpentis, & Cerastis species obliquè & claudicans reptauerit. Huius fabellæ nemo Priscorum meminit, præter Aelianum, qui omnia ex Nicandro desumpsit. Immò apud eundem Nicandrum Ronsardus quoq; hanc fabulam legisse videtur dum sic cecinit.

Fabulæ narratio.

Quis meminerit huius fabulæ

Non debuisses, Helena, pedibus illas calcans
Renes conquassare, sed perdere prolem.

Ad finem Ardoinus contemplans naturam huius venenosi anguis, ipsam esse in excessu calidam iudicauit; cum huius ictu orificia venarum & meatus totius corporis iam facile aperiantur vt inde sanguis veluti sudor egrediatur.

LOCVS.

D HVNC Serpentem in arenis ægyptijs libenter diuagari inde colligitur; quoniam Celius Rhodiginus monimentis mandauit, quòd Hæmorrhous ideo Thonius à Nicandro fuit cognominatus, quia locis ægyptijs, quibus olim imperauit Thonis, summopere delectaretur. Immò in regionibus etiam Indicis versari non esse absurdum opinamur: cum Diodorus Siculus scriptum reliquerit, in eo tractu Indiæ, quò Alexander Porum persequens, exercitum traiecerat, magnam vim Serpentum stabulari, qui cum essent parui, varietate tamen corporū distinguebantur: etenim alij æreis virgis specie erant consimiles, alij densam, & hirsutam cristam arrigebant, & talis erat illorum vis morsus, vt percussis citissimam necem afferrent. Verùm si aliqui etiam leuiter lædebantur, grauissimo torquebātur dolore, & à toto corpore sanguineus quidam sudor dimanabat. Quapropter si huiusmodi Serpentes non erant hæmorrhoi, iis tamen congeneres esse credebantur. Atsi particularem huius Serpentis sedem inuestigemus: scribebat Aelianus saxorum cauernas ab hac Serpentum specie sūmopere diligi, quod à Nicandro proculdubio desumpsit, qui in Theriacis de peculiari loco hæmorrhoi hos protulit versus, qui latino sermone sic sonant.

Li. 16. lect. Antiq. c. 9.

Hic anguis Thonius dictus

Lib. 9. de Anim. c. 43

Cui noscenda sit hic serpens hæmorrhois, audi, E
Rimosas colit illa petras sibiq; aspera tecta,
Et modicè pendens facit, inflexumq; cubile.

SIGNA VENENI.

Signa alla ta à Galeno

GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem percussos ad hæmorrhoo in hoc horrendum symptoma incidere pronunciauit; quòd sanguis ab omnibus corporis partibus tanquam pluuia fluere videatur. Id postea eleganter expressum fuit à Lucano his versibus.

L. 9. pharsalia.

Impressit dentes hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis,
Vtq; solet pariter totis se effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra F
Emisere simul rutilum pro sanguine virus,
Sanguis erant lacryma, quæcumq; foramina nouit,
Humor, ab ijs largus manat cruor, ora redundant,
Et patula nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt venis, totum est pro vulnere corpus.

Lib. 9. de Anim. c. 43.

Deinde Aelianus prædicto symptomati alia magis peculiaria addit signa: nimirum quòd punctus cyanei coloris in vulnere oritur, patiens stomachi dolore corripitur, deinde oculorum caligine detinetur, & si quæ sint in corpore patientis cicatrices recrudescunt; quę omnia à Nicandro desumpta esse videntur quoniam in Theriacis sic canit.

Protinus horrendos, vbi mordens intulit ictus,
Decolor accurrit species, quędamq; nigredo G
Anxia corda dolent, gelida sitis ingruit vnde.
Quin & sanguinei prima sub nocte fluores
Ipsis prosiliunt è naribus; auribus, ore,
Vesicaq; simul, qua sunt in corpore plagę
Rumpuntur, quadamq; cutis fuligine marcet;
Ergo caue, in primisq; suum ne fæmina virus
Innomat: hac quoniam diro quem presseris ore
Ignitas queritur gingiuas, atq; per ipsos
Erumpens vngues miro fluit impete sanguis
Et male olente madent fœdi putredine dentes.

Quare ex verbis Nicandri elicimus, quòd inter accidentia, quæ hæmorrhoi morsum concomitantur, primùm recensetur color lęsæ particulæ, quæ ad nigredinem vergens, calorem natiuum labefactatum, & à mala veneni qualitate ferè extinctum arguit. Deinde sequitur dolor cordis, nempè ventriculi cum Prisci os superius stomachi cor appellauerint. Id non fuit ignotum Nicandro, dum verba faciens de aconito canebat.

Os ventriculi aliquã do cor nominatur.

Crassantur circum præcordia summa grauiq;
Errore infestant morsus in corde molestos, H
Oreq; ventriculi pariunt sublata patenti,
Quod cor, ventriculi quidam cellamq; vocarunt.

Oritur autem prædictus dolor ab exquisito oris ventriculi sensu ob cæterarum partium anxietatem. Hoc symptoma, erassante pestilentia, obseruatur, dum venenata qualitas prædictæ parti seorsim communicatur. Quocirca ventriculus mirum in modum labefactus suo fungi munere minimè potest: immò vomitus excitatur, & diarhea, retentricè intestinorum facultate debilitata, subsequitur. Item sanguis à cæteris partibus funditur, dum à veneno retentrix membrorum facultas paulatim dissoluitur, & dissipatur. Tandem vulnera iam in patiente consolidata recrudescunt ob nimiam veneni siccitatem: quemadmodum, æstiuo tempore, vrgente insigni siccitate, terram scindi, & rimas fieri contingit. Id autem eo potissimum in loco accidit, vbi antea terra disrupta fuit.

Causa doloris ventriculi.

Cur sãguis manet ab omnibus partibus.

Præterea alia infinita succedunt symptomata, vt difficultas respirationis, vocis priuatio

uatio

A uatio, & animi deliquium, quæ à nimia sanguinis euacuatione originem ducere possunt. Signa verò quæ narrantur ab Auicenna, Alberto, & Olao magno, dum Afudius, siue Alsodius, & Sabrin mordent, sunt hæc. Potti cutis effundunt sanguinem, vomitus excitatur, venter soluitur, anguli oculorum in tumorem eleuantur, anhelitus impeditur, vrina difficilis redditur, dentes cadunt, & tandem interit aeger. quæ signa à symptomatibus morsu hæmorrhoi genitis discrepare haud quaquã videntur. Quamobrem Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridem, ex prædictis omnibus concinnatũ quasi epilogum assignat, dum inquit. In morsu hæmorrhoi color loci percussi fit cruentus, ex quo ab initio nihil, præter aquosum quoddam, effluit; ventriculus dolore afficitur: deinde sanguis non solum ex foraminibus morsus, sed etiam ex naribus fluit: spirandi difficultas subsequitur, & si quæ in corpore obductæ fuerint cicatrices, recrudescunt. In morsu fœminæ, scilicet hæmorrhoidis, anguli oculorum, & radices vnguium sanguinem fundunt: immò sanguis ab omnibus corporis meatibus manat, & tandem dentes, putrefactis gingiuis, excidunt.

L.6. c.50.

Signa morsus hæmorroidis.

B

MEDELA.

MORSVS hæmorrhoi, & dipsadis, nonnulli immedicabiles esse arbitrantur. Alij tamen ad communia ictus serpentum præsidia confugiunt: alij partem læsam prius scarificatam ferro candenti, inurunt: alij partem immediatè præcidunt; deinde cataplasmatis validè attrahentibus vtuntur. Itaq; in hoc casu prima facie præscribenda sunt medicamenta, quæ sanguinem vndequaq; implacabiliter dimanantem supprimere possint: nam Dioscorides plagæ imponit emplastrum ex folijs vitium coctis, & vnà cum melle tritis: postmodum portulacam cum polenta commendat, antequam vrina cruenta prodire incipiat. Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridem, allium deuorandum, & vinum dilutum exhibet, vomitum prouocat, & theriacam præ-
C scribit: vulnus aqua frigida abluit, & demùm regionem vesicæ spongijs calidis fouet. Paulus Aegineta caput hæmorrhoi crematum in vino potandum præbet: postmodum allium cum vino, & oleo necnon vuas passas minimè improbat.

Quæ medicamẽta primo præscribantur.

L.6. c.50.

Auicennas, præter medicamina præscripta, In primis sanguinem coercentia, vt farinam hordei cum vrtica, & albumine oui subactam memorat: deinde semen raphani cum vino, succum papaueris, cum radice lilij cælestis, necnon emplastrum, cum farina hordei, arnoglossa, & gallis summoperè extollit. Celsus tam in ictu Cerastis, quàm Hæmorrhoi, & Dipsadis, asphodellum arefactum, ad fabæ aegyptiæ magnitudinem, tradit: tum trifolium, mentastrum, costum, cassiam, & cinnamomum præscribit. Plinius scriptis mandauit mustum serpentibus, sed præcipuè hæmorrhoidi, & salamandræ aduersari; deinde vitellum oui in hoc casu summoperè probat; quamuis Dioscorides hanc virtutem albumini potissimum attribueret. Rursus flores, & mora rubi, ex Plinio, huic morsui non vulgariter prodesse possunt. Demùm non est omittenda portulaca syluestris, quam nonnulli peplium vocant; hæc enim, ad mentem Plinij, sagitta-
D rum venena retundit, & in cibo sumpta, & ictibus superposita, virus serpentum, sed præcipuè hæmorrhoidum, & presterum superat. Si desideratur herba, eius semen simili facultate præditum esse Plinius testificatur.

Medicamẽta ab Auicenna præscripta.

Albuminis oui virtus.

DE SEPE. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

L.20.c.18 CVM Ambrosius Pareus hunc Serpentem Hæmorrhoo persimilem, & obliquè incedentem, pronunciauerit iuri consonum esse iudicauimus, huius bestiæ historiam hoc in loco exarare. Verùm hoc nomen inter vocabula ambigua est collocandum; nam in primis apud Hesychium, & Varinum leguntur σῆπες ζῶα ἑρπετά, ἢ ὄφεις nec preter rationem: quandoquidem Seps in lacertarum numero, & in Serpentum genere recensetur. Nicander enim Sepa pusillo corpore, exiguis lacertis non dissimilem esse statuit; alibi verò inter mortiferos angues enumerauit. Ab hac sententia Dioscorides F
Lib.2. non recedens, post lacertas, Sepis, & corpore, & forma eis similis meminit: deinde ab
Lib.5. eodem Dioscoride alibi inter genera viperarum Seps connumeratur, dum acetum mulsum aduersus ictum huius Serpentis commendatur. De lacerta chalcidica quę etiam Seps cognominatur, plura legenda sunt in historia Quadrupedum ouiparorum. Aelianus quoq; sepis Serpentis meminit, & capite subsequenti idem nomen lacertę
L.1 cap.6. chalcidicę conuenire astruit: cum aereis quibusdam virgis insigniatur, & putredinem
Li.9.c.54. mordendo, ritu Sepis Serpentis, membro percusso afferat. Alioquin Seps à Nicandro
Seps dicitur quilibet Serpens maleficus. pro quocumq; Serpente malefico vsurpatur dum in Theriacis sic canit,

Praterea candens niue, & asper vepribus othrys
Rufis reptilibus scatet, & caua vallis, & alta
Ac rigida, salebris rupes, nemorosaq; saxa
Quà sitibundus, & haud apparere colore
Visus seps habitat, seps semper concolor illi G
Qua subfossa tenet tecta, atq; cubilia terra.

Doctissimus vir Greuinus, per Othrym Gręcię montem, à Nicandro quoscumq; montes à Serpentibus habitatos, & per vocabulum Sepis, omne Serpentum genus intelligi voluit. Itaq; nomen hoc conuenit Serpenti, de quo in pręsentia dissеritur, conuenit lacertę chalcidicę, de qua suo locó actum fuit; item quibusdam Insectorum generibus;
Seps est lacerta species. cùm hęc omnia animãtia septicam facultatem participent. Siquidem apud Arnoldum, quoddam exiguũ apis genus seps nominatur, & apud Plinium quædam millipedæ species: scribebat enim è vermibus terrę quemdam esse pilosum, multis pedibus refertum
Seps Insecti genus. arcuatim repentem, tractuq; se contrahentem oniscon Græcis nuncupatum, aliud verò huius generis Insecti est, quod non arcuatur, sepa Gręci, alij autem scolopendram minorem, & perniciosam appellant.

Insuper apud Hippocratem Seps tuberculi pestilentis nomen est, quia erodendo
Li.3.Epid. sect.3. partem, maximam putredinem generet. Alibi quoq; pustulam sepa dictam memorat,
Li 6.Epid. sect.8. Phanias etiam, vt citat Athenæus, hæc scribit. Κύων δὲ νῦν, αὐτοῦ τοῦ σπέρματος φύσιν, ὀχαλδύμενος σήψ, καὶ τὰ τοῦ σαρκώδους ὑπέρμα. Vnde aliqui colligunt nomen sepis cuidam etiam plantę competere posse. Aliter Seps, vel Sepes fęminini generis quodcumq;
Lib.9. denotat obstaculum, quod in agros vel hortos ingressum prohibeat. Cæterùm quia H
Seps vel Sepes famini ni generis quid denotet. hoc animal non solùm Sepis, sed etiam Sepedonis nomine decoratur, aduertendum est hanc etiam vocem æquiuocatione laborare: cum σηπεδὼν apud Græcos primum exponatur putredo, deinde Serpens, de quo in præsentia agitur, quoniam partem dente percussam insigni putredine afficiat. Quamuis Author Thesauri linguę græcæ scripserit σηπεδόνα esse lacertæ genus, sed perperam: quandoquidem nomen Sepis tantum-
Sepedones vlcerũ species. modo ad significandam lacertam chalcidicam vsurpatur. Verum quidem est quòd Cælius Sepedones vlcera putrescentia appellauit: immò apud Pollucem σηπεδὼν significat vlcus os potissimum infestans; ita ut dentes, & ossa interdum summopere vexet. Deniq; Celsus apud Hippocratem σηπεδόνας cancros interpretatur.

SYNO-

A

SYNONYMA, ET ETYMVM.

PETRVS Crinitus, in libro de honesta disciplina, reperiri tradit in veterum monimentis hæc nomina in numero singulari vsurpata, scilicet canes, plebes, & his similia, veluti etiam sepes animal apud Virgilium, annotante Ausonio: cum alioqui à Marco Tulio Cicerone Seps dicatur. Græcis σὴψ fœminini generis: quamuis sæpè sæpius à Theophrasto, & Nicandro genere masculino inflectatur. Scholiastes Nicandri hunc Serpentem σῆπα nominari putat παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας (σῆψις enim putrefactio exponitur) quoniam ab hoc animali pars percussa illicò putrefiat. Vnde Ambrosius Pareus iure merito promulgauit hanc Feram tali nomine donari, quia morsu subitam inferat putredinem. Itaq; Latini hunc Serpentem, ex Scaligero, non iniuria,
B Putriam indigitarunt. Aliter etiam hæc Fera σηπεδὼν, idest Sepedon appellatur; & quamuis Nicander diuersis in locis Sepis, & Sepedonis meminerit: nihilominus Seps, & Sepedō tanquàm synonyma denotant illam Feram, cuius historiam in præsentia examus: tum quia descriptiones Sepis, & Sepedonis inter se discrepantes apud Nicandrum non inueniuntur; tum etiam quia symptomata morsus Sepis recitata ab Aetio conueniunt cum accidentibus ictus Sepedonis, quę Nicander recensuit. His addamus, quòd Plinius de alio Serpente, quàm de Sepedone non disseruit, & Dioscorides nisi de Sepe verba fecit.

Seps morsu subitam infert putredinem.

Putria animal quod sit.

Seps, & Sepedō idem sunt.

Aelianus quidem duo constituit distincta capita, In quorum altero de Sepe, & in altero de Sepedone pertractat: Verùm si diligentius animalis vtriusq; colores ab Aeliano assignatos, & morsus symptomata contemplemur; proculdubio eadem esse comperiemus, ex quibus omnibus Sepem, & Sepedonem vnum, & idem animal esse coniectamus. Præterquamquòd grauissimi authores, vt Gesnerus, & Greuinus Sepa, & Sepedonē esse synonima minimè dubitant. A veritate quidem alienum esse opinamur, quod Matthio-
C lus, ex mente aliquorum recitauit; dum Sepa cum Ceraste eumdē Serpentem esse scriptis mādarunt. Postmodū Selsit, & Helsit nomina sunt arabica hunc Serpentem indicantia: quoniam Auicennas de serpente putrefaciente agens, prędictis nominibus vtitur. Spectaficus verò Sepedon Alberto esse perhibetur, vt notauit Gesnerus. Demùm Bellonius refert, quòd hodie in Græcia circumferuntur huiusmodi voces, Sapidi, & Sapiti, quæ a Sepe Antiquorum detortæ videntur, quibus Sepa, vel anguem illi congenerem designare nituntur.

L. 9. c. 53.

Nomina Arabica, & barbara Sepedonis.

DIFFERENTIÆ.

AD vnum, & idem genus Sepa, & Sepedonem reduci, aliqua tamen ratione inter se distingui multi voluerunt: quoniam ambo hi serpentes partē morsu læsā insigni putredine vitient; distinctionē verò ratione
D coloris obseruarūt, nixi authoritati Scholiastis Nicandri, qui Sepi vnicū colorē coccinū, Sepedoni autē diuersos colores assignat: immò in varios colores pro diuersitate coloris loci, transmutari astruit. Verumtamē ex verbis Nicandri conijciēdū est, ipsum noluisse intelligere de colore Sepedonis, quòd Scholiastes expressit; vt paulò inferius in descriptione huius Serpētis disseremus: quoniā ad mentē clarissimorū virorū Sepedonē à Sepe minimè discrepare opinamur.

Scholiastes Nicādri separat Sepedonē à Sepe ratione coloris.

Obseruamus quidē in iconibus huius animalis differētiā penès caudā; cū Pareus hūc serpentē cū cauda obliqua ad instar caudæ suis delineet. Aetius verò, ex Matthiolo, similē caudā nō describit. quapropter ambas Icones ante legentiū oculos representare libuit. Præterea Aristoteles meminit cuiusdā pusilli anguis, quē aliqui sacrū vocāt, & cæteri Serpentes, etiā permagni eū vitant: hic quicquid momorderit, continuò putrescere asserūt: quamobrē ad Sepedonis genus quodāmodo referēdū esse videtur. Aristoxenes, etiam ex Aeliano, tradidit virū quēdā nullo morsu, sed solo serpentis tactu periisse, & veste patientis paulò post putruisse. Id indicat temperaturam illius serpentis à natura Sepedonis non valdè discrepasse.

Differētia penès caudam.

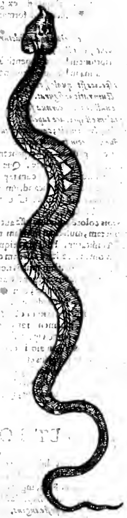
Lib 8. de Anim. c. 7.

Seps

Sepis Serpentis effigies ad mentem Parei.

Seps Aetij ex Matthiolo.

DESCRIPTIO.

CVM Auicennas insolenti oratione Serpentem Selfir describit, ei caput latum, collum paruum, caudam breuem, & ventrem rotundum attribuit: deinde tergus lineis diuersi coloris variegatum cōsiderat. Aetius verò hoc animal longitudine duorum cubitorum tardi incessus, capite amplo, ore acuto refertum, & albis notis maculatum contemplatur. Pariter ex Volaterrano, Seps colorem, quem attigit, reddit, quatuor *Selfir Auicenna.*

tuor

tuor recuruis dentibus armatur, & quemquis morsu exanimat. Itaq; præter caput, E
quod magnum est, paruus anguis quoad reliquum corpus potest nuncupari: quamobrem Lucanus aliquando paruum, & aliquando exiguum Serpentem appellauit. *Li.9.Pharsal.* Reusnerus quoque in Paradiso poetico meditans formam, & naturam huius Feræ sic canit.

> *Grande caput, breuior dum currit, cauda videtur*
> *Sepedonis, tabem morsibus ille facit.*

Omnes tamen authores descriptionem huius Serpentis à Nicandro poeta antiquissimo mutuasse videntur, cuius carmina in latinum sermonem translata sunt hæc.

> *Iam quæ Sepedonis species sit, qualeq; corpus*
> *Accipe diuersa tractum ratione figurat.*
> *Quin etiam mutila nulla insunt cornua fronti.*
> *Et color hirsuti, qualem est spectare tapetis.*
> *Grande caput, breuior, dum currit; cauda videtur:*
> *Quam tamen obliquo maiorem tramite ducit.*

Idcircò ex doctrina Nicandri colligendum est Serpentem hunc carere cornibus, & F
varijs coloribus, instar tapetis, ornatum incedere. Quamuis Scholiastes græcus Nicandri hunc colorem coccineum interpretetur: cum tapetes multi hoc colore infecti conspiciantur. *Tapetis color qualis esset.* Nihilominus credendum est Nicandrum intelligere voluisse hunc Serpentem varijs coloribus instar tapetum, à natura fuisse decoratum: cum tapetia diuersis coloribus picta, vt plurimum fabrefiant.

At doctissimus Greuinus Sepis colorē pallidum esse autumat: propterea quod Athenæus, citans antiquissimum poetam, mulierem timidam tapetis colore esse scripserit: *L.1.de Venen.c.13.* nam pallor metum statim concomitatur. Hincq; antiquos tapetes pallido colore infectos fuisse credit; hancq; opinionem à veritate alienam esse non arbitratur; quoniam Ætius, vt superius annotatum fuit, hanc bestiam multis notis albis respersam esse tradidit. G
Præterea Nicander in descriptione huius Serpentis admonet non facilè comprehendi posse longitudinem, vel breuitatem caudæ; cum illam, instar caudæ suis, intortam gerat. *Li 15.c.8.* Aelianus autem, versibus Nicandri perperam expositis, obliquitatem caudæ, toti copori Serpentis attribuens; incessum obliquum huic animali assignauit. In eumdem errorem incidit Pausanias, qui memorans interitum Ægypti Arcadiæ Regis à Sepe interfecti, hunc Serpentem minimè viperæ similem, cinerei coloris, maculis varium, lato capite, angusta ceruice, aluo maiori, cauda breui, & obliquo incessu, instar cancri; qui gressus Cerasti etiam proprius esse perhibetur. *Gressus huius serpentis qualis.* Ex quibus Pausaniæ verbis obliquitatem incessus huius animalis colligimus, quam Nicander soli caudæ animalis assignauit. Ideoq; cum Nicander, in describendis cunctis Serpentibus summam diligentiam adhibuerit, eius potius opinioni, quàm sententiæ Pausaniæ adhærendum esse existimamus.

NATVRA, ET LOCVS.

HOC animal à natura tam validum sibi comparauit virus, vt morsu illud imprimens, patientem illicò tabe destruat. H
Et licèt, quoad molem corpoream, parua sit Fera, ingens tamen quoad vim veneficam poterit appellari. *Venenū Sepis quale.* Id præstitit Baptista Mantuanus, quando cecinit.

> *Mole breuis Seps peste ingens, nec viscera tantùm,*
> *Sed simul ossa vorans.*

Quamobrem Isidorus optimo iure hanc bestiam tabificam aspidem indigitauit: cum morsibus hominem statim consumat; itaut totus in ore Serpentis liquefiat. *Tabifica aspis qualis Serpens.* Optima igitur de causa Lucanus de hac Fera sic canebat.

> *Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps.*

Auicennas autem de temperatura Selsiris sermonem habens, venenosam, & valde calidam esse statuit: hac de causa Georgius Pictorius, & ipse calidum huius Serpentis meditans temperamentum, iniurias hyemis ab ipso non formidari canebat hunc in modum.

A *Hic hyemis calidus frigora nulla timet.*

Quòd autem naturalem gressum obliquum instar Cerastis habeat, vt Pausanias in Arcadicis recitauit, in præsenti non disputabimus: cum superius nostram sententiam retulerimus: regiones tantummodo, quas libenter incolit hæc Fera, manifestabimus. Auicennas igitur loquens de Serpente Selsir putrefaciente, in Regionibus Assem, nimirum Syriæ stabulari tradidit. His addamus quod etiam in Peloponesi Regione, & potissimum in Arcadia diuagatur: cum in historijs Pausaniæ legerimus Ægyptum Elati filium, & Arcadiæ Regem incautum ab hoc animali confectum fuisse.

Gressus qualis sit huius Feræ. Loca libenter habitata ab hoc Serpente.

SIGNA VENENI.

B MORSVM huius Serpentis, ex Auicennâ, apostema acerbissimo iunctum dolori concomitatur: deinde capillorum defluuium, & putrefactio totius corporis sequitur. Verùm, ad mentem Aetij, primum ex vulnere manifestus sanguis, & paulo post sanies graueolens dimanat: tumor, & dolor consequitur: partes putrefactę dealbantur, & totum corpus vitiligine affectum esse videtur. Hæc signa ex Nicandro proculdubio desumpta fuisse, infrascripta carmina docent, quæ sunt huius tenoris.

Quod fit ab hoc vulnus, magnos nocuosq; dolores
Excitat, interimens, quia fundit, & ipse venenum,
Quo fata marcentes tabes depascitur artus;
Indeq; siccata resolutus pelle capillus
Spargitur, & volitans candentis pupus acantha
Præterea fœdum turpi vitiligine corpus,
Et veluti vrenti maculas à Sole videre est.

Itaq; inter symptomata huius morsus à Nicandro recitata primùm reponitur dolor vehementissimus propter qualitatem veneni maximè putrefacientis. Postmodum pili C defluunt; quoniam virus non solum per intimas, sed etiam per extimas disseminatum partes, pilorum radices corrodit atq; corrumpit; indeq; totam occupans cutim, illam subalbam reddit; quod vitium à Græcis ἄλφος, & à Latinis vitiligo appellatur. Præter hæc symptomata, Aetius postea addebat sanguinem primò à vulnere manantem, quod signum omnibus ictibus venenosis commune est: quamuis paulò post sanies tetri odoris fluat ob insignem putredinem, quæ breui temporis tractu, vniuersum corpus ita occupat, vt tota caro putrida reddita absumatur. Id diligentissimè expressit Lucanus quando cecinit.

Cur pili cadãt in morsu huius serpentis.

L. 9. Pharsal.

Mors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq: manu, piloq; affixit arenis
Parua modo Serpens, sed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet; nam plaga proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit:
D *Iamq; sinu laxo nudum est sine corpore vulnus*
Membra natant sanie, suræ fluxere, sine vllo
Tegmine poples erat, femorum quoq; musculus omnis
Liquitur, & nigra distillant inguina tabe,
Dissiluit stringens vterum membrana, fluuntq;
Viscera, nec quantum toto de corpore debet
Effluit in terras, sæuum sed membra venenum
Decoquit; in minimum mors contrahit omnia virus
Vincula neruorum, & laterum contexta, cauumq;
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne
Quicquid homo est, aperit pestis; natura profana
Morte patet; manant humeri, fortesq; lacerti,
Colla, caputq; fluunt: calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.

Parua

Parua loquor, corpus sanie stillasse per ustum E
Hoc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa;
Hac quoq; discedunt putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia vati
Cinypheas inter pestes tibi palma nocendi est;
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.

Præterea quando à Nicandro in Theriacis αὐτὴ δίψιος fuit appellatus: Scholiastes græcus addit id forte à Nicandro fuisse scriptum, quoniam ὁ ξηρὸς, ὁ ποιῶν δίψαν τοῖς δακνομένοις, vel ob ariditatem, vel quia percussis sitim afferat. Quod vtrum verum sit necne, liquidò non constat: omnibus quidem est manifestum, ob veneni malignitatem, spiritus non solùm dissipari, sed totum etiam corpus, tanquam ab igne consumi, quod non modò à veneno huius Feræ, sed ab omni quoq; putredinis genere, materiæ venenosæ coniunctæ oriri potest. Id in pestilentia frequentes pluuias concomitante obseruatum fuit: tunc enim particula bubone pestilenti, vel anthrace occupata, tanta putredine afficitur, vt totum membrum vnà cum vita absumatur, & pereat. Id Hippocrates post annum pluuiosum accidisse recitauit. F

Veneni malignitas qualis.

L. 3. Epid.

MEDELA.

MORSIBVS Sepis, vt voluit Dioscorides, non solum portulaca, & acetum mulsum prosunt, sed etiam meconium, & ixia medentur. Auicennas verò præsidia ictibus viperarum conuenientia commendat, deinde symptomatibus occurrendum esse asserit. Plinius corticem, & baccas lauri, in Serpentum veneno profligando, sed potissimũ in morsu Sepis, Dipsadis, & viperæ adhibet: item oximel aduersus eiusdem Sepis ictus præscribit: immò salsamẽtorum nempè piscium salsorum cibus ab ipso probatur, dummodo à patiente sumptus, subinde vesperi vomitu reijciatur; quandoquidem percussus à Chalcide, Cerasto, & Sepe, summopere adiuuatur. Aetius in hoc casu confugit ad illa remedia, quæ ab eodem in morsu viperæ, cerastis, & ammodytis probata fuerunt: præterea portulacea, & vinum myrtites laudatur: item spongiam aceto calido imbutam morsui applicat, nec non butyro, cum melle mixto læsam particulam linit, & paleas exustas imponit. Demùm, ex Pareo, ijs omnibus antidotis vtendum est, quibus vipereum venenum superatur. G

Salsamẽta veneni resistunt.

Aetij remedia.

DE ASPIDE. Cap. VII.

ÆQVIVOCA.

CVM in capite antecedenti, Aspidis mentio sæpius facta fuerit: Isidorus enim sepa tabificam Aspidem appellauit; deinde ex nonnullorum sententia, vt inferius adnotabimus, non solum seps, de qua superius egimus, sed etiam hæmorrhous, & alij huius generis serpentes, venefica vi, celerem interitum afferentes, ad Aspidẽ tanquam ad proprium genus (quamuis perperam) reducuntur. Quocirca hoc caput historiæ Aspidis destinauimus. Verùm ne ambiguitas nominis huius Feræ lectores in errorem inducat, aduertendum est, quod ἀσπὶς, nempe aspis, apud Græcos propriè scutum rotundum, & in longitudinem minimè extensum significat: ideoq; Eustathius hoc nomen ab α particula priuatiua, & verbo σπίζω nimirum extendo deriuat; quoniam hoc scuti genus artifex ad speciem rotundæ, & non oblongæ figuræ fabrefecerit. Scholiastes verò Aristophanis nomen Aspidis nempè scuti ab aspide animali deducit; quandoquidem hoc animal instinctu quodam naturali ductum in orbes multos, ità conuolutum dormit, vt scutum rotundum repræsentet. Alioquin Aspis insula in Mari Lycio à Plinio memoratur. Item Aspis est Promontorium ad formam clypei à natura fabrefactum, H

Ambiguitas nominis est tollenda.

Aspis scutum significat.

Aspis Insula.

L. 5. c. 15.

A factum, Africæ litora opacans, cum vrbe eiusdem nominis, quæ Latinis clypea nuncupatur. Huius etiam meminit Silius Italicus hoc versu. *Aspis vrbs.*

In clypei speciem curuatis turribus Aspis.

Cosura etiam insula ante Aspidem sita, Carthaginensem vrbem, quam clypeam vocant, à Strabone celebratur. *Lib. 5.*

SYNONYMA, ET ETYMVM.

ASPIS, vt ex scriptis Isidori colligere possumus, nomen proprium ab aspergendo sortita est: propterea quod venenum quodammodo morsu aspergat. Quamuis, secundùm Arnoldum, ab asperitate cutis cognominetur. Alij nixi Auicennæ authoritati ab aspiciendo, aspidem indigitarunt: cum Auicennas scriptum reliquerit, quòd aspides acutissimo intuerentur lumine, nisi eorum oculi à quibusdam carunculis
B comprimentibus impedirentur. Alij nomen huius animalis ab aspide, nimirum à clypeo deriuant, quoniam hæc Fera instinctu quodam naturali ducta, statim atq; aliquem senserit strepitum, somno excusso, sese in orbem contrahit, atque ex medijs spiris terribile caput attollens, aspidem, nempe rotundi clypei formam exhibet. Verùm si rem accuratè perpendamus, ἀσπὶς est nomen græcum, à Latinis tamen vsurpatum: vnde Scholiastes Aristophanis dici existimat ἀπὸ τοῦ, α, ἐπιτατικοῦ μορίου, καὶ τοῦ σπίζω τὸ ἐκτείνω, διὰ τὸν ὀξὺν αὐτοῦ συριγμὸν, ἢ διὰ τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ μῆκος. nimirū ab, α, particula intensiua, & verbo σπίζω, quod extendere significat, propter acutum ipsius sibilum, aut propter eius corporis longitudinem. Cæterùm hæc Fera à doctissimo Quatramio Marassus, & vipera nominatur, cum ritu viperarum catulos pariat. Alioquin ratione loci, Serpens Niliaca, & Aegyptia propriè dicitur, ideoq; secundùm Ouidium, Serpens vocatur peregrina: cum Aegypto tantùm sit peculiaris. canit enim Poeta hunc in modum, quando de mysterijs Isiacis verba facit. *Vocabuli animalis etymologia. Marassus, & vipera dicitur. Lib. 9. Metam.*

Plenaq; somniferis Serpens peregrina venenis. *Serpens peregrina qualis.*

C Hanc etiam ob causam, Propertius appellauit aspidem sacrum Colubrum, quoniam in simulacris Isidis adhiberetur sic enim canit. *Lib. 2.*

Brachia spectaui sacris admorsa colubris.

Si nomen hæbraicum aspidis inquiramus: legimus in textu hæbraico Deuteronomij, Pethen, quam vocem pro aspide interprætantur: pariter apud Psalmographum in codice hæbraico; vox Akschuh, à multis aspis, vel species aspidis exponitur: propterea quidam hanc aspidem pryadem esse asseuerant. Item apud Esaiam, & Ieremiam, vocem Zipheoni, Interpræres aspidem, vel Regulum vertunt. Albertus, ex Auicenna, aspidem reddit Hasyos; quamuis alij Hascos scribant. Similiter et apud Albertum, Arundueus Serpens fortè erit aspis chelidonia dicta, quæ ab eodem hirundo nuncupatur: cum Athaes Aspis sit diuersis insignita coloribus. Italicè dicitur aspide. Bononiensibus Magarasso, loquendo tamen de aspide nostrate. Hispanicè Biuora, Gallicè Vn aspic, Germanicè Ein schlang genannt. *Cap. 2. Psal. 140. Cap. 59. Cap. 8. Nomina Hebraica, & Arabica Aspidis.*

D

DIFFERENTIÆ.

AELIANVS monimentis mandauit aspidum genus in sexdecim species ab Aegyptijs distribui solere: sed postea quæ, & quales nam sint huiusmodi differentiæ, non explicauit. Solinus & ipse plures, diuersasq; huiusmodi animalis species (quamuis perperam) constituit. Ita enim Dipsadem inter species aspidis collocat; cum tamen Dioscorides, Lucanus, & alij authores non proletarij Serpentem Dipsadem ab aspide valdè discrepantem esse statuant. Lucanus enim sic canit. *Species Aspidis ex Solino.*

——— *stabant in margine sicca,*
Aspides, in medijs sitiebant Dipsades vndis.

Ideoq; colligendum est ex verbis Lucani, inter aspidem, & Dipsadem maximam cade-

re differentiam: quandoquidem ex illius sententia, altera species terrestris, altera aquatilis esse perhibetur: neq; officit Galeni, & Aetij opinio, qui triplicem aspidum constituentes speciem, vnam terrestrem nominant; cùm illo in loco, terrestris, non ad differentiam aquatilis nuncupatur, sed dicitur aspis terrestris, quia in locis mediterraneis versetur: cum alia species chelidonia dicta circa ripas Nili libenter stabuletur. Praeterea Solinum secutus Isidorus nō solum hæmorrhoum ad genus aspidum reducit, sed etiam Presterem, & Sepa aspidem tabificam appellat. Immò prædicti authores ab effectu nocendi, has species inter se discriminant: propterea quòd Dipsadem siti, & Hypnalem somno interimere asserunt; quoniam Hypnalem speciem aspidis somno necantis esse arbitrantur: cum tamen hæc vox (hypnalis) non speciem, sed epitheton aspidis denotet. Licèt apud Lexicographos græcos legatur ὑπναλὶ species aspidis somno necantis. Albertus meminit hippupiei, additq; esse illam aspidis speciem, cuius morsu suauis sequitur interitus. At Nicolaus Leonicenus hippupicem pro hypnali intelligendum esse tradidit. E

Differētia aspidū terrestris, & aquatilis non admittitur.

Hypnalis an sit species aspidis.

Alij, ratione coloris, has Feras inter se distinguunt. Pausanias atro colore, & Olaus magnus cinereo aspides refertas esse narrant. Cæterùm non modo nigras, & cineteas, sed fuluas quoq; in agro Bellunensi Pierius se conspicatum fuisse testatur. Insuper alij aspidi chelidoniæ colorem hirundinis, Ptyadi cinereum, & viridem assignant. Demùm aspidi terrestri, vt plurimùm, colorem cineris attribuunt, quamuis subuirides etiam reperiantur. Nicander quoq;, qui vnam tantùm agnouit aspidem, in colore variam constituit, dum aspidem cineream, luteam, fuliginosam, & nigram esse promulgat. F

L.24.Hierogl.

Colores aspidum quales esse debeant.

Strabo, ratione magnitudinis, duas ægyptiarum aspidum differentias esse astruit: nam alteram spithamæ duodecim digitorum longitudinem continentis esse, hancq; breuiorem, & morsu ὀξυθανατώτερον nempè feraliorem esse fatetur; hæc species cum aspide chelidonia Aetij conuenire videtur: siquidem prædictam longitudinem non excèdit, & celerem percussis interitum affert. Deinde Strabo alteri speciei ὀργυιᾶν mensuram inter ambas manus extensas contentam assignat, vlnam Latini dicunt. Quare hæc aspidis species, vel ad chersæam, vel ad ptyadem refertur: nam Strabo, cum duas tantùm huius Serpentis species agnouerit, ptyadas cum chersæis confundere videtur. Nicander verò, quoad magnitudinem, vnam tantummodo aspidem agnouit, cui μῆκος ὀργυιῶν τετρώρον tribuit. Quocirca mirum non videbitur, si nonnulli authores, Feras huius generis quinq; cubitorum obseruauerint. G

Aspis chelidonia, cuius sit longitudinis.

Aspis Nicandri, cuius sit magnitudinis.

In quadam etiam Ciuitate Cypri, vasti serpentes (Cuffi dicti) versantur, qui aspides perperam cognominantur: carent enim illis conditionibus, & notis, quę in legitimis aspidibus obseruantur. Immò in Calecuth etiam, authore Ludouico Romano, magni angues diuagantur, inter quos sunt, qui ad illius mentem, magnitudine aspidem repræsentant: modò ambigimus, an veræ aspides esse possint. Si confugiamus ad Dioscoridem, is vnam tantùm aspidem describit: etenim quas hodie vulgus nuncupat aspides, nullis ferè gaudent notis, quas Prisci suis aspidibus attribuebant; anteriorem enim partem erigebant, & collo erant tumido, quemadmodum in tabula Isidis pingebantur. Bellonius conspicatus est apud Brutios in Italia, serpentem, habentem in fronte callum instar tuberculi, huncque aspidem veterum esse existimauit. Galenus autem in libro de theriaca ad Pisonem, tria aspidum genera assignat: cum quędam apud eumdem χερσαία, quædam χελιδονία, & quædam πτυάδες cognominentur. Primitus χερσαῖος Græcis exponitur terrestris, ideoq; sic nuncupatur illa species aspidis, quæ loca incolit mediterranea. Item χελιδὼν hirundinem significat; quare quædam aspis colorem hirundinis æmulans chelidonia nominatur. Demum quoniam πτύω est verbum græcum, quod spuere significat, hinc πτυὰς sputatrix exponitur, estq; species quædam aspidis ab inspuendo veneno ita nuncupata. Et quamuis Ammianus quamdam aspidis speciem aquatilem constituere videatur, dum inquit. *Quas omnes serpentes magnitudine, & decore aspis facilè supereminens, nunquam sponte sua fluenta egreditur Nili.* Nihilominus hic author fortè per flumen Nili, regionem Aegypti, quam alluit Nilus, intelligere voluit: nam si aspidem in vndis Nili morantem intellexisset, à veritate valde declinasset: cum alij authores superius memorati, terrarum, & non aquæ incolam aspidem esse statuant. H

L.5.Nauig. cap.21.

Lib.3.ob.c.51.

Cap.8.

Species aspidum secundū Galenum sūt tres.

Etymū nominū specierum aspidis.

Li.20.c.2.

L.13.c.20.

Aetius prædictis nixus fundamentis retulit apud Ferarum scriptores, tres aspidum differentias obseruari, nimirum terrestres, in mediterraneis commorantes locis, cheli-

donias

A donias circa Nili ripas latibulantes, & ptyades, quæ sputo venenato animalia inficiunt. Terrestres minores prædicat, cum longitudinem quinq; cubitorum æquent, chelidonias colore nigro, & albo refertas delineat: ptyades verò cinereo colore, viridiq; ad aureum declinante conspersas describit.

Ponzettus quoq; aspidem primò siccam, & longiorem, necnon oculos, instar accẽsi carbonis, micantes habentem exhibet: deinde aliam caput eleuantem, & constrictis dentibus sputum venenosum eiaculantem: tertiam hirundinem ob coloris similitudinem, cognominat. Harum igitur specierum icones, ad mentem Greuini ante oculos legentium repræsentare non piguit. His addere etiam libuit duas aspidum icones, quarum altera alio nomine parua vipera vocatur, estq; coloris ferruginei, altera verò colore subuiridi maculoso est insignita, & interdum in nostris etiam regionibus reperitur, vulgoq; *aspido tormento* appellatur; quoniam morsu forsitan tormentum, & cruciamentum, non autem interitum hominibus afferat.

Tres aspidũ species describuntur.

Aspido tormento qualis.

Legimus in historijs, apud Chiribrehenses diuagari aspides caudæ aculeo ferientes:
B immò caudæ cuspide ab Incolis sagittæ imbuuntur, vt vulnerando lethaliter feriant. Villa quædam Bononiensis secus valles sita, & *Malalbergo* nominata scatet copia aspidum varijs decoratarum coloribus: *Magarasso* vulgo dicuntur, qui dentibus vulnerant, & oblongo caudæ aculeo ferire nituntur. Villici ab his saucij partem tumefactam ligant, deinde leuibus adhibitis præsidijs tridui spatio liberantur. Quamobrem hæ aspidum species cum aspidibus ægyptiacis minimè conuenire dicuntur: quemadmodum superius etiam adnotauimus.

Aspides nostrates.

DESCRIPTIO.

GLOSSA in vigesimum caput Iob, aspidem paruum esse serpentem, viperaq; prolixiori corpore diuulgat. Belluacensis hanc Feram cæruleo colore exornatam describit, eiq; dentes longos, & extra labia exporrectos, ad instar dentium apri, assignat. Plinius in hoc Serpente,
C duos dentes in parte superiori, dextra, læuaq; more tenuis fistulæ perforatos, venenumq; ritu aculei scorpionum, infundentes perpendit. Agricola in libro de Animalibus subterraneis duo in hac Fera, nempè tetrum odorem, necnon longitudinem, & crassitudinem mediocris anguillæ meditatur. Quamuis, vt notat Eduardus Vuotonus, longitudo horum animalium interdum fit orgyiæ, nempè senum pedum, & latitudo, quanta est venabuli, quo venatores ad tauros, leonesq; conficiendos vti solent. Aelianus, prolixiori oratione, aspidis descriptionem ante mentis oculos repræsentare conatur, dum hoc animal squamis rubentibus horrere, tractibus tardis incedere, somniculosis oculis innuere, geminas carunculas callo valdè similes in fronte gerere, ceruice squalida turgere, & in obuios, aut viatores anhelando virus ab ore emittere asseuerat.

Lib. 11.

Dẽtes quales sint.

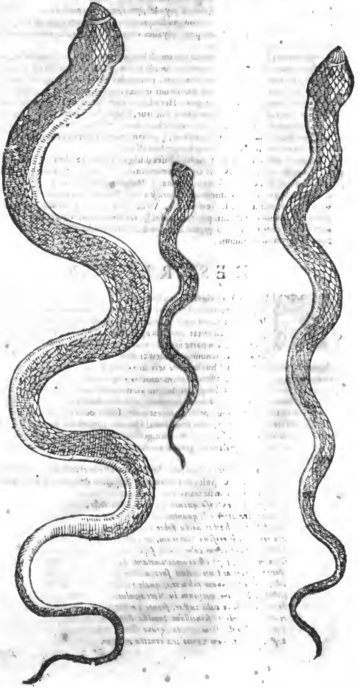
At inter cæteros scriptores, Nicander dicendi maiestate clarissimus, & antiquissimus, ex quo cæteri authores multa desumpserunt, aspidem describit hunc in modum
D versibus in latinum sermonem sic translatis.

Nicandri descriptio.

Tam procera, extensa queunt quàm brachia duci,
Tantaq; crassities est, quantum missile telum;
Quod faciens hastas docta faber expolit arte;
Pro trucium horrisona taurorum, & cade leonum.
Squallidus interdum color albet, sapè virenti
Cum maculis, sapè est cineres imitante figura;
Nonnunquam ardenti veluti succenditur igne;
Idq; nigra æthiopum sub terra, quale refusus
Nilus sapè lutum, vicinum in Nerea voluit.
Praterea gemina calli instar, fronte caruncla
Harent sanguineis scintillant lumina flammis,
Turgida squalet item ceruix, graue sibilat ipsa
Bestia, dum certam vomit ira concita mortem.

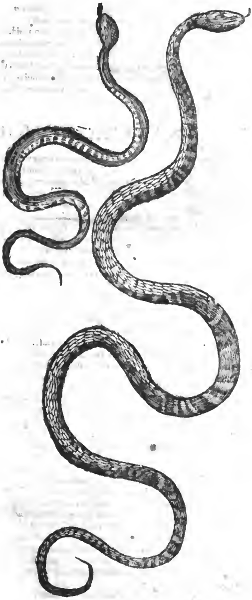
 Qua-

 Aspidis tres differentiæ chersæa nempè terrestris chelidonia, idest hirundinaria, & Ptyas scilicet spuens.

Aspidis species colore ferrugineo, vipera parua vulgo dicta.

Aspidis alia species colore subuiridi maculoso.

E

Quatuor hinc intra maxillæ concaua dentes
Radices fixere suas, quos iuncta quibusdam
Pelliculis tunica obducit, triste vnde venenum
Effundit, si fortè suo hæc approximet hosti.

Quamobrem ex Nicandri carminibus longitudinem aspidis vnius vlnæ, & crassitudinem, quæ telo missili est similis, intelligimus; necnon colorem animalis aliquãdo squalidum sępè cinereum cum multis maculis; immò quandoq; instar coloris Soli, in quo *Tubercula aspidũ vbi.* vt plurimum hæc bestia stabulatur. Insuper author gemina tubercula in fronte, oculos instar ignis micantes, & ceruicem turgidam contemplatur. Tandem quatuor dentes pelliculis quibusdam obductos, visionemq; humanam effugientes huic Feræ assignat, ex quibus postea morsu disruptis, venenum stillat.

NATVRA, ET MORES.

F

L. 11. Orig. MODO contemplantibus omnia, quę natura his animantibus ingenuit, primò sese offert ponderandum; num sit verum assertum Isidori, quòd hoc animalis genus, ad primam magici cantoris vocem, alteram aurium ad terram premat, alteram verò cauda obturet, nè, cantionibus auditis, ad excantantem confugere cogatur; siquidem id fieri ab hominibus scribit Albertus Magnus, quoniam in capite huius animalis, *Li. 25. de An.* lapis pretiosus custoditus, à multis, lucri gratia, expetitur. Hoc autem à veritate alienum esse in primo capite huius libri vbertim docuimus.

Alia proprietas aspidis. Si properemus ad alteram aspidis proprietatem; Plinius diuulgauit id à natura huiusmodi animantibus congenitum esse, vt nunquam mas, nisi comite fæmina, à specu egrediatur; propterea Reusnerus in paradiso poetico hanc proprietatem sic decantabat. G

Non prius è fouea visu truculentior aspis
Exit, quàm comitem senserit esse sibi.

Immò addebat Plinius, quòd si harum Ferarum altera occidatur, tunc superstes iniuriam non impunitam relinquens, sociæ consortis occisorem in numeroso etiam hominum cætu inuestigare audet, vt illius vindictam suscipiat. Pręterea aspides visum *Visus imbecillus aspidũ, & car.* imbecillum, incessum tardum, & auditum subtilem sibi compararunt. Visum horum animalium hebetem callosa quędam tubercula fronti adhęrentia, oculosq; comprimentia reddunt; idq; naturę beneficio, multi factum autumant; quoniam si visionis acumine *Auditus qualis.* hæc bestia polleret, proculdubio maximam cæteris animalibus noxam esset allatura. At postmodum ingeniosa, & prouida natura, ob imbecillam visionem, hanc Feram aure vigili remunerauit. Quapropter, leuissimo audito strepitu, quasi à quodam expergefacta somno, statim sese erigit. Hæc omnia Nicander expressit hunc in modum.

Nunc age terribilem sitientibus aspida squamis
Pestile plurialijs hoc ex grege reptile, nosce,
Formidabile cui corpus, tardumq; volumen
Quandoquidem transuersa via est, prolixaq; ventris H
Spira, veternosiq; niuere videntur ocelli,
At simul ac facili fortè obseruauerit aure
Vel minimum strepitum, segnes è corpore somnos
Excutit, & teretem sinuat mox aspera tractum
Horrendumq; caput, porrectaq; pectora tollit
Tam procera, extensa queunt, quam brachia duci.

Ira huius Serpentis. Et quamuis poetæ cuiuscumq; Serpentis in iracundiam præcipitis tumidum collum describant: nihilominus hæc nota aspidis propria esse perhibetur. Id colligendum est ex Plinio, qui aspidum colla intumescere scripsit, cui fauet Lucanus hunc in modum *Li. 9. pharsali.* canens.

Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.

Itaq; aspides duabus potissimum proprietatibus gaudere dicuntur, quibus alij Serpentes carent: cum ceruix horum animalium latè tumescat, & eorum venenum vnà cum

sopore

A ſopore artus patientis occupet. Scribebat Dioſcorides, quòd virus Aſpidis, & Baſiliſci, more taurini ſanguinis, in arterijs vulneratorum, ſanguinem cogit. His addit Volaterranus à punctura aſpidis ranam depiſti vulnus immedicabile fieri: propterea, ex Arnoldo, percuſſi ab aſpide, duarum, vel trium horarum ſpatio intereunt. Nec præter rationem: quandoquidem Ioannes de Vigo narrabat (referente Pareo) ſe Florentiæ nouiſſe circulatorem, qui vt melius propria pharmaca populo venderet, digitum aſpidi mordendum porrexit, & poſt horas quatuor interijt.

Vulnus aſpidis quàndo lethalius.

Habent præterea aſpides hoc peculiare, vt mordendo tumorem non inducant: deinde (cũ dentibus adeò exilibus, & mẽbranula tectis ſint præditi, vt à multis dentibus, carere credantur) tam exiguum foramen vulnerando formant, vt viſionem penè effugiat. Hac de cauſa multi Cleopatræ interitum cognitu difficilem fuiſſe arbitrantur, quæ morſu aſpidis vitam terminauit; quemadmodum ex Galeno in libro de Theriaca ad Piſonem colligendum eſt. Nam cum Auguſtus, ſuperato Antonio, viuam Cleopatram tanquam fœminam præſtantiſſimam in triumphum ducens Romanis oſtendere B decreuiſſet, ſtudioſius ſeruandam curauit. At illa malens Regina ex humanis decedere, quàm captiua Romanis eſſe ſpectaculo, hoc Serpentis genus, vt, citra ſuſpitionem, ſibi inferret mortem, elegit. Duabus igitur fidiſſimis mulieribus, Naera ſcilicet, & Carmione indies operam ſuã Reginę prȩſtantibus iuſſit aſpidem vuis, ficubuſq; contectam ad fallendos cuſtodes in calatho deferri. Itaq; facto in prȩdictis fȩminis periculo, num Serpens illicò perimeret; vnde ſtatim atq; Cleopatra illas exanimes conſpicata eſt, eodem met animali ſibi exitium attulit. Hȩc fortè aſpidis ſpecies fuit chelidonia, quȩ nulla interpoſita mora morſu venenans, illicò percuſſos vita priuat. Hȩc etiam ſpecies inſtinctu quodam naturali ducta, cum libenter circa Nili ripas moretur, per dies triginta, ad loca alta properat, antequam flumen, Solum Aegypti, alluuione fȩcundet. Cherſæa verò aſpis non confeſtim, ſed interpoſita quatuor horarum mora, in animalium perniciem operatur. Demùm aſpis ptyas præter morſum ſaliuam habet venenoſam, & adeo tenuem, vt anguſtiſſimos etiam cutis porros facillimè penetrare poſſit. Quamobrem Galenus, ſcribens de Theriaca ad Piſonem, tradebat ptyadas aſpides, C exporrecta ceruice, & metita interualli longitudine, inſtar rationalis cuiuſdam animalis, venenum in tranſeuntes expuere. Quapropter Porphyrius non immeritò ſcripſit. οἱ ἐν αἰγύπτῳ ὄφεις πτύσματι χρῶνται, ὅθεν καὶ πτυάδες καλοῦνται, καὶ τυφλοῦσι τὰς ὄψεις τῶν ἐπιόντων. Nimirum Serpentes, qui in Ægypto ſunt, ſputo vtuntur, vnde & ſpuentes vocantur, & inuadentium oculos excæcant. His addendum eſt aſſertum Auicennæ, qui ſolo ſerpentini huius ſputi odore animantes perire exiſtimauit.

Interitus Cleopatra qualis.

Cap. 6.

Non inſcius ancillarũ Cleopatræ.

Aſpidis chelidoniæ vis.

Aſpis ptyas qualis.

Lib. 3. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων.

Naturæ etiam horum anguium meminit Olaus Magnus diſſerens de aſpidibus aquilonaribus, quæ eleuatæ ſupra pectus incedunt, ſputumq; venenoſum in gutture collectum, in reſiſtentem, vel obuium eiaculantur, deinde celeri curſu ad antra, & ſaxorum cauernas ſe ſe recipiunt. De natura autem ouorum aſpidis recitat Bartholomæus cognomento Anglicus, quòd hæc parua, rotunda, liuida, viſcoſa, fætida, ſummè venenoſa, & filamentis quibuſdam conglobata ſunt, quæ ſi contingat, vt inuenta à Rubeta, vel ab alio animali venenoſo foueantur, tunc vermis procreatur, qui viſu, & halitu, more Baſiliſci, primo fouentem, deinde alios etiam animantes perimit: Deniq; de tempe- D ratura aſpidis, ſi lector multa ſcire deſiderat, confugiat oportet ad primum caput huius libri, vbi prolixiori ſermone de temperamento anguium agitur.

L. 19. c. 88.

Oua aſpidum qualia.

L O C V S.

ASPIDES nullas in Gallia diuagari Bellonius atteſtatur: quamuis ibi multi verſentur ſerpentes, qui vulgò aſpides nominantur. Inſulæ quidem Hiſpaniæ, vt recitat Chriſtophorus Andreas in Oecoiatria (referente Pareo) aſpidibus, omniq; venenato Ferarum genere redundant. Neq; hoc à veritate recedere videtur, cum calidiori regione delectentur. Etenim Ariſtoteles in hiſtoria animalium tradidit aſpides gigni in Africa, quarum ictus omni præſidiorum generi reluctantur. Sed animaduertendum, ex Ioanne Bohemo, quòd Africa producit etiam Ichneumones, qui maliciam aſpidum repri-

Li. 8. c. 29.

reprimunt, atq; castigant. Lucanus etiam promulgauit ab hoc Ferarum genere loca E
diligi calidiora: quapropter Africam, & potissimum Aegyptum, ripasq; Nili tanquam peculiarem propriumq; locum incoli: vnde si accidat, vt huiusmodi Feræ in frigidioribus locis conspiciantur, illuc delatas esse Lucanus arbitratur, dum inquit.

L. 9. Pharsal.

Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libyæ mortes, & fecimus aspidamerces.

Quamuis Strabo quodammodo dissentire à Lucano videatur, dum propriam speciem Ægypto assignat, præter illas, quæ in alijs diuagantur locis: vnde statuere videtur alijs etiam in locis aspides procreari. Salmasius tamen in Solinum sententiæ Strabonis quodammodo fauens, de alijs Libyæ locis fortè locutum fuisse Strabonem pronunciauit. Veteres enim aspidum patriam Libyam, & Ægypti fines circumscripserunt: nam retulit Nicander fuliginosam aspidem sub Æthyopum gleba ab vnda Nili in mare vecta delitescere, & per hanc speciem, ad mentem Aetij, aspis chelidonia Nili ripas incolens intelligenda est: quandoquidem colorem hirundinum fuscum esse omnibus F
constat; cum etiam gemmæ chelidoniæ ab eodem colore denominentur. Itaq; inter aspidum tres species nominatas, chelidoniæ Aegypti peculiares esse feruntur. Et eò magis, quoniam Olaus Magnus aspides in plaga Septentrionali (licèt quoad venenatam naturam Africanis debiliores) obseruauit, quæ pariter scabrosa cute, cinereo colore, oculis scintillantibus, & longitudine trium, vel quatuor cubitorum, morsu feriant, cui præsentissimo occurrendum est remedio.

Opinio Veterum circa locũ aspidum.
Quæ species colat Nili ripas.
Quænã aspis Ægyptijs magis familiaris.

ANTIPATHIA, ET SYMPATHIA.

A MVLTIS enimantibus, & plantis aspis dissentire videtur, dum pri- G
mo in odium Ichneumonis rapitur: quod Nicandro non fuit ignotum, quando in Theriacis cecinit his versibus in Latinum sermonem translatis.

Solus eam potis est Ichneumon vincere pestem,
Cum graue cautus ei bellum parat, editaq; oua
Quæ fouet in multorum hominum insuper abstulit lethum
Omnia fracta teris, mordaceq; dente lacessit.

L. 4. Pharsal.

Bellum quoq; Ichneumonis, & Aspidis eleganter explicauit Lucanus his carminibus.

Aspides vt Pharias cauda solertior hostis
Ludit & iratas incerta prouocat vmbra,
Obliquasq; caput vanas Serpentis in auras
Effuso tuto comprehendit guttura morsu,
Lethiferam citra saniem tunc irrita Pestis
Exprimitur, faucesq; fluunt pereunte veneno.

Præterea aspis acri odio quosdam angues Argolas nuncupatos prosequitur: quandoquidem ad illius internecionem à natura procreati esse videntur; cum scripserit Suidas, H
iussu Alexandri Magni, hoc Serpentis genus Argo Pelasgico Alexandriam, ad perimendas aspides, delatum fuisse. Item aspis Ranarum fætus cauda insignes prosequitur; quod Agricola in libro de animalibus subterraneis annotauit. Amplius cimices aspis abominatur; ideoq, contra eius morsum valere dicuntur: nam gallinæ ex Plinio, qua die cimices ederint, ab aspide non morderi perhibentur.

Cimices aspidibus contrarij.

Sunt præterea nonnullæ plantæ, à quibus aspides naturaliter abhorrent. Primitus Ari radice omnes Serpentes, & potissimum aspides fugantur; siquidem eius fumo adeò inebriantur, vt, ex Porta, torpidæ interdum reperiantur. Plinius addit naturæ aspidum halicacabum ita aduersari, vt radice huius plantæ propius admota, aspis soporetur: id autem mirum non esse tradit Cardanus, cum huius plantæ radices, & semina hominibus quoq; soporem afferant. Ex altera parte loca opaca ab hoc animali ita diligi, vel potius odio haberi asserũt, vt proprium sit huius Feræ in vmbra tantummodo exurgere: vnde scriptum reliquit Seneca; sicuti taurum color rubicundus excitat, & vrsos, bouesq;

Ari radix aduersatur aspidi.
L. 7. Phyt. cap. 24.
L. 7. de rer. var.
L. 3. de Ira.

A boues'q; mappa proritat, ita aspis ad vmbram exurgit.

Insuper aspides ob sympathiam quandam Afris, & Syris minimè obesse dicũtur: qua de causa prædicti populi proprios filios, vt narrat Vincentius Belluacensis, ijs obijciunt, quos si læserint tanquam adulterinos respuunt, sin secus eos tanquam legitimos nutriunt. Verùm id non de omnibus Afris, & Syris, sed tantum de Psyllis Libyæ populis intelligendum est, de quibus, in historia Serpentis in genere, actum fuit. Tandem animalia eiusdem speciei tam singulari amore se inuicem complectuntur, vt nec vipera viperam, nec aspis aspidem lędat. Hæc fuit opinio Galeni in libro de inæquali intemperie, quando hæc verba protulit. *Ita vtiq; & scorpium necaueris si ieiunus illi inspueris. Ac non homo hominem morsu interimit, nec vipera viperam, nec aspis aspidem: siquidem quod simile est, id congruum amicumq; est, quod contrarium, inimicum, & noxium.*

Sympathia aspidū cū varijs populis.

Cap. 6.

VENENI ASPIDVM SIGNA.

B

VESTIGIA ictus aspidum tam obscurè apparent, vt acrem etiam oculorum aciem effugiant, & eò magis, quia tumor circa vulnus non eminet ob veneni tenuitatem, quod mirabili celeritate ad partes intimas penetrat, ideoq; cutim subiens ita ad peniciora delabitur, vt vel parùm, vel nihil in superficie cutis emineat. Hac de causa mors Cleopatræ cognitu fuit difficilis, & nonnisi serò ab Octauianis, ex duobus paruis punctis deprehensa fuit. Vndè non iniuria sic canebat Nicander in Theriacis.

Mors Cleopatra cur fuerit difficilis cognitu.

Nec tamen vlla vides impressa vulnera morsus,
Nec dignus fatu tumor illum corpus adurit:
Sed qui læsus homo est, citra omnem, fata laborem
Claudit, & ignauo moriens torpore fatiscit.

C Hæc & alia signa huius veneni diuulgauit Lucanus, dum interitum Leui morsu aspidis perempti enarrauit hunc in modum.

L. 9. Pharsal.

At tibi Leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca Serpente cruor, nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & stygias somno descendis ad vmbras.
Non tam veloci corrumpunt pocula letho
Stipite, quæ diro virgas mentita Sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.

Per Niliacum Serpentem à poeta hoc in loco aspis intelligitur: cum libenter circa ripas Nili versetur, citiusq; dicitur hoc animal morsu interimere, quàm toxicum arboris apud Sabæos populos nascentis. Reusnerus quoq; in Paradiso poetico meditans omnium morsu aspidis inductum, pronunciauit distichon huius tenoris.

Serpēs Niliacus qui.

Brachia si fuerint sacris admorsa colubris,
D *Iam trahit occultum membra soporis iter.*

Huius etiam symptomatis meminit Georgius Pictorius in Lerna malorum, dũ cecinit.

Aspidis & morsu læsum dormire fatentur
In mortem, antidotum nec valuisse ferunt.

Itaq; cum alias exaratum fuerit venenorum alia vni, alia alteri corporis parti peculiarem afferre noxam: poterimus in præsentia pronunciare virus aspidis principaliter cerebro aduersari; quemadmodum ex enarratis symptomatibus hunc morsum concomitantibus colligendum est: veluti sunt sopor, & oculorum nictationes. Scribebat enim Dioscorides, quòd statim post ictum aspidis, caligo oculos obumbrat, nullus penè conspicitur tumor, mediocris insurgit stomachi dolor, & vulnus est adeo exiguum, vt ab acutissima acu factum esse videatur. Addit postea Matthiolus in commentarijs ad Dioscoridem, quòd ictum aspidis consequitur stupor, pallor, frontis refrigeratio, hiatus assiduus, palpebrarum nictatio, colli inclinatio, capitis grauitas, segnities, lapsus in profundum somnum, & tandem conuulsio. Immò addit quoq; ex

Symptomata morsus huius Feræ.

Li. 6. c. 56.

Loco cit.

morsu

Symptomata morsus chersæ aspidis.

morsu aspidis chelidoniæ præsentissimam esse necem, & ex ictu chersææ nonnisi post spatium quatuor horarum accedere: cum ptyas multò tardius interimat. Auicennas autem signa morsus aspidis chelidoniæ, necnon aspidis siccæ, seu chersææ eadem esse affirmat: harum namq; alterutra, si mordeat, accidunt, vt inquit ipse, frequentes singultus, alteratio caloris, stupor, & frigus membrorum, & somnus profundus cum pulsus vehementia. Sin mordeat ptyas, idest spuens: tunc patiens, ad mentem eiusdem Auicennæ, sensu, & motu penè priuatus, post continuos saltus soporatur: cum torsione colli, spasmo, pulsu inordinato, & absq; dolore, vita priuatur: quamuis ab initio dolorem intestinorum senserit, & ad vomitum prouocandum, digitos in guttur introduxerit. E

Signa morsus ptyadis

Actuarius quoq; patientis colorem in viridem, & herbaceum permutari asserit: deinde in reliquis symptomatibus assignandis, sententiæ Nicandri, & Auicennæ adstipulatur. Tandem Ponzettus non modò symptomata ictus aspidum, sed etiam eorum caussas in medium afferre conatur, dum inquit nigredinem quandoq; circa locum affectum, dimanare à nimia caliditate veneni partem adurentis; & oculorum obscuritatem à vaporibus venenatis oriri attestatur, qui interdum capitis dolorem afferre solent. Postea F humores in stomacho venefica vi infecti agitantur, & vomitionem prouocant: immò sæpè conuulsionem, quoniam tunicæ stomachi contrahuntur, & coarctantur. Deniq; materia descendens ad intestina dysenteriam, syncopem, & interitum procreare dicitur.

Symptomatum huius veneni caussa.

VENENI ASPIDVM MEDELA:

L.8 c.29.

MVLTI, antequam præsidium aliquod ad profligandum aspidis virus, præscribant; vitæ ægrotantis periculum facientes, centaurium in vino tritum propinant; nam si pharmacum euomatur, patientem periturum, sin secus, victurum esse pollicentur. Aristoteles tamen, in historijs animalium, aduersus ictum aspidis Africanæ nullum valere præsidium attestatur. Quare hinc colligere possumus, pro castigando aspidum aliarum regionum veneno, medicinam aliquem habere locũ. Vnde Dioscorides, ad aspidum virus, remedia in capite de Ceraste proposita commendauit. Plinius vnam tantùm opem, nimirum partis mutilationem inueniebat; cui sententiæ Paulus Aegineta subscripsit. G

L.6.c.54. Partis mutila.10, vbi conueniat.

Exustio partis vulneratæ.

Medicamenta tenuium partim adhibenda.

Aelianus quoq; non videtur recedere à prædictorum virorum opinione, dum inquit: Serpentum venenum pestiferum est, sed pestilentius aspidis: viperæ, & aliorũ anguium morsus non carent remedio, aspidis tantummodò ictum curari non posse intelligo. Mercurialis tamen admonet curationem huius veneni esse sollicitandam, consequenterq; ad plagæ exustionem deueniendum esse, vel podicem galli, aut columbæ vulneri esse applicandum. Et quoniam vulnus exiguum esse solet, scarificationibus, aut sicyarum appositione dilatandum esse docet. Amplius, ex Pareo, quoniam veneno aspidum, sanguis in venis, & arterijs congelatur, medicaminibus calidis, & tenuium partium H vtendum est veluti sunt magna antidota, scilicet theriaca, & mithridatium, quæ in aqua vitæ dissoluta intrinsecus, & extrinsecus, adhiberi possunt. At si accidat, vt pars læsa nigricet, satius esse putat Pareus, si vires ferant, partem esse amputandam.

Simplicia medicamenta, quæ conueniant.

Origanum.

Allium.

Anisum

Lupinum.

hyosciam^o.

Aristolochia.

Gentiana.

L.3.c.5.

Cæterùm, vt in his præsidijs proponendis ordinatim incedamus, à simplicibus per os sumendis exordiemur. Hæc autem à plantis, animalibus, & lapidibus desumuntur. In primis nonnulli origanum virens, ad vomitum excitandum, cum vino tritum propinãt, deinde antidotis fæliciori cum successu vtuntur. Olaus Magnus allijs tritis, cum zytho adhibet. Plinius clematidem aegyptiam contra Serpentes, & potissimum aspides ex aceto efficacem prædicat. Deinde anisum, lupinum, necnon hyosciamum contusum in vino præbet. Ponzettus aristolochiam cum rosis, & semen apij cum mero, item carpobalsamum, & puluerem gentianæ cum vino, vel modico menthæ succo commendat. Pariter mira vis citri aduersus aspides, apud Atheneum legitur. Scribit enim prædones quosdam vltimo damnatos supplicio tanquam feratum cibum in theatrum à militibus

intro-

A introductos, & ab aspidibus percussos nihil passos fuisse. Ideò Princeps id admiratus, de cibo reorum militem custodem interrogauit: sed statim atq; cognouit eorum cibum fuisse citrum, postero die talem cibum vni, alteri verò nequaquam dari iussit: vnde qui citrum non comederat, altero incolume, ab aspidibus punctus interijt.

Citri virtus admiranda.

Præterea in hoc casu multum adiumenti affert acetum, & præcipuè acerrimum, cuius tanta quantitas sumenda est, donec qualitas aceti circà dextram præcordiorum partem ab ægro percipiatur: Hepar enim in morsu aspidis sensu priuari aiunt. Ad confirmandum, & extollendum hoc præsidium, addere possumus historiam cuiusdam hominis à Plinio recitatam, qui vtrem aceto plenum ferens incautè calcauit aspidem, à quo fuit vulneratus, & quoties deponebat vtrem, toties se esse sauciatum sentiebat; sicq; remedium huius morsus acetum esse intellexit. Id rursus stabilire potest casus cuiusdam pueri, qui cum ictus esset ab aspide, & ob ingentem æstum siti premeretur, aliumq; non haberet humorem, acetum, quod fortè secum habebat, hausit, & liberatus est. Cornelius Celsus credidit hoc accidisse, non quia acetum facultatem refrige-B randi, sed quia vim dissipandi possideat: ideoq; verisimile est hoc præsidio, humorem intra corpus densatum discuti, & sanitatem restitui. His addatur vrina impubium puerorum, quam non infrugiferam, in hoc casu, Plinius existimat. Verùm Marcus Varro octuagesimo nono vitæ anno tradidit, ictus aspidum sanari, ipsa percussorum vrina, quod posteà confirmauit Quintus Serenus his versibus.

Aceti virtus in morsu aspidũ.

Casus pueri ab aspide icti.

Cur acetũ sanet morsus.

Si verò horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista senis sententia, necnon
(Plinius vt memorat) sumpti iuuat imber aceti.
Dicendum &c.

Vrina impubiũ laudatur.

Ab Animalibus etiam homo percussus ab aspide non mediocrem fructum est consecuturus. Ponzetus, ad mentem nonnullorum, stomachum ciconiæ cum vino tanquam singulare auxilium extollit. Plinius fel mustelarum, quas Græci ictidas vocant, contra aspidum punctiones vtilissimum; immò vrinam testudinis cimicibus tamen admixtis efficacissimam esse iudicat. Vnde postea Kiranides non solum testudinis vrina, sed ma-C rinæ quoq; testudinis sanguine hausto, omnes ferè morsus, sed præcipuè aspidis sanari opinatus est. Tandem Orpheus in libro de lapidibus, corallium in vino potum ab aspide punctis quamplurimum prodesse fatetur. Item in *Pam* prouincia Regni Malacensis inuenitur quandoq; in felle histricis lapis, ob raritatem alicuius æris, coloris est dilutioris purpuræ, amari gustus, & tandem leuis, & instar saponis lubricus. Et quamuis in Malaca lapis bezaar sit frequens; nihilominus Incolæ lapidem hunc in felle histricis Malacensis repertum, ad resistendum cuicumq; veneno longè præferunt: Macerant enim lapidem in aliquo liquore cardiaco, vel, hoc deficiente, in aqua communi, quam postmodum patientibus propinant; vnde stomachus roboratur, & venenum eis nihil obest.

Stomachus Ciconia.

Vrina, & sanguis testudinum.

Lapis Malacensis.

Lapis Histricis.

Si ad composita alexipharmaca mentem conuertamus. Primò incidemus in theriacam magnam Andromachi, quæ venenatis nõ mediocriter confert: propterea Galenus in libro de vsu Theriacæ ad Pamphilianum hæc habet. Percussis à vipera, vulneratis à Serpente, ictis ab aspide, cõmorsis à rabido cane, demũ læsis ab aliquo animali, quod D dentibus, aculeo, vel cõtactu venenum relinquat, recens theriaca satis superq; efficax remedium est. Recens autem est, quæ sextum, & trigesimum annum nondum attigerit. Quapropter Septentrionalem plagã incolentes, si ab aspide demorsi fuerint, ex theriaca Venetijs illuc vecta salutare remediũ percipiunt. Hac aũt deficiente, teste Olao Magno, allium contusum, & in cereuisia dissolutum bibunt, & aliud similiter supra ictum collocant, & liberantur. Succedit antidotus Antipatri, quæ & theriaca nuncupatur: ex hac autem sumpta ante, & post ictum aspidis non parum vtilitatis patiens est percepturus. Recipit igitur, Galeno teste, gentianę vnciam dimidiam, radicis trifolij tantumdem, seminis eiusdem drachmas duas, polij drachmas tres, aristolochiæ tenuis drachmas duas, radicũ peucedani, & galbani tantũdem, petroselini drachmas quatuor, rutę syluestris drachmas tres, pyrethri drachmam, herbę pedicularis tantumdem, radicum vitis albę drachmas duas, leucopiperis tantumdem, acori drachmas tres, thymiamatis drachmam, & obulos quatuor; verbasci, chamępytios, chamęlęę, marrubij, conizę,

Composita medicamẽta ad morsus Aspidũ.

Theriaca magna Andromachi vis.

L. 2. de Antid. c. 16.

Antidotus Antipatri, quæ recipiat simplicia.

cymini

cymini æthiopici, succi papaueris, castorei, seminis, fœniculi, agarici, cassiæ rufæ, flo- E
rum iunci odorati, thei, singulorum drachmas duas, dauci cretici drachmam, & obulos tres, opopanacis tantumdem, sagapeni drachmas duas, & obulos tres, abrotoni drachmam, & obulos tres, dictamni, & styracis tantumdem, cinnamomi drachmas tres, nardi tantumdem, myrrhæ vnciam dimidiã, thuris drachmam, anisorum, & succi cyrenaici tantumdem, coaguli hinnuli drachmas tres, croci vnciam, & mellis attici, quod satis est: deinde ad nucis auellanæ magnitudinem exhibetur.

Quatitas seu Dosis prædictæ antidoti.

Neq; omittenda est theriaca ad internos dolores Euclidis Palatiani, quam vt ipse referebat, aduersus aspidum morsus composuit. Recipit autem, vt videre licet apud Galenum, castorei drachmas sex, opopanacis, sagapeni, seseleos, cachryos, chamædryos, chamæpityos, Marrubij singulorum vncias duas, styracis, bituminis iudaici, myrrhæ, singulorum drachmas septem, succi papaueris vnciam, & mellis libram. Percussi à Serpentibus prius vomere debent: deinde huius drachmam, cum succo fraxini, vel cum vino bibant. Præterea recitatur etiam à Galeno antidotus Damocratis, quæ in morsibus aspidum non vulgariter potest prodesse his versibus. F

L. 2. de Antid. c. 10.

L. 2. de Antid. c. 15.

Nunc autem tradere medicinas volo
Quæ morsus tantum venenatos sanent
Cornutæ, viperarum, aspidis, chersydri:
Ictus Ferarum, & puncturas quoq;
Apum, vesparum, scorpij, phalangij.
Hac arte struas. Iridis bis quatuor
Assume drachmas primum: tum Zingiberis,
Succi panacis, & succi papaueris,
Radicum libanotidis, semen trifolij
Cuiusq; creticum tamen bis quatuor.
Aristolochiæ, longam dico, & rutæ
Agrestis seminum drachmas duodecim.
Radicum vitis albæ sex, & decem:
Serpilli verò pariter, & smyrnij,
Pontoq; missi nobilis castorij G
Tantumdem: sed eryngij, & seminum apij
Aethiopici præsertim, & adhuc noui,
Cuiusq; drachmas appendo ter duas:
Eruiq; candidi, & mundi bis duodecim.
Hac cuncta sicca, & transmissa cribro,
Excipe vino: paruos inde fac orbes,
Rotasuè paruas, vnicam drachmam dabis
Huius medicamenti ex hemina meri
Boni, non commisti, pinguis, & non noui.
Facit dimidium resolutum aqua
Tumori ventris, atq; turgido colo,
Et quibus incerta causa quicquam dolet.

Item Christophorus Andreas in Oecoiatria (referente Pareo) præter theriacam, proponit ad morsus aspidum, singulare præsidium, quando ait. Insulas Hispaniæ aspidibus, H
omniq; venenatorum animantium genere abundare, & aduersus eorum ictus, theriaca postposita, sequenti antidoto, fœlici successu vti, quæ vires insignes, & adeò multiplici experientia comprobatas habet, vt Incola non dubitauerit se quantumlibet efferæ aspidi mordendum offerre. Recipit autem hoc medicamentum folia taxi barbati cariophilatæ, leucoi rubri par pondus, quæ in aceto acerrimo, & vrina sani hominis, pro fotu læsæ partis feruere debent. Sed satius esse existimat author, si patiens ieiunus tres vncias huius decoctionis, duabus horis ante pastum, hauriat.

Noua antidotus ad morsũ aspidum.

Olim etiam quidam circumforaneus medicatam venditabat aquam, qua pota, demorsi ab aspide sanabantur: eo potissimum tempore, quo Pompeius Rufus Romæ ædilitium munus obibat; quamuis postea hic circulator, permultis, qui eamdem factitabãt artem circumstantibus, ad suam ostendendam virtutem, & ad specimen de se præbendum, aspidem brachio admouerit, sed cum propriam sorbere non potuerit aquam, quę

Aqua cuiusdã circulatoris.

A ex insidijs euersa, vel subducta fuit, paulò post, veneno ad intima penetrante, vita priuatus fuit. Postremò Petrus Andreas Matthiolus in commentarijs ad Dioscoridem, mirandum in modum extollit suam quintam essentiam ex aqua vitæ tanquam præstantissimam antidotum contra virus aspidum; quod medicamen, cum sit tenuium partium, celerimè per vniuersas corporis partes diffunditur, & venas, arteriasq; confestim penetrat, ideoq; prohibet, ne sanguis, & spiritus in venis refrigerati dēsentur, pariterq; adaucto calore innato, venefica vis citissimè superatur. *Li.6.c.54.* *Quinta essētia Matthioli.*

Enumeratis internis alexipharmacis ad externa recensenda properandum est, quibus interdum pars affecta fouenda, & refocillanda est. Dioscorides sermonem habens de cimicibus lectularijs, illas ictibus aspidum vtiliter illiniendas esse tradebat: item butyrum circa vulnus esse ducendū, & folia fraxini imponenda probabat. *L.2.de mat. med.* Amplius aquam maris contra ictus scorpionum, phalangiorum, & aspidum vtilissimam prædicabat, dūmodo patiens in eā calidā sæpius descenderet. Plinius halicacabo cum oleo trito, in hoc casu, vtebatur. aliquando has herbas polium, & rutam syluestrem, ex aqua cælesti B tritas, ad mitigandum aspidis vulnus laudabat. Aetius pro fomento aquam marinam adhibebat; quandoq; post scarificatas cucurbitulas, centaurium cum myrrha, & modico opio, aliquando rumex instar emplastri accommodatum parti læsæ apponebat. *Aquæ marinæ virtus* Præterea non est omittenda theriaca, quæ extrinsecus etiam adhibita præcipuam vtilitatem, parti vulneratæ afferre solet. Olaus Magnus refert, quòd gentes Aquilonares non modo theriaca, sed furfure quoq; instar emplastri accommodato vtuntur. Vincentius Belluacensis scriptis mandauit, quòd quidam citra vllum remediorum intrinsecorum, & extrinsecorum vsum, verbis, aspides excantant, ne veneno nocere possint, & vt de illorum capite lapis à multis expetitus erui possit. *Theriaca Andromachi.* Author anonymos tradit excantari aspides, ne lædant, quoniam Dæmones discurrunt cum verbis ad serpentes, & infectione interiori hoc faciunt, vt serpentes ad nutum eorum moueantur, & sine læsione tractabiles fiant. Verùm de his vanis cantionibus in capite primo huius libri multa scripsimus.

C

EPITHETA.

QVÆDAM huius animalis epitheta locum natalem, & naturales quasdam eius proprietates respiciunt, quædam verò cum alijs anguium epithetis sunt communia. Quoad primum aspis aliquando Niliaca, & quandoq; Aegyptia nominatur, interdum etiam Pharia à Pharo paruâ Aegyptij insula: cum aspides prædictis delectentur locis. Surda quoq; vocatur aspis, non quia auditu careat, sed quia ad repellendas magici cantoris voces, aures obturare perhibeatur: vel potius ab effectu, quoniam morsu soporem inducens patientem surdum reddat: idcirco apud Apollinarem legitur aspis κωφή, nimirum surdastra; quamuis ab Hesychio hoc epitheto donetur illa serpentis species, quæ, ob cæcitatem, Latinis cæcilia appellatur. *Aspis cur surda dicatur.* Ratione alterius proprietatis, aspis apud Latinos somniculosa, somnifica, & somnifera dicitur. itē Græcis ἀσπὶς ὑπνάλη ab ὕπνος somnus, quoniam morsu soporem percussis afferat. Vnde Lucanus canebat. *Cur somnifera dicatur.*

D *L.9. Pharsal.*

Hic quoq; prima caput mouit de puluere tabes
Aspida somniferam, tumida ceruice leuauit.
Plenior huic sanguis, & crassi gutta veneni
Decidit &c.

Hac de causa nonnulli, etiam expositores Ouidij fuerunt huius opinionis per pigram Serpentem, aspidem à Poeta intellectam fuisse, quando libro secundo Amorum sic cecinit. *Pigra serpens quæ.*

Pigraq; labatur circum donaria Serpens.

Nonnulli siccam aspidem vocarunt fortè quia incolens Nili ripas, nunquam aquæ se se imergat: quamobrem Lucanus decantabat.

——— stabant in margine sicca
Aspides, in medijs &c.

Aspis cur sicca dicatur.

Epitheta græca.

Auicennas tamen ideò siccas aspides nuncupati opinatur, quoniam vehementi cutis siccitate præditę sint. Insuper ob tabificum virus, lethifera nominatur aspis à Lucano, à Grçeis ἰοχέαιρα, idest veneno gaudens, & apud Orpheum παλαιμναίη nimirum cęde contaminata: quamuis hac etiam voce gręca, pellis, & pernicies significetur. Aliter etiam hic Serpens Grçeis dicitur ἀνδροφόνος, nempe homicida, item ἰοβόλος venenum proijciens: quamuis hoc eodem nomine denotetur, qui sagittas eiaculatur, aliquandò Grçcis vocatur πευκεδανὸς, scilicet exitiosus: licèt vt plurimum hoc nomine amarus designetur; nam herba πευκέδανον ab amarore proprium nomen sortita est. Quandoq; dicitur πυρίπνοος, videlicet ignem spirans: quamobrem tumescens, formidabilis, & Græcis σμερδαλέη cognominatur. Pariter λιχμηρὸς linguam exerens, & in epigrammatibus grçcis ἀναιδὴς impudens, & tandem Nicandro in Theriacis εἰλυόεσσα sinuosa indigitatur. E

DENOMINATA.

Aspidotrophi populi qui.

Synaspismum quid vocauerint Prisci.

L. 25. lect. antiq. c. 31

QVÆDAM pauca tam græca, quam latina ab aspide tum animali, tum clypeo denominationem sortiuntur. In primis ἀσπιδόδηκτος nuncupatur ille, qui ab aspide percussus fuit. Item ἀσπιδοτρόφος, qui aspidibus vescitur: quamobrem Galenus ad calcem secundi libri ad Glauconem, Marsos populos ἀσπιδοτρόφους, nempe aspidum carnem vorantes indigitauit. Synaspismum postea Veteres vocabant, quando, in phalange, singuli cubitum occupabât, nam Philethon Gemistus, referente Cælio Rhodigino, prodidit Philippum Amyntę omnium primum Macedonicæ phalangis synaspismum constituisse. Amplius Aspidiscos, eodem Rhodigino teste, quoddam ornamenti genus in scutis esse perhibetur. Immò partem in naui ad puppim vergentem, aspida vocabant. Insuper, ex eodem Rhodigino, Aspidas forma orbiculari campos olim nuncupabant, aut vbi plures aspides versabantur. De parte tandem Vrbis Argiuæ, Aspida nominata, Plutarchus in Vita Pyrrhi multa monumentis mandauit, ad quem locum lectorem relegamus. G

MYSTICA, ET ALLEGORICA.

Cap. 11.

Cap. 59.

LEGVNTVR in sacris Biblijs, nimirum apud Esaiam hæc verba, *Lactens delectabitur super foramen aspidis.* Multi exponunt, quòd quicumq; ex hominibus, occulto veneno ad nocendum referti sunt, sub regno Christi, mutato ingenio, fore vel pueris innoxios. Iterum apud eumdem Prophetam leguntur alia verba. *Oua aspidum rumpent, & telas araneæ texuerunt, qui comederit de ouis eorum, morietur; & si comprimantur, producetur regulus.* Aliqui expositores de peccatis Iudæorum Prophetam egisse asseuerant: quasi hic sit sensus: vos estis similes ouis aspidum, quibus fractis, nil aliud quàm aspis emergit, & omnes vestri labores telis aranearum assimilantur, quæ nullius sunt vsus; cum ex ipsis nulla vestimenta parari possint. Glossa huius loci ita exponit. H Veluti ex ouis aspidum nascitur Regulus; ita ex Iudæis dimanabit Antichristus. D. Hieronymus prędictum Esaię locũ interpretans prodidit, fractione ouorũ aspidum, mysticè denotari manifestationẽ errorũ, qui veritatis, & bonitatis speciem prę se ferunt, vt eorũ fętor omnium naribus cõmunicetur. Lauretus autem in sylua Allegoriarum id mysticè interprętatur venenatam doctrinam, vel improborum consilia in humanis cordibus delitescentia, quæ tandem peruersis operibus manifestantur. Itęrum in Deuteronomio legitur. *Venenum Draconũ vinum eorum, & venenum aspidum crudele.* Interpretes per hæc verba mysticè indicari fatentur Dæmones, Mundos, & Calumniatores, qui verborum pręstigijs, & vanissimis commentis, hominum simplicium mentes decipere conantur. Demùm quando apud Iob legitur. *Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus*, scribunt Interpretes pro expositione huius loci, malum illud, quo impij delectantur, tanquam cibum immutaturũ naturam, & tanquam venenũ maximè noxium,

Oua aspidũ mysticè quid significent.

Cap. 2.

Cap. 20.

A noxium, quale aspidum ab omnibus conspiciendum fore: & quoniam in eodem capite Iob habet hæc alia verba. *Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.* D. Gregorius in Moralibus id mysticè declarans inquit; Demonstrari initium occultarum cogitationum, quæ in corde oriuntur: sed postea mens capta violenti veneno tentamenti opprimitur, & necatur: cum aspis latentes malorum suppeditationes denotet, & vipera violenta designet tentamenta. *Li.15.c.9.*

MORALIA.

AVTHORES morales vnanimes produnt Diabolum meritò aspidi assimilandum esse: nam si aspis morsu patientem soporat; Diabolus quoq; si dentibus lethalium criminum peccantem momorderit; illum somno mundanarum deliciarum adeò obruit, vt omnibus priuetur sensibus. Primò enim propriam fragilitatem, mortem appropinquan-
B tem, & Dæmonum crudelitatem non conspicatur, æternarum suauitatem voluptatum non odoratur, correctiones virorum iustorum non audit, confessione non loquitur, bonis operibus non mouetur, & deniq; sceleratis, & mortiferis criminibus inuolutus ità dormit, donec diabolicum virus eum interimat. Cum tamen manifesta sit Christi doctrina apud Mattheum. Vigilare oportet, quoniam si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; neq; fineret perfodi domum suam; Deinde si aspis ità cognominatur, quia venenum aspergat: Diabolus quoq; tentamenti virus disseminat. Immò si, ad mentem Plinij, hic serpens Mauros, & Afros non lædit: pariter Diabolus viris iustis nocumento esse nequit, qui Mauri iure merito cognominari possunt; cum assidua pænitentia nigri esse ferantur. Amplius Dæmon erga viros iustos interdum ità se gerit, veluti cantator magicus erga aspidem, qui cantionibus, cum de cauerna educere nititur: sic Diabolus assiduis mollium monimentis deliciarum, prædictos viros de profunda status fidei, & gratiæ cauerna extrahere conatur. Demũ si quis ab aspide demorsus nonnisi per mutilationem membri sanatur; pa-
C ri ratione, membra corporis Ecclesiæ à Diabolo per hæresim infecta totum corpus inquinabunt, nisi separentur. Dicebat enim Christus apud Mattheum, omnem arborem bonos non producentem fructus excidendam esse.

Diabolus assimilatur aspidi.

Cap.24.

Iterum dæmon comparatur ad aspidem.

Cap.3.

Cæterùm non solum Diabolus, sed homo etiam auri sitientissimus, assiduisq; lucris, & opibus inhians aspis nuncupari poterit: cum, ritu illius venenosi animalis, oculos in temporibus, & non in fronte habeat; non enim anteriora, & æterna conspicatur; sed lateralia, nimirum mundi diuitias, & vsuras meditatur: nam vsuræ, non secus ac aspides sæuiunt, mordent, inficiuntq;, & necant eum, qui feneratur. Vnde Author sub nomine Chrisostomi præclarè id significat, vbi aduersus fæneratorem declamat hunc in modum. Similis est pecunia vsuraria aspidis morsui: sicut enim, qui ob aspide percutitur, quasi delectatus cadit in somnum, & sic per soporis virtutem moritur, sic qui accipit pro vsuris ad tempus delectatur, quasi qui beneficium accipit, & sic per suauitatem beneficij non sentit quomodo captiuus efficitur: nam sicut venenum aspidis latenter per omnia membra discurrit, & corrumpit. Sic vsura per totas facultates eius discur-
D rit, & conuertit eas in debitum. Præterea in erroribus perseuerantes, more aspidum, aures obturant, ne diuina audiant præcepta. Nam cantator magicus est concionator, qui blandis hortationibus illos de vitiorum specu eruere conatur. At illi aures animæ, scilicet intellectum, & voluntatem obturant: siquidem aurem voluntatis terra mundanæ voluptatis claudunt, & aurem cordis, & intellectus cauda, idest fine vitæ: cum diuturnam vitam protrahere, & tandem penitentiam agere sperent. Iuxta illud Ieremiæ. *Indurauerunt ceruicem suam, ne audirent legem, & ne susciperent disciplinam.* Sed exemplũ obstinati peccantis expressum habemus in libris Decretalium: vbi summus Pontifex iurè optimo vehemẽter inuehitur in Fridericum Imperatorem his verbis. *Sed licet sic apud eum pro pace, paternis monitis, & precum curaremus insistere lenitate; idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans, more aspidis, aures suas preces hominum, & monita, elata obstinatione, & obstinata elatione desperuit, propter quod &c.*

Auarus æmulatur aspidem.

Homil.12. in Matth.

Peccantes obstinati similes aspidibus.

Cap.17.

Lib.6.c.2.

Obstinatus, ex D. Augustino, assimilatur aspidi.

Diuus etiam Augustinus in expositione psalmi nonagesimi, obstinatum aspidi assimilan-

milandum esse retulit; dum dixit. *Hic verè nominatur aspis, quia alteram aurem quam* B
proximè potest terræ infigere, alteram verò caudæ immissione obturare conatur, ne audiat.
Quid ad hæc excantantis vox, quid sermo faciet prædicantis? Orabo pro eo, baptizabor pro
mortuo, vberrimo quodam profluuio lacrymarum: apud quem viderim nihil humana ex-
cantationis quamlibet sapientiam, nihil quantumcumq; admonitionis industriam prævale-
re. Nouerit tamen vir sapiens non Cælo se se. sed solo infigere caput, quod sapientia, quæ è
supernis est, non modò pudica, sed etiam pacifica sit. Hæc autem Magis (vt ita dicam) aspidi-
ca, nisi terrena esse non potest, sed nec ideo obsurdesceret, nisi cauda quoq; obturaret auditum,
cauda est finis intẽtionis, hæc surditas desperata, dum hic quidem velut terræ infixus propriè
inhæret voluntati, inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, & infigit animo,
quem desiderat adipisci. Inde tam mordax, & amarus sermo inuenitur in ore hominis ob-
stinati, quòd nulla ad eum penetrari queat beneuolentia monitoris. Inde aspidis virus in
lingua aculeo perseuerat, quod aduersus linguam excantatoris tanto se studio obturarit.

Detractores similes sunt aspidibus.

Illi etiam, qui alienam famam passim debacchantur, aspidibus optima de causa, in
sacris Biblijs, assimilantur. Hæc sunt verba. *Venenum aspidum sub labijs eorum sepul-* F
crum patens est guttur eorum, sanè ora bonorum, non sunt talia, sed odoris plena sua-
uissimi.

Tyranni aspidi similes. *L. de Amicit. c. 48.*

Insuper importuni, & immites tyranni aspidum similitudinem effugere non pos-
sunt: nam veluti aspis nonnisi cum socia vagatur, & alterius interfectorem pertinacis-
simè persequitur: sæuus quoq; tyrannus, cui, vt dicebat Cicero, nulla est fides, nulla
charitas, nulla stabilis beneuolentiæ fiducia, omnia enim illi semper suspecta sunt; aut
filium, aut alium tyrannidis successorem sibi adiungit, ne si quid acciderit, vltor desit.

Improbus, & scelestus Princeps. *Iudex quãdo debeat imitari.*

Importuno tyranno adiungere possumus improbum, & sceleratum Principem, qui mo-
ro aspidis Afris minimè noxij, proprijs consanguineis, aut sibimet ob munerũ copiam,
amicitia deuinctis peccantibus parcit; aliorum verò scelera libera, & impunita non re-
linquit. Immò Princeps, & Iudex iustus mores illius ægypriacæ aspidis imitari debe-
ret, quæ vnà cum catulis quotidie ad mensam cuiusdam viri accedebat: sed cum acci-
disset, vt catulus filium hospitis venenauerit: illicò mater proprium catulum coram
hospite, morte puniuit. Sunt etiam multi homines nocendi cupiditate pleni tanquam G
aspides, qui essent causa ineuitabilis mali, nisi natura hebetudinem visus illis commu-
nicasset: pariter prædicti homines essent pestilentissimi, si vis ingenij propriæ cupidita-
ti accederet. Quare non immeritò Sinesius in epistola quadam ad fratrem, recitat di-
stichon græcum incerti Authoris, in quo homines quidam notantur tanquam ma-
ximè venenatis bestijs, nimirum aspide, rubeta, vipera, & cane rabido nocentiores:
versus sunt.

Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαδικίας περίφευγε,
Καὶ κύνα λυσσητὴν, καὶ πάλι λαδικίας.

Hi autem versus in latina carmina sic verti possunt.

Aspida, bufonem, necnon vitabis echidnam,
Atq; canem rabidum, non secus ac homines.

Laodicei homines vitiosi.

Quibus versibus λαδικὲς homines tanquam nocentissimi taxantur: putat enim Gesne-
rus hoc in loco λαδικίας per syncopem pro λαοδικίας dici, vt sit gentile nomen à Lao-
dicea Ciuitate Asiæ, cuius ciues dolosi, auari, & omni improbitatum genere referti es- H
se ferebantur: ideoq; summis rationibus tales homines aspidibus comparantur. Nam

Vitia ablatu difficilia quę.

quemadmodum pro ictibus aspidum nullum inuenitur remedium, nisi partes demorsæ
amputentur: ita quædam sunt innata vitia, quæ nonnisi solo interitu auferri possunt.
Ad finem, ex moribus aspidum aliquid etiam boni haurire possumus: quandoquidem
si aspis mas ita immoderato affectu propriam prosequitur coniugem, vt nunquam sine
illa diuagetur, atq; nunquam quiescat, nisi illius interfectorem venenauerit: pariter
hinc homines Christi fideles discere debent rationem beneuolentiæ, qua vxorem suam
in dies complecti debent.

Hi-

A

HISTORICA.

RECITAT Ælianus in historia Animaliũ, quòd in quadam Ægyptiorum pastione ab Hercule denominata vixisse formosum puerum anserum custodem ab aspide ita adamatum, vt dormiens ab illa excitaretur ad declinandas insidias, quas aspidis cõiux ei machinabatur: hic interim expergefactus ab illis sibi diligentissimè cauebat. Item Ælianus addit aspides ab Ægyptijs mansuefieri, facileq; cibarijs cicures reddi: quapropter nequicillis, neque eorum infantibus obsunt: immo crepitu digitorum, de cauernis educti ad appellantem accedunt. Etenim Ægyptij statim post prandium farinam vino, & melle temperatam supra mensam exponsit, deinde aspides tanquam conuiuas, plausu dato, ad prandium inuitant: tunc illæ à varijs erumpentes cryptis, caputque eleuantes sensim, & moderatè explentur. Rursus si accidat, vt Ægyptij, nocturno tempore, de cubili surgere velint, ne aspides in tenebris conculcent, digitos percutiunt, indicantes de via esse decedendum, at aspides sonitus discrimen intelligentes cõfestim ad latibula confugiunt. Item Aelianus ad confirmandam aspidum apud Aegyptios venerationem, narrat, quòd vinitor cum scrobem foderet generosam plantaturus vitem, ligonis ictu, aspidem illic fortè latibulantem dissecuit, postea dimouendo terram, posteriorem Serpentis partem reperit, anteriore adhuc eruentata, & repente: quamobrem obstupefactus statim rationis impotens redditus est, vt non solum diù, sed etiam noctu delirans de lecto exiliret, & se persequi aspidem indicaret. Immò veluti morsu læsus opem implorans vociferabatur, & interemptæ aspidis simulacrum se conspicari referebat. Cum autem diu hac capitis debilitate vexatus esset; tandem eius consanguinei ipsum supplicem in Serapidis templum duxerunt, Numenq; rogarunt, vt illud aspidis spectrum amoliri dignaretur, tuncq; patiens siue haustu hellebori, inde liber egressus est.

L. 9. c. 25. & 27.

B

Veneratio aspidũ apud Ægyptios.

Historia Agricolæ dementati ob necẽ aspidis.

C Deniq; Aelianus aliam exarat historiam cuiusdam iuuenis insatiabilem profundumq; ventrem semper esitando distendentis, qui pauonis cuiusdam potiundi à Rege Ægyptiorum Ioui dicati, ad suæ deseruiendum voracitati, miro desiderio tenebatur. Hic igitur quemdam templi ministrum, mercede sacrilegij data, ad coercendam auem impulit. Itaq; ministro inani spe inducto ad locum accedenti, vbi ales morari solebat, vt comprehensam guloso afferret iuueni, non pauo, sed horrifica aspis visa est, quare perterrefactus, opere infecto, illinc recessit.

Pauo in Aspidem versus.

PROVERBIA.

NON multa sunt adagia, quæ ex natura huius animalis desumuntur. Inter hæc primò hoc recitatur. *Aspidi, & Basilisco insistis.* Proferturq; de re ineuitabili, quoniam horum animalium alterum, virus in obuios expuit, alterum verò visu nocet. Non absimile est hoc adagium alte-

D ri. *A fronte præcipitium, à tergo lupi.* Desumptum esse videtur ex doctrina Horatij, quando in satyra secunda primi libri scripsit. *Hac vrget Lupus, hac angis canis.* Vel ex satyra tertia libri secundi, vbi legitur. *Hic fossa est ingens, hic rupes maxima.* Deinde aliud recensetur. *Δῆγμα ἀσπίδος*, idest *Morsus aspidis.* & promulgatur de malo immedicabili, aut de odio irreconciliabili, aut de lingua vehementer virulenta: propterea huc spectat ille versiculus.

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή.

Morsus aspidis prouerbium.

Idest.

Telum aspidis profectò mulier improba.

Quoniam Aelianus tradidit aduersus omne serpentis virus, excepto morsu aspidis, remedium inueniri. Immò Manurius in Adagijs pronunciauit hoc prouerbiũ trahi posse ad hostem clanecularium: cum aspis, citra dolorem, venenum infundat, & post demorsam partem, nullum ferè in ea vulneris vestigium appareat. Tandem solet etiam hoc

Mulier improba aspidi comparatur.

Aspis à vipera prouerbium. promulgari. *Aspis à vipera.* Et præcipuè quando scelestus homo, virum improbum consulit. Refertur hoc inter apophthegmata Diogenis, qui conspicatus duas mulieres colloquentes, hæc verba protulit: *Aspis à vipera mutuo venenum sumit:* nec immeritò, quoniam mulier à multis ἰλιὰς κακῶν dicta est. De hoc prouerbio confugiendum est ad caput de vipera, vbi latius de hoc agitur. E

MIRACVLA.

SEVERVS Sulpitius agens de virtutibus Monachorum orientalium, narrat quòd cuidam iuueni, qui pœnitentia ductus nuper ad Eremum secesserat, tabernaculumq; nònnisi per spatium sex mille passuum à monasterio sibi constituerat, Abbas panem, per duos pueros, miserat, quorum natu maior annum quintum decimum, minor verò duodecimum agebat. His ergo pueris inde reuertentibus aspis mirandæ magnitudinis fit obuiam: ipsi autem nihil perterrefacti bestiam collum tumidum deponentem conspicati sunt: interim minor natu feram manu comprehensam pallio inuoluit, deinde Monasterium ingressus quasi victor, spectantibus cunctis Fratribus, reuoluto pallio, captiuam aspidem non sine iactantiæ tumore ostentauit. Cum autem puerorum fidem, atq; virtutem cæteri prædicarent; tunc Abbas hanc infimæ ætatis iactantiam ægrè ferens, virgis vtrumq; compescuit obiurgans eos, cur prodidissent, quod Dominus per eos fuerat operatus: nam opus illud non suæ fidei, sed diuinæ virtuti attribuendum erat; illisq; præcepit, vt Omnipotenti Deo humili corde famularentur, & non signis atq; virtutibus gloriarentur. Item Christiana virgo diuinis munita auxilijs multitudini aspidum, quarum simulacra Magus quidam excitabat obiecta, illæsa, & incolumis euasit. Hec & alia huius generis miracula legenda sunt apud Surium, & alios Authores qui mores, & gesta illorum Martyrum prodiderunt, qui iussu Tyrannorum in lacum serpentibus plenum ducti fuerunt. F

Puer aspidē perstrectas illæs.

Christianę Virginis miraculū.

G

HIEROGLYPHICA.

L. 14. Hierogl.

SACERDOTES Aegyptij, ex Pierio Valeriano, ad ostendendam quamdam vim inuictam principatus, iconem aspidum repræsentabant, quoniam longa experientia compertum est, paucos ab aspide percussos euasisse. Ideoq, olim peruulgati moris fuit diademata Regum in Aegypti imaginibus aspidum decorare. Siquidem hoc hieroglyphico stabilitatem regni designabant: nam quemadmodum amor aspidis erga coniugem firmus, & stabilis esse perhibetur: ita per aspidis simulacrū, regnū suum inter reliqua imperia firmum fore indicabant. Vnde Valerius Flaccus scribebat: *Iamq; aspide cincta comas, & euanti persona sistro.* Quamobrem Diodorus Siculus addebat à Sacerdotibus Aethiopum, & Aegyptiorum pileos oblongos gestari, circa quos inuoluti aspides conspiciebantur, vt, qui contra Reges insurgere audebant, lethalibus morsibus subesse demonstrarent. Sunt qui hominem nulli Legum Imperio, vel Magistratuum edictis, vel Dynastatum iussis obtemperare nolentem, significent icone aspidis aures obtūrantis: nam aspis statim atq; cantionibus accersiri senserit, aures claudere conatur, ne verba excantantium audire queat. H

Diademata Regum Ægypti qualia. Lib. 4.

Cur aspides in pileis. Viri inobedictis hieroglyph.

In lib. de reb. Aegyp.

Alij, per duas aspidum icones, tenacem, & synceram amicitiam denotari posse arbitrantur: quandoquidem perhibent aspidem nunquam absq; comite è specu egredi, vt si earum altera occidatur, superstes alterius mortem vlcisci possit. Postremò addit Cælius Calcagninus, simulacro aspidis tanquam à senecta immunis, & ad morum nullo vtentis instrumento, & facili reuolutione se contorquentis, astrum designari posse: quamuis hoc hieroglyphicum à quacumq; alia Serpentis icone monstrari possit: cum quilibet Serpens prænominatis gaudeat conditionibus.

EMBLE-

A

EMBLEMATA.

FLORENTIVS vir præstanti litterarum scientia conspicuus, in suo Emblematum libro, delineauit chirurgum secantem brachium hominis ab aspide demorsi, cum hac inscriptione. PRINCIPIIS MALI OBSTANDVM. Deinde subscripsit hexastichon huius tenoris. *Embl. 66.*

Aspidis haud vlla morsus curabitur arte,
Ense recidatur pars nisi læsa statim:
Haud aliter si seditio teterrima pestis
Ingruat, & secum crimina multa trahat.
Omnia sunt tentanda quidem, sed tollere præstat
Vnum, ne totus grex malè dispereat.

B Principijs cuiuscumq; mali confestim occurrendum esse, monet etiam Persius satyra tertia, quando canit.

Helleborum frustra, cum iam cutis ægra tumebit.
Poscentes videas, venienti occurrito morbo.

Neq; hoc est valde dissimile illi, quod recitabat Ouidius in libris Amorum, quando dixit.

Vidi ego quod fuerat primo sanabile vulnus,
Dilatum longa damna tulisse mora.

Vel iuxta aliud.

Opprime, dum noua sunt subiti mala semina morbi.

Hoc igitur præceptum seruandum est in demorsis ab aspide, qui nullo modo sanantur, nisi partes læsæ illicò amputentur. Itaq; hoc emblemate monentur Principes, vt seditiosos ciues merita pæna puniant, atq; à Republica eijciant: siquidem ille, cui neq; natura, neq; industria rectè viuendi studium conciliare potest, ad mentem Platonis, vita C est priuandus: cum in hoc casu Clementiam esse, non esse clementem, multi opinantur, iuxta vulgatum carmen. *Misericordia genus est sceleſtos interimere*

Impius huic fueris, si pius esse voles.

Dum vnius interitu multi seruantur, propterea quod optimum misericordiæ genus est sceleſtos interimere, non tantum vt ipsi pereant, sed vt pereundo alios à maleficijs deterreant. Quare ad rem nostram reuertentes attestamur satius, & melius esse, vt vna tantum pars, & non totum corpus intereat. Alia quoq; huius generis emblemata videnda sunt apud Authores politioris musæ studiosissimos, quę breuitati studentes ommittimus.

PHRENOSCHEMATA.

LVCAS Contilis scriptor Italicus, in suo erudito Phrenoschematum libro, figurauit aspidem aures obturantem hoc titulo coronatam; D MENTEM NE LÆDERET AVRIS. Voluit enim indicare, quòd Author huius symboli profitebatur se agresti odio prosequi illos, qui modestiæ nescij, & pudoris improbi in dies conuicijs, & maledictis aliorum nomen lacessunt: ideoq; instar aspidis claudit aures, qui magici cantoris voces audire renuit. Item Ioannes Andreas Palatius, in suo opere Phrenoschematum, scriptum reliquit, quòd vir quidam palestræ litterariæ miles exercitatissimus effigiauit aspidem cauda aures obstruentem, vnà cum simulacro aperti libri, addiditq; hoc Dictum Italicum. MISERO ONDE IO SPERAVO. Itaq; author huius Insignis voluit omnibus manifestare quomodo aspidicam naturam indignatæ cuiusdam mulieris, neq; vlla exacta etiam dicendi facultate, neq; carminibus melle suauioribus placare potuerit. Deniq; Percinallus in suo volumine Insignium memorat nobilissimum virum, qui ad demonstrandam cuiusdam fœminę crudelitatem, exhibuit iconem aspidis, cum dicto. NON OMNIBVS VNA. Quasi velit innuere, quòd omnis aspis, *Aspis obturans aures, quid significet.* *Fœmina quomodo aspidi comparetur.*

vt te-

vt relatum fuit in historia huius animalis, nunquam sine comite diuagatur: hæc autem fæmina, quæ in actionibus aspis esse videtur comitem respuit. E

SIMVLACRA.

NEMINI dubium esse arbitramur, quòd olim Aegyptij æternos honores multis brutis, & potissimum aspidibus decernebant: quapropter hæc animantia lædere nefas esse opinabantur. Ideo Cicero non sine causa hæc scribebat: Aegyptiorum mores quis ignorat, quorum imbutæ sunt mentes prauitatum erroribus, nam carnificinam potius subirent, quàm ibin, aut aspidē violare. Idcirco refert etiam Aelianus ab Ægyptijs simulacra Isidis iconibus aspidum tanquam regio quodam diademate coronari. In cuius rei confirmationem fatetur Giraldus agens de Iside, se vidisse hoc simulacrum in vetusto quodam numismate apud Augustinum Mustium. Icone autem aspidis penès Isidem vtebantur, tum quia aspides sexdecim ætates viuere ferebantur, tum quia aspides in hominum perniciem natas esse negabant: cum notum esset ab aspidibus necem tantùm impijs afferri. Quod si ita esset, Feram hanc tanquam Iustitiam honoribus cumulandam esse fas esset, quippe quæ acrimonia intellectus prædita bonum à malo, & verum à falso distingueret. F

Isidis corona qualis.

Syntag. 12

Isis iustitia simulacrum.

Addunt alij ab Iside scelestis tantummodo hominibus aspidem immitti, hancque solum Thermuthim vocatam, tanquam immortalem prædicabant, huicq; in vnoquoq; sacratum ædium angulo, sacella ædificabant, & bubulum adipem interuallis quibusdam obijciebant. Quapropter aspis, in Sacris Isidis, cum collo tumido, & capite elato circumferebatur: nam Isiaca tabula (teste Salmasio in Solinum) aspidem hac forma delineatam exhibebat. Quare Iuuenalis in sexta satyra sic canebat, huc alludens.

Isiaca tabula quid repræsētet.

Et monisse caput visa est argentea Serpens.

Apuleius quoq; ad rem, de gestaminibus Isidis scribebat, quòd læua cymbium dependebat aureum, ex cuius ansulis surgebat aspis caput attollens arduum, ceruicibus latè tumescentibus. Quocirca non à veritate recedunt, qui inter simulacra ad Isidem spectantia, chelidoniam aspidem, & sistrum recensent: quamuis postea tradant id inde factum esse, quoniam sistrum edat sonum voci hirundinum similem; cum tamen chelidonia aspis tanquam Nili maximè peculiaris ibi effigiaretur, quippè quæ cum sistro, & osyride inter mysteria Isiaca recensebatur. Id innuit Ouidius, quando canit. G

Sistrū quē sonū ederet

Sistraq; erant, numquamq; satis quæsitus Osyris,
Plenaq; somniferis Serpens peregrina venenis.

Insuper recitat Matthias à Michou, quod olim etiam Lithuani ignem, syluas, & aspides venerabantur. Ignis enim per sacerdotes solum subiectis lignis accendebatur, syluæ sacrosanctæ vocabantur, & deniq; aspides tanquam numina in priuatis ædibus seruabantur.

Lib. 2. c. 2.

Præterea Ripa, in prima parte Iconologiæ, ad repræsentandum Furorem implacabilem, aspidis simulacro vtitur, dum delineat hominem saucium omni armorum genere munitum, in cuius dextra manu stringitur aspis, quæ in hoc simulacro locum eatenùs habere videtur, quatenùs in sacris paginis legitur, quòd nullus furor potest comparari furori aspidis, quę statim atque ab aliquo leuiter etiam tangitur, intumescit, semperq; furit, donec aliquem morsu venenauerit. Iterum Ripa, in secunda Iconologię parte, ad exprimendum Inobsequentem, figurauit mulierem habentem secus pedes aspidem, altera aure ad terram apposita, altera verò caudę extremitate obturata: cum Physiologi aspidem, ne vocibus excantantis obtemperet, aures claudere referant. Postremò idem author, ad ostendendam obstinatam mentem, effigiauit annosam mulierem alas supra caput habentem, cum aspide in sinistra manu, quę malam eorum denotat naturam, qui proprijs tantummodo assentientes opinionibus, aliorum etiam optima non libenter audiunt consilia: cum sint instar aspidis aures claudentis. Ideò Galenus falsę opinionis effectus exprimens dicebat. Falsę enim opiniones animos hominum pręoccupantes non solum surdos, sed etiam cęcos faciunt; itaut videre nequeant, quę H

Simulacrū Furoris quomodo pingatur.

Simulacrū Inobsequētis quale.

Li. 8. de comp. med. c. 1.

alij s

A alijs conspicua apparent. De statuis non multa in præsentia recitabimus; solum enim referemus, quòd Romæ in Viridario *Beluedere*, nuncupato conspicitur statua Cleopatræ Aegypti Reginæ, quæ brachio dextro caput sustentat, cum aspide regionem cordis, sub sinistra mamma, mordente. *Statua Cleopatra.*

VSVS IN CIBIS.

VULGI monimenta personant, quòd Marsi populi viperis, & aspidibus in edulijs vtantur; propterea Galenus scribens de arte curatiua ad Glauconem, loquensq; de viperis, hæc verba proferebat. Ita verò eas condire oportet, quemadmodum vidisti Marsos, qui Feris venenatis, & aspidibus nutriuntur; capite quidem primùm abscisso, & cauda ad digitos vsq; quatuor, deinde omnibus interaneis exemptis; immò & B cute adempta, necnon aqua corpore ipsarum diligenter abluto. Clarissimus Mercurialis in suo tractatu de Venenis ponderans verba Galeni scribentis de Theriaca ad Pisonem, admiratur, quare scripserit Galenus carnem aspidum non ingredi posse antidota, cum vniuersum earum corpus sit venenosum, & nihilominus idem Galenus loco supra citato asseruit Marsos his carnibus absq; noxa vesci. Ad tollendam igitur hanc difficultatem; Respondet Doctissimus Mercurialis totum quidem corpus aspidum veneno redundare, sed Marsi populi illarum carnes edunt, quoniam fortè sub ipsorum cœlo aspides non sunt venenatæ, veluti alicubi, neq; viperæ. Aut dicendum esse putat cum Fracastorio, quòd huiusmodi populi cum aspidibus naturalem quamdam habent sympathiam, vt nunquam ab ipsis lædantur. *L.2.c.10. Aspides quomodo condiātur. Cap.8. Difficultas in verbis Galeni.*

VSVS IN MEDICINA, ET IN VARIIS.

C GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem, senectam aspidis in medicina commendat, & præcipuè si trita cũ melle in suffusionibus oculorum adhibeatur, quandoquidem acutissimam reddere visionem perhibet. Plinius verò ad clarificandum visum, membrana aspidis, quam exuerit, vtitur, sed illam cum adipe eiusdem animalis permiscet. Immò, ex eodem Plinio, curem aspidis pondere sexta parte denarij, cum pipere pari modo, ad expugnandas febres quartanas, gentes Parthorum in aliquo liquore hauriunt. Item Galenus agens de compositione medicamentorum per genera, & enumerans Andromachi emplastra, memorat vnum ex aspidibus ad discuriendas strumas, & podagras, quod recipit therebentinæ, lapidis asij, bituminis singulorũ denarium pondo trecentorum sexaginta, Aphonitri, ceræ, baccarum lauri, gutæ ammoniaci singulorum denarium pondo trecentorum quadraginta, lapidis pyrites denarium pondo octoginta, calcis viuæ denarium pondo centum octo, aspidum cinctis pōdo de- D natium centum quadraginta, olei veteris heminas duas, postremò cinis, pharmaco refrigerato, inspergitur. *Suffusionis remedium. Febris quartanæ auxilium. L.6.c.14. Præsidium strumarũ, & podagræ*

Olim etiam præter vsum medicum aspidibus in supplicijs vtebantur: quoniam Galenus scribens ad Pisonem recitabat, se in magna Alexandria obseruasse, quàm citò morsus aspidum necarent: quandoquidem pectori damnatorum capitali supplicio aspidem admouebant, & reum obambulare iubebant, sicq; confestim illum de medio tollebant. *Vsus aspidũ in supplicijs.*

DE

E

DE DIPSADE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA.

Ordinis ratio. NON erit necesse, vt longo verborum circuitu ostendamus, cur de Dipsade hoc in loco agendum sit; cum superius exaratum fuerit hunc Serpentem à Solino inter species aspidum connumeratum fuisse: dum plures, & diuersas aspidum species assignans, inæquales ad nocendum esse scripserit; quoniam Dipsas, Sitis, & Hipnalis, somno, ex illius sententia interimant. Dipsas igitur, vt æquiuocationem aperiamus, multa significare videtur: cum *διψὰς διψάδος* in Græcorum scholis sit nomen adiectiuum, *Terra arida Dipsas dicta.* quod siticulosum, & aridum indicat: ideoq; Apollonius poeta terram aridam, aliquando Dipsadem nuncupauit; & Ouidius eadem ratione motus, quamdam anum Dipsadis nomine insigniuit, quando cecinit. F

L.1.Amor. eleg.8. ——— *est quædam nomine Dipsas anus.*

Item Dipsas, quando substantiuè ponitur, viperę speciem designat, vel potius Serpentem, de quo in præsentia disseritur; quoniam ab ipso demorsi, inexplebili potandi desiderio crucientur. Pariter Dipsas apud Theophrastum, spinę quoddam genus esse *Li.4. Hist. plant.c.8.* dicitur. Scribit enim in Arabia supra Copton *ἄκανθαν διψάδα* prouenire; & Plinius vertit spinam sitientem; quapropter multi opinati sunt hanc spinam nomine Dipsa- *Dipsas spinæ genus.* dos fuisse appllatam, quia in locis admodum aridis nasceretur: quamuis nonnulli authores, nec præter rationem, existimauerint hanc esse illam spinæ speciem, quam alij Græci, vnica voce, *δίψακον* nominarunt. De hac re legendus est doctissimus Salmasius in Solinum, qui huius rei veritatem est assecutus.

Præterea in Herbario veteri, quod Apulei, nomine inscribitur, herbæ chamælæa, & chamæleon confunduntur, ibiq; varia nomina assignantur, inter quæ, Dipsas, connumeratur. Leguntur enim ibi hæc verba. Quidam Græcorum hanc plantam vocant chamælæam, alij crocodilon, alij Dipsada, alij onocardion, alij cneoron, Itali labrum veneris. Quare periti Botanici hinc colligere possunt, nomina chamęlęę, & chamę- *Quæ planta dicatur Dipsas.* læontis, tanquam eiusdem plantę confundi, & permisceri; etenim cneoron chamęlæę, vel thymelęę nomen est; Dipsas verò onocardion, labrum veneris, & crocodilon chamęlæonti competere videntur, quoniam hanc plantam multi Priscorum cum carduo, dipsaco eamdem esse crediderunt. G

Amplius Danai filię ab aliquibus poetis Dipsades, quasi semper sitientes cognomi- *Dipsades Danai filiæ.* natę fuerunt; cum semper circa aquas infernas versentur: notissimam enim esse coniectamus Danaidum puellarum fabulam, quæ ob necatos sponsos, has pęnas apud Inferos dare feruntur, vt situlis perstillantibus aquam hauriant, atq; in dolium pertusum, graui quidem, sed inutili labore insundant. Harum Dipsadum fabulę meminit Horatius hunc in modum.

——— *atq; notas*
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo. H

Hanc quoq; Tibullus memorauit, dum cecinit.

Et Danai proles Veneris quæ numina læsit
In caua letheas dolia portat aquas.

L.11.c.33 Cælius autem Rhodiginus in suo volumine lectionum antiquarum, narrat, quòd Dipsas nuncupatur in re sacrificali, & pariter hepatis quoddam signum. Demùm apud Salmasium legitur, Dipsas *ἔχις*, idest anguis, Aspis *ὄφις*, idest Serpens. Insuper cum Dipsas serpens gaudeat alijs nominibus, inferius enumerandis; opere pretium erit hoc in loco ambiguitate laborantia recensere. Itaq; Dioscoridi, & alijs authoribus, hic Ser- *Causos Serpens.* pens non solum Dipsas, sed etiam Causos vocatur: cum tamen Græcis *καῦσος* sit æstus, & febris ardens apud Hippocratem. Nihilominus Dipsas quoq; hoc nomine insignitur; cum ab hac percussi tanquam feruenti calore agitati æstuent. Item vocatur Melanuros;

A latiuros; cum tamen μελάνουρος Græcis nominetur animal nigram habens caudam. Immò Melanurus piscis est apud Aristotelem, qui nigris maculis in cauda est insignitus. Huius piscis meminit Reusnerus in Paradiso poetico, quando cecinit. *Melanurus anguis qualis.* *Melanurus piscis.*

Insignem caudæ melanurum nomine nigræ,
Tu gustare (bonus si cupis esse) caue.

Præter hæc, appellatur etiam hic Serpens, in nomenclaturis Dioscoridis, Prester, cum tamen Prester sit genus vorticis, quod typhon, nempe vibratum ecnephiam dicunt. Idem ventus, dum furit, contacta comburens prester esse dicitur, vt author est Plinius; Immò πρηστὴρ ἄνεμος igneus turbo est, vt apud Hesiodum in Theogonia legitur. Ideoq; species est fulminis apud Cælium: de hoc eleganter Lucretius disseris, dum inquit. *Prester anguis item igneus turbo.* *Lib. 6.*

Quod superest facile est ex his cognoscere rebus,
Presteras Graij, quos ab re nominitarunt,
In mare, qua missi veniant ratione supernè,
Nam fit, vt interdum, tanquam demissa columna
In mare de cælo descendunt.

B Hic admonet Lucretius; quòd Græci ab effectu, nimirum hunc ventum presterem παρὰ τὸ πρήθειν, nempe ab incendendo, & inflammando nominarunt. Immò addit Lucretius, quòd hic flatus ignescens, figuramq; columnæ imitans quandoq; in terram descendit. De alio autem paulò inferius sic loquitur. *Ventus prester vnde dictus.*

Fit quoq; vt inuoluat ventis è nubibus ipse
Vortex conradens ex aere semina nubis,
Et quasi demissum cælo prestera imitetur;
Hic vbi se in terras demisit, dissoluitq;
Turbinis immanem vim prouomit, atq; procellæ.

Demùm πρηστὴρ, idest prester apud Pollucem exponitur anterior pars gutturis faucibus subiecta, quando ira efferuescens intumescit: cum tamen πρηστὴρ serpens nominetur ob ardorem inextinctæ sitis, quem morsu patientibus affert. *Lib. 2.* *Prester pars gutturis.*

C SYNONYMA, ET ETYMVM.

LATINI hunc Serpentem Dipsadem, nomine græco, ob vocabulorum inopiam appellarunt. Græcis autem διψὰς nominatur; cum δίψα sit sitis, & διψάω sitio. Quandoquidem icti ab hoc angue, implacabili siti agitantur. Hac eadem ratione ductus Isidorus, Dipsadem Situlam cognominauit, & Auicennas viperam facientem sitim, qua de re in epigrammatibus græcis legitur διψὰς ἔχιδνα, nimirum vipera siticulosa. Ab alijs dicitur μελάνουρος, melanurus, quia nigram caudam habeat. Ab alijs ἀμμοβάτης, Ammobates per arenam incedens. Est enim nomen compositum ex ἄμμος arena, & βαίνω vado. Ab alijs cognominatur πρηστὴρ Prester à verbo græco πρήθω incendo, quoniam Serpens hic patientes, ictibus, veluti quibusdam flammis adurat. Ideo Bellonius solebat dicere vipera, quæ nuncupatur Prester, veneno veluti igneo hominem necat. Non immeritò igitur Dipsas nuncupata fuit Serpens vrens; cum percusD sorum viscera adeò exsiccentur, vt continua aquæ potio ab illis desideretur. hinc nonnulli colligunt, quod Serpens apud Textorem, Anger, & Cruciator dictus à Dipsade non differat. Id narrabat Lucanus de Aulo tusco milite Catonis, qui à Dipsade percussus interijt, quemadmodum inferius recitabimus. Et eò magis libuit Dipsadem Serpentem vrentem appellare, propterea quod in sacris Biblijs legitur, quòd Deus in populum Israeliticum murmurantem misit Serpentes vrentes; & multi docti viri in translatione Bibliorum, Presteras verterunt. Hinc aliqui tradiderunt Presteras, ob internum ardorem, ore semper hiante, & vaporem exhalante calidissimum incedere. Huius conditionis Lucanus sic meminit. *L. 12. orig.* *Vipera siticulosa que.* *Ammobates anguis qualis.* *Serpens vrens qualis.* *C. 21 Num.*

Oraq; distendens auidus fumantia Prester. *L. 9. Pharsal.*

Idem exponit Baptista Mantuanus quando canit.

Nec non inflatis Prester, qui faucibus æstum
Expuit.

Nulla

Causos anguis. Nulla igitur teneri debemus admiratione, si interdum hic serpens καῦσος, scilicet Causos cognominetur: cum hæc vox nimium calorem, & æstum significet. Cæterùm animaduertendum est ad mentem Agricolæ, in libro de Animalibus subterraneis, inter Presterem, & Dipsadem aliquam cadere differentiam: inquit enim Agricola hos Serpentes (licet quoad formam inter se non differentiant) quoad effectum à se inuicem discrepare: cum Prester, percussum extemplò, veluti syderatione quadam immobilem, menteq; alienum reddat, mox pilis defluentibus, & vrgente pruritu, aliuq; fluxu, patientem absumat. *Discrimen inter Presterem, & Dipsadem.* Aelianus etiam quandoq; inter morsum Dipsadis, & Presteris, aliquod obseruauit discrimen; quamuis postea alibi symptomata genita à morsu Dipsadis, & Presteris eadem esse asseuerauerit. Pariter Solinus, & Lucanus de vtroque Serpente seorsim egerunt, illisq; diuersas proprietates assignarunt. Cæterùm in hac difficultate confugiendum est ad Dioscoridem, *Li.6.c.50.* qui scriptis mandauit, Dipsadem Presterem, & Causum vnius, & eiusdem Serpentis esse synonyma, proptereaquod Prester, & Causos ab vrendo, & Dipsas à sitiendo cognominatur. Cui sententiæ Paulus Aegineta, Volaterranus, & alij authores innumeri adstipulantur. F

GENVS, ET DIFFERENTIÆ.

SOLINVS in Polyhistora hunc serpentem inter species aspidis connumerauit; cum tamen Dioscorides, & alij authores nō vulgares Dipsadem ab Aspide toto genere discriminauerint: siquidem hæc animalia adeo inter se sunt diuersa, vt alterum aquatile, alterum terrestre esse feratur. Lucanus id explicat, dum canit.

L.9. Pharsal.
——— *stabant in margine sicca*
Aspides in medijs sitiebant Dipsades vndis.

Aetius hanc serpentis speciem ad illud viperarum genus reducit, quod in locis maritimis libentissimè stabulatur. *In lib. de venen. cap. 14.* Verumtamen Greuinus Dipsadem à vipera bifariam distinguit; primò, quoniam à Dipsade percussi citius intereunt, deinde, quoniam in cauda G huius animalis quasdam paruas nigras maculas obseruat. At Marsi populi (referente Galeno) nullam inter Dipsades, & viperas differentiam, nisi ratione loci, inuenire videntur: *Differētia inter Dipsadem, & Viperā, ex opin. Marsorum.* etenim degeneres in locis salsilagine refertis Dipsades, & viuentes in solo vliginoso viperas indigitarunt, hasq; minimè siticulosas esse affirmarunt. Quapropter in Libyæ, & Aegypti arenis salsedine præditis Dipsades versabuntur, quæ vero in Italia, viperæ esse ferentur: Hanc autem sententiam Galenus probare non videtur, dum inquit, Sanè viperarum caro adeo ingentem obtinet desiccandi facultatem, vt nōnulli, qui eam ederunt, vehementissima siti cruciati sint, & proinde illas Dipsades cognominant.

Lib. 11. de simp. med. fac. Sunt autem, qui dicant demorsos ab his viperis sanari non posse potando, sed dirumpi potius, quàm siti liberari. Quocirca eos, qui Romæ viperas venātur sciscitatus sum, num aliquam haberent notam, qua genus vtrumq; viperarum distinguerent; at illi genus nullum viperarum Dipsadum esse negabant, sed iuxta mare degeneres talem producere effectum affirmabant, quæ in Italia, ob regionis humiditatem, non inueniuntur. Hactenus Galenus, qui tamen Marsorum verbis assentiri non est visus, dum paulò inferius nullum esse genus Dipsadum negare non audet. H

FORMA, ET DESCRIPTIO.

ISIDORVS, & Arnoldus Villanouanus retulerunt Dipsadem esse serpentem tantæ exiguitatis, vt dùm calcatur non videatur, cuius venenum patientem ante extinguit, quàm sentiatur. *Exiguitas Serpentis quoad crassitiem.* Qui Authores de exiguitate serpentis fortè, quoad crassitiem, verba faciunt, cum in icone Dipsadis à Greuino exhibita longitudo potius, quàm crassities obseruetur. Verumtamen, ex mente Aetij, longitudo cubitalis huic serpenti assignatur, quæ paulatim ex crassa in tenuem desinit, corpore albicāte, necnon maculis partim rufescentibus, partim nigris variegato. Sostratus hunc serpentem à reliquis

A liquis ita distinguit, dum scribit caudam huius animalis duabus lineis nigricantibus esse insignitam. Auicennas autem collum magnum, & tergum ad extremitatem vsq; nigricans, & caudam valdè tenuem Dipsadi attribuit; quæ bestia, vt plurimum, eodem Auicenna authore, in Regionibus Iokiati, & Assim, nempè in Regionibus Libyæ, & Syriæ versatur. Itaq; Dipsas est animal corpore exili viperæ perquam simili, & ictu violentissimo. Vnde non erit cur Matthiolus admiretur Leonicenum virum alioquin eruditissimum, qui Dipsadem corporis forma, nullis notis à vipera diuersam esse existimauit: nam similitudine horum animalium deceptus vnum ab altero non discriminauit. Quamobrem Nicander in Theriacis canit hunc in modum,

Locus natalis huius anguis.

In Comm. ad Diosc.l. 6.c.50.

Exigua similis spectatur Dipsas echidna,
Sed festina magis mors ictus occupat agros
Parua, & liuida, cui circa vltima cauda nigrescit.

Et Georgius Pictorius in Letna malorum paruitatem huius serpentis meditans, sic canebat.

Situla paruus item serpens sputamine lædit,
B *Et sensus tollit, tollit itemq; motum.*

Author libri de natura rerum scriptis mandauit hunc Serpentem tanta colorum varietate refulgere, vt mira specie, & eximia pulchritudine, intuentes in admirationem trahat. Cæterùm Solinus, & multi alij authores hanc figuræ serpentinæ elegantiam non Dipsadi, aut Situlæ, sed Scytali assignarunt. Quapropter prædictus author libri de natura rerum horum nominum congruentia, fortè deceptus, alterius descriptionem alteri attribuit; quemadmodum, ex delineatione vtriusq; serpentis innotescere potest: Hoc igitur in loco lector iconem Dipsadis, ex Greuini mente, contemplari poterit.

Colorũ varietas non obseruatur in Dipsade

NATVRA. ET MORES.

DIPSADI natura adeò tetrum congenuit virus, vt inter perniciosissima animalia ab Authoribus recenseatur. Quamobrem iure optimo Moses in Deuteronomio, terrificam illam describens solitudinem, C Dipsades in illa versantes memorauit. Est enim hoc animal fraudulentum, quoniam inter oua struthionum in arenis locata malitiosè stabulatur, vt Garamantes huiusmodi oua colligentes fallat. Tales enim populi, cum careant creta, ex qua fictilia vasa finguntur, ouis struthionum per medium dissectis, loco vasorum vtuntur: immò ex his pileos ad tegendum caput idoneos fabricant; cum huiusmodi gestamine plurimum delectentur. Insuper natura tam feruens indidit Dipsadibus venenum, vt ab illis percussi ardente siti crucientur. Quapropter Textor ad rem sic canebat.

Dipsadis vafrámẽtũ

Oua struthionũ ad quid.

Non adeo feruet, quem læsit aquatica Dipsas.

Hac eadem ratione motus Lucanus hoc animal torridum appellauit, dum cecinit.

Exuuias positura suas, & torrida Dipsas.

Hoc enim animal acri semper ardere siti perhibetur, quæ nulla vnda restingui potest: Vnde Lucanus canit.

L.9. Pharsal.

Loco cit.

—— *in medijs sitiebant Dipsades vndis.*

D Immò Reusnerus in Paradiso poetico ad rem, infrascriptum recitat distichon.

Tu colis immundas tristis velut hydra paludes,
Aut qualis medio Dipsas in amne sitit.

Quamobrem poterimus iure optimo illud pronunciare de hoc animali, quod de Tantalo cecinerunt Poetæ.

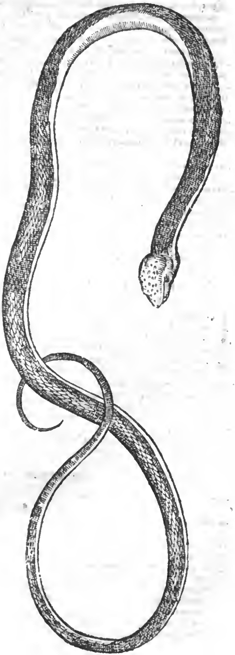
Dipsas Tãtalo similis

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus.

Non erit igitur admiratione dignum, si demorsi ab hoc animali confestim tabidam, & tantaleam concipiant sitim: Id non latuit Galenum, qui in tractatu de symptomatum causis, causam implacabilis sitis assignans, scribebat hanc ex diuturna praua victus ratione dimanare, quæ tandem patientem perimit, veluti, qui comedit viperam fortè Dipsadem, ignea afflictatus siti interijt. Immò quoniam hoc animal mordendo sicci-

L.1.c.7.

Causa sitis intensa ex Galeno.

A totem generat, à multis os siccum habere fertur. Vnde Reusnerus sic canit.

Respicit auerso maculosum lumine tergum,
Et sicca Dipsas virus in ore gerit.

Itaq; ob ictum huius serpentis, tanta siccitas in corpore patientis generatur, vt animal mordens totum absorbere humorem videatur. Reusnerus id testatur, dum inquit.

Imbibit humorem lethali noxia morsu
Dipsas, & in venis frigida virus agit.

Cum tamen natura huius animalis sit (quemadmodum Physiologi referunt) vt semper feruida ardeat siti, quam postmodum ab hoc animali percussi facilè concipiunt, id patet in infrascripto Reusneri disticho. *Sitis ardēs excitatur ab ictu huius serpētis*

Vt sitis hanc torquens nullis extinguitur vndis,
Sic rabidam morsu concitat illa sitim.

Si quis autem naturam huius venenosi serpentis melius intelligere cupiat, adeat Lucanum poetam, qui recitat omnia symptomata, quæ vexarunt Aulum Tuscum militem Catonis in Africa à Dipsade demorsum: vbi legitur, quòd nullo aquæ potu etiam co-
B pioso, neq; proprio etiam hausto sanguine sitim ob morsum Dipsadis conceptam, sedare potuerit: carmina igitur Lucani sunt hæc.

L. 9. Pharsal.

Signiferum iuuenem Tyrreni sanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsas calcata momordit
Vix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; lethi
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur,
Ecce subit virus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax; calidaq; incendit viscera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato
Cœpit, defessos iret, qui sudor in artus
Non fuit, atq; oculos lacrymarum vena refugit.
Non decus imperij non mœsti iura Catonis.
Ardentem tenuere virum; quin spargere signa
Auderet; totisq; furens exquireret agris.
C *Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum*
Ille vel in Tanaim missus, Rhodumq; Padumq;
Arderet, Nilumq; bibens per rura vagantem
Accessit morti Libya, fatisq; minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.
Scrutatur venas penitus squallentis arenæ,
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
Æquoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor,
Nec sentit, fatiq; genus, mortemq; veneni;
Sed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes
Sustinuit venas, atq; os impleuit cruore.

Symptomata morsus Dipsadis.

Itaq; ex enumeratis accidentibus, Ardoinus monet colligendam esse malam huius veneni qualitatem, quæ vehementer calida, sicca, & crassa est; cum penitiores partes exsiccet adurendo, & corruget vias vrinæ, totiusq; corporis porros adstringat, ita vt *Qualitas veneni.*
D quidquam potus haustæ aquæ, neq; per lotiū, neq; per sudorem reddatur: quamobrem æger ob copiosam potionem necessariò dirumpitur.

E

L O C V S.

L. 11. de simp. med. fac. *Garamantes populi Libyæ.* *Lib. 13.*

DIPSADES, authore Æliano, tum in Africa, tum in Arabia nascuntur, & diuagantur. Auicennas Libyam, & Syriam proprias huius animalis regiones prædicat. Ab hac doctrina non multùm recedit Galenus, qui prædicta loca tanquam sicciora his animalibus, valdè accommodata celebrat. Verùm licet per totam Libyam diuagentur, plerumq; tamen apud Garamantes Libyæ pariter populos, Psillisq; finitimos libenter stabulantur. Hoc non latuit Silium Italicum, qui cecinit hunc in modum.

Quippe atro rabidas efferuescente veneno
Dipsadas, immensis horrent Garamantes arenis.

Qui plura de loco natali horum Serpentum scire cupit, confugiat ad Lucianum, qui in Dialogo de Dipsadibus hæc habet. Ea pars Libyæ, quæ ad Austrum tendit, copiosis referta est arenis, terraq; Solis ardore exusta, deserta, vt plurimum, & infœcunda non F gramen, non fœnum, non plantam vllam, nec aquam habens, nisi fortè in terræ concauitatibus, imbris, & pluuiarum reliquiæ constiterint, quæ tamen minimè sunt potabiles, cum densæ sint, & tetrum spirent odorem. Has igitur ob causas locus redditur inhabitabilis: nam quo pacto habitari posset locus ita aridus, frugibusq; & arboribus carens, & tam molestis feruoribus ita subiectus, vt aer veluti igneus euadat. Præterea arenæ ipsæ maximoperè feruentes regionem prorsus inuiam, & inaccessibilem faciunt. Soli autem Garamantes his locis finitimi, homines agiles, atq; frugales, in tentorijs vitam degentes, venationum fructibus victitantes nonnunquam, quando talem regionem ingrediuntur circa Solstitium hybernum, sydere maximè pluuio obseruato, quando scilicet maior ardoris pars deferbuit, arenis assiduo imbre madefactis. Venantur autem onagros, struthiones humi volantes, aliquando simias, interdum elephantes: hæc enim animantia sola aduersus sitim perdurant, & molestiam feruentis Solis perferre possunt.

Aer igneus vbi sit. *Garamantes homines frugales.*

Cæterùm Garamantes, postquam commeatum, quem secum ingredientes Regionem detulerunt, omnem consumpserunt, rursus ad proprias perguut habitationes, G ne iterum arenæ accensæ, aut reditum intercludant, aut eundem difficiliorem reddant. Siquidem omnis euadendi facultas sublata est, quando Sol sublato ex regione humore, ardentibus radijs feruere inceperit. Et sanè hæc omnia, quæ hactenus dicta sunt, feruor, sitis, solitudo, sterilis soli infœcunditas minus nobis videbuntur grauia in comparatione ad illud, quod dicturi sumus. Idcircò omnibus modis hæc regio fugienda est. Omnis generis Serpentes hic locus alit, permagnos, varios, multitudine innumeros, forma terribiles, veneno præsentissimo, inexpugnabiles partim in cauernis subterraneis stabulantes, & in arenæ recessibus cubantes, partim verò superne reptantes, nimirũ Aspides, Viperas, Ceraſtes, Buprestes, Amphisbenas, Dracones, & duplex Scorpionum genus, vnum terrestre, & pedibus ingrediens permagnum, multis vertebris insigne, alterum aereũ, & volatile alis tenuibus refertum, ad instar alarum locustæ, aut vespertilionis. His igitur animantibus multis circumuolitantibus, inaccessibilis, & infesta redditur illa Libya. Verùm Serpentum omnium nocentissimus, quos arena illa nutrit, Dipsas est, anguis non admodum magnus viperæ aliqua ex parte similis, qui violento ictu ardores accendit inextinguibiles, & totum corpus adurit incendio, hæc H ille. Vnde colligere possumus verum locum natalem Dipsadum esse Libyam, sed potissimum illam Libyæ partem, quæ Garamantum Nationi est finitima.

Cur Regio reddatur inaccessa. *Vbi omne Serpentum genus versetur.* *Dipsadis descriptio ex Lucian.*

SIGNA

A

SIGNA VENENI DIPSADIS.

SI pro cognitione huius ictus confugiamus ad Dioscoridem, is scriptis maodauit, quòd percussus ab hoc Serpente talem concipit sitim, quæ copiosissimo etiam aquæ potu extingui minimè possit; & quamuis patiens affatim pleno ore aquam hauriat; nihilominus confestim in eamdem bibendi appetentiam relabitur: immò toto habitu ijs fit similis, qui antea nihil potionis hauserunt: hinc Auicennas iustis de causis scribebat, quòd venter huius patientis, & interanea adeò aduruntur, vt aqua satiari nequeat: deinde cũ aqua pota neq; per lotium, neq; per sudorem exeat, per venas ventris meats & abdomen ita tumidũ reddit, vt patiens hydrope laborare videatur. His addit Aetius, quòd, in ictu huius Serpentis, præter symptomata morsum viperæ consequentia, oritur sitis, quæ potu non sedatur: ideòq; cum quidquam nec per vrinam, nec per vomitum, nec per sudorem egrediatur, necesse est, vt ægrotans alterutro horum modorum pereat, nimirum aut internæ partes vehementi adurantur siti, aut ob copiam potionis, patiens dirumpatur. Venenum enim huius generis per vniuersum diuagans corpus, illud ita exsiccat, & adurit, vt instar membranæ, aut corij ante ignem locati contrahatur: quamobrem meatibus excrementorum interclusis, aqua hausta in ventre necessario contineatur. Vnde in hoc casu magna internarum, & externarum partium inflammatio, ob insignem veneni siccitatem accidit, quod per vniuersum corpus dessem inatum totum sanguinem in suam conuertit naturam. Li.6.c.50. Percussus à Dipsade fit similis hydropico. B Venenum exiccans quale.

Prædictis addit Gillius in Ælianum, quòd percussus à Dipsade tanta cruciatur siti, vt tanquam taurus, ore hiante, ad flumen confugiat, vt potu desiderato se expleat. Verùm signum hoc desumptum fuit à Nicandro, qui in Theriacis de ictu huius Serpentis sic canit. Patiens tanquam taurus ad amnem cõfugit.

Quem ferit accenso miseras is corde querelas
Fundit, & arenti sitibundus fauce dehiscit,
C *Quæsitisq; velut taurus superincubat vndis,*
Immensosq; replet, sed frustra viscera potu,
Dum crepet internus rupto mox fumine venter.

Qui plura de his signis scire cupit, confugiat ad Rubricam de natura huius Serpentis, vbi multò plura narrantur.

Cæterùm illi authores, qui Dipsadem à Prestere discriminarũt, signa vtriusq; morsus diuersa assignarunt. Quare Volaterranus retulit ictum à Prestere reddi immobilem, mente alienum, & defluentibus pilis, ventris solutione absumi. Lucanus hæc symptomata recenset, dum inquit. L.9. Pharsal.

Ecce subit facies letho diuersa fluenti
Nasidium, Marsi cultorem torridus agri
Percussit Prester; illi rubor igneus ora
Succendit, tenditq; cutem, pereunte figura,
Miscens cuncta tumor, totò iam corpore maior,
Humanumq; egressa modum super omnia membra
D *Efflatur sanies latè tollente veneno*
Ipse latet penitus congesto corpore morsus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum,
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulis, nec tanto carbasa Coro
Curuauere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus
Intactum volucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impunè feris non ausi tradere busto,
Nondum stante modo, crescens fugere cadauer.

Ex hac Lucani doctrina non possumus colligere, nisi enormem totius corporis tumorem Presteris ictum concomitantem, qui tumor etiam in percusso à Dipsade, ob immo- Symptomata Dipsadis, & Presteris eadẽ.

dicam potionem, obseruari potest. quapropter satius esse existimamus vnà cum Dioscoride, & alijs authoribus non spernendis, symptomata Dipsadis, & Presteris tanquam vnius, & eiusdem animalis promulgare. Isidorus quoq; huius insignis meminit tumoris, quem postea putredo sequitur. Sed obseruandum est, quòd Isidorus ex doctrina Solini transcribens, hallucinatus est: etenim Solinus statim atq; protulit ingentem corporis tumorem Presteris ictu oriri, mox addidit ictum Sepis cõfestim putredinem contrahere. Ideoq; non est legendum, ad mentem Isidori, quòd putredo morsum Presteris concomitetur. E

Lib. 12. Orig.

VENENI DIPSADIS MEDELA.

lib. 6. cap. 50.

DIOSCORIDES, diligenter ponderata huius veneni natura, pronunciauit, quòd morsus Dipsadum tanquam immedicabiles à plerisq; Veterum relinquebantur. Quocirca, si peculiaribus contra Dipsadem auxilijs egeamus, communia experiri oportet. Protinus autem scarificationem loci affecti, & inustionem (si pars id ferat) necnon amputationem faciendam esse opinamur: deinde varia cataplasmata adhibenda sunt, quæ in primo capite huius libri fuerunt proposita. Immo acres cibos, & meracas potiones, & lauacra probat Dioscorides, quæ subinde, breui spatio assumenda sunt, priusquam morbi genus emerserit, quo semel erumpente, opem ferre non potest vlla medici opera: hæc Dioscorides. F

Amputatio & scarificatio partis læsæ.

Verùm Galenus scribens de Theriaca ad Pisonem, inter alia præsidia ad expugnandum Dipsadis virus celebrata, theriacam Andromachi multis laudibus cœlò tenus effert, atq; extollit. Hac de causa in poemate Andromachi sic canitur.

Theriaca Andromachi laudes.

Non, si quis cupidis expressa papauera labris
Hauserit, exitium pocula sumpta ferent.

Et paulò inferius. G

Arida non Dipsas, non clarus fraude Cerastes,
Non feret impresso vipera dente necem.

Aphrodisæus admiratur hoc præsidij genus, scilicet cur theriaca in hoc casu sumpta possit sedare sitim, quam morsus Dipsadis in percussis animalibus accendere solet; quandoquidem hoc nobile medicamentum ex calidis, & siccis simplicibus integratur. Neq; adduci potest id alia ratione fieri posse; nisi mutuo quodam viperarum consensu huic antidoto permixtarum, quarum carnes, admiranda antipathia aduersus quodcumq; animal venenosum potiuntur. Auicennas demorsis ab hoc Serpente plurimùm olei, adciendam vomitionem, propinat: deinde enemata fæces educentia, & aquas commendat; Amplius diuretica præscribit, veluti sunt decoctiones apij, spicæ indæ, asari seseleos, petroselini, & similium. Exterius autem, cum sale, calce, & oleo componit emplastrum, & tandem cuncta medicamina morsibus canis rabidi conferentia summopere celebrat.

Lib. 1. Probl. Theriaca, qua ratione iuuet demorsum à Dipsade.

Diuretica conueniūt.

Præterea Castoris testes, ex Plinio, aduersus Presteres, cum panace, aut ruta in vino præcipuam afferunt vtilitatem. Insuper salsamentorum cibus, ex eodem authore, mero subinde hausto; itaut circà vesperas vomitui reddatur, percussos à Chalcide, Elape, & Dipsade maximoperè iuuat. Iterum Plinius flores, & mora rubi, corticem, baccas, & folia lauri in morsibus Hæmorrhoi, & Presteris minimè infrugifera esse putat: quemadmodum, & portulacam in hoc casu vtilissimam esse opinatur, dum inquit. Portulaca, quam Peplium vocant, non multum satiua efficacior est, cuius memorabiles vsus traduntur: sagittarum venena, & Serpentum Hæmorrhoi, & Presteris extingui pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi afferunt. At cum ipsa, ob anni tempus, non reperiatur, semen eius simili efficacia prodest: accipio portulacam vulgarem, non autem peplium Dioscoridis: hactenus Plinius. Hoc præsidium in tali casu non parum momenti habere videtur; posteaquam Paulus etiam Aegineta, in simili casu, portulacæ folia, ex aceto contrita, folia rubi cum melle leuigata, plantaginem, hissopum, al-

Vomitus prouocandus est.

Quæ portulaca sit adhibenda.

A lium, porrum, rutam, & vrticam celebrat. Aetius remedia morsibus viperarum conuenientia extollit, deinde potiones lotium prouocantes probat, item enemata, & medicamenta vomitum excitantia non omittit: postea vulneri, post scarificationem, & cucurbitularum, necnon dissectarum gallinarum appositionem, emplastrum ex oleo, calce, & vino imponit. Tandem Celsus, ad exterminandum Dipsadis venenum, potionem asphodelli arefacti cum modico rutæ, trifolium quoque, & mentastrum cum aceto libentissimè admittit.

Gallina per mediū dissecta quādo conueniant.

MYTHOLOGICA.

Recitat Aelianus, in historia Animalium, cum Prometeus ignem in gratiam mortalium à Vulcano furatus esset, Iouem indignatum furti indicibus nobilissimum pharmacum, ad arcendam senectutem largitum esse. Sed qui hoc acceperunt munus, illud asino vectandum imposuerunt. At bestia, æstiuo tempore, itinerans tali onerata sarcina, grauiquè oppressa siti, ad limpidissimum fontem à Dipsade custoditum, potandi gratia accessit. Asinus autem à custode fontis repulsus, sitisq; impatiens, pretiosum, quod gestabat, pharmacum, vt ad bibendum admitteretur, Dipsadi obtulit. Cæterùm Nicander in Theriacis sic aliter hanc fabulam exarat. Cum Iupiter Saturni nempè Temporis filius natu maior, distributa fratribus minoribus hæreditate, nimirum cum Neptunus æquora, & Pluto tartara occupasset; solemni, celebriquè pompa, numeroque Deorum associatus æthereum regnum ingrederetur, vt hominibus in signum lætitiæ gratularetur; munus iuuentutis illis largitus est. Mortales autē tali grauati onere, illud gestandum asino imposuerunt. Hic cum longum iter confecisset, siti æstuans, conspicatus fontem à Dipsade custoditum, eam rogauit, vt sitim illa extingui aqua permitteret: Dipsas autem, nisi accepto iuuentutis munere, asini voluntati obtemperare noluit. Qua de causa deinceps homines aureo iuuentæ dono priuati, senio obnoxij
C fuerunt, & angues, quot annis; senectam exuerunt. Verùm ex altera parte Dipsadem ab asino vnà cum iuuentutis dono sitim recepisse ferunt: hinc postea factum est, vt ab hoc demorsi angue, aspera, & ignea siti corripiantur. Audiamus igitur Nicandrum versibus in latinum translatis sic loquentem.

Lib. 6. cap. 51.

Opinio Nicandri circa hanc fabulam.

Cur percussi à dipsade siti crucientur.

Peruetus est iuuenum, & narratur fabula, quod, cum
Maximus æthereum cepisset Iupiter arcem,
Diuiso in fratres maris, & quod Tartara, regno,
Contulit æternam mortalibus inde iuuentam,
Vt dignum meritis impertiretur honorem:
Iam quondam supero surreptæ ex æthere flammæ
Prædonem amentes, odere Promethea, quòd non
Ipsos perpetuum viriaes fecisset in æuum:
At nihil hoc illis diuinum, & nobile munus
Profuit à facili iam suscepisse Tonante,
Quandoquidem pigro fesso tandem illud asello
D *Imposuere grauis qui mox sub pondere doniş*
Arida dum tentat vicino guttura fonte
H *Colluere, aspecto subitò Serpente stupescit,*
Vtq; sibi tutum velis is concedere potum,
Supplicat: ille bonum fore se respondet, at ista
Conditione, suo si det quæ pondera dorso
Baiulet insipiens (suasit sitis) annuit ille è
Hinc est quòd veterem Serpentes corpore pellem
Abijciant, & quoq; noui reparentur in anno;
Infelix hominum genus, omni ex parte, sequenti
Perpetuo senio, certoq; sub infera fato,
Ipseq; sic Serpens, velut ante accensus asellus
Ferueat, & peiore hominem clam vulnere lædat,

Qui

Qui plura de hac fabula scire cupit, adeat primum caput huius libri, & secundum caput libri de Quadrupedibus Solidipedibus, quibus in locis valdè curiosa lector inueniet. E

MORALIA.

Dipsas, siue Situla, in doctrina morali, meritò auaritię assimilatur: quandoquidē si percussus ab hoc Serpēte ad interitum vsq; sitit ardet; pariter ab Auaritia comprehensus ad finem vsq; vitæ aurum immodicè sitit. Et ratio est, quoniam

Gaudia magna putat nummos seruare dolosos,
Nec fruitur partis stultus vbiq; suis.

Auari hominis conditiones. Immò ea quandoq; est hominis auaritia, & implacabilis pecuniarum sitis, vt, cum iam alterum pedem in cymba Charontis habuerit, nondum suæ cupiditati sit descripturus modum. Ideoq; ad rem canebat ille.

Qui legit immensum nummorum pondus & auri,
Partaq; de partis captat solatia rebus:
Stultus ad illecebras, & gaudia sera nepotum
Congerit hos sumptus, terraq; vorace recondit.
Ad stygios penetrat sed cum defunctus auernos,
Et vada Cocyti tenebrosi pallida lustrat:
Nil sibi diuitiæ prosunt, nil sortis auara
Congeries, sitiens Acherontis flumina gustet. F

Ideo D. Ambrosius in expositione Euangelij de hydropico in ædibus Pharisei sanato, scripsit impium esse, sitire, dum quis, vel diuitias, vel cætera huius mundi bona concupiscit.

Bibones cōparantur Dipsadi. *L.1.Amor. eleg.8.* Verùm satius erit hominem vini intemperantissimum Dipsadi comparare: etenim si Dipsas aeri semper siti premitur; item bibax continuo mero corpus mancipare desiderat. Idcirco Ouidius quamdam anum lenam Dipsadem indigitauit (hanc Plautus meribibam, & multibibam appellasset) & non immeritò; siquidem vetulæ lenocinium exercentes, ob siccitatem senij, semper sitiunt. Carmina autem Ouidij sunt hæc. G

Est quadam quicunq; volet cognoscere lenam
Audiat, est quadam nomine Dipsas anus:
Ex re nomen habet, nigri non illa parentem
Memnonis in roseis sobria vidit equis.

Item sunt, qui baccheis liquoribus adeò delectantur, vt spreto omni diuitiarum genere, nec non postpositis cunctis honoribus, & dignitatibus, magno probro, vino tantùm se obruere desiderant. Meminimus, in hoc genere, legisse apud Scaligerum Epigramma huius tenoris.

Optarem mihi non aurum, non oppida terra,
Non quas Thebarum iactat Homerus opes.
Verùm vt plena mero spument mihi pocula Baccho,
Summaq; perpetuus proluat ora latex.
Semper amicorum circum potante corona,
Et vitem agricola falce premente colant;
Hæc, quas testor opum, sunt argumenta, valete
Fasces, cum teneo pocula plena manu. H

Ebrij, quid præstent in mensa. Huius ratio inde nascitur, quoniam nati ad perdenda vina, omnem fælicitatem in bibendo collocant, & quasi in gremio Iouis sedentes assiduè canunt.

Fælix est, ter fælix quater,
Cui dat potum Bacchus pater
De spumanti canthero.

Quare iustis de causis quidam poeta agens de turpitudine mensæ, in qua gurgites, & helluones vini discumbunt, canebat hunc in modum.

Non pudor in verbis, non est reuerentia mensæ,
Porcorum ritu, gens mala viuit ibi.

Irreue-

A *Irreuerenter agunt, panesq; & fercula mensæ*
More suum potant, pocula lata vorant.
Reddere nec curant grates, pro munere, Christo,
Votaq; pro tacitis sacrificare bonis.
Sordida labra tenent potius spumante saliua.
In manibus crassa stercora spurca gerunt,
Ex naso stillant muci, nimbiq; madentes,
Ex oculis lippis sordida gutta fluit.
Maxillæ squallent, nigra rubigine dentes,
Sordent, mundities corporis omnis abest.
Prætерea inuitant se se ad munera Bacchi
Consocij, quorum pocula plena madent.
Ructant, exhaustum donec spumare falernum
Possent, & vino sordida mensa fluit.
Inq; vicem Bacchi madido certamine se se
B *Sollicitant, haustus continuantq; meri.*

Quid plura? non defuerunt etiam temulentiæ nota infames, qui à Dipsade feriri desiderauerint, vt acri exardentes siti, in assiduam bibacitatem, & crapulam (quam semper detestari debemus) incumbere possent. In hoc genere legitur apud Pierium Valerianum pulcherrimum epigramma de Framariano Scurra, quod sic se habet.

Continuū bibēdi desiderium.

Narrabat quidam vim Dipsados exitialem,
Perpetuam infundat, qua pede sixa sitim,
Nempe sitim, tria quam neq; ante extinguere Nili
Ostia, vel magnis stagna perhausta cadis,
Interiore loco Libyæ Garamantas ad ipsos,
Quà fouet arenti struthius oua solo:
Quippe vbi quis misera spatiatus fortè per arua
In pede fulminei vulnera dentis habet.
Ritè duæ dextra famulæ, totidemq; sinistra
Hæc gerit, hæc pleno vase propinat aquas.
C *Illa propinatis, alias superingerit: illa,*
Nec mora, nec requies, pocula mille parat.
Framarianus adhuc, hanc è mihi quærite amici,
Figat, vt illa meos officiosa pedes.

Hic ambiget aliquis, qua ratione in helluonibus, & temulentis continua fames, & sitis excitetur, cum eorum vasa repleta sint, & venæ repletæ ex Galeno non attrahant. Galenus enim, ad excitandam appetentiam, quinq; motus necessariò præcedere debere asseuerat: etenim primò membra exinaniuntur ratione caloris natiui in humidum, tanquam in propirum pabulum semper agentis, deinde venæ inanitæ ab alijs venis, & à iecore attrahunt, tertiò aliæ à meseraicis, & à ventriculo, quartò in ventriculo fit suctio, & tristis sensatio, quintò insurgit animalis facultas, & gignitur appetentia. Itaq; si in appetitu excitando, ordo prædictorum motuum est seruandus, sequetur quòd nullo modo fiet appetentia, nisi præcedente tristi sensatione quæ non aderit, nisi fiat suctio, & attractio à venis, & hæ non attrahent, nisi partes corporis vi caloris exinanitæ D fuerint. Hoc autem in habitu Helluonum, & Manduconum minimè præstari potest, tum quia non solum horum membra non sunt exinanita, sed potius adeo extensa, vt maiorem extēsionē perferre nequeāt, etiam quia venæ sunt ita repletæ, vt magis impleri non possint; quare cum non egeant, non attrahent, nec in ventriculo fiet suctio, nec tristis sensatio, consequenterq; nec appetitus excitabitur, quomodo ergo isti Bibaces, & Edones poterunt absq; appetitu indies voracitati suæ deseruire?

Lib. 1. de symp. caus. c. 2.

Quinque motus concurrūt ad excitādum appetitum naturalem

Dubitatio circa appetentiam.

In hac dirimenda difficultate, duplicem appetitum, nempe naturalem, & voluptuosum possumus assignare. naturalis non potest fieri, nisi præcedant quinque illi motus à Galeno recitati: quapropter non talis appetitus in helluonibus, sed tantummodo voluptuosus excitatur. Neq; officit omnium vasorum repletio; quandoquidem calor naturalis semper concoquit, & semper alimenti distributionem exercet, cum natura, seu facultas vegetatiua semper sit in actu secundo, quia eius quies est interitus. Ideò vasis,

Solutio prædicta difficultatis.

etiam

etiam repletis operatur, licèt lentè, donec vel ob prohibitam euētationem calor ſuffu- E
cetur, vel aliquod vas diſrumpatur: hac de re hominibus temulentis repentinus interi-

L. 1. Aphoriſ. aphor. 3.

tus ſemper impendet. Vnde Hippocrates iure optimo ſcribebat habitum Athletarum gulæ ſingulis horis inſeruientium periculoſum eſſe; verba autē Hippocratis ſunt hæc. *Habitus Athletarum, qui ſummum bonitatis attingunt periculoſi, ſi in extremo conſtiterint, neq; enim poſſunt in eodem permanere, neq; quieſcere, cum verò non quieſcant, neq; poſſint proficere in melius. Reliquum eſt igitur vt decidant in deterius. His de cauſis bonum habitum ſtatim ſoluere expedit, vt corpus rurſus nutriri incipiat.*

Crapula eſt fugienda.

Quare prudentes viri ex aſſertis colligere debent huiuſmodi vitium prorſus vitandum eſſe, quoniam qui crapulantur, animam, & corpus indignis modis polluunt; iuxta ſententiam cuiuſdam poetæ ſic canentis.

Polluit hic animam ritus, corpusq; laceſcit,
Aſſidua eſt peius ebrietate nihil.
Inducit morbos varios, & corpora ſoluit,
Et frangit neruos, contaminatq; caput.

Nec præter rationem, eum Galenus, in Commentarijs ad Aphoriſmos Hippocratis, F
ſcriptis mādauerit omnem noxam à vino genitam Græcis κραιπάλην, ideſt crapulam nominari, παρὰ τὸ κάρηνον, καὶ πάλλεσθαι, quia caput concuſſum valdè patiatur.

A copia vini, quæ damna dimanent.

Præterea vinum immoderatè hauſtum non ſolum capiti obeſt, ſed neruos quoq; omnes à capite ad artus deſcendentes valdè debilitat: iuxta illud diſtichon.

Vt venus eneruat vires, ſic copia vini,
Quæ tentat greſſus, debilitatq; pedes.

Vini effectus qui, & quales.

Sin autem lector omnes vini immoderatè ſumpti effectus, & affectus ſcire cupit, memoriæ mandet infraſcriptum epigramma, quod ſic ſe habet.

Bacchus alit lites, lites diſſoluit eaſdem
Ad pacem Bacchus, belloq; ſana trahit.
Hic ſepelit curas, animos coniungit, amicos
Diſiungit, longo membra ſopore leuat:
Ille aperit verum, mundiq; arcana recludit,
Audaces timidos Bacchus & ipſe facit.
Suſcitat exangues, languentia corpora reddit G
Ardenti humanos vulnere ſæpè necat.
Quid vultis? ſummi ſunt munera maxima Bacchi,
Armatos nudus ſternere namq; poteſt.

Vini commoda quæ ſint.

Itaq; oportet vt homines ſint ciborum, & potiſſimum vini potus continentiſſimi, quoniam vinum moderatè ſumptum caput roborat, præcordia exhilarat, coctioni famulatur, alimenti diſtributionem adiuuat, & deniq; ad recuperandam etiam valetudinem conducit, iuxta vulgatum tetraſtichon.

Suaue Dei munus vinum eſt, hominumq; ſaluti
Conducit, præſit dummodo ſobrietas.
Immodicè ſed ſi tua proluis ora lyæo,
Pro dulci potas tetra aconita mero.

Veneris effectus quales.

Præterea virus Dipſadis iuſtis de cauſis veneno venereo aſſimilari poteſt, primò, quia Dipſas ictu dentium maximum in patiente ardorem accendit; quemadmodum mulier ictu oculorum flammas amantibus inſinuare dicitur: ideircò poetæ Venerem flagrantem, & igneam nuncuparunt. Audiamus Ouidium. H

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Pariter author ille, qui Meſſalinam mutatis veſtibus, ad lupanar ſe contuliſſe decantat, & lupanar calidum, & faces Veneri tanquam ignipotenti aſſignat hunc in modum.

Non calidum intraſſes (proh) Meſſalina lupanar,
Si benè caſta faces Veneris vitaſſet, & arcus.

Comparatio Veneris ad Dipſadem.

Ad rem noſtram pertinet illud epitaphium mulieris cuiuſdam, quæ lecta venuſtate, & formæ dotibus inſignita fuiſſe perhibetur. Hoc autem ſic ſe habet.

Occidit, heu poſtquam multos occidit amantes,
Et cinis eſt hodie, quæ fuit ignis heri.

Verùm quamuis hanc ſimilitudinem explorata fateatur veritas: nihilominus authoritate

A ritate clarissimi viri Scaligeri illam roborare placuit; qui elegantissimo epigrammate virus venereum ad virus Dipsadis sic comparat.

Est in Desertis Libyes, vbi lethifer atros
Per populos rapidis Auster anhelat equis,
Tristis & infesto metuenda simillima Cælo,
Reptilis insani bestia Dipsas agros.
Insidijs pollens, morsuq; inspirat acuto
Perpetuam, illato vulnere dira sitim.
Haud aliud mea nunc obsedit corda venenum
Lethali cuius luminis icta acie.
Verùm aliter cecidit, flammas namq; inter acutas,
Sunt eadem auxilijs ora petenda meis.

Reliquum est modò, vt alterum huius comparationis membrum stabiliamus, meditantes, num venereis accensi facibus, veluti à Dipsade icti in talem agantur furorem, vt præsidijs medicis egeant. Id autem longè petendum non esse opinamur: siquidem B canit Ausonius. *Amantes dicũtur fatui.*

Myrteus amentes vbi lucus opacat amantes.

Deinde author ille, qui cunctorum vitia taxare nititur, dum excordes contemplatur amantes, qui aliena viuunt anima, & aliena loquuntur lingua, minimèq; cognoscunt vitia fœminarum, quas diligunt, eos nuncupauit fatuos sic.

Nutibus, & toruis oculis fatuantur amantes.

Ouidius etiam id intactum non reliquit, dum cecinit.

Quisquis amat, ratione caret, sine lege, modoq;
Discurrit.

Insuper meminimus legisse pulchrum distichon, quò pulchrius in hoc genere, vt nostra fert opinio, inueniri non potest, in quò non amens ad amantem comparatur, sed amantem, & amentem eumdem esse astruit. *Comparatio Amantis ad amẽtem.*

Sunt amens, & amans ijdem; nam mentis vterq;
Nil habet infalix, quòd sine lege furit.

C Immò ad magis roborandam hanc opinionem, insania hæc amatoria, veluti & furor à Dipsadis ictu excitatus remedia expostulare videtur. Quapropter Ouidius libro primo de remedio Amoris sic canebat.

Discite sanari, per quem didicistis amare,
Vna manus vobis vulnus opemq; feret.

Sed quod magis nos trahit in admirationem, est, quòd Paulus Ægineta medicus celeberrimus, post caput de Insania, sermonem habet de passione Erotica, nimirum amatoria, & præsidia huic affectui conuenientia præscribit. *Medela affectus Erotici.*

Postremò, in hac morali doctrina, occasione illius, qui cælum suspiciens, ictus fuit à Dipsade, de quo in subsequenti rubrica verba fient, admonetur ille, qui aliena facta scit, & sua minimè norit, iuxta vulgatum carmen. *Detrectores taxantur.*

Quicquid delirant alij, mox carpit iniquo
Dente theonino, nec sua facta videt.

Hic etiam auceps, de quo mox agetur, gestus, & volatus auium animaduertens, & quæ circa pedes erant non obseruans, lethali vulnere Dipsadis affectus fuit: propterea D illi accidit, quod Thaleti contigisse fertur, qui noctu cælum contemplans in scrobem decidit. Pariter à nonnullis taxantur Astrologi, qui cælestium corporum motus, & influxus meditantur, deinde, quæ propiùs sunt admota, ignorant: immò cum præsentia ignorent, futurorum, quorum cæca est cognitio, scientiam possidere profitentur. Idcirco Morus in hos, lepido epigrammate, sic lusit. *Astrologi quare taxentur.*

Saturnus procul est, iamq; olim cæcus, vt aiunt,
Nec propè discernens à puero lapidem:
Luna verecundis formosa incedit ocellis,
Nec nisi virgineum virgo videre potest.
Iuppiter Europam, Martem Venus, & Venerem Mars,
Daphnen Sol, Hersen Mercurius recolit.
Hinc factum, Astrologe, est, tua cum capit vxor amantes,
Sydera significent, vt nihil inde tibi.

Sed ad-

Ex dictis, quæ doctrina moralis eliciatur.

Sed aduertendum eſt, quòd in præſentia hæc non ſunt exarata, vt Aſtrologia damnetur, E
ſed tantummodo vt ex aſſertis doctrina moralis eliciatur in illos, qui expedita, & optima conſilia alijs impartiri profitentur; cum tamen ſibimet ipſis conſulere nequeant. Iuxta illud.

Sunt plures alijs benè conſultare ſciunt, qui
At ſibimet nequeunt licitum ſuadere, & honeſtum.

Dipſas diabolo, & hæretico aſſimilatur.

Ad finem, cum Dipſas, ob nigredinem caudæ, melanura appelletur: monuit ſapienter Pythagoras animal cauda nigra non eſſe attingendum, innuens declinandum eſſe à vitio, cui ſuccedit mentis nigredo, & voluntatis conflictatio moleſta; quandoquidem vitij facilitatem mox vitæ miſerabilis difficultas conſequatur. Lauretus autem in Sylua Allegoriarum, Dipſadē in Deuteronomio nominatam, allegoricè Diabolum, vel hæreticum expoſuit.

EMBLEMATA.

Viator ſitibūdus à Dipſade mordetur.

QVIDAM vir multa exercitatus lectione, ſumpto a veneno Dipſadis argumento, effigiauit hominem laſſum, & ſitibundum per frondiferam, & vaſtam ſyluam diuagantem, vt ſalientes gelidæ alicuius ſcatebræ aquas, ad ſedandam ſitim, inueniret, nec non ibi figurauit Dipſadem, viatoris pedem pungentem, cum hac inſcriptione INFORTVNIVM. Poſtea ſubſcripſit hoc tetraſtichon. F

Dum luſtrat ſyluam ſitibundus fortè viator,
Vt poſſit gelido fonte leuare ſitim.
Vritur en cæco percuſſus Dipſadis ictu,
Atq; bibens medias hic ſitit inter aquas.

Auceps à dipſade demorſus.

Itaq; non ſine cauſa hoc emblema inſcribitur hoc titulo. INFORTVNIVM, quandoquidem hic viator arida oppreſſus ſiti, aquam quæritans à Dipſade mordetur, cuius ictu vniuerſum inflammatur corpus, vt nullo vnquam potu talis, & tanta ſitis extingui poſſit. Alciatus quoq; delineauit hominem ſagittis, & arcu aues petentem, cuius ſiniſtro cruri mordicus adhæret Dipſas, cum titulo. QVI ALTA CONTEMPLATVR CADERE. Poſtmodum addidit picturæ tale hexaſtichon. G

Dum turdos viſeo, pedica dum fallit alaudas,
Et iacta altiuolam figit arundo gruem.
Dipſada non prudens auceps pede perculit vltrix,
Illa mali, emiſſum virus ab ore iacit.
Sic obit, extenſo qui ſydera reſpicit arcu.
Securus fati, quod iacit ante pedes.

Emblematis argumētū vnde ſūptum.

Nonnulli voluerunt argumentum huius emblematis à quodam apologo Aeſopico deſumptum fuiſſe, in quo introducitur auceps inſidias turdo in alta arbore ſedenti tēdens, dum interim vipera in terra verſans aucupis pedem ictu lethali afficit. Vnde tandem obiens hæc verba protuliſſe dicitur: alium capturus ab alio capior. Aliqui fuerunt huius opinionis, argumentum huius emblematis acceptum fuiſſe ex quodam epigrammate græco Antipatri Sidonij, in quo de Alcimene aucupe agitur, qui aſſiduè cœlum intuens, vt arcu, & funda aues peteret, paruiq; pendens quæ in terra verſabantur, à Dipſade tandem ictus perijt. Hoc autem epigramma, tum quoniam in ipſo Dipſas memoratur, tum quoniam eſt ſcitu dignum, nos non tæduit in medium afferre. H

Ο' πρὶν, ἐγὼ καὶ θῆρα καὶ ἁρπακτῆρας ἐρύκων
Σφενδόνης ὑψιπετῆ Βιςονίων γέρανον,
Ρ'ιπῆ χέρμαςῆρος ἐυςροφα κῶλα τιταίνων
Α'λκιμένης πτανῶν εἶργον ἄπωθε νέφος
Καὶ μή τις ὑπήνειρα παρὰ σφυρὰ διψὰς ἔχιδνα
Σαρκὶ τὸν ἐκ γενύων πικρὸν ἐνεῖσα χόλον.
Η'ελίου χείρωσεν ἰδ' ὡς τὰ καθ' αἰθέρα λεύσσων,
Τὸν ποσὶν ὡς ἰδάλην πῆμα κυλινδόμενον.

Hoc autem epigramma latio ſermoni redditum ſic ſonat.

Qui

A *Qui sturnum, iactis sementibus antè, rapacem*
Acerbam altiuolam, Bistoniamq; Gruem
Extensis manibus, bubulaq; it verbere funda
Alcimenes abigens ipse procul volucres;
Infligit pedibus serpens en vulnera Dipsas,
Lethiferoq; nigrum virus ab ore vomit.
Neq; dat ipsa neci, attentus dum sydera specto,
Nescius exitij, quod foret ante pedes.

HIEROGLYPHICA.

AD exprimendum hominem siticulosum, & bibacem, veteres pingebant simulacrum hominis, cuius cruribus Dipsas serpens mordicus adhærebat. cognita enim illis erat huius serpentis natura, cuius ictu, B talis in visceribus patientis accenditur flamma, vt (veluti superius relatum fuit) hæc sitis aqua, etiam copiosa extingui minimè possit: immò ad instar olei super ignem infusi, magis atq; magis augetur. Hoc igitur hieroglyphicum, teste Pierio Valeriano, olim poterat obseruari in litore, quod è regione maioris syrtis inter Libyam, & Aegyptum porrigitur, vbi quædam columna visebatur, in qua vir moribundus cum figura Dipsadis pedi adhærentis cælatus erat: immò ibidem icones, etiam nonnullarum mulierum sculptæ erant, quarum aliæ aquatum ire, aliæ decumbenti vasa aquæ plena porrigere videbantur. Verùm meminimus legisse apud alios authores, in eodem narrato loco non fuisse columnam, sed sepulcrum, in cuius lapide marmoreo sculptus erat homo in actu potandi, qualem solebant Prisci figurare Tantalum in media palude natantem, & vndam haurire conantem, ibi quoq; Dipsas pedibus simulacri dentibus hærens effigiata conspiciebatur, vnà cum iconibus mulierum aquam vasibus præbentium; Amplius multa struthionum oua ibidem sculpta intueri licebat, sub quibus Dipsades libenter latibulantur: deinde infra scriptum erat epigramma huius tenoris, in quo percussus à Dipsade, cum Tantalo, & puellis Da- C naidibus comparatur hunc in modum.

Hieroglyphicū hominis sibacis.

Sepulcrum cum lapide marmoreo, in quo prædictū erat calatū hieroglyphicū.

Talia passus erat quoq; Tantalus aethyope cretus,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.
Tale nec è Danao natas implere puellas
Assiduis vndis vas potuisse reor.

Arbitratur etiam Pierius Valerianus, per simulacrum huius animalis, posse hieroglyphicè appetentiam demonstrari; cùm sitis per metaphoram, pro vehementi cuiuscūq; rei desiderio, & appetentia sumatur: siquidem homo alicuius rei maximè cupidus, sitibundus nominatur. Etenim legitur apud Ciceronem, quòd homines sanguinem, virtutem, voluptates, & honores sitire dicuntur.

Lib. 16. hierogl.

DE SCYTALE. Cap. IX.

D

ÆQVIVOCA.

CVM in capite antecedenti, Dipsadis, aut Scytulæ nuncupatæ natura ponderata, & examinata fuerit, in præsenti de Scytale necessariò agendum esse duximus: quoniam nonnulli authores, ob vocabulorum congruentiam, Situlam, cum scytale confuderunt. Albertus enim Serpentem, de quo modò agitur, duplicem esse credidit, dum altero in loco Situlam alibi vero scysceculum nominauit. Quandoquidem Situlam in duas species distinxit, nempe in illam, quam græco vocabulo Dipsadem cognominant, deinde in illam, quæ varietatis tergi pulchritudine intuentibus maximam admirationem affert; quas postremas conditiones Solinus Scytali, & nō Situlæ assignauit.

Situlæ, & Scytalis discrimen.

Præterea tradit Albertus scysceculum esse similem Serpenti in vtramq; partem salien- B
ti, quem Græci amphisbænam indigitant. Hinc errorem Alberti manifestum esse conijectamus, qui pro scytale, Situlam vsurpauit, & nominum conuenientia deceptus, vnam Serpentis speciem in duas perperam distribuit. De hac re, ne prolixiores simus, plura legenda sunt apud Nicolaum Leonicenum in libro de Dipsade.

Aequiuocatio scytalis. Scutica. Saccus coriaceus. Claua vel fustis. Turma Equitum. Li. 1. de Ossibus c. 4. Ossa digitorum. Lib. 4. hist. plant. c. 5. Lib. 4 c. 9. Vmbilicus Veneris, Planta scytalion cur dicta.

Interea ad æquiuocationẽ huius nominis enodandam properabimus. Scytale igitur, & secundùm Græcos σκυτάλη propriè flagrum, vel scuticam denotat; item saccum coriaceum; nam leguntur apud Hesychium hæc verba σκυτάλαι, θύλακες δερμάτινοι, nimirum sacci coriacei. Immò σκυτάλαι palangæ etiam dicuntur. Pariter σκυτάλη clauam in summa parte corio obductam, veluti & clauam simpliciter, vel fustem, vel quamlibet virgam, & baculũ significat. Amplius σκυτάλη turmam equitũ designare videtur: dũ ab Hesychio hæc verba scribuntur. σκυτάλαι ἱππικαὶ ἴλαι, nempè agmina equestria. Hinc σκυτάλιδες apud Galenum, ossa digitorum nominantur; cum tali ordine disposita sint, vt tanquam milites in acie stare videantur. Quamuis apud Suidam σκυτάλιδες instrumenta ad ignem iaculandum exponantur. Cæterùm, ex mente Etymologi, σκυτάλιδες εἶδος ζώων, fortè animalculũ quoddam, & εἶδος ἀκρίδων apud Alexandri- D
nos dicuntur. Item vas quoddam in naui. Alioquin σκυτάλιον idem quod σκυτάλη penès Theophrastũ, & regula exponitur. Et in antiquis Dioscoridis nomenclaturis, scytalion altera species vmbelici Veneris nominatur, vel quia folia huius plantæ quadam serie, veluti milites in exercitu ordinata sint, aut quia folium plantæ crassitudinem corij æmuletur. Verùm Salmasius in Solinum animaduertit; pro σκυτάλιον, fortè legendum esse σκυτάριον, vel σκυτάριον, cum folium prædictæ plantæ scutum, vel figuram scuti repræsentet.

Quinque significantur voce scytalis.

Quapropter non erit mirum, si Ioannes Tzetzes scripserit, hoc vocabulo (scytale) sex significari, primò lorum, quo nates puerorum verberantur, deinde piscem instar scuticæ formatum, tertiò ordinem ossium digitorum, quartò virgam quadrangularem fabrorum marmorum, immò quamcumq; virgam, & baculum, quintò speciem Serpentis, de qua modò agitur, & sexta est digna auditione Laconum scytale, de qua paulò inferius verba fient. Præterea Lexicographi nixi Plinianæ authoritati scytalem murem araneum interpretantur; cum tamen Plinius libro trigesimo secundo naturalis histo- G
riæ, & capite quinto, scytalem quidem nominauerit, sed postea murem araneum esse non expressit. Debebant potius Lexicographi citare Columellam, qui in principio capitis sextidecimi libri sexti, expressis verbis, scytalem murem araneũ esse affirmat; dum inquit, *Est etiam mortifer ijs Serpentis ictus, & magnorum animalium noxium virus: nam & Vipera, & Cæcilia, sæpè cum in pascua bos improuidè supercumbit, lacessita onere morsum imprimit, musq; araneus, quem Græci σκυτάλην vocant, quamuis exiguis dentibus, non exiguam pestem molitur*. Multi authores hunc Columellæ textum pŏderantes, & potissimũ Gesnerus, hoc mendum esse opinantur; quoniam nomen hoc muri araneo congruere minimè potest; Quamobrem pro, σκυτάλην, legendum esse μυγαλῆν iure optimo arbitrantur; cum μυγάλης proprium muris aranei nomen esse perhibeatur; veluti in Historia Quadrupedum digitatorum explicatum fuit.

Scytale nũ sit mus araneus.

Est quidem verum, quòd Oppianus in Alyeuticis, scytalem inter pisces recenset, dum canit hunc in modum.

> Ὀραίων γενεή, καὶ πρηνάδες ἠδὲ κυβεῖαι
>
> Καὶ σκολιαί, σκυτάλαι τε, καὶ ἱππούρου γένεθλα.

Hi autem versus ex Lippij versione sic sonant. H

L. 1 de Pisc.

> *Oremon gentes, & prenades atq; cybie*
>
> *Obliqua, scytalaq; hippuron maxima turba.*

Hæc autem species piscis, scytale nuncupata in alto degens pelago, & litus nunquam adiens; an sit eadem quæ scylla, an verò Oppiani exemplaria sint mendosa, hoc in Historia piscium videndum est. Insuper scytalam Plinius insulam quamdam penès intimum recessum sinus Arabici sitam appellauit.

Scytala Insula. Lib. 17. noctium Attic. c. 9.

Demum scytale genus est laconicæ epistolæ, quæ (annotante Gellio) in loro scribebatur. Nam Lacedæmonij ad suos Imperatores scripturi, vt litteræ interceptæ occulta hostibus consilia indicarent, ex industria hanc scribendi rationem excogitarunt (quamuis nonnulli huius rei cŏmentum Archimedi referant) surculos duos teretes, &

torno

:A torno perpolitos æquabant, vt par vtriq; & longitudo, & crassitudo inesset: Horum alter Imperatori ad bellum proficiscenti dabatur, alter verò penes magistratum diligenter seruabatur. Itaq; quoties scribendi ad Imperatorem occasio se se offerebat, pagina instar oblongi lori cæsa, surculum circumuoluebant, & oras paginæ ita iungebant, ne rimæ vllæ apparerent; tunc litteras à summo capite per transuersum ad imum vsq; exarabant: perscriptum inde lorum a surculo eximebant, & ad Imperatorem mittebant: nam reuolutum hoc lorum truncatas litteras, syllabas, & dictiones ostentabat: ideoq; hostes etiam ab hoc loro intercepto nihil in eo scriptum coniectare poterant. Is verò, cui scriptum destinatur, applicato loro, & circa surculum circumuoluto, itaut continuata scripti series sequatur, legit, intelligit epistolam, quæ Græcè σκυτάλη nuncupatur. In hunc modum scriptam epistolam Lysandro ad Hellespontum allatam Plutarchus memorat. Porta, loco lori, vtitur filo, quemadmodum ipse narrat in libro de Ziferis, ad quem locum lectorem relegamus.

Scytale Epistola qualis.

Alius modus vtendi loro.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

SCYTALE in casu recto, & scytales in casu obliquo, nomen huius Serpentis inflectitur, aut secundùm alios, scytala, scytalæ, postea pronunciant, ita vocari quasi sistale, quoniá ob spectabilis formæ pulchritudinem, viatores in admirationem remoretur, & sistat. Id autem prolatum fuisse ab ijs opinamur, qui perpetuas agitant nugas, aut qui linguam græcam parùm profitentur: quandoquidem Latini nomen huius Serpentis nõnisi a Græcis, habent, quibus σκυτάλη, καὶ σκυταλὶς ἡ, aut τὸ σκυτάλιον, nimirum à forma τῆς σκυτάλης, quæ vox baculum significat. Aut vocatur scytale, quoniam figura huius Serpentis teres, & oblonga, σκυτάλην, nempè lorum coriaceum, aut scuticam, aut baculũ æquet: σκῦτος enim corium, & pellem indicat. Ideircò Greuinus, dum textum Nicandri græcum in gallicum sermonem verteret, fatetur se græcũ nomen huius Serpentis retinuisse; cum illud gallicè reddere non potuerit, nisi linguæ, iniuriam facere voluisset. Siquidem vocabulum græcum, quo manubrium cuiuscumq; instrumenti designatur, Gallicè ita reddi non poterat, quin aliqua relinqueretur ambiguitas: qua de causa nomen, scytale, in versione retinere maluit. Itaq; ex sententia Greuini, sic nominatur hic Serpens, quoniam mole corporea magnitudinem manubrij ligonis adæquet. Addit Greuinus hunc Serpentem à nõnullis Latinorũ dici Cęciliam, propterea quod contra aliorum anguium naturam, poterat, ineunte Vere, ab antris exiens, fœniculum vitet, ne visionem recuperet. Nihilominus hoc nomen (Cæcilia) ad Typhlopem Serpentem, vulgò Typhlinem pertinet. Olaus Magnus in Historia septentrionalium scriptis mandauit, quòd Serpens, qui ob tergi pulchritudinem, viatores remoratur, Gothicè nuncupatur Slaa. Alioquin Sicalis, vel Picalis Arnoldo, & Sifcetati Auicennæ hic Serpens appellatur. Quamuis scifcetalim potius legendum esse multi existiment.

Sistale nomen barbarum.

Etymũ. græcum.

L. t. de Venenis. c. 7.

Cæcilia, & Typhlops.

L. 21. t. 16

Nomen Arabicum.

DIFFERENTIÆ.

OLAVS Magnus in septentrionali historia Scytalem duplicis generis esse constituit, alterum insigni pulchritudinis præstantia prædicat, alterum verò Amphisbænam appellat. Primum genus, quod admirãdum, pigrum, paruum, & ignei veneni celebrat, Slaa Gothicè vocari affirmat; deinde frigidissima etiam hyeme senium deponere astruit, & situ aliorum serpentum, intra viscera terræ, post ingressum Solis in primum Libræ gradum, latibulari, donec Sol ab vltima parte Arietis exierit. Immò si accidat (eodem Olao teste) vt vrgente bruma, à Solis radijs hic serpens attractus, ijsdemq; nimis delectatus fuerit; tunc gelu, orificio cryptæ constricto, & recedente Sole facilè moritur. Hinc colligendum est, quòd Olaus Magnus, Albertum secutus, in grauem incidit errorem, dum scytalem sui generis serpentem in duas species distribuit, consequenterq; scytalem, cum Amphisbæna confundit.

Error Olai Magni.

Præterea fuerunt alij, qui perperam Scytalem in vulgarem, & chalcidicam discriminarunt; cumtamen scytale chalcidica (annotante Edoardo Vuotono) morsu, patienti afferat eadem symptomata, quæ ab ictu viperæ producuntur, & serpens, de quo in præsentia agitur, inflammationes tantummodo generat, quales ab aculeis vesparum, & apum prodire solent: quamobrem, pro Scytale chalcidica, lacertam chalcidicam intelligere debemus, de qua in Historia Animalium digitatorum ouiparorum actum fuit. E

Scytale chalcidica, qd animal sit.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

CÆTERI serpentes, vt cunctis est manifestum, ex crassiori corpulentia semper in caudam tenuem desinunt. At scytale, ab aliorum anguium figura recedens, formam corporis teretem, & vtrimq; ita æqualiter crassam habet, vt spectator discernere nequeat partem, in qua caput, vel cauda sita sint. Ideoq; ratione huius notæ, similis amphisbęnæ esse perhibetur. Præterea ab inuicem postea discriminantur, quia F amphisbęna in vtramq; partem, scilicet antrorsum, & retrorsum graditur: qua de causa Græci propter hunc gressum amphisbænam meritò cognominarunt. Scytale verò in anteriorem tantùm partem proficiscitur. Insuper Scyralc ab amphisbæna discrepat, quoniam hæc apprimè duo capita, illa verò nequaquam repræsentat. Tertiò non sunt æqualis crassitudinis; cum scyrale crassitudinem manubrij ligonis adæquet, & amphisbæna corpulentiam vermis terrestris non excedat. Id optimè exprimit Nicander in Theriacis dum canit,

Scytale similis Amphisbæna.

Discrimen Scytales, & Amphisbęnæ.

Bifronti similem reperis scytalam Amphisibau.a
Pinguior est tamen, & cauda, qua nullafere exit.
Crassior, vt quantum solita est comprehendere lignum
Curua manus strictum quoties tenet ipsa ligonem.
Tam prolixa, vagans, pluuio quàm reptile Cœlo.
Quod facundagenus sua gignit viscera tellus.

Lonicerus autem, qui versus Nicandri sermoni latino reddidit, & Petrus Gillius in suis annotationibus in Aelianum, mentem Nicandri non benè assecuti, crediderunt G Scytalem, mole corporea, manubrium ligonis, longitudine verò, lumbricum terrestrem adæquare. Cum Nicander crassitudinem vtriusq; animalis explicans, Scytalem manubrio ligonis, & Amphisbænam vermi terrestri assimilauerit: quemadmodum in Iconibus erit manifestum. Addunt alij, huic serpenti tantam colorum in tergo varietatem, vt homines bestiam intuentes, admiratione stupidi ad contemplandum colores moteantur. Quamobrem pictum serpentem nominauit Baptista Mantuanus, canens hunc in modum.

Colorũ varietas in tergo.

Picta autem scytale, turpi Boa flexilis aluo.

Quod autem oculi spectantium picti huius serpentis forma teneantur, nemo veterum Authotum retulit: quemadmodum Salmasius in Solinum optimè animaduertit. Scripserunt quidem scytalem Amphisbænæ essesimilem, non quoad picturatum dorsum, qua conditione amphisbæna caret, sed fortè quia ambæ hæ bestiæ caput in vtraq; corporis extremitate habere videntur. Solinus autem, in describenda huius animalis forma, multa desumens à Lucano deceptus fuit: etenim Lucanus verba faciens de Cenchri, picturati corporis meminit, & paulò post de Scyrale egit. Quamobrem notas, quæ H Cenchri à Lucano assignantur, Solinus scytali concedere videtur. Audiamus igitur Lucanum sic canentem.

Solini erratum in descriptione Scytalis.

L. 9. Pharsal.

Quam semper recto lapsurus limite Cenchris
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus ophites,
Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Ammodites, spinaq; vagi torquente Ceraste;
Et scytale sparsis, etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas.

Quapropter hoc in loco Cenchris serpens varijs notis ad similitudinem granorum milij insignis, & ophite marmore maculosior celebratur, quæ notæ in scytale non obseruantur à Lucano. Sed quia paulò post scytalis, etiam memoratur, Solinus tales maculas scytali assignauit.

Scytale.

NATVRA, ET MORES.

Vt omittamus, quod scripsit Solinus de fulgore tergi, quo natura scytalem nobilitasse dicitur, vt quos pigro gressu comprehendere nō posset, varij, & fulgentis tergoris admiratione allectos tandem assequeretur. Accedemus ad alias huius animalis veriores proprietates, inter quas hæc non est spernenda; quòd scytale prima omnium serpentum cauernam relinquat, & nondum dissipato hyemis algore, spolium deponat: hæc proprietas non latuit Lucanum, qui de hoc serpente sic cecinit.

Loco cit. *Et scytale sparsis, etiam nunc sola pruinis,*
Exuuias positura suas.

L. 9. c. 52. Immò, vt alij authores referunt, hoc animal ad locum quemdam sibi familiarem proficiscitur, neq; fæniculo, more aliorum serpentum, vescitur. Quamuis Gillius in Aelianum, totum oppositum scripserit. Videlicet quod scytale, relicto specu, statim ad pastum fæniculi se conferat. Hinc Greuinus non inmeritò collegit textum Nicandri à Gillio minimè intellectum fuisse: vbi apertè docet pabulum fæniculi ab hoc serpente minimè appeti. Audiamus igitur Nicandrum latino sermone sic canentem.

An hic serpens fæniculo vescatur.

Nec postquam iuuenis venienti tempore veris,
Magna Deum, quando profert serpentia mater
Liquerit, obscuram consueta cubilia petram,
Et nitidos tepido sub sole extriuerit artus,
Pandentes se fæniculi teneram exedit herbam,
Sed per opaca morans imi decliuia montis
Se tenet, & multo grauiter latet obruta somno
Acquè alta sua conquirit sibi pabula terra:
Nec licet id magno cupiat, studeatq; labore,
Arescente sitim potis est depellere fauce.

Venenum Scytalis quale. Deniq; natura Scytali tale venenum non ingenerauit, vt ictu necem inferre possit: siquidem punctura huius animalis obscura est, quæ inflammationem generat, itaut fiant induciæ, donec opportuna remedia adhiberi possint.

SIGNA, ET REMEDIA VENENI SCYTALIS.

PERCVSSI à Scytale, & ab Amphisbæna, obscurum, & vix apparentem morsum reportant, sed in loco affecto talis gignitur inflammatio, qualis ab aculeis apum, & vesparum prodire solet. Quamobrem ad illa præsidia confugiendum erit, quæ in puncturis prædictorum animalium adhibentur: dummodo hæc remedia in remissiori virtute sint prædita; cum Dioscorides scriptum reliquerit accidentia morsus Scytalis, à symptomatibus morsus viperæ non esse valdè dissimilia. Aetius quidem prædictā Dioscoridis sententiam amplecti videtur, sed de Scytale chalcidica loquitur, ideoq; præsidia etiam virus viperinum exterminantia proponit. Item Paulus Aegineta consimilia in hoc casu præscribit medicamenta, quæ in tractatu morsus viperini recitauit. Auicennas, & Albertus ponderantes eadem symptomata morsus Scytalis, & Amphisbænæ, eadem etiam remedia esse promulgarunt. Verùm quis ab illis meritò petere posset, quæ nam symptomata, & auxilia morsus vtriusq; serpentis esse debeant, cum neuter eorum illa expresserit. Hic autem error inde dimanauit, quoniam verba Auicennæ, & Alberti ex Dioscoride, & Paulo Aegineta desumpta sunt, qui Authores postquam de accidentibus, & auxilijs morsus viperæ egerunt, mox similia in ictibus Scytalis, & Amphisbænæ pronunciarunt, deinde etiam eadem medicamenta præscripserunt. Auicennas autem, & Albertus describentes, à postremis verbis inchoarunt, & propterea in prædictum errorem

Accidentia morsus Scytalis.

Error Alberti circa remedia huius serpentis.

A rem inciderunt. Quare eumdem sequi ordinem debuissent, si accidentia, & pharmaca morsus Scytalis patefacere volebant.

MORALIA.

VOLVPTAS, & potissimùm libidinosa omnium malorum esca ad Scytalem non iniuria comparanda est, si veritatem continet infrascriptum distichon.

Simplicitate rudes ad se lasciua voluptas
Allicit, atq; homines vt Scytale perimit.

Nam, si Scytale (vt nonnulli authores referunt) varijs picta coloribus intuentes reddens stupidos remoratur, vt illos tandem veneneт. Pariter gustata semel voluptas animum ita excantat, vt ab illa nonnisi extinctus recedat. Est enim lasciua voluptas, instar Scytalis, varijs coloribus, idest purpureis vestibus decorata, & specie B adeo spectabilis, vt homines ad summa, diuinaq; natos, scorto putidissimo supplices esse cogat. Hæc autem voluptas sic describitur.

Lasciuia cōparatur Scytali.

Conspicitur pulchro hæc semper redimita capistro
Sunt oculi molles, frons q; petulia nimis.
In capito insignis fulgor, redimicula vitta,
Sertaq; dependent, purpureusq; color.
Hanc chlamides tyria velant, & balteus ornat;
Atq; hanc sydonio purpura tincta fuco.
Dextra tenet speculum, quo splendet turba malorum,
Læua tenet luxus, & genus omne mali.

Voluptatis lasciuæ descriptio.

Quocirca si pictata Scytale omni conatu vitanda est, ne humanum corpus ad necem inficiat; multo magis lasciua voluptas erit fugienda, quæ ob momentaneā titillationem, simul animam, & corpus indignis modis polluit, atq; perdit. Ideo optimo iure hæc carmina moralia canere poterimus.

C *Accipe stulte precor, quàm sit fugienda voluptas.*
Hæc animam damnat, stygijs, & mergit in vndis,
Hæc sensus lacerat, confundit semina mentis;
Contaminatq; malo præcordia recta sapore.
Parua voluptatis quamuis sint gaudia; longa
Pæna tamen sequitur misero permixta dolore.

Id, quod hactenus de Scytalis, & voluptatis comparatione pronunciauimus, de meretrice possumus attestari: quandoquidem hæc descriptæ voluptati, consequenterq; Scytali assimilatur: etenim ad rem à quodam Poeta decantantur hæc carmina.

Comparatio meretricis ad voluptatē lasciuam.

Aequiparat se se meretrici blanda voluptas,
Quæ compta in platea sedet, & nudata mamillas,
Et redimita comas, spurcum mercatur amorem,
Pellicit, & molles ad se, blandumq; cubile.
Mox reserat, vilem sumens de crimine mercem.

Hinc videmus, quod callida, & dolosa mulier non solum vestium luxui indulgens, sed D faciei quoq; varijs mangonijs nitorem conciliāns, se adeò venustat, vt instar Scytalis intuentes ad se trahat, stupidos reddat, per concupiscentiam rapiat, & tandem veneno mali consensus extinguat. Quapropter optima de causa poterimus canere hoc distichon.

Quem coram vultum cernis proferre serenum,
Clam te fortassis lædit hic, atq; nocet.

Etenim mulier nequissima, quò nitentior, eò nocentior, quæ cum tibi fauet, se souet, dum tibi ridet, te radit, & rodit, corpus lætanter carpit, aurum latenter haurit, non est virgo, nec virago, sed vorago, quæ viros vorat, & amando mandit. Hinc lector coniectare potest, num mulier varijs decorata ornamentis, & pictata smegmatibus, tot damna, quot Scytale, suis coloribus, humano generi afferre possit. Ad rem D. Hieronymus scribebat, si vir, aut mulier vestium luxui indulgens, ita se ornauerit, vt vagos hominum

Mulieris nequissimæ descriptio.

D. Hieronymi sententia.

minum oculos ad se trahat; etsi inde nullum sequatur damnum, iudicium tamen pa- E
tietur æternum.

PHRENOSCHEMATA.

Phrenoschema ex Panthera.

Phrenoschema ex Scytale.

QVI, in Musarum sacris, iugiter se exercent, ne momentum quidem horę oscitanter perire, aut somniculosè dilabi sinunt, quin in palestra litteraria aliquid operentur. Horum virorum meminit Ioannes Andreas Palatius, in libro de Insignibus, qui ad indicandum ferum alicuius feminę animum, varia phrenoschemata excogitarunt. Sed inter hęc, duo, desumpto argumento à Panthera, & à scytale, digna esse animaduersione videntur. Primitus figurarunt Pantheram animal singularibus pictatum notis: cum hoc Dicto. ALLICIT OMNES. Panthera enim, vt enucleatũ est in volumine de Quadrupedibus digitatis, occultato capite, ne cęterę pertertefiant animantes, illas tergoris pulchritudine allicit, atq; necat: Hinc innuere volebant, quod F aliquando reperiatur mulier, quę rarę pulchritudinis velamine ferum tegat animum. Deinde effigiarunt Scytalem pulchrum aspectu Serpentem, cum hoc Dicto. FORMA NECAT. Siquidem in hoc phrenoschemate quædam mulier assimilatur Scytali, qu est Serpens tantę pulchritudinis, ex Poetarum sententia, vt intuentes, & admirantes reddat stupidos, consequenterq; allectos perimat.

DE AMPHISBÆNA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

Piscis amphisbana dictus.

IN antecedenti capite de scytale pertractatum fuit, quæ ab Amphisbęna non multùm dissimilis esse ibi tradebatur. Ideo rationi consonum G esse existimamus in præsenti historiam Amphisbænæ exarare. Primò igitur circa nominis ambiguitatem, aduertẽdum est, quòd non solum Serpens hic biceps nominatur Amphisbæna, verùm quoque piscis quoddã genus in mari Anglico versans, duobus vtrinq; capitibus prędītum, quod olim ad nos missum fuit. Immò, & inanimata quædam, quorum caput caudæ, vel potius initium fini assimilatur, nomine Amphisbænæ donantur. Hoc igitur nomine ligulam caligariam æratam possumus indigitare, de qua Scaliger in Ænigmatibus, hoc protulit tetrastichon.

Ambigua ceruice biceps velut Amphisibæna,
Rostrum vtrumq; aneum, more triremis habens,
Arcta cauum subeo, mox vt traiecta rediui
Inuoluens spiris dissita necto meis.

SYNONYMA, ET ETYMVM. H

Etymum græcum.

Vtrinquegrada dicitur amphisbæna.

Amphicephalon vocatur.

HOC animal Græcis ἀμφίσβαινα, & pariter Latinis Amphisbęna nuncupatur παρὰ τὸ ἀμφὶ, καὶ βαίνω, quoniam sicut geminum habet caput, sic & geminum incessum habeat. Siquidem verbum græcum ἀμφιβαίνω, circumambulo, aut circumgradior, exponitur: est enim compositum ex ἀμφὶ prępositione significante, circum, & βαίνω gradior. Nam Amphisbęna circularibus tractibus, nempè antrorsum, & retrorsum incedere videtur: propterea Latinis quibusdam vtrimquegrada vocatur. Alioquin apud Græcos, ob geminum caput, non solùm Amphisbæna, sed etiam Amphicæphalon dicitur. Apud Hesychium, pro ἀμφίσβαινα legitur etiam ἀμφίσμαινα, cuius vocabuli Scholiastes Nicandri non meminit. Immò apud Etymologicum, legitur

quoq;

A quoq; ἀμφίσβαινα, quæ vox eadem cum Amphisbæna esse perhibetur. Præterea scribit Bellonius, quod nomen huius Serpentis adhuc in Græcia retinetur. Auicennas tradidit quemdam Serpentem ad duas partes salientem, cuius duæ extremitates, ratione crassitiei, sunt medio æquales, Anksimen appellari. Syluaticus Alcismum, & Albertus Amphisilenen hoc animal cognominant, reliqui verò Authores Barbari Ansibenam, & Armenam vocitant. Gallis, ex Greuino, dicitur Doublemarcheur, est enim vocabulum, veluti & græcum ex duabus vocibus compositum.

Nomina Arabica huius anguis.

DESCRIPTIO.

AMPHISBÆNA, & Scytala animalia sunt inter se valdè similia: non enim ex crasso capite in tenuem caudam abeunt, sed adeò æqualis sunt crassitudinis, vt intuentes discernere nesciant, in qua animalis extremitate caput, & cauda sita sint. Discrepant autem ab inuicem,
B teste Aetio, quoniam Amphisbena in vtramq; partem progrediatur; cum duo capita à natura sortita sit; quasi non satis esset, ex Plinij sententia, vno ore venenum fundi. Lucanus id innuit canens. *L. 9. Pharsal.*

Et grauis in geminum surgens caput Amphisibæna.

Baptista etiam Mantuanus idem confirmare videtur, dum canit.

Amphisbæna biceps, & formidabilis ictu
Aspis.

Albertus autem hoc animal duobus insignitum capitibus esse negat, dicens hoc inde esse natum, quoniam hic Serpens æquali motu ad anteriorem, & posteriorem partem se vergat. Matthiolus etiam in Commentarijs ad Dioscoridem, id fabulosum esse censet, quemadmodum, & hydram septicipitem. Non negat quidem id monstrificè fieri posse in genere Serpentum ouiparorum, veluti, & in genere volatilium: nam pluries compertum est ex vno tantùm ouo duobus vitellis referto nasci pullum habẽtem quatuor alas, aliquando totidem crura, totidemq; pedes. Immò lacertas visas esse interdum bicipites, sed fuisse monstrosas asseuerat. Preterea Matthiolus suam roborat sen-
C tentiam authoritate Aristotelis, qui agens de generatione Animalium, pronunciabat monstra raro admodùm fieri in illis, quæ singulos pariunt fœtus, sed crebrius in illis, quorum partus est numerosus, & potissimùm in auium genere, & precipuè in gallinis, in quibus, ob propinquitatem, conceptus coherent. Quare si vitelli ouorum membrana discriminantur, pulli discreti, absque vlla parte superflua, nascuntur. At si vitelli continuantur, neq; vlla segregantur membrana, ex his pulli monstrosi prodeunt, corpore, & capite vno, cruribus quaternis, alisq; totidem.

L. 25. de Anim. *Li. 6. c. 48.* *In quibus animalibus frequẽtius monstra fiant.*

Pariter eadem de causa Serpens etiam biceps interdum visus est: cum etiam hoc genus animalium oua numerosa enitatur. Hæc Phylosophi verba Matthiolo persuaserunt, vt crederet omnino falsum esse, Amphisbænam, ex sui generis natura, perpetuò bicipitem nasci. Immò tradidit hoc Serpentis genus, lumbricorum modò teres, vtrisq; extremitatibus, nimirum capite, & cauda, acuminatis generari: qua de re non nisi difficillimè caput à cauda discerni potest: etenim hoc in terrenis vermibus, in tineis alui, in erucis quibusdam, atq; etiam in hirudinibus conspicitur. Et quamuis
D Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem Amphisbenam bicipitem promulgauerit; nihilominus huic sententię Matthiolus non fauet; quandoq; idem hunc librum non Galeni, sed Galeno adscriptum fuisse asserit. Idcirco Matthiolus concludit caput Amphisbenę capitibus vermium adeo esse persimile, & caudę emulum, vt nonnisi difficilè à cauda distingui queat. In eamdem sententiam venit Greuinus, qui in tractatu de Venenis, magnitudinem Amphisbenę ad corpotaturam vermis terrestris comparat; quæ magnitudo nõ ex crassa in tenuem finit, instar corporaturæ aliorum anguium, sed ritu vermium, est æqualis. Hinc factũ est, vt intuentes hanc bestiam, locum caudæ à loco capitis distinguere nescìuerint, & potissimum, cum modò antè, modò retrò, more nauigiorum vtrinq; proram habentium, gradiatur.

Opinio Matthioli de Amphisbæna. *Li. 1. c. 16.*

Prędictis opinionibus adstipulari videtur Hesichius, cuius verba sũt hec, ἀμφίσβαινα εἶδος ὄφεως μακροκέφαλον ἰσοπήχη τὴν οὐρὰν κολοβὴν ἔχων, καὶ ταύτῃ πολλάκις πορείαν ποιεῖ-

Opinio Hesichij circa amphisbænam.

ποιούμενον, ἀ· τὶ τινας ἀμφισβητεῖν μὴ δύο ἔχειν κεφαλάς. ideſt, Amphisbęna ſpecies eſt Serpentis porrecto capite, cubitali in caudam, & decurtatam habens, & ea ſępè incedens; ita vt quidam, num duo habeat capita, dubitent. Non eſt negandum rationes Matthioli, & aliorum Authorum eſſe maximè probabiles, quibus Amphisbænam duobus capitibus à natura non eſſe inſignitam affirmant. Nihilominus hoc genus animalis in rerum natura dari, non eſſe impoſſibile atteſtamur. Primò, omiſſis authoritatibus Plinij, & Galeni citatis, quoniam Ioſeph Ieſuita, anno ſexageſimo ſupra milleſimum, & quingenteſimum, ex Braſilia ſcripſit dari quoddam ſerpentis genus, cancri modo incedens, cui duo inerant capita, quorum alterum adeo erat amplum, vt toti corpori adæquaretur, alterum verò corporis proportioni reſpondebat. In ipſa etiam Taprobana inſula, vt legere licet apud Ramuſium, verſatur quoddam genus ſerpentis quadrangulari ferè forma, habens quatuor capita tali ordine diſpoſita, vt aliud Orientem, aliud Occidentem, aliud Meridiem, & aliud Septentrionem ſemper ſpectent; & quò gradiendo vnum horum capitum ſe dirigit, illicò, nulla conuerſione, reliquum corpus ſequitur. Multipedum eſt animal, & vnicuiq; capiti ſuus ineſt oculus. Mirabile tamen eſt, quòd natura illi nullum communicauit venenum; immò cæteris animalibus, & etiam hominibus eſt ſalutare: nam ſi alicuius membra diſſecta ſint, ſtatim huius animalis ſanguine conſolidantur. Hinc colligendum eſt nullum eſſe dubium, quin Amphisbęna duobus capitibus inſignita, & potiſſimum marina reperiatur, cuius in hiſtoria Aquatilium meminimus; hæc capta fuit in Mari Anglico, vbi multæ aliæ reperiebantur. Vnde monſtrificum fuiſſe animal non poſſumus atteſtari, quoniam monſtra raro, & non ſæpè fiunt. Habebat talis beſtia bina capita geminis ornata oculis; vnūq; caput ab alio figura, diſcerni non poterat, niſi quòd alterum altero aliquanto maius conſpiciebatur. Quatuor lineæ coloris amethiſtini totum corpus exornabant; quæ quidem lineæ vndequaq; floſculis quibuſdam erant decoratæ pulcherrimis, ad inſtar florum pſeudoſycomori arboris. Quocirca quemadmodum Amphisbæna marina datur, cur terreſtris, etiam dari non poterit? & eò magis, cum annis elapſis, nepos Eminentiſſimi Cardinalis *Cibo* piæ memoriæ ad nos ſcripſerit ſe Amphisbænam bicipitem inueniſſe, quæ vtrūq; caput mouens, modò antrorſum, modò retrorſum gradiebatur.

Animal in Braſilia duo habens capita.

Tom. 1.

Animal Tetracephalō.

Amphisbæna marina vbi capiatur.

E F

Hactenus de capitibus Amphisbænæ. Modò ad reliquas partes huius beſtiæ deſcribendas accedemus. Serpens hic paruus eſt, & imbecillus, & quodammodo cæcutiens, quoniam genas tam latas habeat, vt oculos quodammodo premant. Deinde tergus quibuſdam punctis eſt refertum, non autem tanta notarum gratia, vt ſpectatores fulgore tergoris retardet; quādoquidem, Salmaſio teſte, nemo claſſicorum authorum id ſcripſit, cum nulla inſigni varietate notarum, quemadmodum nec ſcytala commendatur. Voluit autem Salmaſius errorem inde natum eſſe, quoniam in textu Nicandri legebatur περιστιγὴς, nempe notis compunctum, cum legendum ſit, cum veteri Scholiaſte Nicandri περιστιχὴς: hæc enim vox idem ſignificat, quod περιστιβὴς, quia hoc ſerpentis genus circulatis tractibus ſerpat: propterea quod apud Heſychium, hęc duo verba στίχειν, & στίβειν idem denotant. G

Quare Amphisbæna cæcutiens vocetur.

Greſſus huius ſerpētis qualis.

Addit Greuinus, quod hoc animal habet denſam, & duram cutem obſcuris notis diſtinctam, colore terreo, quem Græci φαιὸν, Latini pullum appellant: cum hic color non omninò niger, ſed ad nigrum magis quàm ad fuſcum accedat. Audiamus igitur Nicandrum, quæ hactenus dicta ſunt de huius ſerpentis deſcriptione, explicantem, verſibus latio donatis hunc in modum.

Deſcriptio huius ſerpentis ex Nicandro.

Poſt hanc, exiguam tibi ſubdimus Amphisbænam, H
Duplice conſpicuam (monſtrum mirabile) vultu,
Cuius perpetua cæcum caligine lumen,
Quòd latas vtrimq; genas, porrectaq; menta
Plus alijs alto ſerpentibus aggere tendat.
Terreus eſt illi color, & denſiſſima pellis,
Plurima quàm variè diſtinctam ſigna figurant.

Ioannes Vitus Hungarus olim narrauit Geſnero verſari in Hungaria ſerpentes breues, duorum palmorum tantùm longitudine, nulla cauda, & æquali craſſitie per totum corpus: hos vulgò nuncupari truncatos aſſeruit; propterea ob hanc corporis figuram, Amphisbænas eſſe dubitauit.

Amphisbæ-

Amphisbæna Greuini.

LOCVS ET MORES.

MONIMENTIS mandauit Bellonius Amphisbænam in Lemno Inſula reperiri, & Agricola Germaniæ ignotam eſſe. Attamen, vt plurimum hoc ſerpentis genus in Libya ſtabulatur: veluti Lucianus in Dialogo de Dipſadibus teſtificatus fuit.

Circa naturales proprietates huius animalis, animaduertunt Authores Amphisbænam, frigore etiam ingruente, à cauernis egredi, & ante cuculi

A narret quoddam dignum scitu, & à Græcis obseruatum, scilicet Amphisbænam non temerè alio interimi, quàm vite: quandoquidem à Dionysio id præmonstratum esse credirur, qui à Iunone in furorem versus, cum esset consopitus, & ab Amphisbæna assultante excitatus, illi palmitem incussit, & peremit. *L. 26. lect. antiq. c. 33 Vitis aduersatur Amphisbenæ.*

HIEROGLYPHICA.

BICIPITIO Amphisbænæ moti, facere non possumus, quin hoc in loco hieroglyphica exaremus, quæ bicipitio ab Aegyptijs notari solebant. Primitus duorum humanorum capitum effigie, quorum alterum maris introspiceret, & alterum fœminæ extra spectaret, custodiam designabāt. Siquidem huius hieroglyphici beneficio (teste Oro Apol-
B line) à nullo Dæmonum infestari posse sibi persuadebant. Præterea bicipitio quoq; seueram animaduersionem indicabant. Nam lata fuit lex, cuius meminit etiam Aristoteles in Republica Tenediorum; lata, inquam, fuit lex à Rege Tenediorum, vt in adulterio deprehensi, tàm mas, quàm fœmina eidem supplicio, nimirum securi subijcerentur. Vnde, cum Rex neq; proprio filio in hoc crimine deprehenso pepercisset, iusserunt cudi numisma, in cuius altera parte bicipitium, in altera verò securis conspiceretur. Hinc postmodum factus est prouerbio locus in seueros Iudices. *Tenedia securis.* *Bicipitij hieroglyphicum. Adulterij supplicium.*

Insuper nonnulli, bicipitio, prudentiam, & solertiam monstrare conati sunt; cum prudentem virum deceat præterita nouisse, & futura multò ante præuidisse. Alij ex Pierio Valeriano, eodem bicipitio, nituntur demonstrare firmitudinem, & stabilitatem eorum, qui sapienti, & maturo consilio geruntur. Vicissim bicipitio quoq; inconstantiam ostendi posse nonnulli asseuerant: etenim Astrologi ex vigesimo tertio gradu Leonis bicipitis, hominis simulacrum oriri finxerunt, quoniam eo ascendente gradu natum, inconstantis, & mutabilis voluntatis esse præsagiunt. *L. 23. Hierogl.*

C

MORALIA.

ANCIPITES homines, in morali doctrina, Amphisbænæ optimo iure comparantur: nam sicuti anguis hic prodigiosus vtrinq; caput habens, vtralibet corporis parte pro cauda vtitur. Pariter prædicti homines modò hac, modò illa ratione, iuxta eorum commoditatem feruntur. Non dissimilis conditionis sunt homines vtraq; parte claudicantes, qui interdum ritu catholico, interdum vero hæretico viuunt. Hoc enim genus hominum veluti Amphisbęna non solum ictu, nimirum operatione, sed etiam simplici aspectu venenant. Cæterùm nullum criminosorum genus magis, quàm proditorum apprimè ab Amphisbæna repræsentari potest. Siquidem proditores os duplex, necnon duplicem linguam instar amphisbænę prę se ferunt. Nam labijs exterioribus aliquem ad sydera, vsq; extollunt, quem deinde euaginata cordis lingua
D prosequuntur. Iuxta illud Psalmographi: *Vana locute sunt vnusquisq; ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde locuti sunt.* Propterea Paradinus in symbolis heroicis alludens ad proditores, exhibuit simulacrum Amphibęnę, cum hoc titulo. PROHIBERE NEFAS. Etenim amphisbęna, cum biceps sit, vt lubet, vel hostem adoritur, vel fugit; quia gestat bifrontium proditorum, & clanculariorum hostium, quorum genere hominum, ex sententia Ciceronis, nulla pestis efficacior inueniri potest. De his igitur quidam poeta sic canebat, *Homines ancipites similes sūt amphisbænæ. Proditores cui similes. Psalm. 11. Clāculary hostes quales.*

Falsi, etiam & ficti nunc inueniuntur amici,
Fraudibus in mixtis qui dulcia quæq; loquuntur,
Quæ longè à vero, & syncero pectore distant.
Consilium falsum largitur pręmia multis;
Decipiunt multos simulata, & credula verba
Germanus fratrem fallit, natusq; parentem,

Aut fraudare cupit, nullum est tam signum amoris. E
Atq; lupi plures ouium nunc vellera portant.
Simplicitas extra fulget, sub pectore vulpis.

Voluptas assimilatur amphisbænæ.

Præterea iucunda corporalis, & omnium malorum mater voluptas, qua homines, veluti hamo pisces inescantur, ad Amphisbænam comparanda est: cum hæc quoq; duobus venenatis capitibus, nempe duobus peccatis lethalibus integrata, effrænis insolentia superbiat: horum alterum caput est gula, nempe voracitas, & nimius ciborum delicatorum appetitus, quod caput huius mysticæ Amphisbænæ, tanquam os serpentis venenosum, Christi fideles vitare debent; cum non solum corpus, sed etiam animam veneneт. Audiamus igitur carmina in hoc genere minimè spernenda.

Noctes, atq; dies vinum qui ingurgitat ore,
Et farcit stomachum dapibus, victuq; guloso:
Nil agit hic aliud, quàm quòd certamina vini
Tractat, & euacuat calices, amplasq; lagenas.
Inducit subitas mortes, & tristia fata, F
Laxat corporeos nexus, præcordia soluit.
Polluit, & sensus, caput, & geniumq; modestum
Contaminat &c.

Libido vocatur alterum caput amphisbænæ.

Cæterùm non solum prædictas prauas exercet operationes, verumquoq; alterum huius voluptuosæ Amphisbænæ caput, nempè libidinem, ad homines perdendos excitat. Iuxta illud.

Ebrietas venerem stimulat, lumbosq; salaces
Incitat ad luxum, parit, & petulantia corda
Ebrietas ratione carens, furiosa per orbem
Transuolat, & finem nullo discrimine ponit.
Ebrietas mores frangit, linguasq; loquaces
Efficit &c.

Hinc liquidò constat alterum caput voluptuosæ Amphisbænæ esse inhonestam, & perniciosam libidinem, quæ mortales non pecudibus modò, verùm etiam suibus, hircis, canibus, & brutorum brutissimis æquat: immo, quod peius est, animam tandem ad tartareas regiones, tanquam in perpetuum exilium ducit. G

Sardanapalus enim spreto virtutis honore
Sola voluptatis celebrabat sacra, focosq;
Corporis illecebras spurcum, & bibabat amorem:
Censuit esse quidem explendam præsentibus ipsum
Delicijs animum: quoniam post fata voluptas
Nulla foret: stygij est hæc nam sententia Ditis.
At Deus omnipotens hunc fato sustulit atro,
Tartareisq; animam tandem damnauit in vndis.
Delicia mundi, quas promit praua voluptas,
Sunt procul à nobis pulsanda; dira venena
Ex ipsis manant, & fellis copia magna,
Has igitur fugiat sapiens, & honesta sequatur.

VSVS IN VARIIS. H

Dolores quo præsidio tollantur.

EX Amphisbæna angue licet venenata, multa tamen manabit vtilitas. Quandoquidem Plinius, ad tollendos neruorum dolores, hanc alligat. Nicander verò hanc mortuam, vel etiam eius pellem in perfrictionibus commendat. Aelianus addit corium huius animalis, in fugandis cæteris serpentibus, non esse infrugiferum, suamq; opinionem roborat authoritate Nicandri, ex cuius versibus id colligi nequaquam potest, nisi fortè Aelianus legerit alium Nicandri librum, qui nondum ad nostras manus peruenit. Scribit quidem Nicander in Theriacis, quod Coloni, ineunte Vere, ligna cædentes, si Amphisbænam inuenerint, deglubunt, pelleq; ramum oleastri inuoluunt,

A luunt, deinde arefactam ad labores, torpedinem, & lassitudinem deferunt: immò manus frigore torpidas, solo huius bacilli attritu, calefaciunt. Quocirca Gillius in Aelianum scribebat, quòd bacillus ex oleastro cute amphisbenę circumdatus manus frigore laborantes calefacit. Audiamus igitur Nicandrum, qui vires amphisbenę in Theriacis decantauit hunc in modum. *Bacillus oleastri cute amphisbænæ circūdatus ad quid.*

Hac vbi iam crenit, cadentes ligna coloni
Sectam deglabrant oleastri ex arbore virga
Quale pedum, strictisq; prahensi pellibus anguis
Insertam obuoluunt, quas certis deinde diebus
Exarere sinunt cantantes ante cicadas.
Vtilis hic baculus frigentibus artubus esse
Fertur, vbi exanimis digitos torpedo fatigat.
Tunc quia constrictos, & eorum vincula neruos
Calfacit immissos fones, extenditq; calore.

B

DE CÆCILIA. Cap. XI.

ÆQVIVOCA.

PRONVNCIAVIMVS in capite nono, ad mentem Greuini, nonnullos olim fuisse, qui scytalem à Cæcilia minimè discriminantes vnum, & eumdem serpentem esse asseuerarunt: deinde in capite subsequenti Amphisbenas cæcutientes, ex sententia Nicandri, appellauimus; quoniam latitudo genarum horum animalium, oculos quodammodo comprimat. Idcircò coacti sumus in præsenti capite, *Ordinis ratio.* de serpente lumine orbato, nimirum de Cęcilia verba facere. Verùm quoniam nomen C (Cæcilia) ambiguitatem patitur: propterea prima fronte æquiuocationem patefaciemus. Cæcilia igitur nomen esse proprium mulieris videtur, vt Cæcilia Metelli vxor, & Cæcilia Barbadicha, quę interitus mariti impatiens, inedia periit. At inter cæteras mulieres hoc nuncupatas nomine, maximis cumulanda est honoribus illa animi, & corporis pulchritudine conspicua Cęcilia virgo, & martyr, quæ perpetuum induit cilicium, castitatem matrimonio prætulit, & rosas media hyeme è Paradiso accepit. Prędictis addenda est Cæcilia familia à Cæculo Prænestis conditore. Alioquin Cæcilia est Mellinum oppidum Hispaniæ Lusitaniæ, quod aliter, teste Ortelio, castra Vicelliana, & Metallinum cognominatur. Nam Cæcilia, apud Ferantem Imperatum Neapolitanum, est lacerta chalcidica, cuius historiam inter lacertas examinauimus. Insuper, teste Greuino, nonnulli Cæciliam pro Scytale acceperunt, & vocem græcam in textu Dioscoridis σκύταλην, Cæciliam latinè exposuerunt, sed perperam, quandoquidem, Cęcilia, & secundùm Græcos Typhlops est Serpens cæcus, de quo in præsentia agitur. In eumdem errorem incidit Reulnerus, qui in Paradiso poetico quoddam distichon inscripsit CÆCILIA; deindem versibus proprietates Scytalis exposuit. *Cæcilia nomen propriũ mulieris.* *Lib. 28. hist nat.* *Lacerta chalcidica* *Error Reusneri.*

D Demùm in hac æquiuocatione, maiori admiratione est digna opinio Bellonij, qui Cæciliam, seù Typhlinem marinam dari asseruit, huneq; piscem Plinio spondylem cognominari promulgauit, addiditq; magnam esse huius cum Typhlope terrestri similitudinem: nam vtrumq; animal dura testa contegitur, cui vtrinq; natura in lateribus rimam circa cutem impertita est, vt aluus prægnantis animalis facilius distendi posset. Ambæ Cæciliæ squamis carent, & marina perfectam magnitudinem assecuta, crassitudinem pollicis non excedit. Immò paulò post à Bellonio adducuntur hæc verba; vnicam tantùm in medio ventre marinæ rimam inesse; cum tamen terrestris tam mas, quàm fœmina duas rimas scilicet vnam in singulo latere à natura retulerit. Hactenus Bellonius. Nos autem, hoc nomine, piscem, significari, apud nullos probatos authores comperimus, sed Typhlinem tantùm inter serpentes connumeratam legimus. Nisi fortè Bellonius piscem Acum Aristotelis, Cæciliæ non dissimilem intelligere voluerit. *Piscis huius nominis apud Bellonium.* *Piscis acus apud Arist.*

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

CÆCILIA est Serpens, qui à cæcitate nomen meruit. Idcirco Græcis τυφλώψ vocatur; cum hæc eadem vox cæcum denotet. Immò apud Nicandrum in Theriacis, huiusmodi cæci angues τυφλῶπες, & τυφλῖνοι nominantur. Præterea vbi in textu græco Aristotelis legimus τυφλίνας, Theodorus Gaza vertit Cæcilias, cui Columella adstipulatur. Hodie in Græcia hic Serpens, teste Bellonio, Tephloti, Tephlini, vel Tephlini nomine antiquo corrupto, cognominatur. Amplius apud Hesychiū κωφίας legitur species Serpentis, qui ob cæcutientes oculos Latinis Cæcilia nuncupatur. Cophiam igitur vocant hunc anguem, quasi surdastrū cum ad mentem Æliani, hebetis auditus esse feratur, & κωφίας in Græcorum scholis surdaster exponitur. Apud Rauisium Textorē legitur F Cęcinia parua, & gracilis Serpens nullius ferè veneni, quæ fortassis erit eadem, quæ Typhlops Nicandri, quam ἀπήμαντον, nimirum sine noxa indigitauit, & fortè corrupto nomine Cecinia pro Cæcilia dicitur: cum hoc nomen apud alium classicum authorem non legatur. Cecula quidem pro Cæcilia habetur apud Albertum, & Cærialla vulgò apud Niphum, & Cæcula apud Isidorum Italicè *Cecella*, vel *bissa orbala*, & *orbiga*. Hetruscis *lucignola*, secundùm Mathiolum Ferrariensibus *orbighina*, Bononiensibus *Cesia*, quasi Cæcilia. Germanicè Blindenschlycheri, Anglicè Slau vuorm. Deniq; Narbonenses, ex Iulio Cæsare Scaligero, has Cæcilias Nadels vocitant.

Cæcilia Latinis.

Cophia cur dicatur.

Cecinia Serpens.

Nomina vulgaria.

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

HVNC Serpentem in duas species, nempe in terrestrem, & aquatilem, ex sententia Bellonij, distribuendum esse minimè attestamur. Quandoquidem, vt nostra fert opinio, ipsum verbis Aristotelis deceptum G esse opinamur. Nam Aristoteles, Theodoro Gaza interprete, hæc habet verba. *Qui autem Acus vocatur, tempore pariendi, utero dehiscente oua emittit, habet enim hic piscis rimam quamdam sub imo ventre, vt Cæciliæ Serpentes.* Vnde ex his forte verbis Bellonius collegit Typhlopem, seu Cæciliam etiam aquatilem dari, quod minimè admittimus: cum nullus probatus author id affirmauerit. Concedimus quidem Bellonio, Typhlopem, vel Cæciliam, quam ipse in Græcia obseruauit, à Cæcilia vulgari differre; cum hæc admodum exilis, illa verò multò sit crassior. Ideo vtriusq; iconem in medium prodimus: nam icon Cæciliæ crassioris cum Cæcilia descripta à Gesnero apprimè conuenit.

Lib. 6. hist. An. c. 13.

Error Bellonij.

Duplex Icon traditur.

Itaque Cæcilia, vt refert Ælianus, caput murænæ habet simile, perpartuis insignita oculis, & ad videndum non probè affectis. Quare huic anguium generi oculi quales talpæ assignantur, ideoque Græci Typhlinas, & Latini Cæcilias vocant. Nec mirum est hunc Serpentem carere oculis, cum more talparum, in terram se condat, in eaque diu maneat. De dentibus huius Serpentis hæc scribit Bellonius: Chamæleontis maxillæ tam supernæ, quàm infernæ dentibus serratis muniuntur, quales in Typh- H loti Serpente intueri licet. Color huius bestiæ colorem chalcidicæ lacertę æmulatur; nam vicissim Aristoteles scripsit, quòd Chalcis colore est Serpentis, quem Cæciliam nominant. Tandem cute adeo dura armatum est hoc animal, vt ex Aeliano, vix acuto gladio secari queat. Sub ventre rimam habere dicitur, si Philosophus in historia Acus piscis veritatem fassus est.

Color Cæciliæ qualis.

Hic Serpens, vt animaduertit Gesnerus, fusci est coloris, & obscurè maculosi, cum subruso exiguo vix notabili. Hic color ad latera, magis est varius cum nigricantibus maculis diluta purpura distinctis, tanquam in marmore porphyrite obscuriori. Totus venter atro colore saturo nigricat. At paulò citra caput color ater desinit; sub collo enim, & parte proxima color est glaucus, maculis quibusdam nigris decoratus. Dentes

Dētes quales sint.

Cæcilia vulgaris.

Cæcilia alia ex deſcriptione Geſneri.

tes minimi asperi, & vix apparentes, & plures in inferiori, & magis conspicui, quàm in superiori mandibula obseruantur. Lingua est bifida. An verò oculi sint vt in cæteris animalibus absoluti, & perfecti, non potuit Gesnerus intueri, cum bestia ab ipso diligenter obseruata, esset mortua. Conspicatus est tamen totũ oculum ab inferiori palpebra tegi, cuius foramen in cõparatione ad reliquum corpus, erat perquàm exiguum. Amplius curauit Gesnerus pingi iconem huius animalis fœminæ, captæ Iunio mense anni sexagesimi tertij supra millesimum, & quingentesimũ. Bestia hæc erat dodrantalis, & crassitudinis ferè scytalis, cute admodum nitida. Meatus in medio ventris apparebat, quo compresso, oua veluti immatura exibant. Infra ad caudam, meatus erat excrementi. Oculorum cauitates magisquàm oculi conspiciebantur. Deinde squamæ maiusculæ, magis caput, quàm reliquum corpus tegebant: cum hæ in vipera omnes paruæ, & æquales videantur. Vndè hæc Gesneri descriptio ad iconem Cæciliæ secundò loco positæ spectare videtur. E

Oculi huius Serpentis quales.

Descriptio Cæciliæ secundæ iconis.

NATVRA, ET MORES.

CONGENVIT natura huic Serpenti talem gressus velocitatem, qualem lacertæ chalcidicæ conuenire asseruimus: hac de causa hoc animal summa difficultate coerceri potest. Præterea à natura sibi compararunt Cęciliæ, vt fœtus viuos, more viperarum, enitantur. Quare Gesnerus narrauit, quòd eius vxor aliquando Cæciliam prægnantem baculo percussit, & mox fœtus viui ab vtero prorepserunt. Immò tradiderunt Plinius, & Aristoteles, quòd Cęcilijs parientibus accidere solet, quòd in paritione Acus piscis contingit: nam, præ multitudine fœtuum, vterus dehiscit, & post partum illicò vulnus coalescit. Circa virus huius animalis scribit Columella agens de cura Boum, quod illis lęthifer est Serpentis ictus, & est magnorum animalium noxium virus; nam vipera, & Cęcilia sæpè, cum bos in pascua improuidè supercumbit, lacessita onere morsum imprimit. Deinde paulò inferius addit, quòd Cęcilię morsus tumorem, & suppurationem molitur. Quocirca si remedia desiderantur, confugiendum est ad auxilia, quę aduersus venenum Amphisbænę probantur: proptereaquod Dioscorides in vno, & eodem capite, de his duobus Serpentibus pertractauit. Deniq; Gaspar Heldinus scriptis mandauit Ciconias summoperè Cæcilijs delectari: hinc colligere oportet carnem ciconiarum ictibus horum Serpentum pręsto esse. F G

Gressus qualis.

Partus qualis.

Li. 6. de re rust. c. 17.

Remedia morsus Cæciliæ.

VSVS IN MEDICINA.

NON modicam ex his Serpentibus poterit medicus demetere frugem, si veritas in quadam epistola ad Gesnerum scripta legitur, ex qua percipitur, quòd Doctor Osualdus nonnullis sudorificis medicamentis ex sua theriaca paratis multos patientes à pestilentia liberabat: hanc autem theriacam ex Cęcilijs, & aqua theriacali conciunabat; nam olfacta odorem aquę vitę spirabat. Hoc igitur pręsidium bis, & ter exhibitum multos peste ferè extinctos pristino vigori restituebat. H

Remedium aduersus pestem.

DE CENCHRO. Cap. XII.

ÆQVIVOCA.

HISTORIÆ Cenchri in præsentia recitandę caput de Scytale occasionem prębuit, vbi Authores varietatem tergoris Cenchro conuenientem, Scytali assignabant. Modò ad euitandam ęquiuocationem, notandum est, quòd κέγχρος, κέγχρις, κεγχρίνης, κεγχρίτης, & κεγχρίας, nimirum Cenchros, Cenchris, Cenchrines, Cenchrites, & Cenchrias sunt nomina ad hunc serpentem spectantia, quę aliqua ambiguitate laborant; dum varia, pręter hoc animal, denotant. In primis κέγχρος est semen panico simile, idest milium, item semen, vel granum ficus, propterea quod grano milij assimilatur, item serpens, de quo in pręsentia agitur à milio denominatus, vt in sequenti rubrica exponetur. Immò κεγχρίνης, κεγχρὶς, vel κερχνὶς per transpositionem litterarum est nomen auis apud Aristotelem, quæ secundùm quosdam authores, aliter tinnunculus nominatur: hanc Didymus esse ait auem, quam μικρὸν ἱέρακα, scilicet paruam accipitris speciem vocant, colore cinereo punctis nigris, veluti granis milij variegato. Hoc etiam nomine, ab Oppiano quædam anserum species nuncupantur, quia κέγχρα, idest milio inescentur. Alioquin Varro quasdam aues vocitat miliarias, quia milio pinguefiant; hæ igitur erunt forsitan illæ, quæ in Auiarijs Ganeorum saginantur. Aliter κέγχρος secundùm Plinium est adamantis genus, quod milij magnitudinem non excedit. Pariter, ex eodem authore, κεγχρίτης est gemma, quæ grana milij in se veluti sparsa habere videtur: item ornamentum vestis apud Atheneum. Denìum aliquæ etiam ægritudines hoc nomine designantur: nam vt recitat Cælius Rhodiginus, in oculis quandoq; minutiores veluti quidam calculi visuntur, milij imaginem quodammodo referentes, quos Græci Cenchros nominant. Cenchrias autem est alterum genus herpetum, ad mentem Galeni, à similitudine milij denominatum, ex duobus humoribus, bile scilicet, & pituita prodiens, qui vlcus protinus non excitant, sed tãtùm pustulas exiguas, instar granorum milij, quę postea paulatim in vlcus degenerant, quod à Latinis herpes miliaris cognominatur.

Cenchris, Cenchrus, Cẽchrines, Cẽchrites, Cenchrias. — B — *Li. 2. hist. An. c. 17.* — *L. 3. de aucup.* — *Auis miliaris.* — *Adamãtis species.* — *Gẽma species.* — *L. 14. meth med. c. 17.* — C — *Morbi species.*

SYNONYMA, EORVMQ. ETYMVM.

LATINI, penuria nominum coacti, ad indicandum hunc serpentem, nominibus gręcis vsi, Cenchrum, Cenchrinem, Cenchritẽ, Cenchrim, & Cenchriam appellarunt: nam κέγχρος, & κεγχρώδιας ὄφις, apud Dioscoridem legitur: κεγχρίνης, & κέγχρις apud Nicandrũ, κεγχρίνα, etiam apud Varinum; immò κεγχρίτης, & κεγχρίας apud Lexicographos grecos ἀπὸ τοῦ κέγχρου, nimirum à milio, quoniam hic serpens quibusdam notis, ad instar milij, sit exornatus; vel quia tempore tantùm milij appareat, vt scripsit Etymologus: aut quia, ex Aetio, florente milio, hic serpens sit perniciosior; aut quia colorem plantę milij referat; nam Auicennas, & Olaus Magnus promulgarunt, hunc serpentem à citrino colore milij denominari: hac de re ab aliquibus Latinis miliaris appellatur. At satius erit à notis granis milij similibus serpentem hunc cognominare; quandoquidem hoc Etymum erit magis conforme Lucani doctrinæ canentis hunc in modum.

Pluribus ille notis variatam tingitur aluum.

Bellonius pręterea hanc confirmat sententiam, dum refert, hodie in Gręcia vulgò hoc animal nuncupari Cènchritem, additq; iconem, quę varias etiam notas repręsentat.

D — *Hic serpẽs à milio nomen sortitur.* — *Vera etymologia.* — *L. 9. Pharsal.* — *L. 1. obser. cap. 31.*

Amplius Nicander in Theriacis, hunc anguem λεόντα, nempe leonem indigitat, dum E
versibus in latinum translatis sic canit.

Prolixum inuenies inamabile Cenchrida monstrum,
Quem varijs pictum squamis dixere leonem.

Cur hic Serpens vocetur Leo.

Verùm quamobrem hic Serpens nuncupetur leo, varij varias excogitarunt rationes. Aut quia squamæ huius animantis maculis sint distinctæ varijs, instar pellis leonis lybyci, quæ, ad, mentem Æliani, nigris floribus cyaneo colore virgatis est decorata; aut quia hic Serpens cauda erecta, more leonino, ad pugnam se excitet, aut quia leoninam ferociam, & sæuitiam æmuletur, aut deniq; quoniam humanum sanguinem, ritu leonum, exorbeat. Idcirco hoc Serpente leone nuncupato nonnulli profitentur exponere hæc Martialis carmina.

Quare si pudor est Ligella noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Li. 6. de vsu par. cap. 16.

Quibus versibus poeta taxat mulierem vetulam, quæ pilos adhuc vellere pertentaret. Ideoq; per hunc Serpentem leonem dictum, pudendum muliebre à Martiali intelligi asseuerant: cum proprietas huius animalis sit, sugere sanguinem; ex quo probè cocto F
semen generari Galenus attestatur.

Differentia inter Cenchrũ, & Iaculũ.

Insuper nonnulli hanc bestiam Iaculum vocarunt; propterea quod alicui damnum allatura, instar vibrati iaculi, feratur. Sed aduertendum est, quòd hic Serpens à Iaculo, siue Acontia Serpente valdè discrepat; & quamuis Aetius Cenchrum appellauerit Ammoditem, & Acontiam Cenchritem: nihilominus notandum est, quòd Cenchrus, de quo in præsentia verba fiunt, ab Acontia, & Ammodite discriminatur; quoniam cum illis, vt optimè obseruarunt Matthiolus, & Greuinus, nullam cognationem, & similitudinem habeat: quemadmodum ex descriptionibus, & iconibus patefiet.

Serpens lẽticularis qualis.

Prædictis addamus eorum opinionem, qui hunc Serpentem lenticularem indigitarunt, nixi forsan doctrinæ Auicennę, qui pręscribens remedia aduersus angues, Sesamum ad morsum anguis lenticularis commendabat. Vnde per hoc lenticulare animal, multi Cenchrum, nempe miliarem intellexerunt; nisi velimus intelligere Acontiam Serpentem, qui maculis lenti similibus distinguitur, vt voluit Bellonius. Hinc multi his fortè maculis decepti, vt Aetius, Acontiam cum Cenchro confundebant. Hic

L. 4. fen. 6. tract. 1. c. 44.

Serpens apud Auicennam interdum Famusus, aliquando Aracis, & quandoq; Aspis ha- G
bens diuersos colores nominatur: propterea quod Auicennas primùm agit de Serpente miliari, & paulò inferius Famusum Serpentem describit, quem Nicolaus Leonicenus eumdem cum Cenchro esse voluit, vt ex symptomatibus morsus vtriusq; legentibus est manifestum.

Aracis Serpens.

Deinde memorat etiam Auicennas Serpentem Aracem, vel Aspidem multis coloribus decoratam: at quę scribuntur ab Auicenna de naturę huius Serpentis ad Cenchrum etiam spectare videntur. Vnde Albertus Auicennam secutus, & nominum varietate deceptus, in eumdem incidit errorem, dum prędictos Serpentes à se inuicem differre existimauit: quare, & ipse hunc Serpentem alibi Arachin, alibi Centrin, & Miliarem, deinde Faluisum nominauit; quoniam ab Auicenna semel Famusus fuit appellatus.

Serpa Serena qui Serpens.

Ad finem in Sicilia versatur Serpens vulgò Serpa Serena nuncupatus, quem multi ad Cenchrum Veterum referunt; cum eiusdem ferè sit longitudinis, & crassitici. De hoc Hieronymus Massarias Vicentinus medicus eruditus scripsit ad Gesnerum hunc in modum. Serpa Serena est anguis venenosus per Siciliam diuagans, subalbidus, qui longitudine aliquandò humanũ corpus, crassitudine verò, brachium circa carpum adæquat. Verùm cum notarum non meminerit, non possumus H
adduci, vt credamus, hunc Serpentem esse Cenchrum Veterum.

A

FORMA, ET DESCRIPTIO.

CENCHRVS serpens longitudine duorum cubitorum figura crassa in tenuem abeunte, & colore viridi esse perhibetur. Quamuis multi opinentur hunc colorem Græcè χλωρὸν legi, quod vocabulum non solum viridem, sed etiam luteum colorem significat: nam milij color, à quo hic anguis cognominatur, non prorsus est viridis, sed ad luteum tendit; & hic serpens maximè iuxta aluum, luteum milij colorem repræsentat. Lucanus verò totum anguem exornatum pluribus maculis æmulãtibus marmor serpentinum Thebis aduectum testificatur his versibus. *Color huius serpentis.*

Pluribus ille notis variatam tingitur aluum
B *Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites.* *L. 9. Pharsal.*

Item Nicander non solùm aluum, sed totum serpentem maculosum celebrat: deinde quoad crassitiem, & longitudinem molis corporeæ, nihil determinandum esse statuit; proptereaquod alij grandiores, alij minores conspiciuntur. Nicander igitur sic canit. *Lõgitudo, & crassities qualis.*

Prolixum inuenies inamabile Cenchrida monstrum,
Quem varijs pictum squamis dixere leonem:
Non stata crassities, eadem nec spira videtur.

Præterea Albertus Magnus de miliaribus serpentibus verba faciens, Faliuisum discolorem vocat, deinde Arachin varium esse scribit, qui postmodum serpentes ijdem cum Cenchro Dioscoridis esse in superiori rubrica traduntur.

NATVRA.

C HVIC animali à natura calidam temperaturam ingenitam esse, & bestiam veneno vipereo redundari pronunciauit Ardoinus. Ideoq; diligenter cauendum est, ne in maximo æstu, quo tempore hæc bellua per montes diuagatur, pecoribus, & cæteris, etiam animantibus insidias tendat. Etenim serpens hic proprietate quadam naturali ductus, animalia cauda implicat, & flagellat: deinde, apertis iugularibus venis, sanguinem sorbet. Præterea cursum velocissimum à natura sibi comparauit, quia rubos, & spinas vitans per rectum tramitem semper incedit. Id nobis manifestauit Lucanus canens. *Animãtes flagellat.*

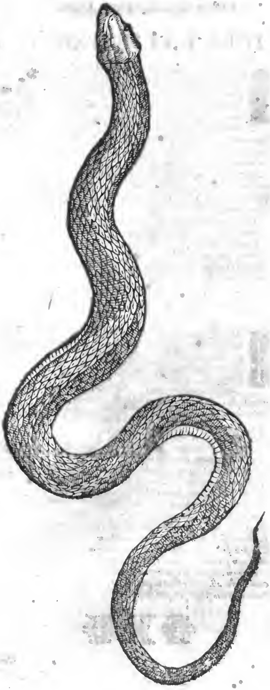
Et semper recto lapsurus limite Cenchris.

Qua de causa à multis authoribus inflexuosus appellatur. Vnde admonet Nicander, vt obuium serpentem tramite flexuoso fugiamus: siquidem serpens rectà tendens obliquo tramite facile vitatur: cum propter longitudinem corporis flectendo iter tardius moueatur. Audiamus igitur Nicandrum in Theriacis sic canentem. *Gressus Cẽchri qualis*

Hic caue, quantumuis fortis videaris, & audax,
D *Hoc aduersus eas, vel tentes prælia monstrum,*
In te pestiferas ne flammas spiret hiatu,
Atq; tuum implicita corpus liget vndiq; cauda,
Et bibat exsuctum per vtrinq; soluta cruorem
Claustra, procul fugito non recto tramite, verùm
Obliquum per iter, et a quo vestigia frangas:
Lædit enim curuo per spinas tergora flexu,
Cum celeres aliàs recto ferat impete cursus.
Talis Threicio seruat se bestia tractu.

Cenchris

Cenchris Veterum Bellonij.

LOCVS.

IN Lemno insula, in quam Vulcanus olim aufugisse traditur à Poetis, vt ferrum elaboraret, copiam horum Serpentum stabulari multi promulgant, & potissimum Bellonius, qui iter faciens per hanc insulam. Incolis negocium dedit, vt omnia Serpentum genera insulam habitantia comprehenderent, inter quæ erat Cenchrus, quem Veterum Cenchrin esse proculdubio existimauit, non solum quoad figuram, sed etiam quia ibi vulgò Cenchriti nominabatur. Insuper in insula quoq; Samo, vel Samothracia Cenchris est frequens. Ambæ enim insulæ sitæ sunt in mari mediterraneo Thraciam versus, è regione Resceynthidis oppidi Iunoni sacrati, & fluminis Hebri, Zonæque

B montis, Antriq; Zerinthij, quæ loca omnia in Thracia sita sunt, & proxima, vt fuit paulò ante relatum, insulæ Samo, in qua Mons Mosychlus à Nicandro, nominatus, conspicitur. Carmina autem Nicandri in latinum translata sunt hæc.

L. 1. Obser. cap. 31.

In lemno, & in samo hæ bestiæ stabulant.

Atqui cum rapidis feruescens Solibus æstus
Ardet, in horrida se syluarum deuia confert,
Imbellesq; rapax venatur prado bidentes,
Percelsiuè Sai iuga, frondosiuè Mosychli,
Sub viridis quando frigentibus abietis vmbris
Securi recubant, grege circum errante magistri.

SIGNA VENENI.

C ACCIDENTIA ictum Cenchris concomitantia similia sunt ijs symptomatibus, quæ à morsibus viperinis prodire solent; si veritatē Ætius, & Olaus magnus assecuti sunt. Verùm inter alia signa, vnum maximâ animaduersione dignum esse videtur, quod Nicander in Theriacis recensuit. Hoc igitur est collectio aquæ in ventre inferiori, qualis in hydrope generari solet: hæc enim ob facultatem veneni humores liquantis ibi colligitur. Sic enim Nicander in Theriacis decantat.

Collectio aquæ in abdomine.

Quam facit hæc plagam, nulla medicabilis arte
Tabes insequitur, quæ diro membra veneno
Exedit, ac turgens cruciatum suscitat hydrops,
Donec is effracta propè sumen parte residat.

Dioscorides, & Paulus Aegineta retulerunt, quòd huius Serpentis morsum sequitur putridum vlcus, deinde partes tumidæ, veluti in hydrope euadunt, & tandem patientes lęthargo corripiuntur, immò afferunt in medium opinionem Erasistrati, qui voluit, in hoc casu, iecur, intestinum ieiunum, & colon maximas incurrere putredines; propterea quòd in ægrotis extinctis, & dissectis, prędictæ partes insignem corruptionem

D ostenderunt. Et quamuis vox græca, quę apud Dioscoridem legitur, νῆστιν, ieiunum intestinum denotet; deinde legatur apud Paulum Aeginetam κύστιν, quæ vox vesicam significat; nihilominus, vtcumq; sit, insignis putredo, ob virus huius animalis, prædictas partes occupare solet. In huius asserti confirmationem venit princeps Auicennas, qui de morsu Famusi agens, symptomata ictus viperini, & partiū putrefactionem, & hydropem memorat; idemq; confirmat de Araei; propterea remedia prauarum viperarum in medium affert. Hinc colligendum est, hos licet diuersos Serpentes ab Auicenna nominatos, ad vnum tantummodo Cenchrum Dioscoridis referendos esse.

Lib. 6. de mat. med. c. 52.

Insignis. putredo Intestinorū.

MEDELA.

Variæ plãtæ sunt præsidia ad morsũ huius anguis.

Ciconia auxiliantur morsui Cenchri.

CVM symptomata viperinos ictus concomitantia in morsu Cenchri accidant; præsidia quoq; viperinum virus debellantia in hoc casu locum habere dicuntur. Pręter hæc, commendatur satureia, potu syluestris in puluerem redacta, necnon radix mentæ saracenicæ, & gentianæ. Alioquin, ex Dioscoride, demorsis à Cenchro auxiliatur lectuca contusa cum semine lini illita, serpillum cum duabus drachmis hastulæ regiæ, & tribus vini cyathis. Item aristolochię radix, & cardamomum probatur; quamuis textus Paulj Aeginetę habeat καρδάμον, nempè nasturcium. Plinius serpilli syluestris pinguius decoctum in vino aduersus omnes Serpentes pręscribit, sed efficacissimum in morsu Cenchri predicat. Demùm non est omittenda ciconia, quę Cenchro potissimum aduersatur. Thessalia enim tanta Serpentum copia redundat, vt hi nisi à ciconijs vorarentur, proculdubio incolæ à suis pellerentur sedibus; vt Aristoteles in Mirabilibus pronunciauit. Insequuntur igitur ciconię Chersydros, alias pratorum pestes, & pręcipuè Cenchrum. Quare harum auium membra, ex Aeliano, morsibus huius Serpentis opitulantur. F

DE ACONTIA, SIVE IACVLO.
Cap. XIII.

ÆQVIVOCA.

Ordinis ratio.

Acontias herba quæ.

Acontiæ sunt stellæ cadentes.

Differẽtia Iaculi, & Iaculi.

AD historiam Cenchri addere libuit caput de Acontia Serpente, propterea quod cum illo maximã habeat similitudinem. Vnde Aetius vtriusque Serpentis conuenientia deceptus, alterius conditiones, & prærogatiuas alteri attribuens vtriusq; historiam permiscuit. Ambiguitas G igitur, quoad vocabulum græcum, in hoc consistit, quod ἀκοντίας, apud Lucianum in Dialogo de Dipsadibus, est Serpens Iaculus, ita à Latinis nuncupatus, cuius historia in præsenti capite exaratur. Deinde apud Hesychium, & Varinum, ἀκοντίας fertur esse herba, quæ canibus ab angue demorsis medeatur: hi Authores de Serpentibus fortè Acontijs verba facere voluerunt, vel inquirendum, an hæc herba eadem sit cum Dracontio, nempè Dracunculo: alioquin Acontias planta in re herbaria quid sit, ignoratur. Plinius ἀκόντια vertit hastas; cum sint iacula; nam hasta δόρυ Græcis dicitur. Aliter apud eundem Plinium, ἀκοντίαι sunt cometarum genera ita nuncupata, quia ritu iaculorum celerimè ferantur. Sunt autem passiones ignitæ, vulgò stellæ cadentes appellatæ, de quibus Aristoteles in volumine Meteororum vbi etiam egit. At circa nomen latinum huius Serpentis, animaduertenda est differentia inter Iaculum, & Iaculum; etenim Iaculum in casu recto neutro genere inflexum, significat quodcumq; instrumentum bellicum manibus vibratum, nimirum spiculum, & telum missile. Iaculus verò masculini generis Serpentem designat, cuius mores in præsentia ponderamus. H

SYNO-

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

A QVAMVIS Dioscorides huius Serpentis non meminerit; alijs tamen græcis Authoribus, & præcipuè Luciano non fuit incognitus; cui in Dialogo de Dipsadibus vocatũr ἀκοντίας ἀπὸ τοῦ ἄκοντος, vel ἀκοντίαι: quandoquidem ἄκων iaculum, spiculum, vel telum missile significat: hinc Iaculi Serpentis nomen apud Latinos dimanauit; quoniam, instar iaculi; in homines, & cætera etiam animalia irruat; præterea ἀκοντιζος, apud Hesychium, ἀκοντίλη apud Nicandrum, idem Serpens, qui Acontias B esse perhibetur. Licet Varino ἀκοντίζοι secundũm quosdam, Acontiæ Serpentes nominentur. Itaq; Latini Serpentem hunc Iaculum indigitarunt; propterea quod arbores scandens, inter frondes occultatus in prætereuntes cuiuscumq; generis animantes, instar spiculi, se vibret. Quamuis Greuinus scriptum reliquerit, ad mentem Nicandri, hunc Serpentem non à iaculatione, sed à figura iaculi denominatum fuisse. Alijs fuit nuncupatus Serpens volans, quia Author libri de natura rerum perpendens fortè insignem huius animalis velocitatem, alis præditũ esse existimauit. Ideo quandoq; Iaculus volucris apud Aelianũ appellatur. Amplius hic Serpens Aetio dicitur Cenchritis, Cenchrias, & Aspis Acontias, quoniam hunc cum Serpente antecedenti miliari nuncupato confundit. Quare Hermolaûs Barbarûs nonnullos fuisse scribit, qui Cenchritem, seu Cenchrum idem Serpentis genus cum Iaculo, siue Acontia esse statuerunt. Quibusdam appellatur Chersydrus, sed perperam, cum nulli probati Authores id asseuerent. Syluaticus Acoran vocat, corrupto fortè nomine, pro Acontia. Auicennas nominat Cafezati, & Altararat, Albertus, & Olaus Magnus Alticariti, Altinanti, & Cafezaci. Bellonius iter faciens per Lemnum Insulam, obseruauit hos Serpentes ibi vocari *Sagittari;* C quia instar sagittæ velociter moueãtur, & Turcis Ochilanne, quamuis postea Bellonius referat, quòd Andri, & Parii incolæ in appellatione non conueniant. Italis Saettone. Germanicè, ex Gesnero, à notis exornantibus dorsum figuram oculorum referentibus Ein Scoffz oden Angel Schlang vocari posset.

Ratio etymologia Iaculi.

L. t. de Venen. c. 22.

Serpens volans.

Nomina barbara huius anguis.

Lib. 2. Obseru. c. 14.

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

SI consulamus Aetium, hic scriptis mandauit Serpentem hunc esse longitudine duorum cubitorum, & figura crassa in tenuem abeũte, colore viridi ad colorem milij accedente, qui postea ritu spiculi se iaculatur. Quamobrem hinc colligimus Aetium à Cenchro Iaculum nõn distinxisse. Satius igitur erit ad doctrinam Bellonij confugere, qui hunc Serpentem penès spinosam capparim contemplatus est, vbi olim Turca tormenta bellica collocauerat, dum Rhodum obsideret. Erat igitur hic Serpens tres D palmos longus, & crassitudinem digiti non superabat. Color eius erat cinereus, sub ventre albus, squamis iuxta dorsum, & laminis iuxta ventrem, reliquorum Serpentum more, munitus. A ceruice nigra duæ albæ lineę per longitudinem dorsi ad caudam vsque percurrebant; deinde maculis nigris oculi figuram ęmulantibus distinguebatur, quæ notę lenticula maiores non erant: quapropter non abs re, aliqui hunc Serpentem lenticularem nominarunt.

Lib. 2. Obseru. c. 16.

Color Acontiæ qualis.

Ex altera parte Gesnerus fatetur se Acontiam, vel Iaculum à Veteribus descriptum non vidisse: nihilominus meminit alterius Serpentis pariter, instar iaculi, se vibrantis; dum inquit, quòd riuus satis magnus est in agro Tigurino *Glatt* nomine, & ab eo denominatus pagus *Glatt felden*: ideo iuxta hunc riuum, & pagum, ante paucos annos, Serpens quidam baculi crassitudine, & trium, vel quatũor pedum circiter longitudine, in quemdam rusticum frondes colligentem, corpore in quatuor spiras conuoluto, insilire conatus est. At rusticus id animaduertens, sacco deposito, quem ad vsum colli-

Acontias Gesneri.

Historia Rustici ab hoc Serpente laesi.

gendi frondes ferebat, celeri cursu aufugit. Serpens autem, instar vibrati iaculi per E spatium circiter sexdecim pedum, prosilijt; non tamen rusticum gressum accelerantem attingere potuit. Paulò post tamen in eumdem locum sacci recuperandi gratia, reuersum Serpens semetipsum vibrans sinistrum rustici brachium spiris inuoluit, parte caudæ dependente, & collo erecto, tam arctè constringens, vt vestigia spiratum impresserit, non tamen rusticus demorsus fuit, quoniam illicò altera manu capite anguis comprehenso, eum abstrahens reiecit. Interea brachium putrida quadam sanie contabescens, carne nudatum est, & tandem omni carne putrida per Chirurgum ablata valetudinem est adeptus. Huius generis esse Acontiam, vel Iaculum Serpentem putamus, cuius icon in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis habetur. Est enim crassitudinis baculi, longitudinis trium circiter pedum, caput habet magnum coloris cinerei, reliquo corpore fusco, præter ventrem, qui ad colorem minus obscurum vergit: qua de re hoc in loco duas icones repræsentabimus.

Acontia alterius descriptio.

Rursum Gesnerus narrat, quod in Hungaria, ex relatione Ioannis Viti Hungari iuuenis eruditissimi, Serpentes breues duorum palmorum tantùm magnitudine, & nulla cauda versantur, quos Vulgus Decurtatos appellat, & in homines etiam eminùs, iaculi modò, prosiliunt. F Horum etiam in capite de Scytale meminimus. Apud Indos Serpentes in campis, & subterraneis locis habitant, vt legitur in parte tertia historiæ Indicæ, qui homines aggrediuntur, eo potissimum tempore, quo ad prolem incumbunt: immò velocissimis saltibus per terram proficiscuntur; qua de re ab Indis volare dicuntur. Considerandum est num ad genus Iaculorum referendi sint: Diuagantur etiam, ex Olao Magno, in partibus Aquilonaribus Serpentes, qui saltando velociter mouentur: immò inter herbas Sole siccatas, strepitum excitantes pugnam inter se ineunt; quod benignitate Naturæ factum esse tradit Olaus Magnus, vt illo strepitu se prodant, alioquin multos venenarent. Demùm Albertus narrat hunc Serpentem esse duplicis generis: quandoquidem alterum genus morsu sine sensu interimere, alterum verò diuturno dolore patientem fatigare perhibet: sed præterea eum nihil aliud exprimat, mentem Alberti assequi nõ possumus. Insuper aliud addit absurdum, scilicet, quòd Plinius, & Iorach scripserint Iaculum esse Serpentem alatum, quia in transeuntes inuolet. Verùm enim aduertendum est, quòd ex sententia Plinij, Iaculus tam citò se vibrat, vt volare videatur, non autem quòd alis munitus esse feratur. G

Varia horũ anguiũ differẽtia.

NATVRA. ET MORES.

GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem pronunciauit Acontiam esse Serpentem eminus etiam in animantes prosilientem: ideoq; hoc animal veluti iaculum hominem adoriens interimit. Est enim Serpens velocissimi motus; propterea Lucanus canebat hunc in modum.

L. 9. Pharsal.

Et Natrix violator aquæ Iaculiq; volucres.

Quamobrem Textor scribere solebat Acontiam, teli modo serpendo ruere, & in obuiaquæq; prosilire; quod non fuit incognitum Reusnero, quia in Paradiso poetico sic canit.

Missilibus Iaculus tormentis obuiaqueq;
Sublimis, iaculi more volucris, adit.

Sed animaduertendum est, quòd hoc animal non solum è sublimi loco in prætereuntes H animantes se iaculatur; verum quoq; ex sententia Agricolæ, Acontias humi iacens ab aliquo lacessitus confestim corpus intorquens, eminus instar iaculi, hostem petit. Immò, ex Aeliano, iaculatione ita valet, vt spatium viginti cubitorum transiliens aduersario inhærescat. Lucanus igitur narrans interitum Pauli ab hoc Serpente percussi tradidit Acontiam tam veloci iaculatione se vibrare, vt saxa funda, & tela arcu vibrata, in comparatione ad motum Acontiæ per aerem tardo motu ferri videantur. Versus autem Lucani sunt huius tenoris.

In L. de an. subterr.
Li. 8. c. 13.

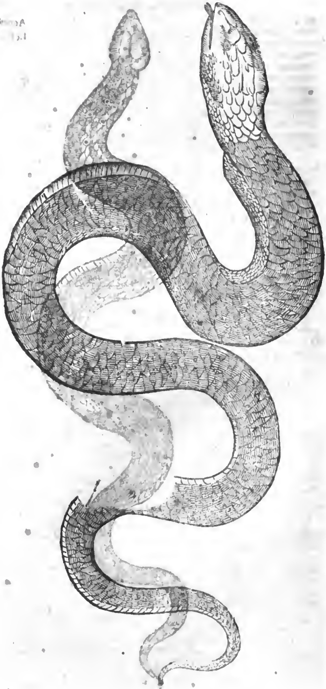
Ecce procul sæuus sterilis sed robore trunci
Torsit, & immisit (Iaculum vocat Africa) Serpens
Perque caput Pauli transfixaq; tempora fugit

Nil

Acontias [illegible]
Bellonij [illegible]

Acontias alter.

A *Nil ibi virus agit, rapuit cum vulnere fatum.*
Deprehensum est, quæ funda rotat, quam lenta volarent,
Quam segnis Scythica strideret arundinis aer.

Præterea vastamenta huius animalis ad aliorum dolos non sunt comparanda: siquidem non solum in locis abditis viæ publicæ moratur, vt transeuntibus insidias tendat, sed etiam, ex Solino, arbores ascendit, & sese in orbem contorquens, & caput intra frondes occultans viatores expectat; nam statim sese in illos iaculans, dentibus vulnerat. Vnde Georgius Pictorius in Lerna malorum sic canebat.

In Polyhis. c. 39.

Insidias ex arboribus conserere conantur
Serpentes Iaculi, qui celeres volitant.

Ad rem quidam, ex Matthiolo, recitat casum pastoris, qui, æstate media, sub arboris vmbra quietem capiens, dum eius socij non procul oues pascentes custodiebant, ab Acontia Serpente inter ramos arboris abdito, adeò percussus fuit circa sinistrã mamil-
B lam, vt paulò post interierit: quapropter socij audito percussionis strepitu, & viso Serpẽte, cuius natura nouerãt, relicto grege, ad propinquiorem villã perterrefacti aufugerũt.

Historia pastoris percussi à Iaculo.

Neq; id admirari debemus; quandoquidem in Hispaniola noui Orbis insula comperti sunt Serpentes perexigui, coloris viridis, & admodum venenati, qui sola cauda arborum ramis hærentes, reliquo corpore propendent, & sine iaculatione sui corporis, incautos prætereuntes desuper mordent. Auicennas quoq; agens de Cazefati, narrat se vidisse in partibus de Hesten hanc Serpentis speciem, quæ intra frondes arborum occultata transeuntibus insidias tendebat. At Albertus Magnus non solum hunc anguem intra frondes latibulari, sed fructus quoq; arborum ab illo infici promulgauit: cum tamen nullus probatorum authorum id retulerit: nam si fructus arborum venenari possent, proculdubio multa animantia interirent.

L. 4. fen. 6. tract. 3. c. 40.

Num fructus arborum venenari possint à Serpentibus.

Insuper tradit Diodorus Siculus, & confirmat Olaus Magnus, apud Syluas odoriferas in Sabæis versari Serpentes coloris rubicundi, & longitudine palmi, qui prosilientes in homines læthali ictu eos perimunt; qui si sint ad Iaculorum genus referendi, lectori iudicandum relinquimus. Vnum quidem, ex Apollodoro didicimus, nempe hoc
C animal non solum morsu, sed etiam tactu mirum in modum nocere, idq; confirmauit Aelianus, dum non patientem modò, sed chirurgum quoq; medicantem, communicata tabe, solo tactu lædi asseruit. Quamuis Scholiastes Nicandri, sub nomine Iaculi, duplex Serpentum genus insinuare videatur; dum alios cursu, & iaculatione se mouentes, & venenatos esse scribat, alios verò celerrimos, & innoxios esse tradat; quoniam hoc genus postremum tanquàm innocuum à Nicandro celebratur. Sed aduertendum est, quòd hæc est potius natura quorumdam insectorum, seu speciei cantharidum: sunt enim cantharides paruæ colore fusco per hortos vagantes, quæ si leuiter etiam contangantur, confestim, emisso quodam crepitu, se iaculantur.

Li. 8. c. 20.

Insecti quoddã genus.

LOCVS.

QVAMVIS Agricola hoc Serpentis genus in Germania incognitum esse
D scripserit; in alijs tamen multis Regionibus stabulatur. Etenim Lucianus, in Dialogo de Dipsadibus, Acõtiam inter Serpentes Libyæ connumerauit, & Ammianus Marcellinus in numero Serpentum Aegypti recensuit. Auicennas fatetur se in partibus de Hesten hunc Serpentem conspicatum fuisse. Item Bellonius per Lemnum, & Rhodum insulas itinerans, se hos angues obseruasse attestatur. Immò regiones Septentrionales ab his venenatis bestijs infestari, tradit Olaus Magnus. Deniq; viri fide digni retulerunt Matthiolo, quòd in nonnullis Calabriæ, & Siciliæ locis versantur hi Serpentes, qui ab Incolis, vernaculo nomine, *Saettoni* appellantur. Sed veremur ne decipiantur, quandoquidem illos Priscorũ veros esse Iaculos nõ affirmamus: etenim Serpentes, qui ex Calabria in diuersas regiones à Circulatoribus deferuntur Bubæ, idest Boæ, & Serpegerinæ ab illis nominantur: pinnas enim longas, & acutas à capite ad medium vsq; corpus gerunt, quibus in altum se attollere, & ritu Acontiæ se eiaculari possunt; qua de re Acontias Veterum esse existimarunt.

In l. de An. subterr.

L. 4. fen 9. tract. 3. c. 40.

MORALIA.

CVM probatum sit Iaculos Serpentes esse talis naturæ, vt inter frondes arborum abditi, nonnisi insidias, & perniciem incautis viatoribus machinentur, non iniuria Delatoribus assimilari poterunt, qui maligna quadam ducti natura, aliorum dicta, atq; facta clanculum obseruant, vt aliquid imprudenter dictum colligentes ad Dominum deferre possint, vt inde postea aliquid detrimenti emanet. Hi igitur delatores, proprio vocabulo, Iaculi Serpentes erunt appellandi: cum nil, nisi proximi exitium moliantur, quorum natura venenata his versibus affabrè delineatur.

Delatores similes Iaculis.

Gaudia summa putat quidam miscere sinistris E
Litibus, atq; homines ad iurgia vana mouere:
Gaudet, & interdum nixis turbare molestis
Pectora, sic igitur malesani est criminis author. F
Ore tenet virus, lingua mendacia fingit,
Atq; dolos versat, quibus impugnare nocenter
Concordes animos, & pectora dulcia possit.
Sæpè ferit grauiter pharetrato verbere lingua
Insontes hominum mentes, moresq; lacesset
Innocuos vita, & fautores dispare voto
Inter se semper versari, & viuere poscit.
Nec tamen interea sentit sibi vulnus adactum
Vir bonus, accusat, quem delatoris iniqui
Lingua, sed adueniunt feri lamenta doloris.
Delatore nihil peius, nil turpius vsquam,
Cuius in ore sonant lethalis sibila morsus,
Milleq; pictarum fraudum mendacia subsunt,
Si videt immoto concordes viuere nexu, G
Si socios aliquos fidos, seu noscit amicos;
Mortiferum virus rauco de gutture ructat,
Vnanimesq; studet comites à fœdere dulci
Soluere, concordes queat vt confundere mentes.

Rursus Iaculi Serpentes optimo iure assimilandi sunt conscientiæ stimulis, quibus cor peccantium, ob res perperam actas, identidem pungitur: siquidem instar sagittæ, in corda criminosorum se iaculantur. Ideo de his stimulis loquens Psalmographus scribebat. *Quoniam sagitta tua infixa sunt mihi.* Deniq; si Aegyptij solebant pictura iaculi bellici, infensissimum hostem exprimere: satius fuisset, in hoc hoste significando, figura Iaculi Serpentis vti: quandoquidem hic ascendens arbores inter ramos se occulit, vt incautos perimat, cuius naturam infensissimus, & clancularius hostis æmulatur.

Psal. 39.

SIGNA VENENI. ET MEDELA. H

AETIVS scriptis mandauit ex morsu huius Serpentis omnia dimanare accidentia, & etiam grauiora ijs, quæ ictum viperinum concomitari solent: præterea his addit putredinem, & defluxum carnium, quocirca remedia quoq; probat, quæ in profligando viperæ veneno fuerunt commendata; cui sententiæ Matthiolus adstipulatur. Cæterùm est animaduertendum, quòd Aetius præscribit illa auxilia, quę venenum potius Serpentis miliaris, quàm Acontię debellant, quoniam ipse eumdem Serpentem, nempe Cenchritem, & Acontiam esse existimauit. Nihilominus talia præsidia non improbantur, & eò magis, quia Auicennas, & Albertus tradiderunt, ob morsum quidem

Venenum quibus debellatur præsidijs.

huius

A huius animalis, dolorem grauem, & vehementem generati, qui è loco saucio toti corpori communicatur: deinde omnibus illis præsidijs, quæ valent aduersus ictum viperæ, tanquàm præstantissimis vtuntur.

VSVS IN MEDICINA.

EX felle huius animalis vtilitatem incredibilem, pro suffusione, perficiendam esse astruit Aetius: quoniam promulgauit collyrium ad suffusiones, etiamsi fuerint diuturnæ, esse parandum ex lapide scythico cum felle aspidis trito: etenim ex hoc patiens, breui temporis spatio, non parùm commoditatis eliciet. Sit autem, vt inquit Aetius, aspis, qui Acontias appellatur; siquidem fel eius iuxta dorsum, & hepati B annexum reperitur. *Collyrium suffusiones*

DE DRYINO, SIVE QVERCVLO. Cap. XIV.

ÆQVIVOCA.

SPLENDESCVNT magis, atq; liquidius innotescunt descriptiones animaliũ, vel plantarũ consimiliũ, quando altera iuxta alteram exaratur. Idcirco Iaculi historiæ illam Dryini annectere decreuimus: tum quia Serpens, cuius iconem damus cum Acontia Bellonij aliquam similitudinem habeat, tũ etiam, quia Iulius Scaliger olim Dryinum ab Aconc tia ob similitudinem non discriminabat. Itaq; nomina huius anguis cum ambiguitate non careant, illa breuiter debemus examinare. Dioscoridi igitur hic Serpens secus radices quercuum libenter stabulans δρύινος nominatur: cum δρύινος apud Lexicographos græcos quernus, & roboreus exponatur: nam δρῦς non solum quercus, sed etiam robur redditur, quoniam robur species quercus esse feratur. Præterea hic Serpens χέλυδρος etiam vocatur: deinde in Lexicis græcis χέλυδρος testudinem etiam marinam, vel aquatilem significat. Insuper ab alijs squarus etiam nuncupatur, cum enormi squamarum eminentia, & asperitate exturgescat: At Squarus, in nonnullis Festi codicibus, est piscis, corrupto fortè vocabulo, quasi Scaurus, aut potius Scarus, vt apud probatos authores legitur. *Ordinis ratio.* *Li. 6. c. 12.* *Chelydrus.* *Squarus anguis quis.*

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

D

ALIQVI authores non vulgari ingenij dexteritate conspicui Dryinum Serpentem vocatum, quasi Bryinum esse voluerunt: etenim βρύον quoddam villosum in annosis arborum truncis, & conuallibus nascens exponitur, Museum Herbarij vocant, propterea quòd hic Serpens relictis interdum bryis, nempè musco, & algis, aliò, & potissimum prata petat humida, vbi moluridas locustarum species, & partus ranarum imperfectos venatur. Hanc opinionem explodendam esse opinamur: quandoquidem Galenus, expressis verbis, in libro de Theriaca ad Pisonem, Dryinum appellari hunc Serpentem tradit; propterea quòd in cauitatibus quercuum libentissimè lambuletur: quercus enim Græcis δρῦς redditur, & Serpens δρύινος, vel δρύινα, vt aliquibus placet, dicitur, vt iuxta primam declinationem inflectatur. Nicander igitur in Theriacis ad rem sic canit. *Bryon Muscum vocat Botanici.*

Ille

Ille cauas habitat quercus, alibi quoq; fagos.

Ideo non est mirandum, si aliquando querculus à Greuino, & à Scaligero nuncupetur. *Querculus qualis Serpens.* Immò interdum etiam secus radices fagorum, teste Nicandro, suum sternit cubile. Sed Christophorus Encelius Serpentem quoq; à Corylis denominatũ alicubi in Germania reperiri tradit, qui nùm Dryino sit cognatus, lectoribus ponderandum proponit.

Aelianus Dryinum appellatum esse putat, quia in quercubus semper habitet, sed *Lib. 9. de Anim. cap. 42.* quia à crabronibus vexatus, confestim in cauam quercum cõfugiat. Alij fuerunt huius opinionis, quòd δρύϊνος, vel secundum alios δρυΐνης, non à δρῦς, scilicet à quercu denominetur, quia illius cauitatibus delectetur, sed quia hic Serpens squamis obductus sit asperrimis, & cortices quercus æmulantibus: hac de causa Latinis aliquando squatus, & squamus: nempe squamis asperis refertus indigitatur. Aliter nonnullis Græcis nominatur χέλυδρος, *Cur dicatur Chelydros.* quia fortè sit aspera cute ad instar corticis testudinis, quæ Græcis χελώνη dicitur; vel potius nomine deducto à χέλυς, & δρῦς: quasi hoc animal cute dura ad instar corticis testudinis, vel quercus sit munitum. Apud Hesychium, & Varinum, nonnulli Serpentes κύλινδροι, nempe cylindri nominantur, qui fortè ijdem cum chelydris erunt. Amplius quidam author innominatus, in Tabula descriptionis terrarum orbis, *Cherisidal quodnã sit animal.* meminit Serpentis Cherisidal, siue Alidras, quod genus Serpentis fumum à terra excitare, & nonnisi in parte interiori Africæ reperiri perhibetur: forsassis hic author Chersydrum, seu potius chelydrum intelligere voluit.

Chelydrus, & Andrias dicitur Olao Magno, Ilicinus, & Durissos Auicennæ, & Glandosa Alberto, quia arboribus glandiferis delectetur. *Ilicinus Serpens.* Georgius Agricola germanicum finxit nomen, scilicet à quercubus Ein Eysch Schlang, & à fœtore Ein Stinef Schlang. *Li. 3 obser. c. 51.* Eliota Anglus vocauit hunc Serpentem A'sea Snayle. Bellonius iter faciens secus litus Ponti vnà cum Viperario Turca obseruauit multos Serpentes, & inter alios, Dryinum Veterum, quem ibi Dendrogaila vulgò appellari tradit, dictione ad vetus nomen nonnihil accedente.

Præter nomina hactenus huic Serpenti assignata, notandum est, ex nonnullorũ Nuperorum mente, *Varia nomina huius Serpentis.* hunc Serpentem hydrum, nempe aquatilem, seu Natricem vocatum fuisse, vel etiam chersydrum, quia per loca conuallium humecta libentissimè diuagetur. Hoc non fuit incognitum Nicandro, quando cecinit hunc in modum.

Dicendum facili Dryinum nunc accipe mente,
Hydrum etiam quidam, quidam dixere chelydrum.

Neq; assertum Nicandri à veritate recedit: quandoquidem Virgilius verba faciens de *L. 7. Aeneid.* Vmbone Sacerdote, Dryinos appellat hydros, dum canit.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris,
Spargere qui somnos cantuq; manuq; solebat.

Idem Virgilius alibi hunc grauem odorem, quem superius hydris assignauit, chelydris *L. 3. Georg.* nempe Dryinis assignat sic canens.

Disce & odoratam stabulis accendere Cedrum,
Galbaneoq; agitare graues nidore Chelydros.

Hinc colligimus poetam Hydros à Chelydris, nempe Dryinis non distinxisse, dum *Teter odor assignatur chelydris.* vtrisq; grauitatem odoris assignat, quæ Dryino, seu chelydro tantummodo competere solet: cum authores hydri, seu chersydri historiam ponderantes, nullius tetri odoris meminerint. Et quamuis Seruius Chelydros, quasi Chersydros, dictos fuisse asseueret: nihilominus credendum est hunc Grammaticum nugatum fuisse; cum Chelydrus à Chersydro (vt fuit annotatum) valdè discrepet. Lucanus etiam illos à se inuicem discriminat, quando ait.

Chersydros, tractiq; via fumante Chelydri.

Præterquamquod vetustissimi authores Chelydros à Chersydris differentes esse tradiderunt.

DE-

A

DESCRIPTIO.

EDOARDVS Vuotonus scriptum reliquit hunc Serpentem, ratione longitudinis, esse duorum cubitorum, corpore obeso, & squamis asperis vndiq; munito, in quibus paruæ quædam muscæ nidulantur (ob teterrimum fortè animalis odorem) quæ tandem animal conficiunt. Colorem tergi subatrum, & caput æquale Hydro, Chersydro, seu Natrici, latiusculũ tamen, & non ita acutum esse promulgat. Georgius autem Agricola quoad similitudinem capitis, conuenit cum Vuotono: nam capiti Hydri aliquo modo est simile; Tergum verò cinerei coloris, longitudinem, & crassitudinem mediocris anguillæ esse, & grauem odorem spirare tradit. At Nicander, quoad capitis figuram, alijs authoribus adstipulatur, dum irum caput inesse Dryino æquale capiti Natricis, sed quoad colorem, ab alijs dissentit, dum album tergi colorem esse, canit his versibus. *L.6. de Diff. Anim. cap. 20.* *In lib. de Anim. sub terr.*

B

Candidus est tergi color, est aequalis, & Hydro
In capite aspectus.

Præterea obseruandum est cute rigida, & aspera, aliquibus maculis etiam referta, esse armatum hunc Serpentem, qui, vt plurimum in multos finus se contorquet: quamobrem Chelydrus à Poetis rigidus, maculosus, & sinuosus appellatur. Nam quoad magnitudinem, variat, fortè ratione loci siquidem Bellonius in tantam molem quandoque hunc Serpentem excrescere asseruit, vt inuentum, & in sacco impositum rusticus per duo millaria ferre non potuerit, quin aliquam caperet quietem. Deinde Bellonius huius anguis spolium fæno repleuit, quod crassitudinem humani cruris adæquabat. *Cutis qualis sit.* *L.3. obser. c.51.*

C

NATVRA. ET LOCVS.

HVIVS Serpentis natura adeò venenosa, & calida esse perhibetur apud Ardoinum, vt si anguis pedibus simpliciter etiam comprimatur, illicò pedes calcantis pelle nudantur, & cutis non mediocri tumore corripiuntur. Alij addunt, quòd manus etiam Chirurgi curantis eamdem affectionem incurrunt. Deinde si natura cunctis animantibus aliquid peculiare ingenuit, quo à se inuicem distinguantur: profectò hic Serpens inìucundum odorem sibi vendicauit, qui assimilatur fætori dimananti à præsegminibus tergi equini, quando prius tale corium in aqua diu manens, quamdam veluti putredinem contraxerit. Huius fætoris qualitatem eleganter explicat Nicander his versibus. *Odor teter huius serpentis.*

—— Grauis itq; à corpore fetor,
Qualem dant madida corij præsegmina fordes,
Quas tereti radunt ab equino tergore ferro.

D Hæc igitur erit optima ratio, propter quam Virgilius hos Serpẽtes graues appellauerit. *L.3. Georg.*
—— agitare graues nidore Chelydros.

Alij poetæ hoc animal fumosum, vel fumiuomum nuncuparunt, quoniam fortè semitam, per quam transit, tetro, & pestifero fumo, seu vapore, vel odore repleat. Lucanus id confirmat, quando inquit.

Natus, & ambigua coleret qui Syrtidos arua *L.9. Pharsal.*
Chersydrus, tractiq; via fumante Chelydri.

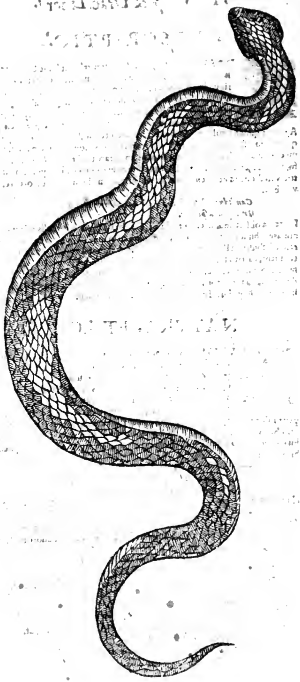
Baptista etiam Mantuanus huius proprietatis non fuit immemor, quando cecinit.
Sed simul ossa vorans clades fumosa Chelydrus.

Pamphilus idem videtur asseuerare, quando ait,
O'qua fumiuomos geris Chelydros.

Tandem idem repetit, & decantat Macer his versibus, vt aliqui citant.
—— seu terga expirant spumantia virus,
Seu tellus fumat, qua teter labitur anguis.

De

Dryinus, siue Querculus Gresnini.

A De his Serpentibus Aelianus fortassis egit, quando Hydros angues in Corcyra nasci prodidit, qui in sectatores se intorquendo, dirum anhelant spiritum, vt illos ab insequendo arceant. *Li.8.c.13.*

Hinc elicimus hunc Serpentem, etiamsi ab homine non videatur, naribus, ob insignem fœtorem facile inueniri posse: quapropter Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, pestiferum huius bestiæ memorans odorem, retulit huius interfectorem diri odoris pœna mulctari; siquidem, per diuturnum temporis spatium, odorem etiam gratissimum, iniucundum esse iudicat. Rursus natura Dryino hanc congenuit proprietatem, vt vexatus à Myope confestim ad cauam confugiat Quercum, vbi occultatus Myopis afflictionem diu vitat: id expressit Nicander in Theriacis hunc in modum. *Qualitas fætoris huius animalis.*

Hunc si infesta Myops odiosa animalibus ales
Impetat, exesa caleri impete robora quercus
Insilit: hic imo constructo in cespite nido.

B Myops autem est Insecti genus, Bobus potissimum infestum. Gilius Myopes vertit Crabrones, Aetius verò scripsit Muscas pennis æreis munitas (fortè ob Serpentis fætorem, cuius sunt amantissimæ) intra squamas Serpentis latibulari, quæ tandem ipsum conficiunt. Vnde fortassis hoc genus Serpentis, huius periculi euitandi gratia, ad cauitates Quercus, Fagi, vel Ilicis tanquam ad sacram anchoram confugit; à quibus arboribus nomen postea sortitur. Neq; admiratione vlla teneri debemus, quòd Serpentes peculiaribus delectentur plantis: quandoquidem Olaus Magnus recitat, in regione septentrionali, innumerabiles Serpentes, ineunte æstate, sub quercubus ducem, cui crista veluti corona eminet, tanquam apes suum rectorem sequentes, spectari. Qui Serpentes creduntur, Veterũ relatione, lapidem flatu suo gignere, eo potissimum in loco, vbi diutius morantur. Pariter ex eodem Olao Magno, aliud spectaculum in Aquilone admirandum obseruatur; nimirum, quòd sub radicibus etiam arboris Betulinæ tanta Serpentum copia commoratur, vt ob calorem flatu Serpentum excitatum circa radices, arbor, vrgente bruma, folia non deponat. Quamobrem populus arcanorũ naturæ ignarus, Betulam folia non deponentem contemplans, arborem sacram esse opinatur. *L.13.c.29* *Proprietas angiũ septentrionalium.*

C Denique hic Serpens, vt nonnulli annotarunt, gradiendo per terram se inuoluit: propterea Columella ad hunc gressum alludens sic canebat. *Betula folia non deponens.*

Tum modo dependens trichili, modò more Chelydri
Intortus cucumis, prægnansq; cucurbita serpit.

Quamuis aliqui in his Columellæ versibus loco Chelydri, legãt Cylindri: vtcumq; sit, iam superius relatum est, apud Hesychium Cylindros Serpentes esse.

SIGNA VENENI.

DIOSCORIDES monimentis mandauit, quòd Dryini morsum pustulæ, molesti dolores, nec non erosiones, & tormina consequuntur. Immò Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, ob grauem Dryini perniciem, solo tactu carnem pelle nudari, & quod maiori admiratione dignum est, manus etiam chirurgi curantis eodem modo periclitari testificatur. His addere possumus tetrum odorem, qui pernicie veneni intus crassante, cunctis membris communicatur. Deinde in circuitu sauciæ partis sanguis ob vehementiam doloris ibi collectus, contracta putredine nigrescit, & statim etiam in toto tumoris ambitu talis color generatur. Item, veneno ad penitiores partes penetrante, mentis angor, & oculorum caligo oritur ex penuria spirituum, consequenterq; ex imbecillitate naturæ succumbentis. Omnes prætereà corporis meatus ita exsiccantur, & contrahuntur, ne lotium, & flatus exire possit. Accidit quidem interdum, ob varium subiecti temperamentũ, vt humores in capite fusi, hominem somnolentum reddant, & cum vias spirituum inæqualiter obstruant, tremor totius corporis inde manat. At humores in ventriculi cauitate contenti fluitantes, aut singultum generant, aut, iuxta dominium humoris, vomitum materiæ biliosæ, aut sanguineæ excitant. Hæc omnia symptomata recensuit Nicander in Theriacis his versibus Latio donatis. *Li.6.c.49* *Color partis sauciæ qualis.* *Vomitus materia biliosa.*

D

Quòd

Quòd si cui prehensum Dryinus talumue pedemue E
Læserit, à toto se spargens corpore fertur
Tristis odor, surguntq́, nigri, qua plaga, tumores;
Mœstaq́, tristitia, & lacrymabilis opprimit angor
Comprehensam morsi quadam caligine mentem,
Et periens nimio flacescit forma dolore:
Vsq́, adeò pascens absumit membra venenum,
Quin etiam obfuscans obducit lumina nubes,
Et miserè affectum perdit lethaliter ægrum.
Sunt etiam, eiusdem, qui morsi dentibus anguis
Instar balantum soleant clamare caprarum,
Siue ouium, & grauibus torti cruciatibus angi,
Pallidus vrina liquor it, torpensq́, veternus
Ingruit, & crebris quassi singultibus ægri
Hunc similem felli vomitum, nunc sanguinolentum F
Eÿciunt, ipsumq́, malum facit arida labra,
Postremòq́, grauem fundit per membra tremorem.

Præterea Aetius, Paulus Aegineta, & alij Authores non vulgares assertis Nicandri adstipulantur, confirmando etiam illud symptoma, nimirum demorsos ab hoc animali, ritu caprarum, vel ouium balare; quod repetijt postea Reusnerus in Paradiso poetico sic canens.

——— quem dente momordit
Lethifero, capra, balat, ouisq́, modo.

Ratio huius symptomatis inde nascitur, quoniam ob vehementem corporis siccitatem, meatus omnes contrahuntur: quapropter patientes vociferantes, vocem ouium edete videntur. Aelianus verò illa symptomata, quæ in morsu Dryini hactenus fuerunt
Li. 4. c. 17. obseruata, ab ictu Hydri, vel Hydræ, & Chersydri dimanare retulit; quoniam hæc nomina Serpentum confundit. Etenim alibi scripsit ab Hydra percussos talem fœtorem
Lib. 8. c. 7. contrahere, vt nemo illi appropinquare possit, præter caliginem oculorum, & tremorem, quæ symptomata morsum prædictum consequuntur. Alibi verò promulgauit Apollodorum in libro de Theriaca scripsisse pedem Chersydros calcantem cute nudari, & ob tabificam virtutem, chirurgum etiam medicantem idem periculum incurrere. G
Quocirca colligimus ex verbis Aeliani, ipsum omnia symptomata morsus Dryini, seu Chelydri, ictibus Hydri, vel Chersydri perperam attribuisse.

MEDELA.

TRADVNT rerum naturalium indagatores leontophonon herbam sponte in illis regionibus crescere, in quibus humano generi Leonum
Li. 4. Phyt. cap. 2. sæuitia insidiantium exercetur; quoniam illos occidit. Pariter frequens quercus, ex Porta, conspicitur, vbi Dryini Serpentes diuagantur; vt natura hominibus indicaret, huius arboris virtute, Dryini virus esse G
Virtus arborum glādiferarum. debellandum. Præterea radices quercus inflexæ, & circumuolutæ sunt, à summo ad imum sensim deficientes, corpusq; gradientis Dryini imitantur. Vnde ex hac signatura collegit forsan Dioscorides fructus, necnon radices quercus, & H aliarum glandiferarum plantarum contusas, & applicatas Dryinorum ictibus quamplurimum esse profuturas. Prædictis addit Dioscorides aristolochiā cum vino haustam,
Li. 6. c. 49. trifolium, & radicem hastulæ regiæ eodem modo sumptam. Hæc etiam præsidia commendat Auicennas, deinde cuncta illa, quæ ictibus viperarum non mediocriter conducebant. Greuinus origanum in mortario contusum, & morsui impositum, lixiuium cum oleo, & theriacam probat, atq; omnia illa medicamina, quæ in sanando Natricis morsu ab Authoribus præscribuntur.

VSVS

A

VSVS.

OLIM in sacrificali Lyci, siue Bromij apparatu Chelydri adhibebantur, dum mulieres tyrsigeræ prædictos angues ore discindebant, & caprum supra aras cædebant; cuius sacrificij meminit Prudentius poeta contra Symachum his versibus.

—— Baccho caper omnibus aris
Ceditur, & virides discindunt ore Chelydros,
Qui bromium placare volunt, quod & ebria iam tum
Ante oculos regis Satyrorum insania fecit.

Quam sententiam videtur stabilire Georgius Fabritius, dum scribit se Romæ in templo Bacchi (quod hodie sanctæ Constantiæ est consecratum) in marmore sepulcri propè infracto, hoc sacrificij genus conspicatum fuisse. Vbi Bacchantes insculptæ angues ore B gestantes, & caprum ducentes conspiciebantur. An verò illi Serpentes, vt recitat Prudentius, essent veri Chelydri, de quibus in præsentiā habetur sermo, valde dubitandum est: nam Poetæ sæpè sæpius speciem pro genere, & genus pro specie vsurpant. Quemadmodum etiam Silius Italicus, quando de Marsis Populis sic canit. *Vsus in sacrificijs Bacchi.*

Et bellare manu, & Chelydris cantare soporem,
Vipereumq; herbis hebetare, & carmine dentem.

Siquidem poeta fortassis hoc in loco, Chelydri nomine, præter viperam, quodcumq; venenosi Serpentis genus significare voluit.

DE ELAPHE, SIVE, ELAPE, AVT ELOPE. Cap. XV.

C

ÆQVIVOCA.

SERPENS Elaps, vel Elops, si fortè Elephantias est, vt nonnulli tradunt, solo tactu, more Dryini (referente Eliota Anglo) squarosam cutis affectionem generat: ideoq; post Dryinum, hunc memorare libuit. Sed posteaquam hoc vocabulum, Elops, diuersa denotat animalia: propterea æquiuocationem in præsentia aperire opere pretium esse duximus. Etenim præter Serpentem, ἔλοψ piscem rarum significat, quo capto, nautę ob secundam nauigationem, se, suaq; nauigia sertis coronant, deinde maximo plausu, & tibiarum sono ad litus appellunt. Et fortè hoc piscis genus olim ad cęnas insigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu instructissimas deferebatur; quandoquidem Ouidius hunc piscem pretiosum appellauit in fragmento operis de piscibus, quando cecinit. *Elops piscis rarus.*

Et pretiosus Elops nostris incognitus vndis.

D Neq; debemus admirari; siquidem in lauto quodam conuiuio apud Athenęum, hic piscis memoratur, & ἔλλοψ per ω in vltima scribitur; quemadmodum etiam in quodam gręco piscium catalogo ἔλλοψ legitur. Preterea Theodorus Gaza ἔλοπα Aristotelis reddit Accipenserem. Vnde postea Martialis non immemor bonitatis huius pisci, canebat. *Acipenser piscis.*

Ad palatinas accipensera mittito mensas,
Ambrosias ornent munera rara dapes.

Itaq; si multi authores accipenserem sturionem nuperorum esse volunt, rarum, & singularem piscem esse non erit mirandum: cum nostra etiam ætate in sumptuosis, & lautissimis cęnis desideretur. Alioquin ἔλλοψ per duplex λλ exponitur, cui vox in gutture precluditur, vel qui vocem edere nequit, vt mutus, quapropter hoc vocabulum à Poetis gręcis pro epitheto piscium vsurpatur. *Elops mutus exponitur.*

NOMINA EORVMQVE ETYMVM.

Li.2. obser. c.51. CVM sit apud nos controuersum, an varia nomina, quorum etymum hoc in loco sumus expressuri, vnum, & idem animal significent; rubricam synonymiæ vocabulo inscribere noluimus. Bellonius igitur in obseruationibus animaduertit, apud Incolas Lemni insulæ versari Serpentem vulgò Laphiati nuncupatum, quem eumdem esse scribit cum eo, qui à Veteribus Elaphis appellabatur: fortassis Elaps, vel Elops scribere voluit; nisi Elephantiam intellexerit, quem Serpentem Eliota Anglus nomen inde sortitum esse tradit, quia demorsos in lepram, seu Elephantiasim inducat. Aliter Elaps, vel Elops, Serpentis nomen est, quem inter innocuos Nicander in Theriacis enumerauit his verbis.

Ἀλλὰ γε μὴν ἄβλαπτα κινώπετα βόσκεται ὕλην.
Οὓς ἔλοπας, λίβυας τε, πολυσέφιας τε μυάγρους
Φράζονται.

Quorum versuum sensus sic latino sermone redditur.

Per densas habitant syluas, per opacaq; lustra,
Quos Elopas, Libyasq; coronatosq; myagros
Dicunt.

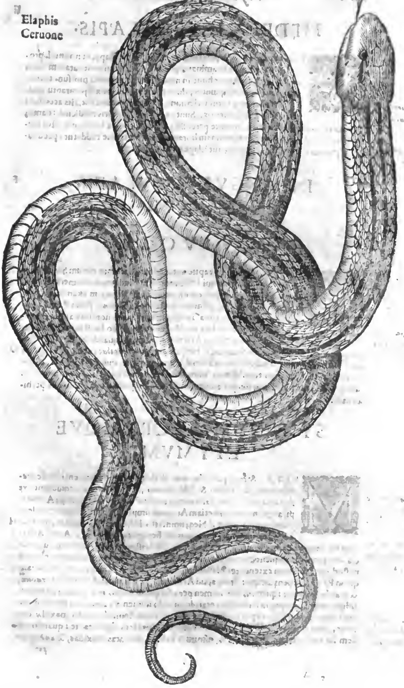
Elops cum Cæcilia confunditur. Nonnulli interpretantur ἔλοπας διὰ τὸ ἐλλείπειν τὴν ὄπα, quoniam illis deficiat visus. Verùm hi scriptores hunc Serpentem cum Cæcilia confundunt, quæ Græcis ob cæcitatem Typhlops vocabatur, vt in proprio capite enucleatum fuit. Alij tradiderunt Elopes, vel Elaphes dici quasi ceruinos angues, fortè ab ἔλαφος, quæ vox ceruū significat, *Cap.18.* aut quia huiusmodi Serpentes, ceruorum more, sint meticulosi, aut quia celeri cursu ferantur. Clarissimus Faloppius in libro de Tumoribus præter naturam, ponderans auxilia ad dissipandas strumas necessaria, meminit Ceruonis anguis, dum retulit longa *Ceruone, Ceruera.* consuetudine apud Nationem Apulam receptum esse, vt hoc genus anguis pro dissoluendis strumis vsurpetur: sed cum postea hunc eumdem Serpentem Caprimulgam etiam nominet, Boam intellexisse videtur. Deinde idem Author in eodem libro, pro de- *Cap.22.* lenda lepra Ceruerам anguem commendat, alio nomine, Anzam nuncupatam: cum tamen intellexerimus anguē Aesculapij apud Patauinos Anzam cognominari. Vtcumque sit, Authores in nominibus huius animalis conuenire non videntur.

DESCRIPTIO.

MONACHI, qui commentati sunt Mesuem, promulgarunt Serpentes quosdam ceruinos similes esse nigris illis, qui multis in regionibus, & potissimum in Apulia sunt notissimi, neq; multum veneni participant; quapropter per hos fortè Boas intelligere voluerunt. Nos in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, quod olim fuit doctissimi Vlyssis Aldrouandi, inuenimus coloratam iconē Serpentis, lōgitudinis trium pedum circiter, cuius venter lutei est coloris, & tergus coloris leucophæi, cum tribus *Descriptio Ceruonis, cuius icon datur.* lineis nigris à capite ad caudam vsq; percurrentibus. Sub icone hæc nomina extant scripta. Elope, vel Elape, fortè Nicandri, Elaphis quorumdam, Laphiati incolis Lemni insulæ apud Bellonium. Elephantias fortè, & Ceruone. Quamobrem vt Lectores huius animalis figuram contemplari possint, illam hoc in loco exhibemus.

ME-

Elaphis
Ceruone

MEDELA ICTVS ELAPIS.

Diuretica conueniũt.

Vomitus laudatur.

SI Serpens, de quo in præſentia verba fiunt, eſt Elaps, vt nonnulli prodiderunt. Aetius examinans præſidia beſtiarum venenatarum ictus debellantia, ſcribebat hunc in modum. Elapis porrò morſum tormina voluuloſa conſequuntur; aliter communibus auxilijs curantur, maximè verò ijs, quę tormina leniunt, & vrinam prouocant. His accedunt verba Plinij ſic ſcribentis. Sunt ex piſcibus ſeruatis medicinæ: namq; ſalſamentorum cibus prodeſt à ſerpente percuſſis; necnon contra beſtiarum ictus mero ſubinde hauſto; itaut circa veſpertinam horam cibus vomitione reddatur: peculiariter ſi patiens à Chalcide, Dipſade, aut Elape demorſus fuerit.

DE ANGVE ÆSCVLAPII. F
Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

Parea Serpens Aeliani.

POSTEAQVAM in capite antecedenti naturam eorum Serpentum ponderare cœpimus, qui à Nicandro inter innocuos enumerantur; libuit in præſentia anguis omnium mitiſſimi hiſtoriam examinare. At quoniam Serpẽs hic, ad mentem Aeliani, παρείας, ſcilicet Pareas nuncupatur, nonnulla circa ambiguitatem huius nominis annotare decreuimus. Etenim hoc vocabulum aliquando ſubſtantiuè ſumitur, & tunc ex Aeliani ſententia, Serpentem Aeſculapij deſignat: quandoq; adiectiuè vſurpatur; ideoq; legimus apud Suidam, & Heſychium ὄφεις παρείας, nempe Serpentes G bucculentos: ſiquidem bucculentum animal cognominatur, quod grandi ore, & genis plenioribus eſt inſignitum. Idcirco Ammonius referebat, quòd παρειαὶ oxytonum ſunt genæ hominis; ſed παρεῖαι penamflexum Serpentes quidam ore amplo eſſe perhibentur.

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

Anguis Aeſculapij cur dicatur.

Lib. 8. de Anim. cap. 12.

Parea Serpentis Etymologia.

MVLTA, & rara præſidia, quæ ab Antiquis huic Serpenti ineſſe credebantur, ei tantum & ſplendorem, & dignitatem addiderunt, vt Aeſculapio numini valetudinis tutelari dicauerint; illumq; Aeſculapij anguem, necnon etiam Anguem ſimpliciter, ſcilicet per excellentiam nominauerint. Neq; immeritò id factum eſſe conſtat, quia ſo- H lus inter Serpentes innocuus, & benignus eſſe fertur. Apud Aelianum hic Serpens Pareas nuncupatur: propterea ab Ariſtophane in Pluto introducitur Carion ſeruus ſic loquens cum noctu in æde Aeſculapij, anus ollam pulmenti plenam cuſtodiret, & manum extenderet, clanculum ſibilans arrepſi, & manum mordicus tanquam Pareas Serpens arripui. Itaq; apud Aelianum, ex ſententia Apollodori, παρεία, & παρώα ſcribitur: quamuis hoc nomen per ω ſcriptum multis non placeat; nam per ει diphtongum propriam ſcribẽdum erat, deriuando nomen à παρειά, aut per diphtongum impropriam ſcilicet per η iota ſubſcripto, ſic enim Aeolicè nomen maxillæ ſcribitur. Aut deducendum erat nomen à voce παρήιον idem ſignificante: quandoquidem hæ voces etiam μιλτοπάρῃος, nimirum habens miniatas maxillas, & καλλιπάρῃος.

A ρηος habens genas pulchras, ex Varino, per diphtongum ει in penultima scribendæ erãt; cum à παρειὰ originem ducant, sed vsus obtinuit, vt per η scriberentur. Aduertendum autem est, quòd παρειὰ nomen est commune, παρηὰ Doricum, & παρειὰς poeticum.

Itaq; Serpens hic vocatur παρείας, παρὰ τὸ πεφυσιωμένας, καὶ μεγάλας παρειὰς ἔχειν. Quoniam maxillas quodammodo tumidas, & magnas habeat: cum παρειὰ Latinis maxilla, & gena reddatur. Alij deriuant etymum à πάρσον, quæ vox interdum pro πρᾶον mite, & mansuetum significans, vsurpatur. Vnde Paream Serpentem denominatum coniiciunt, quoniam tanquam mansuetus à cunctis innoxiè pertractari possit: quamuis prior etymologia magis probetur. *Alia Etymologia Pareæ.* Legitur etiam apud Hesychium, & Varinum πυῤῥίας, nempe pyrrhias Serpens à colore sic nuncupatus. An verò idem sit cum Parea multi dubitant; nam color pyrrhius rufus est, & quidam Serpentes pareæ colorem æris repræsentant; potest autem color rufus appellari: etenim Paroi equi à colore rufo nuncupati fuerunt, vt in historia Equorum relatum fuit. *Paroi equi quales.*

B Apud Rauisium Textorem, in officina, legitur Pharias Serpens oculis velox, ore lato, morsu non maligno, hac de re Aesculapio dicatus: postea addit absurdum dictu, nimirum hunc Serpentem gradientem in terra sulcum cauda imprimere, quoniam propè caudam pedes habeat. *Pharias Serpens.* Non est reuocandum in dubium hunc authorem de Parea angue locutum fuisse; quandoquidem Lucanus idem nomen vsurpat, quando canit. *L. 9. Pharsal.*

Et contentus iter cauda sulcare Pharias.

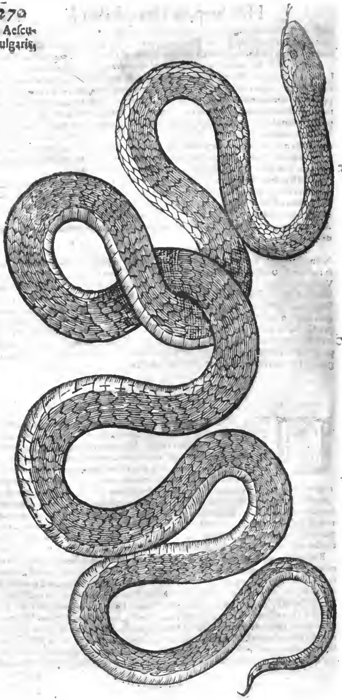
Sed melius legitur Pareas, aut potius Pareas: quamuis expositores Lucani id metri caussa factum esse tradant. Albertus quoq; citans versum Lucani Phaream appellat. Apud Vuotonum legitur Parous, vel Pareas. Ideo Gesnerus putauit hunc Serpentem esse illum, quem Circulatores Marsi Baron, quasi Paron, vel Pareum nominant. *Baron anguis.* Alij Pagerina, nomine à Parea fortè detorto vtuntur. *Pagerina Serpens.* Idem Gesnerus, ad exprimendum græcum etymum, Germanicè vocat hunc Serpentem Ein Baggen schlang, quia Baggen Germanis idem est, quod bucca, vel gena Latinis. Italis dicitur Bissa bona, Parauij Anza, Bononiæ Bissa Angela, non ab Angelo desumpta nomenclatura, vt multi
C perperam existimant, sed interpollato anguis nomine, nimirum Bissa Ange: cum anguis, vt superius fuit explicatum, per antonomasiam, hoc animal significet.

DIFFERENTIÆ.

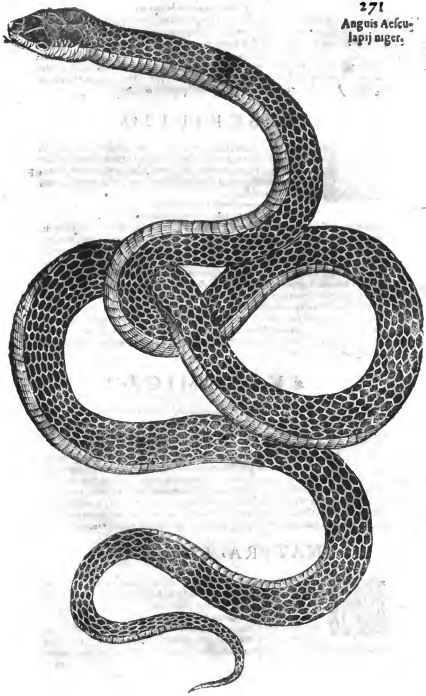
HVIVS Serpentis, ratione loci, varias esse differentias existimamus: propterea quòd varij authores promulgarũt in diuersis regionibus innoxios etiam Serpentes versari. Gesnerus in primis narrat, ex epistola cuiusdam viri fide digni, oppidum quoddam Vuiszliza cognominatum à Cracouia nouem milliaria distare, vbi plurimi Serpentes vagantur, & aliquando in lectis etiam inueniuntur, sed venenatos esse
D negant, quia nemo vnquam ab illis læditur. Sunt etiam, ex Olao Magno, domestici Serpentes in extrema Aquilonis plaga, qui lacte vaccino, aut ouino alti, cum infantibus sub tectis colludunt, & plerumq; in eorum cunabulis, tanquam fidi custodes dormiunt. *Angues innocui vbi.* Verùm si quandoq; incendio domus deleatur, aut incolæ, pestilentia sæuiente, pereant, in antris ædium Serpentes conduntur, & se adeò propagant, vt nouis habitatoribus magnam difficultatem pariant.

Rursus Ioannes Leo, in descriptione Africæ, rem recitat penè admirandam, quòd in monte Ziz Mauritaniæ, quidam Serpentes innocui stabulantur, qui cũ hominibus adeo familiariter versantur, vt prãdij tempore, nõ secus ac feles, aut canes micas à mensis cadentes legant, neq; cuipiam nisi lacessiti iniuriã inferant. *Serpentes innoxij in monte Ziz.* Prædictis similes tradit Iulius Scaliger apud Pyrinæos Bigerones diuagari, qui non solum innoxij sunt, sed etiam sub eodem tecto versantes de eadem mensa cibum familiariter capiunt. Iterum Gesnerus prodit, quòd circulator quidam Marsus Venerijs ostendebat Serpentem Pareæ valdè similem, capite eleganti, & subflauo, corpore nigricante, maculis purpureis distincto, in lateribus linea quædam secundùm longitudinem conspicua erat, quæ paulò supra caudam terminabat, & infra caput per spatium palmi incipiebat. *Serpens Pareæ valde similis.* Longus erat Serpens do-

Anguis Aesculapij vulgaris.

Anguis Aesculapij niger.

drantes quatuor cum dimidio, & ex plaga orientali delatus erat, insuper veneni nihil participabat, quoniam circulator torum anguis caput ori suo inserebat. Tandem Edoardus Vuotonus scriptis mandauit Paream Serpentem in Syriæ locis potissimum versantem duplicis esse generis: nam alij colorem æris referunt, alij verò nigricant, & si morsum inferunt non enecant: cum, ob morsus, leuis tantummodo inflammatio oboriatur: hi profectò erunt similes nostratibus, quorum alter, pallidi est coloris, alter verò nigredine perfusus est, quorum icones in superiori pagina exhibemus.

Vbi potissimum versetur.

DESCRIPTIO.

PAREAS, ex Aeliano, lato ore esse perhibetur, mordendo nihil nocet, sed cum mitis sit, atq; benignus humanissimo Deorum Aesculapio fuit consecratus. Et quamuis Aesculapij anguis, qui grassante pestilentia, Romam aduectus fuit, cristas habuisse tradatur, vt Ouidius recitauit, quando sic cecinit, F

L. 15. Metam.

——— cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuncia sibila misit.

Quæ prærogatiua nostro serpēti Aesculapij non assignatur. Nihilominus notandum est, poetas interdum licentiosis carminibus quasdam prosequi historias, illasq; non sine aliquo figmento exarare. Quocirca Ouidius hunc anguem cristis fortè insignitum esse finxit, non solum vt in animis hominum religionem, sed etiam vt magnam admirationem augeret, præterquam quod multi scripserunt illū anguem fuisse draconem; quare historia draconis legenda est. Noster tamen Aesculapij anguis oblongus est, sublutei coloris, aut rectius porracci obscurioris, & magis circa tergus nigricātis. Color partis inferioris prorsus est viridis, albescens tamen, qua de re vulgo apud nos aliquando dicitur Bissa bianca. Aut fortè ad contradistinctionem alterius anguis Aesculapij, qui totus nigricat. Dicunt aliqui, quod nota quædam instar crucis in dorso huius animalis apparet, fortassis ex quodam squamarum, aut laminatum ordine: quamuis in aliquibus G hoc signum non deprehendatur.

Nostratis descriptio.

ANATOMICA.

EXTERNIS huius bestiæ partibus diligenter obseruatis, internas etiam aliquantisper ponderare, non à ratione alienum esse iudicauimus. Quamobrem omissis interaneis, quæ extis, & intestinis aliorum serpētum non sunt valdè dissimilia, de quibus in Anatomicis aliorum anguium, & potissimum viperarum disseruimus; Sceleton maximè terrestre, & proinde aridissimum huius Serpentis exhibemus longum dodrantes quinq; circiter, in cuius summitate caput proportione oblongum proponitur considerandum, vtrinq; in ceruice duabus paruis eminentijs conspicuum, inter quas locus vacuus apparet. Maxillæ dentibus vtrinq; multis valdè acutis, & reflexis sunt armatæ. Præterea Sceleton à capite ad caudam vsq; in magnam exilitatem paulatim H attenuatur: quemadmodum vnusquisq; in icone sequentis Sceleti meditari poterit.

Longitudo sceleti anguis Esculapij.
Exilitas cōsideranda.

NATVRA, ET LOCVS.

HIC Serpens, quamquam benignus, & mitis, ingentes tamen irarum motus aliquando concipiens, non absque offensionis causa, ictum imprimit. Etenim anguem huius generis duabus vlnis longiorem à quodam iuuene pertractatum obseruauimus, qui iuuenis, vt in medio anguis corpore nodum formaret, illum instar funis implicabat, dum autem caput ex vna parte, & caudam ex altera traheret, vt nodus in medio magis coiret, anguis ita percitus manum pertractantis momordit, & ex vulnere

Sceleton anguis Aesculapij.

Quid incommodum ex morsu huius anguis sequatur.

re copiosus etiam sanguis effluxit, sed nullum aliud inde incommodum emanauit: cum hoc animal veneni prorsus expers esse feratur. Verumtamen nisi irritetur, ab omnibus facilè tangitur, in sinu souetur, & refrigerij gratia, interdũ diebus canicularibus à multis contrectatur, & de collo suspenditur. Amplius in signum benignitatis erga humanum genus, viperæ hominibus exitiosæ ab hoc angue vorari dicuntur. Præterea huius animalis excrementa gratum mosci odorem spirare traduntur. An verò omnes huius generis Serpentes, & an determinato tantùm tempore id præstent, nondum nobis est compertum. Meminimus itinerantes per alpes, & montana loca, æstiuis diebus, secus aliquas sepes, & rudera, suauem veluti mosci percepisse odorem, & incolas interrogasse, an aliqua planta iucundi odoris ibi sponte cresceret, & respondisse talem odorem à quibusdam albis Serpentibus dimanare. Vnde illos esse angues Æsculapij coniicimus.

Hic anguis gratũ odorẽ spirat.

Si locum natalem horum anguium inuestigemus; notandum est hoc Serpentis genus, tàm album, quàm nigrum vbiq; ferè in agro Bononiensi, multisq; alijs in locis Italiæ stabulari, & ita domesticè cũ hominibus se gerere, vt multoties dormitum ituris sine pauore in lectis inueniantur. Immò pueri hos sæpissimè manibus, & sinu abditos gestant, vt timidas mulieres, & cæteros pueros perterrefaciant.

Locus natalis.

SIMVLACRA.

Synt. 7. Insula Tyberina quã formã habuerit.

AESCVLAPIVS multis in locis, sed Romæ potissimum in insula Tyberina, summis honoribus cumulatus, & cultus fuit. Quæ insula formam biremis habere videtur, cum eam formam accepisse dicatur à naui, in qua Æsculapij anguis Romam aduectus fuit. Nunc etiam (annotante Gyraldo) in Diui Bartholomæi hortis, nauis marmorea cernitur, in cuius sponda Serpentis reptantis effigies insculpta est, ne tanti Serpentis memoria deleretur. At simulacrum Æsculapij ex auro, & ebore à Trasymede Pario elaboratum describit Pausanias hunc in modum. Sedebat Æsculapius in throno virgam manu tenens, altera supra caput Serpentis collocata, cui etiam canis assidebat. Rursus idem author narrat apud Sicyonios templum Aesculapij fuisse, in cuius vestibulo imberbis Aesculapius ex auro, atq; ebore fabrefactus conspiciebatur, sceptrum altera manu, altera verò fructum domesticæ pinus stringens. Diuulgabant autem illi populi ipsum ex Epidauro in speciem Serpentis ad se mulorum bigis vectum fuisse. Hinc colligendum est hunc Serpentem non solùm Romanis, sed etiam alijs populis fuisse impertitum. Eusebius quoq; describens Aesculapij simulacrum, baculi quasi ægrotantium sustentaculi, & Serpentis inuoluti tanquam animæ, & corporis salutaris signi meminit.

Aesculapij simulacrũ multiplex.

Demùm Pausanias, in Bœoticis, memorauit ad Ercynæ ripas ædem esse, in qua signum est virgo anserem manibus præferens, deinde fluuios, & fontes intra speluncam esse, & multa simulacra stantia, quorum sceptris angues circumuoluti obseruantur. Hinc aliqui coniiciunt esse simulacra Aesculapij, & Hygiæ; quamuis alij suspicari possent esse Triphonij, & Ercynæ: cum non magis Aesculapio, quàm Triphonio angues ab Antiquis consecrati fuerint. Plura de his simulacris legenda sunt in primo capite huius libri, ad quod lectorem relegamus.

Alia simulacra cum figuris anguium.

MORALIA.

SI ex natura maligni Serpentis aliquod morale documentum hausimus; multò magis ex moribus huius benigni in omnes Serpentis, aliquid percipiendum est. Hyperides igitur in Oratione contra Demadem, rhetores serpentibus similes esse protulit. Serpentes enim omnes odio digni videntur; & ex his viperæ hominibus improbæ, & exitiosæ sunt; Pareæ verò, nempè angues Aesculapij viperas deuorare feruntur. Hinc Hyperides sentire videtur (vt Suidas, & Varinus annotant) rhetores omne ma-

los

A hos esse, verùm ex ipsis alios alijs esse hominibus nocentiores, non impunè tamen, quoniam hi postmodum ab alijs rhetoribus superantur. Nos non de rhetoribus, sed de causidicis hanc similitudinem euulgare possumus, qui cunctis nocui esse feruntur: primi-que obsunt aduersarijs, dum eorum iura quibusdam rationibus debellare nituntur: magno etiam sunt clientibus incommodo, dum eorum numos, & munera in dies expectant: praeterquamquod alij alijs sunt nocentiores, consequenterq; alij ab alijs superantur. De his canebat quidam poeta hunc in modum. *Causidici assimilantur serpentibus.*

Pinguius & melius siquidem declamat, agitq;
Causidicus, palpet quem tua larga manus.
Sepè Oratores spatioso ex orbe petuntur,
Vt prolongari iurgia nostra queant.
Vtq; phaleratis verbis diffundere causam
Possint, & legum garrula verba loqui.
Causidico à tali Iudex citò fallitur is qui
Iudicij sceptrum simplicitate regit.

B Possumus quoq; hos Serpentes comparare ad illos homines, à quibus, firma animi constantia, aduersa non secus ac prospera feruntur. Quandoquidem hi angues benigni summa patientia, à pueris, à mulieribus, & deniq; à cunctis innocuè se contrectari permittunt, & non nisi acriter lacessiti mordent. Idq; non est mirandum, quòd aliquando mordeant: cum patientia laesa in furorem degenerare soleat: iuxta illud distichon. *Homines mites, & patientes his anguibus comparantur.*

Qui patitur vincit, tandem patientia laesa
Fit furor, & patiens fit furiosus homo.

Viri autem prudentes vocem populi curare non debent, & linguas mordicus lacessentes stabili patientia nihili pendere, iuxta praeceptum hoc disticho contentum.

Nil sapiens curet vani ludibria mundi,
Attendatq; nihil, quod vaga turba ferat.

C

DE HYDRO, SIVE NATRICE.

Cap. XVII.

ÆQVIVOCA.

CVM in Aristotelis praeclara animantium historia hoc scriptum legerimus, Serpentiũ aliqs terrestres, alios aquatiles esse, rationi consonũ esse existimauimus, examinata terrestrium natura, ad aquatilium mores ponderandos accedere. Verùm quoniam hydrus apud Hesychium, & Varinum pro determinata Serpentis specie vsurpatur, quae in aquis dulcibus vitam degit. Aelianus, & Solinus marinos etiam Serpentes hydros nuncuparunt, quos alij Authores graeci ὄφεις θαλαττίους, nimirum angues marinos vocitarunt: nos in praesentia de hydris simpliciter dictis per aquas dulces vagantibus, prima fronte, disseremus, vt deinceps de marinis etiam verba fiant. *Ordinis ratio.* *Hydri angues aquatiles.*

D Itaq; nominis ambiguitatem contemplantes, Hydrum aequiuocum esse nomen comperimus: siquidem hoc vocabulum à Poetis, pro quocumq; Serpente interdum sumitur: vt patet in hoc disticho, quod de Hercule in cunabulis degente, & Serpentes manu strangulante circumfertur.

Fertur adhuc infans elisos faucibus Hydros
Alcides nuda dilacerasse manu.

Ouidius quoq; in suo transmutationum opere verba faciens de capillis Medusae in angues transfiguratis, sic canit.

Gorgoneos crines turpes mutauit in Hydros, *Li. 5. Met.*

Sexcenta huius generis exempla, quę apud Virgilium, & alios Poetas leguntur, in medium afferre possemus; sed, breuitati studentes, ad alia aequiuoca huius nominis enucleanda descendemus. Hydrus igitur in historia quadrupedum digitatorum lutra,

Intra Enhydrus vocatur. *Hydrus fluuius.* *Coloni Cretensium Hydrus dicta.* *Hydrus urbs ubi sit.*

alio nomine enydrus, siue enydris nominabatur. Alij tradunt Hydrum nomen fluuij, & montis fuisse; sed Hubertus Goltzius authores sententijs variare asseuerat: siquidem fuerit, qui Hydrum, sunt, qui Hydruntum pro eodem oppido in Messapijs scribant. Est quidem (eodem Goltzio teste) Hydrus Cretensium colonia; quoniam hi populi, ob Soli siccitatem, rerum omnium penuria oppressi, oraculo moniti ad locum irriguum, nempè ad Hydruntum, nondum ædificatum confugerunt. Hydrus hydruntis, ex Perotto, vrbs est in litore maris Adriatici inter Leucas, & Brundusium sita. Imò in Lexico geographico hydrus, siue hydruntum *Otranto* vulgo dicitur vrbs Salentinorum, vbi etiam est fluuius eiusdem nominis, quem fortè memorauit Lucanus, quando cecinit.

Li. 3. Pharsal.

Et cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus
Antiquusq; Taras.

Hydrus constellatio.

Fuit deniq; tanti momenti Hydrus apud Veteros, vt locum inter cætera sydera meruerit. Etenim Hydrus est constellatio austrina, quæ per tria Dodecatemoria, nimirum Leonis, Virginis, & Libræ extenditur, cui alia constellatio Coruus nuncupata insidet. Huius fabulam Ouidius in fastis prosequitur, dum narrat, quòd Coruus ab Apolline aquatum missus, cum diutissimè expectasset, dum ficus maturescerent, ijsq; tandem maturis satiatus longum Hydrum vnguibus apprehendit, huncq; aquarum obsessorem, & longæ moræ authorem coram Apolline sibi fuisse finxit. Versus autem Poetæ sic se habent.

Fabula hydri. *Lib. 2. fast.*

Fortè Ioui Phœbus festum solenne parabat,
Non faciet longas fabula nostra moras.
I, mea, dixit auis, ne quid pia sacra moretur,
Et tenuem viuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit, & aereum peruolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis,
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperij sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iamq; satur nigris longum rapit vnguibus Hydrum
Ad Dominumq; redit, fictaq; verba refert.
Hic mihi causa moræ, viuarum obsessor aquarum,
Hic tenuit fontes, officiumq; meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus, & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
Dixit, & antiqui monumenta perennia facti
Hydrus, Auis, Crater sydera iuncta micant.

Natricis æquiuocatio. *Natrix mulier.* *Natrix scutica.* *Natrix planta quæ.*

Hactenus nominis græci huius serpentis ambiguitatem meditati sumus: modò ad latinum vocabulum nosmet conuertemus. Itaque ὕδρος, nempe Hydrus, Latinis redditur Natrix, quæ vox sua non caret æquiuocatione; etenim si Natrix est serpens, Natrix etiam mulierem natandi peritam significat. Amplius Natrix scuticam huius serpentis fortè figuram æmulantem indicat: idcirco Despauterius scribebat Natricem crassam, & capitatam natibus impressam in penultima syllaba corripi, & Natricem pro muliere nandi perita produci. Demum planta Ononis non spinosa luteo flore nuncupata, Natrix Plinij Herbariorum Lobellio nominatur, nec fortè præter rationem, quandoquidem in alueis fluminum sæpissimè inuenitur.

A

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

CVM hic serpens aquatilis, nominibus varijs, insigniatur; primum à græcis inchoabimus. Nam apud Hesychium, & Varinum ὕδρος, καὶ ὑδραλὶς serpens aquaticus exponitur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, nimirum ab aquâ, qua hic serpens plerumque delectatur. Alioquin ex eisdem Lexicographis græcis χαροπὸς Hydra est apud Cretenses. Item pro hoc serpente ἔνυδρος, siue ἐνυδρὶς legitur: sed hoc nomen est nimis generale, comprehendit enim quicquid in aquis degit; quamuis Plinius, prædictis nominibus ad hunc indicandum serpentem, aliquando vtatur. Potius Χέρσυδρος idem nomen, quod ὕδρος sumatur, quoniam hic serpens terram, & aquam colat. Vnde Nicandri interpres id totum explicat hunc in modum. ὁ Χέρσυδρος ὕδρος πρότερον ἐκαλεῖτο, ὕστερον δὲ Χέρσυδρος διὰ τὸ ἐν ὕδατι, καὶ ἐν χέρσῳ διατρίβειν scilicet Chersydrus primum Hydrus dicitur, dum colit aquas, posterius verò Chersydrus, quoniam in aquis, & in terris diuagetur. Quamobrem diuersa huius serpentis natura effecit, vt hoc animal varias sortiretur nomenclaturas, quæ non solum apud Græcos, verum quoque apud Latinos leguntur. Latini enim, hunc serpentem in aquis versantem, Græcos imitati Hydrum, & Natricem appellarunt; quando verò, vrgente æstu, exsiccatis stagnis, & paludibus, hunc serpentem in terris diuagantem obseruatunt, pariter æmulati Græcos animal Amphibium, & Chersydrum indigitarunt.

Nomina græca.

B *Opinio interpretis Nicandri.*

Chersydrus

Animaduertit tamen Perottus, quòd Hydrus pro angue aquatili mare, & Hydra pro fæmina sumitur; dummodo, per Hydram, monstrum illud Lerneum ab Hercule interfectum non intelligatur, de quo postea suo loco verba fient. Et quãdo Aelianus Hydras fæminino genere nominauit in Corcyra genitas, & maligno flatu hominem pestequentem reprimentes, proculdubio Dryinos intelligere voluit, qui tetro odore semitas replent. Præterea Latini hunc Serpentem à nandi peritia Natricem cognominarunt, sed notandum, quod vox, Natrix, speciem anguis indicans masculino genere efferatur, vt voluit Priscianus. Quocirca apud Lucanum legitur.

Discrimen inter hydrũ & hydrã.

C *Dryinus hydra dicitur Æliano. Lib. 5.*

Et Natrix violator aquæ, Iaculiq; volucres.

Et apud Baptistam Mantuanum habetur. *Natrix inimicus aquis.* Gillius in Aelianum hoc animal Colubrum nuncupauit, nec præter rationem; cum Hydrus, & Coluber aquatilis minimè discrepent: quamuis Plinius scripserit iecur aquatici Colubri, item Hydri tritum, & potum lithiasi laborantibus prodesse, quasi Serpentes diuersos esse statuerit. Nos tamen vnà cum Gesnero vnum, & eumdem esse Serpentem opinamur. Georgius Agricola Calabricum Virgilij Serpẽtem in hoc Natricum genere collocauit. Hermolaus Barbarus in Plinium admiratur, cur à Theodoro Gaza nomen græcum huius animalis reddatur Lutrix, nouum potius nomen fingens, quam prisco Natricis vocabulo vti, quo Cicero, Columella, Lucanus, & alij Authores classici vsi sunt. Quamobrem concludendum est Natricem Latinorum, & Hydrum Dioscoridis à Chersydro Nicandri haudquaquam discrepare. Neq; assentiri debemus Lucano, qui, vt optimè notat Georgius Agricola, Natricem à Chersydro discriminauit.

Coluber aquatilis qualis Serpens.

Calabricus Serpens.

Lutrix Gazæ.

D Sophocles verba faciens de Serpente, qui Philoctetem læsit, modò Hydræ, modò Echydnæ, scilicet viperæ meminit: ideoq; Eustathius iure optimo ponderandum proponit, num duobus his nominibus diuersi Serpentes designentur. Nos, quoad nomina, diuersa esse animantia, sed, quoad mentem Authoris, vnum tantùm esse animal arbitramur: tum quia Poetæ aliquando speciem pro specie, & interdum speciem pro genere vsurpant; tum etiam, quia nonnulli, viperarum aquatilium nomine, Natrices intelligunt, vt Cardanus, qui viperas aquam incolentes (voluit dicere Natrices) aut parùm, aut nihil veneni participare retulit.

Vipera aquatiles Cardani quæ.

Munsterus in Dictionario trilingui, Zepha, nomen hæbraicum, Hydrum interpretatur, cùm aliter hæc vox, in Dictionario hæbraicolatino, aspis, vel regulus exponatur. Prętereà multa nomina barbara huius animalis apud Auicennæ interpretes, Arnoldum,

Nomina barbara. *Lib.4. fen. 6. tract. 1. c.29.* *Cap.31.*

& Albertum leguntur: vt Handtius, Andrius, Abides, Kersudurus, & similia: siquidem Auicennas hunc Serpentem in aquis viuentem, ex Græcorum sententia, Andrium, & in campis degentem kersudurum, pro Hydro, & Chersydro, cognominauit. Insuper Auicennas dubitat, an Hydra, & Andelus, pro nomine vnius, & eiusdem Serpentis proferri possint. Verùm cum Auicennas signa morsus Hydræ symptomatibus ictus Hydri Dioscoridis valdè similia esse promulget; proculdubio Hydram, & Andrium vnum, & eumdem Serpentem esse pronunciamus. Syluaticus Echydrum, & Aspisticon, anguem in aquis viuentem, ob vehementiam suæ siccitatis, esse protulit. Italis dicitur Marasso d'Acqua, Anglis Vuatter ader. Polonis Vuodnyuuaz, nempè aquatilis Serpens. Germanis Nater nomine, quasi deflexo à latina voce, Natrix; Vnde Albertus vocem germanicam, latinam reddens Naderam hunc Serpentem nuncupauit. Padera ab aliquibus profertur, sed nomen, pro Nadera, aut Nater corruptum est. At quem Serpentem Germani hoc nomine, Nater, intelligant, Authores ambigunt. Gesnerus tamen Natricem, vel Chersydrum esse arbitratur. Belluacensis, & Author libri de natura rerum monimentis mandarunt Naderam esse Serpentem in Germania, crassitudine brachij, colore ventris luteo, & dorso virenti, cuius halitus adeò noxius esse fertur, vt in cortice virgæ recenter cæsæ, & ori animalis admotæ vesicæ felleæ excitentur; immo fulgens gladius pariter ori bestiæ admotus lingua veneno inficitur, quod ad summitatem vsq; gladij defertur. Amplius si pes hominis à dente huius animalis vulneretur, illicò maligna qualitas, ob vim igneam veneni, toti corpori communicatur. Idcirco patiens per pedem confestim suspenditur, ne venenum ascendere possit. Hinc Gesnerus ab hac ignea vi veneni, Paderam, seu Naderam prædictorum Authorum à Chersydro Nicandri minimè discrepare existimauit.

Nadera & Paderaque nomina. *Descriptio Nadera.*

E F

DIFFERENTIÆ ET DESCRIPTIO.

Hydrus in aquis pulchrior.

HYDRVS in terra versans Nicandro squalidus, & decolor esse perhibetur; quasi in aquis degens pulchrior, & nitidior refulgeat. Hocq; assertum à doctrina Plinij minimè recedere videtur, qui aliquãdo pulcherrimum anguium genus in aquis diuagans Hydros nuncupauit. G Alioquin Hydrus forma aspidem refert, præter ceruicem, quæ non ita lata conspicitur, deinde cinereo est colore, & nonnullis notis spectabilis, vt Virgilius meminit his versibus.

L.3, Georg.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus aluum.

Nicander olim figuram Dryini perpendens, ei caput planum, & humile, quale hydro attribuebat: postea paulò inferius hunc Serpentem aspidi assimilabat his verbis.

Nunc mea Chersydrum facili dic carmine musa,
Qui pare productu, similantiq; aspida vultu
Exprimit.

Descriptio Hydri Gesneri.

Scholiastes Nicandri Chersydro duas linguas assignauit; sed hanc proprietatem omnibus Serpentibus communem esse opinamur: cum angues cuncti linguas bifidas, & non duas exerere videantur. Gesnerus tradit in balneo Thermarum ad Limagum fluuium sæpè angues versari, à quibus neminem læsum intellexit. Hi sunt dodrante paulò H longiores, colore fusco, vel cinereo obscuro, cauda tenui, ventre albo, maculis nigris distincto, quales in alijs ferè Serpentibus obseruantur, capite longiusculo non lato, quos Serpentes aliquando in amplam magnitudinem excrescere audiuit. Ieonem huius Serpentis apud Gesnerũ intuens Bellonius, Hydrum esse asseuerauit. Hos Hydros vulgares esse existimamus, qui circa nostras Thermas Porrectanas assiduè versantur: interdum ab ore fontis Porrectæ veteris vnà cum aqua exeunt, & illicò per terram reptantes aufugiunt: illuc enim ratione caloris aquarum confluere arbitramur: immò incolæ nemini vnquam nocuisse referunt.

Li.16 de Anim. cap. 42.

Ex altera parte multi aliarum regionum Hydri maximam pernitiem afferre solent. Nam tradit Cresias Cnidius, referente Aeliano, in flumine Argade ad Persicam Sit-

A tacem sito, copiosos Serpentes capite albo, reliquo corpore nigro. & longitudine qua-
tuor cubitorum generari, qui interdiu sub aqua natantes viatoribus minimè sunt cõspi-
cui, noctu verò aquantibus, vel lintea lauantibus exitio esse solēt. Iuba quoq; recitat, re- *Hydri lo-*
ferente Plinio, in Troglodytis esse lacum à malefica vi insanum appellatum, qui ter sin- *cus vbi.*
gulo quoq; die saporē aquæ mutat, qui primò amarus, deinde salsus, & mox dulcis eua-
dit, vbi Serpentes vicenum cubitorum in vndis versantes obseruantur. Item Gesne-
rus ex chronicis Tigurinorum manuscriptis pronunciauit, quòd die vigesima quinta
Maij anni nonagesiminoni supra millesimum, & quadringentesimum, in Heluetijs
Vrbe præclara, Serpens immensæ magnitudinis, sub Ponte Visæ amnis, natare visus est, *Hydrus ma*
& Spectatores viginti quinq; cubitorum circiter Serpentem fuisse coniectarunt. Nec *gnus.*
mirum, quia in Noruegia etiam est lacus, in quo Serpens vastæ molis interdum appa-
ret, quem eminus intuentes longitudinis quinquaginta cubitorum esse existimarunt.
Profectò non credimus esse lacus, qui aliquibus non scateant anguibus: nam & Ioan-
nes Boccacius in libro de Lacubus hæc habet. Anius lacus Puteolis vicinus est, quem
hodie sudatorij lacum, ob balneum in eius margine situm, nuncupari opinor. Immi-
B net huic ad Austrum mons silicibus plenus, ex quo aduenicnte Iunio mense multi Ser-
pentium inuicem permixtorum globi in subditum lacum se præcipitant.

Demùm Boam ab hoc Serpentis genere excludendam non esse arbitramur: quando-
quidem Georgius Agricola Boam vernaculā, & domesticam Natricem appellauit: præ- *Boa verna-*
terquamquòd Glossæ Natricem eãdem cum Boa Serpentem esse promulgant. Solinus *cula est na*
verò Boam à Chersydro discriminat, dum tradit Calabriam Chersydris redundare, & *trix.*
Boam etiam producere. Hanc sententiam omnino non explodimus, sed præterea addi- *In Polyhis.*
mus hanc Serpentis speciem: nempe Boam, ad Natricum genus referendam esse. Alio- *c. 3.*
quin Hydrus, siue Hydra, ex sententia Leonis Africani, est Serpens breuis, cauda tenui,
circa collum gracilis, per Libyæ Deserta, diuagans, & veneno perniciosissimo scatens,
cui nullum aliud præsidium, præter amputationem partis sauciæ, resistere perhibetur.

NATVRA, ET MORES.

C HYDRI, siue Chersydri in vndis versantes voracitati suæ deseruiunt, &
insatiabilem, profundumq; ventrem, semper pisces, aut ranas esitan-
do, distendunt: quapropter non iniuria Aristides, referente Nicandri *Delectatur*
Scholiaste, Chersydros λίχνους, nempe gulosos cognominauit. Quare *piscibus, &*
audiamus Virgilium de his loquentem hunc in modum. *ranis.*

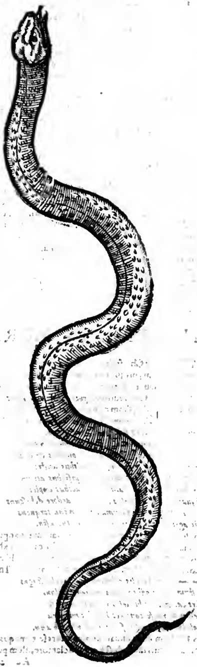
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus aluum
Qui, dum amnes vlli rumpuntur fontibus & dum
Vere madent vdo terræ, ac pluuialibus austris
Stagna colit, ripisq; habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terraq;; ardore dehiscunt
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens
Sæuit agris, asperq; siti, atq; exterritus æstu.

D Quamobrem ex doctrina Virgilij colligimus naturam huius anguis esse talem, vt palu-
dibus aqua redundantibus delectetur, quibus excessu caloris exhaustis, per Solum va-
gans terrestribus etiam ranis insidiatur: quocirca Aratus, in Phænomenis, ranas Hy-
drorum cibum meritò appellabat. De hoc etiam Nicander in Theriacis sic canit.

—— ac viridis celeberrimus incola stagni
Infestum ranis odium, non molleq; bellum
Infert, ac siccis vbi desinit vnda lacunis,
Egressus terra se continet hic sua membra
Squalidus, informisq; fouet, feruente sub æstu.

Addit Kiranides Hydrum esse animal vaframentis refertum: quapropter rana, ex sen- *Lib. 2. de A-*
tentia Aeliani, huius anguis metu ducta, magno clamore, illum perterrefacere conatur. *nim. c. 15*

Cherſydrus Greuini.

A Est altera parte rana Aegyptiaca, miro astu Hydrū Nili fallere nititur, dū eminus illum conspicata, illicò frustum arundinis mordens, illud obliquum gerit, ne ab Hydro possit deglutiri, ū Hydrus tam amplo ore non sit refertus, vt ranam, & arundinem absorbere queat. Hinc nōnulli ranarū Niliacarum prudentia robur Hydrorum superari affirmant. *Astutia ranæ Ægyptiæ.*

Modò quale sit venenum huic animali à natura congenitum inuestigandum est. Scripsit Apollodorus, referente Aeliano, virus Chersydri ita perniciosum esse, vt etiam contactus animalis mortui perimat. Hæc sententia non multùm recedit à doctrina Plinij, qui Hydros cæteris Serpentibus veneno minimè inferiores esse retulit: nam Dædala vrbs Lyciæ à Dædalo ibi tumulato cognominata fuit, quoniam Hydrus ex amne Nili in paludem egressus eum ad interitū momordit. Euridices quoq; Orphei coniux Aristeum fugiens, secus fluuij ripam, læthali ictu Hydri obijsse fertur. Quamobrem Proteus Aristeum sic alloquens introducitur à Virgilio his versibus. *Lib. 8. de Anim. c. 5. Li. 5. c. 27. Natura veneni hydri.*

Non te nullius exercent numinis iræ:
Magna lues commissa: tibi has miserabilis Orpheus,
Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata resistant)
B *Suscitat, & rapta grauiter pro coniuge sæuit:*
Illa quidem cum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes Hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba.

Præterea nonnulli sunt opinati aquam, in qua Hydrus vel moratur, vel moritur, ob tetrum animalis virus, eadem, quæ cantharides, symptomata parere. Hac igitur ratione motus Lucanus canebat,

Et Natrix violator aquæ, Iaculiq; volucres. *L. 9. Pharsal.*

dem repetit Georgius Pictorius in Lerna malorum, quando canit,

Natrix humorem circa vitalia fundit
Lethiferum, puræ, qui violator aquæ.

Huic opinioni adhærens, forte Columella monebat nō oportere paludem ædificijs esse proximam, nam exsiccata, ob calorem æstiuum, vligine, Natricū venenatæ pestes erumpunt, ex quibus cæci morbi sæpè contrahuntur, quorū causas medici perscrutari minimè possunt. Amplius hunc Serpentem in terra versantē sæuiorem esse Cælius prædicat, C quasi in aqua minus veneni participet. Hoc autem assertum conforme Aetij doctrinæ esse videtur, qui Chersydrum in humectis locis esse quidem venenatum, sed per Solum repentem nocentius adipisci venenum asseuerauit. Idcirco Virgilius exsiccatis paludibus, in herba iacere minimè tutum esse monuit. Versus Virgilij sunt hi. *Natrix in terra magis virulētus. L. 3. Georg.*

Postquam exhausta palus, terraq; ardore dehiscunt,
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens.
Sæuit agris, asperq; siti, atq; exterritus æstu.
Ne mihi tum molles subdio carpere somnos.
Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas:
Cum positis nouus exuuijs nitidusq; iuuenta
Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens
Arduus ad Solem, & linguis micat ore trisulcis.

Aliter hoc Serpentis genus in aquis degens minus venenatum esse fertur; quoniam Cardanus de Natricibus agens, viperas vndam incolentes, aut parum, aut nihil veneD ni participare prodidit, neq; mirandum est hos angues à præclarissimo Cardano viperæ nomine fuisse donatos; siquidem meminimus in Geoponicis græcis legisse, Hydrū, exsiccatis stagnis, in ἔχιν, nempe in Viperam degenerare. Id autem nobis haudquaquam fit credibile; sed potius, Natrices, vel Hydros viperas aquatiles vulgò dici arbitramur. *Viperæ aquaticæ quales.*

Deniq; hac singulari proprietate gaudet Hydrus, vt lapidem multis virtutibus refertum in capite generet, quem à Serpente deglubto eruunt, asseruat. Alij Serpentem per caudam suspendunt, & folijs lauri adustis suffiunt, eumq; per totius Mundi opificem, obsecrant, vt lapidem deponat, quam excantandi rationem tanquam superstitiosam detestamur. Tandem lapillum ab ore anguis eiectum panno serico excipientes ad vsum seruant, quem postea ad calcem huius capitis manifestabimus. Alij, ex Iacobo Hollerio, angui per caudam suspenso vas aqua plenum subijciunt, in quod aliquot post horas, vel dies, eructat lapidem, qui tandem vasē exceptus totam aquam absumit. Al- *Lapis genitus in hydris. Ratio extrahēdi lapidis ab hydro quaüs.*

bertus aliquãdo se lapidem draconitem vidisse fatetur à Chelydro, aut rectius Chersy- E
dro, vel Hydro exemptum, nigrum, & pellucidum, in circuitu coloris pallidi, cuius superficies Serpentis icone refulgebat. Item Christophorus Encelius, cum de lapide draconite vbertim pertractasset, subdit postea hæc verba. Nostri quoq; Hydri, & Chersydri gemmas nonnunquam in capitibus ferunt, quas vidi. Quare lapides ab hoc authore visos fuisse constat: an verò in Serpentibus, vel alibi nascantur, non obseruauit.
Generatio lapidis. Forsitan, vt alij volunt, ex spuma mutuæ Serpentum attritionis, verno tempore, excitata, & Sole exsiccata generantur: quemadmodum etiam de Bufonibus explicatũ fuit.

LOCVS.

AELIANVS scriptum reliquit Hydras in Corcyra stabulari, & adeo tetrum spirare odorem, vt appropinquantibus nauseam generent. Verùm, vt nostra fert opinio, hic author non de Hydris, sed potius de Dryinis verba fecit, qui, vt explicatum fuit suo loco, ob insignem fætorem, hominibus nauseabundi existunt. Tradunt quidem nonnulli
Terracina Italia. circa Terracinam Italiæ, lacũ Mycleam nominatum, iuxta ciuitatem F
desertam extitisse, cuius ciues Hydrorum multitudine pulsi fuerunt. Namq; ex Georgio Agricola, omnes paludes, putridis scatentes aquis, & piscibus carentes, Hydris, & ranis redundant, vt palus Agnani inter Puteolos, & Neapolim sita, & multæ aliæ apud
In paludibus versãtur. nos, quarum nomina, breuitatis studio, reticemus. Quamuis Hermolaus Barbarus Hydros primùm per terram reptare, & Chersydros nominari, postea verò in aquis natare scripserit. Nihilominus Prisci Authores totum oppositum sentire videntur; nimirum Hydros in aquis primitùs versari, quibus exsiccatis, per terram, victus conquirendi gratia, serpere.

Haocq; sententiam potissimum amplecti debemus, cum Aristoteles in historia Animalium tradiderit, Natrices in vndis degere victũ conquirentes, sed tẽpore opportuno oua extra aquas parere. Ideirco Olaus Magnus, in tabula septentrionali, aues aquatiles
Vbi oua pariant. fecit quemdam laeum anguem fortè Hydrum rostro stringentes pinxit: delectantur enim Hydri aquis, sed præcipuè calidis: hac de re desiderio caloris allecti, in aquis Thermarum, libentissimè natare solent. Vnde Gesnerus obseruauit, quòd Redemptores balneorum ad Limagum lacum, cauentes, ne Hydri alueos subeant, laminas ferreas cre- G
bris foraminibus peruias emissarijs addunt. Tamen hi quoq; Serpentes, aduentante
Aquis calidis delectãtur. bruma, aliorum Serpentum more, subterraneos meatus ingredientes ad tempus vsq; vernum occultantur. Neq; putandum est, licèt in aquis corruptis versentur, quod crassante, ob aeris corruptionem, pestilentia, immunes sint: quandoquidem Virgilius de peste agens sic canit.

Interit, & curuis frustra defensa latebris
Vipera, & attoniti squamis astantibus Hydri.

SIGNA VENENI.

Sanies vulneris qualis. SI pro cognitione symptomatum morsus huius anguis, ad Dioscoridem confugiamus, is prodidit vulnus à Natrice inflictum dilatari, liuidumq; H
& ingens fieri, saniemq; inde atram, & maleolentem dimanare: namq; pus vlcerum æmulari videtur. Alioquin ex Nicandro, symptomata concomitantia morsum Natricis, præter enarrata à Dioscuride, sunt
Partis sauciæ ariditas. extrema totius corporis ariditas, & præsertim illius partis, quæ vulneri proxima est. Nam cum veneni natura sicca sit, omnes etiam partes ægrotantis aridas reddit. Deinde pustulæ passim per corpus exoriuntur, & dolores vehementissimi
Caligo oculorum. Bilis vomitus. excitantur. Immò quoniam à vaporibus malignis, & venenatis ad caput vsq; elatis, humores liquantur; hinc magna oculorum caligo oritur, & vomitus bilis in naturam veneni transmutatæ ægrotantem affligunt; canit igitur Nicander in Theriacis hunc in modum.

Pessima

A *Pessima quæ fecit plagas has signa sequuntur,*
Auida tota cutis circum putret, horribilemq;
Eleuat aspectum, magni, ignitiq; dolores
Tandem hominem interimunt, mox plurima pustula surgit,
Ac alia ex alia bullæ se parte refundunt,
Et miserum diris turbant affectibus agrum.

Quamobrem Aetius demorsis à Chersydro accidere illa symptomata retulit, quæ in ictu aliorum Serpentum prima fronte contingunt, vt tumor loci affecti, dolor continuus, vertigo, & vomitus biliosus. Demùm Auicennas in duobus distinctis capitibus, & sub duobus nominibus, nempe Andrio, & Hydra, de hoc angue verba faciens promulgauit; ex ictu Andri, dolorem vehementem, & partis læsæ inflammationem, nec non vertiginem, & vomitum choleræ fœtidæ generari: hinc fit, vt patiens plerumq; hora tertia pereat. Aetius autem legit diem tertium. Quocirca si ægrotans hunc terminum euadit, hoc inde fieri scribit Auicennas, quoniam Hydrus nondum in terram est egressus; tunc enim nocentior euadere perhibetur. Amplius Auicennas agens de mor-
B su Hydræ pronunciauit vulnus huius Serpentis dilatari, & nigredinem adipisci, ex quo deinceps nigra, & fœtida extillat humiditas. Hæc igitur Auicennæ verba Albertus Magnus in capite de Andrio omnia retulit.

Symptomata morsus secundum Aetium.

L.25.de Anim.

MEDELA.

PHILOCTETEM aliquot nauium Ducem in Lemno insula ab Hydro vulneratum narrat Homerus. Quamuis alij ipsum, dum aram Mineruæ aureæ cognominatæ purgaret, demorsum fuisse memorent. Vtcunq; sit, cum à Græcis ibi relictum fuisse, & magnis afflictatum cruciatibus legimus; quoniam nouerant Sacerdotes Vulcani, cui insula sacrata erat, medicinam salutarem ictis ab angue conferentes, pristinæ sanitati eos restituere. Denuò Orpheus Menalippo consobrino suo, & venatori, cum ab
C Hydro in pede percussus esset, & de vita periclitaretur, iussit Scobem Ostritæ, aliàs Oritæ parti sauciæ inspergi: quo facto, tandem liber euasit. Propterea de hoc lapide apud Marbodeum sic canitur.

Li.2.Iliad.

Scobs orita.

In li.de gē.

Lethiferos morsus niger, atq; rotundus Orites,
Quos fera, vel cornu, vel sæuo dente peregit,
Cum roseo mixtus perfectè curat oliuo.
Per vastas Eremos, interq; feras gradientes
Illæsos seruat, morsus abigendo ferarum.

Cæterùm, cum nostra ætate similia non suppetant auxilia, confugiendum erit ad medicamina, quæ in historia Anguium consimilium fuerunt exarata. Dioscorides tamen, in hoc casu, origanum tritum, & aqua subactum, & lixiuium cum oleo permixtum commendat. Immò corticem Aristolochię, aut quernam radicem minutim contritam præscribit; deinde farinam hordei cum aqua, & melle colliquat, & rursus Aristolochiæ drachmas duas cum posca, & deinceps succum marrubij in aceto exhibet. Marcellus in textu Dioscoridis non origanum subactum, sed maceratum legit. Præstat autem su-
D bactum, ex sententia Pauli Æginetæ, vt commodius parti affectæ imponi possit. Præterea Dioscorides, & Ægineta lixiuium cum oleo proponunt. Multi tamen vocem grecam, κονίαν, non lixiuium, sed calcem, vel cinerem interpretantur, nec perperam: quãdoquidem calx, vel cinis, meliùs quàm lixiuiũ cum oleo, & reliquis liquidis permisceri possunt, vt instar emplastri, loco affecto applicentur. Eãdem sententiã amplectitur Cornarius in commentarijs ad Galenum de compositione medicamentorum secundùm locos. Præterquamquòd Aetius quoq; eodem Cornario interprete, calcem viuam, & similia cum oleo permisceri iubet: Insuper, ex Æginera, succus Marrubij probatur; cum in textu greco πρασίου legatur: verumtamen Hermolaus Barbarus legit πράσου, nempe porri, sed perperam, cum succus marrubij, & non porri passim apud Authores in hoc casu celebretur.

Li.6.c.51.

Aristolochia & Origanum probantur.

Calx cum oleo commendatur.

Ad finem Paulus Æginera nasturtium syluestre, aut asphodelli fructum, vel florem,

aut

L. 22. c. 17 aut semen fœniculi non improbat; quæ præsidia in textu etiam Actuarij leguntur. Plinius iecore Hydrorum, ipsorummet morsui medetur. Item eryngium non parùm vtilitatis aduersus Feras venenatas allaturum esse pollicetur, & peculiariter in Chersydri morsibus, si illinatur, efficacissimum esse prædicat. Neq; omittenda est verbenaca, quæ ad mentem Apulei, in ictibus Hydri minimè infrugifera esse perhibetur. Præterea magna antidota veluti theriaca, & mithridarium, & priuatim, ex Aetio, drachma nucum cupressi, cum æqua portione baccarum myrti, ex melle rosaceo, vel vino, in potu exhibita, commoditatis plurimum vulneratis à Chersydro sunt allatura. Celsus quoq; saucios a Chersydro, ex panace, prasio, & satureia amplissimum fructum esse consecuturos promittit; dummodo extrinsecis partibus, eodem tempore, stercus caprillũ ex aceto, vel farina hordeacea cum sale, melle, ruta, & nepeta apponatur. Tandem Auicenna, aliorum opinioni adhærens, emplastrum ex calce, calamentho montano, cortice radicis quercus, & oléo paratum vulneri superponit: deinde puluerem nucum cupressi, baccarum myrti, & aristolochiæ cum vino, vel aceto propinat. B

Iecur Hydrorum ad quid.

Magna antidota laudantur.

Emplastrũ quale.

Postremò morsum Colubri, & remedia fideli historia exarauit Pareus, qui, dum Carolus Nonus, apud Molinos ageret, accersitus fuit, vt coquum Dominæ à Castropersco curaret: hic enim lupulos legens à Colubro intra sepem Ambulante fuit vulneratus; ideoq; confestim dolorem fortè leuaturus, manu ori admota, vulnus suxit; quare lingua intumuit, & brachium ad scapulam vsq; est tumefactum: indeq; graui cruciatus dolore, syncope est correptus. Itaq; Pareus os patientis theriaca in vino dissoluta ablui iussit: deinde eandem theriacam cum aqua ardenti propinauit. Tumidum brachium, vt sanguis aqueus, & saniosus exiret, profundis scarificationibus aperuit: postea aqua vitæ cum theriaca, & mithridatio permixta, vulnus abluit. Tandem patientem in lecto calido, sudore prouocato, vigilantem collocauit; hocq; artificio ægrotus postridiè omnium malignorum symptomatũ fuit expers: interim vulnere per diuturnum tempus expurgato, & theriaca frequenter loto, patiens paulò post conualuit. De Hydris vulgaribus nihil in præsenti tradémus, cum rarò quemquam lædant, & si aliquam partem saucient, nullum aliud symptoma, præter simplicem sanguinis fluxum, aut leuem inflammationem, patientem affligit: quemadmodum nostri ranarum venatores multoties retulerunt, qui, ad coercendas ranas, proiecto hamo cum bolo, sæpissimè Hydros extrahere solent: cum ambo hæc animãtia ijsdem humectis locis delectentur. Ideirco Corinthi erat palma ærea, sub qua insculpti erant Hydri, & ranæ, anathema ex templo Apollinis Delphici allatum. E G

Remedia à Pareo adhibita in morsu colubri.

Hydri vulgares parum noxij.

EPITHETA.

QVAMVIS epitheta in capite de Serpente in genere recitata, huic etiam animanti competere possent: nihilominus, quoniam poetę, pręter illa, alijs etiam epithetis hanc serpentis speciem sunt prosecuti; non piguit in præsentia, hæc omnia breuiter exarare. Itaq; Hydrus, ratione coloris, ab aliquibus Græcis μέλας ὕδρος, & à Latinis niger, deinde cæruleus, & liuens fuit nuncupatus. Alij, ratione aspectus, Hydrum turpem, toruum, & intortum indigitarunt. Alij meditantes huius anguis crudelitatem, eum immanem, sontem, sæuum, & stridentem appellarunt. Alij, ratione figuræ, longum, & pinguem, & ratione loci, Libyeum, & Niligenam nominarunt. Demùm fuit nuncupatus Cadmeus, à Cadmo, Echionius, ab Echione vno ex socijs Cadmi, & Gorgoneus à Medusa Gorgo cognominata, cuius capilli in turpes Hydros transfiguratos fuisse Poetæ fabulantur. His addamus, quod Baptista Mantuanus Hydros vocat sepulcrales, aut quia in cæmeterijs aliquando versentur, aut quia demorsi ab ipsis ad sepulcrales latebras gradiantur: quamobrem ab eodem authore Hydrus aquis inimicus, & à Lucano aquæ violator fuit dictus; propterea quòd aquæ, in quibus hæ bestiæ frequenter versantur, ad vsum minimè idoneæ reddantur. H

Epitheta ratione coloris.

Cadmeus. Echionius. Gorgoneus.

DENO-

A

DENOMINATA.

NONNVLLOS lapides ab Hydro, vel à Natrice denominatos esse comperimus; nam Camillus Leonardus Pisaurensis, in historia lapidum, Hydrinum nuncupauit lapillum, qui in capite Hydrorum aliquando inueniri solet, cuius virtutes ad calcem huius capitis recitabimus. *Lib. 3.* *Lapis Hydrinus.* Rursus est alia species lapidis à Natrice nomẽ desumens, quam Germani linguam Natricum vocant. Albertus fortè huius meminit, quando scripsit se vidisse lapidem formæ pyramidalis ab Hydris, vel Chersydris exemptum nigrum, non pellucidum, & in circuitu coloris pallidi. *Lingua Natricum.* Deinde in capite de ophite retulit ophitem Veterum ideo sic appellari, quia colore serpentes repræsentet, & illam speciem lineis cinereis, & nigricantibus Hydrorũ lapidibus omnino esse similem: quandoquidem ad Ostiũ Tangræ, vbi olim regia sedes Caroli Quarti fuit, in arce tem-
B plum varijs decoratum gemmis conspicitur, cuius parietes vndiq; tali ophite refulgẽt. Quapropter cum Albertus tales lapides formæ pyramidalis esse memoret, sentire videtur esse illos, quos vulgus linguas Natricum appellat. Nos glossopetras Plinij linguæ figuram repræsentantes esse arbitramur. *Glossopetra Plinij.* At illa glossopetra nigricans, quæ potius linguæ Pici assimilatur, & tamen à Germanis lingua Natricis nominatur, ex Georgio Agricola, in Saxonibus Luneburgi, in terra aluminosa reperitur. Alioquin glossopetra Plinij figuram linguæ humanæ exhibet, & deficiente Luna, à Cœlo cadere creditur. Itaq; cum eadem figura pyramidalis in multis lapidibus obseruetur, non casu, sed aliqua ratione hanc lapidis configurationem factam esse existimamus. Siquidem quæ casu fiunt, non in multis, nec frequenter, sed in paucis, & rarò contingere solent. Gesnerus narrat oppidum esse in Germania Aenipontem nuncupatum, in quo glossopetra sesquicubitalis ostenditur. *Vbi sit glossopetra magna.* Nos quidem multos huius generis lapides, sed non tantæ molis conspicatos fuisse fatemur. An verò alicuius animalis possint esse lapides affirmare non audemus, & potissimum cum Gesnerus scriptum reliquerit se nunquam
C adduci potuisse, vt crederet in Serpentibus tales lapides generari.

PROVERBIA.

AB aspera, & sæua Hydrorum natura Erasmus hoc prouerbium decerpsit. *Hydris immitior*, quod adagium in homines minimè mites, & immisericordes efferri potest. *Hydris immitior.* Recitatur aliud prouerbium ab Antonio Sabellico in quadam Epistola familiari, quod apud veteres authores, tum græcos, tum latinos minimè legitur. Adagium autem est tale ὕδρος ἐν πίθῳ, nimirum. *Hydrus in dolio.* *Hydrus in dolio.* Immò Sabellicus narrat, etiam fabulam, ex qua prouerbium originem duxit. Hæc autem sic se habet. Rusticus quidam cum vinum in dolio conditum minui animaduertisset, magna admiratione circumspicere cœpit, num ex aliqua vasis rima liquor extillaret, & cum nihil comperisset, suspicatus est, num, se absente, vicini ex dolio vinum haurire possent. *Fabula, ex qua Adagium.* Itaq; sequenti die ad
D opus suum exiturus dolium diligenter obsignauit. At reuersus, signis intactis, vinum nihilominus imminui obseruauit. Tunc fortunam agricolarum deplorauit, quæ non solum in vite, sed etiam in dolio calamitatem rusticis afferret. Tandem exhausto dolio, Hydrus vini potor in imo vasis repertus est. Tunc res in iocum vulgi abijt: cum admoneat Plinius angues quamquam exiguo indigeant potu, tamen, data occasione, vinum maximopere appetere. *L. 10. c. 22.* Adagium hoc minimè est inelegans, quod erit vsurpandum, quando causa non manifesta, aliquis occulta premitur calamitate; aut quando author diuturni alicuius mali tandem deprehenditur.

E

MORALIA.

HOMINES omni sceleris genere inquinatos, & veluti quasdam lernas, & sentinas vitiorum Hydris, siue Natricibus assimilandos esse arbitramur. Posteaquam Suetonius, in Vita Cæsarum, prodiderit, quòd Tiberius sagacissimus senex C. Caligolæ ingenium ita perspexerat, vt aliquoties prædicaret exitio suo, omniumq; Caium viuere: & se Natricem Populo Romano, & Phætontem Orbi terrarum educare. Ex hac igitur maligna huius animantis natura fortassis Perciuallus desumpsit argumentum cuiusdam phrenoschematis, in quo Natricem effigiauit cum Dicto. HINC HORREO. Cum hoc animal siue in aquis natet, siue in terris reptet, semper cæteris animantibus insidias machinetur.

Iul. Insig.

Phrenoschema.

Insuper illi, qui luxu perditam adolescentiam inchoarunt, & ferè cum lacte voluptatem imbiberunt Natricibus perbellè comparantur: nam veluti tales angues primùm in aquis viuentes ranis palustribus aluntur, & stagnis exsiccatis per terram repentes, ranas etiam terrestres, ob consuetudinem, inquirunt. Pari ratione, qui à teneris vnguiculis in aquis voluptatũ alti sunt, per terram postea maioris ætatis gradientes, à carnis inquinamento, petulantia, & tandem ab assuetudine voluptatum minimè recedere possunt: ideoq; domi, forisq; libidinosi, impuri, & intemperantes, etiam senescentes semper habentur. Ratio autem est hæc. F

Lasciui natricibus cõparantur.

Inueteratus enim fatuus bene viuere nescit,
Nescit, & ex animo fœdos depellere mores.

Immò, quod peius est, filij, & nepotes ad parentum imitationem, maximo eorum damno, inhonestam vitam ducere perdiscunt: iuxta illud.

Cum pater, & genitrix ollas, pariterq́; matellas
Collidunt, pueri cacabos confringere discunt.
Fiunt æquales nati genitoribus illic,
Sunt vbi non casti signa, & monumenta pudoris.

Hinc patet, quòd hoc parentibus, & non filijs vitio assignabitur. G

VSVS IN MEDICINA.

EX Colubro aquatili vtilitatem incredibilem aduersus venenum rubetæ nos esse percepturos affirmat Plinius. Verùm, ex eodem authore, inchoãdo à partibus superioribus huius animalis, maximus dens Hydri maris, si pro dentiscalpio, in odontalgia, adhibeatur, dolorem sedat. Immò dentes duo superiores huius anguis ad mitigandum dolorem dentium superiorum, & duo inferiores ad tollendum dolorem inferiorũ, ex sententia Plinij, vtiliter alligantur. Adeps verò Hydri præsertim Niliaci diligenter colligitur, & seruatur; quandoquidem natantes per flumen Nili perunguntur, ne à Crocodilis lædi possint. Tandem Plinius, iecore Hydri, se lithiasi mederi profitetur. Syphar, siue spolium Hydri ab Encelio in vsu medico cõmendatur; proptereaquod eius suffimentum ad vteri, & sedis prolapsum vtiliter adhibetur. Item in Otalgia celebratur commodum, & salutare; quemadmodum Pictorius in Lerna malorum cecinit. H

Li. 33. c. 7.

Dentes hydri ad quid.

Adeps hydri.

Iecur.

Syphar.

Otalgiæ remedium.

Auribus exuuium confert sinuosi colubri
Ex oleo lassis, quod ponit arte sua.

Totum etiam corpus huius animalis, vel in eius defectu, vipera in olla includitur luto probè circumlita, & in igne ex farmentis vitium excitato crematur: siquidem huiusmodi cinerem cum oleo permixtum, ad dissoluendas strumas, Syluius magnificat. Postremo loco examinãdæ sunt hydrini lapidis virtutes, quæ à varijs authoribus tantoperè celebrantur. Primitus igitur in desiccandis humiditatibus superfluis, quæ humanum corpus identidem affligere solent, non infrugiferum est medicamentum. Sed antequam in his casibus adhibeatur, Gesnerus huius lapidis bonitatem vase aqua pleno prius experiri

Strumarũ auxilium.

Examen probitatis lapidis hydrini.

periri

A periri necessarium esse arbitratur. Conchæ igitur æneæ aqua plenæ, & signatæ lapidem circumligat; deinde si lapis est genuinus, quotidie cotylas duas, nimirum uncias decem, & octo, aquam decrescere observat. Quocirca in Hydrope tanquam summum præsidium commendatur. Gesnerus enim cuidam mulieri hydropicæ hunc lapidem circumligauit, eiusq; ventrem in dies quatuor digitos decrescere animaduertit, donec abdomen ad pristinum, & naturalem situm redierit; nam tunc lapidem abstulit, ne fortè natiuam etiam humiditatem desiccasset. Camillus Leonardus Pisaurensis & ipse hunc lapidem ad Hydropicorum aquam inter cutem absumendam probat, dum Hydropicus hoc lapide circumligatus, trium horarum spatio ad Solis radios manserit: nam fætidissima aqua per sudorem elicitur; sed cautè in vsu huius præsidij incedendum esse monet, quia non solùm extraneam, sed connatam etiam humiditatem consumit. At Kiranides hunc lapillum nō modò in superfluo Hydropicorum humore exsiccando, sed in fluxu quoq; lacrymarum, & in aliarum partium ædemate dissipando summoperè extollit. Prædictis addit Camillus Pisaurensis, quòd hic lapis venenatos etiam vermes fugat, & eorum morsibus medetur, item sumptus lapidem vesicæ perfringere perhibetur.

Remedium hydropis.

L. 3. de lapid.

B

DE NATRICE TORQVATA. Cap. XVIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA. ETYMVM.

NON est in dubium reuocandū, quòd Natrix torquata hunc locum post Hydros occupare debet, postquàm illorum naturam participans aliquando aquas subit: idcoq; Natrix meritò fuit appellata. Idq; magis confirmare debemus, non solùm quia sit species Hydri, sed etiam quoniam nonnulli hunc anguem verum Theophrasti Hydrum esse autumant. Torquata verò cognomento dicitur, ob nonnullos circulos, C vel semicirculos, quibus pars superior animalis, in star torquis, circumdatur; vnde Palumbus etiam Torquatus dicitur, cuius collum circulo quodam veluti torque cingitur. Verùm de hoc cognomento inferius, in rubrica descriptionis agetur. Scholiastes igitur Nicandri hac eadem ratione motus has Natrices πολυστεφεῖς, nempe multis coronis insignes nominauit. Præterea has etiam vocat μυάγρους καὶ μυόθηρας: idest murium venatores: cùm tamen myagros, vel myagron, apud Dioscoridem, sit etiam herba in campis nascens, de qua suo loco agetur. Addit etiam Scholiastes hos angues alio nomine vocari ῥοφίας, sed satius est legere ὀροφίας, nimirum domesticos: cum ὀροφὴ tectum exponatur. Namq; apud Pollucem ὀροφίας ὄφις legitur. Item apud Hesychium ὀροφίας ὄφις τῶν κατ' οἰκίαν, quoniam circa domorum tecta versetur. Propterea apud Aristophanem in Lysistrata ὄφις οἰκουρός, nempe domus custos nominatur. Ideoq; verisimile est ab hoc Serpentis genere mures capiari; cùm circa domos versanti alius cibus D facile non suppetat. Idcirco, quando in historia mustelæ, illius antipathiam cum quibusdam Serpentibus manifestauimus, hos proculdubio intelleximus: cum hi veluti, & mustelæ muribus alantur. Quare Virgilius, quando in Georgicis, Colubrum tectis assuetum memorauit, Myagrum, & Orophiam fortè intellexit; cum hoc Serpentis genus, mures coercendi gratia, circa domos diuagetur. Hinc aliqui colligūt Natricem torquatam esse myagrum Veterum, Hydrum Theophrasti, Ophim quibusdam Græcis, Nerophim hodiè vulgò in Græcia, cuius mas Scorzone, & fæmina Scorzonera ab Hispanis vocitatur, vt aliqui autumant. Alioquin ille Serpens Hispanus, cui herba Scorzonera aduersari fertur, ab hoc Serpente, iuxta descriptionem alibi allatam, discrepare videtur. Deniq; hunc Matthiolus Serpentem nigrum appellat, eumdemq; ad remedia morbi gallici requirit, sicut apud ipsum lector videre potest. In Italia aliqui Carbonarium, alij Magnanazzo vocant. Germani, ex Gesnero Natern, alij Bick natern, idest Natrices venenatas, inferiores Germani, & præsertim Belgæ Schnacken dicunt.

Ordinis ratio.

Natrix cur torquata dicatur.

Lib. 4 de mat. med. c. 122.

Serpentes mustelis inimici.

Myagrus Veterum quis Serpens.

Serpens niger Matthioli.

DIF-

DIFFERENTIÆ ET DESCRIPTIO. E

AETIVS Myagrum Veterum describere videtur, dum inquit, hunc anguem ex crasso in tenuem caudam abire, lato capite esse præditum, & mures comedere, neq; morsu necare, sed inflammationem tantùm inducere. Huius Natricis iconem ad viuum expressam seruamus in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, vbi conspicitur tenuis circa collum, & caput, crassior penes ventrem, qui postea in caudam admodum exilem finit. Color tergi nigricat, circa aluum, color inter luteum, & viridem est medius lineis nigris virgatus. Huius autem nota insignis est in collo, nam maculæ candicantes à pallido, instar torquis, circulum tamen non absoluentis apparent. Inter vtrasq; maculas in summo ceruicis angustum est interstitium duarum forma squamulatum, vbi maculæ vtrinq; quasi triangulari figura in acutum desinunt. Deinde maculæ nigræ splendidæ vtrinq; etiam post torquem singulæ conspiciuntur. F

Descriptio Natricis torquatæ.

Olim Gesnerus serpentem huius generis conspicatus longum tres dodrantes, cum quatuor digitis obseruauit, dorso coloris fusci, capite simo, & depresso. Alibi Gesnerus anguem myagrum, vel Carbonarium nuncupatum describens, ei caput latum, compressum, & resimum assignabat, cum colore in sincipite cinereo obscuriore, quàm alibi, dorso toto cinereo obscuro, maculis vtrinq; ad latera nigris oblongis, & paribus interuallis. At circa collum maximas latissimas, & splendentes maculas nigras gestare retulit. In lateribus capitis post oculos, ceù calli quidam eminent, vt de Aspidibus Nicander tradidit. Post medium corporis ante principium caudæ, squamæ magis distant; itaut inter illas cutis nigricans appareat, cùm alibi admodum sint consertæ. Lingua nigra est, & bifida, collo angustiori, & ventre crassiori. Squamæ tamen in ima parte, & maiores, & paululum sunt candicantes. Venter squamas habet transuersas; itaut semicirculis squamosis compactus esse videatur. In supremo capite paruæ, & multæ squamæ albæ, deinde in collo albi semicirculi cum paucis maculis nigris conspiciuntur. At dorsum versus, nigredine paulatim se dilatante, plus nigri, & minus albi apparet. Est autem hæc nigredo, præsertim quæ longius à capite discessit, obscurior, nec ita splendet, vt de alijs maculis dictum est. Cauda, quæ paulatim attenuatur, digitos octo circiter, lõga est, cuius initium maxime est conspicuum: siquidem inchoat, vbi semicirculi desinunt. Deinceps autem pars inferior binis ad exitum vsq; squamis constat, cum pars superior pluribus, & minoribus integretur. Tandem dentes parui, serrati, & duplici ordine, ex Gesnero describuntur. quare hęc descriptio Natricem torquatam apprimè repræsentare videtur. Præterea nonnulli obseruantes caudam huius animantis ex crassiore in valdè tenuem degenerare, in hanc venerunt sententiam anguem hunc Spathiurum nominari posse, cum cauda instar spathæ mucronata esse videatur. G

Opinio Nicandri.

Prædicta descriptio quadrat Natrici torquatæ.

Spathiurus serpens.

Similem Natrici torquatæ alium esse anguem multi attestantur, qui vocem edit satis sonoram, & æmulantem voces quarumdam rubetarum, cum tamen hęc magis grata, & suauior esse feratur: qua de causa hunc anguem Natricem rubetariam cognominarũt. Et quoniam Polonis Padaliza est serpens valdè maculosus, & venustate admirandus, qui sibilo à rusticis cognosci perhibetur; ideò à Natrice rubetaria eũ minimè discrepare tradiderunt: quamuis postea ictus remedium esse referant, vt pes patientis in scrobe terræ humidæ per diem naturalem sepelliatur. Vtcumq; sit hoc in loco tres icones exhibemus prima erit Natricis torquatæ, secunda Natricis rubetarię, & tertia Natricis rubetariæ sceleton. H

Natrix rubetaria qualis.

Remedium ictus huius anguis.

Natrix

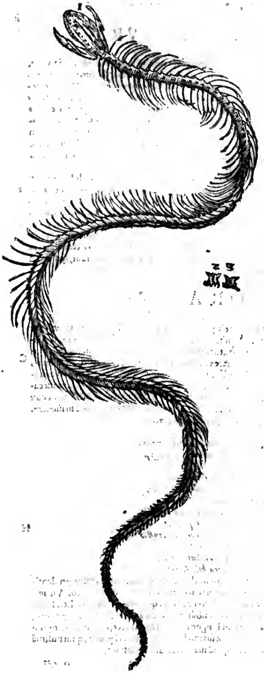

Natrix torquata.

1290
Natrix Rubetaria.

Natricis Rubetariæ sceleton.

1 Maxillæ inferioris partes separatæ.
2 Vertebra prona.
3 Vertebra supina.

LOCVS, ET NATVRA.

DEGVNT huiusmodi Serpentes in pratis vliginosis, aliquãdo in aquis, & interdum, caloris gratia, circa sterquilinia stabulantur, vbi non rarò parere solent. Huius generis Natricem, ad finem mensis Maij, Gesnerus habuisse fertur, quæ oua quatuordecim peperit: nam constitutio anni erat pluuiosa; ideoq; tales angues admodum frequentes esse dicebantur. Verùm cum à natura sibimet hanc proprietatem comparauerint, vt mures venentur; Gesnerus obseruauit circa Lucarnum, atq; Verbanum lacum tales angues non interimi, quoniam in Vinetis muribus sint infesti: immò, & muscis insidiari asserunt; quare hic Serpens non myagros solùm à muribus, sed etiam à muscis μυίαγρος cognominari poterit.

Proprietas mira huius serpentis.
Cur dicatur Myiagros.

Inferiores Germani, & præsertim Flandri tradunt vaccarum vbera ab his Serpentibus interdum sugi, & postridie sequi sanguinem, quam proprietatem Prisci Boæ attribuerunt. Addunt etiam per ora dormientium libenter irrepere, hominesq; in quorum os intrarunt, suauiter canere; deinde liberari, quando patientes supra vaporem feruidi lactis diu manserint: siquidem odore lactis illis gratissimo allecti corpora relinquentes egrediuntur, vt lacte in vase posito frui valeant. Quoad lęsionem referunt hæc animalia rarò morsu, sed potius adstrictione partiũ nocere, quoniam partem aliquam spiris adstringunt, & reliqua parte caudæ dependentis hominem verberant, qui veluti baculo percussus non leuem contusionem reportare solet.

Homines habentes in ventre anguẽ quomodo liberentur.

MORALIA.

QVÆ huius animantis proprietates discurrendi campum moralibus præbuerunt. Primitus hoc animal leuissima de causa iram concipiens in hominem intuentem insilire solet, & spiris conuolutum cauda verberare: propterea mulieri iram facile concipienti assimilatur, quæ bilioso agitata motu in quemcumq; obuium etiam insontem iracundos motus exercet: cum furor fœmineus, & Tygridis, & Leænæ catulos [illegible] sæuitiam superet. Exemplo nobis fuerunt Medea, & Progne, quæ nec etiam proprijs natis pepercerunt. De hoc enim canit quidã poeta hũc in modum.

[illegible] assimilatur huic Serpenti.

Fæmina dum insanit malefido agitata furore,
Sæuitiam superat dira Leæna suam.
Sæuior Hyrcana est hac fæmina Tygride raptos
Dum catulos sequitur; fæmina sæua magis.
Exemplum præbet nobis irata Medea
Natos truncauit quæ furibunda suos,
Exemplumq; dabit nobis simul impia Progne,
Quæ teneri nati membra necata coquit.
Quod nisi perdoctus Iuuenalis cuncta referret
Crimina, quæ mulier fingere sæpè solet.
Vellem quandoquidem ritus memorare vetustos
Fæminei generis, & recitare dolos.
Cor mulieris enim cunctis spinosius herbis,
Felle tumet semper pectora bile dolent.

Quamobrem satius erit, omni conatu animi, hunc biliosum furorem, more prudentis viri, euitare: cum non solum saluti corporis, sed etiam animæ sit detrimento. Vir igitur sapiens tranquilla mente cuncta aduersa patitur: quare non immerito Leo Decimus nullam virtutem patientia esse commodiorem iudicauit: vnde nullum opus, neq; publicum, neq; priuatum curabat, cui Insigne iugi non apponeret, cum hac inscriptione. SVAVE. Vicissim fatuus nullo prorsus moderamine coerceri potest, quin stultitiã suam vbicumque semper effundat, quod manifestatur his versibus.

Remedium aduersus iracundiã.

Nempe

Nempe furor ratione caret, praecordia frangit,
Debilitat sensus ira severa nimis.
Nos contra motus certa innitamur habena,
Et fraenum, atq; suum sentiat ira modum.
Non sapientis erit tristari, aut corde dolere:
Passio prudentis pectora nulla premit.
Est sapiens semper tranquillus mente quieta.
Ira trahit fatuos, insipidosq; viros.
Tempore cuncta quidem sapiens moderatur in omni,
Addit, & in cunctis rebus vbiq; modum.
Sed fatuus nullo penitus moderamine ductus,
Stultitiam effundit semper vbiq; suam.

Praeterea Natrix torquata hanc alteram sibi vendicauit proprietatem, vt elato capite incedens, torquium ornamenta, quibus est insignita, quasi cunctis ostentans sibi complacere videatur. Quamobrem hanc bestiã mulieres formae dotibus insignitae, & etiam iuuenes nostrae aetatis eleganti forma conspicabiles aemulantur, dum assiduè in speculo facies suas spectant, & nouos vestiũ ritus in dies sibi comparantes, tanquam sot pauones semetipsos circumspectant. Debent autem in mentem reuocare Pigmaleonem, qui suo labore lapideo nimium delectatus, in saxum tandem fuit transfiguratus, & Narcissum, qui propriam in vndis amplexatus iconem submersus est. De his ergo sic canitur. *Quidam homines Natrici torquatae assimilantur.*

B

Consulit hic speculum semperq; & fungitur omni
Tempore, seu somno iaceat, lectoq; supinus,
Siue sit erectus vitro suspensus inhaeret.
Offitium mulicbre quidem est, hos foemina quaerit
Ornatus, speculum, & pendet de fronte, puella
Reticulum, & mundum, contexta monilia, vestem
Ordinat; idq; mares hodie comitantur, aguntq;,
Vt sibimet placeant se se mulieribus aequant.
Nostri etenim iuuenes habitus gestant muliebres,
Illaq; virgo viri, nulla est discretio rerum.
Pigmalio effigiem fertur de marmore quondam
Fecisse, & proprium sibi tam coluisse laborem,
Perditus vt fuerit vecors in marmora versus.
Fonte super vitreo perijt Narcissus amore,
Dum sua forma placet fatuo, quam vidit in vndis,
Stultorum numerus sic creuit, & impia turba.

C

Idcirco iuuenis, qui lecta venustate est conspicuus, probis etiam, & honestis moribus insignitus esse debet; cum scriptum reliquerit Galenus, quòd animi mores corporis temperaturam sequantur: quandoquidem in homine turpi, animus etiam deformis, & vitijs inquinatus regnare solet tnam elegantia animi eum pulchritudine corporis plerumq; copulatur. Alioquin de muliere formosa, & stolida scriptum est in sacris paginis, *Circulus aureus in naribus eius.* Vnde Diogenes, eum spetiosum quemdam iuuenem stultè loquentem audiuisset, haec verba protulit. Hic è vagina aurea educit gladium plumbeum. Huc quoq; spectat illa Vulpes Aesopica, quae in officina statuarij conspicata pulcherrimum caput terreum, dixisse fertur. Pulchrum quidem est caput, sed cerebro. Quapropter ad rem apud Graecos hoc adagium solet circumferri δύσμορφος μᾶλλον, ἢ καλὸς κακός. Nimirum deformis, potius, quàm pulcher improbus. Solebat etiam Socrates Philosophus (referente Apuleio) speculo delectari, non tamen ritu foeminarum, & persuadere discipulis, vt frequenter in speculo se obseruarent, quia hoc non ad decorationem, sed ad doctrinam moralem attinere praedicabat: vt qui se formosos spectarent, animi virtutibus, hanc corporis venustatem associarent, atq; augerent. Sin verò se turpes esse conspicerent, vt virtutis ope, deformitatem corporis tegere conarentur: quare si ratione corporeae turpitudinis à ciuilibus consuetudinibus arcentur, saltem ratione venustatis animi, ob virtutes acquisitas, ad easdem ciuiles consuetudines admittantur. *Elegantia animi cum pulchritudine corporis copulãda.* *Diogenis sententia in Iuuenẽ pulchrum, & stolidũ.* *Diogenes speculo delectabatur*

D

Deniq; hanc vanam Natricis torquatæ ostentationem profectò imitantur fastosi homines, & qui vel ob genitorum nobilitatem, vel rerum egregiè gestarum copia, aut doctrina gloriantes, se iactare non desinunt. Namq; veluti hæc bestia varijs torquibus colorata, tandem inter abiectos, & abominandos animantes enumeratur: ita fastosi, & rerum mundanarum prosperitate, vel abundantia tumidi, tandem, vel de tenui creuerunt origine, vel quid, nonnisi indecorum patrarunt, aut scientiam primoribus tantummodo labijs attigerunt. Itaq; sapienter canebat ille, qui hos taxabat hunc in modum. E

Fastosi homines assimilantur Natrici torquatæ.

Alter enim miles gestat calcaria ahena,
Alter, & in manibus Romula iura regit:
Miles ab antiqua se nobilitate superbum
Iactat, & à Tullo tempora rege notat,
Aut genus à claris patribus, quos Romulus olim
Legerat, atq; alios enumerare solet.
Fortè tamen patres habuit, qui fœnore iniquo,
Fraudibus aut alijs stemmata parta gerunt. F
Plures se faciunt ex nobilitate superbos,
Quam virtute sua non meruere tamen.
Doctoris quidam titulum, nomenq; tenere
Gliscunt, se iactant, & didicere nihil.
De rebus fatuis vanissima verba loquuntur,
Esseq; prudentes, doctiloquiq; volunt.
Nil sapiunt penitus, tantùm de cortice libri
Sumpserunt tituli nomina vana sui.

Postremò Natrix rubetaria iucundam, & suauem emittens vocem, sub qua postea venenum latibulatur, ad meretricem iure optimo comparari potest, quæ blandis vocibus allectos iuuenes in exitium trahere solet: quemadmodum alias recitatum fuit de Sirenibus, quæ cantu suo allectos in naufragia deducebant: has quoq; Seruius secundum rei veritatem meretrices fuisse testatur, quæ, quoniam transeuntes ad extremam redigebant inopiam, ijs inferre naufragia à Poetis fingebantur. Idcirco D. Chrysostomus ad rem scribebat. Sicuti sordes, & limus aures corporis obstruere solent: sic meretricis G cantus aures mentis stipant, atq; immundas reddunt: quasi enim stercus huiusmodi colloquia auribus vestris immittant, & quod barbarus ille minabatur dicens, comedetis stercus vestrum, id nunc multi non verbo, sed re, in vobis faciunt, immò verò multò peius, atq; fœdius. Hactenus Chrysostomus. Quare sapientis viri intererit ad minimum prædicti cantus tinnitum, aures obturare, & ad imitationem Alphonsi regis Aragonum, ad altiorem contemplationem animum dirigere. Hic enim Rex, ex Syluio, dum suauiter obstrepebant (vt fieri solet in Aulis Principum) tibicines, & varijs clangoribus aures Regis obtundebant, arrepto, quod fortè ad manus erat, Ciceronis volumine, hæc verba protulisse fertur. Cessate Musici, adest enim, qui mecum dulcioria misceat Princeps romani eloquij Tullius. Nos autem, huius loco, ad euitandam vaniloquentiam, sacris Biblijs apprehensis, multò suauiora, & diuiniora meditabimur.

Meretrix comparatur Natrici torquatæ.

Homil. 38. in Matth.

De Dict. & fact. Reg. Arag.

DE BOA. Cap. XIX. H

ÆQVIVOCA.

IN Hydrorum, seu Natricum numero Boam recensendam esse arbitramur, cum horum animantium moribus, & natura potiatur, veluti in antecedentibus capitibus fuit relatum. Verùm, quoniam hoc nomen, Boa, extra ambiguitatem non est repositum: propterea prima fronte æquiuocationem ponderabimus: Plinius igitur Boam quamdam affectionem humani corporis esse constituit, in qua corpus papulis quibusdam rubicundis turgescit, quæ postea sambuci ramo leuiter contactæ delentur. Alij Boam

Boa morbi genus.

A Boam eum esse affectum tradiderunt, quando cutis rubeis pustulis exasperatur, quas Græci hydracia vocant ab Hydro angue, cuius ictibus talia tubercula excitantur. Quapropter Isidorus tumorem ex morsu Hydri ortum, ideo Boam appellari decreuit, quoniam fimo Bouis imposito sanetur. Quicquid alij referant, quòd Boa sit quidam morbus, cuius causæ hactenus medicis sunt incognitæ: qua de causa Vulgò *Rubello* nuncupatur.

L. 12. Orig.

Huius affectionis etymum.

Cæterùm Festus Boam esse tumorem crurum ex labore longi itineris genitum existimauit. Quamuis Perottus oppositæ fuerit sententiæ; ideoq; scripsit Boam, siue Bouam morbum esse, quando corpus papularum multitudine effloreſcit, ad similitudinem earum, quæ ex morsibus Boæ serpentis resultant, idq; Festo Pompeio incognitum fuisse affirmat; quãdoquidem si hoc nouisset, proculdubio Boam esse tumorem crurum, ex labore viæ productum non retulisset. Nihilominus Salmasius in Solinum sententiæ Festi videtur adstipulari, dum originem græcam huius vocabuli assignat. Inquit enim, quòd δύα passio ex labore exponitur, quæ vox Aeolicè Βύα, Latinè Boa vocatur. His addamus vnum obseruatione dignum, nimirum, quòd hodie crura diu morantium apud ignem
B rubicundis quibusdã notis colorantur, quas maculas Vulgus Vaccas, quasi Boas appellat. Deniq; Βόα, nempe Boa fuit nomen meretricis, quemadmodum apud Athenæum legitur.

Boa tumor crurum.

Boa fuit nomen meretricis. Lib. 13.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

BOA, vel Boua apud Perottum legitur, estq; Serpens, vt multi putãt, nomenclaturam sibi vindicans ab effectu, cum sit tam immensæ molis, vt bouem integrum deglutire possit. Nihilominus, ex rei veritate, hoc animal armentorum greges sequitur, & rigua vaccarum vbera sugit: quapropter à populatione Boum, ad mentem Isidori, Boæ nomenclaturam sibi vindicauit. Hinc etiam Georgius Agricola etymum deduxit, quia hoc Serpentis genus lacte bubulo primum ali existimauit. Ideo Georgius Pi-
C ctorius in Lerna malorum hùc respiciens canebat.

Boa quidem Serpens, quam Tellus Itala nutrit
Hunc bubulum plures lac enutrire docent.

Hanc autem falsam esse etymologiam tradit Salmasius in Solinũ: cum scribat ali lacte, non esse proprium solius Boæ, sed omnium Serpentum, vt nostri rustici testificari possunt: cum omnes angues lac summopere appetant. Deducit autem etymum ex græca voce δύω, quæ idem significat, quod δύνω: at Aeoles Bæotij dicebant Βύνω, inde Boa. Δύτης verò redditur vrinator, quemadmodum & δυτικὸς, qui solet aquas subire, vt δυτικὰ ζῶα apud Aristotelem, nempe animantia, quæ in aquis se submergunt. Hinc clarè colligimus Boam speciem Hydri esse constituendam. Germanicè Vnke dicitur, veluti Georgius Agricola in libro de Animalibus subterraneis tradidit.

Omnes serpentes lacte summopere delectantur

Etymologia græca.

N A T V R A.

D SI naturam huius Serpentis inquiramus, ex multorum Authorum sententijs comperiemus ipsam in immensum excrescere: itaut non solum longitudo, verum quoq; latitudo sit admiranda. Namq; D. Claudio Principe, ex sententia Solini, occisa fuit Boa in Vaticano, quæ integrum infantem in aluo gestabat. Quamobrem non immeritò turpi aluo prædita esse ferebatur à Baptista Mantuano hoc versu.

Picta cutem scytale, turpi Boa flexilis aluo.

Quamuis multi tradant hanc bestiam in Italia, ob frigidiorem aeris temperiem, in tantam magnitudinem minimè excrescere. In Calabria tamen hoc animal grandius obseruatur, quam alibi, cum illa regio sit calidior. Cæterùm in regionibus Indicis immensa propemodum huius animantis auctio obseruari perhibetur.

Boa est magnus Serpens.

Quoad qualitatem veneficam; Albertus prodidit ictum Boæ malignum, & venenatum

Qualitas veneni.

tum esse, sed sibi constare non videtur, quoniam paulò ante scripserat Boam esse de genere Draconum tertij ordinis: cum tamen venenum tertij ordinis non curandum, & nihili faciendū esse statuerit. Communis tamen opinio Authorum est Boam morsu inflammationem tantummodo generare.

DE HYDRO MARINO.
Cap. XX.

SYNONYMA, ETYMVM.

Ordinis ratio.

POSTEAQVAM Plinius, Aelianus, & Solinus Serpentes tam in aquis dulcibus, quàm salsis degentes, Hydros nuncuparunt, & hactenus de Hydro aquarum dulcium actum sit, rationi consonum esse iudicauimus, de Serpentibus etiam marinis sermonem habere. Et licet in historia piscium, horum mores fuerint examinati: nihilominus ad anguium historiæ perfectionem, horum etiam natura præsenti in loco ponderanda est. Itaq; Hydrus marinus Aristoteli ὄφις θαλάσσιος, nempè Serpens marinus nuncupatur. Plinio, vt in progressu historiæ patebit, Draco etiam nominatur. At Bellonius, & Saluianus hunc Plinio Ophidion quoq; dici opinantur. Verum Rondeletius, & rectè, vt nostra fert opinio, hos diuersos esse animantes ostendit. Etenim Ophidion, licèt Congro (cui colore, & corpore Serpentem marinum assimilat Aristoteles) similem esse referat: tamen Ophidion ipsi exiguus est piscis: cum tamen Serpens marinus permagnus, & non paruus dicendus sit. Rursum Saluianus tradit Serpentem marinum Aeliano planè fuisse incognitum, quoniam μύρον etiam, vt credit, anguem marinum appellari scribat. Cæterùm non animaduertit μύρον, ob anguinam figuram, ità nominari, quod hodierni etiam piscatores, ex Rondeletio præstant.

Lib. 2. hist. Anim. cap. 15.

Draco marinus Plin.

Ophidion.

DIFFERENTIÆ ET DESCRIPTIO.

Hydri marini magnæ molis.

IN Africa, referente Aristotele, magnitudo marinorum anguium admiranda est: nonnulli enim (inquit) vbi triremi applicuissent, ossa multorum boum vidisse narrant, quos absumptos fuisse ab anguibus non dubitarent; cum triremes in altum productas quamprimum angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent. Immò Olaus Magnus tradit circa Noruegiam interdum apparere Serpentem ad centum, vel ducentum pedes longum, tranquillo etiam Mari Nautis infestum: itaut hominem interdum à naui abripiat. Nauim ab eo inuolui asserunt tantam, quantæ ferè in nostris fluuijs maiores fieri solent, quæ mercium vecturæ destinātur, & inuolutam subuerti: deinde spiras supra mare tantas aliquando erigere, vt nauis per vnam transire posset. Idem Olaus Magnus alterius marini Serpentis iconem exhibet, quem flauo insignitum colore in Balthico, vel Suecico Oceano versari prodidit, triginta, aut quadraginta pedes longum; qui, nisi irritatus, neminem lædit. Hic quoad corporis figuram similis est ei, quem nominc veri, & genuini Serpentis marini expressimus.

Serpens Balthici Oceani.

Plinius quoq; testificatur apud insolas quasdam ante Persidem, Hydros marinos vicenum cubitorum, terruisse classem. Et Solinus inter Promontorium Carmaniæ, & Arabiam, quinquaginta millia passuum interiacere, deinde tres insulas esse ait, circa quas Hydri marini vicenum cubitorum longitudine egrediuntur. Sinthum fluuium maximum esse eorum, qui circa mare rubrum sunt, & plurimùm aquæ in mare ducere, itaut procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat, Arrianus in nauigatione maris rubri fatetur: cæterum nauigantibus è pelago versùs hanc, regionem, in qua se Sinthus amnis exonerat, coniecturam de loco facere ex Serpentibus qui ex alto eis occurrunt.

Lib. 6. c. 23.

Hydri Marini vbi maximi.

runt. Et paulò post addit; sinus, qui Baraces appellatus, valdè periculosus, & nauigan-
A tibus vitandus est &c. Ad eum autem à pelago tendentibus, loci inditium faciunt Serpentes, qui prægrandes; & nigri sese offerunt. Nam in sequentibus locis, & circa Barygizam minores, & colore luteo ad aureum inclinante obuij sunt. Deinde Barace sinus est ad fluuium ibi se exonerantem, &c. Hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoscitur ex Serpentibus, qui illic obuij sunt, capite, quale Draconum est, oculisq; sanguineis. Meminit item Virgilius maximi Serpentis marini, quando de Laocoonte Neptuni Sacerdote cecinit hunc in modum.

Serpentes grãdes, & nigri.

L. 2. Aeneid.

Laocoon ductus Neptuni sorte Sacerdos
Solemnes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago pariterq; ad littora tendunt.
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubaq;
Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera pontum
B *Pone legit, sinuatq; immensa volumine terga,*
Fit sonitus spumante salo; iamq; arua tenebant
Ardentesq; oculos suffecti sanguine, & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

Verùm, quoad Serpentem marinum propriè dictum, is ab Aristotele duobus in locis eleganter describitur. Illum enim Serpentibus terrestribus assimilat, nisi caput haberet Congro simile; item colore, & corpore Congri, sed ore terrestribus anguibus acutiore. Gillius verò vir alioquin prudens marinum Serpentem eum esse credidit, qui, aliorum virorum doctorum iuditio, eiusdem Aristotelis Acus esse perhibetur, cuius caput in fistulam longam, acum imitantem desinit; ideoq; nostris piscatoribus tales pisces *Agusella* ab acu nominantur, & à Gallis Trombete, quia rostrum tubam imitetur. Præterquamquod Acus à capite ad podicem, corpore est hexagono, à podice ad caudam quadrato; quæ forma neq; anguibus terrestribus, neq; marinis, neq; ipsis Congris competit. Deceptus autem est Gillius, quia Aristoteles anguibus marinis os acutius, quàm terrestribus, assignauit.

Li. 2. hist. Anim. cap. 14. & l. 6. c. 37.

Acus Aristotelis est piscis.

C Genuinum autem marinum Hydrum Bellonius, & Saluianus exhibuerunt, nimirum eumdem, quem nos multis spiris implicatum repræsentamus, non quia per mare ita inuolutus incedat, sed tantùm ad exprimendam longitudinem, ita pingitur. Addit præterea Aristoteles, in descriptione, colorem anguis marini Congro esse *ὑπομαυρότερον*, idest, Gaza interprete, obscuriorem. Bellonius hunc colorem obscuriorem, nigriorem exponit, quã sententiam affirmare non audet Saluianus immemor eorũ, quæ ab Aristotele recitata fuerunt, quando scripsit, complura horum anguium esse genera colore numerosæ varietatis.

Hydrus marinus genuinus qualis.

Interim ipse Saluianus suum Serpentem marinum dorso subrubro, lateribus subflauis, & imo ventre subalbido esse pronunciat. Rondeletius hoc animal sic describit. Est terreno, vel fluuiatili simillimus, & ad trium, vel quatuor cubitorum longitudinem Serpens marinus accedit. Corpore est rotundiore, quàm anguilla, capite Congro simili. Maxilla superior inferiori est longior. Dentes in maxillis, & in palato, ritu murenæ, sed rariores habet. Pinnulas duas ad branchias, veluti anguilla. Colore est fuluo,
D præter ventrem, & rostrum, quæ partes sunt cinerei coloris. Oculi flauescunt. Internis partibus à murena non discrepat. Huius Serpentis cadauer exsiccatum, quod adhuc in Musæo Illustriss. Senatus Bononiensis seruatur, fuluum etiam colorem retinet.

Descriptio ex Rondeletio.

Serpens marinus.

299
Serpens marinus mari Noruegico familiaris.

300

Serpens marinus flaui coloris mari Suetico familiaris.

A

LOCVS.

SERPENTEM marinum in locis omnibus Maris indiscriminatim stabulari non est asserendum: siquidem negat Aristoteles in altissimis gurgitibus nasci. Nunquid postea flumina quoque frequentet, in dubium verti potest: quoniam monimentis mandauit Aristoteles, serpentium alios terrestres, alios aquatiles esse; quamquam maxima pars sit terrestris, exigua ferè aquatilis, scilicet fluuiorum incola. *Lib. 2 hist. An. c. 14.* Verumtamen cum hic, de quo in præsentia agitur, nusquam in aquis dulcibus inuentus sit, marinum tantummodo esse anguem æstimabimus. Neque hoc præcitatæ Aristotelis sententiæ repugnabit: cum ibi non de Serpentibus marinis, sed de fluuiatilibus, quos vocant Hydros, tantùm disseruerit, qui toto cælo ab anguibus marinis discrepant. Præterea hos Congro, corpore, & colore similes esse, illos verò parùm ab aspide distingui B posse retulit. Demùm Hydri veneno nullis cedunt Serpentibus, cum Serpens marinus planè sit innoxius. Item Hydrus respirat, & pulmones habet, cum Serpens marinus branchiatus sit, & respiratione careat. *Differentia inter hydrũ marinum, & fluuiatilem.*

NATVRA, ET MORES.

ARISTOTELES Serpentem marinum non solum ἀμαυρότερον, idest, vt nonnulli peritiores interpretantur, colore minus intenso, quàm sit Congrus; verùm etiam σφοδρότερον, idest, vehementiorem esse promulgauit; siue, vt Theodorus Gaza vertit, acriorem: siquidem hæc vox ad mores huius animalis referenda est, non autem ad corporis longitudinem, vt Bellonius sapienter retulit. Si captus, dimittatur foris (ἐὰν δὲ ἀφεθῇ, καὶ λοφθῇ, Vuottonus sic reddit, si timeat, atque piscatores euertat) arenam rostro quàm primùm adacto terebrat, subitque totus. C Plinius, cum alibi draconem Aristotelis, Araneum appellauerit; hoc tamen in loco, pro Serpente marino, Draconem marinum pronunciauit, dum inquit: Draco marinus captus, atque immissus in arenam, cauernam rostro mira celeritate excauat. *Lib. 9. cap. 27.* Et quamquam Rondeletius Draconem, siue Araneum piscem idem etiam præstare tradiderit, nihilominus huic nullam fidem adhibendam esse putamus, tum quia hoc animal nullo rostri mucrone est instructum, vt Serpens marinus, tum quia obtusa capitis magnitudine impeditur. *Proprietas mira huius animalis.* Quamobrem certum est, ab Aristotele hanc proprietatem Serpenti tantùm marino assignatã fuisse. Hoc autem monendum fuit, ne quis hac occasione, res diuersas confundat, id quod Albertus fecisse videtur, vt in Aranei, siue Draconis historia ostensum fuit.

Gesnerus, ex Germanico Schiltbergeri cuiusdam Bauari Monacensis libro de peregrinationibus suis, quas captiuus à Turcis obiuit, pugnam Serpentiũ marinorũ, & terrestriũ describit, quam licèt pro certo non habeamus, eam nostro huic animãli conuenire, hic tamen eam adscribere libuit, quoniam simpliciter Serpentes marinos nominat. *Pugna Serpentiũ marinorũ, & terrestriũ.* In Regno Genyck vocato, vrbs est nomine Sampson. Eam quo tempore ego apud Vuetasitam Turcarum Regem eram, Colubri aquatiles, Serpentes terrestres innumeri circ-D cumquaque per milliaris ferè spatium circumdabant. Venerant autem hi è syluis, quæ multæ sunt in vicina regione Tricusik dicta, illi verò è mari. Hi dùm colligebantur, per nouem dies, nemo, præ metu, ex vrbe egredi audebat, quamuis neque hominem, neque cætera animalia læderent. Quamobrem vrbis, siue regionis Princeps, ne quisquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non sine iussu Diuino rem adeo mirabilem, & magnæ alicuius mutationis signum euenire interpretatus. Decimo die, duo hæc Serpentium genera inchoatum diluculo conflictum ad Solis vsque occasum produxerunt, quo animaduerso, Princeps cum paucis equitibus vrbem egressus, pugnam spectare voluit; *Princeps ad spectandã pugnã Serpentum egreditur.* Cedebant autem Serpentes aquatiles terrestribus. Reuersus in vrbem, ac postridie denuò egressus nullos amplius viuos, sed occisorum tantùm Serpentium octo millia reperit, quos omnes, scrobe defossa, humo tegi curauit, & Vuetasitæ Regi nuper ea

vrbe potito, euentum litteris nunciauit, qui, hoc ostento tanquam sibi prospero, & fœlicia portendente, gauisus est. Hæc ille. B

Serpentes à terra aliquando in mare exeunt.

Serpentes autem marinos in terra aliquandiu degere posse ex Aristotelis sententia probari potest, cuius verba in capite de Congro recitata fuerunt. Item dari Serpentes, qui è terra in mare exeant, testatur Bellonius his verbis. Cum eius ca Abydum obambularem, in paruis quibusdam alueis, seu canalibus salsis inueni Serpentis terrestris speciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodum Coluber in aqua dulci: somni verò causa in terram egreditur. Colore fermè ruber, sed maculis etiam fuscis, aut cinereis varius est.

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

Serpens marinus edilis.

BELLONIVS, In libro suo Gallico de piscibus, Serpentem marinum esui quidem scribit esse aptum, quemadmodum cæteri animantes marini longi, & lubrici, vt Congri, anguillæ, mustelæ, & similes, verum propter nimiam cum terrestri Serpente similitudinem, plerosq; ab hoc animali conspecto, tanquam ab angue, & non pisce abhorrere asseuerat. Si vim medicam huius bestiæ perpendamus, Plinius ad vrinæ incontinentiam valere tradidit, dummodo cum radice lilij adhibeatur. F

Li.32.c.2.

DE SCOLOPENDRA MARINA: Cap. XXI.

SYNONYMA.

Occasio rationis.

VT hæc Serpentium historia omni ex parte perfecta, & in genere suo absoluta esset, nonnulla de hoc animali ad Insectorum genus spectante addere libuit; tum quia inter reliquos Maris animantes, veluti hirudines, & lumbricos marinos, graphicè anguem repræsentet, tum etiam quoniam in Insectorum historia, omnes Scolopendræ icones non fuerunt impressæ. Quare cum in antecedenti capite, de Serpente marino egerimus, non erit abs re in præsenti de alia bestia marina disserere. Itaq; σκολόπενδρα θαλάττια, nempe Scolopendra marina, ob similitudinem cum terrestri, ita nuncupatur, quia terrestris sic fuit nominata, quasi ἔχουσα σκόλοπα ἐν τῇ οὐρᾷ, quoniam in extremo (quod caudæ loco est) superemineat corniculum, quasi radius, atq; impactus aculeis: cum σκόλοψ surculum acutum instar aculei significet. Plinius autem hanc bestiam marinam Scolopendram semper appellauit, terrestrem verò nunquam Scolopendram, sed centipedam tantùm cognominauit, cum hoc nomen aliô etiam Insecto, nimirum Onisco, siue Asello competat, quem Vulgus centipedam, & millepedam solet indigitare. Qui plura de Scolopendris intelligere voluerit, confugiat ad historiam Insectorum, vbi de terrestribus, & marinis vbertim pertractatum fuit. H

Etymum Scolopendræ terrestris.

DIF-

A

DIFFERENTIÆ ET DESCRIPTIO.

IN Historia Insectorum traditum fuit scolopendræ marinæ duo esse genera: nam altera in genere Insectorum, altera in genere Cætorum reponebatur, & de hac postrema in historia piscium sermo fuit habitus. Cæterùm Scolopendræ marinæ de genere Insectorum duas assignare species noo dubitamus: quādoquidem vna multis pedibus hirsuta apparét, altera verò marinum anguem æmulatur. Hæ igitur ad Aristotelis mentem, aspectu, terrestri Scolopendræ sunt similes, & magnitudine paulò inferiores, coloreq; magis rubentes. At forma scolopendræ terrestris, quoad caput, & caudam diuersa est, quæ varietas in Scolopendris Rondeletij non obseruatur, immò veluti tot lumbrici apparent. Hoc autem non asseueramus non ad explodendam Rondeletij opinionem, sed vt lectori ponderandum proponamus, num sit alia Scolopendræ marinæ species, quæ descriptioni Aristotelis magis quadret.

Scolopēdræ duplex genus.

B

Quamuis Vuottonus textū Aristotelis, in quo scolopendræ marinæ terrestribus minores declarantur, semper suspectū habuerit: quandoquidem si scolopendra marina esset minor terrestri, hamum quamtumuis exiguum deglutire nequiret. Et tamen idem Aristoteles, Theodoro Gaza interprete, scripsit, quando pisces, qui vulpes nuncupātur, hamum deglutisse sentiunt, sibimet ipsis, vt centipeda, opitulantur: nam longius se se offerentes lineam abrodunt, & Scolopendræ alio ingenio se liberant, nimirum semetipsas inuertendo, donec hamus excidat: ergo hæ terrestribus maiores sunt constituendæ. Licèt multi authores textu Aristotelis decepti in eādem venerint sententiam. Albertus enim Scolopendras marinas minores terrestribus statuit, dum inquit, Serpentes, & pisces verè dicti carent pedibus, in mari tamen versatur animal, quod vocatur quadraginta quatuor, cum tot pedes habere videatur: simileq; huic aliud per terram diuagatur eodem appellatum nomine, sed in mari versans minus terrestri esse perhibetur. Brasauolus Scolopendræ terrestris iconem duos pollices longam ostendebat. Rondeletius minorem Scolopendram ad palmum, maiorem verò ad cubitum accedere tradebat. Gillius Scolopendram marinam, quam vidit, digiti longitudine fuisse asseruit. Deniq; Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres marinas terrestribus lōgiores esse decreuit: nec præter rationem, quoniam nos Scolopendræ icones ad cubitum penè accedentes exhibemus, quarum altera est nuda instar anguis, altera verò pedibus hirta, & coloris amethystini.

Descriptio huius animalis.

Quādo ab hamo se liberent.

C

Animal vocatum Quadraginta quatuor.

NATVRA. ET INGENIVM.

GILLIVS hoc animal, ob tetrum odorem, piscatoribus infestissimum esse pronunciat: propterea quòd hamum ab hac bestia contractum cæteri pisces fætido pulsi odore vitent. Præterea si hoc animal hamum fortè deglutiuerit, hoc ingenio se liberare dicitur: inuertit enim se euomendo intestanea, donec hamus cadat, & denuò, absorptis intestinis, non secus, atq; prius valet. Idem confirmat Plinius, & memorat etiam Plutarchus in libro de his, qui serò puniuntur à Deo. Hinc Pierius Valerianus scriptum reliquit, quod Prisci significaturi hominem ab affectibus cruciantibus se liberantem, Scolopendram marinam effigiabāt; cum hæc bestia se inuertendo ab hamo, & piscatoribus se redimat.

D

Teter odor huius animalis.

De veneno huius animalis, Aristoteles, Oppianus, & Aelianus retulerunt Scolopendram marinam, tactu, terrestri nocentiorem esse, nec non morsu vrere, & rubicundum in cute colorem excitare, quod symptoma vrtica etiam inducere solet. Curatio autem huius veneni cum eadem sit, quæ terrestris, lectorem ad historiam Insectorum relegamus.

Hieroglyphicum Scolopendra.

Venenum huius animalis quale.

Scolopendra marina.

VSVS IN VARIIS.

MEDICAMENTA, quæ pilos disperdunt, ad mentem Galeni, ex comptorijs libris Critonis, primitùs ex scolopendris marinis; deinde etiam ex vrtica marina, stellis marinis, nitro, & amurca concinnantur. Plinius verò sua psilothra ex cinere marinæ Scolopendræ parat: deinde eumdem cinerem cum melle, ad strumas debellandas, permiscere solet. Deniq; Tarentinus, ad coercendas anguillas, suam escam sic componit. Recipit scolopendræ marinæ drachmas octo, caridum fluuiatilium tantumdem, sesami drachmam, quibus simul exceptis ad prædictum vsum vtitur.

Psilothra ex ipsis parentur.

H

DE

Scolopendra marina amethyſtini coloris.

DE SERPENTIBVS EXOTICIS.
Cap. XXII.

AD calcem huius libri, Serpentes exoticos examinandos reiecimus, quoniã partim terreſtres, partim aquatiles ab Authoribus eſſe traduntur. Verũ inueſtigare, ad quod genus tot peregrini, & Indici Serpentes in hiſtorijs memorati referendi ſint, difficile admodum eſſe, ex mente doctiſſimi Cluſij, pronunciamus. Præterquamquod ſcriptum etiam reliquit Aelianus, multa, & varia eſſe anguium genera, quorum ſpecies omnes perſequi velle infinitum foret. Itaq; ne quid intactum ad hanc ſpectans hiſto- Li. 5. Exotic. c. 19.

riam omittatur, prima fronte ponderabimus illos angues, quorum nomina ab Authoribus proponuntur, cum tamen nostra ætate sint incogniti: deinde pedetentim per aliorum differentias partim à colore, partim à magnitudine, & à natura desumptas descendemus. Quoad primùm Aelianus tradidit, Hyenam, præter animantem quadrupedem, esse etiam Serpentem vtriusq; sexus participem; quocirca altero anno mas, altero fœmina obseruatur: eamdem sententiam Orus Apollo in Hieroglyphicis amplectitur; cum adhuc tale animal in rerum natura dari incertum sit; & præterea non est verisimile talem sexus mutationem assignari posse. B

Hyena serpens vtrũ detur.

Serpentes λίβυες leguntur apud Hesychium; & Nicander in Theriacis Libyas angues inter innoxios recensuit canens.

Plures reptilium, quæ non ita noxia, forma
Per densas habitant syluas, per opacaq; lustra,
Quos Elopes, Libyasq; cironatosq; myagros
Dicunt.

Ammodita non sunt libyes.

Scholiastes autem Nicandri λίβυας τοὺς ἀμμώδεις vocat, quasi hos Ammoditas esse senserit, sed proculdubio fallitur: quandoquidem Ammoditæ ictu interimunt, cum Libyes inter angues innocuos à Nicandro collocentur. F

Meminit Georgius Pictorius, in Lerna malorum, cuiusdam Serpentis Tarantæ nomine, dum canit,

In vita lædit nullum Taranta crudelis,
Post mortem Serpens, sed violentus erit.

Taranta Serpens.

Quid autem voluerit intelligere per Tarantam non facile est apprehendere, nisi fortè Tarantulam, stellionis speciem, de qua inter quadrupedes actum fuit. Memorat etiam Suidas Serpentes Argolos, quos Alexāder Macedo, Argo Pelasgico Alexandriam deferri, & in flumen, pro extinguendis aspidibus, conijci curauit. Item Gesnerus Mergolos angues ex Africa delatos nominat; qui postea, & quales sint, & an in aquis mergantur, vt nomen indicat, se ignorare asseuerat. Insuper τρισσὸς, εἶδος ὄφεως, nimirum Trissos species Serpentis apud Hesychium, & Varinũ legitur, sed postea nulla Serpentis descriptio assignatur. Notum solum est, quòd τρισσος, & Atticè τριττὸς triplex exponitur, & Aliter etiam trinus, vel ternus redditur. Tandem multa nomina barbara anguium, vt Ames, Butrisa, Dunios, & Eraton apud Syluaticum leguntur, G sed quos indicent Serpentes, ipsi soli notum est. Postremò hæc nomina, Guasseuabras, vel Semabras, apud Auicennam, Serpentem denotare videntur, dum inquit, quando emplastrum cum radice Endiuiæ paratum ponitur supra ictus Scorpionis, vermium venenosorum, vespæ, & Serpentis Guasseuabras, vel Semabras, proculdubio confert. Verùm, si nos memoria non fallit, hoc nomine Arabico, salamandram designari, in Historia Quadrupedum digitatorum, retulimus.

Nomina anguium barbara quæ.

Salamādra nomen Arabicum.

Si contemplemur exoticos Serpentes, ratione colorum, quibus decorantur, hi diuersi esse perhibentur: namq; in primis narrat Clitarchus, referente Aeliano, in India Serpentes sexdecim cubitorum generari, deinde alios multò minores varijs pigmentis distinctos, & versicolores spectari: virgas enim à capite ad caudam pertingentes habent, quarum aliæ æreo, aliæ argenteo, aliæ rubicundo, & aliæ aureo colore refulgent. Item, ex Petro Bembo, Serpentes sesquipedales in aquis, & terra viuentes, specie colorata spectabiles in Cuba Insula stabulantur. Immò, ex tertia parte historiæ Indicæ, Serpentes apud Indos dignoscuntur Boiquatrara nominati, quæ vox Indica anguem pictum designat. Rondeletius quoq; monstrat iconem Serpentis aquarici rufescentis à doctissimo viro Gulielmo Pelicerio Monspeliensi Episcopo obseruati, cui terrestris anguis H speciem assignat, colore rubro decoratam, cum lineis obliquis, & sinuosis à dorso ad ventrem ductis, eamq; lineam à capite ad caudam protensam secantibus. Huius scissuram oris non admodum grandem, dentes acutos, & serratos, branchias opertas instar squamosi piscis, esse prædicat. In dorso à capite ferè ad caudam, quædam veluti capillamenta tenuia, pariterq; in aluo obseruat. Hinc multi simulem spectantes iconem, Myrum esse prodiderunt, licèt perperàm, siquidem prænominatus Serpens branchias operculo osseo tectas, pinnasq; adnatandum maiusculas habet, quibus conditionibus Myrus, & Muræna carent.

Differenti æ ratione colorum.

Lib. 6. hist. Veneta.

Boiquatrara nomen Indicum.

Serpentis rub fœtis descriptio.

Strabo & ipse Serpentis punicei coloris meminit: hunc fortè Aelianus Porphyrum appel-

A appellauit apud Indos nascentem, dodrantali magnitudine, aspectu purpuræ simili, capite candido, & dentibus carentem, quem venatores inquirunt per montes meridiei obuersos, è quibus Sardo gemma effoditur. Hoc animal non mordet, sed locus vomitu bestiæ conspersus subitam contrahit putredinem: quapropter per caudam suspensus duplex veneni genus eructare dicitur: alterum ab animali viuente reiectum, quod est nigrum, speciemq; electri referens, alterum simpliciter nigrum, quod ab ore mortui animantis prodit. Prioris si detur tantum, quantum est granum sesami, confestim, cerebro per nares patientis effluente, necat, alterum verò exhibitum, tabem inducit.

Porphyri serpentis descriptio.

Ad magnitudinem exoticorum anguium mentem si conuertamus, proculdubio comperiemus in regionibus Indicis permagnos nasci Serpentes, sed in Peru maximos, & minus veneficos: siquidem Hispani, vt legitur in Historijs, Peruanam lustrantes Regionem, Serpentem longitudine viginti pedum, & latitudine proportionata offenderunt, in cuius interempti aluo paruum capreolum, & integrum inuenerunt. In Malabar etiam Iulius Scaliger Serpentes octonum pedum, aspectu horribiles, innoxiosq; obseruat, qui puerorum amore facilè detinentur; ideoq; Pæderotas nuncupat. Immò

Differentia ratione magnitudinis.

B clarissimus vir Carolus Clusius narrat, quòd anno Domini tertio supra millesimum, & sexcentessimum, conspicatus est iconem Serpentis Indici longi octo pedes romanos, cum latitudine proportionata, cuius corpus, more aliorum, squamis erat tectum, & maculis variatum, & elegantium formarum cõspersum, summa parte candida, dentibus hamatis, & lingua tenui, & bisulca. Denuò in eodem libro Clusius describit peregrinum Serpentem, cuius pellis longa erat nouem pedes romanos, medio autem corpore lata pedem, supra extimam caudam latitudo erat sex vnciatum, extima verò cauda duarum, squamæ erant variorum colorum elegantissima serie distinctorum: siquidem dorsum à capite ad extremitatem caudæ nigricans, veluti clypeiformibus maculis erat ornatum. Extrema verò cauda maculis etiam nigris, sed oualis formæ distincta. Pariter latera maculis nigris alterius tamen formæ refulgebant. Vnde Clusius sibi persuadebat hanc pellem ex America, aut Insulis illi adiacentibus fuisse delatam: cum in Cuba insula magni Serpentes triginta pedes longi generentur, & humani fæmoris crassitudinem æquantes; quemadmodum Consaluus Ferdinandus Ouiedus in

Cap. 18.

Descriptio Serpentis Americani.

Li. 17. c. 6.

C historia generali testificatur. Intellexit præterea Clusius hunc esse de illorum Serpentum genere, qui in interiore Brasilianorum regione nascuntur, atq; in arboribus vt plurimùm versantur, nam in aliquem vicinum insiliunt, brachiaq; multiplici nexu ligant, & quia nudi incedunt Brasiliani, os suum in anum illorum inserunt, adeoq; violenter sugunt, vt spirandi facultatem illis adimant, & nisi cultrum, vel aliud ferreum instrumentum præ manibus habeant, quo confestim animal conficere possint, proculdubio illis pereundum est. Num verò in aquis etiam versetur, non explicat.

Proprietas Brasiliani Serpentis.

Habemus tamen in historia Americana, quòd in flumine quodam Vrquaia nominato Serpentes natant longitudine quatuordecim passuum, & latitudine duarum vlnarum, capitibus super vndas semper eminentibus, intuentes, num aliquis flumini appropinquet: nam aliquem, vel bibendi, vel lauandi gratia accedentem cauda inuolutum, in amnem trahentes deuorant. Hinc colligendum est Americam nutrire Serpentes, & colore, & corporis magnitudine ab Europeis valdè discrepantes. Immò maiori admiratione dignum est, quòd Sylnicolæ Americani, Serpentes magnitudine brachij, quinq; ferè pedum longitudine, rubedine, & nigredine discolores apprehendunt, & has

Anguillæ terrestres Americanorum.

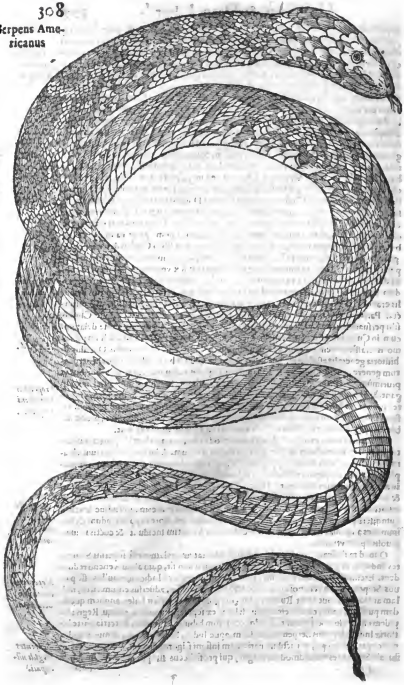
D immanes anguillas terrestres domum deferentes frustatim incidunt, & coctis in sumptuosis epulis vtuntur.

Quoad maleficam exoticorum anguium qualitatem, relatum esse superius Serpentes Indicos, vt plurimum esse innocuos, hinc tamen non fit, quin aliqui veneno redundent. Etenim Aristoteles monimentis mandauit, in regione Indica nonnullos esse paruos Serpentes tam venenosa qualitate refertos, vt incolæ, aduersus eorum ictus, nullam antidotum inueniant. Rursum addit, in agro, in quo crescit Laser, anguem quemdam pusillum nasci, cuius remedium est lapis ex sepulcro cuiusdam antiqui Regis: lapidem enim vino perfundunt, illudq; confestim bibunt. Amplius in tertia parte historiæ Indicæ legimus Serpentes quosdam, apud Indos, Boicoinizaga, nempe frigidos nuncupatos diuagari, qui ictibus patientem insigni frigore afficiunt. Versantur etiam ibi alij Serpentes non admodum magni, qui proficiscens strepitum quemdam, more nola-

Serpentum exoticorũ venenum.

Serpentes frigidi nũcupati.

Serpens Americanus

A nolarum, edunt, & ictu sunt lethali. Item de alijs innumeris huius generis, historia Peruana legenda est.

Ad finem, vnum elrea Serpentes exoticos, obseruatione dignum, non est omittendum, nimirùm nonnullos, ritu viperarum, fœtus viuos, non autem oua enixi: Id autem duo patres Iesuitæ incidenter obseruarunt, qui in Brasiliam accedentes, vt doctrinam christianam ducerent, ibi anguem magnum in spiram conuolutum, iuxta viam, iacentem conspicati, signo crucis prius muniti interfecerunt: sed mox tres, vel quatuor Serpentes minores illius generis per terram salientes viderunt, ideoq; patres admirati, tandem ex cadauere anguis occisæ eos egredi animaduerterunt: propterea reuersi baculo illud percutientes, reliquos numero vndecim exire coegerunt: quamuis postea ab Indis intellexerint ab hoc Serpentis genere quadraginta fœtus aliquando prodire. Vtrum modo dentur apud ipsos species anguium etiam ouiparæ, facile adducimur, vt id credamus; cum pariter apud nos aliæ ouiparæ, & aliæ viuiparæ obseruentur.

Serpentes viuipari reperiũtur apud Indos.

Numerus fœtus anguis Indici.

FINIS PRIMI LIBRI.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONON.

SERPENTVM, ET DRACONVM HISTORIÆ.

Liber secundus.

ORDINIS RATIO.

HOC Serpentum opus in duos libros, prima huius historiæ fronte, digessimus; vt in primo, notiorum examinata natura, in altero minus notorum, nempe Draconum mores innotescerent. Horum autem cum variæ assignentur species: primitùs ab illis, vel aliqua crista insignibus, vel ob molem corpoream, Draconibus nuncupatis, inchoabimus. Et quamuis Pausanias Serpentes, Megalaunas appellatos, ad molem triginta cubitorum excrescentes, quales India, & Africa nutrit, non vocari ab Epidaurijs Dracones, sed ex alio quodam genere esse affirmauerit: cum Epidaurij, ex eodem Pausania, non quosuis Serpentes ad immanem grandescentes auctum, Dracones, sed tantùm Epidaurios, illosq; sacros existimantes indigitauerint. Nihilominus communem Authorum nos secuti opinionem, in præsentia Serpentes annosos, vel aliquibus cristis præsignes Dracones nominamus. Itaq; prima facie de Draconibus alis, & pedibus carentibus agemus, postea de bipedibus, & tandem de bipedibus simul, & alatis verba fient.

Megalaunæ Serpentes quales sint.

DE DRACONE IN GENERE

Cap. I.

ÆQVIVOCA.

Viri nomine Draconis vocati.

NON defuerunt, apud Priscos, viri, nomine Draconis, insignes, vt Draco Atheniensis legislator ante Solonem cuius leges postea Solon, præterquàm, quæ de cæde erant constitutæ, propter seueritatem, abrogandas eo, quia cunctis omnibus pœna esset constituta, vt etiam desidiæ damnati, aut qui olera surripuissent, capite plecterentur: hac de causa Demades hanc sententiam proferre solebat: Draconem non atramento, sed sanguine leges scripsisse, hinc ortum est illud adagium, *Draconis lex*, de tetricæ al c. iu, disciplinæ instituto; & de hac legum seueritate apud Athenæum sic canitur:

Qui cærula ò Venus queant
Dare liberis operam creandis, quotice
Legum Draconis sint memores?

Draco Grammaticus. *Draco dux quidam.* *Draco medicus.*

Draco etiam, ex Plutarcho, vir fuit Atheniensis, & præcepto Platonis in Musica. Item, ex Suida, Draco Stratoniceensis non vulgaris grammaticus fuisse perhibetur. Draco quoq; fuit nomen illustris illius Ducis, qui Reginæ Angliæ strenuam præbuit operam. Deniq; Draco fuit nepos celeberrimi medici Hippocratis ex filio Thessalo, de quo rursus natus est Draco, & ipse medicus, qui, ex Suida, Roxanem coniugem Alexandri Macedonis graui oppressam morbo diligentissimè curauit.

Draco piscis.

Præter homines, sunt aliæ animantes, quæ Draconis nomine donantur; vt Draco marinus, Græcis δράκων θαλάσσιος, & nonnullis nostræ ætatis Græcis δράκαινα. Hic piscis in plerisq; Italiæ locis vocatur piscis Araneus: licet Plinius seorsum & de Araneo, & de Dracone marino tanquam diuersis piscibus egerit: nec mirum, quoniam, & Serpens marinus, qui Aristoteli ὄφις θαλάσσιος nuncupatur, Plinio Draco marinus dicitur, vt in Historia Piscium recitauimus. Pariter in Catalonia, ex Arnoldo, versatur reptile quoddam Vesga Arabicè dictum, quod nonnulli Draconem domorum indigitant. Non est autem aliud animal, nisi stellio, quem Tarantulam Romanorum aliqui esse opinantur.

Draco domorũ quabis.

Draco insuper, apud Poetas, non Serpentem modò, verùm etiam Draconem, nempè Serpentem annosum, aut alijs prærogatiuis dotatum significat. Siquidem Virgilius memorans angues, qui Laocoonta Neptuni sacerdotem interfecerunt, illos modò Serpentes, modò appellat Dracones, dum inquit.

L. 2. Aeneid.

——— ——— ——— *Illi agmine certo*
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum Serpens amplexus vterq;
Implicat &c.

Et paulò post.

At gemini lapsu delubra ad summa Dracones
Effugiunt, sæuæq; petunt Tritonidis arcem:
Sub pedibusq; Deæ clypeiq; sub orbe teguntur.

Alibi idem Virgilius certamen Aquilæ, & anguis describens, hunc modò Draconem, modò Serpentem nuncupauit his versibus.

L. 11. Aeneid.

Vtq; volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuitq; pedes, atq; vnguibus hæsit:
Saucius at Serpens sinuosa volumina versat.

Etymologia Draconis, & Serpẽtis eadẽ.

Idq; non solum apud Poetas Latinos, sed etiam apud Græcos legitur, & hoc inde nasci arbitramur, quoniam tùm Serpentis, tum Draconis eadem etymi ratio esse videtur:

cum

A eum δράκων παρὰ τὸ δέρκεσθαι, idest à cernendo dicatur; deinde ὄφιν vocamus ἀπὸ τοῦ ὄπτειν, quod idem significat.

Inter vegetabilia nonnulla recensentur, quæ Draconis nomen sortita sunt. Colitur enim in hortis quædam planta gustu acris, in acetarijs frequentis vsus, Draco nominata, cuius neq; Græci, neq; Mauritani meminerunt; cum mangonio cultorum factitia esse feratur. De hac in Rubrica Denominatorum fusè, latèq; agetur. Draco est etiam arbor procera, ex Clusio, procul intuentibus Pinum referens, folijs Iridis semper virentibus, cuius truncus admodum scaber multis rimis dehiscit, diebus canicularibus humorem fundens, qui in rubram lacrymam densatus sanguis Draconis nuncupatur. Demùm Plinius, & Columella palmitem multis induratum annis, ob tortuositatem, Draconem nominarunt. Postremò quidam fluuius Italiæ Draco dicitur, scilicet, qui Agrum Mutinensem à Regiensi discriminat.

Lib. 1. de plant. rar. c. 1.
Draco arbor.
Draco vitis.

Si recedentes à terrenis, sublimiora parumper contemplemur, incidemus in Draconem volantem, quem Meteorographi inter passiones ignitas connumerarunt. Hic igitur ab habitu non admodum calido, nec valdè coagulato, & compresso dimanat, qui B dum in sublime vehitur, occurrẽs frigidæ nubi, ab ea truditur, deinde aut motu, aut per antiperistasim accenditur, & quoniam frigidę nubis impulsu flectitur, tunc in modum figuræ Draconis curuatus, nomen etiam sortitur. Quid plura? In Cęli quoq; parte Aquilonari Draconem noctu intuebimur, de quo sic canit Clarauaccus in Fastis.

Draco volans est ignita pass.

Vtq; videt Cælum, Cælo videt ipse Draconem,
Pectore qui toto sydus vtrumq; tenet.

Nam hic cælestis Draco minori vrsæ proximus refulget, vt canit Seneca. *Tragæd. 2.*

Fluminis instar lubricus anguis
Magnoq; minor iuncta Draconi
Frigida duro Cynosura gelu.

Fabulati sunt Poëtę hunc Draconem hortis Hesperidum inuigilasse, sed ab Hercule interemptum, ob laborem, & vigilantiam, inter sydera fuisse locatum. Hæc constellatio stellis triginta, & vna integratur, cui succedit sydus Herculis sinistro pede quodammodo Draconis caput prementis: idcirco sic canitur in Phænomenis Arati.

Draconis cælestis situs.

C
Haud procul efficiens, vnde est defecta labore,
Non illi numen, non magni causa laboris.
Dextro namq; genu nixus, diuersaq; tendens
Brachia, suppliciter pansis ad Numina palmis,
Et capiti figit vestigia sæua Draconis.

His addamus Solem à Veteribus Draconem appellatum; siquidem Porphyrius Solem à Priscis Lacertum, Leonem, Draconem, & Accipitrem nuncupatum fuisse diuulgauit. Immò ad incorporeas etiam substantias hoc nomen extenditur, cum D. Hieronymus inter cognominata Diaboli Draconem enumerauerit.

L. 4. de Abstin. ab Anim.
Draco diabolus.

Inanimata verò sunt multa, quæ Draconis nomine signantur. In primis, Draco apud Chymistas est argentum viuum; vnde aqua Draconis ab ipsis aqua Mercurij nominatur, de quibus legẽdus est Mercolinus in libro de lapide philosophico. Draco apud Plinium est mons Asiæ, & apud Sophoclem cohors Parthorũ fortè ad formam Draconis instructa. Amplius, Draco est nomen laquei, ad talum luxatum ligandum, ab Oribasio descripti; immò Dracones ab eodem Authore cognominantur in machinamentis, quę ad formam manubrioli ductorij fabricantur. Polybio δράκοντες dicuntur μάνοιχοι, καὶ D περίχειρα, καὶ βραχιονιστῆρες, nimirum Dracones, ad mentem Polybij, catellas, armillas, spinteres, murgnulas, brachialia, spathalia, & similia fęminarum monilia denotant. De simili Dracone locutum fuisse Martialem multi autumant, quando cecinit.

Draco est argentum viuum.
Draco mõs Asia.
Draco laquei genus
Li. 6. epigr. 86.

Si gelidum, collo nectit Glacilla Draconem.

Cum tamen ibi poeta de Dracone animali à Glacilla in delicijs habito sermonem habuerit. Meminimus legisse apud clarissimũm Faloppium, Draconis nomine, olim Romanis fistulam ęneam longissimam, in plures gyros, instar spirarum Draconis, contortam designari; qua artificiosus fons construebatur; vnde postmodum aqua continuò calida scaturiebat. Huic mechanico experimento addendus est Draco volans, quem ingeniosi opifices ex arundinum paxillis, papyro, & puluere pyrio ad formam Draconis concinnant, vt in publicis ferijs, hęc machina per longum funiculum ignem

Inl. de Aquis & metall.
Draco est fistula
Draco volans arte paratus.

concipiens, in aere maximo tonitru, & spectatorium admiratione dissiliat. E

Neq; omittendi sunt Dracones, quos circumforanei ex Raijs exsiccatis pro arbitrio fingunt, vt illos ignauo ostentantes Vulgò, faciè rerum naturaliũ imperitos decipiant. Quare in gratiam lectoris duas icones simulati Draconis repręsentare libuit. His notatis de huius nominis ambiguitate, succedit Draco Serpens, de quo in pręsentia verba fiunt, cuius fęmina δράκαινα, nempe Dracæna nominatur: cum tamen Dracęna Circe apud Sophoclem vocata fuerit, immò & Dracęna recentioribus Gręcis Draco marinus vocatur, & tandem Dracæna est radix, quam Carolus Clusius in Exoticis à Donante cognominauit.

Dracones simulati.

Dracæna est nomen æquiuocũ.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

REFERVNT commentaria Isid[illegible] hanc bestiam Græcis δράκοντα nuncupari, propterea Latinis vocabulorum inopia coactis Draconem dici. Hodie etiam in Græcia δράκος vulgò nominatur; quapropter Iulius Scaliger etymum huius animalis παρὰ τὸ δρᾶν ἄχος deriuat, quoniam hoc animal nonnisi dolorem, & mœrorem hominibus afferat. Nobis tamen semper magis arrisit communis etymologia, dum δράκων deducitur παρὰ τὸ δέρκειν, nempe ab acuta visione, cum δέρκω acutis oculis intueri significet. Itaq; non citra rationem canebat ille. F

Etymũ draconis ex Scaligero.

Et Draco Graiugenis obtutu dictus ab acri,
Cui data cernendi vis peracuta fuit.
Peruigil est, nec non oculis Draco dormit apertis,
Membra rigat quoties fessa labore sopor.

Vnde Poetæ hac ducti ratione Dracones thesaurorum custodes esse finxerunt; immo Aristophanes huc respiciens, duos finxit Dracones, in templo Aesculapij, oculos Pluti lambentes, cuius actionis beneficio, ille cum cæcitate laboraret, cernere cæpit.

Dracones etiam, ex Isidoro, syrenæ appellari videntur; cum in Arabia Syrenas Serpentes esse alatos promulgauerit; qui gradiendo, non currere, sed potius volare traduntur. Si nugamenta Authoris libri de natura rerum inuestigemus, cõperiemus Draconem in Asia trifariam nuncupari, nempe Serpentem, cetum, & leuiathan: cum per terram serpere, in aquis natare, & per aerem volare feratur. Si nomen hæbraicum Draconis inquiramus: notandum est, quòd Thannin, ex sententia Pagnini, Serpens est, aut Draco, aut piscis ingens tanquam Draco. At nomine Thanninin, secundum Vaolphium in Nehemian, Hæbrei vocant terribiles Serpentes, nempe Dracones, & belluas marinas, quæ Tynni appellantur. Hæbraica vox, Oach, quæ in numero multitudinis format Ochim, videtur Dracones significare: nam quando apud Esaiam legitur Babylon subuertetur, & implebunt domos eorum Ochim. Munsterus vertit Cercopithecos, Dauid Kimbi opinatur esse animantes similes felibus, quæ vulgò vocantur Martes, D. Hieronymus reddit Dracones. G

Trifariam vocatur draco.

Nomina hæbraica draconis.

Cap. 13.

Chaldaica vox Darcon, nonnullis Serpens, Munstero Draco exponitur. Albedisimon Persin ab Auicenna, ad genera Draconum reducitur. Immò Alhartraf, nec non Haudem ab eodem authore refertur ad genus Serpentum, qui mordendo, tantùm vulnere, & non veneno nocent, veluti Dracones. Nam idem Auicennas Harrm, Carnem inter Dracones marinos collocat, de quibus in Historia Piscium actum fuit. Verùm Ahedisimon, Alhartraf, Haudion, & Talyacus sunt nomina Barbara, quæ Albertus ad genera Draconum retulit. Germanice dicitur Lindwurm, Gallicè vn Dragon, Italicè Drago, & Dragone. H

Nomina Barbara draconis.

DIF-

Draco ex Raia effictus.

Draco alter ex Raia exsiccata concinnatus.

A

DIFFFERENTIÆ.

QVAMQVAM infiniti prorsus sit negocij, cunctis Draconum species exprimere, & explicare: nihilominus ex bestiæ magnitudine, loco, colore, figura, & venefica qualitate illas eruere conabimur. Ratione magnitudinis, Auicennas, & Aetius minorem Draconem quinq;
cubitorum, & maiorem triginta esse statuerunt: cum tamen Greuinus *L.1. de Venen. c.20.*
optimè decreuerit, pro diuersitate regionis, & loci natalis, prædictas
Feras, & maiores, & minores inueniri. Quandoquidem Eugetis Regis ætate, Dracones
septem; & nouem cubitorum visi sunt, & tertius in Æsculapij templo altus fuit. Im-
mò Marcus Polus, in Prouincia *Carazam* cognominata, Dracones bipedes decem *Li.2.c.40.*
B cubitorum stabulari narrauit. Regnante Philadelpho apud Aegyptios, duo Dracones
viui tresdecim, & quatuordecim cubitorum ab Æthiopia Alexandriam delati fuerunt.
Item D. Hieronymus meminit Draconis quindecim cubitorum, deserta Aegypti loca
incolentis. Aelianus author est, quòd Aethiopia generat Dracones ad longitudinem *Li.17. hist. An cap.1.*
triginta, & quadraginta cubitorum excrescentes, quos Elephantorum interfectores
nominant. Scribit quoq; Petrus Crinitus ab Octauiano Augusto, Draconem quin- *Dracones Elephātorū interfectores.*
quaginta cubitorum Romæ nutritum fuisse, quem postea Populo Romano ostentare
consueuerat. Neq; mirandum est, quoniam Philostratus Dracones longos ad cubitos
sexaginta reperiri astruit; quam opinionem authoritate Aeliani stabilire possumus, qui
in historia Animalium, Alexandro apud Indos versante, Draconem, ex coniectura *L.15.c.21.*
septuaginta cubitorum visum fuisse pronunciat. Pariter & octuaginta cubitorum fue- *Dracones centum cubitorum.*
runt Dracones, quos Aposisares Indus, ex Onesicrito Astypalæo, nutriuit: cum secun-
dùm Strabonem, Dracones etiam centū cubitorum prodigiosæ fuerint magnitudinis.

Scribit quoq; Possidonius (referente Fulgosio) prope Damascum, Draconem lon- *Lib.1.*
gum ad pedes quadraginta supra centum olim versatum fuisse. Item Strabo, ex Possi- *Lib.16.*
C donio, in Macra iuxta Iordanem, fuisse Draconem tradit longum nihilominus ingero,
adeoq; altum, vt duo equites hinc inde locati se intueri minimè possent. A Luciano *Lib. 6. c.3.*
Dracones pellæi in Macedonia immensæ magnitudinis memorantur, & à Gellio habe-
mus, bello primo Punico, Attilij Reguli consulis exercitum in Africa versantem à va-
sto Dracone afflictatum fuisse. Insuper prodit Egnatius in varia historia, quòd, regnan-
te Basilisco, in Constantinopolitana Bibliotheca viginti mille libris supra centū exor- *Intestinū draconis lōgum centū & viginti pedes.*
nata, visebatur intestinum Draconis longum centum, & viginti pedes, in quo Homeri
poemata, tam Ilias, quàm Odyssæa litteris aureis erant exarata. Demum nuperi etiam
Authores Veterum scripta videntur stabilire; dum Ioseph Iesuita, anno sexagesimo
supra millesimū, & quingentesimum ex Brasilia scripsit, se illic obseruasse Dracones,
qui & ceruos, & maiores etiam animantes deglutire possent; addiq; Tapuram esse ma- *Magni dracones in Brasilia.*
ximum, & voracissimum Serpentem, qui interdum solido aliquo animali vorato, ob
ægram concoctionem, humi stratus ad ventris vsq; putrefactionem moratur, donec su-
peruolantes aues, aperta aluo, quod intus putridum est, absumpserint: namq; venter
exinanitus sponte coalescit, & bestia denuò ad prædam proficiscitur. Quamobrem *In enarrat. psal.148.*
D nulla debemus teneri admiratione, si Diuus Augustinus pronunciauerit Draconem
esse collocandum inter maiora animantia, quæ super terræ superficiem gradiantur.

Si differentias horum animalium, ratione loci natalis, inquiramus. Greuinus fuit *L.1. de Venen. c.20.*
huius opinionis, quæ de Draconibus Libycis, & Indicis memoriæ sunt prodita, potius
fabulosa, quàm verisimilia esse, & potissimū, quæ de Dracone ex Lupa, & Aquila geni-
to nonnulli promulgarunt. Verumtamen cōtemplantes loca peculiaria, comperiemus,
ad mentem Philostrati, alios in montibus, alios in locis palustribus diuagari, qui tardi *Li.3. de Vita Apoll.*
sunt motus, caput vix attollunt, cristis carent, & deniq; Dracænis assimilantur: ete- *Differentiæ ratione loci.*
nim hic author, ratione cristæ, Dracones mares a fœminis distinguere videtur. Vicis-
sim in montibus stabulantes, ex eodemmet authore, acriores, grandiores, & cristis in-
signiti sunt, qui postea, venationis gratia, in planitiem aliquando descendunt.

De colore horum animalium, Authores inter se sententijs variant. Nam, ex Aetio,
alij sunt coloris rufi, alij nigri, alij cinerei. Nicander, in Theriacis, Draconem nigrum

ventre subuiridi celebrat: cum Philostratus terga subnigra Draconibus tantummodò E

L. 12. Iliad palustribus assignauerit. At Homerus describens Draconem, quem in Aulide iuxta fontem habitare retulit; eum rubicundo colore refulgentem decantauit.

Φοινήεντα φέρον δράκοντα ὀνύχεσσι πέλωρον.

Color draconũ qualis Regio Epidaurorum quoddam Draconis genus nutrit fuluo præditum colore, quod Aesculapio, teste Pausania, sacrum esse statuunt. Lucanus Dracones aurato colore nitentes prædicat, dum inquit.

Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones.

L. 9. Pharsal. Lucanum postea imitatus Georgius Pictorius in Lernamalorum sic cecinit.

Serpunt aurato nitidi fulgore Dracones,
Africa quos ardens parturit exitio.

At Philostratus squamas coloris fului, barbam, fortè palear, coloris aurei, & toruos

L. 3. de vit. Apoll. c. 2. oculos igne scintillantes Draconibus attribuit, quos montem ad rubrum mare pertinentem incolere scripsit: vnde illac nauigantes horrendos sibilos eminus audire traduntur.

Si hæc animalia, ratione figuræ, examinentur. Occurrunt primò, ex Authore libri F de natura rerum, Serpentes Draconcopedes cognominati facie humana à vultu venustæ virginis non absimili, reliquo corpore in tortuosum Draconem desinente; quam Draconis formam Diabolus primos decipiens Parentes induisse fertur: cum Beda

Draconum figura varia. scriptis mandauerit, Serpentem in Paradiso terrestri, sinuosa volumina intra arboris frondes occultantem, solam virginis faciem Euæ ostentasse. Sunt alij Dracones, ex Aethiopibus similes, sed corpore graciliores, & rostro validissimo, quorum dentes more aprorum feriunt. Item legitur in descriptione Guineæ, quòd in Prouincia *Congi*, animalia magnitudine Arietis ex numero bipedum, alata, fului coloris, oblongo rostro, & multiplici dentium serie versantur, carnibus crudis vescuntur, ab aliquibus Dracones no-

Dracones vbi adorentur. minantur, & à Nigritis tanquam visu horribiles adorantur. Philostratus narrauit, ad Gangem, multos stabulari Dracones, qui à cæteris venustate oculorum discriminantur: siquidem eorum oculi lapilli pretiosi igneo fulgore coruscantes esse traduntur: hac de causa Indi hoc animalis genus libentissimè venantur. Verùm Scaliger hæc Philo-

Exercit. 193. strati nugamenta esse perhibet, qui, vt præclarè mentiri posset tanquam è luto sibi hominem finxit, veluti Homerus Vlyssem suum. Veritati tamen magis accedere videtur G

L. 11 c. 47. Li. 2. c. 40. assertum Plinij, qui Dracones pedibus anserinis cæteris deformiores memorat; quemadmodum Thebani, quorum pedes cornu muniuntur. Non dissimiles forsan descripsit Paulus Venetus in Regione quadam *Caraiam* nascentes, quorum alij pedes tantùm habent anteriores, alij verò, horum pedum loco, duabus tantùm vnguibus armantur, ventre enormi, & rictu tam amplo, vt etiam grande animal deglutire possint.

Præterea Dracones alis muniti assignantur, qui nullam nobis admirationem afferre debent: quandoquidem, in Malabar, feles agrestes ad volandum idonei nascuntur: cum

Feles volãtes vbi sint membrana ab anterioribus pedibus ad posteriores vsq; producta tendatur, & hoc modo per aerem ferri, & volare dicantur: quiescentes autem hanc membranam colligendo ad aluum contrahunt. Non desunt postea authoritates sacræ, & profanæ volatum Draconum attestantes: nam Diuus Augustinus in Genesi ad literam, Dracones ab antris in

Lib. 3. c. 9. Lib. 3 de ciuit. Dei cap vlt. Lib. 1. c. 5. aerem eleuari, & alibi etiam Serpentes volare testificatur: quod Herodotus, in Euterpe, antea scripserat. Insuper habemus authoritatem Aristotelis, qui in historia Animalium, scriptis reliquit, angues membranis fulcitos per Aethiopiam volare. Idem repetit Strabo, H dum Serpentibus alas, ritu vespertilionum, attribuit, qui volantes lotium lethiferum reddere solent: vnde postea Lucianus, in Dialogo de Dipsadibus, illam Libyæ partem inaccessibilem esse tradidit, in qua prædicti serpentes cartilagineis alis assiduè volitant. Item Iouius historiarum scriptor Nili originem describens, variarum Ferarum memi-

Lib. 18. nit; additq; incolas Georgiani Regni à Draconibus alatis, & anserinis pedibus munitis identidem vexari. Huius generis Draconum exhibuit iconem Bellonius, cuius cadauer

Lib. 2. Obser. ca. 70. integrum, & conditum diligenter obseruauit: & hanc speciem Draconis ex parte Arabiæ in Aegyptum aduolare intellexit. Cardanus quoq; narrat se Luteriæ versantem,

Lib. 7. de rer. var. c. 30. apud Gulielmum Musicum vidisse nonnullos Serpentes bipedes, paruis præditos alis, qui cum varijs temporibus missi essent, hinc fictitios non esse iudicauit, & ab indica regione capite Serpentino, magnitudine cuniculi, colore lucido deferri audiuit.

Horum

A Horum etiam Draconum meminit Albertus, dum sirenas in quadam Arabiæ parte serpentes esse volantes prodidit: nam huiusmodi animantes Dracones esse alatos asserere voluit. Verum Pomponius Mela de his fusè, lateq; disseruit, dum inquit: Non procul à Nilo, vbi pigmea gens viuit, multa Serpentum genera versari, inter quæ nonnulli magno agmine ex paludibus eleuati, volando, Aegyptum petunt, sed in ipso ingressu, ab auibus Ibidibus cognominatis, commisso prius prælio, deuorantur. Id non latuit Solinum, quando pronunciauit ab Arabiæ paludibus alatorum anguium agmina eleuata ab Ibidibus extiogui, antequam Aegypti limites ingrediantur. Id etiam asseuerantius dixit Cicero, dum Ibides aues rigidis cruribus, corneo, & procero rostro ad auertendam ab Aegypto pestem idoneas esse prædicat: dum Africo flante vento, ex vastitate Libyæ, angues aduolantes ab ipsis conficiuntur, & absumuntur. Hinc Herodotus omnium vetustissimus monimentis mandauit extare valles ossibus Serpentum alatorum plenas, qui petentes Aegyptum ab Ibidibus debellati destruuntur. Alioquin de Serpentibus alatis recens habemus testimonium in historia expeditionis in Floridam, vbi Serpens alatus visus, & non procul à nemore interfectus fuit. Alæ erant exiguæ, vt
B vix animal à terra attolli posset. Immò Christicolæ illic versantes, interfecti Draconis caput à Barbaris summa diligentia ablatum fuisse obseruarunt; quod non sine aliqua superstitione ab ipsis factum fuisse coniectarunt.

Lib. 2. c. 4. — *L. 3. de nat. Deor.* — *Lib. 2. c. 2.* — *Serpentes Alati vbi.*

Quoad veneficam Draconum qualitatem, notandum est, ratione loci natalis, alios magis, alios minus esse venenatos; quemadmodum etiam in reliquorum Serpentum historia fuit animaduersum. Quandoquidem in regionibus frigidis minus, in calidis verò magis venenosi esse perhibentur. Vnde Lucanus de venenosis verba faciens, qui auibus, tauris, & elephantis insidiantur, sic cecinit. *L. 9. Pharsal.*

Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aera cum pennis, armentaq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia letho.

Dracones montis Atlantis incolæ, ex Scaligero, solo contactu interimunt, qui capite, & cauda sunt graciles, sed vêtre adeò immanes, vt ad rependum vix idonei reddantur,
C & licet author horum pedes non describat: verisimile tamen est pedes habere, qui aut ob exiguitatem, aut ob ventris vastitatem non apparent: quemadmodum in Dracone in agro Bononiensi reperto suo loco obseruabimus.

Exercit. 183. — *Dracones cum alis & pedibus.*

Item mons regnũ Narsingæ à Malabaris diuidens multas Feras, sed præcipuè Dracones alatos nutrit, qui in arboribus versantes, non solum afflatu, sed etiam obtutu homines propius accedentes perimunt. Hinc nonnulli hoc animalium genus, in Dracones arborem conscendentes, & in Chamædracones, nimirum humi tantùm gradientes distinxerunt. Vincentius autem, in speculo naturali, nulla veneni habita mentione, duplex Draconum genus assignauit, nempè illud, quod pectore serpit, & illud, quod pedes habet; hocq; admodum rarum esse promulgauit.

Venenum draconum quale.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

D AVICENNAS, & Aetius Dracones asperrimis obsitos squamis, & magnis oculis cũ eminentia pellis, loco superciliorũ, præditos esse tradiderunt et amplius sub eorũ mento, quãdam pellem instar barbæ excrescentem, amplum rictum, linguam exertam, dentes magnos ad instar dentium suis obseruarunt. Isidorus Draconem omnium Serpentum maximum cristatum, & ore paruo constituit. Imitatur enim Solinum, qui ora parua, & ad morsum non dehiscentia Draconibus attribuit. Verùm ambiget aliquis, quare Auicennas, & Aetius amplum rictum his Feris assignauerint; cum Solinus totum oppositum scripserit. Alioqui ad dissoluendam hanc difficultatem, statuerunt Dracones veluti Epidaurios, de quibus Pausanias, & Nicander egerunt, ore paruo esse refertos, alios verò veluti Indos, Aegyptios, & Phrygios ore amplo esse voluerunt, de quibus Auicennas, & Aetius sermonem habuerunt. At Salmasius in Solinum,

Palearia draconum qualia. — *Draconum discrimen ratione oris.*

iuxta

iuxta optimum, & Regium codicem Solini, legit; *Ora nulla sunt Draconibus ad morsum dehiscentia*, loco legendi, *ora non dehiscentia ad morsum*. E

Numerus dentiū draconis. *In Ther.*

Circa structuram, ordinem, & numerum dentium huius animalis, inter authores sententijs variatur. Vuotonus Draconi duplicem dentium ordinem assignat. Claudius Minos in Alciatum, ex mente peritorum rerum naturalium, sexdecim dentes in ore Draconis esse astruit. Nicander autem, & Asseclæ triplicem dentium ordinem in ore huius bestiæ contemplantur; dum illam describunt colore nigro, ventre subuiridi, cum palearibus sub mento rufi coloris, canit igitur Nicander hunc in modum.

Formosa apparet species, pulchro illius ore
Triplice conspicui se produnt ordine dentes,
Magna sub egregia scintillant lumina fronte,
Tinctaq; felle tegunt imum palearia mentum.

L. 3. Metā.

Ab hoc postea authore, multi alij, & potissimum Ouidius transcripserunt, qui repræsentans effigiem Draconis à Cadmo interfecti, sic cecinit.

Martius anguis erat cristis præsignis, & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno, F
Tresq; micant linguæ, triplici stant ordine dentes.

L. 3. de Vit. Apoll. c. 2. *Discrimen ratione cristarum.* *Lib. 9. Descript. Africa.*

Authores igitur, vt ex dictis patet, circa ordinem, & structuram dentium Draconis, non conueniunt: propterea quod arduum, & difficile esse arbitramur, ob harum Ferarum varietatem, necnon ob earumdem in nostris Regionibus raritatem, quidquam de dentium numero determinare. Philostratus nulla dentium facta mentione, Draconibus montanis iuuenibus modicam quamdam cristam, & ætate prouectis grandiorem, & barbam crocei coloris adnasci testificatur: cum Dracones palustres cristis carere referat. Verumtamen, ex Aeliano, Dracones in sexu, ob cristam, discriminantur, qua Draco mas, non autem fæmina decoratur. Quamuis scriptum reliquerit Plinius, Draconem cristis insignitum, qui viderit, non reperiri. Fortè prædicti authores, per cristas quasdam eminentias intellexerunt, quales in paruis etiam Serpentibus, veluti in Aspidibus obseruauimus. Cæterùm Dracones circa Atlantem versantes, ex Ioanne Leone, media corporis parte crassissimi, cauda vero, & collo admodum graciles esse feruntur: quemadmodum etiam Scaliger in suis exercitationibus annotauit. G

MORES.

Vigilantia draconibus attributa. *Philipic. 13.*

PRÆSCRIPTAM fuisse huic animali à natura vigilantiam Aelianus prodidit: quamobrem ad audiendum, acerrimum, & ad videndum acutissimum prædicat. Ideo Claudius Minos in Alciatum hac ratione motus Draconem venatione comprehendi difficillimè posse astruebat. Philostratus tradit hanc Feram ita esse auri sitientissimam, vt nonnullis auri micis inuentis, assiduè illis indormiat inhians. Ideo Marcus Tullius Cicero in Phillipicis hæc verba pronunciauit. Aris non reddet, qui Domini patrimonium complexus, quasi thesaurum Draco. Vnde, ex Cælio, peruulgatum est, Dracones ædium, oraculorum, nec non thesaurorum custodiæ præfici. Poetæ igitur non sine ratione, pellem apud Colchos, & mala Hesperidum ab insomni Dracone custodiri tradiderunt. Itaq; Vigilantiam, optimo iure, huic attribuit: animanti Reusnerus in Paradiso poetico, dum canit. H

Peruigil ecce Draco squamis crepitantibus horrens
Sibilat, torto pectore verit humum.

Sibilū quādo emittat.

Nam huic bestiæ talem ingenerauit morem natura; vt, quotiescumq; prædam coercere, vel aliquid aliud moliri velit, horrendum edat sibilum, neq; conspectis hominibus aufugiat. Qua de re idem Reusnerus huc respiciens denuò canebat.

Sibilat hic, quoties aliquos parat edere questus,
Vulnere nec lædit, nec fugit ille viros

Magna vis inest caudæ draconis.

Relatum fuit à Gesnero, vulneribus, a Dracone nullam afferri noxam: propterea quod omnes authores consentiunt magnam vim caudæ Draconis inesse: cum ab ea neq; elephas tutus esse feratur: cum Draco circa semitas latibulans Elephanti transeunti insidiatur:

A ditur: nam spiris caudæ, cruribus Elephanti ligatis, ad terram trudit. Idcirco quidam vir aeris ingenij alludens ad hanc Draconis proprietatem, & ad Insigne gentilitium Gregorij Decimi tertij Pontificis Maximi Bononiensis, in quo Draco mutilata cauda effigiatur, tale protulit distichon,

Te Draco gens timet. At pellat gens ista timorem,
Quo feris, abscissum est, quo tueare, tenes.

Hanc caudæ vim non intactã reliquit Plinius, narrans in Aethiopia gigni Dracones Indicis, quoad magnitudinem, æquales, qui quaterni simul, vel quini, caudis implicatis, modo cratium, & erectis capitibus, tanquam magna nauis, ad meliora Arabiæ pabula velificant. In dies autem maiorem vigorem adipisci dicuntur, quoniam, ad mentem Aeliani, per longum vitæ curriculum, ad extremam vsq; senectutem perueniunt. Cæterùm licèt Draco mascula caudæ virtute sit conspicabilis, & supra humanum modum fortitudine, & crudelitate præditus; nihilominus inuenti sunt homines, qui huiusmodi

Aetas draconum longa.

B di bestias reddiderunt cicures. Siquidem, ex sententia Textoris, Draco à Paulo Leonensi fuit mansuefactus. & Heraclides philosophus Draconem habuit exarmatum, qui gradienti, & quiescenti, tanquam canis assistere solebat.

Qui dracones habuerint cicures.

COITVS, PARTVS.

HERODOTVS, in Thalia, Dracones alatos, more viperarum, permisceri existimauit: nimirum capite maris in os fœminæ ita inserto, vt ab ea tandem præcidatur; quam fabulam in historia viperæ recitauimus. Verùm Dracones mutuò complexu, quemadmodum etiam viperæ, congrediuntur. Scripserunt quidem Africani Græcis vaniores, lupam ex Aquila concipere, temporeq; partitionis, disrupta aluo, Draconem erumpi, rostro, & alis patri, & cauda matri similem, corio Serpentino, multisq; maculis versicolore. Hoc autem animal in specubus semper habitare traditur. Ce-

Partus monstrificus draconis.

C terùm huiusmodi Feram aliquibus in locis versari vanitas generationis; ex Scaligero, fidem detrahit, liceat tamen vnicuiq; homini in re litteraria, quod placet admittere, & quod non arridet repudiare.

Circa partum draconis, & anguium exoticorum, variæ authorum circumferuntur opiniones; quoniam Ioseph Iesuita ex Brasilia scripsit, illos Dracones, & immanes angues non oua, sed fœtus viuos edere. Ex altera parte Balthasar Diaz scripsit, anno Domini quinquagesimosexto supra millesimum, & quingentesimum, in Malucho insula, & in Ditione Ternetis Regis, ingentes visos fuisse Serpentes, quæ in campestribus locis oua enitebantur. Quamobrem credendum est illis bestijs accidere, quod etiam in nostratibus anguibus euenire obseruauimus; cum ab effectu, alij ouipari, alij viuipari esse ferantur.

An ouipari aut viuipari dicantur dracones.

LOCVS.

D PELION mons est Thessaliæ ad Austrum obuersus, cui subiecta loca

E Pelethronia nuncupantur; vbi olim stabulatum fuisse Draconem recitat Nicander in Theriacis, dum inquit.

——— Draconem
Aspice, quem patula fago Phœbeia proles
In gelido Pelij nutriuit culmine iuxta
Lata Pelethroniæ quendam decliuia vallis.

Alioquin, ex Bellonio, Dracones alati ex quadam Arabiæ parte in Aegyptũ, & loca cõtermina aduolant: quare nõ erit explodenda sententia Authoris libri de natura rerũ, quando retulit loca deserta circa turrim Babel à Draconibus habitari, quorum horrendis sibilis viatores sæpius perterrefiunt. Vt plurimum tamen his bestijs Aethiopia redundat: cum Plinius scripserit ad Aethiopes Azachæos plerumq; versari. Immò Iphicrates, ex Strabone, hæc animantia, apud Aethiopes Hesperios, ad tantam excrescere

Li. 2. obser. cap. 7.

Deserta loca habitãt dracones Aethiopia.

molem

In Polyhiſ. cap. 33. — *In monte Atlantis verſātur.* — *Draco ex India delatus.*

molem dixit, vt eis herba innaſcatur. Verùm Leo Africanus in ſpecubus Atlantis E montis eos ſtabulari Dracones tradidit, qui media ſui parte craſſi, & circa collum, & caudam ſunt graciliimi. Meminit Solinus montis Aethiopiæ meridiei obuerſi, qui perpetuis ardet flammis, vbi Draconum copiam naſci autumat. Salmaſius in Solinum admiratur hunc Draconum natalem locum; cum inter incendia beſtiæ viuere minimè poſſint. Hoc tamen Solini aſſertum non penitus à ratione alienum eſſe videtur: cum mons ingens ſulphureis etiam venis refertus vbiq; non ardeat: ideoq; alia montis loca, Draconibus domicilia præſtare poſſunt. At non ſolum Aethiopia, ſed India potiſſimùm his producit Feras. Quare non citra rationem ſcripſit Philoſtratus circa Hangem Indiæ flumen innumeros Dracones diuagari. Vnde Adrianus rerum exoticarum curioſiſſimus Draconem ex India delatum in templo Iouis olympici Athenis dedicauit. Ex Auicenna, Dracones in partibus Nubiæ multiplicantur: quamuis poſtea Indos maiores eſſe referat.

Africa igitur Elephantes, & Dracones in Europam mittit: in Maſſyllia autem Africæ frequentiores eſſe dicuntur: Idcirco Poetæ Dracones Maſſyllios ſæpiſſimè nominant. F

Aurea Maſſylli vincunt quæ poma Dracones.

Sub æquinoctiali verſantur. — *In noſtris Alpibus.* — *Lib. 2. cap. 40.*

Libyci etiam ob eandem rationem nominantur: cum Libya Africam denotet: quamuis Aetius in Lycia, forſitan Libya Dracones potiſſimum verſari tradiderit. Immò Nicephorus Calliſtus (referente Æliano) ſub Aequatore meridiem, & Orientem verſus Dracones magnitudinis admirandæ procreari voluit: eſi huiuſmodi animantes regionibus præcipuè calidioribus delectentur. Stumpſius autem, in chronicis, monimentis mandauit, in noſtris etiam alpibus perpetua niue candentibus, id Serpentum genus aliquando habitaſſe, & reddidit rationem; quoniam in multis Alpium locis, quædam antra meridiem reſpiciunt, quæ calorem, & ſplendorem ſolis facilè recipientia, Draconibus domicilia præſtare poſſunt: Deniq; ſi confugiamus ad Hiſtoriographos rerum Indicarum; in primis comperiemus, quod in Caleeut variã Draconum genera adoleſcunt. Et apud Paulum Venetum legimus Serpentes bipedes varios in regione ad Prouinciam Caraiam attinente verſari.

G

VICTVS.

Herba, & animantes venenata. — *Lib. 9. hiſt. Ani. c. 6.*

FAME necari Dracones non ita facile poſſe arbitramur: quandoquidem ex libro de natura rerum habemus, quòd hæc animantia inediam facillimè ſuſtinere poſſunt. Sed quando poſtea ventri indulgent, Dracones inexplebiles eſſe traduntur. Itaq; rebus venenatis, herbis, & pomis, ad mentem Ariſtotelis, & Æliani, vt plurimum veſcuntur. Cũ autem Draco copiæ pomorum nauſea vexatur; tunc, ex Ariſtotele, ad lactucam ſylueſtrem tanquam ad ſingulare præſidium confugit. Id autem præſtari à Dracone ſcribit Aelianus; quoniam ſuccus huius plantæ ſummo illi eſt adiumento, ne aluus tumida reddatur. Præterea Dracones, annotante Aeliano, potiſſimum iuxta amnem Rhyndacum, media æſtate è ſpecubus ad aucupium prodeunt: dum cauda terræ nixi, reliquo corpore erecto, & ore hiante, inſpiratione tanquam vi quadam amatoria ſupervolantes aues attrahendo deglutiunt: deinde gregibus etiam animalium inſidias tendunt. De his Lucanus fortè loquebatur canens. H

——— ——— ducitis altum

Aera cum pennis armentaq; tota ſecuti.

Aues venātur.

Hoc etiam non latuit Philem poetam græcum, qui verſibus iambicis id totum expreſſit hunc in modum.

Δράκοντες αἰθίοπες δὲ τὴν θηρὰν δίχα,
Χαίνοντες ἀσθμαίνουσιν εἰς τὸν ἀέρα,
Καὶ τῶν πετεινῶν τὰς κρεμαστὰς ἀγέλας,
Ἴυγξι θερμῆς εἰς πνοὰς κυλινδομένας,
Καὶ συρομένας ἄνωθεν εἰς γῆν ἀθρόας,
Ἐκ τῶν γνάθων ἕλκουσιν εἰς τὴν γαστέρα.

Horum

A Horum autem versuum sensum Bersmanus versibus item iambicis latinis sic reddidit.

Dracones Aethi opum indigentes pabulo
Hiante captant ore flatus aeris,
Pennisq; suspensos greges volantium,
Spirationis illecebris attrahunt,
Ducto superne copioso ad humum agmine
Retrocito quos spiritu deglutiunt.

Immò auibus non contenti, earumdem etiam ouis, secundùm Plinium, pinguescunt: illa enim integra deglutiunt, deinde in se met conuoluti intus frangunt, atq; putamina excutiunt. Catuli verò Draconum faucibus non capacibus, orbe spiræ apprehensa oua perstringunt, vt liquorem sorbeant. Præterquamquòd in multa etiam animantia, victus gratia, sæuiunt. *Oua auium venantur.*

ANTIPATHIA.

B REFERVNT rerum naturalium indagatores, Aquilam, & Draconem hostili odio se se mutuo persequi, ob quemdam animi affectum, quem Philosophi antipathiam vocant. Verùm legimus apud Plinium, quòd, ratione victus, Aquilæ in Dracones acerbo concitantur odio, dum earum oua summopere ab illis appetuntur. Præterquamquod Draco ex fruticibus interdum prodiens aut agnum, aut leporem ab vnguibus Aquilæ eripere nititur. Interim, commisso inter has animantes prælio, ad mentem Gillij, præda sæpè fugam arripit, id expressit elegantissimè Nicander in Theriacis his versibus. *Dissensus Aquilæ, & draconis.*

Hunc petit inuisum magni Iouis armiger hostem,
Cumq; genis parat acre suis ex æthere bellum,
Pascentem in syluis quamprimum viderit illum,
Quod totos ferus is nidos cum mitibus ouis,
C *Et simul ipsa terens, & vastans pignora perdit.*
Non timet hoc Serpens immò quodam impete dumis
Prosiliens, ipsamq; Aquilam, leporemq; tenellum
Extrahit ex rapidis vi fraudeq; fortior vncis.
Cauta malum declinat auis, fit ibi aspera pugna;
Vt queat extortam victor sibi tollere prædam.
Sed frustra elapsam, & volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoq; leuans sursum sua lumina visu.

Hoc etiam certamen Aquilæ, & Draconis non inconcinnè explicauit Ouidius, dum cecinit. *L.4. Metã.*

Vtq; Iouis præpes vacuo cum vidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga Draconem
Occupat aduersum, neu sæua retorqueat ora,
Squamigeris auidos figit ceruicibus vngues.

Horum etiam animalium pugnam recitauit Homerus, & confirmauit Aristoteles in hi-
D storia Animalium: vnde postea Florentinus in Geoponicis prodidit, neq; Draconem, neq; alium Serpentem illic stabulari, vbi stercus Aquilæ inuenitur. Et Ælianus Draconem, audito alarum Aquilæ strepitu, illicò ad antra se recipere affirmauit. *Lib.9 c.1.*

Ex altera parte, Albertus hanc Aquilæ, & Draconis dimicationem negare videtur, scribens, ex sententia Aristotelis (quæ postea nullibi repetitur) Draconem cum Vulture, non autem cum Aquila præliari. Voluit fortassis Albertus significare hanc & Auicennæ, & eius interpretis opinionem fuisse, qui Aquilam cum Vulture sæpè sæpius confundunt. Præterea addit Albertus, quòd non omne genus Aquilæ, sed paruum tantummodo cum Dracone dimicare, dum quemdam Serpentem nomine generali Draconem nuncupatum venatur. Verùm rationem, qua fultus Albertus, authoritati doctissimorum virorum refragari audeat, imaginari non possumus, & præsertim cum alibi idem *Hanc pugnã negat Albertus.*

idem Albertus tanquam ſui oblitus Aquilam cum Thyo, atq; Dracone ratione prædæ, belligerare promulgauerit. E

Lib. 17. Præterea non eſt omittenda antipathia Draconis, & Elephanti: cum hæc duo animantia graui odio ſeſe inuicem inſectentur. Scripſit enim Strabo in illa Æthiopiæ parte, cuius regni caput eſt Meroe, naſci Elephantes, quibuſcum Dracones certant: etenim ſunt tantæ magnitudinis, vt ſpira caudæ, circumligatis Elephanti cruribus hoc grauc animal præceps ad terram ruens, Draconem etiam vno, & eodem tempore elidat. De modo autem aggrediendi Elephantes, non conueniunt inter ſe Authores. Siquidem Plinius, & Solinus produnt Dracones ſecus vias, vt plurimum latibulari, per quas Elephanti aſſuetis callibus diuagari ſolent. At prætereuntium non priores, ſed poſteriores tantum adoriuntur, ne qui anteceſſerunt poſtremis opitulari valeant. Alij tradunt Dracones in aquis merſos Elephantis bibentibus inſidiari; dum confeſtim auri morſum infigunt: cum is tantummodo locus manu, ſeu proboſcide Elaphantis defendi nequeat. Alij narrant, quòd Dracones in Elephantes obuios ſe ſe erigendo inſiliunt, oculoſq; primum feriant, eorum ſugendo ſanguinem, qui cum frigidus ſit à Dracone, ad feruorem internum compeſcendum ſummopere deſideratur. Huius etiam certaminis meminit Sambucus in emblematibus, canens hunc in modum, F

Diſſenſus Elephanti, & Draconis.

Quà parte Elephantis Draco primùm mordeat.

Qui victor ſentit cum victo ſe periturum.
Ambitione magis, quam ratione tumet.
Quid mihi profuerit, vinctus, qui mutua colla
Vincula molitur, me interimatq; cadens?
Sic Elephas ſtratus complexibus vſq; Draconis,
Conterit hærentem mole, ruenſq; necat.
Ille mihi tandem pretium, meritumq; triumphus
Pendit, qui factum non nece, laude beat.
Interdum cauſa melius ceſsiſſe videmur,
Dum mors vindictam leniat, aut moueat.
Sed tamen è ſumma vinci, victoria quadam eſt,
Conditio ſerui corrigitur domino.

Gryphes, & Panthera inimica draconib.

Poſtremo Gryphes, ex Philoſtrato (niſi ſint fabuloſi) elephantis, & Draconibus admodum inuiſi eſſe perhibentur; propterea quòd ab illis interdum pugnando ſuperantur. G
Item Panthera, ex Alberto, Draconi infeſta eſt; cum ab omnibus animalibus, præterquàm à Dracone diligatur. His addit Syluaticus quamdam auem, caprilum, cognominatam Dracones odio habentem: quoniam Draco in venatione aliquando feſſus, huius auis hepate deuorato, priſtinum vigorem ſibimet comparat.

DRACONIS VENENVM.

CIRCA virus Draconum, varij authores longè diuerſa ſentiunt. Narrat quidem Pauſanias circa templi Nemei Iouis cupreſſetum fuiſſe; vbi cum nutrix Opheltem in herba collocaſſet, paulo poſt eum à Dracone peremptum inuenit. Num autem ob ſolum vulnus, aut ob venenum interitus huic puſioni acciderit, non explicatur. Recitat etiam Petrus Damianus hiſtoriam cuiuſdam agricolæ, qui diluculo ad laborem ſurgens, & quamdam putans arborem, immenſæ magnitudinis Draconem obſeruauit; H
vnde colonus intrepidus longo feſſus labore ſuper tergus Draconis ſedit; ideoq; beſtia indignata eum deglutiuit. Ex hac quoq; hiſtoria venenum Draconi ineſſe conijcere nô poſſumus. Ardoinus, ex clariſſimorum virorum authoritate, aut parùm, aut nihil veneni Draconibus ineſſe pronunciauit: cum iĉtu caudæ, & dentibus vulnerando potius, quàm venenando noceant. Et eò magis id aſſeuerare videtur; cum Plinius, & Aetius venenum ab huiuſmodi Feris minimè proijci ſcripſerint.

Draco deglutiuit agricolam.

Morſus draconis qualis.

Vincentius Belluacenſis morſum Draconis paruum quidem, ſed peſſimum eſſe aſtruit; quoniam venenatas animantes, & herbas comedat. Etenim Draco alicui inſidias tendens, plantas, & radices lethiferas vorare dicitur. Hoc non latuit Homerum, qui meminit Draconis ante latibulum nocuas herbas comedentis.

A Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα &c. *Iliad. χ.*

Prædictis addendum est fortè, ratione variarum Regionum, quas hæc animalia colunt, & magis, & minus nocua esse. Quapropter Ioannes Leo, in descriptione Africę, Dracones montis Atlantici admodum virulentos prædicat. Preterquamquòd multis in locis Draconum halito aer infici traditur: neq; officit eorum sententia, qui voluerunt hoc asseitum, non de Draconibus animalibus, sed de Draconibus in aere visis, nępe de passionibus ignitis fuisse prolatum: cum, his apparentibus Meteoris, & corruptionis aeris, & amissionis frugum periculum immineat. Quandoquidem habemus ex Aristotele, ætate Philippi Regis, viam quamdam montis Armeniæ inaccessam fuisse: cum omnes illac transeuntes, repentè exanimati caderent: idcirco Socrates contra illam viam, speculum ex chalibe diligenter fabrefactum locauit, in quo duorum Draconum imagines halitu aerem corrumpentium obseruauit; qui tandem, iussu Regis, singulari stratagemate interfecti fuerunt.

Dracones montis Atlantici.

In l. de propriet. element.

Gesnerus quoq; recitauit propè oppidũ Niderburgum viuos Dracones in fonte quodam se lauisse, & homines deinceps illam bibentes aquam, aluo tumefacta, interijsse: quare fons ille tanquã pestifer, & exitiosus, terrã, & lapidibus repletus est. Item Stumpfius exarauit in Chronicis: cum Regio Heluetiæ primùm purgari cęperit, horribilem & fœdum Draconem supra pagum *Vuilner* repertum fuisse, qui pecudes, & homines ita profligabat, vt Pagus *Dedmiler*, quasi villa deserta cognominaretur. Tunc quidam ex indigenis ob homicidium exul, vt in pristinam restitueretur sedem, se Draconem debellaturum est pollicitus; id autem omnium applausu probatum fuit. Ideoq; hic vir egregius extincto Dracone, brachium cum gladio cruento eleuans, vt cunctis victoriam interempti hostis ostentaret, sanguis Feræ in corpus distillans repentinum ei attulit interitum. quare iure optimo scripsit Heliodorus, μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν, ἰῷ δὲ δρακοντείῳ πεφαρμαγμένοις ἐς τοξεύοντας, nimirum paruis quidem telis, sed veneno Draconum nutriens iaculantes. Nam Dracones veneno carere non est credendum. Legitur etiam in Deuteronomio. *Venenum Draconum vinum eorum, & venenum Aspidum lethale.* Concludunt igitur multi Draconem etiam natura sua minimè exitialem, saltem ob naturã loci venenosum euadere: quemadmodũ de Serpẽtibus etiam superius fuit explicatum.

B

Dracones venenati vbi.

Sãguis draconis letifer.

Cap. 22.

C

VENENI SIGNA. ET REMEDIA.

ICTVM Draconis non fine exiguo dolore, & inflammatione insigi voluit Auicennas; immò animaduertit mares in vulnerando, fœminis esse deteriores. Et quoniam superius relatum fuit Albedisimon, Alatraf, & Hauden inter genera Draconum ab Auicẽna, & Alberto connumerari; horum etiam morsus symptomata ab illis proposita ponderabimus. Primùm carnem demorsam aliquem rancisei fœtorem tradunt: ideoq; malignorum vlcerum pharmaca adhibenda esse memorant. Deinde in morsu Alatraf, & Haudeo vehementem dolorem, partis stuporem, & tandem interitũ subsequi autumant. Quocirca Auicennas ad mentem nõnullorum, embrocham ex aceto tepido supra locum affectum faciẽdam esse probat: deinde emplastrum ex folijs lauri, necnon oleum de pyrethro, & oleum costinũ celebrat: per os verò succũ foliorum lauri cum aceto, & theriacam Andromachi præscribit. Nicander quoq; in Theriacis symptomata huius morsus examinans doloris non insignis, & vulneris exigui paucum effundentis sanguinem meminit, his versibus sic latio redditis.

D

Fœtor, dolor & stupor sunt symptomata huius morsus.

Embrocha ex aceto tepido.

Nec tamen ille graues, vt cætera turba, dolores,
Si velit, infixo cum fortè momorderit, ore,
Suscitat: exiguus non noxia vulnera punctus
(Qui ceu rodentis noctu quæq; obuia muris)
Infligit, modicum tenuis dat plaga cruorem.

Plinius igitur gramen, aduersus talem ictum non infrugiferum remedium proponit:

Ec deinde.

Gramen, & mullus piscis est Remedium.

deinde mullum piscem intrinsecus, & extrinsecus, in tali casu, non parùm vtilitatis esse allaturum promittit. Aetius percussis à Dracone remedia aliorum animalium ictibus conferentia prodesse tradit. Postremò caput canis, vel Draconis, qui momorderit, ad mentem Ponzetti, abscissum, pelle nudatum, & morsui applicatum, patientem sanat: quemadmodum idem præstant omnia illa præsidia, quæ in capite primi libri, fuerunt proposita.

FVGANDI, ET CAPIENDI RATIO.

Gramina medicata.

TRADIDIT Solinus præstantissimos audacia viros antra Draconum explorantes, gramina medicata, nempè somnifera circa specus aspergere, vt Feræ inde exeuntes ea depastæ irriguo turgescãt somno; quoniam dormientium caput, amputant, vt lapillum Draconis pretiosum eruere possint. Quamuis Philostratus, in montanis Draconibus coercendis, aliud artificium recenseat, quo Indi huiusmodi bestias irretire conantur. F Pallium enim coccineum litteris aureis exaratum ante cauernas Draconum extendunt, nam, vi verborum excantationem exprimentium, bestiæ pedetentim irrepentes super pallio dormire coguntur. Interea Indi securibus armati belluam adorientes, eam decollant, vt ex capite lapillum eximant: Quamuis interdum accidat, teste Philostrato, vt Draco aliquem Indum securi munitum intra latibulum attrahat, & deuoret. Campestres autem Dracones, ex eodem authore, sæpè coercentur, dum pugnam cum Elephantis ineunt: nam certamini tunc temporis intenti facillime ab Indis conficiuntur: Hæc autem, & alia similia nugamenta apud Philostratum leguntur.

Dracones certamini intenti facile capiuntur.

Quamobrem in fugandis, & necandis Draconibus satius esse opinamur confugere ad Nicandri præsidia, quę ab ipso in cęteris venenatis bestijs fugandis fuerunt præscripta veluti sunt Cerui, & Damæ cornua, Filix, Libanotis, Cardamum, Melanthium, Sulphur, Thraicius lapis, qui est species Gagatis, Galbanum, Vrtica, Cedrus, & similia, quæ odore, & substantia venenosas animantes interdum fugant, & quandoq; perimunt. G Versus autem Nicandri, latino sermone redditi sunt tales.

In Theriacis.

Ergo procul pelles Serpentum dira venena,
Dura adolens igni ramosaq; cornua Cerui
Interim & exustam comburens Gangida petram
Vincere, quàm nunquam potuit validissimus ignis.
Multifidæ filicis ades quoq; germina pulchra;
Aut radicem indes gustu libanotidis acrem
Cardama cui fuerint æquali pondere mixta.
Atq; pari mole ingulata cornua Damæ,
Tantumdem, & nares ferientis odore melanthi
Asphaltiq; feres pariter cum sulphure mixti.
Aut tu Thraicium combures igne lapillum,
Conspersus gelida subitò qui accenditur vnda:
Extinguiq; solet, modicum si senrit oliuum;
Quemq; tulere feri proprio de flumine Thraces; H
Quod Pontum vocitant, vbi magna armenta sequuntur
Caruinori pecudum ductores, atq; magistri.
Præterea in flamma tetrum spirantia odorem
Galbana, & Acnestis, dentatis sectaq; ferris
Cedrus, vt ipsa scobem referat tenuata minutum,
Hæc mandata igni pellent procul omne venenum.
At tu lustra cana, & syluosa cubilia tergens,
Fusus humi poteris dulcem captare soporem.

His fortè præceptis imbutus Cracus Polonorum Princeps, qui celebrem ciuitatem sublimi, & valida munitum arce, in scopulo *Vanel* cognominato, ad Vistulam

am-

A amnem ædificauit: quam postea à suo nomine Cracouiam appellauit; ingentem Draconem in dicto scopulo delitescentē interemit. Nam hęc bestia esuriens de antro egrediebatur, & feruenti anhelitu veluti pestilentia quadam multos inficiebat: immò per ciuitatem, & suburbia diuagans quæcumq, obuia deuorabat. Quocirca Incolæ, ad hoc euitandum incommodum, tria iumenta ad ostium antri, singulo die, ei offerre cogebantur. Itaq; Cracus deploratī ferè status suorum ciuium misertus, pellem vituli recenter mactari nitro, pice, & sulphure infarciri, & hora consueta, penès orificium cauernæ locari iussit. Bestia autem famelica prorepens, & iumentum putans, vituli exuuias deglutiuit. Interim materia, & præcipuè sulphurea calore accensa interno, tam feruidam excitauit sitim, vt Fera magno impetu de specu egressa ad Vistulam fluuium properans tantam hausit, aquam, vt, aluo dirupta, extincta fuerit. *Cracus Poloneru prin ceps draconem intere mit.*

DENOMINATA; ET COGNOMINATA.

B

CVM infinita penè esse comperiamus, quæ à nomine Draconis, aut denominationem, aut cognomentum sortiuntur. Ab hominibus primò inchoare decreuimus, vt deinceps sigillatim de cęteris animantibus, herbis, lapidibus, & alijs inanimatis disseramus. Itaq; Franciscus Draco fuit vnus ex illis, qui in itinere ad Americam, & laboris, & iacturarum contemptor, ob res gestas, maximam sibi laudem, & gloriam comparauit. Dracula Valachus fuit Imperator omni magnitudine animi, & constantia præstantissimus, qui cæteris verum fortitudinis specimen præbuit, vt in historijs rerum Persicarum legitur. Dracus autem, ex Liuio Acheorum Dux, primusq; Achaici motus author, qui postea ad isthmon à L. Mumio consule fuit superatus. Draconides à Suida in numero triginta Tyrannorum collocatur. Dracontius fuit Campaniæ Iudex Christi fideles crudeliter insectans, quem D. Sosius: coram ipso ligatus à Surio in hunc modum locutus esse perhibetur. *Quodam præsagio Dracontius es appellatus: si*
C *quidem ille temerarius Draco, per organum oris tui loquitur sicq; illius instar, & nomen, & venenatam linguam possides.* Quamuis Dracontij etiam nomine quidam Episcopus, & Christi confessor à Surio fuerit memoratus. Dracona fuit nomen, vel cognomen cuiusdam mulieris, in quam Ioannes Franciscus Apostolus sic canit. *Cognomen. ta Virorum ex Draconibus. Dracōtides Dracōtius. Dracontius Episcopus. L.4. epigr.*

Desine iam madidos phœbeis pandere crines,
Desine iam radijs, dia Dracena tuos,
Phœbus vt ipse tua vincatur luce, vides ne?
Vt pudet, vt celeres decolor vrget equos?

Alioquin, δρακοντοειδεῖς Dracones imitans apud Atheneum legitur. Et δρακοντόπους Draconum pedes habens, & δρακοντολέτης, Draconis interfector dicitur, quo nomine Phæbus Draconem Pythonem perimens fuit insignitus. *Draconigena qui fuerint.*

Draconigenæ olim Thebani Bæotiæ fuerunt appellati: propterea quòd ex Draconis dentibus satis progeniti esse credebantur. At Draconarij, siue Draconiferi olim vocabantur, qui Insignia militaria Draconis iconem referentia gestabant. Non defuerunt tandem familiæ, & Romæ, & Bononiæ, qui à Draconibus cognomentum traxerunt. *Draconarij qui.*

D Succedunt cæteræ animantes ponderandæ, vt δρακαινίδες, nempe Dracunculi pisces, qui Graculo pisci similes esse feruntur. Sunt etiam in Nilo, vt aliqui authores referunt, quædam animalia ad similitudinem Draconis, vulgò Coeatrix dicta, quæ nisi sint Crocodili, alia animalia Draconē æmulantia in Nilo non nouimus. Item Dracæna nimirum Draco fœmina: vt omittamus canem Geryonis in Erythea habentem duo canis capita, & septem Draconis, cuius meminit Varinus in Scilla, quoniam id figmentum esse arbitramur.

Subsequuntur varię plātæ quę ab hac Fera videntur esse denominatę. In primis Columella meminit cuiusdam pręcocis vitis Veteribus incognitę, quam Dracōtion vocitari tradit, eamq; fęcunditate, & amænitate ad generositatem vini Amineę comparat. Item à Fuchsio Dracontium Botrys ad morsus anguium, canis, & cuiuscumq; venenati. *Lib. 3. de re rust. cap. 2.*

L. 3. de causis plant. c. 26. Triticum Dracontiũ dictum. Draconon duplex. Ptarmica Matth. est dracunculus ferrato folio.

animantis cõmendatur. Dracontiũ triticum memoratur à Theophrasto, & hanc tritici speciem illam esse scripsit Plinius, quā à Græcia, argumento crassissimi calami cæteris tritici speciebus prætulit. Immo Dracontium cucurbitam possumus appellare, quæ erescendo intorti Draconis figuram æmulatur. Amplius Draconon nominatur lac Cyrenaicum, & Draconon etiam dicitur erythrodanum, siue rubia Tinctorum, quæ à rubicundo colore nomen sortitur. Colitur in hortis frigidioribus lapathi species, succo sanguinei coloris referta; idcirco hæmalapathum, nempe lapathum sanguineum, vel rubens dicitur: Hæc eadem planta apud Gesnerum, in horto medico, sanguis Draconis herba fuit nuncupata. Ptarmica Matthioli vocatur Bahuino Dracunculus aquaticus ferrato folio, & Dodoneo Draco syluestris. E

Dracunc. horten. quo artificio nascatur.

In hortis, nostra ætate, quędam planta angusti folia, gustu acris, in acetarijs frequenter adhibita, sub nomine Dracunculi, vel Draconis hortensis colitur; cuius neq; Græci, neq; Arabes meminerunt: propterea quod, cultorum mangonio, non autem semine productam esse attestantur; dum lini semen excauatis cæpis inditum terra obruunt; Hæc autem artificiosa cultura Matthiolo parùm fuit credibilis: cum opus experientię illius fuerit refragatum. Nihilominus à viris fide dignis intelleximus, quod si quis in afflatu marino, semen lini scillæ non auulsæ inserat, proculdubio fiet voti compos. F

Dracunculi maioris descriptio. L. 24. c. 16. Arum Arisarum. Aru Ægyptium florẽ & pistillũ producit.

Alioquin Dracunculus apud Botanicos est planta, quæ Dracontea, Serpentaria, & Dracunculus maior nominatur, ad primas Serpentium vernationes à terra erumpens; hanc quidam ex sanguine Draconis olim natam fuisse fabulantur; quandoquidem, ad ludentis naturæ miraculum, singulari caule maculis sanguineis variegato attollitur, è cuius foliato fastigio quædam vaginula in mucronem sensim turbinatum prosilit, quæ cum dehiscens se pandit, apertum Draconis rictũ repręsentat, dum solidum quoddam cornu quasi animalis lingua ex concauo vaginę sinu emicat. Plinius etiam meminit Ari herbæ, cuius radicem Arum, caulem verò Dracontiũ vocari asserit. Immò & Arisarum Dracunculus minor apud Gesnerum in Appendice, & Dracunculus alter in historia Cordi nominatur. Nos autem Ari quinq; species, & Arisari duas obseruauimus; præter Arum Ægyptium, quod vocatur colocassia, cuius florem, & pistillum habuimus, & pingi curauimus: quamuis ab huiusmodi planta hoc produci negent, cum illud non viderint.

Dracunculus morbi species. L. 10. de loc. aff. c. 3.

Chirurgi, inter species vlcerum ab atra bile pendentium, quamdam affectionem Dracunculum nuncupatam recensent; de qua fortè locutus est Agatarchides, in tractatu Maris Rubri; quando retulit in multis circa mare rubrum ægrotantibus paruos quosdam Dracunculos in musculosis potissimum partibus crurum, & brachiorum aliquando apparuisse, qui statim atque tangebantur illicò refugiebant. Quare natura huius affectionis magnam dubitandi ansam medicis præbuit. Quapropter Galenus agens de locis affectis, scriptum reliquit, quòd generatio pilorum per vrinam excretorum non est magis admiranda, quàm ortus Dracunculorum, qui lumbricis similes in tibijs hominum quamdam Arabiæ regionem incolentium nascuntur; quos cum non viderit Galenus, quidquam de illorum origine, atq; natura determinare noluit. Soranus medicus, qui vixit ætate Galeni (referente Paulo Ægineta) hos Dracunculos negat esse animantes, sed tenues quosdam neruos sub cute motos esse affirmat. Author Introductionis, seu finitionum medicarum, Dracunculum morbum varicibus similem, & eodem modo, quo varices, curari posse definit. Vnde Guido, & alij Authores hac moti authoritate, hos Dracũculos ad varicum genus reduxerunt: ideoq; ab eodem G

Vena Medẽ quid sit. Li. 4. c. vlt. Curatio.

Guidone, & Auicenna hic affectus vena meden fuit nuncupatus, quia, in vrbe Medina fuerit frequens; Albucasi vena ciuilis dicitur. Paulus Aegineta hunc morbum Dracunculum cognominatum, apud Indos, & Regionem Aegypti, in partibus musculosis humani corporis generari asseuerauit. Ætius hos Dracunculos lumbricis similes esse constituit; hosque facta prius suppuratione, cutem dissecando, extrahendos esse opinatus est. H

Lib. 7.

Tandem Pareus, cuius opinioni adstipulamur, hanc affectionem Dracunculum animatum esse minimè putat; cum illi non sit ad generationem opportunitas, sed nomen Dracunculi meruisse scribit, quoniam vniuersa sua conformatione, colore, mole, & figura, Dracunculi imaginem exprimit: deinde illa materia animata esse videtur, quia humor huius affectus est tenuis, & feruidus, atq; maximo impetu ad partem decurrit.

Itaq;

A Ita q; concludendum est hunc Dracunculum nil aliud esse, quàm abscessum in genere venoso à feruore sanguinis pendentem, cuius præsidia apud authores medicos legenda sunt. *Hic dracunculus non est animatus.*

Non est omittendus lapillus à Dracone cognominatus, qui Græcis δρακοντίας λίθος Latinis gemma Dracontia, siue Draconites dicitur, hic lapis in capite Draconum, ad mentem Plinij, & Solini generatur, & ab animali viuente eruitur; huius vsu Reges Orientis summoperè gloriati feruntur. Meminimus legisse apud Marsilium Ficinum, fuisse allatum lapidem ex capite Draconis erutum, instar nummi rotundum, punctis quasi stellis ordine quodam dispositis insignitum, qui aceto perfusus, rectà parumper mouebatur, mox obliquè, & tandem in gyrum ferebatur, donec vapor aceti euanesceret. Ideoq; existimauit Marsilius hunc lapillum, cælestis Draconis naturam, & quasi figuram habere, immo, & illius motum consectari. Verùm hic lapis astris decoratus nil aliud est, nisi Astroites, vulgò *Pietra stellaria* apud Agricolam, cuius sex differentiæ monstrantur. Quare concludendum erit lapidem Dracontiam Ficini non ex capite Draconis, sed ex terræ visceribus erui: quapropter hic lapis Astroites, Dracontia Ficini *L.37.c.10. L.3.de vita cælitus compar.* *Astroites lapis qualis.*

B poterit appellari. Non erit tamen negandum lapillum in capite Draconis posse gigni præterquàquòd in capite Hydri, & Chelydri nasci gemmam obseruauimus, quæ & ipsa Draconites appellatur. Cesalpinus Draconitem describit effigie corniculi, abscissa cuspide, colore partim nigro, partim flauescente, splendido non pellucido, ad cuius basim linea nigra circumdat speciè Serpentis. *L.2.de Metal.*

Alius est lapis à natura in visceribus terræ productus, qui Vulgò lapis sanguinis, seu hæmatites, & secundùm Belluacensem, sanguis Draconis appellatur. Quamuis, in officinis, sanguis Draconis tanquam quid omninò diuersum ab hæmatite monstretur, quod cinnabaris à Veteribus fuit nuncupatū; nā cinnabaris secundùm Plinium, est vox indica denotans sanguinem Draconis pondere Bari, nempe Elephanti morientis elisi: cum vtriusq; animalis pereuntis sanguis permixtus tale genus pigmenti, nimirum cinnabarim producat. Dioscorides taxat illos, qui cinnabarim sanguinem Draconis esse existimarunt, & meritò; quoniam apud Auicennam, & Serapionem legitur, quòd cinnabaris est succus cuiusdam plantæ: quamuis postea hic succus densatus non sit vera Dioscoridis cinnabaris. Clarissimus Falc ppius fuit huius opinionis cinnabarim Dio- *Cinnabaris ex Plinio quid sit*

C scoridis esse verum sanguinem Draconis in lacryma apud Pharmacopæos. Hodie etiam Illyricis hæc lacryma Dracugna nominatur; cuius meminit Dioscorides, quando cinnabarim ex Africa delatam nominauit; ad contradistinctionem cinnabaris simpliciter, quæ est fossilis, & minio similis: immò interdum in tali cinnabari argentum viuum nascitur. Hæc species ex fodinis Bohemiæ nobis fuit communicata, in qua apparent guttæ ex argento viuo stillantes, cum minio fossili colore iecoris. Præter hanc speciem, aliam non modò cum argento viuo, sed etiam cum pyrite obseruauimus. Immò & tertiam cum argento viuo, & fluore diligentissimus pharmacopola Ioannes Baptista Fulcrus Lucensis nobis est impertitus. Præter has species, assignatur cinnabaris factitia ex sulphure, & argento viuo; & omnes prædictæ species prorsus discrepant à sanguine Draconis, seu cinnabari, quæ est species gummi, seu lacrymæ stillantis ab arbore Dracone cognominata in Africa cuius medicamenti vsus in hęmorrhagia est frequens. Verùm Langius dubitat, quòd sanguis Draconis nostrę ętatis ad varios vsus in officinis seruatus sit vitiatus. Putat enim esse sanguinem caprillum cum minio, & immaturorum sorborum decoctione densatum quemadmodum olim etiam adulterabatur. *Dracugna est nomē Illyricum.* *Cinnabaris factitia ex quibus cōponatur.* *Adulterat. sanguinis draconis.*

D Supersunt examinanda loca à Dracone denominata; inter quę non infimum occupat locum Thebę vrbs Bœotię Draconigena cognominata; propterea quòd à viris ex Draconis dentibus natis olim constructa fuerit. Huius meminit Ouidius hunc in modum. *Lib.3.fast.*

Inq; Draconigenam nymphis comitantibus vrbem.
Desilit, & natos eripit inde suos.

Pręterea, ex Stephano, in Icaria insula alia fuit ciuitas dicta vrbs Draconum, item mōs. Ac Dracuina oppidum est Rhetiæ in Sueuia Cisdanubiana, quamuis alij aliter sentiant. Amplius, ex Petro martyre, in India occidentali est locus caput Draconis nuncupatus. Pariter, apud Plinium, Dracnnon est insula maris Aegæi deserta: quemadmodum Dracontens, siue Draconum insula maris Africi. Deniq; secundum Petrum martyrem, fau- *Vrbs draconum Mons draconum.* *Decad.1.l.6.*

ees in mari octo milliarium, os Draconis appellantur. quid plura? Amnes quoq; à Dra- E
cone cognominati sunt, vt Draconus, siue Drachonus, alij legunt Draum, fluuius est
Galliæ Belgicæ per Lotharingiam in Morelam fluens, cuius meminit Ausonius.

Draconus fluuius.

Prætereo paruum Lasuram, tenuemq; Draconum.

Item Dracon paruus est Campaniæ amnis in confinio Picentium, ex medio oriens Ve-
suuio, & iuxta Noceriam vrbem fluens. His addamus fontem Draconis locum iuxta
Hierusalem: vnde postea porta ciuitatis, per quam ad hunc exibant locum, porta Dra-
conis fuit nuncupata.

Fons draconis vbi.

Ad finem recensenda sunt nonulla alia inanimata à Dracone denominata: vt Dra-
contium capitis ornamentum δρακοντώδης, Draconibus plenus, δρακόντιος anguinus, &
δρακοντόμαλλος, Dracontino crine. Cæterum, apud Chymistas, Draconis apósperma-
tismum est argentum viuum Vulgi, & fel Draconis, siue fellis oleum est argentum
viuum ex stanno, diciturq; Leo suauior in scholijs Paracelsi. Demum cauda Draconis
est sperma lapidis, quod postea in operatione ab ipso Dracone vocatur: est autem resi-
duum duarum aquarum ex Sole, & Luna compositarum, vel potius residuũ vnius aquæ
in singulis vasis seruatum: qua de re legendus est Mercolinus. Addamus Denominatis F
coronidem, nimirum quando aliquis planeta progrediens deflectit ab ecliptica, aut
versus austrũ, aut versus septentrionem, tũc locus ad septentrionem, nodus ascendens,
& caput Draconis nuncupatur: locus verò tendens ad Austrum, nodus descendens, &
cauda Draconis dicitur. Quare luminaria iuxta caput, & caudã Draconis opposita pro-
ducunt Lunæ eclipsim, quia tunc terra diametraliter inter Solem, & Lunã locatur: nam
diameter sphæræ tria centra, nempè Solis, Lunæ, & terræ tangit, & vmbra terræ neces-
sario super corpus Lunæ cadit, & eclipsim generat. Et hæc de Denominatis dicta sint.

Fel draconis, quid sit apud Chimistas.

Cauda draconis apud Chymistas quid.

Cauda, & caput draconis quid sit apud Astrologos.

EPITHETA.

IVXTA varias huius animalis conditiones, & prærogatiuas; Autho-
res ei varia addiderunt epithera. Primumq; ratione aspectus, & figuræ,
Græcis dicitur αἱματωπὰς, nempe cruenti aspectus. Item βλοσυρωπὸς
trux, & σμερδαλέος, idest intuitu terribilis. Vocatur etiam Nazian- G
zeno αἰολοσκόπος, quia variè intueatur. Idcirco Latini Draconem
toruum, & horribilem nuncuparunt. Aliquando dictus fuit οὐραῖος, ni-
mirum Serpentis caudam habens, item σκολιὸς tortuosus, & obliquus. Apud Apollo-
nium δράκοντες χρυσόλοφοι, scilicet cristis aureis insigniti vocantur, & fortè etiam iuba-
ti. Quare huc respiciens Author ad Herenium sic scribebat. Iste quotidie per forum
medium tanquam iubatus Draco serpit. Immò Dracones aligeri dicuntur, loquendo
tamen de illis, qui alis referti sunt. Demiramur Euripidem, cui πολύκρανος, nempe
multiceps Draco cognominatur: sed forsitan hic author de Dracone monstroso ver-
ba faciebat.

Epitheta ratione aspectus.

L. 4. Argonaut.

Lib. 4.

Ratione coloris, ab Homero nominatur κυάνεος, quia, secundũ Hesychium, στιγ-
ματα κυάνεα κατὰ νῶτα habeat, quasi non totus Draco, sed maculis tantùm cæruleus
esse videatur. Hinc ποικίλος, varius, & versicolor, item ποικιλονῶτος dorsum macu-
losum habens. Sed Euripides δράκοντα πυρσόνωτον dixit, quia tergum rufum habeat.
Nec mirum, quoniam φοινιὸς, seu φοινικόεις, scilicet puniceus aliquando ab Homero
nominatur. Tandem γλαυκὸς idem, quod γλαυκός, seu γλαυκωπὸς secundum Pinda- H
rum, quia glaucis, aut cæsijs oculis sit refertus. Latini respicientes colorem, aliquan-
do Draconem cæruleum, interdum maculosum, & viridem indigitarunt.

Epitheta respiciẽtia colorem.

In Hercule fur.

Ratione cibi, Draco dicitur, ὠμηστὴς, nempe crudiuorus, & κρεανόμος, quia carnes
distribuat, & forsitan ita Lycophroni vocatur, quia animantia capta trucidet, & euisce-
ret. Ideoq; ab Euripide nuncupatur θηρότροφος, quoniam Feris vescatur: alioquin θηρο-
τρόφος nutriens Feras exponitur.

Epitheta ratione cibi.

Quoad veneficam qualitatem, nonnullis Græcis dicitur ἰοβόλος, nempe venenum
iaciens: quamuis hoc vocabulo sagittas etiam iaculans significetur. Item ἰοβόρος, quod
epitheton draconi bifariam competere videtur; tum quia veneniuorus, tum quia sit
venenatus. Idcirco ab Euripide vocatur etiam φόνιος, idest lethifer, cum ab eodem au-
thore

Epitheta malã qualitatem respiciẽtia.

A more ἔχις φονία, scilicet vipera lethalis appelletur. Rursus nominatur βλοσυρὸς truculentus, & Nazianzeno ἀδευκὴς acerbus, necnon αἱμοβόρος, seu αἱματοβόρος, sanguinarius. Alijs dictus fuit κρατερὸς, violentus, ὀλόμενος, idem, quod ὀλοὸς, siue ὀλοὸς perniciosus πελώριος, immanis, & δυσπλὴς, grauis, & atrox. Apud Homerum legitur βροτολοιγὸς, idest hominum interemptor, Martis epitheton, quod etiam nonnulli competere Draconi voluerunt. Hinc Latini Draconem immitem, immanem, sæuum, & venenosum dixerunt.

Non defuerunt aliæ Draconis proprietates, à quibus Draco epitheta sortitus est. Ab Oppiano ἑρπυστὴς, nempè reptator, & συριστὴς, quasi sibilans, necnon ab Orpheo θηροτύπος, quasi cauda verberans vocitatur. Hinc fortè alijs Græcis βριαρὸς, robustus, & ἀμαιμάκετος, inexpugnabilis cognominatur. Immò apud Lycophronem dicitur ἄγριος, nimirum agrestis, & ferus, & rursus apud Oppianum, ἀμειλικτος, quasi asper, crudelis, & rigidus. *Epitheta respicientia alias draconis proprietates.*

Ratione vigilantiæ, apud Ouidium insomnis, & insopitus legitur: quare apud Hesychium fortè οἰκουρὸς δράκων nuncupabatur, quia Palladis ædem custodiret. Deinde, *Vigilantia draconum.*
B quoniam astuta est bellua, Nazianzeno ἀγκυλομήτης, nempè obliqua agitans consilia, & versutus exponitur. Alioquin πυρφόρος, seu πυρόφορος ignifer fortè dictus, quia interno æstuet incendio. Aliter γηγενὴς ab Euripide dicitur, nempè ex terra ortus; quoniam Prisci, Dracones olim ex terra genitos fuisse arbitrabantur. Deniq; ἀργᾶς, ad mentem aliquorum, est genus Serpentis, vt in primo Libro exposuimus. Nihilominus multi asseuerant hoc nomen fuisse epitheton Draconis: qua de re Aeschines, hoc nomine, Demosthenem, ob ferinos, & agrestes mores insigniuit.

Postremò, ratione loci, Draconem Indicum, Libycum, & Massylium, Poetæ latini indigitarunt. Sed non est omittendum hoc nomen (Elephantias) quod aliqui attribuerunt serpenti morsu suo elephantiasim generanti: cum tamen Salmasius in Solinum censeat potius, quòd ἐλεφαντίας sit epitheton Draconis, & potissimum illius speciei, quæ in India Elephantem aggreditur, vt eius sanguinem sorbeat: quapropter non est admiratione dignum, si, apud Aristophanem, Draco αἱματοπότης, idest sanguinipota nominetur. Aliquando etiam ab Homero, ὄρειος, nempe monticola vocatus fuit; cum loca montosa hoc animal summopere diligat. *Epitheta ratione loci.* *Iliad χ.*

C

MYTHOLOGICA.

PRISCI perpetuas agitantes fabulas, currum vnicuiq; planetæ à diuersis tractum animalibus assignarunt: has autem animantes illas esse pronunciabant, quæ in singulorum Deorum tutela esse credebantur. Quapropter currum Lunæ a duabus Virgunculis, currũ Solis a b equis, Martis à Vulpibus, Iouis à Pauonibus, Veneris à geminis columbis, Mercurij à gallis, & demùm Saturni plaustrum à Draconibus vehi fabulati sunt. Præterea non solum currui Saturni, sed etiam Cereris Dracones adiunxerunt. Ideo Ceres, postquam Triptolemum arandi, & seminandi artem docuerat, egrediens Celei domo, currum à Draconibus alatis tractum conscendisse fingitur. Quocirca Ouidius sic canit. *Currus planetarum à quibus trahantur animalibus.* *Li. 5. Fast.*

Dixit, & egrediens nubem trahit, inq; Dracones
D *Transit, & alifero tollitur axe Ceres.*

Sunt etiam multi, vt Hesiodi interpres, qui Dracones Cereris, volumina de agricultura à Triptolemo conscripta interpretentur: quamuis alij, longos sulcos ab aratro formatos, per Dracones Cereris significari dixerint. Amplius Medeam, combusto Creontis palatio, Draconibus alatis, per aerem, Thebas vectam fuisse tradunt. De hoc Ouidius sic canit. *Li. 2. Fast.*

Vectam frænatis, per inane Draconibus, egens
Credulus immerita Phasida fouit ope.

Alij, vt Diodorus Siculus, asserunt Medeam quibusdam cantionibus ita fuisse operatam, vt Diana per aerem à Draconibus veheretur. De tali curru hæc habet Ouidius.

Nec frustra volucrum tractus ceruice Draconum

Currus

ces in mari octo milliarium, os Draconis appellantur. quid plura? Amnes quoq; à Dra- E
coue cognominati sunt, vt Draconus, siue Drachonus, alij legunt Draum, fluuius est Galię Belgicę per Lotharingiam in Morelam fluens, cuius meminit Ausonius.

Draconus fluuius.

Praetereo paruum Lasurum, tenuemq; Draconum.

Item Dracon paruus est Campanię amnis in confinio Picentium, ex medio oriens Vesuuio, & iuxta Noceriam vrbem fluens. His addamus fontem Draconis locum iuxta Hierosalem; vnde postea porta ciuitatis, per quam ad hunc exibant locum, porta Draconis fuit nuncupata.

Fons draconis vbi.

Ad finem recensenda sunt nonulla alia inanimata à Dracone denominata: vt Dracontium capitis ornamentum δρακοντώδης, Draconibus plenus, δρακόντειος anguinus, & δρακοντόμαλλος, Dracontino erine. Cæterum, apud Chymistas, Draconis apospermatismum est argentum viuum Vulgi, & fel Draconis, siue fellis oleum est argentum viuum ex stanno, diciturq; Leo suauior in scholijs Paracelsi. Demum cauda Draconis est sperma lapidis, quod postea in operatione ab ipso Dracone vocatur: est autem residuum duarum aquarum ex Sole, & Luna compositarum, vel potius residuū vnius aquę in singulis vasis seruatum: qua de re legendus est Mercolinus. Addamus Denominatis F coroidem, nimirum quando aliquis planeta progrediens deflectit ab ecliptica, aut versus austrū, aut versus septentrionem, tūc locus ad septentrionem, nodus ascendens, & caput Draconis nuncupatur: locus verò tendens ad Austrum, nodus descendens, & cauda Draconis dicitur. Quare luminaria iuxta caput, & caudā Draconis opposita producunt Lunæ eclipsim, quia tunc terra diametraliter inter Solem, & Lunā locatur: nam diameter sphęræ tria centra, nempè Solis, Lunæ, & terrę tangit, & vmbra terræ necessario super corpus Lunæ cadit, & eclipsim generat. Et hæc de Denominatis dicta sint.

Fel draconis, quid sit apud Chimistas.

Cauda draconis apud Chymistas quid.

Cauda, & caput draconis quid sit apud Astrologos.

EPITHETA.

IVXTA varias huius animalis conditiones, & prærogatiuas, Authores ei varia addiderunt epitheta. Primumq; ratione aspectus, & figuræ, Græcis dicitur αἱματωπὰς, nempe cruenti aspectus. Item βλοσυρωπὸς, & σμερδαλέος, idest intuitu terribilis. Vocatur etiam Nazianzeno αἰολοσκόπος, quia variè intueatur. Idcirco Latini Draconem toruum, & horribilem nuncuparunt. Aliquando dictus fuit ὁ φίμρος, nimirum Serpentis caudam habens, item σκολιὸς tortuosus, & obliquus. Apud Apollonium δράκοντες χρυσόλοφοι, scilicet cristis aureis insigniti vocantur, & fortè etiam iubati. Quare huc respiciens Author ad Herenium sic scribebat. Iste quotidie per forum medium tanquam iubatus Draco serpit. Immò Dracones aligeri dicuntur, loquendo tamen de illis, qui alis referti sunt. Demiramur Euripidem, cui πολύκρανος, nempe multiceps Draco cognominatur: sed forsitan hic author de Dracone monstroso verba faciebat. G

Epithet a ratione aspectus.

L. 4. Argonaut.

Lib. 4.

Ratione coloris, ab Homero nominatur κυάνεος, quia, secundum Hesychium, σίγματα κυάνεα κατὰ νῶτα habeat, quasi non totus Draco, sed maculis tantùm cæruleus esse videatur. Hinc ποικίλος, varius, & versicolor, item ποικιλονώτος dorsum maculosum habens. Sed Euripides δράκοντα πυρσόνωτον dixit, quia tergum rufum habeat. Nec mirum, quoniam φοινιὸς, seu φοινικόεις, scilicet puniceus aliquando ab Homero H nominatur. Tandem γλαυκωψ idem, quod γλαυκὸς, seu γλαυκωπὸς secundum Pindarum, quia glaucis, aut cæsijs oculis sit refertus. Latini respicientes colorem, aliquando Draconem cæruleum, interdum maculosum, & viridem indigitarunt.

Epitheta respiciētia colorem.

In Hercule fur.

Ratione cibi, Draco dicitur, ὠμηστὴς, nempe crudiuorus, & κρεονόμος, quia carnes distribuat, & forsitan ita Lycophroni vocatur, quia animantia capta trucidet, & cuiscere. Ideoq; ab Euripide nuncupatur θηρότροφος, quoniam Feris vescatur: alioquin θηροτρόφος nutriens Feras exponitur.

Epitheta ratione cibi.

Quoad veneficam qualitatem, nonnullis Græcis dicitur ἰοβόλος, nempe venenum iaciens: quamuis hoc vocabulo sagittas etiam iaculans significetur. Item ἰοβόρος, quod epitheton draconi bifariam competere videtur; tum quia veneniuorus, tum quia sit venenatus. Idcirco ab Euripide vocatur etiam φόνιος, idest lethifer, cum ab eodem authore

Epitheta malā qualitatem respiciētia.

A thore ἔχις φονίη, scilicet vipera lethalis appelletur. Rursus nominatur βλοσυρὸς trucu-lentus, & Nazianzeno ἀδευκὴς acerbus, necnon αἱμοβόρος, seu αἱματοβόρος, sanguinarius. Alijs dictus fuit κρατερὸς, violentus, οὐλόμενος, idem, quod ὀλοός, siue ὀλοὸς perniciosus πελώριος, immanis, & δασπλὴς, grauis, & atrox. Apud Homerum legitur βροτολοιγός, idest hominum interemptor, Martis epitheton, quod etiam nonnulli competere Draconi voluerunt. Hinc Latini Draconem immitem, immanem, sæuum, & venenosum dixerunt.

Non defuerunt aliæ Draconis proprietates, à quibus Draco epitheta sortitus est. Ab Oppiano ἑρπυστὴς, nempè reptator, & συρικτὴς, quasi sibilans, necnon ab Orpheo θηροτύπος, quasi cauda verberans vocitatur. Hinc fortè alijs Græcis βριαρὸς, robustus, & ἀμαιμάκετος, inexpugnabilis cognominatur. Immò apud Lycophronem dicitur ἄγριος, nimirum agrestis, & ferus, & rursus apud Oppianum, παραμείλικτος, quasi asper, crudelis, & rigidus.

Epitheta respicientia alias draconis proprietates.

Ratione vigilantiæ, apud Ouidium insomnis, & insopitus legitur: quare apud Hesychium fortè οἰκουρὸς δράκων nuncupabatur, quia Palladis ædem custodiret. Deinde,

Vigilantia draconum.

B quoniam astuta est bellua, Nazianzeno ἀγκυλομήτης, nempè obliqua agitans consilia, & versutus exponitur. Alioquin πυρφόρος, seu πυροφόρος ignifer fortè dictus, quia interno æstuet incendio. Aliter γηγενὴς ab Euripide dicitur, nempè ex terra ortus; quoniam Prisci, Dracones olim ex terra genitos fuisse arbitrabantur. Deniq; ἀργᾶς, ad mentem aliquorum, est genus Serpentis, vt in primo Libro exposuimus. Nihilominùs multi asseuerant hoc nomen fuisse epitheton Draconis: qua de re Aeschines, hoc nomine, Demosthenem, ob ferinos, & agrestes mores insigniuit.

Postremò, ratione loci, Draconem Indicum, Libycum, & Massylium, Poetæ latini indigitarunt. Sed non est omittendum hoc nomen (Elephantias) quod aliqui attribuerunt serpenti morsu suo elephantiasim generanti: cum tamen Salmasius in Solinum censeat potius, quòd ἐλεφαντίας sit epitheton Draconis, & potissimum illius speciei, quæ in India Elephantem aggreditur, vt eius sanguinem sorbeat: quapropter non est admiratione dignum, si, apud Aristophanem, Draco αἱματοπότης, idest sanguinipota nominetur. Aliquando etiam ab Homero, ὄρειος, nempe monticola vocatus fuit; cum loca montosa hoc animal summopere diligat.

Epitheta ratione loci.

Iliad χ.

C

MYTHOLOGICA.

PRISCI perpetuas agitantes fabulas, currum vnicuiq; planetæ à diuersis tractum animalibus assignarunt; has autem animantes illas esse pronunciabant, quæ in singulorum Deorum tutela esse credebantur. Quapropter currum Lunæ a duabus Virgunculis, currũ Solis a b equis, Martis à Vulpibus, Iouis à Pauonibus, Veneris à geminis columbis, Mercurij à gallis, & demùm Saturni plaustrum à Draconibus vehi fabulati sunt. Prætetea non solum currui Saturni, sed etiam Cereris Dracones adiunxerunt. Ideo Ceres, postquam Triptolemum arandi, & seminandi artem docuerat, egrediens Celei domo, currum à Draconibus alatis tractum conscendisse fingitur. Quocirca Ouidius sic canit.

Currus planetarum à quibus trahantur animalibus.

Li. 5. Fast.

Dixit, & egrediens nubem trahit, inq; Dracones
Transit, & alifero tollitur axe Ceres.

D Sunt etiam multi, vt Hesiodi interpres, qui Dracones Cereris, volumina de agricultura à Triptolemo conscripta interpræteutur: quamuis alij, longos sulcos ab aratro formatos, per Dracones Cereris significari dixerint. Amplius Medeam, combusto Creontis palatio, Draconibus alatis, per aerem, Thebas vectam fuisse tradunt. De hoc Ouidius sic canit.

Li. 2. Fast.

Vectam frenatis, per inane Draconibus, agens
Credulus immerita Phasida fouit ope.

Alij, vt Diodorus Siculus, asserunt Medeam quibusdam cantionibus ita fuisse operatam, vt Diana per aerem à Draconibus veheretur. De tali curru hæc habet Ouidius.

Nec frustra volucrum tractus ceruice Draconum

Currus

Currus adest, aderat demissus ab æthere currus.

Denuò Mythologi tradiderunt Gigantum effigiem ita fuisse formatam, vt eorum pedes in volumina Draconis desinerent. Idq; fictum fuisse multi produnt, vt intelligeremus eos nihil recti, aut sublimis vnquam cogitasse. Immò ab ijsdem Gigantibus Draconem Mineruæ obiectum fuisse memorant; quem Dea comprehensum, & consortum ad sydera iecisse, & axi cælesti fixisse perhibetur. Idcirco hodie inter duas Vrsas talem Draconem locatum intuemur. Interim contorta Gigantum crura in mentem reuocant Erichtonium, qui cruribus serpentinis natus esse ferebatur: scilicet dum Minerua Vulcano in matrimonium tradita, prima nocte, è lecto mariti euanuit: siquidem Vulcanum tunc in terram concidisse, & semen profudisse fabulantur; ex quo Erichtonius dicitur ortus, à Minerua enutritus, & in cista inclusus, assignatusq; filiabus Cecropis, Aglauro, Pandroso, & Hersæ, hoc mandato, ne cistam ante eius aduentum recluderent. Verùm Aglauron, & Pandroson curiositate ductæ, cistam aperuisse, & circa infantem Draconem inuolutum conspexisse feruntur: id expressit Ouidius his versibus.

Draco inter duas cælestes vrsas.

L. 2. metā.

———— nam tempore quodam
Pallas Erichtonium prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo texta de vimine cista,
Virginibusq; tribus gemino de Cecrope natis
Seruandam dederat, sua ne secreta viderent
Addita fronde leui densa speculatur ab vlmo,
Quid facerent: commissa dua sine frande tuentur.
Pandrosos, atq; Hersa timidas vocat vna sorores
Aglauros, nodosq; manu diducit, & intus
Infantemq; vident, apporrectumq; Draconem.

Filiæ Cecropis quot fuerint.

Nomina Hesperidū

De horto Hesperidum, notas esse omnibus arbitramur Hesperides tres fuisse Hesperi filias; scilicet Aeglam, Heretusam, & Hesperetusam, quæ, vt fabulantur Poetæ; Hortum auriferis arboribus consitum habuerunt, cui peruigilem Draconem tanquam custodem adhibuerunt; quo postea, vel sopito, vel occiso, Hercules poma inde aurea abstulisse dicitur. Referunt nonnulli non aureas arbores, sed pecudum greges exquisita pulchritudine insignes ab Hesperidibus possessos fuisse, quibus pastorem nomine Draconem præfixerunt; quas postmodum oues aureas ex Africa in Græciam Hercules exporttauit. Plinius tradit Hortos Hesperidum flexuoso quodam Maris meatu fuisse cinctos, qui procul intuentibus Draconis effigiem repræsentabat. Alij eruditi viri hanc finctionem poeticam ad sensum astrologicum traxerunt: ideoq; promulgarunt Hesperides fuisse stellas Cœli, vel Temporis vespertini filias, Hortum cū pomis aureis in Occidente habentes: quoniam stellæ rotundæ tanquam mala, & instar auri micantes nonnisi post Solis occasum apparent: signiferum verò circulum, nempe Zodiacum, instar Draconis obliquum, harum fuisse custodem voluerunt. Quapropter quādo Hercules ab Hortis Hesperidum poma aurea surripuisse perhibetur, Astrologiæ scientiam ab Hercule in Græciam fuisse delatam significatur.

Draco pastor.

Quis Astrologiam Græcos docuerit.

De Dracone autem Velleris aurei custode, quid dicendum est? Diodorus Siculus hanc narrat fabellam Aethæ in Ponto regnanti ab oraculo responsum fuit datum, ipsum tunc obiturum, cum exteri nauigio delati aureum vellus sustulissent. Idcirco rex hanc disseminari famam iussit, se omnes hospites Dijs immolare, vt hoc diuulgato, cuncti itinerantes eum abhorrerent accessum: templum quoq; muro circumdedit, eiq; frequentes custodes ex Taurica accitos apposuit; quare dixerunt tauros ignem spirantes circa templum versari, & vellus à Dracone custodiri. Quamuis postea Iason opera Medeæ adiutus Draconem soporauerit, & Medeam cum vellere aureo in Patriam reuexerit. De hac expeditione Iasonis in Colchos legendus est Ouidius, vbi canit.

L. 4. Bybl. rer. antiq.

Velleris aurei fabula.

L. 7. metā.

Peruigilem superest herbis sopire Draconem,
Qui crista, linguisq; tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ,
Hunc postquam sparsit lethei gramine succi,
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt.

Somnus

A *Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro*
Heros Æsonius potitur, spolioq; superbus.
Muneris authorem secum spolia altera portans,
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

Hinc quidam Poeta ad hunc Draconem sopitum, & ad furtum velleris aurei à Iasone commissum alludens, de dracone in curru existente sic cecinit.

Ille, vides, biiugos inter qui prominet axes
Caeruleo insultans pectore, & ore Draco?
Ille est aurata felix custodia lanae,
Peruigil optatas ille tuetur opes.
Quaesitas tot opes studijs, nam vellere nobis
Prodigiosa in eo cura, tenaxq; labor.
O si qua auxilio veniat mihi Colchis, Iason,
Fiam ego, sed Graio ditior Æsonide.

Scripsit etiam Cicero magnam vim Anguium olim in Sidonio campo agri Lanouini *Li. 1. & 2. de Diuin.*
B fuisse. Vnde Poetae draconis Lanouini fabulam finxerunt: dum Lanouinum sub tutela draconis esse retulerunt; qui in specu quodam latibulabatur, per quod ad Inferos patere descensum tradebant. Illuc superstitioso ritu puellas mittebant, quae proprijs manibus draconem cibarent: hae si castae erant, intactae reuertebantur, & annus ab agricolis fertilis iudicabatur; impudicae autem à Fera infestabantur. *Draco Lanouinus.* Huius vetustae, & vanae religionis meminit Propertius de Cynthia, & Dracone, sic canens.

Disce quid exquilias hac nocte fugarit aquosas *Li. 3. Eleg.*
Cum vicina nouis turba cucurrit agris.
Lanuuium annosi vetus est tutela Draconis
Hic vbi tartareae non perit hora morae,
Qua sacer abripitur caeco descensus hiatu,
Qua penetrat virgo, tale iter omne caue.
Ieiuni Serpentis honos cum pabula poscit
Annua, & ex ima sibila torquet humo.
Talia demissae pallent ad sacra puellae,
Cum temere anguineo creditur ore manus,
Ille sibi admotas à Virgine corripit escas,
Virginis in palmis ipsa canistra tremunt.
Si fuerint castae, redeunt in colla parentum,
Clamantq; agricolae, fertilis annus erit.

Relatum quoq; fuit ab Ouidio Cadmum Agenoris Phaenicum Regis filium in remotas *L. 3. metã.* regiones, Europae sororis conquirendae gratia missum, cum mandato Patris, ne absq; sorore in patriam reuerteretur, oraculum Apollinis adijsse consultum, vt quid sibi esset faciendum, intelligeret. Itaq; responsum habuisse perhibent, vt in loco quiescentis indomitae bouis sedem sibi aedificaret: quare Thebas Boeotiae condens oraculo paruit, *Cadmi fabula.* Harmoniam Martis ex Venere filiam vxorem duxit, Draconem Castalij fontis custodem, Martiq; sacratũ interemit, & huius dentes, suadente Pallade, sulcis terrae mandauit; vnde postea multi milites armati prodeuntes se se mutuò cõfecerunt, preter quinq; qui consilio Palladis, inita inter se pace, Cadmo, in Thebis instaurandis, non mediocrem tulerunt opem, qui deinde sua prole totam Graeciam repleuerunt. Hanc igitur
D fabulam, mirabili ingenio, Bartholomaeus Anulus ad Typographos deduxit Lugdunenses, referens Draconis dentes ad sexdecim litteras, quae aetate Cadmi, tot fuisse feruntur, inter quas consonantes se se inuicem interficere scripsit, cum seorsim prolatae nihil virium habeant. At quinq; vocales, quae per se vocem edunt, & quae vim alijs etiam communicant, comparat ad quinq; milites, qui, postposito praelio, pacem complexi sunt; postremò Typographum elementorum typus, quasi Cadmum Draconis dentes disseminare tradidit. Carmina autem sunt talia. *Comparatio Cadmi serẽtis dentes ad Typographos.*

Cui iaculum, iaculoq; animus praestantior omni;
Atq; leoninum viscerat exuuium:
Cadmus Agenorides praestans facundia, & armis;
Vt iaculum penetrans, vt Leo magnanimus.

Vexit in Europam literas Phœnicibus ortas,
In quibus humana circulus est Sophiæ:
Quarum quinq; (alijs se collidentibus vltrò)
Plena vocales integritate manent,
At terrestribus has animis inseuit, & artes;
Ciuiles homines fecit, & ex rudibus.
Fictus ob hoc vigiles dentes sparsisse Draconis,
Exq; satis natos dentibus esse viros:
Qui se occiderunt per mutua vulnera, tantùm
Post reliquos cæsos, quinq; superstitibus;
Ex quibus est hominum post multiplicata propago,
Qui primi Thebas incoluere nouas.
Huius ad Archetypum literas qui spargis in vrbe,
Quæ nomen, vires, stemma Leonis habet,
Quiq; libris homines sapientes perficit: an non
Iure pari posset dicere chalcographus?
Semino Serpentis dentes in pelle Leonis,
Hoc est Lugduni, qui Leo Gallicus est.

Aeoli Thebarum Regis fabula.

Recitat insuper Ouidius, in volumine transformationum, fabulam Aeoli Thebarum Regis, cui Ino Cadmi, & Harmoniæ filia nupsit, qui postea ambo in Dracones transfigurati fuerunt. Horum etiam meminit idem Ouidius in Ibin.

Vt fuit Oetæo quondam, generoq; Draconum.

Deinde consultò omittentes Orphei caput in Draconem transmutatum, aliquid de fabula Protei trademus, qui in quamcumq; figuram mutari dicebatur: vnde abijt in prouerbium de homine variæ sententiæ. *Proteo mutabilior.* Hic igitur quandoq; effigiem Tigris, interdum formam draconis, & sic alias deinceps animatorum, & inanimatorum figuras induebat; de quo Virgilius eleganter canebat.

L.4. Georg.

Fiet enim subito sus horridus, atraq; tigris,
Squamosusq; Draco, & fulua ceruice Leæna,
Aut acrem flammæ sonitum dabit &c.

Hanc fabulam de mutabilitate Protei Lucianus ad saltationis artificium retulit. Inquit C
enim Proteum illum Aegyptium nil aliud, quàm saltatorem fuisse eximium; idque magis sibi persuadet: cum homo effingendi, & imitandi peritus, tunc nobis semetipsum in varias rerum facies transfigurare videtur, dum modò ignis celeritatem, modò Draconis volubilitatem, vel alterius rei impetum exprimit.

PROVERBIA.

Legendum est primū caput primi libri.

EX Vulgi fæce desumptum fuisse hoc adagium putat Erasmus. ὄφις εἰ μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Idest *Serpens nisi Serpentem comederit, non fiet Draco*: hoc adagium Græci, quadam libertate, in potentiores iactare solebant, quasi significantes necessarium esse, quem statuerint Imperatorem, multos Principes, & Reges deglutire, & superare; vt ille Dominus dominantium euaderet. Idem author in adagio. *Virum improbum, vel mus mordeat.* Scripsit hoc à quibusdam ita inuersum fuisse. *Viros* H
probos à mure morderi: improbis ne Draconem quidem audere dentes admoliri. Quasi innuere vellent insontibus passim noxam afferri, quoniam hi impunè lædi posse videntur; cum nullam iniuriam referant, iuxta vulgatum carmen.

Dant veniam coruis, vexat censura columbas.

Deniq; circumfertur aliud. *Fel Draconis sub specie mellis.* Hoc promulgari potest in illos, qui aliud fronte simulantes, aliud pectore prementes fucum facere nituntur, dum toxicum sacchаro conditum præbent.

HISTO-

A

HISTORICA.

QVI de rebus Chiorum historiam conscripserunt, teste Aeliano, in quadam Pellenæi montis valle proceris arboribus frequente, & opaca magnum Draconem habitasse tradiderunt, cuius sibilum Chij mirandum in modum perhorrescebant; quamobrem neq; Agricolæ, neq; pastores formidabilis bestiæ magnitudinem ex solo arguentes sibilo, vnquam propius accedere ausi sunt. Tandem violentissimo arbores vallis concussæ vento, vehementerq; collisæ ignem concepisse feruntur: vnde Fera magno, intercepta incendio conflagrata perijt. Itaq; Chij metu liberati, cum spectatum venissent, ingentia ossa, & immane cranium offenderunt. *Chiorum draco qualis fuerit.*

Ex eodem Aeliano habemus, quòd in Melite Aegyptia, Draco diuinis cumulabatur honoribus, nam in turri quadam vnà cum sacerdotibus, & ministris cum mensa, & B crateres seruabatur, atq; alebatur: siquidem quotidie libum ex farina subacta, & mellicrato paratum crateri superponebant, & postridie reuersi craterem vacuum inueniebant. Verùm cum aliquando iuuenis summo videndi Draconis desiderio teneretur, solus in turrim ingressus, libo exposito, recessit, & paulò post, eum Draco mensam conscendisset, illicò fores pro more clausas reseraui: Quare Draco indignatus abijt, & iuuenis confestim mente captus obmutuit, & interijt. *Iuuenis captus desiderio videndi draconis.*

Dracones autem à viris strenuis perempti apud varios Historiographos leguntur. Leonicenus narrat, vrbe in media Thespiensiũ, templũ Iouis cognomento Saotis, nempè Seruatoris, cum simulacro Dei æneo fuisse ædificatum: nam, cum immanis Draco olim vrbem deuastaret, neq; vllis hominũ artificijs exterminari, vel expugnari posset, Iouem consultum imperasse perhibent, vt, quotannis, adolescentulum sorte delectum bestiæ deuorandum offerrent: cum aliter cæteri vrbis incolæ ab incommodo Feræ tuti esse minimè possent. Verùm cum ad Cleostratum pusionem venustum sors tandem deuoluta fuerit, qui amatorem habebat quemdam nomine Menestratum virum tum suapte natura strenuum, tum amoris etiam stimulis audacem. Hic dilecti adolescentis C mortem non æquo ferens animo, se pro illo, horrendo animali offerre cupiens, æneum thoracem ferreis hamis vndiq; fulcitum construxit, quo indutus Menestratus se Draconi, tali consilio, obtulit, vt & ipse periret, simulq; Feram interficeret, quod ex sententia successit. *Lib. 1. var. hist. c. 15.* *Menestrati interitus qualis.*

Olaus Magnus non dissimilem exarat historiam Araldi Noruegiani Regis, qui adhuc adolescens, commoransq; apud regem Byzantium, & homicidij causa damnatus, Draconi, de more, lacerandus, & deuorandus obiectus fuit. Huic in carcerem proficiscenti famulus ingenuæ fidei sponte se damnationis comitem exhibuit. Ideo custos antri vtrumq, inermem ad Draconem introduxit. Quare Araldus confestim collectis in antro cadauerum ossibus, & in sindone, quo præcinctus erat, ligatis, quamdam veluti clauam effecit, deinde Draconem in se ipsum irruentem, veloci saltu conscendens, nouacula clandestinè delata, circa vmbilicum bestiam vulnerauit, tuncq; seruus, compacto ossium gestamine, Draconis capite ad sanguinem, & necem vsq; vulnerato, belluam extinxit. Rex igitur, hoc intellecto, vltioue in admirationem versa, fortitudini supplicium condonans, vtrumq; & nauigijs, & pecunijs munitum in Patriam remisit. *Araldus Noruegianus Draconem necat.*

D Corcyræi, ex Heraclide, Diomedem aduocarunt, qui Draconem illis valdè infestum debellaret. Orpheum aucupio intentum Draco erat inuasurus, nisi canes belluam interceptam occidissent, vt in poemate de lapidibus recitatur. *Canes draconẽ necãt.*

Modò narrandæ sunt historiç eorum Draconum, qui humanum genus singulari fauore sunt prosecuti. In primis tradit Aelianus vrbem in Achaia nomine Patram fuisse, in qua puer paruum emens Draconem, illum summa alebat diligentia, sed cum ad ingentẽ percreuisset molem, à ciuibus ad solitudinem fuit pulsus: puer autem Draconis altor iam adolescens factus, & domum à quodam spectaculo per opacum rediens nemus, in Latrones incidit: ideoq; alta voce opem implorans à Dracone auditus fuit, qui sibilando accurrens, horum partem in fugam vertit, partem verò dilaniauit, atq; hoc modo altorem suum tutatus est. *L. 14. var. hist.* *Draco altorem suum tutatur.*

Aliam

Aliam huius generis historiam non spernendam narrauit idem Ælianus. Nimirum, quòd Lycaon in Emathia regnans filium nomine Macedonem genuit, ex quo postea prodierunt Pindus robore animi, atq; virtutis indole insignis, nec nō alij liberi, fratresque erga Pindum improbo affecti animo. Quamobrem Pindus se fratrum inuidia ardere noscens, Regno relicto, in remotissimas syluas, venatus gratia, se contulit. Vbi cum semel hinnulos insequeretur, summa virium contentione equum concitans, se longissimè à suis comitibus abduxit. At hinnuli profundam subeuntes cauernam ab Insectantis oculis euanuerunt. Pindus autem ab equo desiliens, latebramq; illam perscrutans sibi visus est audire vocem monentem, ne hinnulos tangeret: quapropter iuuenis circumspiciens, neminemq; videns, quasi perterritus, equū conscendens illinc discessit. Postero die Pindo in eundem tenentem locum ingens se se obtulit Draco; at ille minimè perterrefactus, nonnullas aues, quas ceperat feræ obijciens, eam optimè mitigauit; vnde Draco his donis, quasi delinitus illinc recessit. Id autem ita iucundum Pindo fuit, vt deinceps multa eorum, quæ venatione, & aucupio coercebat, tanquam acquisitæ mercedem salutis Draconi offerret. Ob hoc igitur egregium factum, omnes hunc iuuenem singulari prosequebantur beneuolentia, præter solos fratres, qui F infenso in illum semper erant animo: propterea solum aliquando venantem, omniq; destitutum auxilio, ex insidijs, stricto ense aggressi trucidarunt, sed vulneratum clamantem audiens Draco de cubili egrediens, impiosq; circumplectens suffocauit, deinde cæsum Pindum summa diligentia tandiū custodiuit, donec ad ipsum humandum aliqui amici accederent, quibus visis, secessit, vt commodius ab illis supremam gratiam assequeretur.

Pindus draconē in solitudine inuentum mitigat.

Pindi cadauer à Dracone custoditur.

Habemus insuper, ex Pausania, prudentem, & potentem quemdam virum inimicorum insidias metuentem, paruum filium in cista clausum secus dumetum occultasse, vbi maximè tutum fore sperabat. Interim lupo in pusionem impetum facturo præualidus repugnans Draco, infantis cistam spiris amplexus est. Pater autem reuertens, eminusq; Draconem conspicatus, emisso iaculo, vna cum dracone filium transfixit: sed is cum à quibusdam Pastoribus intellexisset se filij custodem peremisse: tunc communi rogo draconem, & filium concremauit. Ex Plinio, durant adhuc in Literno, oliuæ manu prioris Africani satæ, subestq; specus ingens, vbi eius Manes à dracone custodiri feruntur. Cæterùm de Dracone cuiusdam puellæ amatore primum caput primi libri legendum est. G

Draco Pusionis custos.

Variæ draconum historiæ varij sensus à prædictis, nec non à se inuicem ponderandæ supersunt. Vt Telephus, ex Aeliano, recumbens cum matre, qui stuprum proculdubio commisisset, nisi pius Draco, diuino quodam ductu, dirimisset. Lucianus in dialogo, qui inscribitur Pseudamantes, insinuat imposturas cuiusdam Præstigiatoris, qui cum draconem aluisset, eum Aesculapium prædicabat, mirisq; artibus homines illius ætatis ludificatus est. Item Delphicum oraculum, ex Plutarcho, aliquando desertum, & inaccessum fuisse perhibetur: cum immanis Draco eo in loco habitaret. Sed qui id scripserunt (inquit Plutarchus) rem perperam intellexerunt, quandoquidem solitudo draconem in eum locum traxit, non autem draco solitudinem fecit. Apud Plinium etiam legimus, Lepidum Triumuiratus officium obeuntem, à Magistratibus in nemorosum quemdam locum fuisse deductum; vbi postero die, auium concentu, somnum sibi fuisse ademptum conquestus est. At illi longissima membrana draconis effigie delineata locum circumdederunt, eoq; terrore aues siluisse tradiderunt. Meminimus etiam legisse apud Pausaniam in Atticis, quòd Sauromatæ, & præcipuè Nomades plurimos alunt equos, quibus non tantùm in bello vtuntur, sed eos quoq; Dijs immolant, & cibis adhibent; deinde vngulas eorum collectas purgant, & ad similitudinem squamarum Draconis dissecant. H

Oraculum Delphicū cur aliquā do desertū.

Icone Draconis aues perterrefiunt.

A

NVMISMATA.

GRÆCA moneta ex fuluo metallo, cum icone Getæ, in iuuenili ætate constituti, cum litteris circumscriptis, ΑΥΤΟΚΡΑ ΚΑΙCΑΡ. CE-PITI. ΓΕΤΑC. idest Imperator Cæsar Septimius Geta, habet in facie inuersa figuram Herculis, dextra clauam tenentis, brachiumq; attollentis, quasi Draconem poma feram arborem custodientem interempturi; cum litteris vetustate adeo corrosis, vt legi nequeant. Hoc numisma proculdubio cusum fuit in aliqua Græciæ vrbe Imperio subiecta Romano, quæ in perpetuum tanti Principis monumentum, hanc monetam fabricauit. Pariter reperitur adhuc magnum numisma græcum ęreum Antonini Pij, cum litteris, ΑΥΤ.Κ.ΑΙΛ. ΑΔΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC. CEB ETC idest, Imperator Cæsar Titus Aelius Adrianus Antoninus Augustus Pius. Huius monetæ alterum latus exhibet figuram Herculis pellem *Numisma Getæ.* *Moneta Antonini Pij.*

B leoninam supra humeros gestantis, sinistra clauam, dextraq; colligentis poma ab arbore, de qua Draco pêdet exanimis, & litteræ circumscriptæ ΔΕCΑΤΟΥ, ET L. hic nummus in honorem Antonini, in aliqua vrbe Græciæ fuit conflatus. Quandoquidem per figuram Herculis claua armati, virtus est intelligenda, & per iconem Draconis, malum: quasi innuentes virtute heroica huius Principis omne malum fuisse superatum, quo ablato impedimento, poma aurea, nempè fructus virtutis facilè percipiuntur: litteræ autem ΔΕCΑΤΟΥ, annum decimum dominij huius Principis denotant, quo anno fortè hæc moneta fuit fabrefacta.

Demùm circumfertur nummus Cæsaris Dict. III. qui exhibet caput Victoriæ alatæ, capillisq; in nodum collectis; in cuius altera facie, Roma gradiens, capite galeato, stola ad pedes demissa, dextra scutum gestans, & læua trophæum conspicitur, cum figura Draconis caput eleuantis, & inscriptio est talis. C. CLO. VI. PRAEF. M. idest Caius Clodius Sextus Præfectus Militum. Etenim Draconis icon in hoc numismate alludit ad Insigne militare, quod Prisci ad bellum proficiscentes gestabant. *Numisma Cæsaris Dict. III.*

C

MIRACVLA.

MIRABILIA circa Dracones, quæ totius Mundi opifex, per Sanctos suos, in hoc terrarum Orbe patrauit, non longè petenda esse arbitramur. Siquidem in sacris Biblijs, Idolum Bel Babylonij venerabantur, eiq; quadraginta oues, & sex vini amphoras, singulis diebus, offerebant. Verum patefactis ostiolis à Daniele, per quæ vxores, & filij Sacerdotum oblata absumebant: Rex Danieli Idolum, & Templum destruendum concessit; quo dissipato, in ea sede ingens Draco stabulabatur, quem postea Babylonij tanquam Deum viuum summis honoribus cumulabant. De hoc sic cecinit Reusnerus in Paradiso poetico. *Daniel. c. 14* *Draco Babyloniorũ.*

Squamigerum panit Babylonia turba Draconem,
Et sibi præsentem credidit esse Deum.

Itaq; Daniel, mandato Regis, absq; ferro, supra vim naturæ, Feram extinxit. Quo per-

D acto, Babylonij indignati Regem Iudæum, destructo Idolo, interfecto Dracone, & occisis Sacerdotibus, prædicarunt, & proculdubio in eum fecissent impetum, nisi eis Danielem inlacum Leonum abijciendum concessisset, qui postea inter Feras illæsus sedebat. Miraculum etiam Draconis extincti, virtute Deiparæ Virginis, habemus apud Matthiam à Michou, qui agens de Sarmatia Europea, Tauricam Insulam tribus ciuitatibus, & duobus castris ornatam inter Meotidas paludes memorat. Inter has ciuitates vna vocabatur Kirkel, cui de rupe impendebat castrum ex ligno, & argilla fabrefactum. In hac autem rupe Draco homines, & iumenta deuastans habitasse perhibetur: inmò violentia Feræ homines sedem illam vacuam reliquerunt. At quoniam Græci, & Itali insulam colentes, auxilium Deiparæ semper Virginis implorarunt, tracta temporis, candellam in rupe accensam conspicati, alacri animo ascendentes, co- *L. 1. c. 16.* *Draco vi Deiparæ extinctus.*

ram Imagine Gloriosæ Virginis, candellam ardentem, & Draconem exanimatum in E media rupe obseruarunt; quem postea, peractis Deo ob beneficium gratijs, in frusta dissectum, extra rupem truderunt.

To. 2. offic.

Præterea Philippus Apostolus, ex Textore, Draconi imperauit, vt innocuus in latebras abiret, cui animal nemini prorsus inuisum obtemperauit. Immò, & Matthæus

Li. 7. Hist. Apost.

Apostolus (vt recitat Abdyas) aliquando incidit in Magos, duos Dracones galeatos manu ducentes sulphureas è naribus spargentes auras, quarum odore homines exanimabantur. Hæ autem belluæ aduenientem Apostolum conspicatæ, demissis capitibus, sunt veneratæ; interea populi vociferabantur opem viri Sancti implorantes, vt eos ab

Dracones pulsi extra ciuitatē à Mattheo Apostolo.

huiusmodi ærumna liberaret: quocirca Apostolus, in nomine Iesu Christi, iussit Draconibus, vt ad sedes suas, nemine offenso, properarent, qua voce audita, bestiæ capita eleuantes, cunctis videntibus, extra ciuitatem non reuersuri abierunt.

Surius etiam in vita Sanctæ Marinæ, quam Latina Ecclesia Margaritam appellat, meminit miraculi ad Draconem attinentis. Quandoquidem huic Martyri in custodijs

D. Margarita cur pingatur cum Dracone.

oranti repente, magno terremotu excitato, diabolicus Draco horrendũ edens sibilum, teterrimumq; spirans odorem se se obtulit, qui vasto oris hiatu Sanctam circumdabat voraturus. Diua autem Margarita firma, & stabili mente, quippeq; omni ex parte Deum intuebatur, signo Crucis se muniuit, & illicò diruptum Draconis ventrem est conspicata. F Vnde Christi Martyr à sæuo liberata Dracone coruscantem in carceribus fulgorem apparuisse vidit. Non desunt aliorum Sanctorum miracula de Draconibus: nã Diuus Hieronymus in Vita Sancti Hilarionis recitat, quemdam Draconem immensæ molis in Prouincia Dalmatiæ olim fuisse moratum, qui non solum armentis, sed etiam agricolis, & pastoribus maximo erat exitio. Ideo Sanctus Hilarion illius ætatis vir iustus, oratio-

Draco extinctus à S. Hilarione.

ne præmissa, Draconem exanimauit, & concremari iussit. Non dissimile miraculum narrat Sozomenus (referente Baronio) à Sancto Donato Episcopo patratum. Draco

In Annal.

enim in Chamæzephuris quas vocant, ad viam regiam, lustrum habebat, & non modò bestias, sed homines quoq; rapiebat: Quamobrem Sanctus inermis bestiam aduentantem conspicatus, signum crucis manu expressit, deinde in faciem Draconis expuit, quã accepto sputo, confestim mortuus concidit. Incolæ verò exultantes ingentẽ bestiam in vasto combuserũt campo; ne, putrefacto cadauere, & aere inquinato, morbi pestilentes producerentur. G

Item Sanctus Ioannicius Abbas, ex Surio, cum aliquando ad Chelidonem virum virtutibus insignem visitandum se conferret, perueniens ad flumen incidit in vastum Dra-

In vita eiusd. sancti.

conem, qui cursum aquæ, ad impediendum transitum, cohibebat; Sanctus ergo, precibus ad Deum fusis, & signo Crucis manu erga bestiam expresso, statim Draconem necatum aquis tradidit. Amplius Sanctus Syluester Pontifex, regnante Constantino,

S. Syluestri Miraculũ.

Draconem in quodam specu morantem, lethaliq; halitu homines necantem, ianua aenea signo Crucis obsignata in orificio antri locata, tanquam perpetuo ergastulo mancipauit. Idem quoq; narratur de Leone Quarto Pontifice Maximo, qui Draconem Romæ stabulantem, in cauerna apud Diuæ Luciæ templum in Orphea nuncupatũ penitus effugauit, vt imposterum non fuerit visus. Alia huius generis miracula infinita à Sanctis Dei patrata recitantur. Etenim à Diuo Arsacio apud Nicomediam, Draco fuit debellatus, vt author est Sozomenus. Idem à Sancto Theodoro, à Sancto Marcello, & à Sancto Crescentino Martyre præstitum fuisse Historiographi perhibent.

H

A

PRODIGIA, ET PRÆSAGIA.

GECINNÆ Dracones, læto prodigio, de extis emicuisse tradit Plinius. Sub capite Spartaci venalis Romam delati, & dormientis complicatum Draconem visum fuisse referunt. Vnde Thracia mulier vaticinandi peritissima pronunciauit id fuisse signum formidabilis, & magnæ cuiusdam potentiæ, quæ tamen infaustum exitum erat habitura. Suetonius etiam in Vita Neronis, promulgauit missos à Messalina Neronem meridiantem strangulaturos, Dracone è puluino prodeuntre, perterritos refugisse. Item Plutarchus narrat, qui Cleomenis corpus cruci affixũ custodiebant, tradidisse Draconem visum, qui cadauer circumplexus, illius faciem adeo tegebat, vt nulla auis ad eam depascendam accedere posset: qua de causa reuerentia quædam, & diuinitatis opinio huic Regi imposterum accessit.

Draco præsagium potentiæ.

In Vita Cleom.

B Scriptum est, quoq: in Romanis Annalibus, quòd Mautico imperante, Tyberis Fluuius tanta vndarum copia excreuit, vt eiusdem alluuiones super muros Vrbis fluerent; & tunc Draco insignis molis ad mare descendens visus est: quamobrem mox sæua pestilentia est subsecuta. Per epistolas, etiam Gesnerus intellexit non procul à Rheni litore, propè oppidum Niderburgum Germaniæ, ter sereno Cœlo, diuersis tamen temporibus, Draconem in aere caudam vibrantem fuisse obseruatum: vnde infaustus huius ostenti fuit euentus; quandoquidem illud oppidum, magno Indigenarum damno, & infortunio, fuit incendio consumptum. Item anno nonagesimo nono supra millesimum, & quadragentesimum, die vigesima sexta Mensis Maij, ex Stumpfio, visus est Draco Lucernæ, qui è lacu per Rusam, secundo flumine ferebatur, magna omnium spectantium admiratione, sed quid postea præsagiuerit, non declarat. Præterea anno octuagesimo octauo, supra septingentesimum, in Anglia, Dracones ex ignea constantes substantia per aerem volitare visi sunt; quod prodigium præualidam famem, & infestationem Danicam præsagiuit.

Tyberis inundatio.

In Chronic.

Dracones ignei in aere visi.

C

SOMNIA.

QVOTIES somnia, apud Antiquos, iconem Draconis dedissent, semper amplitudinis prænuncia esse opinabantur, quapropter Alexandro Macedoni Draco (quamquam ab alijs legatur serpens) dominij claritatem præsagiuit; dum per quietem, cum matre Olympia congredi visus est. Item Mammæa Alexandri Seueri mater pridie quam enitteretur se Dracunculum edidisse somniauit. Dedit, & Augusto præsagiũ Imperij somnium non dissimile; dum Actia mater eius, nocte intempesta, ad solemne Apollinis sacrum accedens, ibi obdormisset, nam ei Draco supra ventrem repere visus est; quare expergefacta maculam veluti Draconis picti in abdomine obseruauit, quæ nulla vnquam ablutione deleri potuit.

Imperij, & dignitatũ præsagia.

Ceterùm Franciscus Petrarcha mirabile somnium Alexandri Magni recitauit, quod ei accidisse fertur, dum Ptolemeus illi familiaris ab aspide saucius vehementissimo cruD ciatu moriens affligebatur. Alexander .n. amici misertus per noctem sibi visus est videre Draconem, quem genitrix Olympia in delicijs habebat, radicem ore gerere, & humano more, expressis verbis, locum castris proximum indicare, vbi illa nascebatur, & asserere futurum, vt eius ope languens amicus curaretur. Itaq; Alexander expergefactus misit, qui ostensam à Dracone radicem inquireret; qua inuenta, non modò Ptolemeum, sed multos quoq; alios ab eadem labe liberarunt. Cicero tamen hoc somnium penè inane, & risu dignum exagerat, & præcipuè, dum introducitur Draco loquens, & radicem ore gestans: cum nec etiam vir discretus id præstare posset: Et re vera quis non ageret Democritum, dum audiret oratorem serpentinum, vel Serpentem medicum intueretur. Non dissimiles ineptias exarauit Cardanus in Libris de Insomnijs, dum retulit figuram Draconis in gemmis cælatam, & per quietem visam indicare hominem crudelem,

Lib. 4. de Vir. Illust.

Curatio Ptolemei Saucij ab Aspide.

Li. I. de Insom. c. 29.

delem, & ſuperbum: quemadmodum figura Serpentis hominem fraudolentum, & E
Cap. 40. malignum ſignificat. Denuò paulo inferius, ſomniantes pellem Draconis induere, homines ſuperbos, arrogantes, & auatos fieri eſt fabulatus.

MYSTICA. ET ALLEGORICA.

NON eſt in dubium reuocandum, in ſacris litteris, Draconis nomine, Diabolũ præcipuè, deinde eius aſſeclas deſignari. Luciferenim Draco Magnus in comparatione ad minores Dæmones fuit cognominatus. Etenim locutione mali, Diabolus ſemper intelligitur: ſiquidem quando hæc verba recitantur in precatione Dominica. *libera nos à malo.* Cyprianus legit. *libera nos à maligno.* Inſuper ille celebris Draco Pytho apud Ethnicos nuncupatus, quem ab Apolline ſagittis cõfectum fuiſſe tradunt, ad Diabolum refertur: cum Pythones in Actis Diui Pauli Dæmones nominentur; quia horum vnum à muliere obſeſſa egredi iuſſit, quæ Paulum, & eius comites Omnipotentis Dei veros famulos prædicabat. Quamuis poſtea Diuus Paulus e õqueretur (vt notat Origines) diuinæ ſeruitutis indignum teſtimonium à ſpiritu Pythonis exhiberi. F

Pythones vocantur dæmones.

Reliquum modo eſt, vt alijs aſſertis ſacræ paginæ noſtram ſententiam ſtabiliamus. Legitur ergo apud Ezechielem. Draco conculcans aquas, quem nonnulli hæreticum ſacras litteras perturbantem intelligunt. Sed Diuus Hieronymus in Ezechielem, exponit Diabolum Hæreſiarchis ſemel in ſuam poteſtatem redactis minimè parcere. Habemus inſuper apud Pſalmographũ. *Tu confregiſti caput Draconis, & capita Draconum in aquis à Deo contrita.* Quamuis ſenſus litteralis denotet Pharaonem, nec non milites, & cẽturiones ab eodem Pharaone miſſos, vt populũ Iſraeliticum inſectarentur, qui tandem aquarum inundatione ſuffocati, hacq; ratione contriti fuerunt, & Dracones forte nominati, quoniam Inſignia militaria, Draconis effigie, exornata geſtarent. Nihilominus, qui ſenſum myſticum meditantur, verba Pſalmographi ad Chriſtum referunt, qui omnem Diaboli facultatem ſuſtulit. Quocirca etiam in Apocalypſi, Draco vinctus ab Angelo, per mille annos, indicat Diabolo ſublatam fuiſſe poteſtatem ſeducendi gentes, donec venerit Antichriſtus. Iterùm in alio Apocalypſis loco, Draco G proiectus in terram, myſticè deſignat (vt voluit Rupertus Abbas) tyrannidem Diaboli expugnatam, quando ſcilicet Imperatores Romani, contempto Idolorum cultu, ad Chriſtum venerandũ confugerunt. Rectius Draco ille Magnus, qui mulieri pariturae infantem vocaturus aſſiſtebat, vt in ſupracitato Apocalypſis loco legitur, ex ſententia eiuſdem Ruperti Abbatis, myſticè demonſtrat Diabolum paratum ad Chriſti fidem de mentibus piorum hominum expellendam. Quandoquidem mulier illa indicat Eccleſiam, quæ vtero gerere cæpit, quando fides Patriarcharũ ex promiſſione, Chriſtum expectabat: tuncq; Diabolus cæpit eſſe Draco, qui prius Serpens nominabatur. Tandem Abbas Ioachimus Draconem ſepticipitem Apocalypſis interpretatur Diabolum, ſeptem inſectantes catholicam fidem, adiuuantem, & fouentem, inter quos primum locum Herodes occupauit.

Cap. 32.

Milites Pharaonis cur dracones dicti.

Cap. 20.

Lib. 13. de vict. verb. Dei.

Cur diabolus appelletur draco.

Præter Diabolum myſticè ſignificatum à Dracone, ſuccedit Draco ſpiritui aduerſaria, de qua Pſalmographus verba fecit dicens Draconem eſſe conculcandum. Etenim caro ſpiritui ſemper reluctatur, & ſpiritus quoq; iracundiæ, qui inſtar Draconis, ignem efflare videtur. Immò malitia, & fallacia allegorico Draconis nomine notatur: Quoniam in Exodo, Dracones Magorum cum Dracone Moſis certantes, & tandem ab illo deuorati, ex ſententia Gregorij Niſeni, fraudulentas cauillationes aduerſus diuinum inſtitutum ſignificant, quas tandem virga veritatis abſorbet. Prærerquamquòd Dracones, in quos virgæ Magorum fuerunt transfiguratæ, Diaboli vaframent, & humanæ ſcientiæ fallacias indicant. Immò ipſa malitia, vel fallacia caro eſt, qui in mente improborum, tanquàm in proprio cubili ſtabulatur. H

Pſalm. 90.

Cap. 7.

Cauillationes fraudulentes denotantur à draconib.

Calamitates quoq;, & extremæ anguſtiæ allegoricè per Draconem intelliguntur. Iob enim ſcripſit ſe fuiſſe patrem Draconum, magnam denotans infœlicitatem. Pſalmographus etiam recitauit hæc verba. *quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis, & operuiſti nos vmbra mortis.* Alij legunt. *Quoniam contriſti nos in loco Draconis, & operuiſti nos*

Cap. 30.

Pſal. 43.

A *nos vmbra mortis.* Interpretes igitur, per locum Draconis, altissimam profunditatem exponūt, vt sit hyperbole pro extremis angustijs. Eumdem sensum mysticum habemus apud Ieremiam his verbis. *Onagri steterunt in excelsis, attraxerunt ventum tanquam Dracones.* Quasi Propheta velit innuere: non habebunt vnde famem, & sitim expleant; ideoq; inopia cibi, & potus peribunt, quam difficultatem Dracones sine grauiori incommodo ferunt. Dracones etiam mysticè appellari possunt Ethnici, de quibus Psalmographus loqui videtur, dum scribit. *Laudate Dominum de terra Dracones, & omnes Abyssi.* Quamobrem his verbis, Ethnici, destructa Idolatria, ad encomia omnipotentis Dei celebranda inuitari videntur. Quamuis Ricciardus in commentarijs symbolicis, scribat significari Angelos Abyssi, & Draconum præfectos, à quibus etiam Mundi opifex meritas laudes expostulat.

Cap. 14.

Psal. 148.

Demùm in Apocalypsi Draco septiceps cornibus decem insignitus describitur, qui mysticè à nonnullis exponitur Luterus, & eius secta. Verùm satius existimamus, si vnà cum Ricciardo dixerimus, primo huius bestiæ cornu, designari orientale regnum Califæ, secundo regnum Turcomaniæ, tertio regnum Bulgarorum gentile, quarto Maurorum, quinto Normanorum, sexto Hungarorum, septimo Occidentale regnum Califæ, octauo Tartarorum Imperium, nono Imperium Sultani Babylonici, & decimo Imperium Turcarum. Item septem capitibus huius Draconis, eodem Ricciardo teste, varia etiam dominia indicantur. Etenim primo capite huius bestiæ, Romanum Imperium gentile denotatur. Secundo Nero ad Constantinum vsq; Arrianum, vel vsq; ad Iulianum Apostatam; immò significatur etiam secundum bellum, quod membra Domini nostri à Paganorum gente passa sunt, aut, secundum aliorum sententiam, regnum Gothorum indicatur, tertio exhibetur ætas Constantini Arriani vsq; ad Codroem Persarum Regem, necnon monstratur martyrium Christicolarum per Arrianos, &, ex aliorum mente, Regnum Vandalorum; quarto notantur Codrois Persarum Regis tempora, quibus impia Maumeti secta emersit, ad ætatem vsq; Henrici primi Imperatoris Alemani, nec non bellum quartum aduersus Christi fideles per Saracenos commissum, & secundùm alios, Regnum Alanorum: quinto indicatur tempus ab Henrico primo Alemanorum Rege, vsq; ad Saladinum Babylonicū, & quinta insectatio Christi fidelium per Alemanos, & secundùm alios, Regnum Hunnorum; sexto declaratur tempus à Saladino Aegypti Soldano, vsq; ad Federicum Secundum, & sexta calamitas quam Ecclesia Dei per Saracenos passa est, & secundùm alios, regnum Persarum, septimo tandem capite Draconis monstratur tempus à Federico Secundo vsq; ad Antichristum, nec non acerrimum certamen inter Principes Catholicos, & Hæreticos, & ex sententia aliorum, Regnum Longobardorum.

In commn. symb.

B *Quæ denotentur capitibus draconis Apocalypsis.*

Aliæ significationes draconis Apocal.

C

His exaratis de capitibus, & cornibus prædicti Draconis in Apocalypsi descripti; reliquum est, vt ad allegoricam expositionem caudæ eiusdem animantis accedamus. Hæc autem cauda, vt legitur apud Ioannem supracitato loco, habebat nodum, & tertiam partem stellarum à Cœlo detrahebat. Propterea quod in octauo prælio, quod Asseclæ Antichristi, cum Christicolis inibunt, Antichristus tunc à recta fide tertiam partem eruditorum per stellas significatorum auertet.

Cauda draconis Apocalypsis allegorica expositio.

HIEROGLYPHICA.

D

NON recedit à veritate illud Draconis hieroglyphicum, quo custodia designatur: quandoquidem hoc animal, ob acutissimam visionem, vigilans, & insopitum nominatur: immò hac ratione naturam Solis imitari dicitur. Quocirca Aegyptij Sacerdotes, ante litteras inuentas, pictura Draconis in semetipsum reflexi, caudamq; mordentis, annum indicabant, quoniam orbe agatur volubili. Huc respexit Claudianus, quando cecinit hunc in modum.

Anni hieroglyphicum.

Omnia, quæ placido consumit numine Serpens,
Perpetuumq́; viret squamis, caudamq́; reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.

Cætera autem huius generis hieroglyphica in primo capite primi libri legenda sunt;

quoniam Authores discrimen Draconis, & Serpentis nihil pendentes vtriusq; anima- E
lis hieroglyphica simul permixta exararunt.

MORALIA.

Draco assimilatur diabolo. QVEMADMODVM in Mysticis Diabolus Draco fuit cognominatus, non erit pariter inferioris conditionis, in doctrina morali, innuqua ob conformes proprietates Diabolus Draconi assimilatur. Nam primitùs veluti Draco exitiali redundat veneno: Diabolus item venenatis tentamentis per cōsensum peccati, hominibus interitum affert. Immò si Draco venenato halitu aerem inficit: Diabolus quoq; flatu lethalis suggestus, corda humana venenat, & aerem pestilentem, peccati delectatione, efficit. Interdum halitu Draconis superuolantes aues affectæ cadunt: sic aues moralis doctrinæ, nimirum homines diuina contemplantes, non ad tam excelsa mentem eleuare, possunt, quin flatus Diaboli illuc peruenire possit, vt eos ad delicias, & ad mundi negocia attrahat. Denuò si draco adoritur Elephantum, vt eius sanguinem sorbeat: F Diabolus aggreditur probum virum, vt sanguinem pietatis ab illo auferat. Vel rectius speculari debemus dicendo, si Draco Elephantem petere audet, vt sugat sanguinem, Elephas postea concidens Draconem pondere perimit: pari ratione Diabolus omnes edidit conatus, vt Elephantem Christum, detracto per passionem sanguine, occideret, *L. 1. Mach. cap. 16.* sed à Christo postea ob mortem cadēte oppressus fuit. Huius figura expressa est in sacris paginis; vbi Eleazar conficiens elephantem, eius casu tandem occisus fuit. Draco cauda potius, quàm ore lædit: sic Diabolus cauda blanditiarum pedetentim ingreditur, sed tandem postea mordebit vt Coluber. Dicitur quoq; Draco Ceruam vitare: Diabolus etiam Ceruam, nempe animam in rectis operibus diligentem abominatur. Denuq; Draco inter montis incendia, ad mentem Solini, versari, in aerem aliquando ferri, & eius veneno mare aliquando intumescere perhibetur. Talis est Diabolus, qui inter incendia infernæ regionis degit, aliquando per aerem discurrit, dum ad homines iustos tentamentis cruciandos accedit, & demùm mare Ecclesiæ interdum, eius veneno, nimirum superbia, & iracunda intumescit. G

Peccātes draconi assimilātur. Præter Diabolum, peccans etiam Draconi est assimilandus. Nam si Aethiopes, ad æstum compescendum, sanguine Draconis vtūtur; deinde Dracone, abiectis felle, & lingua, vescuntur. Sic homo criminosus vocatur Draco, sanguis eius mors, fel peccatum abditum, & lingua peccatum manifestum exponitur. Itaq; Aethiopes sunt viri iusti feruore calamitatum, & ærumnarum denigrati, qui ad extinguendum concupiscentię æstum, sanguine Draconis, nimirum contemplatione mortis diuitum vtuntur. Iuxta illud Psalmographi. *Manus suas lauabit iustus in sanguine peccatoris*. Ipsi postea Dracones, nempe peccantes, abiectis felle, & lingua, idest remotis vitijs, vorantur, idest diliguntur. Nec præter rationem, quandoquidem adeps Draconis, ex sententia Plinij, venenatis resistit ictibus: immo cum melle caligini oculorum medetur. Peccans igitur est Draco, qui interdum non est ita improbus, quin aliquid bonitatis participet: cum aliqui criminosi pietatis pinguedine scateant. Fel verò, scilicet ira peccantium, iustorum oculos clarificare solet. Etenim ad mentem D. Gregorij, improborum prauitas proborum vtilitati conducere dicitur.

Fæneratores vocātur dracones. Cæterùm meditantibus peccantes in specie, primò se se offerunt fæneratores, qui H Dracones simul complicatos, & per mare ad meliora transeuntes pabula imitantur; siquidem hi per mare diuitiarum fodinas auri petunt. Quamuis alij hanc similitudinem Dæmonibus applicent, qui interdum simul iuncti in mundano natantes mari aduersus viros iustos, aliquid semper machinantur. Non errabit præterea, qui dixerit, ab Auaro naturam Draconis diuitias custodientis, illisq, non vtentis repræsentari. Quo- *Serm. 22.* circa Petrus Chrysologus Auarum non patronum, sed auri, & argenti custodem ap- *Homil. 2.* pellauit. Item Chrysostomus alloquens populum Antiochenum, Auarum custodem *L. 12. epigr.* non dominum pecuniarum, seruum, nō possessorem nominauit. Id quoq; confirmatum *Epigr. 45.* fuit à Martiali sic canente.

Nummi cum tibi sint, opesq; tantæ,

Quan-

A *Quantas Ciuis habes Paterne, rarus*
Largiris nihil, incubasq; Gazæ
Vt magnus Draco, quem canunt Poetæ
Custodem Scythici fuisse luci.

Qui igitur diuitias alijs, & non sibi custodit, infelicissimus profectò habendus est id .n. Cornelius Gallus elegantissimè expressit his versibus.

Efficior custos rerum magis ipse mearum,
Conseruans alijs, quæ periere mihi. *Eleg. 5.*
Sicut in auricomis pendentia plurimus hortis
Peruigil obseruat non sua poma Draco.

Huc proculdubiò spectat illa sententia in Constitutionibus Apostolicis, ad eliminandam auaritiam, recitata. Qui pecunias possidet, ijsq; nec vtitur, nec alijs impartitur, locum Draconis penes thesaurum morantis sortitus est. Ille enim diuitias probè custodit, qui opes, vbi est opus, in res honestas, atq; vtiles expendit, namq; canebat ad rem Ouidius. *Auarus dicitur Draco.*

B *Quas dederis, solas semper habebis opes.*

Iterum si Draco est animal sitibundum, vigilantissimum, in terra, in vndis, & in aere viuens, aues, & cæteras animantes vorans: sic qui lucris, & opibus semper inhiat, in nouo vaframenti genere indagando semper vigilat; vt vbicumq; sit, tam diuites, quàm pauperes contractibus non probandis denotet. Immò quemadmodum Dracones, cauda, elephantorum crura ligant, vt melius eorum sanguinem absorbere possint: ita Vsurarij, varia genera contractuum, & cautionum adeo vinciunt elephantes, nempè diuites, vt eorum sanguinem aureum rectius haurire queant. *Vsurarij Dracones dicti.*

Præterea qui tanta referti sunt dementia, vt existiment se genitos esse ad superbiam à comparatione Draconis non sunt excludendi: quoniam si Draco naturali instinctu Elephanti insidiatur: similiter homo Phætonte, & Icaro superbior, Draconis naturam æmulatur; dum Elephanti, nimirum regnanti insidias tendit, vt & ipse ad summum dignitatum culmen quamprimùm peruenire possit. *Superbus vocatur Draco.*

Immo Draco denotat etiam fœdam voluntatis momentaneæ titillationem, animas,
C & corpora indignis modis polluentem: quandoquidem Veteres lasciuum amorem significaturi, partem postremam Chymeræ in Draconem terminare finxeruntiat in hoc genere Lenones nominantur Dracones, qui mulieres quæstuarias prostituunt, & pudicos adolescentes lasciuis verbis in dies venenant. Quare ab Antiquitate figura Herculis, Dracone perempto, cum tribus aureis pomis effigiabatur; vt extincto libidinis ardore, temperantiam commotionum omnium moderatricem partam demonstrarent. *Lenones dicti Dracones.*

Succedunt ponderandi alienam lacerantes famam, qui proculdubio Draconū mores sequuntur. Etenim si Dracones venenati vocantur, quoniam cibaria venenosa comedant. Obtrectatores, quoq; cunctorum studijs oblaterantes, cibos venenatos mandere dicuntur; huicq, veneno reluctans aliquod remedium vix inuenitur: eum fama ablata vix in integrum restitui posit. Item si, ex sententia Solini, Dracones linguam tantùm veneno refertam habent; criminosi obtrectatores, ad mordendum, & cauillandum, linguam admodum venenatam possident. Et si halitu Draconum aer inficitur, & inflammatur: prædictorum quoq; sermone audientes inficiuntur, & inflammantur. Iuxta illud Hieremiæ. *Ad vocem loquella, grandis exarsit ignis.* *Obtrectatores dicūtur Dracones.* *Cap. 11.*

D Postremò multi (referente Cælio) tradiderūt Proteum modò in suem, modò in Draconem transfiguratum; quoniam per suem, summum bonum in voluptate ostendebāt, & per Draconem, illorum errores, qui terrena pulchritudine fœlicitatem metiebantur, quamuis alij pronuncient hanc Protei transmutationem ab antiquis fictam fuisse, ad hominum impiorum terrorem; vt pœnæ metu, vitia abominari inciperent. Iuxta illud.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Virtus deniq; indagatrix, & vitiorum expultrix, quæ diligentissimè omnia perscrutatur, Draconi est assimilanda, qui ab acuta visione nomen sibi comparauit. Ad finem Dracones, cum Elephantis certantes; vnde postea vtriusq; animantis dimanat interitus, ad duos præliantes exercitus optimè comparantur: quando scilicet pars vtraq; perit: tunc enim damnum inferentes, damnum etiam accipere dicuntur. *Duo præliātes assimilātur quandoq; Draconi, & Elephanti.*

EM-

EMBLEMATA, ET SYMBOLA. E

Embl.131. INFRASCRIPTVM emblema Alciatus diuulgauit, sumpto ab Homero argumento, quando Græci, ad Troiam euertendam nauigantes, aduerso vento, in Aulide portu Bœotiæ detenti fuerunt: vbi, Calchas augur peritissimus, cũ cæteris Græcis profectus Agamemnonem docuit, qua ratione Dianam iratam placaret, & ex Draconis augurio, qui in proximam platanum repens, nouem pullos passeris vnà cum parente deglutiuerat, decimo tandem anno Ilium captum iri prædixit: dum pro passerculis annos, & pro Dracone tempus interpretatus est. Itaq; Alciatus effigiauit Draconem pullos passeris in platano vorantem, cum titulo. EX ARDVIS PERPETVVM NOMEN. deinde subscripsit hexastichon huius tenoris.

Crediderat plantani ramis sua pignora passer,
Et benè, ni sæuo visa Dracone forent F
Glutijt hic pullos omnes, miseramq; parentem
Saxeus, & tali dignus obire nece.
Hæc, nisi mentitur Calchas, monimenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis erit.

Voluit enim author mentibus humanis insinuare, præclara esse ardua, & nonnisi magna difficultate obtineri. Scribebat enim Cicero nullam esse posse diuturnam gloriam, quam strenuus labor non anteceſſerit. Ideo ad rem Hesiodi carmina leguntur. (Li.3.Tusc. quæst.)

Amplecti vitium cumulatim, & sumere promptum est,
Namq; iter id facile est, nec eo vicinius vllum:
Dij quoq; sudorem virtuti præposuerunt,
Ad quam longa via est, atq; ardua; & aspera multum
Offertur. tamen est vbi ad alta cacumina ventum,
Fit facilis, primò fuerat quæ tam ardua virtus.

Vnde Horatius huc quoq; respiciebat canens.

Virtutem posuere Dij sudore parandam. G

Propertius etiam id intactum non reliquit, cum cecinit. (L.4.Eleg.)

Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires,
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Nec putandum est id fuisse incognitum Ouidio, qui & ipse cecinit hunc in modum.

(L.4.Trist.) *Ardua per præceps gloria vadit iter.*

Quapropter colligendum est, quòd mortalibus, pro virili parte, est adlaborandum, vt immortalis egregijs virtutibus gloria concilietur: qua de re germanam fatetur veritatem illud distichon, quod sic se habet.

Qui nescis, quid sit nostrum hoc, quod viuimus, audi,
Transitus in mortem, herculeusq; labor.

Posteaquàm in sermonem humani laboris incidimus, non erit abre recitare aliud emblema Alciati, in quo figuratur Draco extinctus, & iuuenis dentes illius serens; cuius historia in rubrica Mithologicorum fuit exarata. Est autem aduertendum, quod dentes Draconis, Cadmi labore, sati denotant litteras, quas ingeniosus, & industrius iuuenis omnium primus Græcis impertitus est. Idcirco Alciatus coronauit emblema hoc titulo. LITTERA OCCIDIT, SPIRITVS VIVIFICAT. carmina autem subscripta H sunt huius tenoris. (Embl.185)

Vipereos Cadmus dentes, vt credidit aruis,
Seuit. & Aonio semina dira solo.
Terrigenum clypeata cohors exorta virorum est,
Hostili inter se, qui cecidere manu.
Euasere, quibus monitu Tritonidos armis
Abiectis data pax, dextraq; iuncta fuit.
Primus Agenorides elementa, notasq; magistris
Tradidit, ijs suauem innxit, & harmoniam.

Quorum

A *Quorum discipulos contraria plurima vexant,*
Nonnisi palladia qui dirimuntur ope.

Cæterùm animaduertit Reusnerus quemcumq; laborem diu noctuq; animum, & corpus fatigantem sine prudentia comite, esse irritum: quapropter delineat hominem ossum Draconi offerentem, cum græca inscriptione. ΑΛΚΗ ΑΝΕΜΩΛΙΟΣ ΑΦΡΩΝ. Dicatq; hoc emblema Raymundo Pio Fichardo Iuris Consulto, cum infrascriptus versibus. L. 1. Embl. Embl. 28.

Melle soporatam Dux Troius obijcit offam
Cerbereis portis, Elisiumq; subit.
Igniuomum sopit medicata fruge Draconem
Aurata Iason vellere diues ouis.
Anguicoma Perseus superator Gorgonis, aureo
Alipedem fræno Palladis urget equum.
Multum vis animi, sed plus sapientia præstat,
Qua cum consilio cuncta modoq; gerit.
B *Quem ratio, non ira mouet, Dijs proximus ille est,*
Plus ratio multo robore recta valet.
Mole suæ vis consily se se obruit expers,
Cui pectus sapit, hic vtilis esse potest.
Sic tu, sic pater ille tuus, Raymunde, magistra
Consulitis patria dum ratione simul:
Magnum equidem præstatis opus sapientia par est
Non vi velle magis, quàm ratione regi.

Neq; admiratione vlla teneri debemus, quoniam Camerarius ad calcem libri Emblematum ex Animalibus, Amorem omnium causam esse ostendit; dum effigiat quatuor animalia ex opposito se se intuentia, nimirum Aquilam, Leonem, Sirenem, & Draconem, cum titulo. AMOR CAVSA OMNIVM. Deinde exhibet distichon huius tenoris.

Si rerum quæras fuerit quis finis & ortus,
C *Desine, nam causa est vnica solus amor.*

Addit postea, quòd Author huius symboli, prædictis quatuor animalibus, quatuor Amorum genera voluit repræsentare, nempè desiderium, & amorem veræ gloriæ, deinde virtutis, & præstantiæ animi, tertiò pulchritudinis, & demùm diuitiarum: ideoq; ratione primi, figurauit Aquilam inter cæteras aues altius volantem. Secundo Amori accommodauit Leonem, qui fortitudine quadam cæteris animantibus antecellit. Ad tertium Amorem exprimendum, qui in vera rerum pulchritudine appetenda consistit, Sirenem pinxit, cui poetæ tam suauem concedunt vocem, vt omnes audientes demulceat. Postremo Amoris generi Draco comparatur, quia circa diuitias, & mundanas opes versatur, quas Draco libenter custodire perhibetur. Verùm satius esset, si pro Dracone Auarum delineasset: cum is tanquam Draco diuitijs incubet. Quapropter Paulus Maccius piæ memoriæ ad rem nostram expressit picturam horti Hesperidum, cũ icone Draconis, & inscripsit emblema. IN AVAROS. cũ versibus infrascriptis. *Amorum quatuor symbola.* *Embl. 52.*

Peruigil intactos qui seruat in arbore ramos,
Et sibi non custos aurea mala Draco;
D *Par tibi, diues opum vigili torqueris amore,*
Sed miser extructas non tibi claudis opes.
O aurum cura fili, genitorq; doloris,
Si te habeam, metuo, ni te habeam, doleo?

Cæterùm fusius fuisset demonstrasse mulieres & virgines potius quàm diuitias diligenti cura esse custodiendas. Quandoquidem Aleiatus, in hoc monstrando, delineauit Palladem armatam, cum Draconis icone iuxta pedes, & decorauit emblema hoc titulo. CVSTODIENDAS VIRGINES. Addiditq; hexastichon huius tenoris. *Custodia virginum.* *Embl. 22.*

Vera hæc effigies innuptæ est Palladis, eius
Hic Draco qui Dominæ constitit ante pedes.
Cur Diuæ comes hoc animal? custodia rerum
Huic data sic lucos, sacraq; templa colit.

Innu-

Innuptas opus est cura asseruare puellas E
Peruigilis laqueos vndiq; tendit amor.

Nec præter rationem, Author asseruit Virgines diligenti, & peruigili cura esse seruandas: cum virgo Græcis dicatur παρθένος, & etymum deflectatur παρὰ τὸ παραμένειν τῇ μητρὶ: quoniam virgo apud matrem manere debeat, Huncq; morem veterum fuisse scripsit Hesyodus. Immò Homerus in persona Penelopes, voluit pudicam mulierem semper ancillis stipatam in medium prodire. Immò mulieres in conspectum hominum curiosiùs intuentium exeuntes, prudentia, & sapientia conspicabiles esse debent: veluti fuit Theano pulcherrima fæmina, propterquam bellum decenale, cum Phocensibus commissum fuit. Hæc enim aliquandò cum superiorem indueret vestem, fortè nudauit brachium, quod fortuitò quidam intuens dixit, ò pulchrum brachiũ, at illa sapienter respondit, sed non publicum; quibus verbis, & castitatem suam indicauit, & laudantis intemperantiam repressit. Ad rem Reusnerus exhibuit iconem Draconis humi strati, & picturam Apollinis arcu, & sagittis muniti, cum titulo. VITAE SAPIENTIA CVSTOS. Quoniam vir singulari præditus sapientia olim dignus Phœbi tripode iudicabatur, carmina autem Authoris sunt hæc. F

Prudentia mulierum qualis esse debeat.

L. 3. emble. 7.

Stratus humi Python Phœbi iacet ecce sagittis
Terribilis serpens corpore, & ore minax.
Qui modò pestifero prastit tot iugera ventre
Iam cinis, & puluis, iam nihil esse potest.
Pythia iam celebrat secura Græcia corde,
Laurea victoria cingat honora caput.
Prima docens rectum custos sapientia vita est,
Cum vitijs morbos pellit, & omne malum.

Catone, etiam sapientior ille iudicandus est, qui veluti prouocatur, respondet; comparaturq; Elephanti à Dracone ad prælium prouocato, qui extinctus, & cadens, pondere corporeæ molis Draconem obruit. Idcirco Camerarius pinxit Draconem, cum Elephante belligerantem, addiditq; hanc inscriptionem. NON IMPVNE FERES. Deinde protulit tale distichon.

In I. Emb. ex Ani. 27.

Contemnit mortem, qui non moriturus inultus,
Vna etiam est hostis certa ruina sui. G

Iouius scripsit hoc symbolum à se fuisse excogitatum in gratiam Sinibaldi, & Ottoboni Fliscorum, qui illud vsurparunt in monumentum iustæ vltionis, ob Fratrem Hieronymum Comitem crudeliter ab æmulis suis Fregosijs interemptum. Præterea hoc symbolo vsus est, etiam Delphinus Titio Comes Tesanæ, cum inscriptione non dissimili. DEO VINDICE. Demùm Paradinus in Heroicis exhibuit picturam Draconis alati serpentem vorantis, cum titulo. VNIVS COMPENDIVM ALTERIVS DISPENDIVM. Argumentum huius symboli desumptum est ex adagijs, vbi dicebamus Serpentem, qui non comederit serpentem, nullo modo fieri Draconem. Huius autem symboli, & adagij sensus est, multos homines aliorum damno, & ære alieno, & potentiores, & opulentiores euadere. Ad finem Russellius, quoq; diuulgauit symbolum litteræ D. esse iconem Draconis: quemadmodum symbolum litteræ S. pictura Serpentis esse dicebatur.

Symbolum, & Adagiũ.

Par. 2. memor. artif.

PHRENOSCHEMATA. H

VIRI summa eruditione præstantes, ex varijs Draconum proprietatibus, varia etiam phrenoschematum argumenta ausumunt. Quamobrem prima facie, nonnulla vigilantiam huius animalis respicientia in medium afferemus. Inter hæc autem primum locum occupat illud Insigne Eminentissimi Cardinalis Hyppoliti Estensis Principis Musarum, Charitumq; munificentia ornatissimi, qui, vt exprimeret neminem ità vigilem esse posse, quin aliquid eum fugere possit, delineauit Draconem secus arborem auream, & pomiferam, Aquilamq; circumuolitantem, pomaq; furtim subducentem, cum hoc aureo dicto. AB INSOMNI NON CVSTODITA DRACONE. Alij

Draco ad fores Palatij, quid indicet.

A Alij meditantes vigilantiam huius animalis, figurarunt Draconem supra ianuam alicuius domicilij cum Dicto. HAS SERVO FORES. Hæc autem pictura ad fores Palatij Illustriss. Co. Philippi Aldrouandi Senatoris Bonon. expressa obseruatur. Hieronymus Russellius effigiauit Draconem, Lupo strangulato, ad Cælum volantem, cũ Dicto. VIGILANTIBVS NVNQVAM. Voluit enim indicare hominem, qui in peragendis negotijs, laboriosissimo vtitur peruigilio, extincta tandem maleuolorum inuidia, à viris immodici honoris titulo insignitis ad sydera, vsq; extolli.

L. 3. Insign.

Lucas etiam Contilis scriptor Italicus exhibuit picturam arboris malis aureis onustæ, eiq; Draconis iconem adiunxit, cum Dicto. NON SAT VOLVISSE. Etenim, cum per aurea mala, sapientia allegoricè intelligatur: author hoc phrenoschemate, illam summopere desiderasse innuit, dum, studendo, noctem diei coniunxit peruigilem. Icon autē Draconis pingitur ad ostēdēda pericula, & labores, quibus adolescentes, ad comparandas scientias, animum simul, & corpus assiduè fatigare debent. Idcirco phrenoschemati addidit hoc Dictum. NON SAT VOLVISSE. quoniam, in negotio comparandæ virtutis, non sufficit vulgatum decantare carmen.

In l. Insign.

Phrenoschema acquirendæ virtutis quale.

B *Cum desint vires tamen est laudanda voluntas.*

Quandóquidem multiiugis curis, atq; vigilijs vtendum est; iuxta illud Horatij.

Multa tulit, fecitq; puer, sudauit, & alsit.

Præter vigilantiam, existimarunt authores prudentiam quasi lumen aliquod in hoc animali elucescere. Quapropter hanc bestiam nonnisi ab aliquo expressam prudentiæ ideam habente comprehendi posse opinantur. Ideoq; figurarunt aliquando Draconem cum hoc Dicto. PRVDENTIA VINCITVR. quale phrenoschema ad fores Illustrissimi Comitis Philippi Aldrouandi Senatoris Bononiæ intueri licet. Pariter Perciuallus scriptor Italicus, in libro Insignium, delineauit Draconem vetus spolium deponentem, cum Dicto. EX SCIENTIA PRVDENS. quoniam Draco ob diuturnam, quam ducit ætatem, animal est sagacissimum. Præterquamquòd ei assignatur Prudentia, quia, cum spolium inquinatum cognouerit, illud statim deponere perhibetur; quæ conditiones in viro prudentiæ nota præstantissimo obseruantur.

Phrenoschemata prudentiã Draconis respicientia

Vincentius Russellius exhibet hoc phrenoschema, scilicet picturam Draconis in media palude lilijs coronati, cum Dicto. CONDECORATA VIRTVS. Asseritq; C fuisse alicuius viri perecelebris demonstrantis propriam, & alterius virtutem, ex quo laudis, & honoris coronã fuerit cõsecutus, vel à generosissima Republica Veneta, propter pictam in phrenoschemate paludem, vel à christianissimo Galliarum Rege, vel à Serenissima Farnesianá Familia propter lilia, quæ vtriusq; insignia genethlia exornãt: icon postea Draconis præfecturam denotat militarem, cuius munere fungens vigilantissimus esse debet. Aegidius Sadelerus picturam Draconis, cum Aquila præliantis exhibet, cum Dicto. DIMICANDVM. fateturq; hoc fuisse symbolum Christierni II. Regis Daniæ, Noruegiæ, Zelandiæ, & Gothiæ. Denuò repræsentat figuram Draconis supra sphæram, cum Dicto. NON MINOR EST VIRTVS. Traditq; fuisse symbolum Sigoberti primi Regis Metensium argumento fortè desumpto à Hieroglyphicis Aegyptiorum, qui iuxta varias Draconis figuras, tempus, annum, Solem, & deniq; totum terrarum orbem designarunt. Meminimus etiam vidisse imaginem alati Draconis in summitate baculi eminentem, caudæ spiris baculum amplexantem cum Dicto. SALVS VITÆ. hoc phrenoschema forsitam alludit ad baculum, & anguem Aesculapij, cuius numini Veteres tutelam vitæ consecrarunt.

Draco cum Aquila.

Draco supra spherã

D Postremò venit in mentem phrenoschema cuiusdam viri, cuius opulentiæ olim nihil deerat, tuncq; multi annumerari volebant eorum gregi, quos diligebat. Verùm tractu temporis, ob infortunium, factus Iro mendicior, vno, & eodem tempore diuitijs, & amicis nudatus fuit: cum sententia Ouidij germanam fateatur veritatem.

Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam,
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Phrenoschema Diuitis mendici facti.

Is igitur olim in pelago diuitiarum, mox ærumnarum natans, pinxit Draconem, cum Dicto italico. TVTTO VELENO. Alludens fortè ad amicos, qui olim tantã erga se ipsum benignitatem, nunc in venenum transmutauerint: vel per Draconem intelligens semetipsum venenosa laborantem egestate, cui amici appropinquare non auderent.

INSI-

E

INSIGNIA MILITARIA.

L. 17. Orig. cap. 3.

CONSVEVERVNT Imperatores Romani, Imperio inclinante, pro simulacro Aquilæ, ad denotandam iugem Ducum vigilantiam, in vexillis, iconem Draconis gestare, cum hac inscriptione. PYTHONE PEREMPTO. quocirca Isidorus hæc verba protulit. Posteaquam Apollo Draconem Pythium confecit, ipse primus Draconis simulacrum gestauit: deinde Græci, & postmodum Romani talia simulacra ad bellum proficiscentes deferre cæperunt. Qua de re nummus Cæsaris Dict. III. in quo Victoriæ caput alatum conspicitur, habet in latere inuerso Draconem surrecto capite iuxta simulacrum Romæ galeatæ, cum inscriptione. C. CLO. VI. PRÆF. M. idest Caius Clodius Sextus Præfectus militum. Huc quoq; respexit Baptista Mantuanus, canens.

Draconarij qui fuerint

Non mihi signabant picti vexilla Dracones,
Non Aquila. F

Quoniam Vegetius scribebat primum legionis signum fuisse Aquilam, quam Aquilifer gestabat: Dracones autem erant Insignia, quæ ad prælium per singulas cohortes à Draconarijs ferebantur. Hinc postea omnes signiferi, per excellentiam, Draconarij fuerunt appellati. Modũ autem gestandi, & formam horum Insigniũ recitat Amianus Marcellinus, quando describit pompam Constantij Imperatoris, quam Vrbem ingrediens duxit. Inquit igitur: purpurea Draconis simulacra aureis, gemmatisq; hastarum summitatibus fuisse alligata, argenteo, & vasto hiatu; itaut, flante vento, veluti Dracones ira perciti sibilarent; reliqua parte ex holoserico subtilissimo, atq; leuissimo, vt & ipsa à vento agitata viui Draconis caudam æmularetur. De his Insignibus loquebatur Claudianus, quando canebat.

Insignium militarium descriptio.

Mansuescunt varij vento cessante Dracones.

Demùm Cortonacenses, coloris albi Draconem in rubra præferebant parma, cuius vmbilicus erat argenteus, in margine autem duo erant circuli, quorum interior prassinum, exterior verò colorem album præ se ferebat, de his parmis cum simulacris Serpentum, vel Draconum legendum est primum caput primi libri, vbi multò plura G explicantur.

INSIGNIA GENTILITIA.

INSIGNIA gentilitia eatenus à militaribus discrepare videntur, quatenus illa domi, hæc militiæ vsurpantur. Immò vnum, & idem Insigne interdum vtrobiq; adhibitum, & Militaris, & Gentilitij munus obire solet. Quamobrem in thorace Agamemnonis, & in scuto Herculis, icones Draconum conspiciebantur. Item generosissimus Imperator ille Epaminundas, qui ad Mantineam tam fortiter occubuit, gestamine Draconis domi, forisq; delectabatur: quapropter Antiqui eo in loco, vbi prælium commissum fuit, columnam cum clypeo effigiem Draconis referente, in tanti Principis monumentum erexerunt. Tale autem gentilitium Insigne ab hoc Principe fuit vsurpatum tradit Pausanias, vt ex cognatione Spartiatarum se progenitum esse ostenderet; quorum Insigne figura Draconis exornabat: cum ex seminio dentium H Draconis à Cadmo satorum oriundi essent.

Discrimen inter Insigne gentilitium, & militare quale.

Non desunt nostra ætate familiæ, quæ in Insignibus gentilitijs effigie Draconis delectantur. Nouimus iuuenem cultioris literaturæ consultissimum, qui proprium Insigne gentilitium Draconis icone decoratum supra ianuam musæi pingi curauit, deinde subscripsit hoc distichon.

Draco in Insigni gẽtilitio multarum familiarũ nobiliss.

Musarum est custos, custosq; Heliconis amæni,
Hesperidum hortorum ceù fuit antè Draco.

Familiæ postea supremæ conditionis non sunt omittendæ; quarum Insignia gentilitia Draco exornat, veluti est nobilissima Boncompagnorum familia Bonon. ex qua Gregorius XIII. Pontifex optimus Maximus emersit, cuius Insigni gentilitio, multi allu-

dentes

A dentes ad Draconem, hoc Dictum adscripserunt. PRVDENTIA REGNAT. Meminimus alibi sub eodem Insigni gentilitio legisse hæc verba. PRVDENTIA NVNC EXPLICAT ALAS. Alij figuram Draconis in hoc Insigni gentilitio delineatam infrascriptis litteris coronarunt. VIRTVTE FORTIS, ET AVDAX. Alij verò, & potissimum Poetæ alludentes ad Draconem Insignis gentilitij Gregorij XIII. multa carmina conscripserunt. Horum igitur quidam Romam alloquens sic cecinit.

Ne Lupa serpentem metuas, qui reddere tutam
Te valet, hic tantùm signa timoris habet.

Apud alium poetam meminimus legisse aliud distichon huius tenoris.

Threicios nunc Roma Duces, nunc mille carinas
Temnat ab insomni benè custodita Dracone.

Ogerius, quoq; qui fuit bonarum litterarum cultor per quàm studiosus in suo volumine syluatum hæc prodidit carmina. Lib. 3.

Peruigil Hesperijs olim seruabat in hortis,
Poma Draco aurifero, & rutilanti tincta colore;
B *Ne quis sisyphijs ea posset tangere palmis;*
Raptaq; furtiuè cupidis includere cistis.
Sic prudens Heros vigilanti nomine dictus
Verè Gregorius, sibi quas Dominator olympi
Commendauit oues, truculento à dente Luporum
Defendit summo studio, curaq; perenni.

Neq; sunt omittendi versus Gulielmi Modicij viri in litteris summi, in quibus singulares dotes, & deniq; omnes prærogatiuæ tanti Principis, occasione Draconis in Insigni gentilio picti, sic exarantur.

Est Draco Graiugenis obtutu dictus ab acri,
Cui data cernendi vis peracuta fuit.
Peruigil est, necnon oculis Draco dormit apertis,
Membra rigat quoties fessa labore sopor.
Thesauris igitur custos, templisq; Deorum
Appositus quondam dicitur esse Draco.
C *Est index animi prudentis; namq; minister,*
Dicitur armisonæ Palladis, atq; comes.
Quin olim Serpens Epidauro vectus in Vrbem,
A populo morbos depulit, atq; luem.
Principis hoc Insigne noui tibi Roma bonorum
Incrementa, decus, lætitiamq; notat.
Certa salus pariter populis, cum cernit acutum
Rex vigil, & custos aurea templa colit.
Gregorius vigilem graia fert voce Latinis.
Et magni memores nos facit esse patris.
Legiferam Cererem soliti vectare Dracones,
Signa redundantis fertilitatis habent.
Gaude Roma. Draco placidus viritantibus alis
Alta petens, animo te iubet esse bono.
Florebunt leges, diuinaq; iura, Dracone
D *Auspice; tum frugum copia maior erit.*
Felsina, cine tuo terrarum Principe, doctum,
Et placidum gaudens effer ad astra caput.
Nemo tuos partus bonus horret; nam pia mater
Nil nisi mansuetum, nil nisi mite parit.
Quicquid habet tamen horroris Draco sentiet hostis
Thracius, & nigro gens Aquilone sata.
Non alia Deus ipse bonis placidissimus hostem
Horribilem prabet, se ratione malis,
Sic horrore lupos pastor fortissimus arcet,
Quem placidum peramant, quemq; sequuntur oues.

Quin natura iubet cunctis in Regibus esse E
Diuersum quiddam, quod timeas, quod ames.

Idem author composuit decastichon pro Iacobo Gemmario, qui gemmam fortè simulacro Draconis signatam Summo Pontifici Gregorio XIII. dono dedit. Hoc autem sic se habet.

Alme Pater rerum, cui tradita summa potestas,
Et Christi toto, qui geris orbe vices:
Cum tibi sacrorum data sit custodia; custos
Templorum sequitur te Draco iure vigil.
Aliger est insigna tua Draco gentis, & omen
Alta petens fecit laudibus ille tuis.
Hæc nitet in gemma facies signata Draconis,
Expressit mira, quam vetus arte manus.
Parua damus, tamen hæc hilari pater accipe fronte
Inclyta, quæ generis sunt monumenta tui.

Familia Burghesia. *Familia de Maluasijs.*

Sunt, & aliæ familiæ natalium claritudine conspicuæ, quæ in Insigni gentilitio Draco- F
nem habent; veluti Burghesiorum familia genere haud ignobili gloriosa, ex qua dimanauit Paulus Quintus Pontifex Maximus, qui nostro sæculo, tanta prudentia totum christianum orbem moderauit. Prædictis addamus nobilissimam Maluasiorum Bononiensium Familiam, in cuius etiam gentilitio insignij Draco conspicitur. In hac Familia hodie refulget Comes Cornelius ornatissimæ sapientiæ, & prudentiæ vir, qui dum hæc scriberemus, munere Vexilliferis Iustitiæ in Patria fungebatur.

SYMBOLICÆ ALLVSIONES.

Respiciunt varias prærogatiuas Draconis.

CVM omnibus prompta sit Gregorij XIII. Pontif. Maximi memoria, in cuius Insigni gentilitio Draco figurabatur, sciendum est, quòd Fabricius Principius vir in litteris clarus alludens ad varias huius animalis proprietates, & figuras, volumen Allusionum symbolicarum in sex di-
stinctum libros composuit; in quibus Draconem, iuxta varias præro- G
gariuas effigians, cum suis Dictis: veri Principis vitam, effigiem, & labores legentibus insinuauit. Propterea nos in præsentia, ad perfectum huius historiæ tractatum, principaliora symbola ab hoc erudito viro repræsentata memorabimus.

Bononia Ciuitas parit omnia bona.

Itaq; in prima voluminis fronte, licet intueri Draconem triplici insignitum diademate referentem Insigne gentilitium Summi Pontificis Gregorij Decimitertij, cum titulo. DOMINATOR, ET RECTOR. quo tacitè exprimitur interesse Principis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cuncta moderari, & regere. Sequitur icon Ciuitatis Bononiæ, cum Dracone superuolante, & titulo. BONA OMNIA. Hæc enim Ciuitas tanquam Summi Pontificis patria consideratur, quæ totius terrarum Orbis Principem edidit, sub cuius vmbra bona omnia rectè nominanda sunt. Ibi conspicitur spherica machina, in cuius summitate duo parui Dracones caduceum ferè Mercurij referentes apparent, cum simulacro Solis, & Lunæ, & titulo. NATIVITATE INSIGNIS: Cum natiuitas hominis, hac ratione, ab Aegyptijs olim describeretur. Proponitur etiam icon Draconis inter duas militum acies quasi præliaturas, cum inscriptione. EX ARDVIS IMMORTA-
LITATEM ACQVIRI. sumpto fortè argumento ab illo infante, quem mulier quæ- H
dam Eleis obiecit: vnde mox in Draconem transfiguratus, hostibus ob terrorem fugatis, Patriam liberauit. Pariter Author hoc symbolo significare nititur, quòd Princeps à teneris, etiam vnguiculis, in arduis patrandis, in hostibus sternendis, in Republica seruanda liberanda, & regenda, immortalitem adipiscitur. Rursus effigians Draconem pusionis dormientis caput spiris circumdantem, scribit hunc titulum. NIL CLARIVS NILVE NOBILIVS. Quoniam Draco, vel Serpens summam nominis amplitudinem in omnibus significare dicebatur; cum olim Haruspices serpentem dormientis pueri caput amplectentem retulerint, nihil præclarius ei accidere potuisse. Postmodum delineauit puerum supra Draconem volantem, cum titulo. ET EXALTAVIT HVMILES. Nam sicuti Poetæ Ganimedem per Aquilam raptum fuisse finxerunt, hic ab Authore,

Videnda sunt Draconis præsagia.

pro

A pro Aquila, Draco describitur, qui rectius Deum videtur exprimere: Deus igitur Fastosos, & Arrogantes deprimit; Abiectos verò ad sydera vsq; extollit.

Succedit icon Draconis circulum formantis coronati hoc titulo. CELERITATE, ET MODO. Significatur enim, quòd veluti Sol perpetuo circulari cursu totum terrarum orbem illustrat; ita, qui in rebus agendis, nunquam procrastinat, ad Monarchiæ Principatum facilè peruenit. Deinde cum intersit Principis omnia destruere vitia, & Insignia virtutis extollere: pingitur Apollo Draconem Pythium sagittis conficiens, à quo postea Apollo Pythius fuit cognominatus: titulus est. A DEVICTO INSIGNIA SVMPSIT. Iterum conspicari licèt effigiem Saturni in antro, cum figuris sex puerorum, & Draconis, pro æratum, & anni significatu, cum inscriptione. SVPER ÆTHERA NOTVS. cum senium, siue vltima hominis ætas illa sit, in qua, ad mentem Aristotelis, nobilitas signatur. Adiecit author multos Dracones extremitati caudæ insistentes, cum titulo. NOMINE, ET RE. Siquidem Dracones, & vigilantes sunt, & acutissimi visus ex proprio nomine esse perhibentur, veluti in Rubrica etymi fuit enucleatum; idcircò naturam huius animantis Princeps imitari debet. Sequitur imago Regis Draco-

Apollo draconem pythium necans, deinceps Insignia draconis reportauit.

B nem manutenentis, cum titulo. RERVM POTITVS OMNIVM. Huic enim symbolo argumentum dederunt hieroglyphica Aegyptiorum, qui aliquem regno potitum significaturi, prædicto simulacro vtebantur. Conspiciuntur icones Solis, cum Dracone, & Lunæ cum Aquila: inscriptio est. LVMINARIA MAGNA. Ad denotandam Summi Pontificis, & Imperatoris potestatem. Adduntur figuræ equitum spolio Draconis munitorum, cum titulo. IVS IN ARMIS. Cum hostes non solum vulneribus, sed terrore etiam arceantur. Item conspicari oportet simulacrum mulieris altera manu facem extinguentis, altera Draconem amplexantis, cum hac inscriptione. PVDICITIÆ CONSERVATIO. etenim Princeps faces Veneris procul expellere, aut prorsus extinguere debet. Cernitur etiam effigies Dianæ, cuius dextra facem, & sinistra Draconem stringit, cuius inscriptio est, LÆVA EIVS. nam Diana, nimirum Luna cælesti sponsæ, nempè Ecclesiæ Catholicæ assimilatur, & quemadmodum illa lumen à Sole recipiens refulget; ita Ecclesia, eiusq; Princeps Christicolarum corda illustrat. Pingitur quoq; nauis mercibus onusta, expansis velis, in pelago à magno tecta Dracone, cum titulo. NAVCLERVS VRBIS, ET ORBIS. Pariter conspicitur simulacrum terræ, cum Dra-

Draco apud Ægyptios erat Hieroglyphicum regis.

Prudentia draconi attribuitur.

C cone quernea fronde coronato, & titulo. PATER PATRIÆ. Corona enim quernea seruantibus ciuem olim à Romanis dabatur: Summus igitur Pontifex terram regens, Pater omnium nominatur, & coronam seruantis ciuem meretur.

Corona quernea olim dabatur seruātibus ciuē.

Icones etiam nonnullarum mulierum Draconem venerantium ibi visuntur, cum titulo. TIBI MERCES ET HONOR. Imagines enim illarum fæminarum Geometriam, Musicam, & Arithmeticam repræsentant, quæ Principis munificentia florent. Sequitur simulacrum Draconis stellam ad instar cometæ delineatam intuentis, inscriptio est. DOMINABITVR ASTRIS. Quoniam Princeps Astronomiæ studio insignis, prodigiorum minas facilè auertit. Insuper exhibetur Draco in medio Musarum cætu, hoc coronatus titulo. CERTVS APOLLO. Etenim largo munificentiæ Principis imbre aspersi Poetæ, eius encomia in dies decantare minimè cessant. Ibi videtur etiam Æsculapij imago nodosæ virgæ à Dracone circumdatæ nixa cum litteris. LIGNVM AMBIENS MORBOS PELLIT. Cum medica facultas ad Rempublicam, pro corporum salute, necessaria, sagacitate Pincipis, iuuetur. Pinguntur insuper multi libri, & Draco cum titulo, VIGILANTIBVS NON DORMIENTIBVS. Quandoquidem Princeps

Icon Æsculapij qualis.

D circa leges iugi versans vigilia, facillimè regimen Reipublicæ moderatur. Figurauit etiam Draconem intuentem simulacrum Solis, cum titulo. ABYSSVS ABYSSVM. Sumpto fortè argumento ab Antiquis, qui multis in locis Solem venerabantur, & ab Aegyptijs, qui Draconem mundi spiritum indigitabant: quare in hoc symbolo consideratur Romanus Pontifex, quatenus Deum meditans, Theologiam è pectore effundit. Huic addit simulacrum Europæ, & iconem Draconis ad fores templi, cum inscriptione. VNICVS DEI VICARIVS. Nam Summus Pontifex, quia solus Princeps est, Europam ab hostium manibus intactam tuetur.

Priscorum aliqui venerabātur Solem.

In progressu, conspicari possumus effigiem Veris, cum Dracone argentea redimito corona, & titulo huius tenoris. MICAT INTER OMNES. Siquidem, veluti aduentante Vere, frigus dissipatur, & nebulę dissoluuntur, ita candor Principis humanæ mentus.

Simulacra quatuor anni tēporũ.

tis tenebras fugat. Additur huic imago æstatis, cum Dracone spicis coronato, & titulo. LONGANIMITAS. Cum Principis cura, veluti æstas annona redundet. Neq; desideratur simulacrum Autumni, cum figura Draconis fructuum sertis ornati, & titulo. SVPEREMINET OMNES. Siquidem Principis potestas, de qua honores, & dignitates fluunt, Autumno fructuum ditissimo comparatur. Deniq; Author præbuit figuram Hyemis cum Dracone populeis frondibus exornato, & inscriptione. DIV NOCTVQVE REGIT. Quoniam Princeps, ob mentis, & corporis labores, dies, atq; noctes ducit insomnes, idq; populea fronde significatur. E

Deus vocatur Alpha, & Omega.

Inter præcipuas libri secundi allusiones symbolicas, figuratum Draconem, caudam mordicus apprehensa, circulum formantem intuemur, cum titulo. ALPHA, ET OMEGA. Nam Deus, quo maius excogitari non potest, rerum omnium Principium, & Finis, carnem humanam indutus, vitam mortalibus restituit. Huic adduntur imagines gentium genuflexarum. Draconem supra lignum eleuatum in solitudine venerantium, cum inscriptione. CLAVIVM INDVLGENTIARVMQVE BENEFICIVM. Christus enim per æneum Serpentem in Deserto adoratum præsignatus, non solum mundana deleuit peccata, sed etiam indulgentiam, & criminum remissionem de eius latere effudit. F

Laocoontis Icon.

Figurato deinde Laocoonte cum filijs à Draconibus demorsis addidit hanc inscriptionem. QVID CONTEMNERE DIVOS. cum Deus sacrilegos, & simoniacos viuere non permittat. Insuper, sumpto argumento à Seruio in commentarijs ad Virgilium, qui Dracones in aqua versantes vocauit angues, in terra Serpentes, & in templis Dracones; effigiauit hanc bestiam in vndis natantem, per terram gradientem, & supra templi ædificium, cum titulo. SI SVMPSERO PENNAS DILVCVLO. Quandoquidem Deus cum sit vbiq; criminosorum nullum est perfugium.

Draco truncata cauda.

Denuò pinxit Draconem, truncata cauda, cum inscriptione. MISERICORDIA, ET VERITAS. quoniam Sinagoga, pro qua Christus humanum induit spolium, ob incredulitatem, à corpore Ecclesiæ resessa negligitur. Draconi etiam in eminenti ligno collocato inscripsit SVSPICE, ET VALEBIS. cum Christus pretio proprij sanguinis humanum genus redemerit. Iterum supra lignum ad instar crucis fabricatum Draconem depinxit, cum titulo. MORS, ET VITA DVELLO. quoniam Christus in cruce efflans spiritum, mortem extinxit: deinde relata victoria, gloriosus triumphauit. Præterea delineauit Andromedam scopulo alligatam, monstrum per maris vndas ad G

Andromeda quid significet.

eam properans, & Draconem pro illius salute aduolantem, cũ inscriptione. REDEMPTOR, ET DEFENSOR. Siquidem Andromeda animam, scopulus peccatum, mare mundanas fallacias, monstrum hostem humani generis, & deniq; Draco diuinam opem significat: Cum Christus animam crimini alligatam, ab hostium potestate liberauerit. Item conspicari licet figurã Draconis in summo turris fastigio, cũ titulo. SANCTVM,

Deus vltionum quando dictus fuerit.

ET TERRIBILE. Cum in veteri testamento, Deus turrim sibi ædificasse, & Deus vltionum vocatus fuisse tradatur, qui hodie Deus Misericordiæ nuncupatur. Effigiauit quoq; illam, quam in Apocalypsi Ioannes vidit meretricem supra bestiam coccineam, à Dracone conculcatam, cum inscriptione. MORTE MORTVA, VITA REVIXIT. Draco hic in loco sumitur pro Deo, cuius vices gerit Romanus Pontifex: Deus enim iniquitatum omnium fatorem sternit. Amplius conspicitur Draco supra figuram sphæricam cum caduceo Mercurij, & legitur hæc inscriptio, REX REGVM. Hoc enim

Mundi regimen quomodo à Priscis denotaretur.

simulacro olim mũdi regimen denotabatur. Visitur quoq; figura monstrifica Draconis, cum titulo. VERITAS ET MENDACIVM. Siquidem falsitas veritatis est æmula; cunctis enim liquidò constat Christum olim figura Draconis, fuisse præsignificatum: H nihilominus Diabolus hanc Draconis formam induens, primos parentes nostros decepit.

Religionē intactam seruans princeps cōstituitur.

Item apparet figura Draconis, cuius caput spiris caudæ muniuit, cum titulo. SERVATA RELIGIO. Quandoquidem religionis caput quocunq; modo seruandum est, qui autem religionem intactam tuetur super alios Princeps constituitur. Deinde figuræ naui in pelago additur icon Draconis, cum inscriptione. MINVS FLVCTVAT. quia Religio Principis Ecclesiam Dei ab Hæresum prauitate defendit. Ibi etiam Draco est supra firmam basim mitra tectus, cum titulo. QVIA LEGITIME CERTAVIT. Qui enim veritatem catholicam tuetur, omnium culmine dignitatum coronatur. Immò figurauit simulacrum Religionis supra Draconem sedens, cum titulo. RELIGIONIS

A NIS BASIS. quandoquidem, prudentia, & vigilantia Principis, religio candida, & intacta seruatur. Huic addidit effigiem Basilicæ D. Petri in Vaticano, cuius fastigium figura Draconis exornat, cum inscriptione. IVSTI INTRABVNT PER EAM. Propterea quòd Religiosus Princeps populum, etiam religiosum, & pium reddit. Ibidem fas est obseruare varias hominum icones Draconem epidaurium venerantes, cum titulo. OMNES GENTES SERVIENT EI. cū religio diuina, & immaculata exteras, etiam Nationes sibi reddat subditas, & animarum languores sanet. Obseruantur etiam ibi Centaurorum, & Satyrorum picturæ, quæ, conspecto Dracone, fugiunt cum titulo. NVSQVAM AMPLIVS SVPERSTITIO. Etenim veneranda religio homines veneficos, & superstitionibus deditos viuere non patitur. *Diuina religio exteras, etiam gentes ad se trahit.*

Verùm quia religio Principis in ædificandis, & instaurandis templis, cognoscitur, & probatur; Author pinxit imaginem Dei Genitricis Mariæ infantem Iesum amplexantis in curru à Draconibus tracto, cum titulo. DVX DVCTRICEM: Propterea quòd à Gregorio XIII. icon Deiparæ del SOCCORSO NVNCVPATÆ, in sacellum Gregorianum translata fuit. Postmodum simulacro Mineruæ corio Draconis indutæ, & scuto

B capite Medusæ signato, armatæ inscripsit. VT ATTONITOS FORMIDINE TERREAT HOSTES. Quia religiosus Princeps, vtriusq; vitæ nimirum actiuæ, & contemplatiuæ, aduersus hostes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, milites mouet. Et cum Princeps petentibus beneficia singulari humanitate largiatur: exhibuit figuram hominum genuflexorum coram Dracone Aesculapij, cum titulo. PVBLICA SALVS. Deniq; conspicari possumus templum Apollinis, cum Dracone in tripode, & cortina, quæ olim ex pelle Draconis fabrefacta esse ferebatur, & titulus est. DA PATER AVGVRIVM; etenim religio petentibus iusta, responsa veritatis haudquaquam negat. *Mineruæ simulacrum*

In tertio Libro allusionum symbolicarum quædam symbola habentur potiora. Inprimis effigiatur Deus Moysem alloquens, & Draco iuxta pedes, cum inscriptione. ATTENDE FINEM. Quoniam veluti fides hominem saluat: ita ærumnarum finis, qui in ipsis est obseruandus, sæpè Populorum Principem constituit. Deinde pingitur virga in Draconem transmutata coram Pharaone, cum titulo. SIGNA INFIDELIBVS. fides enim sicuti stipulam voluptatum accensam extinguit: sic Princeps vanitatem Infidelium damnat. Item videtur ibi Draco Moysis deuorans Dracones, vi cantionum, à

C Magis excitatos, cum inscriptione. VERITATI MENDACIVM CEDERE. Quemadmodum enim fides mundanarum rerum amorem extinguit: ita Princeps, lumine veritatis mendacia detegit, atq; supprimit. Adduntur simulcra templorum Ethnicorum, necnon sapientum Græciæ faciem Draconis intuentium, cum titulo. LVX ORTA EST EIS. siquidem fides Christi tenebras Ethnicorum dissipat, atq; cōsumit. Succedit magna Draconis imago duas linguas exerens, cum inscriptione. VNVS PASTOR, ET VNA FIDES. Etenim fides est munus prædicationis ad Romanū spectans Pontificem vtriusq; Ecclesiæ, nimirum Latinæ, & Græcæ Principem. Huic annectitur figura nauis, cuius nauita est Draco, cum inscriptione. QVI STATIS IN DOMO DOMINI. Quoniam fides perseuerantiam expostulat. Figura Cerui, etiam conspicitur ad fontem à Dracone custoditum properantis, cum titulo. VENITE AD AQVAS. Hocq; symbolo mentem fide expurgari significant. Effigiatur etiam Trophonij antrum, vbi Dracones responsa dare dicebantur, cum titulo. VERITATIS LVMEN. Siquidem Ethnici, sine lumine fidei, in rectis, etiam versantes operibus, nihil moliuntur; cum fides nostra tanquam Phæbus inter sydera refulgeat. In subsequenti symbolo tria conspiciuntur simu- *Veritati mendaciū cedere necesse est.* *Fides perseuerantiam expostulat.* *operationes rectæ sine lumine fidei nihil operantur.*

D lacra, nempè nauis in mari, Draconis supra lapidem, & Aquilæ volantis, cum his verbis. QVAM INVESTIGABILES VIÆ EIVS; quoniam spes ad lumen veritatis mentem eleuat.

Sequitur icon Draconis oues à varijs monstris defendentis, cum titulo. PHARMACVM, ET ANTIPHARMACVM. Nam veluti antipharmacum venenis reluctatur: sic spes, quæ anchora dicitur, animas à futuro liberat naufragio. Deinde quia Draco apud Aegyptios erat symbolum salutis, & in Tripode responsa veritatis dabantur: author Draconem in Tripode effigiauit, cum inscriptione. FOELIX PRÆSAGIVM. quoniam spes nominatur galea salutis, qua munitus Princeps, & Dei protectus virtute, hostibus facilè debellatis, triumphat. Denuò possumus intueri supra lignum eleuatum in Eremo pictum Draconem, Christum passum figurantem, cum titulo. ATTENDITE, ET VIDETE,

Charitatis ardore homines moueri debent

DETE. cum charitatis ardore homines moueantur. Draconem insuper suspicientem, & halitu aues attrahentem pinxit, & inscripsit author hæc verba. EXPVLSOS DEPRIMIT SPIRITVS. charitas enim, cum peccatum expellat, Deus est, cuius vices Summus Pontifex subit. Draco postea supra quadratum lapidem pictus videtur, cum titulo, QVA PRÆSAGIVM VOCAT EVMDVM. Denotat Principem sapientem firmæ nixum veritati, qui in hoc vitæ triuio degentes, rectos vitæ tramites docet. Adiunxit figurã Draconis multitudini librorũ incubantis, & inscriptionẽ. IN SCRINIO PECTORIS OMNIA. Propterea quod interest Principis responsa fidei, & diuini iuris dogmata manifestare. In subsequenti symbolo inspicitur Draco ramis hæderæ coronatus, & inscriptio est, IN DIES LABORE VIRET. quoniam labore studiorum nomen Principis semper virens, & immortale redditur. Ibidem apparet figura sphyngis Draconem fugientis, cum titulo, FVGAT TENEBRAS. nam sapientiæ lumen, cæcitatis nebulas expellit. Pingitur deniq; Draco instructam militum aciem intuens, cum inscriptione. CEDANT ARMA TOGÆ. quandoquidem Princeps magis sapientia, & legum peritia, quàm armis operatur. E

Diuini Iuris dogmata manifestare interest Pontificis.

Inter symbola quarti libri primum sibi vendicat locum figura Iani sinistra speculum, & dextra Draconem tenentis, cum titulo, NIHIL FVGIT. nam cum Ianus Principem summa prudentia insignem indicet, non possumus non fateri, in hoc symbolo veram prudentiæ principis descriptionem assignari. Addit præterea iconem populi Romani Draconem epidaurium adorantis, cum titulo. PROVIDENTIÆ CLYPEVS. quis Princeps altiori præditus prouidentia egregiè rebus reipublicæ prouidet, atq; consulit. Item licet conspicari iconem Columbæ supra caput Draconis his verbis exornatam. PRVDENS, ET SIMPLEX. Cum mens, atq; ratio Principis religionem in republica foueat, atq; nutriat. Immò Draconis figura in medio labyrinthi videtur cum his verbis, SILENTIO DIFFICILIVS NIHIL. Propterea quod arcana in corde Principis abdita seruantur. Ibidem Draco inspicitur proprios fouens fætus, & cæteras venenans animantes, inscriptio est. MORS IMPIIS VITA FIDELIBVS. Hoc symbolo ostenditur æquitas, & seueritas, seu pœna, & premium, quibus Princeps benè, & malè merentes prosequitur. Deinde possumus intueri simulacrum Draconis in summitate arcis Sancti Angeli, cum inscriptione. VERI IOVIS ALES. etenim in eminentia dignitatum constitutus Princeps, niueaq; probitate candidus, iustitiæ radios effundens, Christianæ Reipublicæ mores restituit. F G

Ianus exhibet symbolum veri Principis.

Aequitas, & seueritas, pœna, seu præmiũ

Pingitur Draco in amœnitate terrestris Paradisi inter ramos arboris occultatus, vbi quoq; conspicitur alius Draco locatus supra lignum ab Hæbræis in Deserto erectum, cum titulo. VBI MORS IBI VITA. Conuenit enim iustitiæ Principis, vt vbi peccatum commissũ est, ibi quoq; pœna soluatur. Deinde delineatur Phaeton Draconem intuens, & de curru Solis cadens, cum inscriptione. RVIT TEMERITAS. Siquidem hanc Princeps sua seuitia præcipitat. Conspicitur ibidem pugna Draconis, & Aquilæ, cum his verbis: IVSTE CVLTVS. Cum Princeps rebellium iniuriarum vindex esse nullo iure prohibeatur. Certamen quoq; Draconis, cum Elephante figuratur, cum titulo FORTIOR IPSO NVLLVS. quoniam Princeps hostes Christianæ religionis cõculcat. olim, vt scripsimus in Historicis, Leutichio visus fuit Draco claui inuolutus: vnde author hoc in loco pingit Draconem claues tenentem, cum titulo. NON PRÆVALEBVNT ADVERSVS EAM. Nam potestas Ecclesiæ, ob Principis fortitudinem, secura, & intacta manet.

Phaeton est symbolũ temeritatis.

Potestas Ecclesiæ secura, & intacta manet.

Item Draco visitur mitra Pontificia coronatus, cum titulo. NVSQVAM TVTIVS. Dignitas enim Ecclesiæ, ob Constantiam Principis, nunquam deficiet. Videntur ibidem Dracones, caudis simul complicatis, erectis capitibus, amnem tranantes, cum inscriptione. OPERE, ET SERMONE. quoniam fiducia Principis ardua, etiam aspernatur. Pingitur item Draco spiris caudæ collum Leonis stringens, & titulus est. PRVDENTIA FORTITVDO FORTIOR. Cum prudentia quidem, & fortitudo seorsim polleant; simul tamen copulatæ multò plura operantur. Pinguntur etiam homines nauigantes, & Draco vellus aureum custodiens, cum titulo. PRÆDONVM EVERSOR. Quandoquidem thesaurus sapientiæ Principis custodia seruatur. Figuratur etiam Draco cælestis inter sydera refulgens, cum titulo. AB ANTIQVIS COGNITVS. Cum clara Principis origo, candore vetustatis fiat illustris. Demum fas est conspicari Dra- H

Prudentia, & fortitudo simul qd valeant.

coneni

A conem vetus spolium deponentẽ,cũ litteris. ABSTINENTIA. Argumento desumpto à natura Draconis, qui priusquàm se renouet, à cibo abstinere dicitur: pariter animus Principis contemplatione rerum superiorum roboratur.

In quinto libro elegantiora, & potiora symbola sunt, veluti pictus Draco in horto Hesperidum hoc titulo coronatus. OPTIMVS RERVM SERVATOR. propterea quod vigilantia Principis Ecclesiam Dei ab hostium impetu tutatur. Huic additur icon Palladis cum Dracone, & titulo. CVSTODIA, ET VIGILANTIA. Insinuat enim author, quòd veluti Pallas virgines, ita Princeps Ecclesiæ dogmata intacta seruat. Deinde super gregem ouium Draco expansis alis figuratur, & additur hæc inscriptio. SVB VMBRA ALARVM TVARVM. Siquidem Princeps firmis catholicæ fidei documentis imbutus, oues custodit. Iterũ effigiatur Draco in fastigio arcis S. Angeli hac inscriptione decoratus. OMNIA TVTA VIDES: Princeps enim oculatus omnia videt, & seruat. Item conspicitur Draco Mineruæ minister ad fores templi cum titulo. VIGILAT. quoniam tempora Principi vigilanti semper famulantur. Licet ibidem intueri Draconem oculis apertis quiescentem cum inscriptione. DORMIENS VIGILAT. quia custo-
B dia, & cura ad Principem spectans insomnis esse debet.

Draco horti Hesperidum.

Princeps oculatus esse debet.

Delineantur postea duo Dracones cum cornucopia sub pileo alato, cum inscriptione. PACIS AVTHOR ÆTERNÆ. hoc enim est fælicitatis, & perpetuæ symbolum pacis. Huic adiungitur effigies Draconis supra figuram galeæ his inscripta verbis. PRO PACE BELLVM. quandoquidem, icone galeæ, bellum, & figura Draconis prudentia denotatur: quasi author velit innuere, quòd viri bellum mouentes, virtute prudentiæ præstantissimi esse debent.

Symbolum fælicitatis quale.

Conspicitur Draco mordicùs caudam tenens supra lignum in solitudine erectum, cum titulo. VENI VIDI VICI. Siquidem victoria sanguine parta christianæ reipublicæ pacem æternam attulit: Prædictis annectit figuram Draconis inter icones cadu cei Mercurij, & cornucopiæ collocatam, cum titulo. VTRVMQVE. Præstat Propterea quod, figura Draconis, prudentia Principis, & cæteris imaginibus, pax, & diuitiæ designantur: cum Princeps pacem, & diuitias largiri possit. Deniq; pingitur mulier in throno sedens caduceum, & cornucopiam tenens, cum inscriptione. SIMVLACRVM FÆLICTATIS. cum hæc imago pro symbolo fælicitatis in numismate Iuliæ
C Mammeæ conspiciatur: quamuis ibi de fælicitate mundana, hic de cælesti verba fiant.

Prudentia Principis quo designetur.

In sexti, & postremi libri prima fronte author delineat circulum arcticum imaginibus Vrsarum, & Draconis exornatum, quæ constellationes in nostro Hemisphærio nunquam occidunt, cum titulo. DIGNITATVM CVLMEN. quoniam serenitas, Principis calumniantium turbine obnubilata semper defenditur. Huic symbolo additur icon Palatij in monte Exquilino ædificati, & spira Draconis circumdati, cum inscriptione. PRINCEPS REXQVE potentissimus. Argumento ab Ægyptijs desumpto, qui Principem æqua lance subditorum curam gerentem demonstraturi, hoc simulacro vtebantur. Item conspicitur Hecate viarum præses capite Draconis, loco humani, integrata, cum titulo. LEGVM DATOR, ET CVSTOS. Princeps enim leges condit, & seruat; quarum olim Hecate nempe Diana custos esse credebatur, cum vijs illam præfecissent. Pinguntur ibidem duæ columnæ spira Draconis circumdatæ cum inscriptione; NITITVR IN VTRAMQVE. Siquidem Princeps prudentiæ, & fortitudini, tanquam duabus firmis columnis semper adhæret. Videtur ibidem Draco inter duorum lapidum angustias pictus ad spolium deponendum, cum titulo. PÆNITEN-
D TIA. quoniam sobrietas Principis longanimitatem parat.

Hieroglyphicã Principis iusti.

Cernitur etiam imago hominis domo exeuntis, & in mustelam, atq; Draconem incidentis, cum inscriptione. BONIS AVSPICIIS INCIPIENDVM. nam mustela animali, Draco vero, vel Serpens, boni hominis esse ab Antiquitate credebatur. Rursus figurauit author Draconem ouium custodem, & lupum fugantem, cum titulo. SVREXIT BONVS PASTOR. Etenim Princeps, sublata Ethnicorum superstitione, truculentam luporum rabiem facilè compescit. Annectitur simulacrum Æsculapij Dracone cincti inter cælestes imagines refulgens, nec non Draco Insignia gentilitia Gregorij decimi tertij exornans, his verbis coronatur. ALTIOR ILLO SPLENDET. nam Princeps immortalitatem assecutus super æthera notus, in dies clarior euadit. Ad finem licet intueri magnã Draconis effigiem caudam mordicùs tenentis, cum titulo. A QVO

Quæ animalia bonũ, vel malum omen præsagirẽt.

ET

Cunctabona à Deo. ET AD QVEM. Quoniam veluti vndæ maris fluentes,& refluentes semper in pelagus redeunt:sic à Deo Optimo Maximo cuncta bona prodeunt, & ad eumdē reuertuntur. E

SIMVLACRA.

Quomodo antiquitas dracones consecrauerit.

IVXTA Ereynam flumen, in specu quodam, Draconum simulacra fuisse penès humanas icones, scripsit Pausanias. Quamobrem rerum antiquarum ignari has icones Æsculapij, & Hygiæ fuisse diuulgabant: cum tamen Ereynæ,& Trophonij essent, quibus etiam Dracones consecrauit Antiquitas. D. Augustus, ex Plinio, in curia, quam in comitio consecrabat, duas tabulas parieti impressit, in quarū altera, pusio, præter ætatis discrimen patri similis, superuolante Aquila Draconem complexa, conspiciebatur. Chimatrus pyrata, ex Plutarcho, oram Lyciæ prædationibus infestans, in nauis prora, Leonis,& in puppi, Draconis simulacrum gerebat. Item chimæra tali modo à Priscis effigiebatur, vt prima pars Leonem, media Capram, & postrema Draconem repræsentaret. Iuxta illud. F

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα

Nimirum.

Prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæra.

Dummodò per hoc verbum (chimæra) in hoc versu capram intelligamus.

Li.2.c.46. Paulus Venetus sermonem habens de Prouincia Cangiu, retulit incolas tam mares, quàm fœminas acubus colla, manus, crura, & ventrem pungendo, simulacra Draconum, & aliarum Ferarum ita fingere, vt facile deleri nequeant: etenim quò quis plura huius generis in cute habuerit simulacra, eò pulchrior esse creditur. Insuper, qui Æolipilas cauant, in earum parte conuexa figuram Draconis superinduunt, ex cuius ore fistula illa spiritalis ventum perflans prominet. Hæc autem organa sunt pilæ æreæ, & cauæ, in quas, per angustissimum foramen, humor instillatur; ideoq; vbi ad ignem concalescunt, spiritum vehementissimè efflant: siquidem humor internus vi caloris rarefactus copiosum generat aerem, cuius cum minimè capax sit illa cauitas, vehementi impetu erumpere cogitur. Clusius quoq; in Exoticis, Coccum de Maldiua argento inclusum, figuram Draconis repræsentans, exhibet. G

Figura draconis in Aeolopilis. *Lib.1.*

Caput draconis sub limine.

Itaq; Prisci (vt annotat Plinius) tantoperè Draconibus, & eorum simulacris delectabantur, vt capite Draconis limini ianuarum subdito, fortunatam domum facere promitterent; & ratio erat, quia has bestias ἀγαθοὺς δαίμονας, nimirum bonos Dæmones appellabant; quocirca Lucanus huc respiciens, cecinit.

L.9.Pharsal.

Vos quoq; qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones.

Simulacrū diabol cum draconis.

Non procul ab Vrbe Romæ ingens Draconis simulacrum mirabili fabrefactum arte, ore acutissimum gestans gladium, in specu quodam olim seruabatur, cui, singulis annis, virgines copiosis exornatæ floribus hoc modo immolabantur; quatenus insciæ per scalam antri descendentes in acutissimum irruebant ensem, sicq; pereuntes sanguinem innocuum effundebant. Hoc tandem diabolicum Draconis simulacrum Monachus vir iustus (Stiliconi tunc patritio fraude detecta) solo baculo perfregit, & dissipauit.

Syntag.7.

Sed maiori admiratione dignum est, quòd Veteres omnibus ferè Deorum iconibus simulacra Draconis copulabant. Primitùs, si respiciamus Apollinem. Ferunt, Iunonis mandato, Draconem Pythonem nominatum cunabula infantis Apollinis inuasisse: vnde Phœbus adhuc infans sagittis Feram confecisse dicitur. Hinc Gyraldus Apollinem Pythium nuncupatum fuisse asseuerat, & Propertius huc respiciens, sic canit. H

Pythius in longa carmina veste sonat.

Pythia quæ fuerit. *Viuus draco vbi coleretur.*

Immò & vates Phœbi, quæ responsa in tripode dabat, Pythia quoq; fuit cognominata; de qua Chrysostomus hæc habet. Pythia fœmina fuisse traditur, quæ in tripode sedens, malignum spiritum per inferna emissum, denuò per partes genitales excipiebat; ideoq; resolutis crinibus debacchabatur, & ore spumam emittens, verba furoris plena profundebat. Quare deinceps maligni spiritus, Pythones, & Dracones fuerunt appellati. Item in templo Apollinis, apud Epirotas, non solum simulacrum Draconis, sed etiam viuus

Draco

A Draco colebatur, cui gentes offam offerentes, obseruantesq; num illa libenter vesceretur rei fœlicis, vel infœlicis euentum præsagiebant; quemadmodum ex Alexandro ab Alexandro licet colligere. *L. 1. gē. dier cap. 29.*

Præterea venatrix Diana apud Pausaniam sic describitur, ceruina pelle velata, pendente ex humeris pharetra, altera manu lapidem, altera duos Dracones sustinens; & canis de genere venaticorum huic simulacro assistit. Gyraldus etiam narrat, quòd nonnulli Indi, qui olim maximas arbores, tanquā diuina numina sunt venerati, Draconem quinq; iugerum, tanquam Liberi patris simulacrum coluerunt. *Syntag. 1.* Amplius iconi Mineruæ siue Palladis simulacrum Draconis addiderunt, & Hesychius οἰκουρὸν ὄφιν nuncupauit. *Simulacrū Liberi patris apud Indos.* Quamobrem Virgilius hac ratione fortassis ductus, geminos Dracones, qui Laocoontem, & filios occiderunt, ad sacra Palladis delubra confugisse, & sub eius clypei orbe delituisse decantauit.

Pausanias tamen, in Atticis, simulacrum Mineruæ in hunc modum describit: nimirum ex auro, & ebore constructum, veste ad talos demissa, in medio galeæ Sphyngem, ad latera Gryphes depingit, Medusæ caput eius pectori inserit, manibus hastam addit, *Simulacrū Mineruæ ex Pausania.*
B iuxta hastam Draconem, & secus pedes scutum. In primis hoc Mineruæ simulacrum effigiabant armatum, vt virum sapientem, aduersus cunctas animi perturbationes, se armantem, & forti animo vitijs resistentem significarent: deinde galea cristata ad cerebrum viri sapientis refertur: hasta longa insinuat, quòd vir prudens, oratione, eminùs, etiam ferire potest: scutum christallinum magnam viri solertiam repræsentat: caput Medusæ pectori Mineruæ insculptum, terroris refert imaginem, quam sapiens vir in pectore, aduersus æmulos seruare debet: Draco deniq; adiungitur tanquam Vigilantiæ minister quandoquidem Prisci, hoc symbolo, virgines, peruigili cura custodiendas esse denotabant: vel dicamus Draconem huic simulacro fuisse additum, ob acutam visionem, quæ prudentiam demonstrat. Homerus tamen Mineruam glaucis oculis fuisse refertam tradit: qua de causa Noctuas, & Dracones animalia talibus prædita oculis Mineruæ consecrarunt. *Effigies draconis cur simulacro Mineruæ addetur.* Quapropter Demosthenes promulgare solebat Palladem immanibus bestijs, scilicet Draconibus, atq; Noctuis delectari. Sed ambigendum esset, cur non etiam gallo gauderet, qui, ex Pausania, galeæ Mineruæ, in arce Elceorum, insidebat; & potissimum cum inter cæteras aues animal valde pugnax esse tradatur. *Minerua musica.* Addit
C Plinius Mineruam musicam, quoq; fuisse appellatam, quia Dracones in Gorgone eius, ad ictus citharæ, tinnitu resonarent. *L. 34. ca. 8.*

Quid de simulacro Aesculapij dicendum est? cui etiam figura Draconis à Priscis fuit addita? Recitatum fuit superius in primo capite primi libri, Aesculapium sub specie anguis à Legatis Romanis in Vrbem fuisse ductum, vt grassantem pestilētiam expugnaret. Ex altera parte tale quid sibi accidisse, Græci scripserunt; cum idem Deus Draconis effigie, à Nicagora Echetimi vxore, ad Sicyonios, Mulorum bigis, inuectus fuerit. Hac de causa simulacrum Draconis, cum Aesculapio pingebatur. Addunt alij id factum fuisse, quia ab Aesculapio educatus fuerit Draco, in quodam Pelei montis loco, qui Pelethronius ab vbertate florum nuncupabatur (Throna enim flores lingua Thessala vocantur) Et quamuis superius Pareæ serpentis innoxij simulacrum Aesculapio nonnulli addiderint: nihilominus alij figura galli, & Draconis, simulacrum Aesculapij exornarunt ob vigilantiam, quæ ægrotantibus, ad acquirendam, & conseruandam valetudinem, summopere necessaria esse perhibetur. *Simulacrū Draconis, cū Aesculapio cur pingeretur.*

Mercurius quoq; Draconum imaginibus gaudere dicitur: quamuis exaratum fuerit
D eius virgam duobus Serpentibus esse exornatam: attamen nonnulli caduceum Draconibus alatis decorant, quos Mercurius in Arcadiam proficiscens præliantes conspicatus, virga consestim conciliauit. Martialis igitur sic canit.

Cyllenes, Cœliq; decus facunde minister,
Aurea cui torto virga Dracone viret.

Macrobius postea nititur persuadere, imaginibus Draconum in caduceo Mercurij delineatis, Solem, & Lunam, & vtriusq; syderis flexuosum iter, repræsentari: nec non quia veluti Dracones, singulis annis, deposito senio, iuuenescunt: ita hæc duo mundi luminaria à quadam depressionis senecta in suam altitudinem, tanquam in robur suæ iuuentutis reuertuntur. *L. 1. Satur. dier. ca. 19. 20.*

Non est prætereunda Ceres, quæ, licèt apud aliquos supra bouem sedens, cum calatho

Simulacrũ Cereris quo modo ab antiquis figuraretur. tho feminum, agricolis assistentibus, pingeretur; nihilominus in monte quodam Arcadiæ, ex Pausania, simulacrum Cereris erat simile mulieri, quæ altera manu delphinum, altera columbam sustinebat, in cuius capite & Draconum, & aliarum Ferarum imagines cernebantur, Boccacius tamen in Geneologia Deorum, ad repræsentandum Cereris simulacrũ, mulierem spiceis coronatam sertis, à Draconibus in curru tractam effigiauit; ideo Ouidius canebat. E

Lib. 8.

Flaua Ceres spicis tenues redimita capillos.

L. 1 de Rapt. Proserp. Hic autem currus, & Dracones eleganrissimè describuntur à Claudiano his versibus.

——— Sinuosa Draconum
Membra regens, volucriq; per auia nubila tractu
Signant, & placidis humectant frana venenis.
Frontem crista tegit, pingunt maculosa virentes
Terga nota, rutilum squamis intermicat aurum.

Addidit autem simulacro Cereris figuram Draconis Antiquitas: aut quia obliqui fulci à bobus arando formati, obliqua Draconis imagine demõstrarētur; aut in monumentũ Draconis ab insula Salamine pulsi, qui deinceps in delubro Cereris, tanquam eius Deæ minister latibulatus est. Vel, vt recitat Eusebius, referente Gyraldo, quia Persephoni, aut secundum alios, Pherephattæ Cereris filiæ Iupiter, sumpta Draconis forma coniunctus fuerit: vnde postea in Sabaziorum mysterijs, Draco in spiram conuolutus, ad memoriam facti commendandam, vel potius in testimonium tantæ turpitudinis, adhibebatur. Pictus quoq; fuit Triptolemus in curru à Draconibus vectо; quoniam, secundùm Phornutum, hic iuuenis à Cerere artem serendi edoctus, & curru eiusdem Deæ vsus, totum Terrarum orbem lustrauerit. Idcirco canebat ille. F

Syntag. 7.

Pictura Triptolemi qualis.

Angues Triptolemi strident, & squamea curuis
Colla leuant astricta iugis, lapsuq; sereno
Erecti, roseas tendunt ad carmina cristas.

Lib. 9. *Draco Marti sacer.* Item simulacrum Draconis nonnullli Marti adiunxerunt, quoniam, vt recitat Pausanias, supra fontem Ismenij, quem Marti sacrum dictitabant, Draco cernebatur, cui fontis custodia à Marte demandata fuerat. Serapis etiam Deus à Macrobio triceps descriptus spira Draconis circumdatus effigiabatur, cuius rei significatum alibi enucleauimus. G

Præter Deos, Heroibus etiam Draconum simulacra adiunxit Antiquitas; hocq; non sine ratione factum putauit; quandoquidem ex medula humana Serpentem nasci diuulgatum est: quemadmodũ Virgilius in tumulo Anchisæ contigisse obseruauit; quam postea fictionem Poeta ex historia desumpsisse videtur. Siquidem Athenienses, apud Salaminam, contra Medos certamen inituri, Draconem in naui de improuiso apparentem conspicati, bonum omen ab euentu præsagierunt, cum in Salamina templum Cychreo dicatum, vt legitur apud Pausaniam, fuerit; & Apollo responsum dederit, Draconem illum Cychreum heroem fuisse, qui illis auxilium allaturus aduenerat, vel addenda sunt figuris Heroum simulacra Draconum, quia Aristomenes, annotante Pausania, qui adhuc apud Messenios, inter Heroes colitur; natalibus à Dracone nobilitatis, insignis fuisse tradatur: siquidem cum eius matre Nicotelea Genium quemdam sumpta Draconis forma, concubuisse memorant. Immò ob eamdem causam, scutum Menelai figura Draconis signatum referunt: quamuis Draco clypeo Menelai impressus denotet monumentum illius, qui Aulide inter sacra repens omnibus Ostento fuit.

Figuris Heroũ cur simulacra draconum adderent Antiqui.

Lib. 4.

Omissis Ethnicorum simulacris, pictores etiam Christicolę iconibus multorum Sanctorum figuram Draconis adiungunt, sed potissimum sub imagine Sancti Michaelis Archangeli, nec immerito, quia sacris nituntur litteris, vbi legitur, quòd, facto in æthérea sede silentio, dum bellum à Dracone cum Michaele Archangelo committeretur, tandem, Omnipotentis mandato, Draco Lucifer ad caliginosa regna fuit expulsus. H

Draco cur cum Archãgelo Michaele.

Postremò apud Ripam equitem, & virũ omnigena clarum eruditione, in suo simulacrorum volumine, vbi virtutum, & vitiorum icones exprimere, conatur, multæ Draconum figuræ conspiciuntur. Primò igitur in delineando Custodiæ simulacro, repræsentat mulierem armatam, cum ense nudato in manu, & iuxta pedes Draconem, ob vigilantiam, vel acutam visionem, quæ Draconi attribuitur. Iterũm vt exhiberet iconem fœmineæ pulchritudinis, effigiauit nudam mulierem lilijs ligustro insertis coronatam super.

Simulacrũ Custodiæ quale.

Par. 1. Icõ.

A super Dracone sedentem, in cuius altera manu speculum, & in altera telum cernitur. Huic simulacro additur figura Draconis, vt ostendatur venustæ pulchritudini mulieris non esse fidendum: siquidem ibi venenum affectionis animi, & zelotypiæ delitescit. Donus quoq; scriptor Italicus, in designanda Instabilitate, pinxit mulierem Draconi adhærentem duabus stellis in cauda, & in capite signato, tum quia Draco insomne, & inquietum sit animal, tum quia stellæ per cælestes semitas semper errantes conspiciuntur. Russelius in libro memoriæ artificiosæ figurauit Inuidos in tartarea regione humi prostratos, & à Dæmonibus formam Draconum habentibus, horrisonis verberatos flagellis, nec non liuore varios, & pallidos, veluti de Inuidia canebat Ouidius.

Simulacrũ pulchritudinis fæminea. *Li. 1. Pict.* *Instabilitatis simulacrum.* *Par. 1.*

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Viscera felle virent, lingua est suffusa veneno.

Deniq; In Astrolabio plano figuratur Draco magnus humi iacens, qui denotare dicitur vigesimum septimum gradum Arietis, & hominem in senio potestatem adepturum.

B

STATVÆ.

PETRVS Gillius agens de Antiquitatibus Constantinopoleos, vt nostra fert opinio ex Suida, retulit ad Diuum Mamantem, pontem fuisse duodecim constantem fornicibus; propterea quod multæ aquæ illuc confluerent; vbi statua Draconis ærea locata erat: cum olim ibidem viuus Draco stabularetur, vbi etiam multæ Virgines fieri prægnantes dicebantur. Item apud Pausaniam legimus commune, & vulgatum fuisse de Platæensi prælio Græcorum donum, nempe aureum tripodem, statua ænei Draconis sustinente: ideoq; author narrat, quòd æs ex eo donario adhuc manet integrum, cum tamen aureum Duces Phocensium amouerint. Neq; mirandum est, quoniam in celeberrimis ædificijs pulcherrimæ Draconum statuæ cernuntur. Meminimus vidisse in sumptuoso ampli palatij ædificio elegantes columnas, quarum singulam statua Draconis spiris caudæ circumplectebatur, capite fulciebat laquearia, quibus tabulatum innitebatur, & alæ vtrimque ad extremitatem contignationis extendebantur.

Lib. 4. c. 7. *Lib. 1* *Statuæ draconum in ædificijs.*

C

Contarenus etiam, in libro Antiquitatum Romanarum, describit statuam Herculis cum statua Draconis horti Hesperidum, quam in cauedio Latini Iuuenalis obseruauit. Pariter Romæ in capitolio, hæc statua Herculis ærea, & ab Excellentissimo artifice fabrefacta, & inaurata cernitur, cum tribus pomis in manu sinistra, horti Hesperidum mala æmulantibus, quæ tres heroicas virtutes Herculi assignatas demonstrant; prima est moderatio Iræ, secunda temperantia Auaritiæ, & tertia voluptatum contemptus.

Statua Herculis.

VSVS IN CIBIS.

CArnes Draconum esse vitrei coloris, & mirandum in modum refrigerare eos, qui illis vtuntur, Authores non vulgares tradiderunt. Idcirco Aethiopes, & feruidam incolentes plagam, libentissimè his carnibus vesci feruntur. In huius asserti confirmationem, intelleximus, quòd Americus Vespucius, extra fortunatas Insulas Occidentem versus nauigans Anthropophagos populos inuenit, & rursus iuxta idem litus progrediens peruenit ad alios populos, qui alebantur carnibus cuiusdam animalis, quod, demptis alis, Serpenti erat simillimum. Immò in eadem regione multa huius generis animantia, ligato ore, obseruauit, fortè nè cæteras læderent animantes. Neq; tamen hoc in admirationem nos debet trahere: quandoquidem Galenus, in tractatu de facultatibus alimentorum, scriptum reliquit gentes circa Ægyptum Serpentibus vesci. Præterea accedit, quòd multæ nationes viperis, more anguillarũ, coctis, abiectis tamen capite, & cauda in commessationibus vtuntur, quod etiam in capite de Vipera retulimus.

D

Anthropophagi populi vbi. *Lib. 1.*

B

VSVS IN MEDICINA.

Quæ partes draconum medico vsui famulẽtur.

MEDICI ex hoc animali, non paruam vtilitatem, immò incredibilem percipere creduntur, dum in medico vsu varias Draconis partes adhibeat. Varro ex Dracone mortuo tres partes, scilicet oculos, pellem, & dentes, extrahendas esse existimat: cum oculi igneo micantes fulgore lapidem pretiosum referant, & dentes sint aprinis similes, prætterquamquòd sunt multò graciliores. Plinius verò adipem potissimum huius Feræ, in venenatis animantibus fugandis commendat. Immò hac pinguedine siccata, vlceribus Serpentibus medetur. Amplius ex hoc adipe, & melle optimum, ad caligines inchoantes, componit medicamentum, & addit, habentem apud se caput Draconis lippitudine vexari minimè posse. Postmodum os ex spina Draconis, teste eodem Plinio, dentium dolores sedat. Deniq; legimus apud Authorem libri de natura rerum, linguam, fel, & intestina Draconis in vino decoquenda esse, quo balneo madefacti homines ab Incubis vexari liberari traduntur. F

Adeps draconum ad quid valeat.

VSVS IN VARIIS.

MVLTI authores, & potissimum Plinius, Draconem varijs vsibus non vulgariter prodesse testificantur. Primùm probat Plinius caput huius bestiæ limini ianuarum subditum, quoniam omnes habitantes reddi fortunatos nugatur. Deinde oculis Draconum cum melle tritis eos inungit, qui nocturnas formidant imagines, vt tuti quacumq; transire possint. Olim etiam oculis Draconum in veneficijs vtebantur, quod Lucanus verba faciens de Venefica necyomantiam exercente, decantabat hunc in modum.

Oculi draconum ad quid.

Viscera non Lyncis non dura nodus Hyenæ.
Defuit, & cerui pasti Serpente medulla,
Non puppi retinens Euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis., oculiq; Draconum. G

Insuper Antiqui cor, & hepar Draconum commendabant, vt sapientiam adipiscerentur: quamobrem Eusebius in Hieroclem protulit fuisse necessarium, vt Apollo corde, & hepate Draconum vesceretur, quoniam hac ratione, Arabum sapientiæ factus est particeps. Nec mirandum est, quia Paraca Vrbs Indiæ celebratur, cuius ciues iecore, vel corde Draconis vorato, omnium animalium voces, vel murmura intelligere dicuntur. Prædictis addit Plinius, quod pinguedo cordis Draconum in pelle Dorcadum neruis ceruinis ligata, & gestata victoriæ iudiciorum confert.

Cor, & hepar draconũ ad quid valeant.

Deniq; lapidem Draconum in varijs vsibus nõ vulgariter prodesse, tradit Philostratus, si tamen ei adhibenda est fides, qui copiam fabularum confinxit. Scripsit igitur annulo Gygis insertum fuisse lapidem extractum à capite Draconis cristati, de illorum genere, qui in India stabulantur; de quo annulo Plato, & Cicero in officijs, multa, & miranda prædicarunt: nimirum, quòd gestans hunc annulum veste in volam conuersa à cæteris nõ videatur, donec pars illa vestem attingeret. Postremò in certaminibus Pythicis, quæ in memoriam Draconis ab Apolline interfecti celebrabantur, tibiæ proprio sono quandoq; collisionem dentium Draconis sagitta perempti æmulabantur, qui sonus Polluci ὀδοντισμὸς nominabatur. H

Lapis draconum cõmendatur.

Li.4.c.10.

DE

A

DE BASILISCO. Cap. II.

ÆQVIVOCA.

DIOSCORIDES huic animanti postremum, in suo de Venenis tractatu, locum assignauit, siue quia, penès malignitatem, inter Serpentes reatum possideat, siue quia ob eminentiam quamdam coronæ similem, quàm in capite gestat, tanquam Fera omnium perniciosissima iudicetur. Nos autem oppositum seruantes ordinem, ob diuersas, & admirandas bestiæ proprietates, Basiliscum in prima Draconum sede collocauimus. Et quamuis ob paruam molem corpoream, potius inter Serpentes, quàm inter Dracones connumerandus esse videatur: nihilominus ob insignem veneni perni-
B ciem bestia magna potest nuncupari: deinde ob cristas, & alias prærogatiuas, hoc animal Draconibus annumerandum esse censuimus.

Ordinis ratio.

Cum autem hoc nomen (Basiliscus) varia indicet. Prima fronte viros strenuos, neq; humili loco natos hoc nomine nuncupatos fuisse narrabimus. Suidas enim recitat Basiliscum fuisse Numeriani Cæsaris filium, item Basiliscum Verenæ Imperatricis fratrem, qui, Leone imperante, Rustico exercitus Duci successit. Insuper Basiliscus fuit Orientalium Romanorum Rex, qui retia vbiq; ad nummos ita tendebat, vt à pauperrimis etiam pecunias exigeret: quandoquidem nummos rerum omnium optimos existimabat; cum tamen totum oppositum sentiendum sit, iuxta vulgatum carmen.

Basiliscus virorũ nomen proprium.

Basiliscus Rex auarus.

Quid nummis melius? nomen, quid nomine rectum
Quid recto, pietas, quid pietate, nihil.

Deniq; Basiliscus fuit nomen Episcopi Commanæ ciuitatis in Ponto, qui Dominici gregis peruigil obseruator, custos indefessus, temporibus Maximiliani Imperatoris, martyriũ subiuit; huiusq; tanti viri gloriam memorarunt, qui acta Sancti Chrysostomi scriptis mandarunt. Quoniam verò Basiliscus Latinis redditur Regulus: aduertendum
C est, quòd hoc vocabulum, cum sit à Rege diminutiuum, paruum Regem, non quoad corporis staturam, sed quoad potestatem, significat. Hodie enim Regulus vulgò *Duca* nominatur. Alioquin Reguli, filij, & nepotes Regum appellantur.

Basiliscus Episcopus, & martyr.

Regulus quoq; est auis minima, Trochilus Græcis dicta, nempe τρόχιλος, πρέσβυς, καὶ βασιλεὺς, idest Trochilus, Senator, & Rex: nonnullis vocatur flos Calendulæ ob maculam verticis auream, apud populos Hetruscos, fior rantio, & Bononiæ papazino. Hæc auicula paulò maior est cicada gestans in vertice auream ex plumis maculam, instar cristæ Alaudæ, licet lõgè minorem; aliter, ob eamdem rationem, rex auium, & Suetonio Regaliolus nuncupata. Aduertendum tamen est hanc auem à Trochilo niliaco esse differentem, de qua aue in capite de crocodilo egimus. Immò Basiliscus, secundum Oppianum, est piscis circa petras litorales degens: cum etiam Rondeletius quamdam piscis speciem crista decoratam, Galeritam appellauerit. Amplius in Dictionario Paracelsi, Basiliscus minor stellionem denotat. Cælius & ipse scribit, ex Nicephoro, in Astrolabij structura, stellam illam maximam in corde cælestis Leonis valdè conspicuam, Basiliscum nuncupari, quam Chaldæi Reginam, & Dominam rerum cælestium esse existi-
D marunt. Deniq; apud Georgium Agricolam, inter nomina bombardarum, Basiliscus numeratur. Huic sententiæ videtur adstipulari Damianus à Goes in opusculis historicis, dum scribit. Armabatur classis maximo tormentorum numero, inter quæ erant quadraginta Basilisci, globum ferreum nonaginta librarum explodentes. Neq; mirandum est, si nomen Basilisci meruerint, eum strepitu, & ictu, tanquam Basiliscus animal sibilo, & intuitu homines arceat, atq; perimat. Quamobrem quidam ingeniosus vir in ænigmate bombardæ, non iniuria illam ad ferocem belluam cõparabat hunc in modũ.

Basiliscus auis piscis, stella, & Bombarba.

Vulcanus genuit: peperit natura: Minerua
Edocuit: Nutrix ars fuit, atq; dies.
Vis mea de nihilo est, tria dant mihi corpora pastum,
Sunt Nati, Strages, Ira, Ruina, Fragor.

Dic Hoſpes quid ſim, num terra, an bellua Ponti?
An neutrum? aut quo ſim facta, vel orta modo? E

SYNONYMA, ET ETYMVM.

HOC cunctis exploratum eſſe opinamur, quòd hæc Fera Latinis Baſiliſcus, ſiue Regulus nuncupetur; quoniam Græcis βασιλίσκος nominatur; etenim βασιλεὺς Rex, βασιλεύω regno in ſcholis Græcorum exponitur. Itaque hæc beſtia donatur hoc nomine, vel quia, inſtar Regis, cæteris Draconibus ſit terrori, vel quia tyrannidem, & ſæuitiam in illos exerceat. Feſtus rationem huius etymologiæ hanc eſſe putat, quia quodam veluti diademate caput huius animantis exornetur. Vnde Auicennas à capite coronato deriuat. Conſentiunt igitur vniuerſi etymum, hanc beſtiam Regulum nominari; & eò magis, cum Archelaus apud Aelianum narret, olim iumentum in ſolitudine, quadam Africæ defeciſſe; ad cuius cadauer plurimi Dracones, pabuli cauſa, ventitarunt, qui, audito Baſiliſci ſibilo, cōfeſtim profugerunt. At Baſiliſcus ſine tumultu ad cadauer progreſſus, ad ſatietatem eſitauit: quare illinc rēcedens, rurſuſq; ſibilum edens, cæteris indicauit Draconibus, vt ad eſcam tutò reuerterentur. Hæc autem actio dominium ſignificare videtur. Hac de cauſa Nicander, in Theriacis, non ignarus huius moris, cecinit hunc in modum. F

Etymologia ratio.

Actio dominium ſignificans.

Illius auditos expectant nulla ſuſurros
Quantumuis magnas ſinuent animalia ſpiras,
Quando vel in paſtum, vel opaca denia ſylua
Irriguoſuè locos media ſub luce diei
Excandeſcenti ſucceuſa furore feruntur,
Sed turpi conuerſa fuga dant terga retrorſum.

Quicquid ſcribat Agricola, in libro de Animalibus ſubterraneis; vbi hoc animal, ob excellentiam veneni, Baſiliſcum, ſiue Regulum indigitauit: vt quemadmodum Rex pretioſa ſupellectili cæteros antecellit, pariter Baſiliſcus, violētia veneni, cæteros Serpētes, & Dracones ſuperet. Præterea ab Iſidoro vocatur etiam Sibilus, quoniam cæteras animantes ſola voce occidat. G

Sibilus vocatur Baſiliſcus.

Nomina hæbraica Pethen, & Charamam Baſiliſcum ſignificant, vt Munſterus in Dictionario trilingui teſtificatur. Alioquin eidem Authori, in Lexico Chaldaico, Armene exponitur Regulus volans, nimirum Serpens, qui flatu vrit, & de loco ad locum ſaltat. Aliter Armene, vel Harmene, ſiue Karmene, nomina ſunt apud Syluaticum, quibus Baſiliſcus denotatur. Auicennas, & Albertus nominantes Baſiliſcum, & Harmenem, duas huius Feræ ſpecies conſtituere videntur: eum tamen in deſcriptione nullum diſcrimen, ſed tantùm in magnitudine collocent. Quapropter hæc nomina vnius, & eiuſdem Draconis ſynonyma eſſe arbitramur. Cælius ſcripſit Ægyptijs Vræum vocari illud animal, quod Græci Baſiliſcum cognominant. Germanicè dicitur Ein Ertz Schlengle. Italicè, & Hiſpanicè Baſiliſco, Gallicè Baſilic.

Nomina hebraica huius draconis.

DIFFERENTIÆ. H

CVM de ſpeciebus huius animantis ſummus inter Authores ſit diſſenſus; horum opiniones examinare operæ pretium eſſe duximus, vt tandem melior, & veritati magis cōformis eligatur: quidam tria Baſiliſcorum genera cōſtituunt, quorū primum, quod videt accendit, & inflāmat, & helichryſos vocatur, quaſi aureū habens colorem: ſecundus Baſiliſcus dicitur Chryſocephalos, nempè capitis tantùm aurei, & quod videt perterrefacit, & occidit: tertius nuncupatur Hæmatitis, nempè ſanguineum referens colorem, & huius ictu percuſſum animal confeſtim carnibus nudatur. Has autem ſpecies Baſiliſcorum facilè venari traditur, qui ſecum herbam ocymum detulerit; quæ nugamenta eſſe opinamur. Ex Authore libri de natura rerum, genus quoddam

Baſi-

A Basilisci nuncupatur illud, quod ex ouo galli decrepiti generatur. Immò hanc opinionem videtur confirmare Chrystophorus Encelius alias vir vndequaq; doctissimus, qui, in opere de re metallica, duas Basilisci species, nempe domesticam, & syluestrem constituit. Inquit enim, quod gallus gallinarum syluestrium, quæ à corylis nomen inuenerunt, rostrum in os fœmellæ inserens, sperma, more viperarum, infundit. Hincq; credibile esse arbitratur, quòd Aucupes, & venatores de syluestribus gallis referunt; nimirum hos gallinarum syluestrium gallos senectute confectos, oua, ritu fœmellæ, eniti, quæ postea excludunt Bufones, indeq; Basilisci syluestres prodeunt: quemadmodum ex ouo galli gallinacei annosi, per rubetam, Basiliscus domesticus excluditur; quæ omnia ineptias pueriles, & fabulas aniles esse arbitramur.

L. 3. c. 54.

Basiliscus syluestris, quomodo oriatur.

Lemnius agens de occultis rerum miraculis, narrat multa serpentum genera per Germaniæ syluas diuagari, creditq; inter hæc aliquam etiam Basilisci speciem versari, quæ non adeò exitiali veneno sit imbuta, quemadmodum prædicant de illa specie, quæ in Regionibus Africæ nidulatur. Testantur quidem Scriptores fide digni quoddam Basilisci genus syluestre in Saxonia passim conspici, capite acuminato, colore flauo, longi-
B tudine dodrantali, crassitudine enormi, aluo maculosa, candidis punctis insignita, tergore cæruleo, cauda turbinata, atq; incurua, rictu, pro corporea mole, immenso. Hoc autem Draconis genus an ad Basiliscos referendum sit, Lemnius pronunciare nō audet: solùm addit, quòd Agricolæ illarum Regionum non impunè illis se opponerent, quoniam intrepidè fustibus, & rusticis instrumentis eos adoriuntur, & nulla halitus contagione percepta conficiunt.

Lib. 4.

Genus Basilisci syluestris in Saxonia.

Recitat etiam Cardanus, quòd circulator quidam Serpentem, in macerijs domus dirutæ Mediolani inuentum, seruabat; qui caput oui magnitudine, & pro ratione corporis prægrande habebat, dentes in vtraq; mandibula viperinos, corpore, & forma stellioni simili. Pedes illi inerant duo, cruraq; breuia: vnde constabat non satis proportionatum animal à natura fuisse fabricatum, cum longitudini corporeæ quatuor pedes necessarij fuissent. Tales pedes erant magni, & vngulis veluti felium muniti. Cauda longitudinem totius animalis adæquabat, cuius extremitas tubere capiti stellionis æquali erat prædita. Cardanus ex genere Basilisci hunc fuisse credidit: siquidem dum stabat gallo similis esse videbatur, nisi quod corio, & non plumis tegebatur, alisq; carebat.
C Deniq; in volumine de Ostentis obseruatur icon cuiusdam Basilisci in solitudinibus Africæ stabulantis; quæ quoniam est figura animaduersione digna, diciturq; animal sibilo, halitu, & contactu cæteras animantes necare, herbasq; exsiccare; libuit ante legentium oculos talem iconem repræsentare.

Draco repertus in Macerijs domus dirutæ.

Basiliscus in solitudine Africæ viuens.

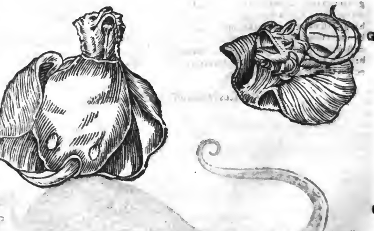
DESCRIPTIO.

Lib. 10. de simp. med. fac. cap. 1.

GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem (si tamen liber hic tanto Authori est adscribendus) Basiliscum belluam subflauam, triplici frontis apice decoratam, visu, & sibilo homines, & Feras perimentem describebat. Alibi tamen Galenus scriptum reliquit, se Basilisci historiam omnino comprobare non posse; propterea quòd ei hanc bestiam intueri nunquam licuerit; addiditq; si vera sunt, quæ de illo referuntur, accedentem ad hoc animal maximum vitæ periculum incurrere. Clarissimus Mercurialis fatetur, dum apud Maximilianum Imperatorem esset, cadauer Basilisci in thesauro tanti Principis reconditum obseruasse. Verùm animaduertendum est, quòd Impostores sæpè sæpiùs ex paruis raiis exsiccatis Feram effingunt, & pro cadauere Basilisci circumferunt; necnon Principibus tanquam insigne munus offerunt. Hoc in loco iconem bestiæ huius generis, pronè, & supinè delineatæ, exhibemus; qua admodum Reuerendus Pater Raphael Castellius Iesuita Bononiensis, Illustrissimum Dominum Octauianum Zambeccarium munerauit, qui, anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto, mensibus Septembris, & Octobris in dignitate Vexilliferi Iustitiæ constitutus, ad locupletandum rerum varietate publicum Musæum, ibidem in pyxide seruari mandauit.

Basiliscus ex Raia eleganter concinnatus.

Basiliscus ex Raia effictus pronè, & supinè pictus.

L. 8. ca. 21.

Auicennas hanc Feram delineat, cum capite valdè acuto, oculis admodum rubentibus, & colore corporis ad nigredinem, & flauitiem vergente. Plinius Basilisci longitudinem duodecim digitorum constituit, & maculam candidam tanquam singulare diadema capiti animalis assignat. Greuinus nixus fortè verbis Nicandri, Basilisco longitudinem trium palmorum, corpus flauum, caput acutum, tribusq; eminentijs insignitum attribuit, quoniam Nicander sic cecinit.

Nunc modicum, & dominum serpentum perspice regem,
Eminet argutum caput, est flauo ipse colore,

Et

A *Et tribus extenso porrectus corpore palmis.*

Encelius autem descriptionem huius animalis sic assignat. In Marchia, & in Ditione Abbatis Zinnenzis, prope vrbem LucKenuualdam, talem contigit conspicari Draconem à pastore interfectum (illis enim in syluis magna gallinarum syluestrium copia versatur) Serpens erat acuti capitis, flaui coloris, tres palmos longus, & valdè crassus, cauda in latus turbinata, aluo notis candidis distincta, tergore ad colorem cyaneum tendente, & tandem ore magno in comparatione ad reliquum corpus. Pastor retulit illum vesci ranis, serpentibus, & animantibus cuiuscumq; generis, exceptis gallinis syluestribus, quarum de progenie natus esse creditur. Narrauit quoq; circa paludes diuagari, lacte delectari; ideoq; ictu venenato sæpè vaccas interimit. Quamobrem ex verbis Encelij colligenda est forma, & descriptio Basilisci, quam Nicãder delineauit.

Lib. 3 de re metal. c. 34.

Descriptio basilisci syluestris ex mente Encelij.

Alij authores tradunt Basiliscum, præter illam capitis maculam, alis, etiam esse fulcitum, sed adeò exiguis, vt à terra vix eleuari possit: nituntur fortè authoritati Isaiæ, qui Reguli volantis meminit; sed adnotandum est, multos Dracones, vt exponetur suo loco, præter Basiliscum, alis munitos volare posse. Itaq; Greuinus vir vndequaq; do-B ctissimus multa, quæ de moribus, & descriptione Basilisci à varijs scribuntur Authoribus, vanissima commenta esse opinatur, nixus verbis Nicandri, qui virus huius Draconis tam exitiosum non prædicat: cum tamen Poetæ sæpè numero fabellis opera sua ditare soleant. Nihilominus non audet affirmare nullos prorsus esse Basiliscos, existimat quidem minus perniciosos illis, quorum mores ab Authoribus describuntur. Immò exhiberi iconem serpentis, seu Draconis, quam hic damus, cuius naturam inter cæteros Dracones perniciosissimam celebrat.

Cap. 14.

L. 1. de venen. c. 20.

Perniciosa serpentis natura.

GRESSVS. ET LOCVS.

HIC Draco dum graditur, non multiplici flexu vtitur, sed anteriorem corporis partem attollit, vt erectus incedere videatur: quapropter in gressu à posteriori tantummodo parte adminiculatur.

Locus natalis huius Feræ, iuxta varias Authorum opiniones, va-C rius etiam constituitur. Etenim Aelianus Africam proprium Basilisci locum prædicat. Et Textor Africæ tantùm solitudines ab hac bestia coli autumat. Non igitur à recto tramite declinabit Reusnerus, si in Paradiso poetico Libyam Basilisci Regionem decantabit.

Locus natalis Basilisci qualis.

Natus in ardenti Lybia Basiliscus arena,
Vulnerat aspectu, luminibusq; necat.

Auicennas retulit hunc Draconem in terra Atorch, fortè Turcarum, necnon in Nubia multiplicari. Verumtamen, si fides Plinio est adhibenda, hæ bestiæ venenatæ in Cyrenaica Prouincia generantur.

L. 8. c. 21.

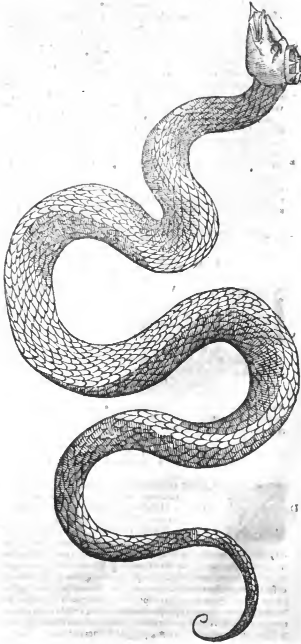
ANTIPATHIA.

NVLLVM est animal, in hoc terrarum orbe, quòd Basiliscum odio plusquam vatiniano non insectetur, neq; aduersus ipsum præliari au-D deat; præter Mustelam, quæ esu rutæ munita illum adoritur, atq; extra latebras, in quibus nidulatur, pertractum conterit: postea nisi mustela, debellato Basilisco, ruta denuò se reficeret, proculdubio, iuxta Lemnij sententiam, aeris ambientis contagione periret. Aelianus addit galli quoq; præsentiam Basilisco esse metui: immò canentem audiens gallum pauore concussus fugit, & paulò post moritur. Tradit etiam hanc antipathiam itinerantibus per Africam non esse incognitam: quandoquidem gallum itineris comitẽ secum deferunt, vt pestilens Basilisci virus arceant. Notum quidem est gallum, & præcipuè album à Leone formidari; idq; ob speciei contrarietatem contingere multi asseuerant. Verùm Albertus Magnus oppositæ fuit sententiæ; scripsit enim Leonem aspectu galli tanquam Basilisco similis perterrefieri: cum hoc animal cunctis Feris metum incutiat, & sibilo, vt notat Plinius, cæteros quoq; Dracones enecet.

Mustela Basiliscum superat.

Gallus timetur ab hoc serpẽte.

Basiliscus, siue regulus Greuini.

A Sed aliud magis admirandum narrat Solinus; nimirum cæteras Feras ad Basilisci cadauer tanquam lethifero veneno redundans non accedere. Quocirca Pergameni, ex eodem Solino, reliquias huius animalis magna pecuniarum quantitate emerunt, vt in reticulo aureo ad Apollinis templum suspensę exercitium aranearum impedirent, atq; alites intrò volantes arcerent. In templo etiam Dianæ Basilisci corium olim fuisse suspensum referunt, qua de causa nulla hirundo intro volare audebat. Ideo domicilia pulucre huius animalis aspersa ab aranearum telis tuta esse testantur. Itaq; antipathiam huius Draconis, cum alijs Feris, & animantibus, nec non prauas huius bestiæ qualitates Georgius Pictorius, in Lerna Malorum, elegantissimè explicauit his versibus.

Basilisci cadauer in tēplis suspensū ad quid.

Rex est Serpentum Basiliscus, quem modo vincunt
Mustela insultus, saua{q}, bella Fera:
Lernaum vermem Basiliscum fada Cyrene
Produxit cunctis maximè perniciem;
Et nasci ex ouo galli, si credere fas est
Decrepiti, in fimo, Sole nitente docent.
B *Sed quoniam olfactu ladit, visu{q}; Ferarum*
Omne genus, credas, nulla tenere bona.

GENERATIO.

MONIMENTIS mandauit Bartholomæus cognomento Anglicus, oua Aspidum parua, lurida, viscosa, fætida, venenosa, simulq; filamentis quibusdam conglobata esse; quæ à rubeta, vel ab alio venenoso animali fota, vermem procreant, qui visu, & halitu primo fouentem, deinde cæteras etiam animantes extinguit. Oua Ibidum ab Aegyptijs passim frangi traduntur: propterea quòd apud illos (referente Pierio) inoualuit opinio Basiliscum ex ouo Ibidis aliquando emergere posse: cum hæc auis omniuora sit, & serpentum, necnon venenatorum animalium omne genus abliguriat. Præterea Vulgus in tota Europa alia opinione imbutum est, vt ex ouo galli decrepiti Basi-
C liscus prodeat. Cum Albertus scripserit ab ouo galli in letamine sepulto tandem Basiliscum prosilire, qui figura gallo prorsus est similis, præter caudam, quæ serpentem penitùs æmulatur; sed hoc fabulosum esse arbitramur. Solùm ponderandum est an fimi calore ab ouo gallinæ animal excludi posit, quod negare nō audemus; quandoquidem experientia constat apud Aegyptios populos, oua in furnis temperato calefactis calore, breuissimo temporis spatio prolem dare: immò ex ouo in sinu mulieris delato tandem pullum emersisse intelleximus.

In lib. de rer. propr.

Hoc autem de ouo galli an commentitium sit, Lemnius pronunciare non audet; cum intellexerit duos annosos gallos in Ciuitate Zinzea, atq; in ambitu huius Insulæ, fustibus etiam percussos ab incubatu abigi minimè potuisse; sed quoniam ciues hanc conceperunt opinionem, ex tali ouo Basiliscum tandem erumpere, ouo contrito, gallum strangularunt. Hic autem duo inquirenda necessariò esse videntur. Primum est an gallus gallinaceus aliquando ouum enitatur, & deinde an ex illo Basiliscum excludat.

L. 4. de occult. rer. mirac.

Galli duo decrepiti ab incubatu oui abigi non potuerunt.

Quoad primum, gallus senio confectus, nempe circa septimum, nonum, vel ad sum-
D mum, circa decimum quartum annum, pro maiori, vel minori virium imbecillitate, æstiuis mensibus, & exoriente canicula, ouum parere perhibetur, quod est formæ orbicularis, instar oui columbini, coloris flaui, seu luridi, & versicoloris. Tacemus modò quòd a viris non plebeis nobis allatum fuit ouum prædictæ formæ, quod galli esse dicebatur; quo fracto, nihil nisi albumen cum pauca materia flauescente obseruabatur, & adhuc eius putamen in publico seruatur Musæo. Intelleximus autem in celeberrimo Musæo Ferantis Imperati Pharmacopolæ Neapolitani, ouum huius generis oblongum videri. Alij scriptum reliquerunt ouum galli testa carere, & pelle adeò dura esse tectum, vt fortissimis etiam ictibus resistat; quod planè fabulosum esse arbitramur.

Oui galli qualitates, & cōditiones.

Ouū galli in Musæo Imperati.

Possumus quidem adduci, vt credamus, gallum decrepitum, ouum ex semine putrefacto, vel ex humorum colluuie conflatum eniti, quod careat putamine, & tenui tan-

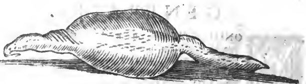
tummo-

tummodo pelle tegatur, quale fuit illud natum Regij, anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo octauo, cuius genuinam iconem illinc ad nos detulit D. Antonius Mirandula Canonicus Regularis Sancti Saluatoris, & Abbas S. Mariæ Rheni, qui aliàs varijs etiam rebus exoticis hoc publicum Bononiense Musæum locupletauit; retulitq; disrupta huius oui pelle, excrementum pituitosum, veluti semen corruptũ intus fuisse obseruatum. Quamobrem, in gratiam lectoris, iconem incidi curauimus, vnà cum alio ouo orbicularis formæ duro putamine munito; & pro ouo galli donato, quod à gallo fuisse editum nobis minimè persuadere possumus, neq; iurantibus etiam crederemus: quandoquidem ouum integrum, & perfectum in matrice tantummodo producitur, qua galli carent: præterquamquòd id dogmatibus Philosophorum, & Medicorum reluctaretur. B

Ouum galli natum Regij anno 1628.

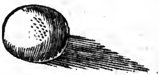
1 Ouum galli natum Regij anno 1628. cuius Iconem ad nos detulit D. Antonius Mirandula Canonicus Regularis S. Saluatoris, & Abbas S. Mariæ Rheni. F

I

2 Ouum galli putatum, cuius putamen seruatur in Musæo Illustriss. Senatus Bononiensis. G

2

Quoad secundum, cum non sit negandum, gallum in vltimo senio, quando non amplius congreditur, quid ouo simile ex putredine intus conglobata concipere; necesse etiam erit inuestigare, an ex huiusmodi materia ouo nuncupata, aliquod animal emergere possit. Lemnius in libro quarto de occultis rerum miraculis, putat ex hac materia, & ex calore galli fouentis virulentam inde bestiam prodire posse, quam nomine Basilisci cognominant; cum alioquin Basiliscus sit Serpentis, vel Draconis genus Africæ, & alijs Regionibus calidioribus familiare; immò suam roborat opinionem generatione vermium, qui in humanis intestinis ex putredine humorum, & beneficio caloris producuntur: præterquamquòd Curculiones, in tritico, & teredines in ligno, caloris, & ambientis aeris ope, animantur: pariter ex huiusmodi galli ouo, aut vermis, aut animal alterius generis venenatum procreabitur. H

Opinio Lemnij circa generationem Basilisci.

Cæterùm, quoad ouum galli syluestris, ex quo Encelius Basiliscum syluestrem emergere tradebat, id credat, qui volet, nos enim volumus fidem apud ipsum manere: siquidem

A dem nemo tam disertus nobis persuadere poterit animalia ore concipere, vt ipse retulit, & ex ouis auium Dracones erumpere. Quamobrem Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridem, tot opiniones circa naturam huius animalis ponderans, hanc historiam penitus fabulosam esse credidit, & præcipuè cum Dioscorides nihil de Basilisco proprio marte conscripserit; nam assertorum Authorem Erasistratum citauit. Et quando Hermes Basiliscum in fimo generari docuit, non de Basilisco Dracone (teste Alberto) sed de Elixire metalla transmutante verba fecit. Item, quoniam in antris subterraneis hoc animal ferè semper morari tradiderunt; multos, curiositatis gratia, illuc ingredientes, halitu huius bestiæ, perijsse retulerunt. Lemnius igitur iure optimo putat, id potius graueolentiæ, & fætori horum locorum, quam halitui alicuius animantis attribuendum esse: namq; in prædictis specubus, spiritu intercepto, homines suffocantur.

Li.6.c.vlt.
Opinio Diosc. circa Basiliscũ.

Itaq; ex hactenus enarratis, cuiq; coniectamus esse exploratissimum, neq; à gallo, ob defectum vteri, ouum perfectum procreari, neq; ex illo Basiliscum produci posse. Refert quidem Ioannes Baptista Porta, in Magia naturali, animal visu, & tactu nocens ex ouo fœcundæ gallinæ generari posse; dum quis fœcunda oua in scrobe plena Serpentum tabe, arsenico, alijsq; huius generis venenis, per aliquod temporis spatium, merserit. Sed cauendum esse admonet, ne qui hoc animal producere tentat, maximum in se pariat detrimentum. Huic tamen opinioni minimè assentimur.

Opinio Io. Bap. Porta circa originem Basilisci.

B

NATVRA VENENI BASILISCI.

LITTERARIA Veterum monimenta personant, Basiliscum esse animal adeo exitiosum, vt intuitu, sibilo, halitu, & tandem tactu non solum homines, sed cæteras etiam animantes perimat. Quapropter Plinius naturam huius Draconis cum malignis moribus Catoblepæ penitus conuenire asseuerauit. Hinc viri non vulgariter eruditi Catoblepam à Basilisco haudquaquam discrepare tradiderunt.

Li.8.c.21.

C Quoad visionem Basilisci attinet, diuulgauit Plinius, solo aspectu huius Feræ, homines, & cæteras animantes venenari: cum hæc intuens in aliquem, radio visionis, virus eiaculetur, & vitam adimat. Hinc Matthiolus in commentarijs ad Dioscoridem, colligit historiam huius bestiæ prorsus esse fabulosam, quia non potest imaginari, quomodo factum sit, vt primi, qui hoc animal viderint, & obseruauerint, non perierint; & potissimum, cum, quoad molem corpoream, sit paruum, quod non eminus, sed cominus pro illius perfecta cognitione, & descriptione inspiciendum erat. Quamobrem Matthiolus hunc Draconem, ritu aliorum, morsu tantùm, non autem intuitu interimere arbitratus est. Immò magis, atq; magis suam stabiliuit sententiam; cum Erasistratus apud Dioscoridem, non veneni oculorum, sed morsus tantùm venenati meminerit.

Li.6.c.vlt.
Rationes Matthioli aduersus Basiliscũ.

Non est tamen negandum à spiritibus manantibus ab oculo venenati animalis malam impressionem in oculo hominis, vel alterius animantis non posse fieri: quandoquidem ex prauo aspectu, spiritus oculorum corrumpuntur, quibus infectis, cætera quoq; destruuntur, cum in corpore humano consensus vnus, & conspirantia sint omnia. D Præterquamquòd meminimus in Historia quadrupedum digitatorum scripsisse, quamdam rubetæ speciem tanta redũdare malignitate, vt eam intuentis facies insigni pallore suffundatur. His addamus, quòd mulieres mensibus laborantes, spiritus habent inquinatos, & propterea, ex mente Aristotelis, in speculum intuentes, illud vitiant. Pariter infantes à quibusdam vetulis pertractati facilè in tabem incidunt, non solum ob fœtentem oris halitum, qui in delicatos infantium pulmones penetrat, sed etiam ob inquinatos oculorum spiritus, qui in tenellis puerorum carnibus facillimè imprimuntur: idcircò non errauit Ficinus, quando promulgauit pueros à muliere annosa, aut mensibus laborante contrectatos infici posse. Hoc autem omnibus perspectissimum esse debet in ophthalmia: nam lippiens in aliquem sepè intuens, eumdem morbũ ei communicat. Quare de hoc Ouidius iure sic canebat.

Intuitus oculorum aliquando nocuus.
Rubeta maligna species.
Halitus, & intuitus vetularum perniciosus.

Cum

Cum spectant oculi lippum læduntur & ipsi,
Multaq; corporibus transitione nocent.

Magna enim est vis oculorum, & spirituum excellentia, quæ alteri communicata, per totum corpus illicò disseminatur. Etenim Marsilius Ficinus in Commentarijs ad Symposium Platonis, de amatoria fascinatione verba faciens, prudenter scribebat sanguinem iuuenum clarum, subtilem, & calidum esse, consequenterq; visionis radios eiusdem naturæ procreare, qui ab oculis egredientes, & cōspecti hominis luminibus communicati, & reliquis humoribus permixti eumdem affectum, & effectum in conspectō procreant. Id clarè expressit Ouidius, canens. E

Aspectus oculorum quid præstet.

Perq; tuos oculos, qui rapuere meos.

Quapropter Apuleius ad rem hæc verba protulit. Doloris mei causa, & præsidium ex te proficiscuntur; isti enim oculi tui per meos oculos ad intima vsq; præcordia delapsi, penitioribus medullis communicarunt incendium. Id totum carminibus gallicis olim explicauit Greuinus, quæ latinè sic sonant.

Crudelis, quid fecisti? quid fecisti inimica?
An non humorem è tuis oculis exire vidi
Clarum, & igneum, subtilem, & suauem; F
Qui eodem temporis momento vitam auferre mihi voluit?
Sanguinem habeo feruidum, & faciem pallidam,
Cor habeo incineratum, & corpus languidum;
Et perinde ac si malum esset contagiosum,
In me totum furorem suum relaxauit;
Et sicut clarus erat, ita miseri spiritus mei
Subitò, & facilè capti fuerunt;
Et sicut calidus erat, robur suum accendit,
Et quia subtilis erat, in cor meum ingressus est,
Hinc in vniuersum corpus.

Hoc igitur euitare incommodum docuit D. Lucia flos, & ornamentum virginitatis, quæ perpendens suæ virginitati, ob oculos periculum imminere, ad reprimendam insanam Tyranni libidinem, oos eruit, & ad Tyrannum, hoc dicto, misit. Scito nihil amplius in me superesse, quo à te iniuriam mihi timeā. Iuxta illud Euangelij. *Si oculus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te.* Vnde colligere potest lector, ab oculis etiam veneficam vim prodire posse. Reliquum est, vt ad halitum huius animalis ponderandum accedamus, qui lethifero vapore aerem ambientem inquinare dicitur, & ex Rusdiò, pleraq; animantium genera interficit. Neq; hoc recedit à veritate; confirmana enim afferetum illi Dracones, quorum Aristoteles in libro de proprietatibus elementorum meminit, qui aerem ambientem venenoso halitu ita inficiebant, vt itinerantes per vicina loca interirent. In confirmationem addamus, quòd Natio Thebiorum pestilenti halitu fuit notissima, quo non solum interimendi animantes vim possidebat; verùm quoq; eorum præsentia satis summoperè nocua esse ferebatur. G

L. 2. de Ven. c. 20.

Natio Thebiorū qualis.

Præterea sibilum huius Draconis animantes necantem admirari non debemus; siquidem narrat Lemnius, quod veluti lupus cuius vocem adimit, & vaporis cōtagione raucedinem affert; ita Basiliscus sibilans, flatu oris emisso, tanquam acuto iaculo, remotiores quoq; bestias ferit. Ideo Lucanus ad rem canebat.

L. 4. de occult. nat. mir.

L. 9. Pharsal.

Sibilaq; effundens cunctas terrentia pestes
Ante venena nocens latè sibi submouet omne
Vulgus, & in vacua regnat Basiliscus arena. H

Cum Basiliscus intuitu, halitu, & sibilo cætera animantia necare dicatur; nonnulli in hanc venerunt sententiam, huius Feræ venenum in capite tantummodo residere: cum tamen Priscorum assertis constet, totum Basilisci corpus veneno redundare: nam, ex Andromacho, quęcumq; bestia portionem illius cadaueris gustauerit, repentinum incurrit interitum. Qua de causa nulla reptilia, neq; etiam alites ad huiusmodi cadauera siue ad hominem tali veneno necatum accedere audent, canit igitur Nicander in Theriacis hunc in modum.

Venenum Basilisci vbi.

Nulla etiam volucres, quæ fœda cadauera pascunt,
Sic occisum hominem tangunt, vt vultur, & omnes.

Huic

A *Huic similes aliæ, pluuiæ quoq; nuncius auis*
Coruus, nec quæcumq; fera per deuia lustra
Degunt, è tali capiunt sibi pabula carne.
Tam teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atq; propinquantes penetrant non segniter artus:
Sin cogente fame veniens approximet ales,
Tristia fata refert, certamq; ex aere mortem

Prædictis addit Galenus, in libro de Theriaca ad Pisonem, hoc animal esse adeo perniciosum, vt nullum reptilium genus cauernas specubus Basilisci proximas fabricet: cum eius antra (teste Rudio) facilè dignoscantur; quoniam herbæ vbiq; sponte crescentes, circa specus orificium, corruptæ, atq; aridæ semper conspiciuntur. Auicennas quoq; huius proprietatis haudquaquam ignarus fuit, dum narrat hoc Draconis genus eminus, virga leuiter contactum, venenato vapore secus baculum, vel virgam ad manum vsq; tangentis penetrante hominem extinguere; quamobrem Lucanus mortem Mauri militis hasta Basiliscum transfigentis talem fuisse memorat his versibus.

L.2. de venen.c.5.

Venenum Basilisci penetrat.

B *Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Mauri*
Transactus? velox currit per tela venenum,
Inuaditq; manum.

SIGNA VENENI BASILISCI.

HOC cunctis ab ouo ad mala vsq; compertum esse debet, scilicet nulla signa ab illis authoribus proposita fuisse, qui Basiliscum visu, sibilo, & halitu perniciosissimũ animal constituerunt; cum, ex mente Auicennæ, pereat etiam quicadaueri appropinquat; ideoq; cum repentinum interitum hæc bestia afferat, Ætius, & signa, & remedia veneni in medium afferre superfluum esse existimauit. Illi autem authores, qui Ba-
C silsicum speciem Draconis Africæ non tanta præditum malificentia iudicarunt, quantum cæteri prædicarunt, varia symptomata morsus huius Feræ assignarunt. In primis Isidorus regulos, sicuti scorpiones arentia quæq; sectari scripsit, & postquàm ad aquas venerint, & aliquem momorderint, ipsum hydrophobum, & lymphaticum reddunt. Iorach verò intuitu quoq; Basilisci hominem hydrope corripi testatus est.

Animal perniciosissimum.

Itaq; tria præcipua erunt symptomata, quæ morsum huius animantis concomitantur: primum est inflammatio totius corporis, quæ à violento calore per omnes venas, & arterias disseminato emergit, indeq; etiàm putredinem contrahit. Secundum symptoma assignat Erasistratus apud Dioscoridem, nempè vulnus morsu Basilisci inflictum illicò flauum reddi: quemadmodum in morsu etiam aliarum Ferarum quandoq; contingere solet; id autem inde oritur, quoniam sanguis tenuior redditus, atq; putrescens in bilem facillimè transmutatur. Tertium symptoma, authore Aetio, est defluuium pilorum, quod contingit ob quamdam veneni portionem, quæ malitia sua radices pilorum exedit. Nicander quoq; nonnullorum meminit symptomatum huius morsus, dum cecinit.

Primũ symptoma.

Li.6.c.55.

Secundum symptoma.

Tertium symptoma.

D *Quod ferit hic multo corpus succenditur igne,*
A membris resoluta suis caro defluit, & fit
Lurida, & obscuro nigrescit opaca colore.

Non defuerunt tandem authores, qui scriptum reliquerunt, venenum Basilisci à veneno Cerastis non esse admodum dissimile; quocirca eadem quoq; præsidia commendarunt.

E

PRÆSIDIA VENENI BASILISCI.

Vsus speculorum in venatione Basilisci. *Remedia Erasistrati.*

CVM abierit in ora vulgi, veneficam Basilisci vim in oculis potissimùm residere, multi authores tradiderunt, & præcipuè Dinothus in Aduersarijs, homines speculis munitos in solitudines ingredi, vt visus huius Draconis per speculū in authorē reflectatur, & subinde pereat. Hoc autem nugamentum esse opinamur; quandoquidem venenum, cum sit naturæ Basilisci conforme, in authorem etiam reciprocatum, nullum ei afferret detrimentum. Erasistratus igitur apud Dioscoridem, qui naturam huius Draconis ab aliorum morbus non valdè discrepantem esse putauit, drachmam castorei, & succum papaueris, ad tale virus profligandum præscripsit. Quibus verbis nixus fortè Auicenna hæc verba protulit: si venenum Basilisci curationem expostulat, proculdubio castoreum, & papauer conueniunt. F

Actuarius autem admonet dandam esse operam, vt, prius quàm itinerantes in solitudinem ab huiusmodi bestijs frequentatam ingrediantur, medicamentis, & antidotis vtantur, quæ veneficam vim exterminare possint. Plinius, cum prius scripserit Basiliscum mustela impugnari, eius cinerem aduersus venenum huius Feræ extollit. Immo addit mustelis in antra Basiliscorum immissis, eos perire, quæ antra ab herbis circa orificium arefactis cognoscuntur. Hoc autem non omnino fabulosum esse opinamur: quandoquidem inter nuperos authores Carolus Clusius vir fide dignus memorans lignum colubrinum aduersus venenum, & præcipuè contra ictus Serpentum commendatum scripsit, in Zeilam insula versari quoddam Serpentis genus coronatum, seu eleganti diademate insignitū, & maximè noxiū, quod Lusitani *Cobras de capelo* vocitant; nos regulum diceremus; & ibi quoq; genus animalis magnitudine Viuerræ, seu Mustelæ prædicto Draconi inimicissimum diuagari. Id autem non prius cum regulo præliatur, quàm radicem ligni colubrini illic frequentem comederit. Immò incolæ, hac obseruatione, virtutem ligni colubrini aduersus venena compererunt. Addunt alij G gallum veneno Basilisci reluctari: idque inde cognitum esse tradit Porta, quoniam hæc Fera aspectum, & vocem galli pertimescat. Amplius idem author contemplans plantas, quarum summitas cristam æmulatur, veluti horminum, has ad extinguendum virus cristati Draconis, & potissimum Basilisci valere opinatus est. Deniq; Rudius, in expugnando Basilisci veneno, proponit medicamina, quæ aliàs ictibus aspidum vtilia prædicauit.

Li. 8. c. 21. *Li. 1. Exotic. c. 44.* *Animal Basilisco consimile.* *Li. 7. Phyt. c. 11.* *L. 3. de venen. c. vlt.*

ALLEGORICA ET MORALIA.

Basiliscus assimilatur Antichristo.

CVM in sacris litteris Basiliscus aliquando pro Antichristo, quem Iudæi pro Messia sunt suscepturi, quandoq; pro Dæmone, & pro quocumq; peccante allegoricè intelligatur. Attamen nō erit ab re Feram hanc Antichristo assimilare. Etenim Basiliscus macula quadam candida, tanquam Draconum Rex coronatur, intuitu, & sibilo cæteras H necat animantes, plantas circumiacentes halitu destruit, & exsiccat, erectus incedit, aquas venenat, & tandem à sola mustela debellatur. Pari ratione Antichristus tanquam Rex inter omnes criminosos principatum occupabit. Iuxta illud Iob. *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ.* Cæteros Serpentes, nempe alios peccantes sibilo prauæ doctrinæ, & toruo comminationis intuitu interficiet, dum illos à vera Christi fide segregabit. Plantas halitu exsiccabit, eius asseclas fructu boni operis denudans. Erectus incedet, quoniam neglecto hominum fetu, diuinum partum sibi arrogabit; & tandem aquas venenabit, dum, praua expositione, sensum sacræ paginæ corrumpet. Verùm ex altera parte Mustela nimirùm Christus tantùm Draconem exterminabit: etenim, iuxta sententiam Apostoli, cum proprio spiritu expugnabit, dùm, cun-

Cap. 41. *Lib. 2. ad Thessalon. cap. 2.*

A cunctis videntibus præcipitabitur. Ad rem, infrascripta leguntur carmina, quæ non solùm Antichristi, sed etiam eius præcursorum naturam explanat.

Qui sic defraudant fidei pia dogmata nostra,
Tunc Antichristo praua castra locant:
Thesaurosq; parant, quibus insatiabilis error
Ad se prauorum pectora victa trahat.
Connolitant multi Antichristi signa ferentes,
Qui tentent sacram contaminare fidem.
Abducet fatuos funesta pecunia multos,
Quos Antichristi libera dona trahent.
Adq; ministerium plures mercabitur ille
Tam fœdum nummis, fraudibus, atq; malis.
Sed non durabit longæuo tempore classis
Illa, sed in tumidis fluctibus acta ruet.

Deinde Basiliscus, vt habetur in Psalmo nonagesimo, Diabolum designat, qui Basilisci æmulus halitu tentamentorum corda hominum venenat. Verumtamen homo mustela factus, dum maiestatis suæ vexilla cunctis subministrat, facile tanti Basilisci arrogantiam debellat. Insuper ille, in quem omnia confluxerunt flagitia, à natura Basilisci non est segregandus; quandoquidem hic oculis inuidiæ intuens, & sibilo propudiosi dedecoris, in alienam debacchans famam, cunctis exitio esse solet. Item mulier venalem formam passim exhibens, Basilisci naturam æmulatur, dum castos adolescentes, vnico intuitu, in luxuriam soluens enecat. Quocirca sola mustela esu rutæ munita, nempè vir amarore pænitentiæ armatus meretricium Basiliscum superare, & exterminare poterit. Iuxta illud Hieremiæ. *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudinem, dirige pedes tuos in viam rectam.* Verùm quamuis Basiliscus viuens venenorum omniũ sentina esse feratur: nihilominus eius cadauer combustum, amissa venenata facultate, operibus chymicis, necnon metallorũ transmutationibus vtilissimum prædicatur. Ideo si peccans vocabatur Basiliscus, is in vnda lethalium criminum viuens, cunctis detrimento esse potest; at si pænitentia ductus, fiat mundi cadauer, & ad vitam æternorum bonorum animum dirigat, cunctis maximo erit emolumento. Hoc manifestarium euasit in Paulo Apostolo, qui scribens ad Galatas; hæc verba protulit. *Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus.* quoniam euasit vtilissimus, dum prædicationibus peccantem à consuetudine ad melioris vitæ rationes reducebat. Quamobrem veritatem assecutus est Psalmographus canens. *Mutabis eos, & mutabuntur.* Basiliscus quoq; rectus incedens iure optimo comparatur ad illos, qui fulgore suæ fortunæ, insolenter gloriantur: nam horum animo ita magnus accreuit tumor, vt alios ignobiles, & inscios esse prædicent. Idcirco cum nulla in illis sit propensa in viros litteratos beneuolentia, melioris litteraturæ studia in dies collabuntur. Iuxta illud.

Basiliscus cõparatur Diabolo & vicissim.

Comparantur peccantes & meretrices Basilisco.

Cap. 21.

Cap. 2.

Superbi arrogantia.

B

C

Nobilibus pudor est doctos versare libellos:
Heù laceris Pallas maret vbiq; comis.
Gloria nulla datur, studiosis præmia nulla;
Incassum studij perditur vsq; labor.

Neq; Tyrannus hanc Basilisci similitudinem effugere potest: quandoquidem ritu eiusdem animalis, solo oculorum coniectu, nonnullos ad laqueum adigit. Hoc non fuit ignotum Baptistæ Mantuano, qui de Sancto Blasio canens, hæc habet.

Tyrannus potest appellari Basiliscus.

D

Maximilianus enim tanta impietate per orbem
Sæuijt, vt sicut visu Basiliscus acuto,
Ore truci, nutuq; homines extinguere posset.

Postremò omnibus in confesso esse debet, quòd Basiliscus, in sacris paginis, nil nisi detrimentum, & iacturam significat: quamobrem Isaias, in hoc sensu hæc scribebat. *Oua aspidis ruppune, & telas araneorum texunt, qui comederit de ouis eius morietur, & quod fractum erit, erumpet in regulum.* Rursus, in eodem significatu, legitur hæc sententia in Prouerbijs. *Vinum veluti Serpens mordebit, & veluti regulus dolore afficiet.* Quandoquidem vinum immoderatè haustum, cunctis semper perniciosum, & funestum est futurum.

Cap. 59.

Prouerb. 23.

MIRACVLA.

SI res admirabiles de Basilisco patratas audire desideramus, confugiendum erit ad Scriptores Actionum Sanctorum Patrum, apud quos legimus, quòd vir quidam iustus per Eremum ad fontem proficiscens, Basiliscum conspicatus est, & confestim, eleuatis in cœlum oculis exclamauit; ò Deus omnipotens, aut mihi, aut isti de vita decedendum est, & illicò Fera supra naturæ ordinem extincta est. Pariter legitur apud Surium, quòd Sanctus Ioannes Abbas in Pago Tornodorensi monasterium ædificabat, quod Reumaus nuncupatur, sed Monachos aquarum inopia laborantes obseruans, fortuitò puteum immani profunditate altũ reperit, in quo funestus Basiliscus delitescebat. Quamobrem Sanctus pia precatione Deum omnipotentem verum miraculorum patratorem adiuit: sicq; Dracone perempto, aquam ita potabilem reddidit, vt deinceps multi monachi, miraculi, & pietatis ergo, nec non multi ægrotantes, caussa valetudinis, hauserint. F

Miraculũ Sancti Ioãnis Abbatis.

Contarenus, in libro Antiquitatum Romanarum, ab Honorio primo Pontifice maximo templum ædificatum, & Diuæ Luciæ consecratum fuisse tradidit. Verùm iuxta hanc sacram ædem in loco concamerato, vt annotat Sigonius, Basiliscus exitiale Draconis genus stabulabat, cuius halitu Roma, magna lue, diù affecta fuit. At Leo Quartus Pontifex Romanus, tacitis prius in templo precibus Deo omnipotenti allegatis, bestiam veneficam supra vim naturæ extinxit.

Basiliscus Romæ extinctus à Leone IV.

HIEROGLYPHICA.

AEGYPTII Sacerdotes perniciem aliquam ex optimis dimanantem consilijs graphicè expressuri, simulacro Ibidis, & Basilisci vtebantur: quandoquidem vtilitatem immensam ex hac aue salutifera Serpentes vorante percipiebant; sed ex ouo huius alitis Basiliscum perniciosissimum animal interdum nasci arbitrabantur. Denuò cum relatum sit Basiliscum sine morsu animalia perimere, Aegyptij hinc alterius Hieroglyphici argumentum desumpserunt: siquidem significaturi hominem à calumniatoribus malè affectum, & lethalibus delationibus afflictatum, iconem Basilisci palam repræsentabant: quoniam non alio simulacro calumniantes melius exprimi posse crediderunt; cum hi clanculum auribus Principum insusurrent, & absq; vllo morsu palam infixo, homines venenent: quemadmodum Basiliscus solo aspectu animalia occidere fertur. G

Hieroglyphicum perniciei dimanantis ab optimo consilio.

Hierogly. hominis calumniatoribus affecti.

Deniq; Ægyptij sacerdotes æternitatem indicaturi, Basiliscum etiam figurabant: quoniam hanc Feram nullis consauciari modis, nullaq; ratione exanimari posse existimarunt: cum ei tantam inesse vim assueverarent, qua non animantia modò, aspectu, extinguere, sed vegetantia quoq; exsiccare posset.

PHRENOSCHEMATA.

IOANNES Baptista Pittonus egregius Pictor Vicentinus exhibet phrenoschema Simeonis Thonni Decani Tridenti; in quo effigiatur Basiliscus in speculum intuens, cum Dicto. IN AVTHOREM. Hoc enim Insigni exprimitur homo in alios perditus, & malorum author, qui tandem omnium malorum, & necis causam in semetipsum machinatur. Subscripsit igitur carmina Italica huius tenoris. H

Il Basilisco, che priua, e diuide
Ciascun di vita, in cui la vista gira,
Mentre sua imago entro lo specchio mira,

Se stes-

A *Se stesso, autor de l'altrui morte, uccide.*
Così non sempre à l'empio volgo arride
Fortunaria, che contra à buon s'adira,
Di cui malvagio à l'altrui danno aspira,
Ma lui co i propri stral fere, e conquide.
E quindi con giustissima ragione,
Sì come dir si suole, à tempo, e luoco
Ritorna il male, in cui ne fù cagione.
Felice l'huomo è quel, ch'i dico, e poco,
Chi d'amor' è innocente, e paragone :
E tien le pompe, e le ricchezze à gioco.

Alius vir eruditionem habens non vulgarem, vt innueret venustatem cuiuscumq; mulieris tutò conspici posse, dummodò illius oculi diligenter non obseruentur. Effigiauit Basiliscum intuitu enecantem, cum hoc Dicto italico. PVR CHE GLI OCCHI NON MIRI. Hoc autem argumentum fortè transcripsit, à Petrarcha, qui infrascriptis versi- *Pulchritudo mulieris quomodo tutò conspici possit.*
B bus italicis, de alio animali verba faciens, canebat hunc in modum.

Ne l'estremo occidente
Vna fera è soaue, e queta tanto,
Che nulla più ; ma pianto,
E doglia, e morte dentro à gl'occhi porta,
Molto conuiene accorta
Esser qual vista mai ver lei si giri,
Pur che gli occhi non miri,
L'altro puossi veder sicuramente.

Hæc autem sententia veritati consona esse videtur, quoniam oculus est naturæ diaphanæ, & solaris, nec non spiritibus redundans, qui facillimè per aliam partem sibi similem penetrare possunt. Hæc respexit poeta, quando cecinit.

Aspicias oculos tremulo fulgore micantes,
Vt sol in liquida sæpe refulget aqua.

Percivallus quoque vir non vulgaris doctrinæ, in suo Insignium libro, meminit cuiusdam ingeniosi iuuenis, qui phrenoschema huius conditionis comperit. Delineauit
C Basilisci iconem, cum Dicto italico, E DA GL'OCCHI, E DAL CANTO. Etenim, cum natura Basilisci sit talis, vt aspectu, & sibilo animantia exanimet: voluit fortè indicare vitandas esse illas mulieres Basilisci naturam participantes, quæ non modò aspectu, verum quoq; blanditijs verborum hominibus insidiantur. *Basiliscus intuitu, & sibilo necare dicitur.*

SIMVLACRA.

IN tanta Religione, apud Ægyptios, Basiliscus olim fuit habitus, vt ex auro dedicaretur. Caput illi accipitrinum addebant, oculosq; eo concinnabant artificio, vt ad libitum claudi, & recludi possent. Itaq; hoc simulacrum aliquando oculis adapertis præferebant; & tunc vniuersa Aegyptus immensa perfundebatur lætitia, perinde ac si ab oculis diuinis inspiceretur. At quando hoc simulacrū, clausis oculis, in medium *Simulacrū Basilisci apud Ægyptios, quale.*
D afferrebant; illicò cuncti mærore non vulgari afficiebantur, & existimantes sibimet ipsis Deos vehementer esse infensos; in obscura penetralia se recipiebant; vt attentius rationem meditarentur, qua Deos in iram effusos mitigare possent. Hoc autem simulacrum in tabula Bembea ita habetur: propterea quod ipsi louem, authore Plutarcho, spiritum esse dicebant, & nulli animalium vehementiorem spiritum, quàm Basilisco, consequenterq; nulli simulacro magis, quàm huic diuinitatis symbolum attribuebant. *In prima par. Icon.*

Ex altera parte Ripa, ad exhibendum Calumniæ simulacrum, vsus est figura mulieris cum face, & Basilisco. Hoc enim animal eminus venenat: quemadmodum calumniator, euaginato linguæ gladio, procul etiam lacerat. Rursus idem author in Simulacro Maleuolentiæ, quæ voluptatem ex alterius damno sine emolumento percipit, delineauit Anum turpem, passis capillis, cum Basilisco. Cum maleuolentia, instar Basi- *Calumniæ simulacrū. Maleuolentia icon.*

lisci, solo venenato aspectu homines contaminet. Item apud eumdem Ripam in simu-
Contagionis figura. lacro Contagionis, licet intueri iuuenem extenuatum, & pallidum, cum ramo nucis, & Basilisco: quoniam hæc bestia, inter cæteras, visum, sibilum, & halitum contagiosum habet. Præterquamquòd cæteræ animantes ad cadauer Basilisci, tanquam cadauer animalis contagio extincti minime accedant.

Postremò Ripa, ad demonstrandam ætatem in genere, pinxit mulierem clamyde versicolore indutam, cum simulacro Solis, & Lunæ, & figura Basilisci iuxta latus: cum
Simulacrũ ætatis. icon huius Draconis apud Ægyptios æui æterni esset hieroglyphicum; namq; cũ hoc animal immortale iudicarent, eius etiam imaginem ex auro fabrefactam supra Deorum caput collocabant.

V S V S.

NVLLVM adeò exitiosum, & miserabile rerum omnium parens natura procreauit, quod aliquam saltem licet minimam boni portionem in se non contineat. Et si poeta canebat.

Nil prodest quod non lædere possit idem.

Nos vicissim possumus asseuerare nil lædere, quod aliqua ex parte prodesse nequeat. Idcirco Magi, referente Plinio, sanguinem Basilisci, Saturni sanguinem appellantes, picis modo cohærentem, & colore cinnabarino ela-
Amuletum ad venefi-cia. riorem miris laudibus celebrabant, & pro amuleto ad veneficia, & pro remedio aduersus diuturnas affectiones prædicabant.

DE DRACONE PYTHIO.

Cap. III.

ÆQVIVOCA. G

ET à faciliotibus ad difficiliora, & à notioribus ad ignotiora via m semper sternamus: in hoc etiam capite de Dracone pedibus carente tanquam notiori differemus, vt deinceps de ignotioribus, qui pedes, & alas habent, verba faciemus. Ad euitandam igitur ambiguitatem,
Python nomen virorum. aduertendum est, quòd vocabulum (Python) quo Draco hic designatur, pro nomine proprio virorum, locorum, & vrbium vsurpatur. Memoratur inprimis à Plutarcho Python Aeneates, qui vnà cum Heraclide, occiso Cotye Rege, Triaciam liberauit. Recitat etiam Aelianus, quòd Alexander dexteritatem Ptolemæi habebat suspectam; Arij vero turbulentiam, & Pythonis nouarum
Li. 12. Dypnosoph. c. 28. rerum studium timebat. Python etiam, ex Athenæo, fuit Orator Byzantinus corporis obesitate insignis, qui, orta aliquando inter Byzantios seditione, his verbis, ciues ad pacem hortatus esse fertur. Videte ò ciues meum corpus obesum, sed vxorem
Python orator BiZantinus. habeo multò me crassiorem, & quando concordes sumus, quiuis grabatus nos excipit: at vbi dissidemus, nec domus quidem tota nos capere potest.

Præterea hoc nomen locis, etiam conuenit: siquidem legitur apud Ammonium H
πύθων: ἡ, ὁ τόπος, nimirum locus, & πύθων, ὁ, ὁ δράκων. Itaq; πύθων, καὶ πυθὼ, ἡ, vrbs est Phocidis, quæ & Delphis appellatur, Apollini sacra, nomen à πύθεσθαι sortita, διὰ τὸν ἐκεῖ τοξευθέντα ὑπὸ Ἀπόλλωνος, καὶ σαπέντα δράκοντα, vt Eustathius tradit. Qui ac-
Python nomen locorum. curatius populorũ indagant origines, scripserunt Delphi fuisse filium Pythin: propterea locum hunc varijs nominibus nuncupatum fuisse retulerunt: cum modò à patre modò a filio nomen sortiatur. Huius etiam loci meminit Galenus, quando agens de bonitate aquarum, monuit in Pytho tam hybernis, quàm æstiuis temporibus, puteos esse aqua redundantes.

Python Dæmonis nomen. Insuper Python vocabatur Dæmonium, cuius afflatu futura prædicebant Ideo apud Hesy-

A Hesychium legitur πύθων ὁ ἐγγαστρίμυθος, vel ἐγγαστρίμαντις: quamobrem Plutarchus scriptsit, sua ætate, πύθωνας vocatos fuisse τοὺς ἐγγαστριμύθους, & Turnebus Genios è ventre hariolantes Pythones appellatos interpretatur. Immò in Actis Apostolorum fit mentio cuiusdam ancillæ, quæ spiritu Pythonis agitata magnum diuinando faciebat quæstum. Et libro primo Regum, Saul hostium castra conspicatus, & timore vexatus Dominum cōsuluisse dicitur; cumq; nec per somnia, nec per Sacerdotes, nec per Prophetas ei responderet, iussit seruis suis, vt inquirerent mulierem habentem Pythonem, qui monuerunt talem Pythonissam in Endor habitare: ad hanc igitur Rex mutato habitu accessit, vt cantionibus animam Samuelis euocaret. Quamuis nonnulli sint, qui asseruerint non animam Samuelis, sed eius imaginem Pythonissæ fuisse obiectam. Cæterum alij, permittente Deo, veram fuisse animam statuerunt; vt ex annunciatione calamitatis, quæ toties Sauli prædicta fuerat, acrius cruciaretur. Alioquin in Deuteronomio, Deus Optimus Maximus homines Pythonem consulentes abominatur.

Cap. 16. *Cap. 28.* *Pythonissa, quæ fuerit.* *Cap. 18.*

Denique Python dicitur esse illud cæleste sydus, quod Higynus inter duas Arctos, nempè Vrsas delineauit. De flexuosa huius Draconis spira Vrsis adhærente Aratus in B Phenomenis sic cecinit. *Python cōstellato.*

Τὰς δὲ δι ἀμφοτέρας οἵη ποταμοῖο ἀπορρὼξ
Εἰλεῖται μέγα θαῦμα, δράκων περί τ' ἀμφί τ' ἐαγώς.

Sensus autem horum versuum sic reddi potest.

Vrsarum in medio, sinuosi fluminis instar,
Curuatur longa immortalis spira Draconis.

Verùm huius Draconis situs non longe est petendus: etenim Virgilius in Georgicis polum Arcticum describens, pereleganter illum nobis insinuet hunc in modum. *Lib. 1.*

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus Styx atra videt, manesq; profundi.
Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
Circum, perq; duas in morem fluminis Arctos,
Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

Modò, vt redeamus vnde digressi sumus, Theon in Aratum diuulgauit hunc anguem ambas amplexantem Vrsas, Draconem olim à Cadmo interfectum, & secundum plerosq; C Pythonem ab Apolline iaculis confixum repræsentare.

SYNONYMA. ET ETYMVM.

PYTHON, vt refert Calepinus, iuxta genus masculinum, & fœmininum inflecti potest: nam citat Tibullum, cui Delphica Python cognominatur. Poeta enim sic canit.

Delos vbi nunc, Phœbe, tua est, vbi Delphica Python?

Quamobrem ambigendum est, an Tibullus Draconem, an verò Sacerdotissam Apollinis in Tripode responsa reddentem intellexerit. Vorant ergo Latini Pythonem hunc Draconem Græcos imitati, quibus πύθων nominatur, à verbo græco πύθω putrefacio; quoniam hæc Fera ex putredine terræ, post diluuium Deucalionis orta esse perhibetur. Præterea Suidas hunc Draconem Delphinem etiam fuisse nuncupatum testificatur, cui postea Apollonius in Argonauticis D adstipulatur. Hocque nomen sortitum tradunt, teste Celio, quia Delphicum custodiret Oraculum. Scribebat enim Suidas in Pytho; quòd Phocis Regio est Græciæ, quam vrbs Delphi cognominata nobilitat: quandoquidem in ea Vrbe sumptuosum Apollinis templum Python nuncupatum visitur, in quo Tripus æneus est collocatus. Addítque templum hoc Delphi etiam nominari: proptereaquòd Delphinem Draconem ibi compertum Apollo confecerit, sed deinceps, cum ibi Draco computruerit, Pytho fuit appellatum: aut etiam à percontando, quod Græcè sonat πύθεσθαι; cum nemo illuc, nisi Oraculum interrogandi gratia accederet. Quare imposterum ciuitas illa non solùm Delphis, sed etiam Pytho à finitimis fuit cognominata. Id totum confirmat Homerus de Phocensium delectu.

Etymologia. *L. 2. Argō.* *Python cur Delphin dicatur.* *Vbi Pytho confectus fuerit.*

 E

DESCRIPTIO.

Magnitudo. PYTHON Draco fuisse traditur, os triplici dentium ordine armatum habens, oculis magnis, & acuti visus, cũ magnis palearibus sub mento instar barbæ pendentibus, flauo rutilantibus colore. Deinde tam immensæ fuit molis, vt Poetæ maximum, & tumidum appellauerint.

Strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.

Longitudo. Longitudinis quoq; fuit admirandæ; nam humi stratus amplum soli spatium occupabat; vt innuit Pamphilus canens.

Sanguinolentus erat spatiosa in iugera Python
Porrectus.

Color. Ratione coloris aliquando viridis interdum cæruleus fuit appellatus, nec præter rationem, cum hi colores in alijs plerisq; Draconibus obseruentur. Statius sic canit.

Li. 1. Theb. *Te viridis Python, Thebanaq; mater ouantem* F
Horruit.

Et Claudianus cyanei coloris esse prædicat, dum inquit.

Caruleus tali prostratus Apolline Python.

Figurant etiam hoc animal duris, fulgentibus, & eminentibus squamis tectum, veluti Baptista Mantuanus promulgauit, canens.

Grandibus horrentem squamis, & tergore durum
Carulea Pythona.

Hoc igitur in loco iconem Draconis non alati à Greuino delineati exhibemus; cum hæc pictura, ad nonnullorum mentem, Pythonem graphicè repræsentet.

GENERATIO.

Animatia ex putri. POETÆ hunc Draconem post diluuium Deucallonis genitum fuisse tradiderunt: quapropter, cum hoc tempus antiquitatem redoleat, G hanc bestiam aliquando veterem, & quandoq; Deucalioneam cognominarunt.

Et vidisse tuis veterem Pythona sagittis.

Et rursus.

Li. 15. Metam. *Cum caput obscuro tollens de gurgite Serpens*
Deucalionae maior Pythone.

Neque talis generatio alicui admiranda videri debet: quandoquidem, iuxta Textoris sententiam, veluti ex bobus mortuis, & putrescentibus apes, ex equis fuci, & ex asino crabrones procreantur; ita quoque ex humanis cadaueribus Serpentes generantur. Meminimus aliàs ad mentem Ouidij tradidisse.

Sunt qua cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.

Ranæ ex putri vbi. His accedit ex Macrobio, quòd mures in Aegypto ex terra, & imbre resultant, & in alijs locis ranæ quoque, & angues eadem ratione gignuntur. Tandem ex fimetis copiosum imbrem colligentibus, teste Plinio, multi Serpentes ortũ ducere solent. Alioquin credendum est, si datur, ritu aliorum congredi, atq; hoc modo prolem propagari arbitramur. Nam tempore congressus, Draconum, & Serpentum genera colligunt se se in vnum caput, vt superius fusè, latèq; enucleauimus. Finxerunt postea hunc Draconem Phœbeis iaculis lethaliter affectum tandem concidisse, id innuit Claudianus his versibus. H

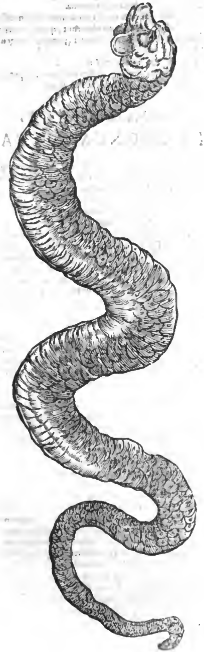
Caruleus tali prostratus Apolline Python
Implicuit vastis moritura volumina syluis.

Id etiam significauit Ouidius in suo Transmutationum volumine, sic canens.

Lib. 1. Metam. *Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis*
Ante, nisi in damis capreisq; fugacibus vsus.

Mille

Draco Apteros Gesneri. Draco Pythius auctorum.

Mille grauem telis exhaustapenè pharetra
Perdidit effuso per vulnera nigra veneno.

Soli generatio attribuitur. Alij autem huius Draconis ortum, & interitum commentitium esse tradiderunt. Immò id totum Soli nuncupato Apollini attribuerunt, quippe qui proprio calore in humidam agens terram, putredinem, consequenterq; animalium generationem producit. Et canebat ille.

Vel quia putrescant fœda calore Dei.

Apollo cur Pythius. L.1.carm. ode 16. Deinde idem Apollo humiditatem terræ in dies absumendo, putredinem terræ tollit, consequenterq; animantia ex putri nata materia destruit.

DENOMINATA. ET COGNOMINATA.

A Pythone perempto, cuius non magis venenum, quàm corporea moles terrebat, Apollo nominis spolia reportans, deinceps Pythius fuit nuncupatus. Horatius sic canit.

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius
Non Liber æquè.

Fabulantur enim Poetæ Iunonem Latonæ, Apollinem, & Dianam parituræ, obstitisse, & post partum, Draconem Pythium ad infantium cunabula misisse: quare, teste Macrobio, Apollo adhuc infans Feram necasse, & cognomen inde retulisse fertur. At Perottus scriptum reliquit ab Apolline hoc cognomentum sibi fuisse comparatum, quoniam Iuno Latonam ex Ioue grauidam animaduertens, in illam Pythonem immisit, quæ postea horrificam fugiens belluam, tandem ab Asteria sorore in Delo suscepta, Dianam, & Apollinem est enixa. Item Phœbi sacerdos, vel vates Pythia quoq; dicebatur. Vnde Lucretius canebat.

Sacerdos Phœbi Pythia dicebatur.

Pythia, quæ tripode à Phœbi lauroq; profatur.

Ab alijs vocata est Pythonissa, & Tibullo Python Delphica, tanquam hoc vocabulum (Python) duobus generibus esset commune. Hæc igitur Pythia mulier furore plena, perennantibus respondens, in Parnasso monte, oraculum Apollinis celeberrimum reddidit. Quamobrem Ethnici religionem huius loci miris auxerunt miraculis. Et primò Gallos locum inuasuros atrocissima tempestate, & copiosis niuibus repressos fuisse tradunt. Deinde in bello Alexandri oraculum de tutela loci consuleretur, cū respondisse perhibetur, vt sibi consulerent, se autem sibimet consulturum. Atq; paulò post milites in locum irruentes non parua montis pars à vertice ruens oppressit. Hæc autem, & similia apud Ethnicos accidisse nō negat Diuus Augustinus: verùm affirmat religionem, & diuinum cultum adeò placere Deo, vt etiam si falsus sit, aliquo dignetur beneficio.

Spartæ Pythij dicti. Lib.6. Amplius Pythij vocabantur Spartæ, qui Delphos ad consulendum oraculum mittebantur, vt Herodotus in Erato scripsit. Immò Pythij, & Deliastæ, vt habetur apud interpretem Sophoclis, Athenis etiam versabantur. Græcis vates Pythius πυθόμαντις nuncupatur. Ideirco apud Sophoclem legitur πυθόμαντις ἑστία, nimirum ἡ τῆς μαντικῆς πυθικῆς οἰκία, idest habitatio Diuinatoris Pythici. Idem author in Oedypo Tyranno πυθομάντεις fatidicos appellauit. Insuper πυθαύλης cognominatur carminis Pythici cantor, aut qui certamen Apollinis cum Pythone, tibia, exprimit. Et πυθιονίκης, Pythionices exponitur ille, quem in ludis Pythicis victorem pronunciabant. At πυθόχρηστος Pythio oraculo comprobatus redditur. Quapropter apud Xenophontem πυθόχρηστοι νόμοι, Leges oraculo Pythico comprobatæ leguntur. Et apud Aristotelem πυθόχρηστον μάντευμα, vaticinium comprobatum videre licet. Apud Suidam habetur πυθόληπτος, ὁ ὑπὸ τοῦ πυθίου ληφθείς, nempe Pythio numine afflatus. Item Latinis Pythonici dicebantur, qui hoc fatidico Dæmone correpti erant.

Pythomantes quis nominetur.

Loca Pythia nominata quæ. L.3.eleg.3. Loca multa cognominata Pythia ab Authoribus recensentur. Ideo Poetæ regna Apollinis, Pythia regna Dei intonsi vocitarunt. Propertius sic canit.

Deum

Dum petit intonsi Pythia regna Dei.

A Pytheum postea, ex Cælio, locum oraculi appellabant. Pythium, & Delium erant aræ, vel templa, Apollini, vel Delio consecrata. Item Pythium erat ædes Apollinis Athenis a Pisistrato condita, in qua tripodes, ex Suida, dedicabantur. Pythium quoq; fuit apud Creteases, in Gortyne mediterraneo, vbi Apollinis templum visebatur, cuius incolæ Pythics nominati fuerunt. Erat, & sacrum Macedonibus Pythium, vbi, & Pythia celebrabâtur: immò, & Pythium erat propè Astacenum sinum, vnde & Pythiani populi, & Pythiana pocula, ad mentem Cælij, nomen traxerunt.

Pocula pythiana.

Pythiopolis vrbs Asiæ a Theseo, oraculi Pythici monitu, constructa; huius meminit Plinius inter vrbes Mysiæ. Alioquin Pythiopolis, ex Stephano, est vrbs Cariæ denominata à Pythe, seu Pythio viro opulentissimo, qui Xerxem, cum exercitu honorificentissimè excepit. Similiter ad mentem Syluij, Pythia in Regione Pariana montem Pythium habuit imminentem. Tandem Pythonis Come, idest vicus, iuxta Plinij opinionem, est locus in Asia, quò, statuto tempore ciconiæ conuenientes, postremam aduenientem lacerant. *L.5.ca.32* *L.10.c.23*

B Pythia Pythiorum ludi erant Apollinares, quibus, ob cædem Draconis, Phœbo æterni honores decernebantur. Ouidius de his sic verba facit. *L.1.Metã.*

Instituit sacros celebri certamine ludos
Pythia perdomita serpentis nomine dictos.

Alijs hoc certamen Pythicus agon fuit appellatus, quem Cyrrhæi grassantes labefactarunt, sed Thessalus Eurylocus, iunior Achilles nuncupatus (vt scribit Euphorion) in pristinum redegit statum. Hic agon olim χρηματίτης, nempe pecuniarius appellabatur: cum victori pecunia esset constituta: mox autem στεφανίτης, quia palmam in hoc certamine referentes laureis sertis coronabantur.

Agon Pythicus.

Accedit Pythicus nomos auleticus, nempe ratio modulandi tubis in ludis Pythijs; cuius quinq; partes (referente Cælio) enumerantur, scilicet Pera, Catacceleusmus, Iambicum, Spondeum, & Catachoreusis. Pera idest πεῖρα, Draco habet consilium, esset ne dignus, & conueniens certaminis locus; in Catacceleusmo Draco ad prælium prouocabatur; in Iambico pugnabatur, simulq; tubæ instrebantur; immò, & odontismos hæc pars, etiam dicebatur, nempè dentium fremitus, quem Draco iaculis transfixus edebat. Spondeũ verò victoriã significabat. Tandẽ in Cathacoreusi, maxima cõparatæ

Pythici nomi partes quot essent.

C à Phœbo victoriæ celebritas cõtinebatur. Sunt qui (eodem Cælio authore) huius nomi Pythici auletici partes sic distinguant, & Anacrusim certaminis præludium statuant. Amperam primum pugnandi periculum, Catacceleusmum, ipsum certamen, Iambicum verò, & Dactilum, Pæana talibus rythmis, victoriæ gratia cõstitutum. Syringes demq; Draconis deficientis languorem exprimebat.

Alia diuisio partium Nomi.

Prædictis Pythica vociferatio est addenda: cum legatur apud Suidam πυθικὰς βοὴ, Pythicus clamor editus forsan ab Auletibus Pythica carmina canentibus: quandoquidem scribebat Suidas, ἡ μετ' αὐλῶ γενομένη φωνὴ, τὸ πύθιον μέλος. Hinc postea Pythaulis denominatur. Immò Pythicum carmen pro heroico vsurpatur (quoniam teste Cælio) hoc carminis genus ab Apolline oraculis esset celebratum, aut quia, Pythone interfecto, Accolæ perterriti hexametrum primi composuerint.

Pythicum carmẽ quale.

Neq; omittendum est Pythicum stadium, quod pedibus mille, veluti olympicum quadringentis constitutum esse ferebatur. Ideoq; stadium non fuisse spatium certæ mensuræ credendum est: cum pars alicubi breuior, alicubi longior certaminibus fuerit destinata. Neq; officit stadium determinatis mensurarum passibus; quoniã stadium

D bifariam considerari potest; altero modo, pro spatio cursoribus in agone statuto, quod determinatam non habet dimensionem, vt paulò ante explicauimus: altero modo sumitur pro genere dimensionis limitibus agrorum, & viarum famulantis, & hoc stadium semper vigintiquinq; passibus, nempè pedibus vigintiquinq; supra sexcentos integratur: hæc autem summa octies computata mille constituit, quæ dimensio ad milliare spectat; hoc enim octo stadijs integratur, & vnumquodq; stadium centũ vigintiquinq; passus perficiunt, & vnusquisq; passus pedibus constat quinq; & pes quilibet ex quatuor palmis resultat, palmum quatuor digiti constituunt, & deniq; quilibet digitus quatuor granis hordei simul copulatis mensuratur. Vnde versus.

Stadiũ quotuplex sit.

Mensura à minimis inchoant.

Quatuor ex granis digitus componitur vnus,

Est

Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus,
Quinq; pedes passum faciunt, passus quoq; centum E
Viginti quinq; hi stadium dant, sed milliare
Octo dabunt stadia &c.

Aliud notat Cælius scitu dignum, scilicet quòd, cum Olympias apud Græcos esset quinq; annorum spatium à Romanis lustrum nuncupatum, quoniam per Olympiadas Græci tempora supputabant, eodem modo, ab eruditis viris Pythias vsurpatur, vt videre licet apud Plutarchum καὶ μὴν οἶσθα μετὰ πυθίας λειτουργήσαντα πολλὰς πυθιάδας.

In l. An seni capess. respub.

Succedunt modò nonnulla nomina, quæ vtrum a Pythone deducantur, valdè dubitandum est. Vt Pythius architectus insignis, qui primus omnium Pirene templum Mineruæ construxit, vt scribit Herodotus. Pythius etiam fuit argentarius Syracusanus. Item Pythius Ischonoi filius Aegineta à Persis, virtutis ergo, seruatus, cæteris tamen hostibus mactatis, ex Herodoto. Cuiusdam Pythij meminit Galenus, qui multa medicamenta ad dentes motos præscripsit. Insuper Herodotus, in Polymnia, memorat Pythium filium Athys virum Lydum ditissimum, qui omnem Regis exercitum, ipsumq; Xerxem magnificentissimo excepit hospitio, magnamq; pecuniarum summam ei obtulit. Hic habuit singularis prudentiæ vxorem, quæ lepido commento, viri cupiditatem auri congerendi infinitam compescuit. Cum enim is totam ferè ciuitatem in fodiendis thesauris occuparet, itaut ferè nullum aliud ibi perageretur negocium, & plerique immodico superati labore interirent: iussit vxor, absente Pythio, cibaria ex auro conflari. Aduenienti igitur marito aurea mensa, & insuper ex auro omnia apponuntur. Is nondum consilij gnarus, nec quò tenderent isthæc, intelligens, mox edulia inferri iubet; at proba vxor obsonia pariter aurea inferre pergit. Et tandem marito ingentes iratum motus iam concipienti dixit mulier: ne afflicteris bile: an non sentis Pythi, præ vnius auri studio, in ciuitate omnia iam perire, agriq; colendi studium penitùs destitutum. Quin intereunt etiam homines: ideoq; si pergis, quid in humanam escam sit cessurum non video? Itaq; hoc salubri commento Pythius resipiscens, auri quidem studium prorsus non omisit (altius enim auiditas inhæserat) sed quintam solummodò ciuitatis partem in hoc opere continuit. F

Lib. 8.
L. 5. de cõp. med. sec. loc.
Auri cupiditas infinita.

Neq; nos fugit Pythias, & Damon ex secta Pythagorea, qui (teste Valerio Maximo) tantam inter se coluerunt amicitiam, vt, cum alterum ex his Dionysius Tyrannus interficere vellet, alter pro altero vadem se Tyranno dare non dubitauerit, donec alter domo reuerteretur, quò, priuati negotij causa, se conferre impetrauit. Athenæus tandem cuiusdam Pythonicæ gulosæ meminit. Et Democrates librum quemdam inscripsit Pythium, vt Galenus in libris de compositione Pharmacorum recitauit. G

Lib. 4. c. 7.
L. 8. Dypnosoph. c. 6.
L. 5. de cõp. med. sec. loc.

HISTORICA.

SCRIPTIS mandauit Pausanias, Pythonem, non Draconem, sed quemdam hominem regionis, nempè Soli Delphici incolam fuisse, qui ab Apolline iaculis lethaliter saucius ibi contabuit: vnde vrbs postea nomen sortita est. Id confirmare videtur Strabo, dum Pythonem hominem colluuione omnium vitiorum contaminatum prædicat. Sunt etiam, qui scribant, ex Cælio, fuisse hominem nomine Pythonem, & cognomento Draconem, qui dum sagittis debellaretur, Apollinem, vel Latonam proclamasse fertur ἰὲ παιάν, nimirum immitte feriendo. Hinc inoleuit consuetudo apud homines, vt aciem conserturi, Pæanis celebrationem clamitarent. H

Lib. 8.
Vir Python cognomento Draco.

Itaque Apollinem, & Dianam (referente Pausania) cæso Pythone, vt se expiarent, Aegialem venisse, sed quodam correptos timore in Cretam ad Carmanorem diuertisse tradunt. Cæterùm Cleombrotus (vt annotat Plutarchus de Oraculorum defectu) quæ audierat ab extraneo quodam Philosopho ad litus rubri maris habitante narrans, inter cætera, retulit, Philosophum illum nouisse etiam, quæ de Dracone Pythio circumferebantur, atq; dixisse eum, qui Draconem Pythium occiderat, non tantùm per decennij spatiũ exulasse, sed etiam Tempe fugisse. Vnde tandem post nouem anni magni reuolutiones, expiatus rediens Oraculum Delphicum recuperauit, quod Themidis custodiæ interim commissum fuerat.

Relatio philosophi cuiusdam de Pythone.

ADA-

A

ADAGIA.

VT omnibus huius historiæ rubricis satisfaciamus, non sunt postponenda, quæ ad Prouerbiorum doctrinam attinent. Hæc autem quamuis sint pauca: nihilominus in gratiam legentium euulganda sunt. Inter hæc prima fronte hoc legitur, *Post Pythia venisti*. Proferturq; in illos, qui egregio negocio non interfuerunt: cum, re iam peracta, accesserunt. Sequitur aliud. *In Templo Pythij cacare*. diuulgatur hoc adagium de illo, qui rem nefariam, & periculosam subit: quandoquidem Pisistratus Tyrannus ædificato Pythij Apollinis templo inscripserat, ne quis ibi ventrem exoneraret; immò quendam comprehensum aduenam, vltimo vitæ supplicio affecit. Accedit aliud. *Iterum, atq; iterum ad Pythum via*. Pronunciatum fuit de illis, qui de eadem re sæpius percontantes, molesti sunt. Id itinerantes, viæ ignari præstare solent, dum quemcunq; obuium de via interrogant. Pythus enim erat ciuitas Apollini sacrata, quam in dies B pleriq; visitabant. *Post Pythia venisti.* *In templo Pythij cacare.*

Deniq; profertur aliud, *Pythia, & Delia*. cuius adagij rationem hanc affert Suidas. Inquit enim Polycratem Sami Tyrannum, cum Pythia, & Delia simul fecisset, Delum misisse percontatum, an præfinito tempore afferret; cui Pythia Apollinis Sacerdotissa respondisse fertur. Hæc tibi, & Pythia sunt, & Delia: innuens esse vltima, quoniam Tyrannus paulò post obijt. Erasmus verò aliter exponit huius prouerbij rationem, scribit enim hoc adagium vsurpari, quando supremum aliquod opus denotatur, quasi dicatur, hæc est summa omnium, quæ aliquis viuens est gesturus. Citatur adagium ex Menandro, & natum traditur ab oraculo quodam reddito Polycrati Samiorum Tyranno. Is enim cum Rheneam insulam cepisset, illamq; institutis pulcherrimis ludis, Apollini consacrasset, Delphos misit consultutos, vtrum oporteret huiusmodi ludos Pythios an Delios nuncupare. At oraculum respondisse traditur. ταῦτά σοι καὶ πύθια, καὶ δήλια. significans futurum, vt propediem Tyrannus è vita decederet; idq; euenisse narrant: quamobrem res in prouerbium versa dicitur. *Pythia, & Delia.* *Alia ratio Adagij.*

C

MORALIA.

VARIÆ Pythonis proprietates, diuersas quoq; morali doctrinæ suppeditarunt ansas discurrendi. Quandoquidem Pythonis corpus multis tumidum eminentijs, Auarum superfluis redundantem diuitijs repræsentat, in quibus adeò inuoluitur, vt difficillimè ab illis se extricare possit. Cum aliquando tam mira diuitiarum fames vexet hominem, vt occultatos in remotissimis cryptis thesauros, nec etiam proprijs filijs reuelet, qui postea ad inopiam rerum velisq; properare coguntur. Audiamus Plautum in Prologo Aululariæ sic loquentem. *Maxima Auari sitis demonstratur.*

Sed mihi auus huius obsecrans concredidit
Auri thesaurum clam omnes, in medio loco
Defodit, venerans me, vt id seruarem sibi.
Is quoniam moritur, ita auido ingenio fuit,
D *Nunquam indicare id filio voluit suo.*
Inopemq; optauit potius eum relinquere,
Quàm eum thesaurum commonstraret filio.

Quamobrem Auari iure optimo ponuntur apibus comparari, quæ sæpè sæpius non sibi, sed fucis fauos congerunt. Audiamus Lucianum in Diuite sic loquentem.

Nobilis est animi thesaurus, nobilis illa
Postrema quisquis parte locubit opes.
Diues erit verè, qui fidos inter amicos
Largiter effundit parta labore bona.
Sed genium quisquis defraudat, opesq; tenaciter *Diues auarus assimilatur Api.*

Con-

Congeris in testam quo numerare queat,
Qualis apes, frustra studio complebit auaro
Vascula, mox fuco diripiente fauos.

Python, ad mentem nonnullorum, tam rigidum dicebatur habere collum, vt illud curuare non posset, nisi totum simul corpus flecteret. Talis Python est ille, qui Phaetonte, & Icaro euasit superbior; quoniam collum demissionis animi nequit flectere, nisi vnà totum etiam corpus interitu euertetur: quandoquidem superbiam omnium criminum caput esse certò scimus, quo dissipato, & debellato, cætera etiam crimina facilè expugnantur: veluti infrascripta docent carmina.

Superbia vitium.

Criminis est omnis caput, & certissima radix
Fastus: eo victo, crimina cuncta ruunt.
Per fastum primos Paradisi sede parentes
Depulit astuta perfidus arte Satan.
Ergo palestinas acies si frangere cura est,
Immani Goliath fac cadat ense caput;
Namq; inimica phalanx, Duce cæso, protinus arma
Abijcit, & celeri tendit abire fuga.
Iungere se tantùm fastus virtutibus ardet,
Cæteræ cum fugiant crimina cuncta procul.
Scilicet vt fructum penitus corrumpat earum,
Non secus, ac Cereris munus auena solet.
Quam verè scriptura canit, non deniq; quemquam
Orâiri, cum iam culmina summa tenet.
Quandoquidem cum quis vitiorum cætera fregit
Agmina, cum fastus prælia dira mouet.

Amplius Python, quamuis esset bestia, humanam reddere vocem ferebatur. Modò Python potest nuncupari homo in libidinem procliuis, qui licèt humanam edat vocem, nimirum rationis sit particeps; nihilominus brutorum more viuit, dum à rei venereæ proluuio non potest abduci: reluctatur enim sententia Apostoli ad Romanos. *Curam carnis ne feceris in desiderijs*. Item Python humana voce in dandis responsis vtebatur: similiter publicum scortum Pythonis nomen sibi comparauit, dum per humanis, blandis, & mellifluis vocibus iuuenes attrahit, & allectos, quoad gratiam, famam, substantiam, & virtutem, deuorat: iuxta illud Prouerbiorum. *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amara velut absynthium*. Hinc discant iuuenes, postposita inhonesta, & perniciosa voluptate, cunctarum splendorem, & ornamentum virtutum adipisci; Iuxta illud.

Homo luxuriosus Python dicitur.
Cap. 3.
Prouerb. 5.

Frangitur hic puro dictamine blanda voluptas,
Et spurcæ Veneris marcida castra iacent.
Sed virtus niueo victricia tela triumpho,
Suspendit cælo, seq; suosq; beat.
Hanc amet imberbis iuuenis, vitæq; magistram.
Ducat, & æterno munere formet opus.
Illecebras fugiat, quas spondet vana libido.
Hæc animos frangit, pectora casta terit.
Fœdat & ingenij cultus, sensusq; pudicos
Destruit, & semper blanda venena vomit.
O iuuenes spectate probè, quid candida virtus
Possit, quid noceat luxuriosa Venus.

Rursus homines, qui effusissimis habenis alienam inuadunt famam, Pythoni assimilandi sunt: nam si ille, vocem humanam æmulabatur, isti dulcisonis verbis coram hominibus loquuntur, quorum absentium honorem mordicus lacessunt. In eadem naui versantur Vsurarij, qui, more Pythonis, sermone suauiloquo aliquibus blandiuntur, vt nefarijs contractibus aliquid ab eis eripere possint.

Detractores.
Vsurarij.

In Ethnicorum etiam scriptis habita est illustris memoria, quòd Python aliquando nonnullorum audaciam malorum oraculū magno impetu aggredientium compescuit, dum repentè montis partem in illos præcipitauit. Id autem in morali doctrina significat

A sicat nefas planè esse omnipotenti Deo quicquam honoris denegari: nam Deus postmodum tarditatem supplicij grauitate pœnæ compensat. De his igitur diuina aspernantibus hæc habentur.

Deo maximus sēper honos habendus est.

Quis tolerare queat fatuos, qui sæpè Tonantem
Contemnunt verbis, & certant murmure contra
Noctes, atq; dies patris mandata superni
Confundunt lingua petulantia, verbaq; promunt;
Tanquam de nostri generis sit semine natus,
Aequalis nobis, nec sit metuenda potestas
Iudicij superum, nec præsens pœna nocentum.
Mox Deus ad pœnas enim te non trudit amaras,
Ignouisse putas, quia cum tonat, ocius ilex
Fulmine discutitur rapido, quàm tuq; dum vsq;
O malè fidentes: vitam sic ferre nocentem
Quid iuuat vsq; adeo? Deus est super omnia iustus
B *Cuncta videt, contundit enim sua lumina nullus.*
Non ne putas vita metam durare perennem,
Vt sint ad veniam tibi tempora longa precanda.
O fatue, enormis noli confidere rebus
Pestiferis, omnes horrenda morte peribunt.
Te peccare sinit, siquidem diuina potestas
Temporis in spatio parcit quandoq; nocenti:
Sed grauius tandem tormentum rector Olympi
Iniungit, torquetq; magis delicta nocentum.
O malè prudentes, quorum sic corda tenebris
Obfuscata iacent, nequeant vt credere rectè,
Et curare Deum, quo sunt elementa creata;
A quo processit nitidus Sol, lucida Phœbe,
Qui statuit lucem, & noctes, & tempora cuncta.
In cuius manibus spatium dependet vtrumq;,
C *Et vitæ, mortisq; gradus, Deus omnia nouit.*
Quem peccasse pudet, cui tædia vita probrosa
Efficit, & curat cursum emendare priorem.
Hic speret veniam facti, pacemq; benignam:
Nam Deus omnipotens lugentem exaudiet ipsum.

Postremò Python humanam reddens vocem ad Diabolum comparandus est, qui tentamenta, voce humana, hominibus suggerit, vt eos de statu gratiæ in amœnissimum criminum campum deducat.

Diabolus dicitur Python.

SIMVLACRA.

LIQVIDO constat, ex Volaterrani scriptis, Epirotas Apollinem, & eius simulacrum mirandum in modum venerari: in cuius templo Draconem singularibus quibusdam afficiunt honoribus, in monumentum Pythonis, à quo se prognatos esse promulgarunt. Aelianus autem
D scriptis mandauit, non ipsos Epirotas, sed Dracones, quos Apollini sacratos prædicabant, ab ipso Pythone Delphico esse natos. Plinius meminit statuæ Apollinis Citharedi, nec non Draconis Pythij, quæ manu Leontij insignis statuarij cælata fuit.

Epirotæ Pythonem venerantur.

 B

DE HYDRA. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

Ordinis ratio.

PRODITVM est in capite antecedenti naturam illorum Draconum prius esse euulgandam, qui notiores, & Serpentibus magis conformes esse videntur, de quibus hactenus egimus. Modò ad Dracones duobus incedentes pedibus, & reliquo corpore serpentes ponderandos accedemus. Inter hos autem prima facie homines Hydram admirantur: propterea illius historiam hoc in loco exarare, nostra intererit.

Hydra est nomen ambiguum.

Cum autem hoc nomen (Hydra) ambiguitatis notam non effugiat, Scire oportet Hydram quandoq; sumi pro Hydro fœmina, vel Chersydro; quemadmodum in capite de Hydro enucleauimus. Namq; Hydra hoc in loco tanquam Fera septiceps fabulosa vsurpatur.

Hydra nomen multorum locorum.

Alioquin, authore Strabone, Hydra est Promontorium Aeolidis inter vrbes Myrinam, & Phocæam situm. Immò Hydra fuit oppidum Aetoliæ, quod postea Lysimachiam appellarunt. Item insula Dolopum vocatur Hydra; nec non insula iuxta Carthaginem, vt ex sententia Ephori, Stephanus tradidit. Demum secundùm aliquos Hydra cæleste sydus esse perhibetur. Cæterùm est notandum, quòd Proclus hanc constellationem non Hydram, sed Hydrum nuncupauit, quem Coruus aquarum ab Apolline missus causam tantæ moræ esse retulit; quemadmodum in capite de Hydro recitauimus. Est quidem fabulis Poetarum consonum, Cancrum duodecim Zodiaci signa complentem fuisse illum, qui Hydram aduersus Herculem tutatus est: hac de causa à Iunone inter sydera collocatus est.

SYNONYMA. ET ETYMVM.

G

L. 6. Æneid.

HYDRA Græcis ὕδρα apud Lexicographos legitur, quæ idem significat, quòd ὕδρος; est enim Serpens in aquis viuens: quamuis plerumq; pro angue ab Hercule interfecto sumatur: qui, cum in lacu Lerneo stabularetur, ἀπὸ τοῦ ὕδατος, nimirum ab aqua nomen sortitus est: etenim ὕδωρ aquam significat. Virgilius hunc Draconem belluam Lernæ cognominauit, nimirum à loco, in quo ab Hercule interfecta fuisse dicebatur.

Et centumgeminus Briareus, ac Bellua Lerna.

Hac de re multis alijs authoribus hæc Fera, serpens Lernæa nominatur, iuxta illud.

Talis in Alcidem Serpens Lernæa venenum
Excijt.

L. 12. Orig.

Ab Isidoro hæc bellua monstrifica, Execedra vocatur; alijs Excetra, quoniam, vno cæso capite, duo, vel tria excrescerent. Vsus est hoc nomine Plautus in Perseo, vbi sic loquitur. *Cum Excetra, cum Anteo deluctari mauelim, quàm cum Amore.* Deniq; Euripides in Hercule furente hanc Hydram κύνα nominauit. H

FORMA. ET DESCRIPTIO.

Hydra cristatus Serpens secundùm aliquos.

HERODOTVS Hydram comparans ad Dracones alatos Arabiæ, eos figura Hydrarum esse pronunciabat: quare tunc author Hydrorum forte aspectum respiciebat; & eò magis in hanc venimus sententiam, quoniam Pausanias hanc belluam magnitudine tantùm, alios Hydros excellere voluit. Cæterùm Author Culicis poematis Virgilio adscripti Hydram Serpentem cristatum appellat his versibus.

Nam

A *Nam solitum voluens ad tempus tractibus Hydra*
Immanis vario maculatus corpore Serpens,
Mersus vt in limo, magno sub Syderis æstu,
Obuia vibranti carpens grauis aerea lingua,
Squamosos latè torquebat montibus Orbes,
Pallebant aura lucentis ad omnia visus.
Iam magis, atq; magis corpus reuolubile voluens
Attollit nitidis pectus fulgoribus, & fert
Sublimi ceruice caput, cui crista supernè
Edita purpureo lucens maculatur amictu,
Aspectuq; micant flammantia lumina toruo.

Varij prætereà authores scripserunt Hydræ multa inesse capita: illud tamen veritati cõsonum esse videtur, ad mentem Pausaniæ, nimirũ Hydram fuisse bestiam vno tantùm capite præditam. Quamuis postea Pisander Camireus (referente Cælio) vt res mirabilior videretur, ei plura capita attribuerit. Verùm si daretur hæc bestia polycephaB los, planè monstrifica, & fabulosa foret. At sententiæ Pisandri multi adhærentes in prædictum inciderunt errorem. Varinus enim non solum Hydram multorum capitum, sed etiam facies variorum Serpentum retinentem constituit. Hine Baptista Mantuanus canit, [*Hydra quot habuerit capita.*]

Hydra ferens longis septem ceruicibus ora.

Immò deinceps non modò septem, sed nouem quoq; & plures etiam facies ei assignarunt. Alcæus ἐννεακέφαλον, nempe nouem capitũ Hydram appellat, & Simonides πεντηκοντακέφαλον, nempe quinquaginta capisum. Hunc authorem postea imitatus Virgilius sic cecinit. [*Hydra plurimũ capitũ.*]

Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra.

Aduertendum autem est, quod isti authores, more poetico, vsi sunt numero multitudinem indicante; quandoquidem numerus nouenarius, & quinquagenarius sunt ex illis, quos poetæ pro numero multitudinis vsurpant. Virgilius enim alicubi, ad plures famulas denotandas quinquaginta nominauit. Nihilominus Hydram vt plurimum septicipitem describunt: sed quia poetæ veritatis parùm amici sunt, putat Erythræus C hoc esse tam verum, quàm verum est Castorem, & Pollucem, ex ouo esse natos, Plutonem in Tartareis regnare Regionibus, & homines armatos ex satis Draconum dentibus prosilijsse: hoc autem dixisse voluit, vt rerum naturalium imperitos moneret, ne Hydram septem ceruicibus integratam, & à Circumforaneis fictam horrerẽt, quasi naturam, tam terrifica producentem monstra accusantes. [*Hydra multorum capitum fabulosa.*]

Visa est icon septicipitis Hydræ in pagina quadam impressa, cum hac inscriptione. Anno Domini trigesimo supra sesquimillesimum, Mense Ianuario, monstrosus Draco septiceps ex Turcica Regione ad Venetos perlatus, deinde Francorum Regi dono datus est. Immò quidam oculatus testis similem Draconem Venetijs in thesauro Principum, incredibili ferè pretio, ob raritatem redemptum, & seruatum vidisse Gesnero retulit, qui hunc verum fuisse Draconem sibi nunquam persuadere potuit. Vidimus, & nos nonnullis ab hinc annis quamdam Hydram Venetijs septicipitem, bipedem, sex vnguibus armatam, & squamosam: sed illa capita, mirabili quadam industria, circa latitudinem corporis erant coniuncta: corpus enim valdè latum erat, in cuius latitudine Circumforanei, asserta Poetarum imitantes, eleganti artificio, multa capita D concinnant. [*Icon hydræ Venetijs visa.*]

Hanc sententiam stabilire videtur Cardanus, dum tradit quosdam nostræ ætatis ausos esse Draconem ostentare duobus pedibus, & septem capitibus integratum, qualis in Apocalypsi legitur. Medium igitur caput longius, & crassius, reliquis breuioribus, & æqualiter inter se distantibus, constituerunt: capita videbantur Viperarum, oculis post aures, hiatu maximo, dentibus caninis, gracilioribus tamen, & anterioribus exiguis, lingua lata, capite humano, pelle durissima continua, cum sudibus cartilagineis, vt in Sturione. Maculosa colla, inter se distincta, à corpore prodibant. Cauda erat dimidio longior toto corpore, serpentum caudæ similis, pedibus paruis vnguibus munitis. Moles corporea erat instar cuniculi, colore sub ventre candido, circa dorsum flauo, seu viridi diluto; hosq; Dracones vtriusq; sexus viuos inuentos esse affirmabant. [*Li. 9. de rerum subtil.*] [*Hydra fabulosa vera descriptio.*]

Hydra septiceps Gesn. summo artificio effcta, & in Thesauro Veneto seruata.

Hydra septiceps Equitis de Corneto assectatoris olim Serenifs. Ducis Ferrariæ.

 Verùm

Verùm Cardanus commentitios esse arbitratus est, & præcipuè cum doctissimus & E
fide dignus vir Ioannes Meona Pisanus hoc esse fictitium opus testificatus fuerit. Etenim is dum esset à secretis Don Ferrandi Gonzaghæ Mantuæ hoc monstrum dissecans fictitium esse comperit. Quapropter se ignorare fatetur Cardanus, an maius miraculum Naturæ genitricis, an artis fictricis celebrare debeat. Nos quoq; cum variæ huius Hydræ assignentur descriptiones, & diuersæ, etiam mõstrentur icones, animal prorsus commentitium, & fictitium esse arbitramur: quemadmodum lector in sequentibus iconibus contemplari poterit.

VENENVM HYDRÆ QVALE.

Quis hydrã extinxerit.

HYDRAM fuisse animal solo afflatu homines necans multi tradiderunt, quam tandem Hercules, monente Minerua, penitùs extinxisse dicitur. At morsibus huius belluæ Herculem valdè afflictatum fuisse ferũt; dum reciso vno capite, multa renascerentur; quod innuebat Horatius in F
Odis, canens.

Nam Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Fel hydræ est venenũ immedicabile.

Centaurus felle hydræ extinctus.

Cæterùm felle superati Draconis sagittas ab Hercule fuisse imbutas asseuerant; vt feriendo, & venenando, necessariam vulneratis mortem afferret. Idcirco Aelianus scriptum reliquit, quod veluti vespæ in viperam mortuam aduolantes veneno aculeum inficiunt: assimiliter Hercules sagittarum spicula huius animantis felle tinxit, cum hoc venenum ἀνίατον, nempe immedicabile cognouerit. Itaq; Hercules, cum Deianira vxore, ad quendam Aetoliæ fluuium perueniens, eam Centauro ibi stabulanti transuehendam commisit, cum ipse primùm intrepidus tranasset: at ex altera amnis ripa animaduertens Centaurum nouam nuptam vitiare volentem, iaculis huiusmodi toxico madidis vulnerauit. Hic igitur, intellecta necis hora, vt hostem vlcisceretur, Deianiræ propriam vestem sanguine inquinatam dono dedit, eiq; talem vim amatoriam inesse asseuerauit, vt maritus illa induens nunquam alterius mulieris amore corriperetur. Cum igitur Deianira amorem Ioles in Herculem suspicaretur, eum tali veste sa- G
crificaturum amiciuit, qui confestim vehementi correptus furore insaniuit. Pausanias verò retulit Centaurum saucium in flumine à Lapitha Arcadiæ monte descendente, vulnus lauisse, cuius aqua deinceps, ob prauam veneni qualitatem, tetrum odorem contraxit.

Toxicũ Priscorũ, quod genus veneni.

Napellus.

An verò illud veneni genus, quod toxicum ab Antiquis fuit cognominatum, venenum huius animalis fuerit, an verò aliud virus compositũ, inuestigare oportet. Quamquam ad nostra vsq; tempora illius cognitionem penetrasse minimè opinamur. Dioscorides quidem, Galenus, & Auicennas, nec non quamplurimi alij authores, toxici meminerunt, sed postea illud non describentes, veram eius historiam non assignarunt. Dioscorides recitat solùm illa, quæ Nicander de toxico typis mandauit. Galenus toxicum tantummodò venenum esse pronunciauit. Auicennas autem multò plura, sed valdè ambigua tradidit. Hinc Manardus Medicus Ferrariensis verbis Auicennæ deceptus, Napellum Arabum toxicum, Priscorum fuisse existimauit. Id autem à veritate alienum esse arbitramur; propterea quòd napellus, neq; furorem, neq; rabiem in patientibus generat, quæ symptomata toxicum, ad Nicandri mentem, producere solet. H

Opinio Plinij circa toxicum.

Toxici Etymon.

Plinius autem inter alios authores, metam attigisse putauit, dum toxicum, iuxta sententiam nonnullorum, venenum ex taxo arbore sumptum, indeq; toxicum, quasi taxicum nuncupari promulgauit. Hoc igitur in doctrina Nicandri valdè absurdum esse attestamur, quoniam Nicander primùm de toxico, deinde de taxo, etiam arbore verba fecit: quamobrem si apud ipsum, hæc duo in vnum coinciderent, proculdubiò de vtroq; seorsim non egisset. Expositores Nicandri hoc nomen toxici inde dimanasse affirmant; quoniam Hercules sagittis Græcè τόξοις Hydram confecerit, quæ deinceps sanguine huius animantis madefactæ toxico nomen fecisse traduntur.

Cæterùm toxicum, quid compositum, non autem simplex venenum fuisse multi autumant; primò quoniam in libro Admirabilium Aristoteli adscripto legitur, quòd venenum,

A venenum, Gallis nuncupatum toxicum, ita paratur, vt animantibus vulneratis velocem afferat interitum. Ideoq; venatores, quando sagitta hoc lethifero madefacta liquore, ceruum sauciauerint, illicò accurrentes carnem vulneris resecant, ne, cibi gratia, reliquæ animalis partes veneno afficiantur. Huius autem veneni folium roboris, vel aliud folium ceruarium appellatum, singulare præsidium esse prædicant; cum ceruos hoc veneno vexatos illud vtiliter degustasse obseruauerint.

Alij in hanc venerunt sententiam, toxicum nil aliud esse, nisi venenum Scythicum, in quo illi populi sagittas intingunt, quod ex tabe viperarum, & humano sanguine putrefacto parant: quemadmodum in capite de viperis retulimus. Neq; hoc verum toxicū Antiquorū esse arbitramur: propterea quòd nō talem necis vim huic inesse, qualem toxico Veterum existimamus: etenim toxicum perniciosissimum prædicat Nicander in Theriacis his versibus in latinum sermonem translatis. *Venenum Scythicum quale.*

Illo Gerrhaos Euphratis ad arua colonos
Humanam in cadem sua tingere spicula dicunt.
Sic quia tincta ferunt hac immedicabile vulnus,
B *Quòd nigram fouet hinc carnem, sub ea acre venenum*
Putrescit, fadoq; cutis sudore fatiscit.

Hinc cæteri poetæ, ob exploratas toxici vires, dum excellentissimum venenum mentibus legentium insinuare vellent, toxicum nominabant. Audiamus Ouidium sic canentem. *L. 2. Amor. Eleg. 3.*

Non scelus aggredimur, non admiscenda coimus
Toxica, non stricto fulminat ense manus.

Quapropter satius erit Gorræi opinionem sectari, qui in natura, & descriptione, tam potentis, & pestiferi veneni inuestiganda, nondiù laborandum esse censuit; immò addit omnem diligentiam potius esse adhibendam, vt illam inuentam amittamus.

SIGNA TOXICI.

C HOC venenum, ab effectu, naturam eorum participare cognoscitur, quæ tota substantia humanæ vitæ insidiantur. Deinde, præter hanc maleficam vim, talem caliditatem, & siccitatem possidere videtur, vt lingua patientis insigni correpta inflammatione, necessario intumescat. Idcircò Dioscorides, propter enarratas causas, in hoc casu, non solum linguam, sed etiam labia tumefieri tradidit. Insuper oritur tussis sicca; itaut ægrotantes frequenter tussientes nihil reijciant: amplius, propter latentem veneni facultatem, occulta quædam putredo inflammationem concomitatur: hinc gingiuæ, & humores corporis humani admirandam incurrunt corruptionem, à quibus postea vapores maligni sursùm elati, tremorem cordis, phrenitidem, & incompositum quemdam oculorum motum generant: spiritus quoq; inordinatè moti, & vehementer agitati spumam extra os trudunt. *Lingua & labia tumefiunt.* *Corruptio admirāda in corpore.*

Item, Nicandro teste, clamores quidam, & vlulatus audiuntur non absimiles illis, quos homo, aduersus semetipsum conspicatus vibratum ensem, emittit. Denuò Nicander his vociferationes comparat ad illas, quas Phæa Sacerdos, in sacrificijs, nono cuiuscumq; mensis die, edebat. Etenim inter alias ceremonias, per montem vociferans D errabat, veluti in institutione horum sacrificiorum sancitum fuit. *Vociferatio patientis.*

Deniq; tanta est huius veneni malitia, vt difficillimū sit quemquam toxico affectum euadere. Verùm si contingat (licèt rarò) hoc infortunium à quopiam euitari, vt plurimùm insignis virium imbecillitas, per longum temporis spatium opprimit patientem; quoniam vapores venefici cerebrum petentes, non modò vertiginem, delirium, & alia huius generis symptomata producunt, verùm quoq; omnes neruos mirandum in modum labefactant.

Postremò in parte saucia à iaculis toxico infectis, obseruatur liuor maximam arguens corruptionem, & cutis ita exsiccatur, vt instar corij flamæ admoti, facilè dirumpatur. Hoc autem symptoma mirum veneni calorem, & siccitatem præ se fert. Sed hæc omnia Nicander in Theriacis eleganter explicauit his versibus. *Symptoma arguēs magnum calorem.*

Pol-

A *Vel in pascentis tenerum anseris accipe pullum,*
Et coque, & austera, cui montes patria, pomi
Siluestrem (fuerit mundus tamen à cute) librum,
Vel cape plantatos nascentia mala per hortos,
Aurifera quæ pulchris fert astas dona puellis.
Aut etiam grauida struthia ex arbore carpe.
Atq; adstringenti laudata cydonia succo,
Quæ rigno diues produxit Creta recessu,
Atq; hæc tusa probè fluuiali pelue lymphas,
Mixtaq; pulegij ramis simul omnia tunde.
Præterea sumpta redolentis parte rosacei
In bibula instillans os, vt bibat, illine lana.
Hunc etiam præstans valet iridis vnguen ad vsum.
Sic agrè, & multo tandem post longa labore
Tempora, vix tremulis languens incessibus ibit,
B *Attonitumq; geret non recto limite visum.*

Quamuis Nicander misturam ex feminibus cydoniorum, & pulegio trito paratam in hac affectione summoperè celebrauerit: nihilominus Dioscorides quibusdam alijs remedijs vtitur, veluti sanguine hircino, & aliorum quorumdam animantium, qui cæca quadam suæ naturæ contrarietate hoc virus arcere possunt. *Remedia Dioscorid. aduersus Toxicum.* Præterquamquòd huc spectant illa medicamina, quæ ad ictus cuiuscunq; pestiferi anguis in primo libro fuerunt examinata. Libuit autem hoc in loco toxici, licèt veneni incogniti medelam assignare, tum quia Nicander huius meminit, tum etiam quia hæc alijs venenis simili qualitate præditis facillimè accommodari possunt.

L O C V S.

BELLVAM hanc septicipitem apud Inferos stabulari Poetæ finxerunt. Ideo Virgilius interiorem Infernorum partem describens, in
C qua varia versari monstra retulit, Hydræ quoq; meminit his versibus.

Multaq; præterea variarum monstra Ferarum, *Lib. 6. Aeneid.*
Centauri in foribus stabulant, Scyllaq; biformes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ
Horrendum stridens, flammisq; armata Chimæra
Gorgones, Harpyæq; &c.

Et paulò inferius eumdem etiam locum assignat Hydræ dum canit.

Panduntur portæ, cernis custodia qualis
Vestibulo sedeat? facies, quæ limina seruet?
Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
Sæuior intus habet sedem,

Vnde postea Sanazarius Virgilium imitatus in suo opere de partu Virginis sic cecinit. *Lib. 1. de partu Virg.*

Tam varia pestes, & monstra horrentia Ditis
Ima petant: trepident Briarea turba Cerastæ,
Semiferumq; genus Centauri, & Gorgones atræ,
D *Scyllaq; Sphingesq; ardentiaq; ora Chimæræ,*
Atq; Hydra, atq; canes, & terribiles Harpyæ.

Pausanias tamen, in Corynthiacis ad calcem, tradidit iuxta Amymone fontem, amplam, densisq; comis Platanum excreuisse, sub qua Hydram altam fuisse perhibent. *Locus natalis venus Hydræ.* Communis tamen authorum opinio est locum natalem huius Feræ Lernam lacum fuisse Argiuis, & Mycenæis conterminum, ad quem omnia deportabantur purgamenta, ex quorum tandem corruptione talem Feram prodijsse affirmant.

O R-

Li

B

ORTVS, ET INTERITVS.

HESIODVS, in Theogonia, Hydram Echidnæ ex Typhone filiam, & à Iunone in odium Herculis nutritam fuisse promulgauit. Echidna enim, vt aliàs explicatum fuit, dimidia sui parte speciosam repræsentabat puellam, cum partes inferiores in horrificum Serpentem terminaret. Hæc igitur in vasta versans cauerna, crudaq; mandens, aliquando Typhoni permixta Hydram, & Cerberum peperit: reliqua
Syntag. 5. apud Gyraldum legenda sunt. Idcirco ad rem, libro secundo Austriados, sic canitur.

Inarimem quondam sub terras tristis Echidna
Incoluit, nympha vultu, tenus inguine Serpens
Inferius, sano quæ mixta Typhaone natos
Horrendos peperit, custodem Cerberon Orci,
Cuius demersos terret vox area manes F
Lernaamq; Hydram, quam ferro, atq; ignibus hausit
Amphitryoniades cum belligero Iolao.

Quamuis Historiographi vnanimes diuulgauerint Hydram ex sordibus in Lernam lacum passim delatis, ibiq; putrefactis originem traxisse.

Hanc tandem immanem belluam omnia deuastantem. & perniciem hominibus, belluisq; afferentem ab Hercule interfectã fuisse volunt. Quamobrem Martialis innuens Domitianum, sub Herculis nomine, ob stratam viam Apiam, cultum fuisse, Hydræ ab
L. 9. Epigr. 104. Hercule superatæ, ex extinctæ meminit.

Facundam vetuit reparari mortibus Hydram.

L. 14. Epigr. 177. Inferius quoq; ad mortem Hydræ alludens sic cecinit.

Elidit geminos Infans, nec respicit angues.
Iam poterat teneras Hydra timere manus.

Cæterùm tam horrenda, immanis, & monstrifica fuit hæc bestia, vt à nemine, nisi ab
Hydra interitus. Hercule superari, & debellari potuerit: quocirca eius cædes inter res præclarè gestas ab Hercule locum habere meruerit: propterea Ausonius egregios Herculis labores re- G
Epigr. 139 citans, necis Hydræ meminit sic canens.

Prima Cleonæi tolerata ærumna laboris,
Proxima Lernaam ferro, & face contudit Hydram.

Lib. 4. Eumdem sensum habemus in Epigrammatibus græcis, vbi leguntur hæc verba.

Πρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα
Δεύτερον ἐν Λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδρην.

Idest.

Primò quidem in Nemea fortem interfecit Leonem:
Secundò in Lerna multi ceruicem perdidit Hydram.

Nam cum Hydra (referente Seneca) regionem totam natalem deuastaret, ab Hercule
Hydra clauа percutitur. primùm claua percussa fuit, deinde ob tetrum, quem spirabat odorem, sagittis eminus petita; postremò in solitis se condentem cauernis, congesta lignorum strue, Hercules penitus destruxit, & expugnauit.

H

PRÆSAGIA.

QVIDAM author innominatus Germanus, agens de Hydra ex Turcica regione delata, cuius iconem exhibuimus, hæc verba protulit: Nemini dubium est, rerum mutationem monstris significari: sed Germania, vel christianus Orbis hodie tam grauibus afflictatur ærumnis, vt ei, præter exitium, nihil grauius accidere queat. Ideo conijcio hæc monstra ad maiorem calamitatem non esse extimescenda; & præcipuè cum res Turcicæ ad summum potentiæ gradum, & fælicitatis fastigium peruenerint: quamobrem huiusmodi monstra aliquid mali illis minari diuinarem, sub cuius Di-

tione

A tione monstrum repertum, & obseruatum est, & potissimum cum capita huius monstri ab occipitio gestamen pilei turcici extolleret.

Verùm hic Hariolus quisquis fuerit, primitùs inuestigare debebat: an monstrum, cuius icon exhibetur à natura productum, an verò ab arte fabricatum fuerit. Quandoquidem Gesnerus vnà cum Erythræo belluam hanc multicipitem planè commentum artis esse existimat. Aures enim, lingua, nasus, facies, toto genere à Serpentum, vel Draconum figura discrepant. Quocirca si author huius figmenti, rerum naturalium monstris etiam accidentium imperitus non fuisset, melius spectatoribus imponere potuisset. Sed etiamsi hanc monstrosam Feram à natura productam esse concedamus, cur potius Turcis, non autem nobis aliquod malum minabitur? Itane tam cæci erimus, vt culpam nostram non agnoscamus, & omne sinistrum omen in hostes Christifidelium reijciamus? *Hydra septiceps an sit fictitia.*

HISTORICA.

B DE vera Hydræ historia, fidem veri adhuc pendere existimamus: propterea quod Historiographi sibi inuicem reclamare videntur. In primis Isidorus scriptum reliquit, Hydram fuisse lacum copiam aquarum eructantem, & proximas vastantem ciuitates: siquidem ex multis meatibus aqua scaturiebat; immò obstructo vno scaturiginis orificio, aqua per plura alia foramina erumpebat. Alij paludem Lernæ frequenter exsiccari, denuo’ aquis repleri memorarunt: quare Hercules scaturiginum meatus diligenter rimatus, igne adhibito, intra proprias cauernas aquam cohibuit. Zenodotus diuulgauit locum quemdam in Argolica regione fuisse in quem omnia sordium genera promiscuè conijciebantur; quæ postea nebulas maleolentes, & pestiferas exhalare solebant, quas à loco humido dimanantes Hydras nuncupabant. At, huiusmodi loco ab Hercule exsiccato, Regio saluberrimum aerem deinceps adepta est. *L. 12. Orig.* *Palus Lernæ quomodo exsiccata fuerit.*

Multi asseuerarunt quoddam anguium genus, sub quo Hydra continetur, adeò prolificum fuisse, vt, nisi igne eorum semina coercerentur, fœcunditati illorum nemo resistere posset: hinc factum volunt fabulæ locum, quòd extincto vno Hydræ capite, plura renascerentur. Alij referunt Achelorum Fluuium Acarnaniam ab Aetolia segregantem solere interdum vtramq; regionem ita inundare, vt omnes agrorum limites confunderentur: quamobrem, consumptis aquis, sæpè sæpiùs Incolæ litibus premebantur. Hinc Hercules impetum amnis aggeribus compescens, & deinceps intra alueum fluere aquam cogens, omnes Incolarum lites temperauit: qua de causa Hydram ab Hercule interfectam pronunciarunt. Hæc historia memoratur Libro nono Austriados hunc in modum. *Genus anguis valde prolificum.* *Hercules impetũ amnis compescuit.*

C

——— & semper plagis viuacibus Hydram
Ruptaq; deuictis Acheloia cornua ripis.

Lernæo Serpenti Hydræ nuncupato, dum ab Hercule expugnaretur, Cancrum auxiliatum fuisse produnt. At vicissim ab Hercule, Iolai implorata ope, bestia tandem debellata fuisse perhibetur. Palephatus verò id totum sic exarat. Primò Lernum Regem quemdam constituit (habitabant olim homines in pagis, & cuicumq; loco rex suus præerat) Sthenelaus igitur Persei filius, vt ipse refert, Mycenas amplissimum locum, hominumq; frequentia nobilitatum occupabat. Huic Lernus Rex minimè subiacere volebat; hac de causa ambo inter se præliabantur. Lernus in sua Ditione paruum oppidum Hydram nuncupatum à quinquaginta sagittarijs in quadam turri inclusis diligenter custoditum possidebat. Itaq; Hercules ad expugnandum hoc munitum oppidum missus à sagittiferis ignem, & iacula in hostes proijcientibus repulsus fuit: nam licet eorum vnus interimeretur, confestim duo alij locum defuncti occupabant. Lernus autem perpendens se viribus esse inferiorem, auxilium Cancri, seu Carcini cuiusdam strenui Ducis implorauit, qui accedens, iunctisq; copijs, in Herculem impetum fecisse traditur. Ex altera parte Iolaus Iphicli filius, atq; Herculis nepos, Thebanorum ducens exercitum Herculi auxiliaturus accessit: quare Hercules, hoc opitulatus, Hydram oppidum expugnauit, diruit, & concremauit. *Historia hydræ oppidi ab Hercule expugnati.*

D

Alij

Alij crediderunt Hydram fuisse sophistam quemdam callidissimum, qui rationes E ambiguas in medium semper afferebat, vt alios ab ipsa veritate depelleret, cuius vna confutata ratione, plures inde cauillationes oriebantur. Idcirco Hercules, igne, nimitum feruore sui ingenij, has omnes argutias diremit. Tandem multi voluerunt Hydram hoc modo ab Hercule necatam fuisse, dum animi sui, & continentiæ, ignita quadam face, renascentia identidem libidinum, & cęterorum vitiorum capita repressetit, & penitus extinxerit.

Hydra Sophista fuit.

EPITHETA.

MVLTA capita, quibus Hydram redundare monimentis mandauit Antiquitas, varijs epithetis cùm latinis, tùm græcis ansam præbuerunt. Latini hanc Feram fæcundam, populosam, ramosam, rediuiuam, renascentem, multiplicem, & deniq; septemplicem indigitarunt. Baptista Mantuanus sic canebat. F

Bellaq; & atroces iras septemplicis Hydræ.

Itaq; Græcis, ob eamdem rationem, Hydra πολυάνχενος multas habens ceruices exponitur; cum αὐχὴν ceruix reddatur. Item πολυκάρηνος multa habens capita. Immò quandoq, vocatur πολυδειράς, quod epitheton monti multa cacumina habēti propriè conuenit. Rursùs, eadem de causa, ἑκατογκέφαλος, idest centum habens capita appellatur: immò μυριοκέφαλος, nempe infinitis redūdans capitibus, quod epitheton ab Euripide, in Hercule furente, vsurpatur.

Epitheta græca.

Si meditemur huius belluæ locum, Græcis, λερναίη, & Latinis Lernæa cognominatur; quoniam in Lernæa palude stabulari diceretur. Apud Aratum nominatur αἰθοψ, fortassis propter colorem; cum hæc vox aliquando nigrum, & quandoq; rutilum colorem significet. Alioquin Claudianus virentem illam indigitat.

Epitheta ratione loci

Lernæamq; virens obsederat Hydra paludem.

Postremò, ratione sæuitiæ, ὀλοόφρων, dicitur Homero, quia perniciosæ mentis fuerit. Alijs αἰνόμορος, quoniam graui, & crudeli fato premeretur: vel, vt placuit Euripidi in Hercule furente, πολυφόνος; quoniam multas cædes perpetrauerit. Deniq; Latini immanem, nocentem, horrendam, tumentem, diram, improbam, superbam, ferocem, colubris vallatam, vel colubriferam Hydram indigitarunt. G

Epitheta à sæuitia petita.

PROVERBIA.

ADAGIA ad hunc spectantia locum, partim hoc animal, partim locum eius natalem, & Herculem Hydræ interfectorem respiciunt. Si contemplemur Feram, hoc adagium circumfertur apud Græcos. ποικιλώτερος ὕδρας, idest, *magis varius, quàm Hydra.* profertur de hominibus dolosis: quandoquidem Hydra maculis versicoloribus distincta esse ferebatur. Huic affine est cognomentū Mnaseæ Colophonis Poetæ, qui Salpa cognominatus fuit: cum in carminibus conscribendis fuerit admodum vatius. Salpa enim est piscis aureis, & rubentibus lineis à ceruice ad caudam vsq; pictus: quamuis aliter illaudari saporis esse feratur. H

Adagia hydrā respicientia.

Salpa piscis.

Sequitur aliud adagium. ὕδραν τέμνεις, idest. *Hydram secas.* Suidas tradit hoc esse pronunciandum de illis rebus, quæ haudquaquam fieri possunt. Legitur quoq; hoc adagium apud Platonem libro quarto de Republica; & promulgari potest in illos, qui dum vnum incommodum auferre conantur, plura incurrunt: veluti vno Hydræ Lerneæ secto capite, plura renascebantur. Vsus est etiam Plutarchus hoc prouerbio, in commentarijs de fortuna Alexandri; quando aliquo terminato, & sopito bello, necnon composita pace, subinde alij, atq; alij populi aduersus ipsum belligerantes insurgebāt. Quapropter Cyneas quoq; cognita Romanorum multitudine, qui post acceptam aliquam cladem, copias denuò, & confestim instaurabant, hæc verba protulisse dicitur. *Pyrrhum sibi videri aduersus Lernæam bellare Hydram*; hoc adagium optimè in litigatores

A res quadrat, qui interdum vnà composita controuersia, in plura incidunt litigia. Lis enim sæpè numero litem parere solet.

Sequitur aliud adagium. *Hydram gestas.* diciturq; de illo, qui corallium tanquam enculam aduersus fulmina, & tempestates gestat: quandoquidem hæc planta apud Plinium vocatur Gorgonia, cum extra aquam instar lapidis durescat. Gorgones autem, secundùm Seruium in commentarijs ad librum sextum Aeneidos, fuerunt tres puellæ lectæ venustatis pulcherrimæ, quas adolescentes conspicati in lapidem transmutari dicebantur.

L. 37. c. 10

Si contemplemur interfectorem Hydræ, oritur aliud adagium. *Nec Hercules quidem contra duos.* Hoc inde natum esse volunt ex summo Herculis labore in necanda Hydra: etenim Cancrum Hydræ vehementer oppressæ auxiliaturum venisse ferunt: quare vicissim Hercules, implorata Iolai ope, Hydram tandem superauit, & Cancrum interemit.

Adagia ratione interfectoris hydra.

Si mens dirigatur ad locum, in quo Hydra stabulabatur, hic nobis exhibet illud prouerbium. *Λέρνη κακῶν* idest. *Lerna malorum.* hoc prouerbium pronunciatur, non secus,
B ac si dicatur. *Ilias malorum. Mare malorum. Thesaurus malorum.* His enim adagijs plurima mala in vnum congesta significamus. Originem duxit hoc prouerbium à loco natali Hydræ, quem fuisse lacum omnium sordium, & vndiq; congestarum plenum tradiderunt: quemadmodum superius, iuxta mentem Strabonis, scriptum fuit. Propterea quotiescumq; hominem valdè infamem, vel omni turpitudinis genere contaminatum, aut cætum hominum pestilentium, quasi colluuiem facinorosorum indicare volumus; rectè Lernam malorum pronunciamus. Ideirco Cratinus Comicus, apud Hesychium, theatrum, quod ex varia mixtaq; hominum colluuie constaret, iure merito *Λέρνην κακῶν* appellauit.

Adagia petita à loco hydra.

Lib. 8.

MORALIA.

C CYPRIANVS, libro primo de Incarnatione Christi, Hydram optimo iure ad fæcunditatem hæresum comparauit. Scripsit enim, quòd hæreses in Ecclesijs Hydræ similitudinem gerunt, quoniam istæ aduersus nostras mentes linguis feralibus sibilant, & lethale virus iaculantur; immò truncatis capitibus renascuntur. Sed quoniam resurgente morbo non debet cessare medicina, ideo quantò maior fuerit ægritudo, tantò validior debet esse curatio. Potens enim est Dominus Deus noster, vt quod de interitu Hydræ Ethnici prædicarunt, id in bellis Ecclesiarum veritas peragat; & ignitus Spiritus Sancti gladius ita, in extinguenda, & extirpanda nouella hæresi, omnes penitus medullas pernitiosæ generationis exurat, vt tandem prodigiosa fæcunditas, emorientibus venis, denuò parere cesset. Diuus etiam Ambrosius, in suo opere de fide, hanc similitudinem Hydræ, & hæresis amplexus est: siquidem veluti, vna Hydræ ablata ceruice, aliæ statim emergebant; ita pariter vna ablata hæresi, multæ aliæ insurgunt. Ideoq; ritu necis Hydræ, hæ nonnisi incendio auferri possunt. Huius etiam comparationis meminit Baptista Mantuanus de Diuo Ambrosio canens hunc in modum.

Hæresis hydra comparatur.

Lib. 1. c. 4.

Arius humani generis lethale venenum,
D *Legis in excidium natus fideiq; ruinam,*
Polluerat gentes, totumq; infecerat Orbem,
Præsertim Italiam. Tunc tota Insubria fractis
Viribus ægrotans isto in languore iacebat.
Ambrosius, qui tunc erat ex Proconsule factus
Pastor, in hanc Hydram claua insurrexit, & arcu,
Et velut Alcides alius Lernæa fugauit
Toxica, Niligenas abigens ab ouilibus Hydros.

Amplius, in morali doctrina, Sophistici, & fallaces verborum gannitus non iniuria ad Hydram comparantur; cum ab hoc vocum monstro infinita dimanent delitamenta, quæ animis nostris plurimum detrimenti, & magnam quoq; perniciem semper sunt al-

Sophista hydra dicuntur.

latura. Immò omnes mulieres, quæ pudicitiam habent in propatulo similitudinem Hydræ non effugiunt: quandoquidem Anaxilas comicus fabulosa quædam Priscorum monstra, publica scorta interpretatus est. Hinc Athenæus Gnathænam Sinopæ vetulæ subnascentem ipsa duplo deteriorem esse retulit. Id in capitibus Hydræ obseruabatur, dum, vno ablato, alia multo deteriora oriebantur. E

L. 13. Dypnosoph. c. 10.

Insuper homines, qui asperè, & acutè non solum quacumq; occasione, sed etiam contumeliosissimè solent loqui, cum Hydris comparandi erunt, quare non immeritò Diuus Hieronymus (referente Cælio) obtrectatorem virulentum, Excetram, nempe Hydram cognominauit. Rursus in proemio Esdræ, aduersus suos obtrectatores sic loquebatur. Quamuis Hydra sibilet, victorq; Simon incendia iactet, nunquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium. Item Hydra hominibus omni crudelitatis genere inquinatis iusta de causa assimilanda est; cum recisa vna crudelitatis ceruice, denuò noui sæuitiæ modi repullulent. Vnde Baptista Mantuanus in Bucolicis canebat.

Eclog. 3.

Transeat ne laturus opem, tu sæuior Hydra
Ne fugis.

Demum qui inanis scientiæ persuasione, vel alia de causa intumescit, Hydram proculdubiò repræsentare videtur: cum illa Fera ita superbiret, & se se efferret, vt quodcumq; ferrum in sui necem fabricatum asperneretur. Idem præstat homo nimium sui admirator, ac pro sententia, cui semel adhæret, etiam contra verum contumax, & refracta rius. Cum autem nullum vitium Deo inuisus sit arrogantia; homo criminosus hos teterrimos mores in candidos mutare debet. Verùm cum difficillimum sit in Superborum mentem modestiam, & animi demissionem inducere deberent saltèm meminisse illius, quod de ostentatione superbiæ quidam poeta tradidit hunc in modum. F

Superbus nũcupatur hydra.

Sordida laus semper proprio qua prodit ab ore
Hanc sapiens refugit.
Efficit, & fatuos pomposa superbia plures,
Tartara quos rapiunt.

Vir quoq; omnigena eruditione clarus, & Aenigmatistes, vt mens superbi resipisceret, hanc obscuram scripsit veritatem.

O		*be,*
cur	*super*	*bis,*
tua		*bia*
te		*abit.*

G

Nimirum ò Superbe, cur superbis, tua Superbia te superabit.

Lib. 20. Epist. 21.

Postremo Seneca doctrinam moralem de fortitudinine, & Iustitia insinuans, exemplo Hydræ, virtutes non esse animalia docuit his verbis, *Non.n quicquid ab homine fit, homo est, & iustitia quid est inquit? animus quodammodo sic se habens. Itaq; si animus animal est, & iustitia minimè. Hæc enim habitus animi est, & quadam vis. Idem animus in varias figuras conuertitur, & non toties animal aliud est, quoties aliud fuerit, nec illud, quod fit ab animo, animal est, si iustitia animal est fortitudo, sic cæteræ virtutes: vtrum desinunt animalia esse subinde vt rursus incipiant, an semper sunt: desinere virtutes non possunt: ergo multa animalia, immò innumerabilia in hoc animo versantur. Non sunt, inquit multa quia ex vno religata sunt, & partes vnius, ac membra sunt. Talem ergo faciem animi nobis proponimus, qualis est Hydra multa habentis capita, quorum vnumquodq; per se pugnet per se noceat. Atqui nullum ex illis capitibus animal est, sed animalis caput: cæterum ipsa vnum animal est.* H

Hydræ similitudo quadam.

Li. 3. Polyt. cap. 19.

At quid de toxico dicendum erit? Hoc cum esset perniciosissimum, aliquando tamen vitale fuit appellatum. Etenim (referente Ioanne Sarisberiensi) Tiberius à Iulio Imperatore tertius toxico interijt, cuius morte ita lætatus est populus, vt Terram matrem, & Deos manes oraret, ne mortuo sedem vllam, nisi inter impios, concederent. Et licet toxicum semper fuerit detestabile, & exitiosum, tamen illud populus vitale esse censuit.

A

HIEROGLYPHICA.

NONNVLLI, referente Pierio Valeriano, per simulacrum Hydræ, Inuidiam hieróglyphicè repræsentari posse tradunt: quandoquidem Hydram animal palustre, & ex sordido cæno natum fuisse asseuerant. Inuidia quoq; nonnisi in abiecto, & demisso animo residet. Quocirca Ouidius, in volumine Transformationum, hanc in imis conuallibus latibulari confinxit, deinde reliqua, quæ de Inuidia scripsit, ad Hydræ significatum pertinere videntur. Præterquam quod Erictonius pedibus anguineis (quamuis alij ad custodiam, serpentem ei assignatum fuisse dixerint) Inuidiam denotare perhibetur: cum illa, post res præclarè gestas, in arenam prodiens, paulatim in cordium penetralibus occultetur, virulento spiritu ad custodiam destinato. Huius autem exemplum in primis fratribus manifestum habemus.

Inuidia Hieroglyphicum.

Inuidia causa fratricidij fuit

B *Maior & inuidia est fraternis cordibus orta,*
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Hoc Abel, atq; Chaim: hoc Atreus, atq; Thyestes
Etheocles cum fratre suo; pluresq; docebunt.
Inuidiam idcirco fugiat sapiensq; bonusq;

Itaq; hoc est illud odium, quod Diodorus, pictura serpentis denotari posse diuulgauit. Insuper Pierius Valerianus, simulacro Hydræ ab Hercule superatæ, hieroglyphicè demonstrari posse vitium à virtute domitum pronunciauit. Etenim talis pictura admonet vnumquemq; virtutis, qua homo fictus illecebras amatorias per Hydram expressas remouere conatur. *Lib. 6. Hierog.*

PHRENOSCHEMATA.

C PRISCA consuetudine receptum fuisse, in Insignibus Hydram delineare testatur Capaneus, qui olim pró egregio Insigni, Hydram habuisse traditur. Quocirca hic mos ad nostram vsquè ætatem penetrans, multis phrenoschematum ansam præbuit. Vnde Hieronymus Russelius, in libro Insignium, exhibuit simulacrum Hydræ septicipitis, cum Dicto. VTCVMQ; Demonstrabat autem inuentorem phrenoschematis quouis modo, omnes difficultates sibi oblatas, esse superaturum, vel innuebat totos conatus esse inflexurum, & omnia ablaturum impedimenta. Hoc deniq; phrenoschemate generosus, & inuictus animus demonstratur. Item Ioannes Baptista Pittonus Pictor Vicentinus in Insigni Sfortiæ Pallauicini, effigiauit Hydrã cũ Dicto. VTCVMQ; Vt indicaret hominem aduersus infortunia virtutes semper augentem. Subscripsit autem carmina Italica huius tenoris.

Insigne Capanei.

Come ch'à l'Idra vn collo si recida
Vi nascon tanti in vece di quell'vno,
Ch'esser non pote, che già mai l'ancida,
Opri quanto si voglia ingegno alcuno.
D *Tal la virtù, ch'in cor alto s'annida,*
Non teme volto minacioso, e bruno
Di nemica fortuna, ò assalto d'armi;
Ma via è più salda, che l'incudi e i marmi.

Iterum Hieronymus Russelius effigiauit manum, cum gladio recidentem vnum ex capitibus Hydræ in quadam palude iacentis, cum Dicto Italico desumpto ex carminibus Petrarchæ. E S'IO L'VCCIDO, PIV FORTE RINASCE. Quare intelligimus authorem Phrenoschematis conari, omni diligentia, desiderium amaræ rei extinguere, cum tamen illud magis insurgat, & quasi altera Hydra multiplicetur. *Lib. 3. Insign.*

Lucas etiam Contilis scriptor italicus eamdem Hydræ iconem cum manu, & gladio figurauit, & addidit Dictum huius generis. SPES ÆGRA SALVTIS. Et monet

lectorem, quòd author huius phrenoschematis voluit insinuare animi sui inquietem, E
qui à multis vexabatur ærumnis, & quamuis aliquando vnam auferret, aliæ tamen, atq; aliæ emergebant: proptereà se ægram sperare salutem protulit.

Animi inquies quomodo, demõstretur.

Perciuallus quoq; delineauit Draconem septicipitem, cũ Dicto. IN OMNIBVS HYDRA. Alludebat enim ad omnes huius Feræ proprietates. Primùm, quia flatu graueolenti, cunctos ad se accedentes arceret, deinde, quia truncato vno capite, plura renascerentur. Sic in mundanis euenit negotijs, quæ plurimas semper pariunt difficultates.

SIMVLACRA.

PAVSANIAS, in Eliacis, scriptum reliquit, quòd in Elide templum Iunonis erat, in quo, præter alia simulacra, Pallas Herculi Hydram conficienti assistens visebatur. In clypeo Auentini simulacrum Hydræ conspiciebatur; nam Virgilius sermonem habens de filio Herculis, scripsit ipsum vehi curru cum signo palmæ, more triumphantis, gestantem clypeum, figura Hydræ refulgentem, in patris monumentum, F
qui hunc septicipitẽ Draconẽ in palude Lernęa exanimauit. Sic igitur canit Virgilius.

Lib. 7. Aeneid.

Post hos insignem palma per gramina currum,
Victoresq; ostentat equos satus Hercule pulchro,
Pulcher Auentinus, clypeoq; insigne paternum
Centum angues, cinctamq; gerit serpentibus Hydram.

Memorat etiam Baptista Mantuanus simulacrum Hydræ in marmore quodam Spartano cælatum, dum canit hunc in modum.

Non procul inde virens Spartano è marmore moles
Phidiacam testata manum, pendebat ab alto
Margine pars claua, partem consumpserat ætas,
Lernææ pars prima Hydræ, quæ guttura septem
Porrigit, & linguis septem vibrantibus ora
Arcus, Acarnanis fluuij duo cornua frugum
Plena, Molorchæo pellis detracta Leoni. G

Meminimus, & nos vidisse Romæ multas Herculis statuas insigni cælatura admirandas, sed potissimùm per collem Quirinalem, vulgò *Monte Cauallo*, appellatum, in Viridario, & Vineto olim Eminentissimi Cardinalis de Carpo, insigniores cum claua, & spolio Leonis, alicubi hæc statua caput Leonis, alibi verò fructus horti Hesperidum manu tenebat: verùm inter has, hoc in eodem loco Paradisum terrestrem ferè æmulante, visebatur tabula marmorea figuram exhibens Herculis manu stringentis comam mulieris, cuius crura serpentinam effigiem præseferebant; nonnulli sunt opinati insinuare voluisse spectantibus paludem Lernæam, in qua Hercules Hydram confecisse traditur. Neq; volumus in præsentia ignotam esse legentibus egregiam statuam æream Herculis, & Hydræ ad caminum amplæ aulæ Palatij Illustrissimæ familiæ de Tanarijs, in qua hodie Comes Ioannes Nicolaus Bononiæ Senator summæ vir prudentię refulget; quę statua malleo, & manu Excellentis Argentifabri Horatij Proualij Bononiensis inchoata, & absoluta fuit. Aliqui etiam, pro simulacro Romam repræsentante, delinearunt mulierem bellue septicipiti insidentem, propter septem colles in Romana vrbe conspicuos, & eminentes. Quapropter aliquando Roma septicollis fuit cognominata. Vnde Poeta Italicus canebat. H

Tanariorũ mentio.

——————— Roma ogn'hora
Con gl'occhi di dolor bagnati, e molli
Ti chier mercè da tutti sette i colli.

Amplius, Ripa, in secunda parte Iconologiæ, vt Inuidiæ exhiberet simulacrum, pinxit annosam mulierem cum Hydra, quoniam hæc Fera, pestifero, & lethali halitu magis, quàm aliud animal, inficiat, & occidat. Assimiliter idem præstat Inuidia, cum semper hominibus detrimentũ, atq; ruinam, corporis, & animæ machinetur. Prætereaquamquòd Hydra, amisso vno capite, plura acquirit, quemadmodum Inuidia, quæ vi virtutis penè oppressa, magis atq; magis aduersus eam crescit, atq; augetur. Id optimè expressit Petrarcha canens.

Simulacrũ Inuidiæ.

O In-

A *O Inuidia nimica di virtude,*
Ch'à bei principij volontier contrasti.

Iterum Ripa dum conatur exprimere hominem se recipientem ad optimam frugem, quam Vulgus Conuersionem vocat; figurat mulierem plorantem, & tenui indutam velamine, cum Hydra ad pedes; additq; hoc Dictum. IN TE DOMINE SPERAVI. Etenim lacrymas pœnitentiæ indices esse annotauit Curtius. Hydra verò eatenus in hoc simulacro locum habet, quatenus crimina conculcanda esse demōstrat, quod maxima præstatur difficultate; veluti Hydra summis laboribus ab Hercule expugnata, & extincta fuit. Ratio autem huius simulacri infrascriptis versibus explicatur.

Simulacrũ Conuersionis vulgo dicta.

Diuitia attalica iaceant, aurumq; comaq;
Et leuis hac tantùm fascia membra tegat.
Et modò iam menti sedeat sententia nostra,
Quæ vela exornent pectoris alba mei.
Hydra, vel hac pedibus iaceat supposita diris,
Ne illius pereant pectora nostra dolis.
Cuncta tenenda modò sunt hac de sede suprema
Luminibus pateant lumina clara meis.

Deniq; idem author in postrema Iconologiæ parte, ad significandam Religionem simulatam, vsus est pictura mulieris attalicis indutæ vestibus, redimitæ corona, & supra Hydram sedentis; nam veluti Hydra ab aliorum animalium natura valde recedit. Ita hæc Religio à vera, & recta mirandum in modum discrepat.

Falsæ religionis simulacrum.

DE DRACONE BIPEDE
In agro Bononiensi capto. Cap. V.

ORDINIS RATIO.

C CVM in præcedenti capite de Draconibus pedibus fulcitis pertractare cæperimus, ordinis rationem secuti, hanc sedem Draconi bipedi Bononiensi assignare decreuimus, antequam de Draconibus alatis verba fiant. Itaq; hanc difficillimam libenter suscepimus prouinciam, præsertim cum animal huius figuræ nunquam in Europa visum, nec à quopiam, vt nostra fert opinio, descriptum fuerit. Et tamen nullum animal tam paruum, & ignobile in rerum natura reperitur, quin diuinum opus in eo semper elucescat. Ideo iure optimo Heraclitus philosophus, vitandæ gratia aeris frigidioris iniuriæ, in humili pistoris casa morans; nonnullis viris nobilibus ipsum alloqui cupientibus iussit, vt in tugurium ingredi dignarentur, asseuerans neq; tali loco Deos immortales deesse.

Deus est vbiq;

Immò rectius Diuus Augustinus in psalmos, admirabilem Omnipotentis prouidentiam in minimis contemplans animalibus; hæc verba proferebat. Quis singula pulicis, vel culicis membra non admiretur; quatenus ordinem, motum, & vitam participent. Amplius considerandum est, quemadmodum hæc animalcula mortem fugiant, D vitam diligant, voluptates appetant, molestias vitent, & deniq; qua ratione in motu sibi congruo vigeant. Quis disponit ista? inquit Augustinus; expauescis in minimis, lauda infinitam Dei potentiam. Idcircò nos quoq; in exaranda huius admirabilis Draconis bipedis historia, idem præstare debemus.

Animaliũ paruorum consideratio.

DRACO BONONIENSIS quo tempore inuentus fuerit.

VERTENTE anno nostræ salutis septuagesimo secundo supra millesimum, & quingentesimum. III. Idus Maij, tempore creationis Summi Pontificis Gregorij Decimitertij Bononiensis, hic Draco bipes, more Serpentino sibilans se manifestauit. Nam penès prædiolum Domini Petronij de Dosijs in loco *Malanolta* nuncupato delitescebat, sed tandem post diem Ascensionis Redemptoris nostri eiusdem anni, hora decima septima in via publica iuxta sepem prænominati prædij spatio milliaris à nostra distantis Ciuitate, à quodã bubulco Baptista nominato de Camaldulo deprehensus fuit. Is enim Bononia, cum bobus currum trahentibus rus petens pedetentim currum sequens, boues sistere gradum animaduertit; vnde sumpto petone in illos sæuiens acriter stimulauit: at illi timore quodam percuti, & genuflexi, vlterius progredi non audebant. Interim, magno audito sibilo, bubulcus circumspiciens admirabilem Draconis figuram deprehendit; & illicò pauore affectus eleuata hastula, capite belluæ percusso, animal interfecit.

Boues timore draconis affecti.

Sed mirandum est, quòd Draco nunquam ab illo discesserit loco; immò boues, & bubulcum toruis oculis, & erecto capite intuens, forrè in illos se iaculari volebat; at fraxini cuiusdam propinquitate fortassis impeditus, neq; rustico, neq; bobus vllo fuit incommodo. Virtutem enim fraxini, aduersus omne Serpentum genus, cunctis manifestam esse arbitramur. Et quamuis Serpentes animantes voracissimi à tenui gula referti, caudæ extremitati, capite eleuato, insistere soleant, vt melius cibaria in aluum dilabantur: non est tamen credendum hunc Draconem duobus inhærentem pedibus, cibi causa, caput eleuasse, sed potius, vt facilius in bubulcum se se eiaculari posset.

Fraxini vis.

Insuper bubulcus metuens, ne animal primo ictu prorsus extinctũ esset, rursus ferro, quo hastulæ bubulcorum armari solent, anteriorem Draconis pedem abscidit: itaq; interfectus biduo ibi iacuit. Interea Dominus Horatius Fõrana hanc singularem bestiam humi iacentem animaduertens ad doctissimũ Vlyssem Aldrouandum, & diligentissimũ rerum naturaliũ perscrutatorem deferri iussit; qui animal conspicatus rarissimum, nec vnquam in Italia, immo, nec in Europa visum, primò ad viuum pingi, deinde summa industria exsiccari, & in Musæo appendi curauit; quemadmodum etiam hodie vnusquisq; illum intueri potest. Et quoniam hic Draco eo tempore inuentus fuit, quo non solum Gregorius XIII. ad maximum euectus fuit Pontificatum, in cuius Insigni gentilitio Draco refulgebat, sed etiam eo tempore, quo Draco cœlestis exoriebatur: ideo Iuuenis exquisitissimæ doctrina sic cecinit.

Animal ad viuum pingitur.

Lustris ter centum & bis septem, dum additur annus
Bis; Draco Felsineo sibilat ortus Agro
Sibilat Eoo quoq; Cæli cardine eodem
Tempore, Romana sceptriger Vrbe Draco.

FORMA. ET DESCRIPTIO.

ADMIRABILIS hic Draco à capite ad extremitatem vsq; caudæ erat duorum cubitorum: ab ore ad initium vsq; latitudinis corporeæ dodrans inter corporis latitudinem, & caudæ principium obseruabatur. Deinde ad extremitatem vsq; caudæ longitudo cubitalis, nempe duorum dodrantum, huiusmodi partem adæquabat. Propè collum erat latitudinis duorum digitorum, & à capite ad primum vsq; & anteriorem pedem dodrantalis longitudinis, & à primo pede ad eam vsq; partem,

Lõgitudo, & latitudo draconis.

viperæ

A viperæ assimilabatur. Et corporis media parte, latitudinis sesquipalmaris, nimirum sex digitorum visebatur.

Posteriorem colli partem torques albus exornabat, ad instar Natricis torquatæ, vel instar Anatis syluestris torquatæ, quæ Italis vulgò *Cesone* nuncupatur, vel tandem instar merulæ alpestris torquatæ, quæ vulgò *Merla della collana* cognominatur. Cæterùm in hoc Dracone torques non erat mutilus, vt in multis alijs animantibus obseruatur, sed absoluti circuli torquem integrabant.

Torque ornabatur.

Supra dorsum squamæ latæ apparebant, æmulantes squamas Cyprini piscis Aristotelis, qui vulgò *Raina* appellatur. Maior pars harum squamarum ad viriditatem tendebant: immo aliquæ erant subrubræ, sed inter has quædam nigrescebant; hinc deprehensum est hoc animal ad genus Draconum referendum esse: proptereaquòd Dracones, vt plurimum, virides effigiari soleant. Pars alui Draconem propriè repræsentans squamis viridibus erat exornata.

Si pedes contemplemur. Primò aduertendum est, quòd fæmur iunctum tibiæ erat latitudinis pollicis; & digiti suis articulationibus connectebantur, vt in lacertorum digitis obseruatur. Digiti tamen non erant quini, vt in lacertis, sed tantùm
B quatuor breuibus vnguibus armati, qui adhuc entium primordia præ se ferebant: vnde Draconem iuuenem esse coniectauimus: quemadmodum etiam ex dentibus dignosci poterat. Præterea altitudo pedum latitudinem corporis adæquabat. Immò magna admiratione tenebamur, quòd pedes ex opposito iuncti non essent; veluti in cæteris animalibus quadrupedibus, & in alijs exanguibus multipedibus obseruamus; sed pedum vnus erat anterior altero, distantia sex digitorum, neq; in eodem latere; immò per diametrum erant oppositi; vt facilius fortè corpus mouere posset: proptereaquòd media pars corporis motu progressiuo impellebatur; reliquæ autem partes, nempe colli, & caudæ per lubricos fluxus ritu serpentino, mouebantur.

Pedum huius Draconis situs qualis.

Podex ab extremitate caudæ duobus distabat palmis; pars caudæ superior viperæ erat similis, inferior verò dissimilis: siquidem squamæ partim nigræ, partim virides erant hoc tamen ordine, & figura, vt quasi singulæ formam semicircularem referrent, & binæ tantùm latitudinem caudæ amplectebantur. Secus vero in vipera se habent, quoniam squamæ rectæ sunt per totam corporis partem inferiorem. In hoc autem Dracone, à podice ad caput vsq; squamæ inferiores, tam residui caudæ, quam ventris, & to-
C tius colli ad os vsq; rectæ erant, vt in vipera, hoc tamen ordine, vt imbricatim sitæ essent, colore vsq; ad aluum partim albo, partim nigro, sub ventre albæ, & latiores dimidio ferè digito. At in extremitate squamarum rectarum nonnihil coloris viridis conspiciebatur. Demùm extremitas caudæ durissimo, & corneo ferè apice munita erat, cuius vna pars squamulis tegebatur, & extremitas apicis nigerrima, & aculeus instar litteræ C, seu instar centri scorpionis, erat repandus. Quamobrem verisimile fuit hoc animal huiusmodi aculeo, pro tutella aduersus cætera animantia vti.

Squamæ huius Draconis quales essent.

Extremitas caudæ qualis.

Cæterùm, vt melius forma huius Draconis exprimatur, denuo singulas partes ponderabimus, caput erat admodum simile viperino, pars capitis superior iuxta extremitatem, erat nigra, nouem nigris squamis integrata, reliqua autem pars squamis maioribus leucophæis trigonam figuram æmulantibus. Oris hiatus longitudo erat duorum digitorum: lingua tenuis, longa, & bifida, more aliorum serpentum, conspiciebatur. Singula oris latera dentes serrati, & graciles armabant: anterioribus tamen in vipera obseruatis carebat. Hinc collegimus hoc animal non valdè fuisse venenosum. Oculos in comparatione ad molem corpoream magnos habebat, & aurei coloris: qua de re
D Draconem hunc solaris naturæ fuisse iudicauimus. Foramina aurium, situ auium, habebat; deinde auriculis carebat. quamuis in Heluetijs anno nonagesimo nono supra millesimum, & quadringentesimum, Draco auribus longissimis præditus fuerit inuentus. Idcirco ad monstrum in genere serpentum reducendū fuisse putauimus. Reliquum est modò, vt iconem tam admirabilis Draconis legentibus exhibeamus, vt, num descriptioni respondeat, intueri, & meditari possint.

Dētes quales essent.

Oculi huius Draconis quales.

Dra-

Draco bipes apteros captus in Agro Bononiensi.

A

GENERATIO.

SI meditemur hunc Draconem bipedem in Agro Bononiensi comprehensum, non possumus non maxima admiratione, vna cum multis alijs Philosophis affici, & præsertim generationis modum ponderantes; cum nunquam huiusmodi animal in tota Europa visum fuerit: quapropter huius rationem assignare admodum difficilè esse arbitramur. Immò in numero rerum naturalium collocandus esse videtur, quarum ratio, teste Diuo Augustino, reddi haudquaquàm potest. Et tamen hæc non esse, vel falsa esse, non est dicendum; quamuis eorum veram rationem perscrutari nequeamus. Neq; existimandum est ista hæc à Deo Optimo Maximo, absq; ratione procreata fuisse, quamquam nos causa lateat. Præterea multa naturalia quotidie pre oculis habentur, quorum causa ignota est. In primis caro pauonis mortui per anni spatium seruata putredinem non contrahit, huiusq; causam multi ignotam prædicant: licèt quis causam calori non facilè compactam, & exsiccatam eius naturam dissoluenti assignare posset, qui humorem naturalem expellere nequeat; cum, authore Galeno, hæc caro valdè dura, & fibrosa sit.

Cur Pauonis caro diu duret.

B

Rursus Philosophi in dies rimari causam conantur, cur magnes ferrum attrahat, atq; illud abigit: deinde cur ad proximiorem polum, siue Arcticum, siue Antarcticum se vertat, & tamen huius actionis causam non inueniunt. Iterum quænam vis tam frigida insit paleæ, vt niues, & glaciem æstiuis conseruet temporibus, aut tam calida, vt poma acerba concoquat, & maturet. Neq; Philosophi vnquam inuestigare potuerunt rationem, propterquam, lignum ficulneum Aegypti, seu lignum Sycomori non instar aliorum lignorum, in aquis natet, sed mergatur; immò quod magis mirabilius est, quando in imo aliquandiù moratum fuerit, ad aquæ superficiem emergit, cum totum oppositum præstandum esset, nam quod humore imbutum est pondere grauatur.

Vis Magnetis quanta.

Paleæ facultas est varia.

Quid de lapide selenite, vel speculari dicendum erit? cuius candor cum Luna crescere, & decrescere traditur; nriturq; in Persia, & pariter in montibus gypseis Agri Bononiensis, qui Plinio ignoti non fuerunt, quando scriptum reliquit, in Bononiensi Italiæ parte lapides speculares inueniri, qui in subtilissimas laminas scinduntur. Alia quoq; innumera huius generis in medium afferri possent, quorum causas indagare non est facilè.

C

Lapidis specularis conditiones.

Itaq; in præsentia Aristotelis doctrinæ adhærentes, qui in libris Posteriorum, de quacumq; re naturali quatuor quæsita proponit, nimirum si est, quid est, quod est, & propter quid est, hæc in nostro Dracone sigillatim indagabimus. Primum quæsitum est notissimũ, propterea quod à plurimis viris fide dignis hic Draco fuit visus, & adhuc exsiccatus in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis conspici potest. Secundum quæsitum per allatam descriptionem est manifestum: sed quia adhuc perfecta non habetur cognitio; restat vt reliqua deinceps inquiramus. Serpentum igitur, vel Draconum alios terrestres, alios aquatiles esse iam decreuimus: hunc autem Draconem bipedem ad genus terrestrium reducendum esse existimamus, præsertim cum in terra, non autem in aquis deprehensus fuerit. Præterea cum parte posteriori serperet, & partem anteriorem mole corporea grauatam, progressiuo pedum motu duceret; necessariò ad illud serpentis genus partim serpens, partim progrediens referendum esse censuimus, sub quo genere Dracones continentur.

Lib. 2. Post. cap. 1.

Hic draco ad genus terrestriũ reducendus est.

D

Hic Draco tardus erat in motu, cum pedibus esset refertus, qui serpentibus potius impedimento, quàm commoditati esse solent, vt apud Philosophum, in libro de incessu animalium, manifestatum fuit. Quòd autem tardi esset gressus, inde collegimus, quoniam minimè aufugiens ictum rustici ferientis expectauit. Vnde aliqui his rationibus moti, hunc Draconem bipedem Basiliscum, vel ei congenerem esse voluerunt: cum tamen hoc à ratione valde alienum sit: carebat enim illis omnibus conditionibus, quas in capite de Basilisco patefecimus.

Hic draco fuit tardi motus.

Seriò igitur ponderaturi modum, quo hic bipes Draco genitus fuerit, habitum philosophi induemus, variasq; in medium afferemus rationes, quibus tandem ex plo-

sis,

Consideratio originis huius Draconis.

sis, nostram sententiam aperiemus. Itaq; primò in arenam quatuor opiniones prodibunt; Prima erit an aliunde hic Draco migrauerit. Secunda an è coelo cum pluuijs ceciderit. Tertia, an ex permixtione animalium diuersi generis ortus fuerit. Quarta denique erit, an ex putri materia sit originarius. E

AN ALIVNDE MIGRAVERIT.

QVI tuentur hanc opinionem, multa aliorum animalium migrantium, & remigrantium exempla afferunt. Quandoquidem Graculus Bohemicus auis olim nostris incognita regionibus, elapsis annis, ad nos migrauit, non quidem ex plaga orientali, vt quidam perperam arbitrati sunt: sed huiusmodi aues ex luco Septentrionali, aut niuium copia, aut ingenti algore, aut aliqua inundatione coactas hùc measse censemus: nam quæ postea aucupis laqueos vitarunt, in sua loca frigida remeasse credimus. Item auis quędam Kemperchens, quasi pugnatrix dicta, ex remotis borealis plagæ penetralibus, Maio mense, in Brabantiam aduolat, & huiusmodi auis Ardeæ congener esse videtur: quemadmodum in Historia auium explicatum fuit. Gillius in Aelianum prodidit Ciconias cum Gruibus non simul, sed temporibus diuersis, iniuriam frigoris fugientes, mutatione Coeli, sibi consulere, & transacta bruma, rursùs ad patrias sedes se conferre. F

Auis pugnatrix quæ fuerit.

Pariter Coturnices, & Turdi, quot annis, in Italiam transuolant. Milui etiam, Erytaci, & Hirundines, per Aestatem tantùm, in Europa degunt, & circa Aequinoctium Autumnale, fortassis pabuli gratia, aliò remigrant. Nam Hirundines, per brumam, in nostris regionibus, nullo inuento pabulo, perirent: quare in Regione calidiori hyemem transigunt, donec, aduentante Aequinoctio verno, ad nos remigrent. Similiter Locustæ quandoq; ex remotissimis regionibus migrant, vt testatus est Plinius. Namq; anno quadragesimo secundo supra millesimū, & quingentesimum, agmina locustarum innumera ex paludibus Meotidibus profecta, non solùm vniuersam Panoniam, & maximam Germaniæ partem, sed totam ferè Italiam, non sine magna omnium à terra nascentium pernitie, occuparunt. Immò etiam homines ab animalibus fortassè edocti G suum locū natalem, propter æstū, deserunt, vt homines iuga montium Pyreneorum colentes, & Incolæ Alpium Heluetiæ, Aluerniæ, & Sabaudiæ, qui, vrgente bruma, propria relinquentes domicilia, ad loca plana migrant, vbi varijs occupati exercitijs, quæstum, ad victum, faciunt: elapsa autem hyeme, ad propria domicilia reuertuntur.

Quanam aues migrent in Italiam.

L. 11. c. 19.

Homines migrantes, & remigrantes qui.

His igitur notatis, aliquis pronunciare posset, hunc Draconem bipedem ex remotissimo aliquo loco, necessitate aliqua coactum, ad nos profectum fuisse; quamuis inter animalia migratoria non recenseatur, quæ statuto quodam tempore gradiuntur, & regrediuntur: cum hoc animalis genus nunquam aliàs in Europa visum fuerit. Meminimus quidem legisse in historia Prouinciæ Carniæ Regi Tartatorum subiectæ, Serpentes ibi versari, qui pro anterioribus pedibus, vngulas, instar vnguium Leonum habent. Caeterùm cum noster Draco non vngues tantùm, sed pedes digitis tibia, & fæmore distinctos habuerit: idcirco hunc bipidem Draconem fuisse consimilem, vel congenerem Serpenti vngulas habenti apud Tartaros, affirmare non audemus. Præterea hanc sententiam non possumus amplecti, quoniam inter Serpentes, seu Dracones non alatos, & aues æqualis non est comparatio: nam his propter alas commoda est migratio; H cum illi per terram gradientes, & per loca habitata transeuntes, non ita facilè hominum insidias euitare valeant.

Draco hic nunquam visus in Europa.

Draco hic non fuit alatus.

Ex altera parte ambigere posset aliquis, an per aquas, more piscium, ad nostras regiones confugerit: cum pisces commodè de vna regione in aliam transmeent: nam in pelago nullis hominum insidijs sunt obnoxij. Constat enim experientia, multa piscium genera proprijs non contenta sedibus, ad alias confugere habitationes. Siquidem nonnulli pisces domicilium maris deserentes, dulces fluuiorum vndas subeunt; immò ibi copia ciborum inescati, aquarum tranquillitate allecti, & propiæ habitationis planè immemores, reliquum vitæ tempus ibi transigunt. Sunt tamen alij, quos quidem maris interdum tædet, & amnibus sese insinuant, vt Lampetræ, Sturiones, Alosæ, Salmones,

Pisces locum natalem deserentes qui.

A mones, & similes, at loci natalis omninò non obliuiscuntur; cum, stato tempore, ad mare remeent. Sunt etiam qui relictis aquis in terram prodeant, vt testificatur Rondeletius, in quorum numero Polypi, Murænæ, & similes recensentur. Id etiam anguillæ nobis manifestant, quæ in dulcibus genitæ aquis, amaros lacus, & paludes sulphur, & bitumen redolentes ingrediuntur, ibiq; natalis oblitæ loci, reliquam ætatem ducunt. Affirmant quoq; nuperorum quidam anguillas in Normania Galliæ Prouincia, extra aquas vagari, & serpentum more, humi victum quæritare. Quare his iactis fundamentis, quidam asseuerare possent, hunc Draconem cuidam serpenti aculeum corneum in cauda habenti, & in Oceano mari versanti fuisse congenerem, quo aculeo amputato, reliquum corpus, pro cibo, piscatores commendant: quamobrem hic Draco aculeum corneum in extremitate caudæ gerebat, vt in descriptione fuit explicatum; ideò ex mari Adriatico per semperuirens Rauennæ pinetum ad nos migrasse dicendum erit. Quemadmodum igitur pisces loca mutare dicuntur, vt superius satis superq; explanatum fuit; licebit quoq; pronunciare hunc Draconem bipedem è Regione natali huc accessisse, fortasse illuc reuersurum, nisi interfectus fuisset.

Anguillarũ natura.

Draco aculeum corneũ in cauda extremitate habebat.

B Quamuis rationes allatæ sint probabiles; nihilominus credendum non esse opinamur hoc animal, si fuisset aquatile, ad loca à mari remotissima migrasse. Præterquamquòd si species huius bestiæ Adriatici maris fuisset incola, proculdubio quandoq; à nauigantibus conspecta fuisset: ideo cum nunquam ibi visa fuerit; non est asserendum hanc animalis speciem ibi versari. Demum cum hic Draco, ratione capitis, & caudæ, viperæ assimiletur, potius statuendum est Draconem hunc inter angues terrestres, non autem inter aquatiles esse collocandum.

AN CVM PLVVIA DECIDERIT.

C POSTEAQVAM satis superq; explicatum fuerit hunc bipedem Draconem aliundè, more auium, vel piscium nequaquam migrare potuisse opus est diligenter speculari, an fortuitò ventorum violentia delatus, tandem cum pluuia deciderit, & tractu alicuius temporis, illam adeptus fuerit molem corpoream, qualis in icone demonstratur. Hæc autem opinio non multum à veritate declinat: cum varij Historici fide digni pluuijs animatorum, & inanimatorum memorauerint. Athenæus, per spatium trium dierum, in Cherroneso, piscibus pluisse scribit. Huic adstipulatur Philarcus, qui multis in locis, non solum piscibus, sed ranis, & frumentis pluisse fatetur. Pariter Heraclides in Historijs diuulgauit, circa Dardaniam, & Pœoniam, tanta ranarum copia pluisse, vt vijs, & habitationibus replets, incolæ alio migrare coacti fuerint. Ranarum quoq; pluuiam Diodorus Siculus recitat. Meminimus etiam legisse apud alios Historiographos, bestiolas quadrupedes magnitudine soricis, vario distinctas pilo, in Noruegia pluisse; quod animalis genus, locustarum more, omnia virida vtia depascebatur: vnde omni consumpto pabulo, & aere corrupto, pestilentia subinde orta est. Immò Cardanus id non explodit, quoniam harum pluuiarum causam in ventorum violentiam refert, qui per aerem fauiendo, è iugis montium, ranas, pisciculos, & lapides, in D modum imbris, deferunt. Nonne olim Bononiæ, tanta crucarum copia, vi ventorum delata è cœlo decidit, vt cunctis non paucam attulerit admirationem? Item à nonnullis intelleximus huic Draconi consimiles, & etiam dissimiles animantes, in Agro Bononiensi, iuxta templum Diui Apollinaris ad Comitem Ioannem de Blãchis spectans, conspectos fuisse; quod si veritatem assequitur, proculdubio, vi ventorum, & pluuiarum decidisse attestabimur.

Lib. 2. Dypnosoph.

Lib. 4.

Lib. 21.

Pluuia piscium, & ranarũ vbi.

Ventorum, & pluuiæ violentia qualis.

His addamus non solum animata, sed etiam multa inanimata diuersi generis è Cœlo, instar imbrium, ad terram fluxisse. Plinius enim lac, & sanguinem, Attilio, & C. Portio Consulibus, pluisse pronunciauit: vnde, & Cicero in libris de Diuinatione hęc verba protulit, sanguine pluisse, Senatui nunciatum est. Item Valerius Maximus carnes in modum nimbi dissipatas aliquando cecidisse protulit, quarum maiorem partem

Li. 2. c. 25.

Lib. 1.

aues

Pluuia carnium. *Ferri pluuia vbi contigerit.*

aues consumpserunt. Denuo iuxta sententiam Plinij, ferrum etiam in modum pluuię decidit in Lucanis, anno præcedente mortem M. Crassi, qui à Parthis crudeliter fuit interfectus: effigies autem ferri similis spongijs esse tradebatur. Mirabilis quoq; lanæ pluuia circa Castellum Carissanum accidit eo tempore, quo P. Annius Milo occisus fuit. Tandem scripsit Liuius libro sexto de bello Macedonico, Tarracinæ, & Amiterni nunciatum esse aliquando lapidibus pluisse. Quamobrem nulla admiratione teneri debemus, si Diuus Augustinus ad Marcellinum scribens, pluuiam terræ, & lapidum memorauerit. Itaq; si noster Draco ventorum vi, & pluuia delatus fuisset, non fuisset verisimile, quòd solus conspectus fuerit; nam plures procul dubio decidissent: quemadmodum in allatis exemplis ranarum, piscium, carnium, lactis, sanguinis, ferri, lanarum, & lapidum patefactum fuit: idcirco hæc opinio tanquam imaginaria, & veritati minimè conformis explodenda est. E

AN EX CONGRESSV ANIMALIVM diuersorum ortus fuerit. F

EX permixtione animalium diuersi generis hunc Draconem bipedem genitum fuisse multi autumant, nec præter rationem; quandoquidem multa animalia huic consimilia, atq; bigenera nuncupata aliquando nasci obseruatum est. Empedocles enim agens de proprietate animalium, nonnulla bigenera interdum oriri tradidit: itaut in vno corpore diuersæ duorum animalium naturæ coalescere viderentur: sic enim canit.

Multa genus duplex referunt animalia membris,
Pectore, vel capite, aut alio sicut videatur
Anteriore, retroq; bouis forma, aut vice versa,
In pecore humana quaedam vestigia formæ.
Insunt, & pecoris humano in corpore contra. G.

Aphat animal quale.

Ideircò facilè nobis persuadere poterimus hunc Draconem ex animalibus diuersæ speciei prodijsse: quemadmodum est illud animal vocatum Aphat, quod ex Leone, & Leopardo gigni perhibetur. Leonum etiam genus quoddam ignobile ex Leænis, & Pardis resultat: veluti Leopardi ex Pardo, & Leæna, teste Theophrasto prosiliunt.

Hippobos quid sit. *Mulæ quænam sint veloces in cursu.*

In Alpibus Heluetiæ ad Pagum *Speinga*, ex equa, & tauro genitus est equus, qui fortè hippobos, vel hippotaurus poterat nuncupari. Intelleximus circa Gratianopolim, ex asina, & tauro natum animal, quod lingua vernacula *Famar* dicebatur. Idq; hippoboui fortassis simile fuisse arbitramur. Item ex equa, & asino, vel ex onagro, & equa, mulæ in cursu velocissimæ generantur. Præterea Ibris ex apris, & suibus, Tytirus ex oue, & hirco, & musmo ex capra, & ariete gignuntur.

Aprocamelus, quod animal.

Insuper Lupæ ex canibus concipiunt, vt Lycisca ex cane, & lupa, & lupus canarius ex congressu canis, & lupi oritur. Neq; omittendi sunt canes alopecides, qui ex vulpe, & cane prodeunt. Immò Leontomiges canes ex leonibus natos Pollux appellauit. Didimus quoq; scriptis mandauit Camelum ex apris simul pascentibus cōcipere: vnde postea animans Aprocamelus vocatus emergat. Hoc autem si sit verum necne, fides H apud Authorem maneat. Philosophus enim equam pati congressum cameli tantummodò retulit.

Non defuerunt, qui murem araneum ex fele, & mure nasci diuulgarunt; quod veritati minimè accedere potest: siquidem hæc duo animalia maximas inter se exercent inimicitias. Athenæus, ex Andrea quodam, murænas ex vipera genitas morsu interficere pronunciauit: quasi, ad illius mentem, viperæ cum murænis congrediantur: immò Sostratem huic opinioni adstipulantem adducit: deinde versus Nicandri in Theriacis recitat hunc in modum.

Præterea quæcumq; suis mare fluctibus ambit
Nouimus, inter quæ cunta mirabile factum

Mura-

A *Nuramaest, quod sæpè cito vinaria lapsu*
Desinat, atrociq; petens audacula morsu
Voluat in æquoreas piscantem è naue procellas.
Fama est, si modo vera, quòd hæc sua pascua linquat,
Atq; eat in siccum, cogente libidine, littus,
Et cum vipereo coitus serpente grauetur.

Amplius narrauit Cardanus, in libris de subtilitate, se vidisse Papiæ animal magnitudine vulpis, ore, & rictu leporino, dentibus prælongis, ad instar sciuri, oculis Serpentinis, nempè carentibus angulis. Pileus hircinæ barbæ simillimus caput tegebat. Pilus erat mustelinus. Anteriores pedes vt taxi. Aures, & posteriores pedes ab humanis nihilo discrepabant: nisi quòd vngula vrsi pedes muniebat. Dorsum, & postremam partem centum spinæ circiter, ad modum histricis, exornabant, quæ non emissariæ, vt in histrice, sed immobiles erant. Cauda anserina, cuius plumæ in spinas terminabant. Vox animantis erat subobscura, rauca, quasi latrantis canis. Hoc animal erat iracundum, quamuis à circulatore facilè pertractaretur. Cardanus igitur hoc animal non sui B generis, sed potius ex histrice, & alio animali, veluti vrso natum esse credidit. Non nè etiam Galliarum Rex equum habuisse perhibetur, qui parte posteriori corporis ceruum æmulabatur? ideoq; ex ceruo, & equa genitus esse ferebatur: qua de re hippelaphos iure optimo nuncupari poterat. *Animal rarum Papiæ visum.* *Hippelaphos quod animal.*

His notatis ad magis peculiaria accedendum est, vt cunctis pateat, ex quorum animantium congressu hic bipes Draco emerserit. Multi in hanc venerũt opinionem, hunc Draconem testudinis, & viperæ fuisse partum; quasi ex permixtione testudinis, & viperæ tertia species animantis producta fuerit: siquidem caput, collum, & postrema pars caudæ huius Draconis viperam repræsentabat: dorsum verò, & superficies cum pedibus testudineam figuram exprimere videbatur. Quocirca, si ortus huius animalis, ex vipera, & testudine prodijsset, velocitatem motus viperæ hic Draco participans, naturam quãdam mediam inter velocitatem, & tarditatem esset adeptus. quapropter iure merito, pro symbolo Summi Pontificis Gregorij XIII. in cuius Insigni gentilitio figura Draconis refulgebat, vsurpari potuisset, cum hoc Dicto. FESTINA LENTE. Hoc enim Dictum sub symbolo Cæsaris legitur, in quo anchoræ, & delphini icones conspi- C ciuntur. Propterea quòd hoc symbolum integritati, & naturæ tanti Principis congruebat, qui populos summa prudentia, sapientia, & intellectus velocitate regebat. *Partus testudinis ex vipera.* *Symbolum Cæsaris.*

Rationes igitur, Draconem hunc bipedem ex prædicto congressu prosilijsse demonstrantes, sunt quidem probabiles, non autem tanquam concludentes admitti possunt. Primò, quia licèt hoc animal, iuxta dorsum, figuram testudinis æmulari videatur, nihilominus, si quispiam tergus Draconis diligenter intueatur, illud squamosum, more piscium, non autem cortice tectum, ritu testudinis, obseruabit. Præterquamquòd pedes testudinis, ad modum lacertorum, quinq; digitis integrantur: cum tamen noster Draco pedes digitis tantùm quatuor refertos habuerit. Deinde hic Draco ex congressu testudinis, & viperæ nasci haudquaquàm potuit: proptereaquòd animantia, ob antipathiam quamdam, inter se dissentientia, simul permisceri posse non est verisimile. Narrat enim Plinius testudines cum serpentibus præliaturas, herba cunila se prius munire, ne fortè venenum circa dentes viperinos delitescens sibimetipsis noceat: hac de re vnicuiq; innotescit testudines, & viperas permisceri minimè posse. His addamus testudines ad congressum cum vipera ineptas esse, quia testudines, more quadrupedũ, ma- D re superueniente, permiscentur; & præcipuè cum omnibus liquidò constet testudines inter animantes quadrupedes ouiparas à nobis aliàs collocatas fuisse. Et vicissim manifestatum fuit in primo libro, capite secundo, viperas mutuo complexu, ob corporis longitudinem, congredi. Præterquamquòd testudo genitali duro, & ferè osseo referta est, quod ad congressum Serpentum penitùs ineptum esse creditur. *Dorsum huius draconis quale.* *L. 20. c. 16.* *Testudinũ congressus qualis.*

Cum igitur congressus testudinis, & viperæ confutatus fuerit: reliquum est, vt meditemur, num ex permixtione lacerti viridis, & viperæ tanquam commodiori, dimanare potuerit. Etenim hic lacertus maximam cum Serpentibus habet conuenientiam, quia cortice licèt molliori tegatur, tamen lingua longa, & bifida, quasi Serpentina est præditus. Demùm si pedes lacerti demantur, omnia eius membra Serpentibus postea assimilantur: quemadmodum in historia lacertarum explanatum fuit. Idcirco complexu *Figura lacertorum similis est formæ anguium.*

non dissimili, & lacerti, & serpentes coire videntur. Idq; plories confirmauit Plinius asseuerans in lacertis, veluti in bestijs pedes non habentibus, eumdem celebrari congressum. F Prædictis addamus oculatam fidem: cũ circa finem Mensis Martij, lacerti complicati, ventribus iunctis, caudis, & reliquo corpore intortis, more Serpentum, obseruentur. Immò additur maxima ouorum lacertorum, & anguium similitudo, quæ sub terra condita sua sponte aperiuntur, catuliq; veluti ex aliorum ouis serpentum egrediuntur. Ad finem lacerti naturam anguium inducentes, brumali tempore, subterraneos meatus ingrediuntur, & frigus vitantes occultantur. Quamobrem probabile videtur viperam cum his lacertis congredi potuisse; idq; nobis magis insinuat viridis color huius Draconis, quem in squamis passim repræsentat.

Oua lacertorum ouis serpẽtinis similia sũt.

Cæterùm, vt veritatem fateamur, neq; hanc bipedis huiusce Draconis originem concedere possumus, & præsertim quoniam lacertus viridis, cum serpentibus acriter præliatur: quapropter in historia quadrupedum digitatorum ophiomacus fuit appellatus. Insuper hic lacertus annumeratur eorum animalium gregi, qui homines mirandum in modum diligit: idcirco vbicumq; fuerit homo, ibi quoq; lacertorum copia congregatur, qui, erecto capite, faciem hominis intuentur, & vicissim lacerti ab hominibus impunè pertractantur, & si ori admoueantur libenter saliuam humanam lambunt. Et, quod maiori dignum est admiratione, lacertus viridis homini dormienti assistens, si anguium insidias animaduerterit, per collum, & faciem dormientis circumcursitat, donec excitetur. Quare homo expergefactus, conspecto lacerto, aliquem serpentem in insidijs morari coniectatur. Quamobrem, ob maximam antipathiam inter viperas, & lacertos virides, horum animalium permixtionem explodimus.

Lacertus viridis, cũ serpẽtibus præliatur.

Lacertus assistit homini dormienti.

Iterum vir acri ingenio præditus ambigere posset, an hic Draco bipes ex congressu ranæ, & viperæ ortus fuerit: siquidem aliquæ sunt ranæ, quæ ex coitu, aliquæ verò, quæ ex putri materia generantur. Idq; magis id posset sibi persuadere: cum pedes huius Draconis figuram pedum ranarum æmulentur. Neq; hæc opinio nobis potest arridere, non solum quia pedes huius Draconis pedibus posterioribus ranæ sint dissimiles; nam ranæ, anserum ritu, sunt steganopodes; pedes enim membrana quadam interstinctos habent, vt facilius natare valeant: verumetiam quia viperæ in montibus, & nemoribus, ranæ verò in lacunis, & paludibus stabulantur. Et quamuis potuerit ingenio- G sus vir replicare hunc Draconem ex copula ranæ rubetæ, seù bufonis, & viperæ prosilijsse, quæ ambo animalia in ijsdem cryptis sæpè versantur: nihilominus hanc non commendamus sententiam: tum quia rubetas ex putri tantùm materia gigni aliàs declaratum fuit: tum etiam quia quadrupedum, & anguium copula est ineptissima: veluti paulò ante de copula testudinis, & viperæ fuit expositum. Nisi velimus ridiculã nonnullorum amplecti opinionem, qui voluerunt hunc Draconem olim fuisse viperam, quę bufonem deglutiuerit, cuius duo pedes per aluum viperinam exerti ita coaluerint, vt deinceps vipera Draconis bipedis formam induerit.

Congressus ranæ, & viperæ.

Permixtio rubetæ, & viperæ.

AN EX PVTRI MATERIA GENITVS.

POSTREMO loco remanet ponderandum, num hic Draco bipes ex H putri materia originem traxerit: cum ex congressu diuersorum animalium generari minimè posse probatum fuerit. Et potissimum cum animalia nonmodò exanguia, verum quoq; sanguinea ex putrida materia interdum producantur. In primis cunctis liquidò constare opinamur, in mari Oceano Hiberniæ, & Scotiæ, à facultate forsan aquæ innata, Bernicias aues, siuè Brantas, ob putridam malorum nauium materiam, breuissimo temporis spatio generari. Quandoquidem ex contabulatis nauium putrescentibus fungi quidam erumpunt, qui paulatim in figuras auium abeunt. Immò & alij referunt in Scotia circa arborum litoralium radices quosdam oriri fungos, qui paulò post integram auis formam adipiscuntur: Rostro enim aliquantisper pendent, deinde

Bernicla aues ex putri materia genitæ.

in

A in aquam decidunt, & more aliorum animalium, vitam participant. Harum autem animalium icones liberalitate clarissimi viri Ioannis Braueonis Michlenculis, ex Brabantia habuimus.

Item in cauitatibus saxorum, & in terræ penetralibus ranæ venenatæ procreantur, quæ statim atq; in lucem emergunt, turgent, & paulò post pereunt. Tales ranæ frequenter in Gallia propè Tolosam, in saxo arenario rubro maculis distincto reperiuntur, ex quo molæ parari solent. Quid mirum? nonnè intra etiam dura saxa balani quidam ostreacei, dactyli marini nuncupati, ad mare propè Anconam gignuntur, quos vulgus balaros appellat. Diodorus quoq; scripsit, post inundationem Nili, fœtus diuersorum animalium, ob putredinem, obseruari solere: nam recedente aqua, ex limo terræ radijs solaribus aresfacto, variæ animalium species prodeant. Immo tantùm abest, vt animalia ex putredine generari non possint, vt potius cuncta mundi animantia eodem modo produci queant.

Dactyli marini qui

Lib. 1. c. 2.

Etenim multi Astrologi in hanc vsq; descenderunt sententiam, vt asseuerauerint, animantes etiam ex semine generari solitas, vt astrorum in sublunaria agentium, ex putredine quoq; produci posse; cum hæc inferiora, pro varia rerum generatione, ab
B astris in dies præparentur. Hanc opinionem secutus esse videtur Auicennas, dum aliquam differentiam inter creantem, & disponentem formas collocauit idcirco hæc verba protulit; quando materia rationem seminis subiens congruentem adepta est dispositionem; tunc vi stellarum, & Solis formam induit; sicq; idem Animal ab eodem agente, non autem ab eodem disponente, ex semine, & sine semine, in lucem prodire posse tradit.

An idem animal, seu vnumquodque animal ex materia putri generari possit.

Hæc igitur dispositio fortassis eo tempore fuit in aliqua constellatione agente, & operante, quando hic Draco bipes genitus fuit. Hæc autem opinio ab Auerroe refellitur: quandoquidem aliud esset agens, & aliud generans formam, & generatum non esset vnum in actu. Consequens est manifestum, quoniam veluti actio agentis debet ad ens actu terminare: ita actio dispositoris pariter ad ens actu terminare debet; alioquin ambæ essent otiosæ. Quamobrem cum sint duæ actiones generatum etiam in actu duplex esset. Hinc ratio Auicennæ falsitatem effugere non potest. Dicendum igitur est, ad generationem animalium ex putri materia prodeuntium, solem,
C & astra tanquam causam vniuersalem; putredinem verò tanquam particularem, & subeuntem vicem seminis concurrere.

Putredo quomodo concurrat ad generationem.

Modò ambiget aliquis, si indubitatum est, hunc Draconem bipedem tum ex putri materia, tum ex semine indiscriminatim gigni potuisse, an esset eiusdem speciei iudicandus. Id negandum esse arbitramur: quandoquidem mus ex putrefactione natus, & mus ex semine genitus non sunt ijdem specie, sed ad idem genus iure optimo reducuntur. Præterea Suessanus, & multi alij animalia perfecta ex putredine ortum trahere negant; quæ sententia à veritate remota esse videtur: cũ experientia constet Berniclas aues ex putri materia prodeuntes perfecta esse animalia, cum quinq; sensibus integrentur: immò ranæ illæ fossiles perfectionem animantium sunt adeptæ, & tamen ex putredine originem ducunt.

Berniclæ aues sunt animalia perfecta.

Restat considerandum, cur in Italia, elapsis annis Dracones huius generis ex putri materia geniti, & visi nõ fuerint: ideo possumus asseuerare, genitos quidem, sed nõ obseruatos fuisse. Præterquamquòd materia nonnisi determinato aliquo tempore alicuius constellationis, ad putredinem disponitur, & præparatur. In prædictorum confir-
D mationem, in medium afferre possumus anguillam animal perfectum non solum ex putri materia generari, sed etiam in illa nullum prorsus sexum obseruari, vt Aristoteles asseuerantius dixit. Id autem in nostro Dracone bipede obseruatum fuit: nam quamuis hic Draco magno capite refertus esset, quæ prærogatiua mari potius, quàm fœminæ competere solet; quemadmodum etiam in anguillis intuemur, quarum aliæ maiorem capitis figuram repræsentant: nihilominus Philosophus hanc magni, vel parui capitis anguillarum obseruationem non ad sexum, sed ad speciem spectare retulit.

L. 1. de gener. Anim. c. 18.

Insuper anguilla non generat; nam si generaret, oua aliqua in vtero gestaret, quod falsum semper comperimus. Et quamuis in anguillarum anatome, nonnulli lumbrici, veluti quædam capillamenta in ventriculo harum bestiarum reperta sint: attamen hæc fœturæ primordia minimè fuisse est credendum; quoniam hæc in parte coctioni, &

Anguillæ sexu non distinguuntur.

non generationi deſtinata erant: ventriculus enim eſt pars, in qua cibaria, non autem E
vbi fœtus conficiantur. Immò ſi anguillæ ſexu ab inuicem diſtinguerentur, proculdu-
bio earum aliqua ouis referta eſſet, & fœmina potiſſimum meatus ſeminales patentes
haberet: hoc tamen per anatomen veritati refragatur; ſiquidem Philoſophus anguil-
las tantummodo, inter animalia ſanguinea, ſine ſemine, & ouatione naſci tradidit.

Ariſtoteles non nouit generationem omnium animalium.

Hoc autem Ariſtotelis aſſertum non eſſe ſimpliciter verum atteſtamur; nam Berni-
clæ aues, & hic Draco bipes fuerunt animalia ſanguine prædita, & tamen, ſecundùm
aliquos, ſine ſemine, ex putrida materia prodierunt. Cæterùm partes Ariſtotelis tue-
ri poterimus, ſi dixerimus animantes tantummodo aquatiles ab Ariſtotele intellectas
fuiſſe: deinde addemus, quòd Ariſtoteles de illis tantùm animalibus verba faciebat, quę
illis fuerunt cognita; ſed prædictæ aues, veluti, & ranæ in cauitatibus ſaxorũ ortæ illi
fuerunt incognitæ: quapropter horum animantium generationem haudquaquàm nouit.

Itaq; anguillas ex putri materia dimanantes inde cognoſcimus, quoniam ſtagna per
aliquod temporis ſpatium exſiccata, nulliſq; animalibus prorſus ſcatentia, denuò aquis
repleta pluuijs anguillas produxerunt. Immò compertum eſt ex equo mortuo in lacu-

Alia meg. nat. c. 4.

na iniecto innumerabiles anguillas paulò poſt prodijſſe. Id quoq; in aliorum etiam F
animalium cadaueribus in paludes proiectis obſeruare licet. Ioannes Baptiſta Porta

Generatio anguillarũ qua artificio paretur.

fatetur ſe nouiſſe amicum, qui ligneis vaſis aqua plenis, algis, & quibuſdam alijs flumi-
num herbis inciſis, & lapidum pondere oppreſſis, ſub dio, paucis diebus anguillas ge-
nerabat. Plinius verò anguillas hoc modo gigni aſſerit, nimirum anguillis ad ſcopulos
atteritis, quoniam illa ſtrigmenta viueſcunt. At Oppianus, contra Philoſophi opinio-
nem, anguillas concumbere, ſic decantauit.

Anguillæ ſpiris, multoq; volumine nixæ
Concumbunt, lentor deſtillat corpore toto;
Qui ſpumæ ſimilis bibula celatur arena,
Accipit hunc cænum, quid enim fœcundius illo?
Concipit accepto, naſcuntur lubrica terga;
Flexibus innumeris anguillæ in littore repunt.

Alberti opinio fuit, anguillas, pluuio tantùm tempore, oua in gutture habere, qui er-
ror procul dubio refellendus eſt: poſteaquàm anatome conſtat, nulla prorſus oua in an-

Anguillarũ duplex genus.

guillis inueniri. Rondeletius partes generationi deſtinatas in anguillis eſſe, conſe- G
quenterq; congredi, & oua in eis procreari ſcripſit, ſed poſtea has partes pinguedine
obrutas non apparere diuulgauit. Quamobrem, in hac difficultate, duplex anguilla-
rum genus eſſe ſtatuendum erit: cum aliæ ex putredine naſcantur, vt Ariſtoteli pla-
cuit, aliæ verò ex congreſſu, vt Oppianus decantauit.

Itaq; animalia ex putrida materia reſultantia, & vtrumq; ſexum participantia con-
gredi poſſe affirmamus, & aliquid ex illis gigni, ex illo poſtea, iuxta doctrinam Ariſto-
telis, nihil amplius procreari poterit. Vnde noſter Draco bipes, ſi in eo ſexu fuiſſet,
aliquod, nempe vermiculum generaſſet, ſed ex illo poſtea nihil prorſus fuiſſet genitum.
Hinc igitur eliciendum eſt Draconem hunc, virtute ſtellarum, ex materia præparata,
& diſpoſita gigni potuiſſe.

Clarus.

Aliqui in præſentia controuerſiam faciunt, an animalia ex putredine prodeuntia,
vel per ſe, vel caſu genita fuerint. Ideo Aueroes inter Philoſophos, animata ex putri

An animalia ex putri vel per ſe, vel caſu generentur.

materia emergentia caſu haudquaquam genita eſſe voluit, his potiſſimum motus ra-
tionibus. Prima eſt hæc. Nulla ſpecies fit caſu, animalia ex putrefactione genita ſunt
ſpecies, vt Berniclæ aues, quædam ranæ, mures, & anguillæ: quare concludendum eſt, H
has animantes, caſu, in lucem minimè prosilijſſe. Maior propoſitio huius argumenti
meridiano iubare clarior eſſe videtur, quoniam Natura omnes ſpecies per ſe, & non per
accidens procreat. Deinde ab Aueroe additur alia ratio, quæ eſt hæc. Quod à Natu-

Secunda ratio Auerois.

ra determinato fit tempore, illud caſu genitum eſſe non poteſt, ſed animal ex putri ma-
teria productum, tempore determinato in lucem venit, ergo non poterimus aſſerere

L. 2. Phyſ.

animalia ex putredine naſcentia, caſu fieri. Maiorem propoſitionem huius rationis cũ-
ctis patentem eſſe arbitramur: cum Ariſtoteles caſum à cauſa determinata non fieri ſta-
tuerit. Minor quoq; propoſitio probationis indigere non videtur, ſiquidem generans
materiam ſibimet appropinquantem diſponit, formamque de eius potentia educit:

Loco cit.

quamobrem id à deſignata cauſa, veluti à determinata conſtellatione producitur.

Tertiò,

A Tertio, quod producitur in pluribus, casu genitum esse non dicitur, veluti Philosophorum Princeps in Physicis docuit. Sed animalia ex putrefactione generabilia in pluribus generantur: quemadmodum in vermibus, & muscis constat: ergo animalia, quorum origo è putri pendet materia, casu non generantur. Demùm, quod potest Agens minoris, potest & Agens maioris virtutis producere, dummodo causam, & proportionem super effectum possideant: sed Agens particulare, nempe mus generans, per se marem procreare potest; ergo cœlum Agens vniuersale, & maioris virtutis, per se murem generare poterit; consequenterq; tale animal casu non erit genitum. In minori propositione huius argumenti dicebatur, dummodo Agens causam, & proportionem habeat, propter animalia perfecta, in quorum productione causa, & proportio cœlo non inest, nisi Agente particulari concurrente: quoniam non solus Sol hominem, vel Leonem, sed vna cum homine, vel Leone producit.

Agens vniuersale, & Agens particulare quid.

Antequam rationem eorum, qui genita ex putri materia, tutantur, casu esse generata, refellantur: necesse est, vt nonnulla, iuxta mentem Diui Thomæ, in medium afferantur. Primò notandum est generata ex putredine, bifariam considerari posse, quoniam ad diuersa comparata, & per se, & per accidens genita esse traduntur: quemadB modum sanitas per frictionem in corpus humanum introducta: siquidem hæc valetudo, ratione fricantis, per accidens introducitur, quia non sanitatem introducere, sed fricando pruritum tantummodo pellere nititur. At si comparetur ad virtutem animal regentem, id fit per se à virtute regente animal, dum calor frictione excitatus deperditam restituit valetudinem. Pariter de animali ex putri materia genito idem erit dicendum: etenim si consideretur ratione putridi caloris, nemini dubium est, quòd casu generatur, cum ille calor extrahens humiditatem, animalis productionem non respicit. Sin ad virtutem cœlestem vniuersum gubernantem dirigamus animum, videbimus illud animal per se produci: quoniam vis cœlestis omnes formas de potentia materiæ educere nititur. Ideoq; illas producit formas, quas ex se producere potest: sed quoniam materia aliquorum, nempè animalium perfectiorum maiori indiget præparatione, & dispositione, quam virtus syderum præstare possit: propterea nō immediatè omnes formas producit.

Genita ex putri materia bifariã considerantur.

Cœlestis vis qualis sit.

Quare si consideretur generatio ex putri materia, vel huius Draconis bipedis, vel C Bruti alterius in mari Oceano genitarum, dicendum erit, per se generari, licèt, ratione putredinis, casu genita esse videantur. Præterquamquòd in materia putrida aliquod proportione respondens semini reperitur, in quo virtus similis semini conseruatur. His notatis, facilis patebit responsio afferenda rationibus in oppositum paulò ante allatis.

Itaq; quando in maiori propositione primi argumenti dicebatur nullam speciem casu fieri: hoc assertum simpliciter verum esse non affirmamus: nam respiciendo causam vniuersalem, nempè cœlū, per se, & non casu fiunt. Sin respiciamus calorem in putridam agentem materiam, casu fieri dicuntur. Præterea, quando in minori propositione secundi argumenti pronunciabatur animal à putredine prodiens, tempore determinato generari; consequenterq; casu non fieri: Respondendum est, verum esse non fieri per accidens, ratione virtutis cœlestis mundum sublunarem regentis, sed solùm ratione caloris in putrem materiam agentis, casu produci. Tertio argumento, in quo diuulgabamus productum in pluribus, non fieri casu, respondendum est, verū esse non fieri casu, ratione cœli operantis, nil tamen repugnat casu fieri, ratione caloris putriD dæ materiæ qui Agentis particularis vices subit. Tandem quarto, & postremo argumento eamdem competere responsionem opinamur.

Ratione cælestis virtutis res per se fiunt.

Quæritur in præsentia, an cuncta animalia ex semine producta, sine semine possint procreari. Deinde si producta sine semine, cum cæteris eiusdem speciei esse possint. Prima opinio fuit Auicennæ, & Alberti, qui cuncta animalia, tam perfecta, quàm imperfecta vtroq; modo produci posse voluerunt. Prima igitur Auicennæ ratio est hæc. Homines, post diluuium, virtute, & determinato stellarum aspectu, ex terra geniti sunt; quoniam quod potest virtus inferior, potest etiam superior, & amplius: sed Agens particulare, vt homo, licèt sit virtutis inferioris, hominem generare potest, & equus equum; ergo multò magis id à Cœlo præstari posse affirmat.

Opinio Auicennæ circa productionē per se, & per accidens.

Secundum argumentum, ex mente Auicennæ, est tale. Cœlestia corpora, iuxta

varios, & determinatos aspectus producunt inferiora; ergo iuxta aspectum vel magis, vel minus nobilem, animal etiam magis, vel minus nobile procreabunt. Ideoq; veluti propter aspectum ignobilem, aliquandò animal imperfectum, vt rana generatur: ita ratione nobilis aspectus, animal perfectum, veluti Leo producetur, & deniq; propter aspectum nobilissimum homo.

Rationes Auicennæ explodūtur. Cæterùm rationes Auicennæ nullius valoris esse videntur: proptereaquòd virtus cœlestium, & sublunarium ita simul iungi debet, vt ambæ copulatæ ad generationem concurrant: cum altera sine altera, perfectas animantes procreare nequeat. Deinde aduertendum est, cœlum, nonnisi per secundas causas, nihil in mundo inferiori generare: quapropter homo sine cœlo hominem generare nequit, nec cœlum sine homine tanquam Agente particulari id præstat.

Nonnulli, ad infringendam Auicennæ sententiam, monimentis mandarunt non solum animalia perfecta, sed etiam imperfecta, absq; semine, produci minimè posse: quoniam vnumquodq; in Naturalibus, à sibi simili necessariò generari arbitrati sunt. Hæc tamen propositio sensui, & experientiæ refragatur: cum ex cadauere gigni animalia videamus, quæ cum illo nullam præ se ferunt similitudinem, & in quo nullum præcessit semen, nisi velimus asserere putridam illā materiam vices seminis subire. Præter hæc, F
ex Philosophorum doctrina, hoc pro comperto habetur, quòd aliqua animalia, veluti & plantæ ex semine, & ex putri materia producuntur.

Opinio Scoti circa productionem animaliū ex putri materia. An verò animalia prodeuntia ex putri materia sint eiusdem speciei cum illis, quę ex semine ortum trahunt, hoc non caret difficultate. Quandoquidem Scotus Excellentissimi vir ingenij, vnà cum multis alijs viris eruditis, hæc animalia esse eiusdem speciei opinatus est, tali fretus ratione. Animalia tam ex spermate, quàm ex putredine producta, eumdem motum, & consimiles operationes exercent, necnon ijsdem prærogatiuis gaudent: ergo eiusdem speciei esse statuendum est. Idq; quod de animantibus asseritur, de plantis quoq; pronunciare necesse est. Consequens huius argumenti luce clarius esse videtur, quia in Naturalibus vnitatem, vel distinctionem specificam ex proprijs accidentibus, affectibus, & effectibus Philosophi semper venantur.

Animalia ex semine, & quæ sine semine orta non sunt eiusdem speciei. Cæterùm nos non ita facilè adducemur, vt huic succinamus sententiæ: quandoquidem animalia ex semine dimanantia, & sine semine in lucem prodeuntia eiusdem speciei esse minimè credimus. Et quamuis mures ex putrida orti materia, eodem modo G
saltent, & rodant: nihilominus ad eandem speciem eos referre non audemus; quoniam gaudebunt postea alijs effectibus à sua forma specifica prosilientibus: cum nos lateant multæ proprietates particulares, quæ diuersam speciem arguunt, veluti perspicuum, & exploratum est in quibusdam anguillis, quarum aliæ ex putredine, aliæ ex semine procreantur, & tamen ad diuersas species reducuntur.

Hic draco an ex putri materia. Modò ad rem nostram reuertentes, Draconem hunc bipedem ex putredine gigni potuisse non negamus: cum hoc rationi, & veritati reclamare non videatur. Etenim Aelianus in primis hanc sententiam fouere videtur, dum ex putrida hominis medulla Dracones produci posse retulit. Plinius ab hac opinione non recedit, dum circa initia belli Marsici, ab ancilla quadam serpentem editum fuisse pronuntiauit, quem more vermium, ex putrida materia natum esse non dubitabat. Immò intelleximus, quod olim, dum cuiusdam nobilis puellæ diris cruciatibus mortuæ à chirurgis causam incogniti morbi, & mortis perscrutantibus venter incideretur, duo serpentes ex interna nati putredine prodierunt. Legimus, quoq; mense quintili anni quinquagesimi primi supra millesimum, & quingentesimum, in Hungaria, iuxta flumen Thesium id accidisse, vt in aluis multorum, serpentes, & lacerti naturalibus similes generarentur: hinc sæuissimis doloribus obortis, patientes succumbebant, tanta multitudo hominum ter mille circiter, hac affectione perijsse traderetur. Quocirca non tanta difficultate generationem huius bipedis Draconis ex putredine prodeuntem quodammodo amplecti poterimus. H

Hic generationis modus non conceditur. Sed, vt veritatem fateamur, neq; huic opinioni adhærendum est, nam si ex putri ortus esset materia, hoc in loco, vel alibi determinato quodam tempore, plijhuic consimiles Dracones visi essent, cum in cæteris animalibus ex putredine genitis id contingere soleat. At cum nullibi talis species in proprijs melodiis reluceret visa sit propterea neq; hunc generationis modum concedimus. Annexam autem iconem huius

Dra-

A Draconis clarissimo viro Pompeio Bolognetto in patrio Bononiensi Gymnasio Medicinæ ordinariæ professori, & Philosopho eximio ostenderemus: ipse quoq; statim in hanc venit sententiam, ex putredine hunc Draconem non prodijsse: propterea quod plures huius generis animantes aliquo tempore conspicerentur.

Hactenus varios explicauimus modos, quibus aliquis probabilibus motus rationibus Draconis nostri bipedis generationem insinuare poterat. Sed cum nec aliunde huc migrasse, nec cum pluuia decidisse, nec ex congressu animalium diuersæ speciei dimanasse, neq; ex putri materia genitum esse fusè lateq; probatum fuerit. Superest tandem vt nostram aperiamus sententiam: Ideò statim atq; in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, hanc Draconis bipedis in Agro Bononiensi capti iconem inuenimus, & diligenter conspicati, illicò hunc in genere anguium monstrosè genitum fuisse suspicati sumus. Quare cum hanc iconem Excellentissimus vir Ioannes Augustinus Cucchius Chirurgiæ in Patrio Bononiensi Gymnasio professor, necnon Anatomicus insignis, & inter celeberrimos Medicos non infimus animaduerteret, absq; vlla difficultate, & ipsem nostram venit sententiam, hunc Draconem, in genere serpentum monstriferum fuisse.

Nostra opinio circa generationem huius draconis.

B Idq; ob raritatem stabilire possumus: cum, neq; ante, neq; post inuentionem huius bestiæ, alia consimilis Fera in tota Europa visa fuerit. Hæc autem opinio Aristotelis doctrinæ est conformis: nam scriptis mandauit in generatione Serpentum raros contingere errores; hac de causa in hoc Ferarũ genere rarò producuntur monstra; redditq; rationem, quoniam angues formam vteri valdè longam habent, & oua subinde non aceruatim descendunt, veluti in gallinis euenit. Quamobrem geminus fœtus in ouis anguiũ rarus esse perhibetur: sicuti vicissim in ouis gallinarum fœtum geminum, & monstrosum, frequentiorem conspicari licet. De Serpente bicipite monstroso actum fuit in primo capite primi libri. Tricipitem quoq; anguem in montibus Pyreneis interfectum fuisse Arnoldus tradit. Solus Apollonius, in historijs, serpentis bipedis meminit, qui ritu Crocodili gradiebatur. Præterea si lector ad descriptionem huius nostri Draconis bipedis superius recitatam confugiat, magis, atq; magis hanc bestiam monstriferam fuisse affirmabit: cum duos tantum pedes a se inuicem per sex digitos distinctos tali ordine habuerit, vt dexter caudæ proximior, sinister verò capiti esset propinquior.

Lib. 4. de gene. anim.

Anguis triceps vbi visus.

C Quare cum id quoq; à nobis narratum fuerit Clarissimo viro Sebastiano Regulo, in patrio Bononiensi Gymnasio, Philosophiæ professori ordinario, qui iam prælectionum quadragesimum attingit annum; Monstrum hoc Serpentinum ex ouo enormis molis natum esse statuit; ideoq; à natura, ob materiæ abundantiam, medium corporis anguini crassamentum, cum binis pedibus perperam locatis, tanquam duabus superfluæ materiæ appendicibus, esse procreatum philosophatus est.

Vnde quemadmodum, in genere Serpentum, monstra sunt rarissima, vt paulò ante fuit exaratum; vice versa in gallinacea familia, propter allatas rationes, monstra frequentissima contingunt: inter quæ memorandus fuit ille gallus Draconis cauda insignis, quem viuum in aula Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis Francisci Medicei obseruauimus, vir is enim magnanimis terrifico suo aspectu timorem incutiebat. Caput non crista carnea, vt in vulgaribus gallis ornabatur, nec paleæ erant carneæ, sed vtræq; ex plumis constabant conos galeæ militum æmulantibus. Habebat in fronte duas pennas, seu potius pennarum calamos (erant enim nudæ) surrectos, seu duo cornua; item binos alios ab vtraq; parte colli propè pares, sed qui in extremitate plumas tenuissimas ritu

Gallus monstruosus cauda draconis.

D cristarum edebant, necnon, & alium in ceruice, qui a principio huiusmodi setis erat exornatus. Color totius corporis ferè subfuscus, sed radices pennarum erant albæ, pennæ verò ita erant constitutæ, vt veluti squamas æmularentur, propè vropygium, qua cauda exit, tuberculum erat rotundum, & subalbidum. Cauda non more auium ex plumis constabat, sed carnosa, ritu caudæ quadrupedum, & pilis nuda erat, quæ in extremitate floccum gerebat candicantem; cauda subcærulea; tibiæ velut ocreis erant indutæ.

Duo insuper in hac bestia erant animaduersione digna primum, & præcipuum erat, quòd alarum pennæ contrario, quàm in alijs, modo collocabantur, nam pars illarum prona, quæ ex naturæ præscripto in alijs interius vergit, in hoc exterior conspiciebatur; itaut tota ala penitus inuersa videretur. Alterum notatu dignum in hoc monstro erat,

Duo erant admiranda in gallo monstruoso.

erat, quod ceruicis plumæ caput versus, ciri instar, erigebantur, quorsum etiam tota E
cauda attolli conspiciebatur. Iconem huius monstri pagina 02. dabit, quam lector adire poterit, vt diligenter contempletur, an in genere gallinaceo hic gallus, an in genere Serpentum noster Draco bipes magis sit memorandus, & admirandus.

DE DRACONIBVS ALATIS.

Cap. VI.

SYNONYMA.

QVONIAM superius in capite primo huius secundi Libri, Dracones alatos in aliqua terrarum orbis regione diuagari retulimus: ideo post aliorum Draconum examen, libuit etiam annectere, quid de huiusmo- F
di alatis bestijs sentiendum esset. Modò, ante differentiarum Rubricam, varias afferremus nomenclaturas. Cardanus, ex mente nonnullorum, hos Dracones, angues aligeros nuncupatos fuisse testatur. Virgilius eos appellat angues stridentibus alis, dum canit.

Angues aligeri qui.
L.7. Aeneid.

Illa autem attollit stridentes anguibus alas.

Ouidius quoq; multis in locis, sed potissimum libro septimo Metamorphoseos, hos Dracones, pennatos angues nominauit, vbi meminit Medeæ, quæ, Pelia iugulato, Draconum alatorum ope, per aerem vecta fuisse dicebatur, his versibus.

Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in vndis,
Quæ nisi pennatis Serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœnæ: fugit alta, superq;
Pelion vmbrosum &c.

Immò Lucanus, & ipse has bestias, serpentes volueres cognominauit, vbi de quadam G
muliere venefica mortuum, per necyomantiam, excitante sic canebat.

L.6. Pharsal.

Non Arabum volucer serpens, innataq; rubris
Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ,
Aut viuentis adhuc Lybicæ membrana Cerastæ.

Deniq; Altararat nonnulli volunt esse nomenclaturam arabicam, qua Draco volans significatur.

DIFFERENTIÆ.

AMMIANVS Marcellinus Dracones alatos fabulosos esse opinatur, & eò magis suam roborat sententiam, quoniam fama rerum nouitates augeri soleat. Hinc Poetæ Triptolemum in curru à Draconibus alatis tracto per aerem progressum fuisse promulgarunt. Verùm aduertendum est, quòd assertum Ammiani Marcellini non tantùm antiquis repugnat authoribus, sed etiam experientiæ reclamat: quandoqui- H
dem hac ætate certo certius est in Aethiopia Dracones alis refertos stabulari; quamuis postea Triptolemum ab alatis Draconibus vectum poetæ commenti sint. Immò ad maiorem huius sententiæ confirmationem, nobis relatum fuit à viris fide dignis; in loco Agri Pistoriensis *Cossone* nuncupato, magnum visum fuisse Draconem, cuius alæ multis intertextæ neruis ad cubitum longæ, & latæ erant: bestia duobus nitebatur pedibus breuibus, munitis vnguibus, quasi aquilinis. Totum animal squamis tegebatur, ricitu magnis dentibus armato, & auribus, ad instar vrsi pilosis. Quamobrem lector hinc coniectabit hanc bestiam Draconibus Aethiopicis fuisse similem: veluti in fine huius Rubricæ intueri poterit.

Dracones alati reperiuntur.

Insuper Isidorus scriptis mandauit serpentes alatos Arabiæ Sirenes nuncupari, illosq;

potius

A potius volare, quàm currere, & eorum virus tanti valoris esse celebrauit, vt morsum potius interitus, quàm dolor concomitetur. Quapropter circa notitiam Sirenum parumper digredi necesse erit. Itaq; plerïq; authorum Sirenem monstri marini genus fuisse prædicauit, ita nuncupatum ἀπὸ τῆς σειρᾶς, nempe à catena, quia hæc monstra suauitate cantus transeuntes veluti quadam ligatos catena in naufragium pellicerent. Quamuis alij à verbo hæbraico, *Sar*. deriuent, quod canere significat. Alioquin σειρὴν est Insecti genus api non dissimile, de quo Aristoteles, & Plinius egerunt. Aliter in Lexicis græcolatinis exponitur quædam auis canora, Gallis, *Serin*, fortassis quasi Sirena dicta: cum, vt nostra fert opinio, sit Achanthis Aristotelis, quam vocem Theodorus Gaza Spinum, & Ligurinum exposuit. *Sirenum natura, & mores.* *Siren auis canora.*

Sirenæ igitur, vt constat in poetarum fabulis, tres puellæ fuisse perhibentur (quamuis ab alijs quatuor, & ab alijs quinq; constituantur) nimirum Parthenope, Leucosia, & Ligia, Acheloi fluminis, & Calliopes musæ filiæ: harum vna voce, altera tibijs, alia lyra canebat, & primùm iuxta Pelorum, postea in Capreis insulis habitarunt, quæ allectos suo cantu in naufragia deducere ferebantur. Quoad figuram, Grammatici græci à pectore ad superiora effigiem passeris, in reliqua corporis parte, formam virginis eis attribuebant. Ouidius tamen totum oppositum sentire videtur, dum canit hunc in modum. *Sirenæ quæ fuerint.* *Locus Sirenarum.*

B

——— vobis Acheloides vnda
Pluma, pedesq; auium, cum virginis ora geratis.

Claudianus eleganter has puellas volucres esse statuit his versibus. *Descriptio Sirenarũ.*

Dulce malum pelago Siren, volucresq; puellæ,
Scylleos inter fremitus, auidamq; Charybdin,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra,
Blanda pericla maris: terror quoq; gratus in vndis
Delatis licet huc incumberet aura carinis
Implessentq; sinus venti de puppe ferentes.
Figebat vox vna ratem: nec tendere certum
Delectabat iter, reditus, odiumq; iuuabat:
Nec dolor vllus erat, mortem dabat ipsa voluptas.

C Boccacius eamdem secutus sententiam, corpus virgineum vmbelico tenùs, & pedes gallinaceos in Sirenibus describebat. Alij quoq; authores Sirenis ad vmbilicũ, vsq; figuram proceræ mulieris horrendæ faciei, longissimisq; capillis assignabant, & reliquam corporis partem aquilinam demonstrabant, illisq; caudas veluti piscium addebant, quibus tanquam remigijs ad natandum, has bestias vti affirmabant. Immò cum fœtibus in vlnis aliquando conspici promulgabant: idcirco prætemauigantes eorum impetum, atq; ferociam timentes, eis lagenam proijcere diecbant; qua cum, illis diu ludentibus, nautæ illæsi transire tradebantur. Quamuis alij retulerint nauigantes Sirenum cantu in somnum prolapsos, ab illis postea dilaniari: quapropter nautæ, obturatis diligenter auribus, hoc incommodum euitare didicerunt. *Sirenarum figura secũdum Boccatium.*

Quare constat videtur postremam Sirenum partem perperam à Nuperis fuisse delineatam, dum eam pisciformem describunt; quæ figura Nereidibus potius, quàm Sirenis assignabatur. Idq; inde factum esse coniectamus: posteaquam Sirenas monstra maris esse constituerint; Iuxta illud. *Nereidum figura qualis.*

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
D *Quaslibet admissas detinuere rates.*

Hinc Orpheus, in Argonauticis, coram Sirenibus harmonicum edens sonum introducitur, cuius dulcisono cantu Sirenas inuidia ductas in mare se præcipites dedisse, & in petras ingentes transmutatas fuisse prodiderunt.

Hæc autem Sirenum doctrina omni ex parte fabulosa esse non videtur: quoniam Fulgosius, ex Plinio, tradidit Galliarum Legatum Augusto Cæsari scripsisse, multas Nereides, & Sirenas, ea qua pinguntur, forma, mortuas in litore compertas fuisse, cum tamen in nostris plinianis codicibus, hæc Sirenum mentio non legatur. Rursus ex eodem Fulgosio, Nympharum marinarum corpora humanis, præter cutem, similia visa sunt: siquidem cutis corium anguillæ æmulabatur: Immò, Phoca imperante, Nymphæ marinæ humanam ferè repræsentantes effigiem in Insulis Cycladibus apparuerunt. *Nymphæ marinæ.*

fuerunt. Præterea Philippus Archidux Auſtriæ, Anno Domini quadrageſimo octauo E
ſupra milleſimum, & quingenteſimum, Genuam, ſpectaculi gratia, Sirenam mortuam ſecum duxiſſe fertur. Meminimus etiam legiſſe in Nauigatione cuiuſdam Amburgenſis, quod anno noſtræ ſalutis quadrageſimo nono ſupra milleſimũ, & quingenteſimum, è Luſitania, Meridiem verſus, in Orbe nouo, piſces tam mares, quàm fœminas humana facie, cauda oblonga, ſquamis more piſcium obſita, cruribus breuibus iuxta caudam prominentibus viſi fuerunt. His addunt recentiores quidam monſtrum marinum olim fuiſſe deprehenſum, quod Germanicè Ein I[illegible] nominabatur, magnitudine ouis, facie virginea, reliquo corpore in piſcem terminante; hoc ſereno tantùm tempore apparere, & ingruente tempeſtate, in cauitatibus ſcopulorum latibulari affirmarunt. Item, in oris Saxoniæ, monſtrum nomine *Meermed*, vel *Seemed* viſum fuiſſe multi ſcribunt, quod vocabulum virginem marinam ſignificat. Præterquamquòd Plato, etiam in Sympoſio Sirenum meminit.

Sirena mortua vbi viſa.

Monſtrum marinum vbi viſum. Virgo marina, qua.

Nonnulli tamen hiſtoriographi monimentis mandarunt, quædam auium genera iucunditate cantus, nulla comparatione, egregia, in India nidulari, quæ Sirenas nominari, Plinius, & Aelianus diuulgarunt. At Suidas voluit Sirenas dicendas eſſe quaſdam maris anguſtias, vel voragines inter duos eminentes colles exiſtentes, veluti circa Syrtes, vbi tumuli arenarum ſub aquis occultantur: quandoquidem in hac maris anguſtia, vndæ inter ſcopulos agitatæ, & compreſſæ quemdam veluti argutum, & ſuauem ſonum edunt, & prænauigantes abſorbent. F

Voragines maris quales.

Sunt qui exiſtimarunt Sirenas eſſe loca caua, ex quibus continuus egreditur ſpiritus, qui per fiſtulas ab incolis appoſitas exceptus, tam gratum, & iucundum emittit ſonum, vt tranſeuntes in admirationem trahat. Xenophon autem fuit huius opinionis, Sirenes eſſe nuncupandos illos, qui celeberrima virorum inſignium encomia recitabant: vnde, apud Homerum, Sirenæ, laudes Vlyſſis totius Græciæ ornamenti, canere fingebantur. Deniq; iuxta Seruij ſententiam Sirenæ meretrices fuerunt, quæ tranſeuntes, quoniam deducebant ad egeſtatem, fictæ ſunt inferre naufragia.

Species draconũ, quæ.

His notatis de Sirenis, quæ ad genus Draconum minime referri poſſunt: verorum Draconum ſpecies ad duas præcipuas reducemus: nam alij ſunt alati, alij verò alis carent. Quamuis inter Dracones alatos, qui pedibus careant eſſe perhibeantur, & vice verſa alati cum quatuor pedibus aliquando videantur: Geſnerus enim tradit, Anno G
Domini quadrageſimo tertio, ſupra milleſimum, & quingenteſimum, ſe intellexiſſe aliud Draconis genus in finibus Germaniæ propè Stiriam apparuiſſe, quod pedes more lacertorum, & alas ritu veſpertilionum habebat, morſu immedicabili. Idq; Froſchonerus ex bibliopola Stirio narrabat. Propterea in gratiam Lectoris hic datur Draco alatus apos, necnon Draco alatus cum pedibus.

DESCRIPTIO.

Lib 3. Miſcel. cap. 1.

IVLIVS Cæſar Scaliger genus ſerpentum ferum aliquando deſcribẽs, longitudinem quatuor pedum, & craſſitudinem humani brachij illi aſſignabat, & de lateribus alas cartilagineas pendere ſignificabat. Idcirco Herodotus huic Draconum generi figuram Hydrarum, & alas glabras, necnon alis veſpertilionum ſimiles attribuebat. Idq; verum eſſe inde eluceſcit; quoniam (referente Brodeo) ad inuictiſſimum H
Franciſcum Galliarum Regem alatus Draco fuit delatus, ab agricola apud Sanctones ligone occiſus: hunc multi viri ſpectatæ fidei vidiſſe teſtati ſunt, & ex regionibus tranſmarinis, adiuuante vento, in eam prouinciam migraſſe cogitarunt. Alioquin Gallia hoc Ferarum genere caret.

L. 7. de ver. var. ca. 29

Cardanus quoq; dum Lutetiæ verſaretur, Dracones alatos, apud Gulielmum muſicum, numero quinq; conſpicatus eſt. Erant autem bipedes, aliſq; tam exiguis præditis, vt vix volare poſſe credendum eſſet. Caput capiti Serpentino aſſimilabatur, colore liuido, plumis, & pilis nullis, magnitudine cuniculi (loquendo tamen de maiori.) Has beſtias ex India delatas vulgus Dracones appellabat. Præterea erant tam diligenter exſiccati, vt viui prorſus eſſe viderentur. Neq; Cardanus hos Dracones commentitios

Draco alatus Apes ex Gresino.

Draconis Alati figura ex Pareo.

A titios esse existimauit: siquidem diuersis temporibus, semper eadem insigniti forma per nautas transmissi fuerunt.

His addenda est authoritas Bellonij, qui in suis obseruationibus, integra Draconum alatorum cadauera diligentissimè condita se vidisse narrat; & de eorum genere esse tradit, qui ex Arabia in Aegyptum aduolant. Erant autem (vt ipse refert) circa aluum crassi, duobus pedibus, & alis totidem, more vespertilionum, integrati, cum anguina cauda. Hæc descriptio à veritate aliena esse non videtur: siquidem olim à Gabriele Barbaro communicata fuit icon Draconis Aethiopici ad viuum depicti Doctissimo Viro Vlyssi Aldrouando, quæ optimè iconi Bellonij in obseruationibus orientalibus exhibiti respondebat. Item anno salutis nostræ quinquagesimo primo supra sesquimillesimum, à Francisco Centensi verus Draco Aethiopicus exsiccatus Clarissimo Vlyssi Aldrouando dono fuit datus, qui prorsus Draconē Bellonij repræsentabat: præter quamquòd in dorso quinq; tubercula prominentia, & conspicua habebat, quæ in Dracone Bellonij desiderantur; binis pedibus vngue armatis, & totidem auriculis erat refertus. B Totus squamis viridibus, & subnigricantibus ornabatur. Insuper alas ad volandum idoneas gestabat, cauda longa, & flexuosa, subluteis squamis tecta, quales in ventre, & gula refulgebant. Os dentibus acutis muniebatur. Pars inferior capitis versus auriculas erat plana. Oculi pupilla nigra erat cum circulo semiluteo. Demum nares binę, & apertæ conspiciebantur. Idcirco hic duas damus icones.

Dracones alatos quis viderit.

Draco alatus Bononiæ visus.

NATVRA, ET LOCVS.

C DRACO alatus cum Aquila, & Elephanto præliari traditur: veluti superius in capite primo huius libri fusè, lateq; exaratum fuit. Pugna igitur, quam exercet cum Aquila, eleganter exprimitur à Nicandro: quemadmodum illa, quam init cum Elephanto, doctè à Plinio describitur. Præterea Dracones alati per Africam volando, ingentes bestias, veluti tauros, cauda, ad necem vsq; verberant; neq; Elephantos miræ magnitudinis veneno interficiunt: quandoquidem, præter venenum, in afferenda nece, satis virium possidere feruntur. Idcirco Lucanus huc respiciens canebat.

Lib. 8. natur. hist.

L. 9. Pharsal.

Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est elephas, datis omnia letho
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

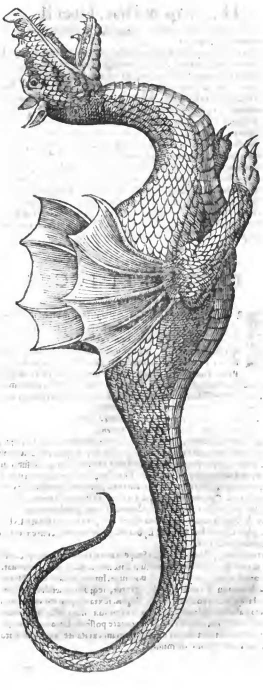
Si locum natalem meditemur, tales Feras in Arabia potissimum versari comperiemus: propterea quòd Aelianus ab ibidibus nigris pestilentes Serpentum alatorum cateruas ex Arabia intra limites Aegyptios aduolantes interfici, atq; consumi diuulgauit. Quamuis alij tradiderint, quòd aduentante Vere, Feræ alatæ huius generis in Aegyptum initio volare conantur, sed ibides occurrentes ad planitiei ingressum, transitum omni D conatu impediunt. Quapropter Arabiæ locus est ad Brutum vrbem, vbi ossa, & spinæ innumerabiles horum Draconum ab ibidibus cæsorum conspiciuntur: cum prædictæ aues pestem ab Aegypto auertant, dum alatos Dracones ex vastitate Lybiæ inuectos absumunt. Ideo Cicero has Feras ex Lybia discedere scripsit; cum cæteri authores ex Arabia aduolare retulerint.

Draconum alatorū locus.

L. 1. de nat Deor.

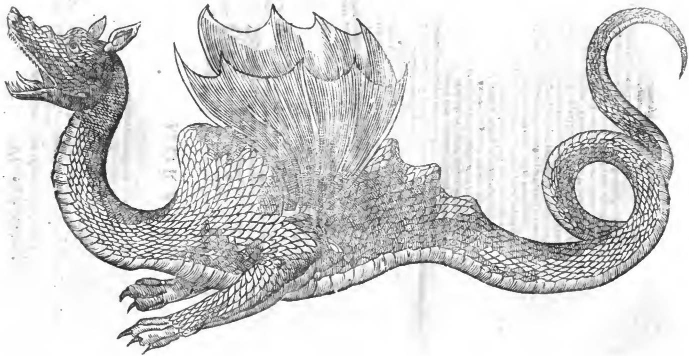
Solinus enim circa paludes Arabicas Serpentum alatorum examina constituit, quorum virus ita exitiale prædicat, vt morsum ante mors, quam dolor insequatur; quamuis postea horum agmina ab Ibidibus deuorentur. Immò, ex sententia Herodoti, tales Feræ circa arbores thuriferas Arabiæ diuagantur, neq; alio præsidio, nisi fumo styracis à prædictis plantis arceri possunt. Vnde Plinius, iuxta aliquorum mentem, Dracones aligeros circa paludes, vbi nascitur cassia, collocauit: sicq; difficilem huius aromatis collectionem reddebant, vt pretium illius augere possent. Lucanus quoq; sermonem habens de venefica defunctum per necyomantiam excitante, anguium alatorum in Arabica versantium regione meminit.

Li. 6. Pharsal.

Draco Aethiopicus.

Draco alter Aethiopicus mas cum eminentijs dorsi,

Non arabum volucer Serpens, innataq; rubris
Aequoribus &c. E

Lib. 1. de hist. Anim. Cap. 5. Aristoteles verò Dracones bipedes, & aligeros circa Aethiopiam volare narrauit. Cæterùm, cum hæc animalia orientali plaga delectentur, in antris, ob æstum Solis, diu morantur: rarò enim nonnisi in locis calidioribus inueniuntur. Hinc Megasthenes (tradente Aeliano) alatos Serpentes in India etiam generari prodidit, vbi noctu tantummodo molesti esse feruntur; cum eorum lotij contactus partes animalium putrefaciat. Deniq; ex Scaligero, mons regnum Narsingæ diuidens à Malabaris, multas alit Feras, inter quas aligeri Dracones recensentur, qui afflatu propiùs accedentes interimunt.

MORALIA. F

Triplex cõcupiscētia. CVM superius, occasione Draconis alati, Sirenum mores ponderati fuerint; non ab re in præsentia esse arbitramur, quid Sirenæ in morali doctrina significent, exarare. Tres igitur Sirenæ olim fuisse perhibentur, quæ triplicem concupiscentiam, nimirum carnem, mundum, & Dæmonem, ex mente authorum moralium denotant. Harum igitur *Damon prima siren.* canticum iucundæ cantilenæ sunt blandæ ad mundana gaudia hortationes; instrumenta verò musica, quibus vtuntur, deliciæ, honores, & diuitiæ esse feruntur.

Caro secūda siren. Itaq; prodit in arenam prima Sirena, nempè Dæmon, arreptoq; musico instrumento, scilicet cunctis immodici honoris titulis, & eminentijs, insolentem superbiæ cantum effundit, vt effrenem animis nobilibus arrogantiam competere demonstret. Secunda Siren, nimirum caro, proprio instrumento, nempè vtens voluptate, homines ad *Mundus tertia siren* cænas insigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu instructissimas inuitat, consequenterq; ad luxum incitat. Iuxta illud. *Edamus, & bibamus, cras enim moriemur.* G Tertia demum Siren, idest mundus, instrumento diuitiarum sumpto, cantionem auaritiæ intonat, vt homines per vndas calamitosæ huius vitæ nauigantes multiplici soporatos crimine ad inopiam virtutum deducat.

Diabolus siren. Modò seorsim nos melius contemplari decet, quomodò Dæmon, & cætera vitia Sirenis assimilentur. In primis se se offert Diabolus, qui Sirenam imitatus, viro in naui alicuius virtutis sedenti, semper naufragium machinatur. Ideo ad euitandum hoc periculum, infrascripta carmina memoriæ mandanda essent.

Semina cum quadam Christus tibi mittit ab alto,
Hæc tibi ne rapiat miluus ab ore, caue,
Peruigil excubias agita, nam peruigil hostis
Excubat, vt rapiat munera missa tibi.
Vt genuisse marem te perspicit, illicò currit
Vt necet hunc Pharij gens truculenta ducis. H
Natus vt est in te Christus; Rex impius ipsum
Protinus horrenda tollere morte cupit.

Hæreticus siren. Hæreticus quoq; diabolicæ naturæ particeps, & ritu sirenū, homines in cymba fidei, vel ordinis religiosi, per mare pænitentiæ ad æternam fœlicitatem properantes, falsis *Cap. 16.* dogmatibus soporare conatur, vt illi à naue fidei per hæresim, vel à statu religiosi ordinis, per Apostasiam, vel à cymba gratiæ, per lethalia crimina, ad litus mundanæ nequitiæ deducantur. Quamobrem de Hæreticis hæc scribuntur ab Apostolo ad Romanos. Per dulces sermones, & benedictiones innocentium mentes decipiuntur.

Item voracitas, & nimius delicatorum ciborum appetitus, tanquam Siren, nempe vorago maris copiam eduliorum absorbet, & tandem animam suffocat, atq; perdit. *Crapula quid præstet.* Quare Faustus sic canebat.

Sint ignota licet magni patrimonia Crasi,
Immensa absumunt alta barathra gulæ.

A Idcirco optima de causa, de homine crapulam exhalante poterimus infrascriptum octastichon pronunciare.

Qui ventrem tantùm curat, pro numine ventrem
Censet, datq; animæ pabula nulla suæ.
Pythonici ritu, qui verba ex ventre profundit,
Suáq; velut viuit, sic moriturq; velut.
Truncus is, horrendumq; humano in corpore monstrum est,
Prorsus ad immanes dignus abire Feras.
Vt breuiter dicam (quale inter sydera quoddam
Nomen habet) dici debet hic Acephalos.

Quapropter homo voracitati deditus in periculis vitiorum innumeris versari creditur, iuxta illud,

Paupertatis onus vix ganeo præterit ille,
Noctes atq; dies qui bibit, atq; vorat:
B *Illius ingluuies, crapula, immoderata voluptas*
Rerum, animæ interitum, corporis atq; facit.

Id autem stabilire videtur Plautus in Mustelaria quando scripsit.

Aedes plenas esse conuiuarum, & mulierum miserum est opus.

Præter hæc, mulieres venalem formam passim exhibentes Sirenum mores imitantur, dum suis cantibus, & nutibus, iuuenes in delicijs soporant: ipsosq; de naui diuitiarum ad litus siccum egestatis perducunt, & tandem ipsos fama, honore, atq; vita priuant; audiamus Plautum id mirificè explicantem his verbis. *Meretrices Sirenis assimilãtur.*

Meretrix meum herum miserum suis blanditijs intulit in
Pauperiem, priuauit bonis, luce, honore, atq; amicis.

Summis igitur rationibus Hugo promulgabat hæc verba. In fauo mellis duo sunt, nempe mel, & cera; in facie meretricis pariter duo, decor, & gratia, nimirum pulchritudo oris, & dulcedo sermonis conspiciuntur. Cera succendit ignem, mel præbet dulcedinem: sic meretricia pulchritudo igne libidinis inflammat carnem, & blandimento lenocinantis sermonis subuertit mentem. Quamobrem poterimus non iniuria vnà cum Fausto hanc germanam decantare veritatem.
C

Non scortum est aliud, nisi blanda, & subdola Sirena,
Quæ trahit humanum sub vada cæca genus.

Itaq; homines in hoc casu Vlyssem imitari debent, qui, vt legitur in historijs, loca Sirenarum, obturatis auribus, tutò pertransiuit. Vnde non immeritò scripsit Amos, *Aufer à me tumultum carminum tuorum, cantica lyra tua non audiam.* Immò id eleganter expressit Diuus Hieronymus in Prologo, dum dixit. Nos autem ad patriam properantes lethiferas Sirenum cantilenas, surdis auribus, transeamus. Quamuis alij satius esse existiment, conspecto periculo, confestim recedendum esse: quoniam libidinem longè certius fuga, quàm dimicatione vinci posse opinantur. Ideoq; ad rem non iniucundum octastichon pigebit exarare. *Modus euitandi pericula Sirenarum. Cap. 5.*

In reliquis vitijs sequitur victoria pugnam,
Vincitur at celeri sæua libido fuga.
D *Regius huic cessit vates, huic filius, atq;*
Huic Samson fortis vir pius, & sapiens:
His cum nec sophia, nec sis pietate, nec aquis
Viribus, arripies, si sapis ipse, fugam.
Nemo etenim, nisi qui metuet, fugietq; periclum,
Tutus ab hac poterit viuere peste diu.

Hanc sententiam veram esse nihil diffitetur Propertius: quandoquidem & ipse cecinit hunc in modum.

Longum iter ad doctas proficisci cogor Athenas,
Vt me longa graui soluat amore via.

Tandem per Sirenes possumus intelligere quascumq; voluptates, quæ blandis, & mellitis præstigijs, cunctos per mare huius vitæ nauigantes ad naufragium trahere conantur. Quapropter Virgilius scopulos Sirena rum describens multa defunctorum ossa memorauit his versibus. *Voluptates dicũtur Sirena.*

Iamq;

L.7. Aeneid. *Iamq; adeo scopulos Sirenum aduecta subibat*
Difficiles quondam, multorumq; ossibus albos.

Nec præter rationem: proptereaquod Poeta his verbis ostendebat ruinam, & mortem, quæ lasciuas cogitationes, & voluptates per Sirenes designatas cōcomitari solcot, hinc canebat quidam hunc in modum.

Cur ò mortales patimur non cognita Priscis
Vlcera? aut pestes, mortis & omne genus?
Cur homicidia tot, saeui cur arma Gradiui
Iamq; diu exanguem gens miseranda famem?
In promptu causa est, spreta virtute, voluptas
Regnat in orbe nocens, & vitiosa Venus.

Illi igitur facillimè superabunt voluptates, qui exemplo Vlyssis, animæ facultates, & sensuū instrumēta diuinis actionibus, veluti quadā cera aures referserint: hac enim ratione iucundos voluptatum cantus sentientes, sentire non videbuntur. Hic etiam recensendi sunt amici Sirenum naturam æmulantes, qui nonnisi hypocrisi student, & F
Hypocritæ Sirenæ dicuntur. apud amicos semper aliquid fingunt; idq; præstare solent, vt ex amicitia aliquod emolumentum haurire possint. Immò quemadmodum Sirenes naufragos deuorant; ita amici simulati aliorum carnes, nempe substantiam, & diuitias ad proprium trahunt commodum. Huius rei figura in sacris paginis fuit Dalida, quæ tanquam Siren vafra Samsonem soporauit, vt illum radere, & rodere posset. Quo circa sapienter canebat ille.

Sed genus est varium, quod fraudibus inficit orbem
Falsus amor fallit multorum credula corda,
Nempe latens gestat sub lingua sæpè venenum.

Prædictis addamus tanquàm coronidem multitudinem hominum, qui immoderatè honores appetunt: siquidem Ambitiosi Sirenas imitati, blandis sermonibus, & iucundis adulationum cantibus alios decipiunt; vt ab eis ad summum dignitatum fastigium
Ambitiosi dicuntur Sirenæ. eleuentur; in quo statim atq; constituti fuerint, cæteros aspernantur, & occidunt. Huius exemplum sacra demonstrauit pagina in Abimelech filio Gedeonis spurio, qui suauissimis verborum præstigijs, atq; vafcamentis vsus, tandem regiam dignitatem est consecutus: at confestim, mutatis moribus, suos septuaginta fratres interemit. Præterquamquòd ambitiosus tanquam formosa siren à cunctis diligi, & honorari desiderat recordatus illius carminis Iuuenalis.

Satyr. I. *At pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est.*

Immò homines ambitione tumidi aliquando ita se se efferunt, vt neglecto hominum fœtu, Deorum partum sibi arrogent, dum sibi persuadent necessarium esse, vt cæteri homines eis æternos decernant honores. Id tamen solis Dijs competere Euripedes in Hyppolito pronunciauit.

Ενεςι γαρ δὴ κ᾽ ἀν θεων γεννώδε
Τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὑπὸ,
Inest enim sanè Deorum generi hoc
Honore affici gaudent ab hominibus.

Demùm vt nostra hæc historia veritatis scopum attingat: notandum est, quòd Sirenæ H mendacij symbolum præseferunt: cum scripserit Theognis, Principium mendacij non-
Syren est symbolum mendacij. nihil gratiæ participare, sed circa finem turpe lucrum. Idq; in Sirenibus manifestarium euasit. At vicissim Musæ veritatis vexillum repræsentant: vnde Pythagoras hanc sententiam pronunciare solebat. *μούσας σειρήνων ἡγεῖσθαι*, nimirum Musæ Sirenibus sunt præferendæ. Hoc autem proferendum est, quotiescumq; simplex veritas iucundis, sed perniciosis sermonibus est anteponenda. Sed aduertendum est, quod veritas est huius conditionis, vt eam semper Inimicitiæ persequantur: quemadmodum per adulationem, amicitiæ perniciosæ comparatur: libenter enim quod delectat audimus, & offendit tantùm quod nolumus. Hinc optimo iure canebat quidam.

Qui vult esse veritatis
Cultor, & beatitatis,
Semper hic aduersitatis
Sentiet obstacula.

Nihilo

A Nihilominus sacræ adhærentes paginæ, facere non possumus quin asseramus. *Omnes populi clamauerunt, & dixerunt. Magna est veritas, & præualet.* Præterquamquòd Psalmographus asseuerantius dixit in Psalmo decimo sexto supra centesimum. *Veritas Domini manet in æternum.* Veritas igitur nunquam silentio est inuoluenda, iuxta illud. *Esdr. c. 4.*

Quisquis amore, metu, pretio, atq; fauore minisuè
Non loquitur verùm, sed benè facta silet.
Qui populo vt placeat, supplantat vera palato,
Hic Antichristi cursor amicus erit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

INDEX
RERVM, ET VERBORVM
Nec non diuersarum linguarum locupletissimus.

A

Oo Locus

INDEX.

Appe-

B

C

INDEX.

D

Dia-

Draco

Dra-

F

G

H

Hæ-

INDEX.

I

K

L

Lapis

M

N

O

Ophion

INDEX.

P

Pp 2 Pix

Q

R

Regu-

S

Ser-

F fus

Vi-

INDEX.

Gra-

INDEX.

Græca noua, & vetera.

INDEX.

Hebraica.

Arabica.

Ce-

Gallica.

Hifpanica.

Germanica.

Polonica.

Belgica.

Anglica.

Indica.

Italica.

Nomina barbara.

FINIS.

Errata sic corrigantur.

Pag. 2. g. fumitur. l. fumatur. pag 5. b. confectus fuit. l. confectum fuit. pag 6. f. aereis. l. æreis. pag. 6. g. Drynus. l Dryinus. pag. 8. f atterrantur. l. atterantur. pag. 9. a. intestinum canino. l. intestino canino. pag. 9 b. feis. l fellis. pag. 9. d. cistis felis. l. cystis fellis. pag. 12. h. acccidere. l. accidere. pag 18. g murenas. l. murænas. pag 20. a exarratum. l exaratum. pag 21. b. redundantum. l. redundantem. pag. 22. h. intermedio. l. internodio. pag. 27 b. prorsus. l. prorsus. pag. 29. d. stepitu. l strepitu. pag. 34 g in carminibus Nicandri, artubus. l. artubus. pag 35. c. foliis Potri. l. foliis Porri. pag. 35. d. in carminibus Nicandri, inuaseris artus. l inunxeris artus. pag. 37. b in carminibus Ouidij, aduco. l. adunco. pag 37. d læthaliter. l. lethaliter. pag. 38 g læthalia. l. lethalia. pag. 43. d. Toxia. l toxica. Ibidem a. in margine indicium veneni superat. l. indicium veneni superari. Ibidem c. in margine. fimus su llos l. fimus suillus. pag. 44. c. in marg murant. l. muræna. pag. 44. g adrantum l. adiantum. pag 45. c. in margine theriacæ Andromachi viris. l. theriacæ Andromachi vires. pag. 45 b. chamælon. l. chamælcon. pag. 46. h. serpentipus. l. serpentibus. pag 47. a. in carminibus Martialis, potto. l. poto ibidem h. in carmine Ouidij Arpyias. l Harpyias. ibidem. h. ob quemdam cum serpentibus familiaritatem l. ob quamdam cum serpentibus familiaritatem. pag. 47. b Huc. l. Hac. pag. 47. c calidum. l. callidum. pag 50. e. Brumfelsio. l. Brunfelsio. pag. 51 a. lithotom. l. lithotomi. pag. 51 a fuile. l. fuisse. pag. 53. c. in carminibus Ouidij substulit l. sustulit. pag 56 h. in carminibus Ouidij, propecata l properata. pag. 57 c. ariolati sunt. l. hariolati sunt. pag. 58. g. Mattis l. Martis. pag. 63. c in margine Cerber. l. Cerberi pag 64. e bacilo. l. bacillo ibidem. ariolatus. l. harriolatus. pag. 65 c. serparat. l. separat. pag 68. f. Beotiæ. l. Bæotiæ. pag. 70 g In marg Gneus. l. Aeneus. pag. 74 h. in marg similis. l. similes. pag. 76. e. meretrix. l. meretrix pag. 76. g. feliecem. l. fælicem. pag. 79. b. crassante. l. grassante. pag 80. e. tibridis. l. tybridis pag 80. f seruatorum. l. Seruatorem. pag 81. a. insertum pinum. l insertam pinum. pag. 81. d. Achili. l. Achilli. pag. 82. c. quæ. l quia. pag 83. a. caracthere. l. charactere. pag. 84 h perhibeatur. l perhibetur. pag. 87. d. videntur. l. videtur. pag. 92. g. desumpterunt. l desumpserunt. pag. 94. b. Triptolemeus l. Triptolemus. ibidem. Triptolemei l. Triptolemi. pag 95. c. spira manibus. l. spira tanquam manibus. pag. 96 f crassante. l grassante. ibidem. parian l. pariant. pag 96. f. Ariolis. l. Hariolis. pag. 97. b. interremptus l interemptis. pag 99. a. girum. l. gyrum. pag 99. b crassante. l. grassante. Ibid. corpore. l. corpora. ibidem. d. Tiberis. l. Tybris. ibidem Orbem. l Vrbem pag. 100. f. vtrimq. l. vtrinq; pag. 100. g Botios. l Bæotios. pag 500 h in margine Democrat s. l Democratiæ. pag. 101. d leua. l. læua. pag. 101. c in margine purgatur l pingatur pag. 102. e fraudolentus. l. fraudulentus. ibidem. tradit. l. trahit. pag 102. f. murena l muræna. pag 101 a. quærimonia. l. querimonia ibidem. descendere. l discedere. pag 103. d pænes l. penès. pag. 105. a. hemorrhoidum. l. hæmorrhoidum pag 105. e. auferruntur. l. auferuntur. pag 105. a. in margine. valent l. valeat. pag 105. c. manna. l. mane pag 107. b in margine. nugamento. l nugamenta. pag. 101. d l. si supra mensam collocatus fuerit. ibidem. adert. l. aderit. pag. 111. a τηρ, seu τηρίον. l. θηρ, seu θηρίον. pag. 123. b. in margine. Paris. l. Pariæ. pag 128. g. cuxa l. coxa. pag. 130. h. in margine necans. l. necatus. pag. 133. a. læenæ. l. læuæ ibidem lea l. sæua. pag. 134 g aeris l æris pag 134 h. amerhistnum. l amethistinum pag. 138. f. vertibus. l versibus. pag. 138. h. lapis theramenes. l. lapis theamedes. pag. 139. b. baccæ. l. baccæ lauri. pag 139 c. in margine Arastæ. l Acostæ. ibidem. valeri. l. valere. pag 140. in margine symfonia l symphonia. pag. 141. c. educant l. educatur. pag. 141. d. illis bono esset, in dies. l. illis bono esset, qui in dies. pag 143. a. ψοχος l. φόλος. pag 144. f procreet l. procreentur. pag. 145. c. τηρ. l. θηρ. pag 146 g Ledens. l. Lædens. pag. 150. e. in margine mæretricis l. meretricis. pag. 156. c in margine. suspectans l. suspectum pag. 156. e. deferuntur. l. deferantur. pag. 157. d. pænitus. l. penitus. pag. 163 a Caleno. l Galeno. ibidem carerct. l careret. pag. 163. b medica l medicam. pag. 163 a. in margine venus the. l verus theriacæ. pag. 165. d. Vitium. l. Vitrum. pag 166. g Alij. l. Aliæ pag. 167. a. concinnari. l. concinnare. pag. 181. b adherentes. l. adhærentes. pag. 187. d quòd l. quem. pag. 193. d. qualesnam l. qualesnam. pag 205. b. quærelas. l querelas. pag. 221. d. cumulis. l. cumulus. pag. 228. g iacit. l. iacet. pag 229 c. Aethyope. l Aethiope. ibidem. d. Scytulæ l Situlæ. pag. 235. b. petulia. l. petulca pag 236. h. vtrimq;. l. vtrinq;. pag. 236. h. Amphicæphalon. l. Amphicephalon. pag. 259. a. in margine. suffusiones. l. ad suffusiones. pag. 265. c. opere pretium. l operæpretium. pag. 277. d. Echydnæ. l. echidnæ. ibidem. interpetes l. interpretes. pag 288. e. pænes. l. penès. ibid. g. apprime. l. apprimè. ibidem. h. sepelliatur. l. sepeliatur. pag. 297. c. in margine. quales. l. qualis. pag 312 g. θαλασσιως. l. θαλάσσιος. pag. 314. a. Syrenas. l. Sirenas. pag. 318. f. à vultu. l. vultu. pag 320. h. sibilat, torto. l sibilat, & torto. pag 325. b. in margine letifer. l lethifer. pag. 330. h. τηροτροφος. l. θηροτροφος. pag. 340 g Draco. l. Cato. pag 350. Vexilliferis. l. Vexilliferi. pag. 354 g. in margine Phæton. l. Phaeton. pag. 367. c. letamine. l. lætamine. pag 377. a. πύθων. l. πύθων pag 377 c. vorant. l. vocant. pag 380. g. oraculum de tutela loci consuleretur, cum responsdisse perhibetur l. cum oraculum de tutela loci consuleretur, respondisse perhibetur. pag 384. f. in margine luxuriosus. l. luxuriosus. pag. 392. f. in margine collocassion. l colocassion. pag. 393. d. in margine venus. l. verus. pag. 396 μυρίοκραλος l. μορίοκρανος. pag. 397. d. in margine sofistæ. l. sophistæ pag. 409. a in marg Hippelpos. l. Hippelaphos. pag 425. e. subdola Sirena. l. subdola Siren. pag. 426. h. in margine Syren. l. Siren.

REGISTRVM.

a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq.

Omnes sunt Terniones, præter Nn, & Qq, quæ sunt Duerniones.

BONONIÆ M.DC.XXXIX.

Ex Typographia Clementis Ferronij. Superiorum permissu.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.